

ספר שמות

תוכן העניינים

v	Introduction
1	פרשת שמות
20	פרשת וארא
37	פרשת בא
56	פרשת בשלח
76	פרשת יתרו
90	פרשת משפטים
111	פרשת תרומה
127	פרשת תצוה
144	פרשת כי תשא
168	פרשת ויקהל
182	פרשת פקודי
194	פרשת ויקרא
196	שירת הים ועשרת הדברות
196	שירת הים
197	עשרת הדברות בטעם עליון
198	הפטרות
198	הפטרת שמות
200	הפטרת וארא
202	הפטרת בא
203	הפטרת בשלח
208	הפטרת יתרו
210	הפטרת משפטים
212	הפטרת תרומה
214	הפטרת תצוה

216	הפטרת כי תשא
220	הפטרת ויקהל
221	הפטרת פקודי
224	מפטיר לשבת ראש חודש
224	הפטרת שבת ראש חודש
227	הפטרת שבת מחר חודש
229	הפטרת פרשת שקלים
231	מפטיר לפרשת זכור
231	הפטרת פרשת זכור
234	מפטיר לפרשת פרה
236	הפטרת פרשת פרה
238	הפטרת פרשת החודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the "Targum" — Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metzudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash.

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum.

I hope this text will be helpful to those who use it.

1	NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵלֶּיִן שָׁמָּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֶבְאִים מִצְרַיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:	שמות
2	Reuben, Simeon, Levi, and Judah;	רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וִיהוּדָה:	
3	Issachar, Zebulun, and Benjamin;	יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:	
4	Dan and Naphtali, Gad and Asher.	דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶּׁר:	
5	And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.	וַיְהִי כָּל-נֶפֶשׁ יֶרֶךְ-יַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם:	
6	And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.	וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל-אֶחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא:	
7	And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ)	
8	Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.	וַיָּקָם מֶלֶךְ-חֲדָשׁ עַל-מִצְרַיִם וַיֹּסֶף לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף:	וי
9	And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;	וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הַנֶּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ:	
10	come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befalleth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'	הִבֵּה נִתְחַכְמָה לָּו פֶּן-יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שְׁנָאֵינוּ וְנִלָּחֲמֵנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ:	10

(1) ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמגאן צהייהן בשמותם, חזר ומגאן צמיתתן, להודיע צחתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר המוציא במספר לְבָאֵם לְכָלֵם בְּשֵׁם יְקֹרָא (ישעי"מ, כו. שמו"ר א, א):

(5) ויוסף היה במצרים. והלא הוא וצניו היו בכלל שבעים, ומה צא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה צמארים, אלא להודיען צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את אציו, הוא יוסף שהיה צמארים ונעשה מלך ועמד בצדקו:

(7) וישרצו. שהיו יולדות ששה צכרם אחד:

(8) ויקם מלך חדש. רצו שמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנחדשו גזירותיו (סוטה יא.). אשר לא ידע. עשה עצמו כאלו לא ידע:

(10) הבה נתחכמה לו. כל הנה לשון הכנה והזמנה לְקָרָא הוא, כלומר הזמינו עצמיכם לך: נתחכמה לו. נחכמה מה לעשות לו. ורצונו דרשו, נחכמם למושיען של ישראל לדונם צמים, שכבר נשבע שלא יצא

- 11 Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.
- 12 But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.
- 13 And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.
- 14 And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.
- 15 And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiphras, and the name of the other Puah;
- 16 and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'
- וַיָּשִׂמוּ עָלֵיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנּוֹתָם בְּסִבְלָתָם וַיְבִן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפַּרְעֹה אֶת־פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס:
- וְכַאֲשֶׁר יַעֲנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֻ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
- וַיַּעֲבֲדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶךְ:
- וַיִּמְרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַשָּׂדֶה אֶת כָּל־עַבְדֵּיהֶם אֲשֶׁר־עֲבָדוּ בָהֶם בְּפֶרֶךְ:
- וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמִּילֵדֹת הָעִבְרִיֹּת אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה:
- וַיֹּאמֶר בְּיִלְדָכֶן אֶת־הָעִבְרִיֹּת וּרְאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא וְהָמַתְנָה אֹתוֹ וְאִם־בַּת הוּא וְחִיָּה:
- וַיִּמְרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַשָּׂדֶה אֶת כָּל־עַבְדֵּיהֶם אֲשֶׁר־עֲבָדוּ בָהֶם בְּפֶרֶךְ:
- וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַחֲוִיֹּת הָעִבְרִיֹּת אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה:
- וַיֹּאמֶר כִּד תַּחְוִינן מִיִּלְדָן יֵת יְהוּדִיתָא וְתַחְוִינן עַל מַתְבָּרָא אִם בֶּרָא הוּא וְתַקְטִילִין יֵתִיה וְאִם בַּתָּהּ הִיא תַקְיִימֶנָה:

מבול לעולם (שמו"ר א, יא). (והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מביא, אלא הוא מביא על אומה אחת. ברש"י יסן): ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו דרשו, כאדם שמקלל עמו, ותולה קללתו באחרים, והרי הוא כאלו כתב וְעָלִינוּ מִן הָאָרֶץ והם יירשנו:

(11) עליו. על העם: מסים. לשון מס, שרים שגוזין מהם המס. ומהו המס, שיצנו ערי מסכנות לפרעה: למען ענותו בסבלתם. של מצרים: ערי מסכנות. כתרגומו, וכן לך זא קל הפסוק הזה (ישעי' כב, טו), גזר הממונה על האזרחות (שמו"ר א, יד): את פתום ואת רעמסס. שלא היו ראויות מתחלה לכך, ועשאו חזקות וצורות לאזר:

(12) וכאשר יענו אותו. בכל מה שהם נותנים לצ לענות, כן לצ הקצ"ה להרבות ולהפריץ. כן ירבה. כן רבה וכן פרץ. ומדרשו, רוח הקודש אומרת כן, אחס אומרים פן ירבה, ואני אומר כן ירבה: ויקצו. קלו צחייהם. (ויש מפרשים המצרים צעיני עזמם וק"ל). ורבותינו דרשו, כקוליס היו צעיניהם:

(13) בפרך. צעזודה קשה המפרכת את הגוף ומשצרתו:

(15) למילדות. הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, כמו שובר ומשצר, דובר ומדבר, כך מוליד ומילד: שפרה. זו יוכבד, על שם שִׁמְשָׁפָּרָת את הולד: פועה. זו מרים, על שם שפועה ומדברת והוגה לולד, כדרך הנשים המפייסות תינוק הצובה (סוטה יא:): פועה. לשון זעקה, כמו פיוֹלָה אִפְעָה (ישעי' מז, יד):

(16) בילדכן. כמו צהולדכן: האבנים. מושב האשה היולדת, וצמקום אחר קוראו משצר, וכמוהו עֲשָׂה מְלָאכָה עַל הָאֲבָנִים (ירמ' יח, ג), מושב כלי אומנות יוצר כלי חרס: אם בן הוא וגר. לא היה מקפיד אלא על

<p>But the midwives feared God, 17 and did not as the king of Egypt commanded them, but saved the men-children alive.</p>	<p>וַתִּירָאן הַמִּיֻּלֶּדֶת וְדָחִילָא חֵיתָא מִן קֳדָם יי אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ וְלֹא עָבְדָא כְּמַא דְּמַלְלִיל כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן מִלֶּדֶ עַמְהוֹן מִלְּפָא דְּמַצְרַיִם וְקִיֵּמָא יֵת בְּנֵיָא: מִצְרַיִם וַתַּחֲיֶינָא אֶת־הַיִּלְדִּים:</p>
<p>And the king of Egypt called for 18 the midwives, and said unto them: 'Why have ye done this thing, and have saved the men-children alive?'</p>	<p>וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וַיִּקְרָא מִלְּפָא דְּמַצְרַיִם לַמִּיֻּלֶּדֶת וַיֹּאמֶר לָהֶן לְחֵיתָא וַאֲמַר לָהֶן מָא מָדוּעַ עָשִׂיתֶן הַדְּבָר הַזֶּה דִּין עָבְדִיתִין פִּתְגָמָא הַדִּין וְקִיֵּמִיתִין יֵת בְּנֵיָא: וַתַּחֲיֶינָא אֶת־הַיִּלְדִּים:</p>
<p>And the midwives said unto 19 Pharaoh: 'Because the Hebrew women are not as the Egyptian women; for they are lively, and are delivered ere the midwife come unto them.'</p>	<p>וַתֹּאמְרֶן הַמִּיֻּלֶּדֶת אֶל־פַּרְעֹה וַתֹּאמְרָא חֵיתָא לְפַרְעֹה כִּי לֹא כְנֻשִׁים הַמִּצְרַיִת אֲרִי לֹא כְנֻשָּׂא מִצְרַיִתָא הָעִבְרִית כִּי־חַיֹּת הֵנָּה יְחִידִיתָא אֲרִי חַיִּימָן אֵינִן עַד לֹא עָלָת לְוֹתֶהוֹן חֵיתָא יִלְדוּ:</p>
<p>And God dealt well with the 20 midwives; and the people multiplied, and waxed very mighty.</p>	<p>וַיֵּיטֵב אֱלֹהִים לַמִּיֻּלֶּדֶת וַיִּרְבּ וַיִּצְמַח וַיִּבְרָכּוּ הָעָם וַיִּתְקִיפוּ לַחֲדָא: וַאֲשִׁיב יי לְחֵיתָא וּסְגִי עָמָא וַתִּקְיֶפוּ לַחֲדָא:</p>
<p>And it came to pass, because the 21 midwives feared God, that He made them houses.</p>	<p>וַיְהִי כִּי־יֵרָאוּ הַמִּיֻּלֶּדֶת וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים: וַתְּהִי כִּד דְּחֵילָא חֵיתָא מִן קֳדָם יי וַעֲבַד לָהֶן בָּתִּין:</p>
<p>And Pharaoh charged all his 22 people, saying: 'Every son that is born ye shall cast into the river, and every daughter ye shall save alive.'</p>	<p>וַיִּצְוּ פַרְעֹה לְכָל־עַמּוֹ וַיִּצְוֶה פַרְעֹה לְכָל עַמִּיה לֵאמֹר כָּל־הַבֵּן הַיֵּלֹד הַיָּאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ וְכָל־הַבִּת תַּחֲיֶינָהּ: (פ)</p>

הזכרים, שאמרו לו אֲשֶׁתְּגִנְיָו שעתיד להולד בן המושיע אותם: וחיה. ותחיה: (17) ותחיינן את הילדים. מִסְפָּקוֹת להם מים ומוזון. (סוטה יא:). תרגום הראשון וְקִיֵּמָא, והשני וְקִיֵּמִיתוּן, לפי שלשון עברית לנקבות רבות, תיבה זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם, כגון ותאמרן איש מִנְרִי, (שמות ב, יט) לשון עבר כמו ויאמרו לזכרים, וְתִדְבָּרְהָ דְּפִיקָס (ירמ' מד, כה), לשון דברתם כמו ותדברו לזכרים, וכן וְתִסְלָלְנָה אֶתִּי אֶל עַמִּי, (יחזקאל יג, יט) לשון עבר חללתם כמו ותחללו לזכרים: (19) כי חיות הנה. צקיות כמילדות, תרגום מילדות סָתָא. ורבותינו דרשו, (סוטה יא: ושמו"ר) הרי הן משולות לחיות השדה שאינן צריכות מילדות, והיכן משולות לחיות, גור אריה, זאב יטרף, צביר שורו, אילה שלוחה, ומי שלא נכחצו בו, הרי הכחצו כללן, ויצרך אותם ועוד כחצי מה אֲמַדָּ לְצִיָּא (יחזקאל יט, ב): (20) ויֵיטֵב. הטיב להם, וזה חלוק בתיבה שיסודה ב' אותיות ונתן לה וי"ו י"ד צראשה, כשהיא צאה לדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד ציר"י שהוא קמ"ץ קטן, (או בצגול שהוא פת"ח קטן) כגון ויֵיטֵב אֱלֹהִים לַמִּיֻּלֶּדֶת, ויִבְרָא צִבְתָּ יְהוּדָה (איכה ב, ה), הרבה תאניה, וכן ויִגְלַל הָאֲרִיִּת (דברי הימים ב לו, כ), נצוראדן הגלה את השארית, ויִקְרָא ויִגְלַל אֶל זָנָב (שופטים טו, ה), הפנה הזנבות זו לזו, כל אלו לשון מפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד צחיר"ק, כגון ויֵיטֵב צִיִּיָּו (ויקרא י, כ), לשון הוטב, וכן וירב העם, נתרבה העם, ויגל יהודה, הגלה יהודה, ויפן בה וכה, פנה לכאן ולכאן. ואל תשיצני, וילך, וישב, וירד, ויזא, לפי שאינן מגזרתן של אלו, שהרי היו"ד יסוד צהן, ירד, יזא, ישב, ילך, היו"ד אות שלישי צו: ויֵיטֵב אֱלֹהִים לַמִּיֻּלֶּדֶת. מהו הטובה: (21) ויעש להם בתים. צמי כהונה ולויה ומלכות שקרויין צמים, ויבן את בית ה' ואת בית המלך, כהונה ולויה מיוכד, ומלכות ממרים, כדאיחא צמסכת סוטה (יא:):

II And there went a man of the house of Levi, and took to wife a daughter of Levi.	וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת-בַּת-לֵוִי:	II וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת-בַּת-לֵוִי:
2 And the woman conceived, and bore a son; and when she saw him that he was a goodly child, she hid him three months.	וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרֵחִים:	2 וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרֵחִים:
3 And when she could not longer hide him, she took for him an ark of bulrushes, and daubed it with slime and with pitch; and she put the child therein, and laid it in the flags by the river's brink.	וְלֹא-יָכְלָה עוֹד הַצְפִּינוֹ וַתִּקַּח-לוֹ תֵּבַת גֹּמָא וַתַּחְמֶרָהּ בַּחֹמֶר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל-שְׂפַת הַיָּאָר:	3 וְלֹא-יָכְלָה עוֹד הַצְפִּינוֹ וַתִּקַּח-לוֹ תֵּבַת גֹּמָא וַתַּחְמֶרָהּ בַּחֹמֶר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל-שְׂפַת הַיָּאָר:
4 And his sister stood afar off, to know what would be done to him.	וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מֵרָחֵק לִדְעָה מִה-יַעֲשֶׂה לוֹ:	4 וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מֵרָחֵק לִדְעָה מִה-יַעֲשֶׂה לוֹ:
5 And the daughter of Pharaoh came down to bathe in the river; and her maidens walked along by the river-side; and she saw the ark among the flags, and sent her handmaid to fetch it.	וַתֵּרֶד בַּת-פַּרְעֹה לָרְחֹץ עַל-הַיָּאָר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הֹלְכֹת עַל-יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת-הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת-אֹמֶתָהּ וַתִּקְחָהּ:	5 וַתֵּרֶד בַּת-פַּרְעֹה לָרְחֹץ עַל-הַיָּאָר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הֹלְכֹת עַל-יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת-הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת-אֹמֶתָהּ וַתִּקְחָהּ:
6 And she opened it, and saw it, even the child; and behold a boy that wept. And she had compassion on him, and said: 'This is one of the Hebrews' children.'	וַתִּפְתַּח וַתֵּרָאֵהוּ אֶת-הַיֶּלֶד וְהִנֵּה-נֶעַר בֹּכֶה וַתַּחֲמַל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִי־לִדֵּי הָעִבְרָיִם זֶה:	6 וַתִּפְתַּח וַתֵּרָאֵהוּ אֶת-הַיֶּלֶד וְהִנֵּה-נֶעַר בֹּכֶה וַתַּחֲמַל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִי־לִדֵּי הָעִבְרָיִם זֶה:

(22) לכל עמו. אף עליהם גזר, יום שנולד משה אמרו לו אֶלְטָנְגִינִי, היום נולד מושיענו, ואין אנו יודעים אם ממזרים אם משראל, ורואין אנו שסופו ללקות צמים, לפיכך גזר אותו היום אף על המזרים, שנאמר כל הבן הילוד, ולא נאמר הילוד לעזרים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריצה:

(1) ויקח את בת לוי. פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה, (וחזר ולקחה, וזהו וילך, שהלך בעצת צהו שאמרה לו גורמך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים ואתה גם כן על הנקבות. ברש"י ישן) והחזירה ועשה זה לקוחין שניים, ואף היא נהפכה להיות נערה. וצ"ל שנה היתה, שנולדה צבואה למזרים בין החומות, ומאחזים ועשר נשתתהו שם, וכשיצאו היה משה בן שמונים שנה, אם כן כשנעצרה ממנו היתה בת מאה ושלשים, וקורא אותה בת לוי:

(2) כי טוב הוא. כשנולד נתמלא הציט פלו אורה (סוטה יב):

(3) ולא יכולה עוד הצפינו. שמנו לה המזריים מיום שהחזירה, והיא ילדתו לששה חדשים ויום א', שהיולדת לשבעה יולדת למקוטעין, והם צדקו אחריה לסוף ט'. גמא. גמי בלשון משנה ובלע"ז וי"ק, ודבר כך הוא, ועומד צפני כך וצפני קשה: בחומר ובזפת. ופת מצחון וטיט מצפנים, כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת: ותשם בסוף. הוא לשון אגס רוש"ל בלע"ז, ודומה לו קנה וסוף קמלו (ישעי"ט, ו):

(5) לרחץ על היאור. סרס המקרא ופרשהו, ומרד צת פרעה על היאור לרחוץ צו: על יד היאור. אלל היאור, כמו קאו קלקת יואב אל קי (שמואל-ב יד, ל), והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו (סוטה יב): הולכות לשון מיתה, כמו הגה אנה הולך למות (בראשית כה, לב), הולכות למות לפי שמיוחו זה, והכתוב מסייע, כי למה לנו לכתוב ונערוותיה הולכות: את אמרתה. את שפחתה. ורבותינו דרשו לשון יד, אלל לפי דקדוק לשון הקודש היה לו להקדש אמתה מ"ס דגושה, והם דרשו את אמתה, את ידה ונשתרצה אמתה אמות הרצה (סוטה שם):

(6) ותפתח ותראהו. את מי ראתה, הילד, זהו פשוטו. ומדרשו, שראתה עמו שכינה (סוטה שם שמור"ר א, כח):

- 7 Then said his sister to Pharaoh's daughter: 'Shall I go and call thee a nurse of the Hebrew women, that she may nurse the child for thee?' 7 ותאמר אחתו אל־בת־פרעה האלף וקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותינק לך את־הילד:
- 8 And Pharaoh's daughter said to her: 'Go.' And the maiden went and called the child's mother. 8 ותאמר־לה בַת־פרעה לִכִּי ותלךְ העלמה ותקרא את־אם הילד:
- 9 And Pharaoh's daughter said unto her: 'Take this child away, and nurse it for me, and I will give thee thy wages.' And the woman took the child, and nursed it. 9 ותאמר לה בַת־פרעה הילכי את־הילד הזה והינקיהו לי ואני אתן את־שכרך ותקח האשה הילד ותניקהו:
- 10 And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name Moses, and said: 'Because I drew him out of the water.' 10 ויגדל הילד ותבאהו לבת־פרעה ויהי־לה לבן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן־המים משיתיהו:
- 11 And it came to pass in those days, when Moses was grown up, that he went out unto his brethren, and looked on their burdens; and he saw an Egyptian smiting a Hebrew, one of his brethren. 11 ויהיו בימים ההם ויגדל משה ויצא אל־אחיו וירא בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש־עברי מאחיו:
- 12 And he looked this way and that way, and when he saw that there was no man, he smote the Egyptian, and hid him in the sand. 12 ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את־המצרי ויטמנהו בחול:

שלישי

12

והנה נער בוכה. קולו כנער:

(7) מן העבריות. שהזכירנו על מצריות הרצה לינק ולא ינק, לפי שהיה עמיד לדצר עם השכינה (שמו"ר א, ל. סוטה שס):

(8) ותלך העלמה. הלכה בזריות ועלמות כעלם:

(9) הילכי. נתנצח ולא ידעה מה נתנצח, הי שלישי (שמו"ר שם סוטה שס):

(10) משיתיהו. כתרומתו שפליטה, והוא לשון הולאה בלשון ארמי, קמטל בניתא מלצא, ובלשון עברי משיתיהו, לשון הסירותיו, כמו לא ומוש (יהושע א, ח) לא משו, כך חזרו מנחם. ואני אומר שאינו ממחזרת מש, וימוש, אלא מגזרת משה, ולשון הולאה הוא, וכן ימשני ממס רצים (שמואל ב כב, יז), שאלו היה ממחזרת מש, לא יתכן לומר משיתיהו אלא המישותיהו, כאשר יאמר מן קס הקימותי, ומן שז השיבותי, ומן בא הביאותי, או משתיהו, כמו ומש פי' למ עון קלך (זכריה ג, ט), אבל משיתי, אינו אלא מגזרת חיה שפעל שלה מיוסד זה"א צסוק התיבה, כגון משה, צנה, עשה, לוא, פנה, כשיצא לומר צה פעלתי, תצא היו"ד צמקום ה"א, כמו עשיתי, צניתי, פניתי, לויתי:

(11) ויגדל משה. והלא כבר כתב ויגדל הילד, א"ר יהודא זר"א הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ציתו: וירא בסבלותם. נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם (שמו"ר א, כז): איש מצרי. נוגש היה, ממונה על שוטרי ישראל, והיה מעמידם מקרות הגזר למלאכתם (שמו"ר א, כח): מכה איש עברי. מלקחו ורודוהו. ובעלה של שלומית צח דברי היה, ונתן עיניו צה, וצליה העמידו והוציאו מציתו, והוא חזר ונכנס לצית וצא על אשמו, כסצורה שהוא בעלה, וחזר האיש לציתו והרגיש דצור, וכשראה אותו מצרי שהרגיש דצור, היה מכהו ורודוהו כל היום:

- 13 And he went out the second day, and, behold, two men of the Hebrews were striving together; and he said to him that did the wrong: 'Wherefore smitest thou thy fellow?' וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וַהֲגַה שְׁנֵי-אֲנָשִׁים עֹבְרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לְרֹשֶׁעַ לָמָּה תִכֶּה רֵעֶךָ: וַנִּפְק בַּיּוֹמָא הַתִּינָא וְהָא תְרִין גּוֹבְרִין יְהוּדָאִין נֹצִין וַאֲמַר לַחֲבֵרָא לָמָּה אַתָּה מַחִי לַחֲבֵרָךְ:
- 14 And he said: 'Who made thee a ruler and a judge over us? thinkest thou to kill me, as thou didst kill the Egyptian?' And Moses feared, and said: 'Surely the thing is known.' וַיֹּאמֶר מִי שִׁמְךָ לְאִישׁ שֶׁר וְשֹׁפֵט עָלֵינוּ הֲלֹהָרְגָנִי אַתָּה אָמַר כְּאֲשֶׁר הִרְגִּיתָ אֶת-הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָכֵן נֹדַע הַדָּבָר: וַאֲמַר מִן שׁוֹיָךְ לִגְבֹר רַב וְדִין עָלָא הַלְמַקְטִיל אַתָּה אָמַר כְּמָא דְקַטְלָתָא יְתַּ מִצְרָאָה וְדַחִיל מֹשֶׁה וַאֲמַר בְּקוּשְׁטָא אַתִּידַע פְּתִגְמָא: בְּקוּשְׁטָא אַתִּידַע פְּתִגְמָא:
- 15 Now when Pharaoh heard this thing, he sought to slay Moses. But Moses fled from the face of Pharaoh, and dwelt in the land of Midian; and he sat down by a well. וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת-הַדְּבָר וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגֹּתוֹ אֶת-מֹשֶׁה וַיִּכְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב בְּאַרְצ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל-הַבְּאֵר: וַשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת-הַדְּבָר וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגֹּתוֹ אֶת-מֹשֶׁה וַיִּכְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיָּשָׁב בְּאַרְצ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל-הַבְּאֵר:
- 16 Now the priest of Midian had seven daughters; and they came and drew water, and filled the troughs to water their father's flock. וַלְכֹתֶן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתִּדְלְנָה וַתִּמְלְאֵנָה אֶת-הַתְּרֵהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן: וְלָרְבָּא דְּמִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹ וַאֲתֵאָה וַדְלָאָה וּמְלָאָה יְתַּ רִשְׁיָא לְאַשְׁקָאָה עֲנָא דְאַבְוֵהוֹן:
- 17 And the shepherds came and drove them away; but Moses stood up and helped them, and watered their flock. וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרֹשׁוּם וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיּוֹשֶׁעַן וַיִּשָּׂק אֶת-צֹאֲנָם: וַאֲתֵּוּ רֹעִיָּא וַיִּטְרְדוּנִין וְקָם מֹשֶׁה וַיִּפְרַקְנִין וַאֲשָׁקִי יְתַּ עֲנָהוֹן:
- 18 And when they came to Reuel their father, he said: 'How is it that ye are come so soon to-day?' וַתָּבֹאנָה אֶל-רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדְּוַע מִהֵרָתֶּן בָּא הַיּוֹם: וַאֲתֵאָה לְוֹת רְעוּאֵל אֲבִוֵּהוֹן וַאֲמַר מִדְיָן אוֹחִיתִין לְמִיתִי יוֹמָא דִּין:
- 19 And they said: 'An Egyptian delivered us out of the hand of the shepherds, and moreover he drew water for us, and watered the flock.' וַתֹּאמְרוּן אִישׁ מִצְרִי הֲצִילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם-דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשָּׂק אֶת-הַצֹּאן: וַאֲמַרָּא גּוֹבְרָא מִצְרָאָה שְׁיִזְבְּנָא מִיָּדָא דְרֹעִיָּא וְאַף מִדְלָא דְלָא לָנָא וַאֲשָׁקִי יְתַּ עֲנָא:

(12) ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו צנית ומה עשה לו צשדה. ולפי פשוטו כמשמעו: וירא כי אין איש. שאין איש עתיד לנאת ממנו שיתגיייר:

(13) שני אנשים עברים. דתן ואזירס הם, שהותירו מן המן: נצים. מריצים: למה תכה. אע"פ שלא הכהו, נקרא רשע צהרמת יד: רעך. רשע כמוך:

(14) מי שמך לאיש. והרי עודך נער: הלהרגני אתה אומר. מכאן אנו למדים שהרגו צסם המפורש: וירא משה. כפשוטו. ומדרשו, דאג לו על שראה צסראל רשעים דילטוין, אמר, מעתה שמא אינם ראויין להגאל: אכן נודע הדבר. כמשמעו. ומדרשו, נודע לי הדצר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שצעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך, אצל רואה אני שהם ראויים לכך:

(15) וישמע פרעה. הם הלטינו עליו: ויבקש להרוג את משה. מסרו לקוקטינר להרגו ולא שלטנו צו החרצ, הוא שאמר משה, ויזלני מחרצ פרעה: (וישב בארץ מדין. נתעכזשם, כמו וישצ יעקב:) וישב על הבאר. למד מיעקב שנודווג לו וזווגו על הצאר:

(16) ולכהן מדין. רצ שצה, ופירשו לו מעבודת אלילים ונידוהו מאללם: את הרהטים. את צריכות מרוות המים העשויות צארץ:

(17) ויגרשו. מפני הנידוי:

<p>And he said unto his daughters: 20 'And where is he? Why is it that ye have left the man? call him, that he may eat bread.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְבָנֹתָיו וְאֵיזוֹ לָמָּה זֶה עָזַבְתֶּן אֶת־הָאִישׁ קְרָאֵן לּוֹ וְיֹאכַל לֶחֶם: וַיֹּאמֶר לְבָנֹתָיו וְאֵיזוֹ לָמָּה זֶה עָזַבְתֶּן אֶת־הָאִישׁ קְרָאֵן לּוֹ וְיֹאכַל לֶחֶם:</p>	<p>20 וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנֹתָיו וְאֵיזוֹ לָמָּה זֶה עָזַבְתֶּן אֶת־הָאִישׁ קְרָאֵן לּוֹ וְיֹאכַל לֶחֶם:</p>
<p>And Moses was content to dwell 21 with the man; and he gave Moses Zipporah his daughter.</p>	<p>וַיֵּשְׁבֶה מֹשֶׁה לְמִתְבַּע עִם גִּבְיָרָא וַיֵּהֱבֵה יֵת צִפּוֹרָה בִּרְתִּיָּה לְמִשָּׁה: וַיֵּשְׁבֶה מֹשֶׁה לְמִתְבַּע עִם גִּבְיָרָא וַיֵּהֱבֵה יֵת צִפּוֹרָה בִּרְתִּיָּה לְמִשָּׁה:</p>	<p>21 וַיֵּשְׁבֶה מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּ אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בִּתּוֹ לְמִשָּׁה: וַיֵּשְׁבֶה מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּ אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בִּתּוֹ לְמִשָּׁה:</p>
<p>And she bore a son, and he called 22 his name Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land.'</p>	<p>וַיֵּלֶדֶת בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: וַיֵּלֶדֶת בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה:</p>	<p>22 וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: (פ) וַתֵּלֶדֶת בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה:</p>
<p>And it came to pass in the course 23 of those many days that the king of Egypt died; and the children of Israel sighed by reason of the bondage, and they cried, and their cry came up unto God by reason of the bondage.</p>	<p>וַתָּהָה בְּיוֹמֵיָא סִגְיָאָא הָאֲנָן וּמִית מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם וְאֶתְאַנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן פּוֹלְחָנָא דְּתָהָה קָשִׁי עֲלֵיהוֹן וַיַּעֲקֹב וַיִּשְׁלַח קְבִילָתְהוֹן לְקָדֵם יְיָ מִן פּוֹלְחָנָא: וַתָּהָה בְּיוֹמֵיָא סִגְיָאָא הָאֲנָן וּמִית מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם וְאֶתְאַנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן פּוֹלְחָנָא דְּתָהָה קָשִׁי עֲלֵיהוֹן וַיַּעֲקֹב וַיִּשְׁלַח קְבִילָתְהוֹן לְקָדֵם יְיָ מִן פּוֹלְחָנָא:</p>	<p>23 וַיְהִי בַיּוֹמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאֲנָחוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעֻקוּ וַתַּעַל שְׁוַעֲתָם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה: וַיְהִי בַיּוֹמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאֲנָחוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעֻקוּ וַתַּעַל שְׁוַעֲתָם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה:</p>
<p>And God heard their groaning, 24 and God remembered His covenant with Abraham, with Isaac, and with Jacob.</p>	<p>וַשְׁמִיעַ קִדְּם יְיָ יֵת קְבִילָתְהוֹן וַדְּכִיר יְיָ יֵת קִימִיָּה דְּעָם אַבְרָהָם דְּעָם יִצְחָק וְדְּעָם יַעֲקֹב: וַשְׁמִיעַ קִדְּם יְיָ יֵת קְבִילָתְהוֹן וַדְּכִיר יְיָ יֵת קִימִיָּה דְּעָם אַבְרָהָם דְּעָם יִצְחָק וְדְּעָם יַעֲקֹב:</p>	<p>24 וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב: וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:</p>
<p>And God saw the children of 25 Israel, and God took cognizance of them.</p>	<p>וַגְּלִי קִדְּם יְיָ שְׁעִבּוּדָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר בְּמִימְרִיָּה לְמַפְרָקְהוֹן יְיָ: וַגְּלִי קִדְּם יְיָ שְׁעִבּוּדָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר בְּמִימְרִיָּה לְמַפְרָקְהוֹן יְיָ:</p>	<p>25 וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים:</p>
<p>Now Moses was keeping the III flock of Jethro his father-in-law, the priest of Midian; and he led the flock to the farthest end of the wilderness, and came to the mountain of God, unto Horeb.</p>	<p>וּמִשָּׁה הָהָה רֹעִי יֵת עֲנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּתִי רַבָּא דְּמִדְיָן וַדְּבַר יֵת עֲנָא לְאַתֵּר שְׁפֵר רֹעִיָא לְמִדְבָּרָא וַאֲתָא לְטוֹרָא דְּאַתְגָּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּיֵּי לְחוּרְב: וּמִשָּׁה הָהָה רֹעִי יֵת עֲנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּתִי רַבָּא דְּמִדְיָן וַדְּבַר יֵת עֲנָא לְאַתֵּר שְׁפֵר רֹעִיָא לְמִדְבָּרָא וַאֲתָא לְטוֹרָא דְּאַתְגָּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּיֵּי לְחוּרְב:</p>	<p>וּמִשָּׁה הָיָה רֹעֵה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנּוֹ כֹּהֵן מִדְיָן וַיִּנְהַג אֶת־הַצֹּאן אַתֵּר הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הָהָר הָאֱלֹהִים חֲרֹבָה: וּמִשָּׁה הָיָה רֹעֵה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנּוֹ כֹּהֵן מִדְיָן וַיִּנְהַג אֶת־הַצֹּאן אַתֵּר הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הָהָר הָאֱלֹהִים חֲרֹבָה:</p>

(20) למה זה עזבתו. הכיר צו שהוא מזרעו של יעקב, שהמים עולים לקראתו: ויאכל לחם. שמא ישא אמת מכס, כמה דאם אמר כי אס הלחם אשר הוא אוכל:

(21) ויורא. כתרוממו, (ס"א כמשמעו) ודומה לו הוֹאֵל קָא וְלִין (שופטים יט, ו), ולו הוֹאֵלנו, הוֹאֵלתי לדבר. ומדרשו לשון קָלָה, נשצו לו שלא יזון ממדין כי אס כרשותו:

(23) ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גֵּר במדין, וימת מלך מצרים והוצרכו ישראל לתשועה, ומשה היה רועה וגו' וצאת משועה על ידו, ולכך נסמכו פרשיות הללו. (בר"י): וימת מלך מצרים. נטרע, והיה שוחט תינוקות ישראל ורוחצו בדמם (שמו"ר א, לד):

(24) נאקתם. נעקתם, וכן מעיר מִתִּים יִנְאָקוּ (איוב כד, יז): את בריתו את אברהם. עם אברהם:

(25) וידע אלהים. נתן עליהם לצולא העלים עיניו:

(1) אחר המדבר. להתרחק מן הגזל, שלא ירעו צשדות אחרים: אל הר האלהים. על שם העמיד:

- 2 And the angel of the LORD appeared unto him in a flame of fire out of the midst of a bush; and he looked, and, behold, the bush burned with fire, and the bush was not consumed.
- 3 And Moses said: 'I will turn aside now, and see this great sight, why the bush is not burnt.'
- 4 And when the LORD saw that he turned aside to see, God called unto him out of the midst of the bush, and said: 'Moses, Moses.' And he said: 'Here am I.'
- 5 And He said: 'Draw not nigh hither; put off thy shoes from off thy feet, for the place whereon thou standest is holy ground.'
- 6 Moreover He said: 'I am the God of thy father, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob.' And Moses hid his face; for he was afraid to look upon God.
- 7 And the LORD said: 'I have surely seen the affliction of My people that are in Egypt, and have heard their cry by reason of their taskmasters; for I know their pains;
- 8 and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.
- וַיֵּרָא מִלְאָךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלִבְת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֵּה בֹעֵר בָּאֵשׁ וְהַסִּנֵּה אֵינּוּ אֵכָל׃
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְתַּרְה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הַמִּרְאָה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבְעַר הַסִּנֵּה׃
- וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנְנִי׃
- וַיֹּאמֶר אֶל־תִּקְרַב הָלֵם שְׁלִי־נִעְלִיךָ מֵעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עומֵד עָלָיו אֲדַמַּת־קֹדֶשׁ הוּא׃
- וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהִבֵּיט אֶל־הָאֱלֹהִים׃
- וַיֹּאמֶר יְהוָה רְאֵה רְאִיתִי אֶת־עֲנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נַגְשָׁיו כִּי יַדְעִיתִי אֶת־מַכָּאֲבָיו׃
- וְאֶרְדָּ לְהַצִּילָם מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלֵתָם מִן־הָאֶרֶץ הַהִיא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וּרְחֹבָה אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מָקוֹם הַפִּנְעָנִי וְתַחֲתָי וְהָאֲמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי׃
- וַיִּתְּנֵהוּ לְשִׁיבוֹתָהוֹן מִיַּד מִצְרַיִם וּלְאַסְקוֹתָהוֹן מִן־הָאֶרֶץ הַהִיא לְאֶרֶץ לָאֵדָע טָבָא וּפְתִיא לְאֶרֶץ עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבָשׁ לְאַתֵּר כְּנַעֲנָי וְחִתִּי וְאֲמֹרִי וּפְרִזִּי וְחִוִּי וַיְבוֹסֵאִי׃

(2) בלבת אש. צלהצת אש לצו של אש, כמו לצ השמים, צלצ הצלה, (שמואל-צ יח, יד) ולא תחמה על התי"ו, שיש לנו כיוולא צו, מה חמלה לצמד (יחזקאל טו, ל): מתוך הסנה. ולא חילן אחר, משום עמו אֲנֹכִי צִנְרָה: אבל. נאכל, כמו לא עבד צה, אשר לקח משם:

(3) אסורה נא. אסורה מכלן להתקרב שם:

(5) של. שְׁלוֹךְ וְהוּלָא, כמו וְנִשְׁל הַצִּנְרָל (דברים יט, ה), כי ישל זיתך: אדמת קודש הוא. המקום:

(7) כי ידעתי את מכאוביו. כמו וַיִּדַּע אֱלֹהִים, כלומר כי שמתי לצ להצונו ולדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולא אטוס את אזני מלעקם:

- 9 And now, behold, the cry of the children of Israel is come unto Me; moreover I have seen the oppression wherewith the Egyptians oppress them. ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי וגם-ראיתי את-הלחץ אשר מצרים לחצים אתם: 9
- 10 Come now therefore, and I will send thee unto Pharaoh, that thou mayest bring forth My people the children of Israel out of Egypt.' ועתה לכה ואשלחך אל-פרעה והוצא את-עמי בני-ישראל ממצרים: 10
- 11 And Moses said unto God: 'Who am I, that I should go unto Pharaoh, and that I should bring forth the children of Israel out of Egypt?' ויאמר משה אל-האלהים מי אנכי כי אלך אל-פרעה וכי אוציא את-בני ישראל ממצרים: 11
- 12 And He said: 'Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve God upon this mountain.' ויאמר כִּי-אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה-לָּךְ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת-הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת-הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה: 12
- 13 And Moses said unto God: 'Behold, when I come unto the children of Israel, and shall say unto them: The God of your fathers hath sent me unto you; and they shall say to me: What is His name? what shall I say unto them?' ויאמר משה אל-האלהים הנה אנכי בא אל-בני ישראל ואמרתי להם אליהי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה-שְׁמוֹ מֶה אֶמַּר אֲלֵהֶם: 13
- 14 And God said unto Moses: 'I AM THAT I AM'; and He said: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: I AM hath sent me unto you.' ויאמר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲהִיָּה אֲשֶׁר אֲהִיָּה וַיֹּאמֶר כֹּדֶן תִּימַר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֲהִיָּה שְׁלַחְנִי לָוֶהְכֹּן: 14

(10) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואם תאמר מה תועיל, והוא את עמי, יועילו דצריך ותוואים משם:
 (11) מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים: וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שפעשה להם נס ותוואים ממצרים:
 (12) ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית בסנה, לך האות כי אנכי שלחתיך, ותגליש בשליחותי וכדאי אני להגיל, כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו חָפֵל, כך תלך בשליחותי ואינך ניזוק, וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עמידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו מצרים. דבר אחר כי אהיה עמך, וזה שתגליש בשליחותך, לך האות על הצטחה אחרת שאני מצטייך, שכשתוואים ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו התורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מנינו, וזה לך האות שכול השנה ספית וגו' (ישעי' לו, ל), מפלת סנחריב תהיה לך לאות על הצטחה אחרת, שארכס חריבה מפירות ואני אצרך הספיתים:
 (14) אהיה אשר אהיה. אהיה עם צורה זאת, אשר אהיה עם שבעצוד שאר מלכיות, אמר לפניו רצ"ע מה

15

וַיֹּאמֶר עוֹד יִי לְמִשָּׁה בְּדֹנָן
תִּימָר לִבִּי יִשְׂרָאֵל יִי
אֱלֹהָא דְאַבְרָהָם אֱלֹהֵיהּ
דְּאַבְרָהָם אֱלֹהֵיהּ דִּי צָחָק
וְאֱלֹהֵיהּ דִּי עֶקֶב שְׁלַחְנִי
לְוֹתְכֹן דִּין שְׁמִי לְעָלָם
וְדִין דִּיכְרֵנִי לְכָל דָּר וְדָר:

15

16

אֵיזֵל וְתַכְנוּשׁ יֵת סָבִי
יִשְׂרָאֵל וְתִימָר לְהוֹן יִי
אֱלֹהָ דְאַבְהַתְכוֹן אַתְגְּלִי
לִי אֱלֹהִיָּה דְאַבְרָהָם
יִצְחָק וְיַעֲקֹב לְמִימָר
מְדַבֵּר דְּכִינָנָא יִתְכוֹן וְיֵת
דְּאַתְעִבִּיד לְכוֹן בְּמַצְרִים:

קמ"שי

17

וַאֲמַרְתָּ אִסִּיק יִתְכוֹן
מִשְׁעֶבֶד מִצְרָאִי לָאֶרֶץ
כְּנַעֲנָא וְחִתָּאִי
וּפְרָזָאִי וְחִוָּאִי
וַיְבֹסֵאִי לָאֶרֶץ עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבָשׁ׃

17

18

וַיִּמְבְּלוּ מִנֶּמֶד וּתְיִי
אֶת וְסָבִי יִשְׂרָאֵל לֹת
מִלָּפָא דְּמַצְרַיִם וְתִימְרוּ
לֵיהּ יי אֱלֹהָא דִּיהוּדָאִי
אַתְקֵרִי עֲלֵנָּא וְכֻּן גִּיזִיל
פֻּעֵן מַהֲלָךְ תִּלְתָּא יוֹמִין
בְּמַדְבָּרָא וְגִדְפַח קָדָם יי
אַלְהָנָא:

18

19

וּקְדָמִי גְלִי אֶרֶץ יִשְׂבּוּךְ
יִתְכּוֹן מַלְכָּא דְּמַצְרַיִם
לְמִיזֵל וְלֹא מִן קֳדָם
דְּחִילֵיהּ תַּקִּיף:

19

אני מזכיר להם צרה אחרת, דיים בצרה זו, אמר לו יפה אמרת, כה תאמר וגו'. (ברכות ט: שמו"ר ג, ז) (לא שהשכיל חלילה משה ביותר, אלא שלא הצין דברי השי"ת, כי לא מחשבתו מחשבת השי"ת, שמא כך היתה דעתו באומרו יתברך אהיה אשר אהיה, למשה לצדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, וזהו יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כך היתה, שלא תגיד לצני ישראל כדברים האלה, אלא כה תאמר לצני ישראל אהיה פעם אחת. וכן משמע במסכת ברכות ודו"ק):

(15) זה שמי לעולם. חסר וי"ו לומר, העלימהו, שלא יקרא ככתבו (שמו"ר ג, ט): וזה זכרי. למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר, ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור:

(16) את זקני ישראל. מיוחדים לשיבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לנאמן זקנים של ס' רבוא:
 (18) ושמועו לקולך. מאליהם, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב
 ומיוסף שזלזלו זה הם נגאלים, יעקב אמר להם ואלהים פקוד יפקוד אתכם, ויוסף אמר להם פקד: פקד לאלהים פקדכם
 (בראשית נ, כה): נקרה עלינו. לשון מקרה, וכן ויקר לאלהים (במדבר כג, ד), ואנכי אקרה כה, אהא נקרה מאתו
 הלוס: (אלהי העבריים. יו"ד יתירה, רמז ל" מכות. בראשית יט):

<p>20 And I will put forth My hand, and smite Egypt with all My wonders which I will do in the midst thereof. And after that he will let you go.</p>	<p>20 וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִכִּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם:</p>
<p>21 And I will give this people favour in the sight of the Egyptians. And it shall come to pass, that, when ye go, ye shall not go empty;</p>	<p>21 וְנָתַתִּי אֶת־חֶן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן לֹא תֵלְכוּ רִיקִים:</p>
<p>22 but every woman shall ask of her neighbour, and of her that sojourneth in her house, jewels of silver, and jewels of gold, and raiment; and ye shall put them upon your sons, and upon your daughters; and ye shall spoil the Egyptians.'</p>	<p>22 וְשָׁאַלָה אִשָּׁה מִשְׁכֻּנְתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כְּסֶפֶת וּכְלֵי זָהָב וּשְׂמֹלֹת וְשִׂמְתֶּם עַל־בְּנֵיהֶם וְעַל־בָּנוֹתֵיהֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת־מִצְרַיִם:</p>
<p>IV And Moses answered and said: 'But, behold, they will not believe me, nor hearken unto my voice; for they will say: The lord hath not appeared unto thee.'</p>	<p>IV וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא־יֵאֱמָנּוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה:</p>
<p>2 And the LORD said unto him: 'What is that in thy hand?' And he said: 'A rod.'</p>	<p>2 וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כ) מִזֶּה [ק' מֵהַזֶּה] בִּידְךָ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה:</p>
<p>3 And He said: 'Cast it on the ground.' And he cast it on the ground, and it became a serpent; and Moses fled from before it.</p>	<p>3 וַיֹּאמֶר הֲשִׁלֵּכֶהוּ אֶרְצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרְצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפָּנָיו:</p>

(19) לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם להלוך: לא יתן. לא יצדק, כמו על פן לא נסתפק (בראשית כ, ו), לא נקטו פלילים להרע עמדי (שם לא, ח), וכלן לשון נחמיה הם. וי"מ ולא ביד חזקה. ולא בשביל שידו חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו' ומתרגמין אותו ולא מן קדש דחילה פקיק. משמו של רבי יעקב צדכי מנחם נאמר לי:

(22) ומגרת ביתה. מאותה שהיא גרה אספה צבית: ונצלחתם. כתרגמו וקרוקנו, וכן וינצלו את מנצרים (שמות יב, לו). וינצלו דגוי ינצלו את עדים (שם לג, ו), והנו"ן צו יסוד. ומנחם חזרו במחצית נד"י, עס וינצלו פלילים את מקנה הצבים (בראשית לא, ט), אשר הציל אלהים מאבינו, ולא יאמנו דבריו, כי אם לא הייתה הנו"ן יסוד והיא נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת בלשון ופעלתם, אלא בלשון ונפעלתם, כמו ונפקסם מעל הדיקמה (דברים כח, סג), ונחמם ביד אויב, ונפקסם לפני איצבים (ויקרא כו, יז), ונפקסם צחוקה (יחזקאל כב, כא), ואמרתם נלנו, לשון נפעלנו, וכל נון שהיא צבחה לצדיקה, ונפעלת ממנה, כנו"ן של נוגף, נושא, נותן, נושך, כשהיא מדברת לשון ופעלתם, תנקד שו"א בחטף, כגון וינצלו את הצבים (בראשית מה, יט), וינצלו את קרן הדיקמה (במדבר לב, כט), ונמלתם את שר ערלתכם. לכן אני אומר, שזאת הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נזול, והוא מן השלוש הכבדים, כמו דבור, פפור, למוד, כשידבר בלשון ונפעלתם ינקד בחיר"ק, כמו ודצקסם קל הסלע (שם כ, ח), ונפקסם את הצבית (יחזקאל מה, כ), ולמפקסם אתם את צביתם (דברים יא, יט):

(2) מזה בידך. לכן נכתב חובה אחת לדרוש, מזה שבידך אחת חייב ללקות, שחשדת כשפריס. ופשוטו, כאדם שאומר לחבירו, מודה אחת שזו שלפניך אכן היא, אומר לו הן, אומר לו הריני עושה אותה עך:

(3) ויהי לנחש. רמז לו שסופר לשון הרע על ישראל (באומרו לא יאמינו לי), ותפס אומנתו של נחש:

- And the LORD said unto Moses:
 4 'Put forth thy hand, and take it by the tail—and he put forth his hand, and laid hold of it, and it became a rod in his hand—
 that they may believe that the
 5 LORD, the God of their fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath appeared unto thee.'
- And the LORD said furthermore unto him: 'Put now thy hand into thy bosom.' And he put his hand into his bosom; and when he took it out, behold, his hand was leprous, as white as snow.
- And He said: 'Put thy hand back into thy bosom.—And he put his hand back into his bosom; and when he took it out of his bosom, behold, it was turned again as his other flesh.—
- And it shall come to pass, if they will not believe thee, neither hearken to the voice of the first sign, that they will believe the voice of the latter sign.
- And it shall come to pass, if they will not believe even these two signs, neither hearken unto thy voice, that thou shalt take of the water of the river, and pour it upon the dry land; and the water which thou takest out of the river shall become blood upon the dry land.'
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאַחֲזוּ בְּזַנְבּוֹ וְשִׁלַּח יָדוֹ וַיִּחָזֶק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:
 וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִי אֲתַגְלִי לָךְ יְיָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:
 וַיֹּאמֶר יְיָ עוֹד הִבֵּאתָ יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ וַהֲגִה יָדוֹ מִצַּרְעַת כַּשָּׁלֵג:
 וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל-חִיקְךָ וַיָּשֻׁב יָדוֹ אֶל-חִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ מִחִיקוֹ וַהֲגִה שָׁבָה כַּבָּשָׂרוֹ:
 וַיְהִי אִם-לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וַהֲאֱמִינוּ לְקֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן:
 וַיְהִי אִם-לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשֵׁנִי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּן לְקֹלְךָ וְלִקְחַתָּ מִמִּימֵי הַיָּאֵר וּשְׁפַכְתָּ חֵיבֶשֶׁתָּהּ וַהֲיִי הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן-הַיָּאֵר וַהֲיִי לָדָם בִּיבֶשֶׁתָּהּ:
 וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִי אֲתַגְלִי לָךְ יְיָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב:
 וַיֹּאמֶר יְיָ עוֹד הִבֵּאתָ יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ וַהֲגִה יָדוֹ מִצַּרְעַת כַּשָּׁלֵג:
 וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל-חִיקְךָ וַיָּשֻׁב יָדוֹ אֶל-חִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ מִחִיקוֹ וַהֲגִה שָׁבָה כַּבָּשָׂרוֹ:
 וַיְהִי אִם-לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וַהֲאֱמִינוּ לְקֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן:
 וַיְהִי אִם-לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשֵׁנִי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּן לְקֹלְךָ וְלִקְחַתָּ מִמִּימֵי הַיָּאֵר וּשְׁפַכְתָּ חֵיבֶשֶׁתָּהּ וַהֲיִי הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן-הַיָּאֵר וַהֲיִי לָדָם בִּיבֶשֶׁתָּהּ:

- (4) ויחזק בו. לשון אחיזה הוא, והרצה יש במקרא, ויחזקו האנשים צידו (בראשית יט, טז) והחזיקה צמֶשֶׁי (דברים כה, יא), והחזקתי צֶנְקוֹ (שמואל-א יז, לה), כל לשון חזק הדנוק לצי"ת, לשון אחיזה הוא:
 (6) מצורעת כשלג. דרך צרעת להיות לצנה, אם צהרת לצנה היא, אף צאות זה רמז לו שלשון הרע סִפָּר באומרו לא יאמינו לי, לפיכך הלקהו בצרעת, כמו שלקחה מרים על לשון הרע:
 (7) ויוציאה מחיקו והנה שבה וגו'. מכאן, שמדה טובה ממחרת לצא ממדת פורעניות, שהרי בראשונה לא נאמר מחיקו (שמו"ג, יח):
 (8) והאמינו לקול האות האחרון. משתאמר להם שצילכם לקיתי על שספרתי עליכם לשון הרע, יאמינו לך, שכבר למדו כזך שהמודווגין להרע להם לוקים צנגעים, כגון פרעה ואבימלך שציל שרה:
 (9) ולקחת ממימי היאור. רמז להם שצמכה ראשונה נפרע מאלהותם, (פירוש, כשהקצ"ה נפרע מן האומות, נפרע מאלהותם תחלה, שהיו עובדים לנילוס הממיה אותם, והפכס לדס. צרש"י יסן): והיו המים וגו'. והיו, והיו, שני פעמים, נראה בעיני, אלו נאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדס ביצשת, שומע אני שצידו הם נהפכים לדס, ואז כשירדו לארץ יהיו צהוייתן, אבל עכשיו מלמדנו, שלא יהיו דס עד שיהיו ביצשת:

- 10 And Moses said unto the LORD: 'Oh Lord, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue.'
- 11 And the LORD said unto him: 'Who hath made man's mouth? or who maketh a man dumb, or deaf, or seeing, or blind? is it not I the LORD?
- 12 Now therefore go, and I will be with thy mouth, and teach thee what thou shalt speak.'
- 13 And he said: 'Oh Lord, send, I pray Thee, by the hand of him whom Thou wilt send.'
- 14 And the anger of the LORD was kindled against Moses, and He said: 'Is there not Aaron thy brother the Levite? I know that he can speak well. And also, behold, he cometh forth to meet thee; and when he seeth thee, he will be glad in his heart.'
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְּמֹל גַּם מִשְׁלָשׁ גַּם מֵאָז דִּבַּרְתָּ אֶל־עַבְדְּךָ כִּי כְבֹד־פֶּה וְכֹבֵד לְשׁוֹן אֲנֹכִי:
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם אוֹ מִי־יִשׁוּם אֱלֹם אוֹ חֵרֶשׁ אוֹ פֶקֶח אוֹ עֹרֵר אֲנֹכִי יְהוָה:
- וְעַתָּה לֵךְ וְאֲנֹכִי אֶתְּנֶה עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר:
- וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בְיַד־תִּשְׁלַח:
- וַיַּחֲרֶאֱף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אֲחִיךָ הֲלוֹי יִדְעָתִי כִּי־דֹבֵר יִדְבֹּר הוּא וְגַם הִנֵּה־הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאָךְ וְשִׂמַּח בְּלִבּוֹ:
- וַיִּחְרַף מֹשֶׁה אֶת־יְהוָה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אֲחִיךָ הֲלוֹי יִדְעָתִי כִּי־דֹבֵר יִדְבֹּר הוּא וְגַם הִנֵּה־הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאָךְ וְשִׂמַּח בְּלִבּוֹ:

(10) גם מתמול וגו'. למדנו שכל שצעה ימים היה הקצ"ה מפחה את משה צמנה לליך בשליחותו, מתמול שלשום מאז דברך הרי שלשה, ושלשה גמין רבויין הם, הרי ששה, והוא היה עומד ביום ה' כשאמר לו זאת, עוד שלח נא ביד תשלח, עד שחרה בו וקבל עליו. (שמו"ר ג, טז) וכל זה, שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו, ונציא היה, שנאמר (הלא אהרן אחיך הלוי וגו', ועוד נאמר לעלי הכהן) הנגלה נגליתי אל צית צדיק צהיזקס צמקזיס (שמואל"א ז, כז), הוא אהרן, וכן ואודע להם צאקן מוקזיס וגו' (יחזקאל כ, ה) ואמר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו, ואותה נצואה לאהרן נאמרה: כבד פה. צכצידות אני מדבר, וצלשון לע"ז צלצ"ו

(11) מי שם פה וגו'. מי למדך לדבר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי: או מי ישרום אלה. מי עשה פרעה אלם שלא נתאמן צמנות הריגתך, ואת משרתיו חרשים שלא שמעו צווחו עליך, ולאספקלטורין (שצת קה). ההורגים מי עשאים עוררים, שלא ראו כשצרחת מן הצנימה ונמלטת (תנחומא שמות י): הלא אנכי. ששמי ה' עשיתי כל זאת:

(13) ביד תשלח. ציד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. דבר אחר, ציד אחר שמרצה לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלים לעמיד, יש לך שלוחים הרבה:

(14) ויחר אף. (וצחיס קצ). רבי יהושע בן קרחה אומר, כל חרון אף שצתורה נאמר בו רשם, וזה לא נאמר בו רשם, ולא מצינו שצא עונש על ידי אותו חרון, אמר לו רבי יוסי אף צו נאמר בו רשם, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עמיד להיות לו ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לנאח ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואותה הלוי, שנאמר ומשה איש האלהים צניו וקראו על שצט הלוי (דברי הימים"א כג, יד): הנה הוא יצא לקראתך. כשתלך למצרים: וראך ושמח בלבבו. לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדי החסן הנחמן על הלצ:

- 15 And thou shalt speak unto him, and put the words in his mouth; and I will be with thy mouth, and with his mouth, and will teach you what ye shall do.
- 16 And he shall be thy spokesman unto the people; and it shall come to pass, that he shall be to thee a mouth, and thou shalt be to him in God's stead.
- 17 And thou shalt take in thy hand this rod, wherewith thou shalt do the signs.'
- 18 And Moses went and returned to Jethro his father-in-law, and said unto him: 'Let me go, I pray thee, and unto my brethren that are in Egypt, and see whether they be yet alive.' And Jethro said to Moses: 'Go in peace.'
- 19 And the LORD said unto Moses in Midian: 'Go, return into Egypt; for all the men are dead that sought thy life.'
- 20 And Moses took his wife and his sons, and set them upon an ass, and he returned to the land of Egypt; and Moses took the rod of God in his hand.
- וַדַּבֵּרְתָּ אֵלָיו וְשַׁמְתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיهِוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן׃
- וַדַּבֵּר־הוּא לְךָ אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־לְךָ לִפֶּה וְאַתָּה תִּהְיֶה־לּוֹ לְאֱלֹהִים׃
- וְאֶת־הַמִּטֶּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בּוֹ אֶת־הָאֹתוֹת׃ (פ)
- וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֶל־יֹתָם חֲתָנּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹכָה נָא וְאֲשׁוּבָה אֶל־אֹתִי אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם וְאָרָאָה הָעוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְּרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם׃
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שָׁב מִצְרָיִם כִּי־מָתוּ כָּל־הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ׃
- וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו עַל־הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרֶצָה מִצְרָיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מִטֶּה הָאֱלֹהִים בְּיָדּוֹ׃
- וַדַּבֵּר מֹשֶׁה יָת אֶתְתִּיה וַיֵּת בָּנָו וַאֲרִיבָנָו עַל הַחֲמָא וְחָב לָאֶרֶעָ דְּמִצְרָיִם וַנְּסִיב מֹשֶׁה יָת חוֹטְרָא דְּאַתְעֵבִידּוּ בֵּיה נִסִּין מִן קָדָם יְיָ בְּיָדִיה׃

(16) ודבר הוא לך. נשצילך ידבר אל העם, וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור, שכולם לשון על הס: יהיה לך לפה. למליך, לפי שאתה כד פה: לאלהים. לרצולש:

(18) וישב אל יתר חתנו. ליטול רשות, שהרי נשצע לו (שלא יזוז ממדין כי אם כרשותו). (מכילתא יתרו) ושצעה שמות היו לו, רעואל, יתר, יתרו, קיני, וכו':

(19) כי מתו כל האנשים. מי הם, דתן ואזכרים, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוב כמת (נדרים סד:):

(20) על החמור. חמור המיוחד, הוא החמור שחצב אצרהם לעקידת יצחק, והוא שעמיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר עני וְלִכְצַע עַל חֲמֹר (זכריה ט, ט). וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה. אינ מוקדם ומאוחר מדוקדקים צמקרא:

- 21 And the LORD said unto Moses: 'When thou goest back into Egypt, see that thou do before Pharaoh all the wonders which I have put in thy hand; but I will harden his heart, and he will not let the people go.
- 22 And thou shalt say unto Pharaoh: Thus saith the LORD: Israel is My son, My first-born.
- 23 And I have said unto thee: Let My son go, that he may serve Me; and thou hast refused to let him go. 'Behold, I will slay thy first-born.'
- 24 And it came to pass on the way at the lodging-place, that the LORD met him, and sought to kill him.
- 25 Then Zipporah took a flint, and cut off the foreskin of her son, and cast it at his feet; and she said: 'Surely a bridegroom of blood art thou to me.'
- 26 So He let him alone. Then she said: 'A bridegroom of blood in regard of the circumcision.'
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתּוֹךָ לָשׁוּב מִצְרָיִם רְאֵה כָּל־הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר־שָׁמַעְתִּי בִידְךָ וְעָשִׂיתָם לִפְנֵי פַרְעֹה וְאֲנִי אַחְזֶק אֶת־לְבָבוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־הָעָם:
- וַיֹּאמֶרְתָּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל:
- וְאָמַר אֵלַי שְׁלַח אֶת־בְּנִי וְיַעֲבֹדֵנִי וְתִמְאַן לִשְׁלַחוֹ הִנֵּה אֲנֹכִי הַיּוֹם אֶת־בְּנִךָ בְּכֹרְךָ:
- וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ הָמִיתוֹ:
- וַנִּסִּיבַת צִפּוֹרָה שְׂטָרָא וַגִּזְרַת יְת עָרְלַת בְּרָה וקָרִיבַת לְקַדְמוֹתֶיהָ וַאֲמַרְתָּ בְּדָמָא דְּמַהוּלְתָּא תִּדְרִין אַתְיָהִיב חֲתָנָא לָנָא:
- וַנַּח מִנְיָה בְּכֵן אָמַרְתָּ אֵלַי דְּמָא דְּמַהוּלְתָּא תִּדְרִין אַתְחַיִּיב חֲתָנָא קָטוּל:

(21) בלכתך לשוב מצרימה וגו'. דע, שעל מנת כן תלך, שתהא גבור בשליחותי לעשות כל מופתים לפני פרעה ולא תירא ממנו: אשר שמתי בידך. לא על שלשה אותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני פרעה נזהר לעשותם אלא לפני ישראל שראשו שראשו לפניו, ולא מנינו שעשאם לפניו, אלא מופתים שאני עתיד לשום בידך במצרים, כמו כי ידָּבֵר הַלֵּקֶס פֶּרְעֹה וגו' (שמות ז, ט), ואל תתמה על אשר כחצי אשר שמתי, שכן משמעו, כשתדבר עמו כבר שמתים בידך: (22) ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלכו חזק וימאן לשלוח, אמור לו כן: בני בכרי. לשון גדולה, כמו אף אָנִי צָלוּר אֶפְגָּהוּ (תהלים פט, כח), וזו פשוטו. ומדרשו, כאן חסם הקב"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו: (23) ואומר אליך. בשליחותו של מקום: שלח את בני וגו'. הנה אנכי הרג וגו'. היא מכה אחרונה, וזה התרהו מחלה מפני שהיא קשה, וזה הוא שנאמר באיוב ה' אֵל יִשְׁגִּיב צֶלְחָו, לפיכך, מי קמהו מורקה (איוב לו, כב), בשר ודם המבקש להנקם מחזירו, מעלים את דבריו שלא יבקש הנלה, אבל הקב"ה ישיגיב בכחו ואין יכולת להמלט מידו כי אם בשוכו אליו, לפיכך הוא מורה ומתרה זו לשוכו: (24) ויהי בדרך במלון. משה: ויבקש המיתו. למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנחשף נענש עונש מיתה. תניא אמר רבי יוסי ח"ו לא נחשף, אלא אמר, אמול ואזא לדרך, סכנה היא לתינוק עד שלשה ימים, אמול ואשהה שלשה ימים, הקב"ה זוני לך שוב מצרים, ומפני מה נענש מיתה, לפי שנחשף במלון מחלה (במסכת נדרים לא:), והיה המלאך נעשה כמין נחש, וזולעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר וזולעו מרגליו ועד אוחו מקום, הציגה נפורה שצביל המילה הוא: (25) ותגע לרגליו. השליחתו לפני רגליו של משה: ותאמר. על צנה: כי חתן דמים אתה לי. אתה היית גורם להיות החתן שלי נרצח עליך. הורג אישי אתה לי: (26) וירף. המלאך ממנו. אז, צינה שעל המילה צא להורגו: אמרה חתן דמים למולת. חתני היה נרצח על

<p>And the LORD said to Aaron: 27 'Go into the wilderness to meet Moses.' And he went, and met him in the mountain of God, and kissed him.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרֹאת מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁקֵלּוּ: וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַהֲרֹן לִקְדָּמוֹת מֹשֶׁה לְמִדְבָּרָא וַאֲזַל וַעֲרָשִׂיה בְּטוֹרָא דְאַתְגְּלִי עֲלוֹהֵי יִקְרָא דִּי וַנִּשְׁקֵי לִיה:</p>	<p>27 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרֹאת מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁקֵלּוּ:</p>
<p>And Moses told Aaron all the words of the LORD wherewith He had sent him, and all the signs wherewith He had charged him.</p>	<p>וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוּ וְאֵת כָּל־הָאֱתָת אֲשֶׁר צִוָּהוּ: וַיְחִי מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן יָת כָּל פְּתֻמָּיָא דִּי דְשְׁלַחִיה וַיָּת כָּל אֲתִיָּא דְפִקְדִיָּה:</p>	<p>28 וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוּ וְאֵת כָּל־הָאֱתָת אֲשֶׁר צִוָּהוּ:</p>
<p>And Moses and Aaron went and gathered together all the elders of the children of Israel.</p>	<p>וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאסְפוּ אֶת־כָּל־זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַאֲזַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיִּכְנְשׁוּ יָת כָּל סְבִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>29 וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאסְפוּ אֶת־כָּל־זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And Aaron spoke all the words which the LORD had spoken unto Moses, and did the signs in the sight of the people.</p>	<p>וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֱתָת לְעֵינֵי הָעָם: וּמִלִּיל אַהֲרֹן יָת כָּל פְּתֻמָּיָא דְמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַעֲבַד אֲתִיָּא לְעֵינֵי עַמָּא:</p>	<p>30 וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֱתָת לְעֵינֵי הָעָם:</p>
<p>And the people believed; and when they heard that the LORD had remembered the children of Israel, and that He had seen their affliction, then they bowed their heads and worshipped.</p>	<p>וַיֵּאֱמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֲנִיָּהֶם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ: וַהֲיָמִין עַמָּא וַשְּׁמַעוּ אַרִי דְכִיר יְיָ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִרִי גְלִי קְדָמוֹהִי שְׁעִבּוּדֵהוּן וַכָּרְעוּ וּסְגִידּוּ:</p>	<p>31 וַיֵּאֱמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֲנִיָּהֶם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:</p>
<p>And afterward Moses and Aaron came, and said unto Pharaoh: v 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Let My people go, that they may hold a feast unto Me in the wilderness.'</p>	<p>וַאֲחֵר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּחֲגּוּ לִי בַּמִּדְבָּר: וּבְתֵר בֶּן עָאֵלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ לְפַרְעֹה כְּדִן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵא דִישְׂרָאֵל שְׁלַח יָת עַמִּי וַיַּיַּחֲגִינוּ קְדָמִי בַּמִּדְבָּרָא:</p>	<p>וַאֲחֵר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּחֲגּוּ לִי בַּמִּדְבָּר:</p>
<p>And Pharaoh said: 'Who is the LORD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the LORD, and moreover I will not let Israel go.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח: וַאֲמַר פַּרְעֹה שָׁמָא דִּי לֹא אֲתַגְּלִי לִי דְאַסְקִבִּיל לְמִימְרִיה לְשַׁלַּח יָת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲתַגְּלִי לִי שָׁמָא דִּי וְאַף יָת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:</p>	<p>2 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:</p>

דבר המילה. (שינה רש"י בלשונו, לעיל כתב אחת היית גורם, דקשה לרש"י, מה זה אז אמרה חתן דמים, והלא גס לעיל אמרה חתן דמים, אלא מתחלה סברה דזה וזה גורם, חטא המילה וחטא אחר, אח"כ כשראחה וירף לגמרי, אז הבינה דעל דבר המילה לזד בא, ובזה מתורץ גס כן שינוי לשון בתרגום אונקלוס בחתן דמים, ודו"ק כנ"ל): לזמורת. על דבר המולות, שם דבר הוא, והלמ"ד משמשת בלשון על, כמו וְאָמַר פַּרְעֹה לְזָגִי יִשְׂרָאֵל (שמות יד, ג). ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

(1) ואחר באו משה ואהרן וגו'. אבל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלטין, לפי שיראו ללכת (שמו"ר ה, יד), ובסיני נפרע להם, ונגש משה לזדו והם לא יגשו, החזירם לאחוריהם:

<p>And they said: 'The God of the Hebrews hath met with us. Let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, and sacrifice unto the LORD our God; lest He fall upon us with pestilence, or with the sword.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲתָנָּה עָלֵינוּ נִיזִיל כְּעֵן מִהַלֵּךְ תִּלְתָּהּ יָמִין בְּמִדְבָּרָא וְנִדְבַח קָדָם יי אֱלֹהֵנָּה דְלָמָּא יַעֲרַעֲנָנָּא בְּמוֹת אוּ בְקִטּוֹל:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ גִלְכָּה נָּא דְרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחַהּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ פֶּן־יִפְגְּעֵנוּ בַּדָּבָר אוּ בַחֲרֹב:</p>
<p>And the king of Egypt said unto them: 'Wherefore do ye, Moses and Aaron, cause the people to break loose from their work? get you unto your burdens.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לֵהוֹן מֶלֶכָּא דְּמִצְרַיִם לָמָּה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תַּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לָכוּ לִסְבִּלְתִּיכֶם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לָמָּה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תַּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לָכוּ לִסְבִּלְתִּיכֶם:</p>
<p>And Pharaoh said: 'Behold, the people of the land are now many, and will ye make them rest from their burdens?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פֶּרְעֹה הָא מִדְּסִגְיָאִין כְּעֵן עֲמָא דְאַרְעָא וּתְבַטְלוּן יְתָהוֹן מִפּוֹלְחָנְהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר פֶּרְעֹה הֵן־רַבִּים עִתָּה עַם הָאָרֶץ וְהִשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסְבָּלָתָם:</p>
<p>And the same day Pharaoh commanded the taskmasters of the people, and their officers, saying:</p>	<p>וּפְקִיד פֶּרְעֹה בְּיוֹמָא הַהוּא יְתָ שְׁלֹטְנֵי עֲמָא וְיְתָ סְרִכְוָהִי לְמִימַר:</p>	<p>וַיִּצְוּ פֶּרְעֹה בְנֵי־הָאָרֶץ אֶת־הַנְּגִשִּׁים בָּעָם וְאֶת־שֹׁטְרֵי הָאָמָר:</p>
<p>'Ye shall no more give the people straw to make brick, as heretofore. Let them go and gather straw for themselves.'</p>	<p>לֹא תִסְפּוּן לְמַתָּן תִּבְנָא לְעֲמָא לְמַרְמֵי לְבָנִין כְּמִתְמַלִּי וּמִדְּקִמּוּהִי אֲנֹן יִיזְלוּן וַיִּגְבּוּן לְהוֹן תִּבְנָא:</p>	<p>לֹא תִאֲסָפוּן לְתֵת תִּבָּן לָעָם לְלֶבֶן הַלְבָנִים כְּתָמוֹל שְׁלֹשָׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תִּבָּן:</p>
<p>And the tale of the bricks, which they did make heretofore, ye shall lay upon them; ye shall not diminish aught thereof; for they are idle; therefore they cry, saying: Let us go and sacrifice to our God.</p>	<p>וְיְתָ סְכוּם לְבָנִיָּא דְאַנְוֹן עֲבָדִין מִתְמַלִּי וּמִדְּקִמּוּהִי תִמְנֹן עֲלִיהוֹן לֹא תִמְנְעוּן מִנִּיהּ אֲרִי בְטָלְנִין אֲנֹן עַל כֵּן אֲנֹן מִצְוָהִין לְמִימַר נִיזִיל נִדְבַח קָדָם אֱלֹהֵנָּא:</p>	<p>וְאֶת־מִתְכַּנֶּת הַלְבָנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תָּמוֹל שְׁלֹשָׁם תְּשִׁימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִּים הֵם עַל־כֵּן הֵם צֹעֲקִים לֵאמֹר גִּלְכָּה נִזְבַּחַהּ לֵאלֹהֵינוּ:</p>

- (3) פֶּן יִפְגְּעֵנוּ. פֶּן יִפְגְּעוּ הָיוּ נִרְיָכִים לוֹמַר, אֲלֵא שְׁחָלְקוּ כְּצוּד לְמַלְכוּת. פְּגִיעָה זֹ, לְשׁוֹן מִקְרָה מוֹת הוּא:
- (4) תַּפְרִיעוּ אֶת הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו. תַּצְדִּילוּ וְתַרְחִיקוּ אוֹתָם מִמַּלְאכְתָּם, שְׁשׁוּמַעִין לָכֵס וְסָצוּרִים לְנוֹחַ מִן הַמַּלְאכָה, וְכֵן פֶּרְעֹה וְלֹא פֶּרְעֹה צוּ (מִשְׁלֵי ד, טו), רַחֲקוּהוּ, וְכֵן וְסָפְרָעוּ כָּל עֲצָתִי (שֵׁס א, כה), כִּי פֶרְעֹה הוּא (שְׁמוֹת לז, כה), נִרְחַק וְנִמְעַצ: לָכוּ לִסְבִּלְתִּיכֶם. לָכוּ לְמַלְאכְתָּם שֵׁשׁ לָכֵס לַעֲשׂוֹת צִדְתִּיכֶם, אֲזַל מַלְאכְתָּ שְׁעֶצוּד מִנְרִים לֹא הִיטָה עַל שְׁעִטוֹ שֶׁל לֵוִי, וְמַדְע לָךְ, שְׁהִרִי מִשָּׁה וְהִרְכֵּן יוֹצֵאִים וְצֵאִים שֶׁלֹּא דִרְשׁוּ:
- (5) הֵן רַבִּים עִתָּה עַם הָאָרֶץ. שְׁהַעֲצוּדָה מוֹטֶלֶת עֲלֵיהֶם, וְאִתָּם מִשְׁצִיטִים אוֹתָם מִסְבָּלָתָם, הַפֶּסֶד גְּדוֹל הוּא זֶה:
- (6) הַנְּגִשִּׁים. מִנְרִים הֵיוּ, וְהַשֹּׁטְרִים הֵיוּ יִשְׂרָאֵלִים, הַנוֹגֵשׁ מִמוֹנָה עַל כְּמָה שׁוֹטְרִים, וְהַשֹּׁטְרִים מִמוֹנָה לְקָדוֹת צְעוּשֵׁי הַמַּלְאכָה:
- (7) תִּבָּן. אֲשֶׁטוּ"צֵלָא, הֵיוּ גוֹצְלִין אוֹתוֹ עִם הַטִּיט: לְבָנִים. מִיּוּ"לֶשׁ צֵלַע"ז, שְׁעוּשִׁים מִטִּיט, וּמִיִּצְטִין אוֹתָן צִחְמָה, וַיֵּשׁ שְׁשׁוּרְפִין אוֹתָן כְּצִנְשׁוֹן: כְּתָמוֹל שְׁלֹשָׁם. כֹּאֲשֶׁר הֵייתָ עוֹשִׂים עַד הֵנָּה: וְקִשְׁשׁוּ. וְלִקְטוּ:
- (8) וְאֶת מִתְכַּנֶּת הַלְבָנִים: סְכוּם חֲשׁוֹן הַלְבָנִים שֶׁהִיא כָּל אֶחָד עוֹשֶׂה לְיוֹם כְּשֶׁהִיא הַחֲזָן נִתָּן לָהֶם, אוֹתוֹ סְכוּם חֲשִׁימוֹ עֲלֵיהֶם גַּם עִתָּה, לְמַעַן תַּכְצֹד הַעֲצוּדָה עֲלֵיהֶם: כִּי נִרְפִּים. מִן הַעֲצוּדָה הֵם, לִכְךָ לָכֵס פּוֹנֶה אֶל הַצְטוּלָה וְצוּעִקִים לֵאמֹר גִּלְכָּה וְגו': מִתְכַּנֶּת. וְתִכֵּן לְצִנְשׁוֹ, וְלוֹ נִתְכְּנוּ עֲלִילוֹת, אִתָּה הַכֶּסֶף הַמְּתוּכָן, כּוֹלֵן לְשׁוֹן חֲשׁוֹן הֵם: נִרְפִּים. הַמַּלְאכָה רַפּוּיָה צִידוֹ וְעוֹצָה מֵהֶם, וְהֵם נִרְפִּים מִמֶּנָּה רַחֲמֵי"ש צֵלַע"ז

- 9 Let heavier work be laid upon the men, that they may labour therein; and let them not regard lying words.
9 תַּכְבֵּד הָעֲבָדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ־בָהּ וְאֶל־יִשְׁעוֹ בְּדַבְרֵי־שָׁקֶר: יִתְקַף הַפּוֹלְחָנָא עַל גּוֹבְרִיא וַיִּתְעַסְקוּן בֵּהּ וְלֹא יִתְעַסְקוּן בְּפִתְגָמִין בְּטִילִין:
- 10 And the taskmasters of the people went out, and their officers, and they spoke to the people, saying: 'Thus saith Pharaoh: I will not give you straw.
10 וַיֵּצְאוּ נְגִשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵיוֹ וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תִּבְנֶן: וַנִּפְקוּ וַנִּשְׁלְטוּנִי עִמָּא וְסִרְכּוּהִי וַאֲמָרוּ לְעַמָּא לְמִימַר כְּדָנָן אָמַר פַּרְעֹה לִית אָנָּא יְהִיב לָכוֹן תִּבְנֶנָּא:
- 11 Go yourselves, get you straw where ye can find it; for nought of your work shall be diminished.
11 אַתֶּם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תִּבְנֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מֵעֲבַדְתְּכֶם דָּבָר: אַתּוֹן אֵיזִילוּ סְבוּ לָכוֹן תִּבְנֶנָּא מֵאֲתַר דְּתִשְׁכַּחוּן אָרִי לֹא יִתְמַנַּע מִפּוֹלְחָנְכוֹן מִדָּעָם:
- 12 So the people were scattered abroad throughout all the land of Egypt to gather stubble for straw.
12 וַיִּפְּץ הָעָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתִּבְנֶן: וַאֲתַבְדֵּר עִמָּא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם לְקִבְכָּא גְלִי לַתִּבְנֶנָּא:
- 13 And the taskmasters were urgent, saying: 'Fulfil your work, your daily task, as when there was straw.
13 וְהַנְגִּשִׁים אֲצִים לֵאמֹר כָּלוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבִרְיוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בְּהָיוֹת הַתִּבְנֶן: וְשֹׁטְרֵינָא דְּחִקִּין לְמִימַר אֲשִׁלִּימוּ עֲבִידְתְּכוֹן פִּתְגָם יוֹם בְּיוֹמִיה פִּתְגָא דְּהָיוֹתוֹן עֲבָדִין כִּד מִתְיָהִיב לָכוֹן תִּבְנֶנָּא:
- 14 And the officers of the children of Israel, whom Pharaoh's taskmasters had set over them, were beaten, saying: 'Wherefore have ye not fulfilled your appointed task in making brick both yesterday and today as heretofore?
14 וַיִּכּוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂמוּ עֲלֵהֶם נְגִשֵׁי פַרְעֹה לֵאמֹר מָדוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֻקְכֶם לְלַבֵּן בְּתַמּוֹל שְׁלָשִׁים גַּם־תַּמּוֹל גַּם־הַיּוֹם: וּלְקוּ סְרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִנִּיאוּ עֲלֵיהוֹן שֹׁטְרֵי פַרְעֹה לְמִימַר מָדִין לֹא אֲשִׁלִּימְתוֹן גְּזִירַתְכוֹן לְמִרְמֵי לְבָנִין כְּמֵאֲתַמְלִי וּמִדְּקַמּוּהִי אָף תִּמְלִי אָף יוֹמָא דִּין:

(9) ואל ישעו בדברי שקר. ואל יהגו וידצרו תמיד דצדרי רוח, לאמר נלכה נזחצה, ודומה לו ואשעה בחקין תמיד, למשל ולשנינה מתרגמין וּלְשׁוּעִין, וְאִשְׁפֵּר וְאִשְׁפֵּעִי, ואי אפשר לומר ואל ישעו לשון וישע ה' אל הצל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל ישעו אל יפנו, שא"כ היה לו לכתוב ואל ישעו אל דצרי שקר, או לדצרי שקר, כי כן גזרת כלם, וְשִׁעָה הַקָּדָשׁ עַל עֲשֵׂהוּ (ישעיה יז, ו), וְלֹא שִׁעוּ עַל קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל (שם לא, א), וְלֹא יִשְׁעָה קָל הַמִּנְצָחוֹת (שם יז, ח), וְלֹא מִנְצָחִי שְׁמוֹשׁ שֶׁל צִי"ת סְמוּכָה לְאַחֲרֵיהֶם, אֲזַל אַחֵר לִשְׁוֹן דְּצוּר כְּמַתְעַסֵּק לְדַצֵּר דְּצִדָּר, נוֹפֵל לִשְׁוֹן שְׁמוֹשׁ צִי"ת, כְּגוֹן הַנְּדָצְרִים בָּךְ (יחזקאל לג, ל), וְאִדְצֵר מִרְקָס וְאִדְבֵּן בְּמִשָּׁה (במדבר יב, א), הַמְלֶאכֶךְ הַדְּבָר צִי (זכריה ד, א), לְדָצֵר בָּם (דברים יא, יט), וְאִדְצֵרָה בְּעִלּוּתֵיךְ (תהלים קיט, מה), אָף כֹּאן אֵל יִשְׁעוּ דְּצִדָּרִי שֶׁקֶר, אֵל יִהְיוּ נְדָצְרִים דְּצִדָּרִי שׂוֹא וְהִצָּאִי:

(11) אחם לכו קחו לכם תבן. וזריכים אחם לילך בזרירות, כי אין נגרע דצר מכל סכום לְגָזִים שהייתם עושים ליום זהיוֹת הַתִּבְנֶן וְשֶׁן לָכֶם מִזְמוֹן מִצִּית הַמֶּלֶךְ:

(12) לקשש קש לחבן. לאסוף אסיפה, ללקוט לקט לזרוך תבן הטיט: קש. לשון לקוט, על שם שדצר המתפור הוא וזריך לקושש, קרוי קש בשאר מקומות:

(13) אצים. דוחקים: דבר יום ביומו. חשבון של כל יום בליומו, כאשר עשיתם זהיוֹת הַתִּבְנֶן מוֹכֵן:

(14) ויכו שטרי בני ישראל. השוטרים ישראלים היו, וחסים על חזריהם מלדחקם, וכשהיו משלימין הַלְגָּזִים לנוגשים שהם מזריים, והיה חסר מן הסכום, היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה, לפיכך זכו אותן שוטרים להיות סנהדרין, ונאלצו מן הרוח אשר על משה והוהם עליהם, שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל,

15	Then the officers of the children of Israel came and cried unto Pharaoh, saying: 'Wherefore dealest thou thus with thy servants?	וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּצִעְקוּ אֶל־פַּרְעֹה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:	15
16	There is no straw given unto thy servants, and they say to us: Make brick; and, behold, thy servants are beaten, but the fault is in thine own people.'	תָּכֵן אֵין נָתַן לַעֲבָדֶיךָ וְלַבְנִים אֹמְרִים לָנוּ עֲשֹׂה וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מַכִּים וְחַטָּאת עִמָּךְ:	16
17	But he said: 'Ye are idle, ye are idle; therefore ye say: Let us go and sacrifice to the LORD.	וַיֹּאמֶר גִּרְפִּים אַתֶּם גִּרְפִּים עַל־כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים גִּלְכָּה נִזְבַּחַתָּה לַיהוָה:	17
18	Go therefore now, and work; for there shall no straw be given you, yet shall ye deliver the tale of bricks.'	וְעַתָּה לָכוּ עֲבְדוּ וְתָכֵן לֹא־יִנָּתֶן לָכֶם וְתָכֵן לַבְנִים תַּחֲנֹנוּ:	18
19	And the officers of the children of Israel did see that they were set on mischief, when they said: 'Ye shall not diminish aught from your bricks, your daily task.'	וַיֵּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲתָם בִּרְעָה לֹא־תִגְרַעוּ מִלְּבַנֵיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:	19
20	And they met Moses and Aaron, who stood in the way, as they came forth from Pharaoh;	וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לְקִרְיָתָם בְּצֵאתָם מֵאֵת פַּרְעֹה:	20
21	and they said unto them: 'The LORD look upon you, and judge; because ye have made our savour to be abhorred in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of his servants, to put a sword in their hand to slay us.'	וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יְרֵא יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבְאִשְׁתֶּם אֶת־רִיחֵנוּ בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְתַת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ:	21

מאותן שידעת הטובה שעשו צמאים, כי הם זקני העם ושוטרים: ויבאו שטרי בני ישראל. אשר שמו נגשי פרעה אותם לשוטרים עליהם, לאמר מדוע וגו', למה יבוא, שהיו אומרים להם מדוע לא כליתם גם תמול גם היום, חק הקלוב עליכם ללצון כתמול השלישי, שהוא יום שלפני אתמול, והוא היה צהיית החזן נתן להם: ויבוא. לשון ויפגעו, הוכו מיד אחרים, הנוגשים הכוס:

(16) ולבנים אומרים לנו עשו. הנוגשים אומרים לנו עשו לַבְנִים כמנין הראשון: וחטאת עמך. אלו היה נקוד פתח, הייתי אומר שהוא דבוק, ודבר זה חטאת עמך הוא, עכשיו שהוא קמץ, שם דבר הוא, וכן פירוש, ודבר זה מציא חטאת על עמך, כאילו כתוב וחטאת לעמך, כמו צְבֻלָּה צִית לָקֵם (רות א, יט), שהוא כמו לבית לחם, וכן הרבה:

(18) וחזן לבנים. חשזון לַבְנִים, וכן אֵת הַקֶּסֶף הַמִּסְכָּן (מלכים"ז צ"ז, יצ), המנוי, כמו שאמר בענין וַיִּזְכְּרוּ וַיִּמְנוּ אֵת הַקֶּסֶף (שם יא):

(19) ויראו שוטרי בני ישראל. את חזריהם הנרדים על ידם: ברע. ראו אותם צרעה וצרה המוצאת אותם, בהכזידים העבודה עליהם לאמר לא תגרעו וגו':

(20) ויפגעו. אנשים מִיִּשְׂרָאֵל אֵת מִשָּׁה וְאֵת אֶהֱרֹן וגו'. ורבותינו דרשו, כל נאים ונצבים דתן ואזירים היו, שגאמר בהם יאלו נצבים:

<p>22 And Moses returned unto the LORD, and said: 'Lord, wherefore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou hast sent me?</p>	<p>וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעֵתָה לְעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:</p>	<p>מפטיר וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעֵתָה לְעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:</p>
<p>23 For since I came to Pharaoh to speak in Thy name, he hath dealt ill with this people; neither hast Thou delivered Thy people at all.'</p>	<p>וּמֵאִזָּא בָאתִי אֶל־פַּרְעֹה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרְעָה לְעַם הַזֶּה וְהַצֵּל לֹא־הִצַּלְתָּ אֶת־עַמְּךָ:</p>	<p>23 וּמֵאִזָּא בָאתִי אֶל־פַּרְעֹה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרְעָה לְעַם הַזֶּה וְהַצֵּל לֹא־הִצַּלְתָּ אֶת־עַמְּךָ:</p>
<p>VI And the LORD said unto Moses: 'Now shalt thou see what I will do to Pharaoh; for by a strong hand shall he let them go, and by a strong hand shall he drive them out of his land.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה תֵרָאֶה אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה לְפַרְעֹה כִּי בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחֵם וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרֹשֵׁם מֵאֶרְצוֹ:</p>	<p>קכד פסוקים וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה תֵרָאֶה אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה לְפַרְעֹה כִּי בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחֵם וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרֹשֵׁם מֵאֶרְצוֹ:</p>
<p>The Haftarah is Isaiah 28:13-27:6 29:23-29:22 on page 198. Sepharadim read Jeremiah 2:3-1:1</p>		
<p>2 And God spoke unto Moses, and said unto him: 'I am the LORD;</p>	<p>וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לַיהוָה אֲנִי יְיָ:</p>	<p>וארא וַיִּדְבֹּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה:</p>
<p>3 and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as God Almighty, but by My name 'יהוה' I made Me not known to them.</p>	<p>וְאֵתְגַלִּיתִי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי יְיָ לֹא הוֹדַעִיתִי לָהֶן:</p>	<p>3 וְאֵתְגַלִּיתִי לְאַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֵל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי יְהוָה לֹא נִדְעֵתִי לָהֶם:</p>
<p>4 And I have also established My covenant with them, to give them the land of Canaan, the land of their sojournings, wherein they sojourned.</p>	<p>וְאֵת אֲמִיתִי יְיָ קִנֵּי עֲמִהֵן לְמַתָּן לָהֶן יְיָ אֶרֶץ דְּכָנָעַן יְיָ אֶרֶץ תּוֹתְבוֹתָהֶן וְדַתּוֹתֵבּוּ בָּהּ:</p>	<p>4 וְגַם הִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּם לָתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר־יֵגְרוּ בָּהּ:</p>

(22) למה הרעתה לעם הזה. ואם תאמר מה איכפת לך, קיבל אני על ששלחתני (שמו"ר ה, כז):

(23) הרע. לשון הפעיל הוא, הרעה רעה עליהם, ותרגומו אצאיש:

(1) עתה תראה וגו'. (סנהדרין קיא). ההרהר על מדותי, לא כאברהם שאמרתי לו כי בִּיִצְחָק יִקְרָא לְךָ זֶרַע (בראשית כא, יז), ואחר כך אמרתי לו העלהו לעולה, ולא הרהר אחרי מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאציאם לארץ: כי ביד חזקה ישלחם. מפני ידי החזקה שתחזק עליו, ישלחם: וביד חזקה יגרשם מארצו. על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם נדב, וכן הוא אומר ותחזק מזרים על העם למהר לשלחם וגו':

(2) וידבר אלהים אל משה. דָּבָר אֲחֻז מִשְׁפָּט, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה: ויאמר אליו אני ה'. נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בזממה מקומות אני ה' נאמן ליפרע, כשהוא אומר אלל עונש, כגון וחללת את שם אלהיך אני ה', וכשהוא אומר אלל קיום מלות, כגון ושמרתם מצוותי ועשיתם אותם אני ה', נאמן ליתן שכר:

(3) וארא. אל האבות: באל שדי. הצטמחם הצטמחות, וזכולן אמרתי להם אני אל שדי: ושמי ה' לא נודעתי להם. לא הודעתי אין כתיב כאן, אלא לא נודעתי, לא נִפְרָטִי להם צמדת אמיתית שלי שעליה נקרא שמי ה', נאמן לְאִמַּת דברי, שהרי הצטמחם ולא קיימתי:

(4) וגם הקמתי את בריתי וגו'. וגם כשנראיתי להם צאל שדי, הנצתי והעמדתי צריתי ציני וצינייהם: לתת להם את ארץ כנען. לאברהם צפרשת מילה נאמר, וְאֵי אֵל שְׁדֵי וְגו' וְנִסְתִּי לְךָ וְלִזְרַעְךָ אֶסְתִּיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ (בראשית יז, אה). לניחא, פי לך וְלִזְרַעְךָ אֶתְּן אֶת כָּל הַחֲרָצָה הָאֵל וְהַקִּימִי אֶת הַשְּׂעָפָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם (שם כו, ג), ואותה שבעה שנשבעתי לאברהם צאל שדי, אמרתי ליעקב וְאֵי אֵל שְׁדֵי פָּרָה וְרָצָה וְגו' (שם לה, יא), וְאֵת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר וְגו' (שם יז), הרי שנדרתי להם ולא קיימתי:

And moreover I have heard the
5 groaning of the children of Israel,
whom the Egyptians keep in
bondage; and I have remembered
My covenant.

וַיָּגֵם אֲנִי שְׁמֹעֲתִי אֶת־נִאֲקֹתַי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרִים
מִעֲבָדִים אֹתָם וְאֶזְכֹּר
אֶת־בְּרִיתִי:

Wherefore say unto the children
of Israel: I am the LORD, and I
6 will bring you out from under
the burdens of the Egyptians,
and I will deliver you from their
bondage, and I will redeem you
with an outstretched arm, and
with great judgments;

לָכֵן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם
וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדָּתָם
וְגֵאלְתִּי אֶתְכֶם בְּזֶרְעַ נְטוּיָה
וּבִשְׁפָטִים גְּדֹלִים:

7 and I will take you to Me for a people, and I will be to you a God; and ye shall know that I am the LORD your God, who brought you out from under the burdens of the Egyptians.

וְלִקְחָתִי אִתְּכֶם לִי לֵעָם
וְהִייתִי לָכֶם לֵאלֹהִים
וַיַּדְעֵתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם
מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם:

8 And I will bring you in unto the
land, concerning which I lifted
up My hand to give it to
Abraham, to Isaac, and to Jacob;
and I will give it you for a
heritage: I am the LORD.’

וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־יְדֵי לָתֵת
 אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
 וְלַיִשְׂקָב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לְכֶם
 מִזֶּרֶשָׁה אֲנִי יְהוָה:

וְאַעֲלֶה יְתָכוֹן לְאַרְעָא
 דְּקִינִימִית בְּמִימְרֵי לְמַתָּן
 יְתָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
 וְלַיִשְׂקָב וְאַתָּן יְתָה לְכוֹן
 זְרוּתָא אָנָּה יְיָ:

9 And Moses spoke so unto the children of Israel; but they hearkened not unto Moses for impatience of spirit, and for cruel bondage.

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֶּן אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה
מִקְצֹר רוּחַ וּמַעֲבֹדָה
קָשָׁה: (פ)

10 And the LORD spoke unto
Moses, saying:

יִשְׂרָאֵל וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וּמִלֵּיל י"ג עַם מִצְרָיִם לְמִימְרָם:
לֵאמֹר:

11 'Go in, speak unto Pharaoh king
of Egypt, that he let the children
of Israel go out of his land.'

בא דבֿר אֶל-פֿרָעָה עוֹל מִלִּיל עִם פֿרָעָה מִלְכָּא
מִלֵּךְ מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח דְּמִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח יֵת בְּנֵי
אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ: יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְשֵׁיהּ:

(5) וגם אני. כמו שהצגתי והעמדתי הצרית יש עלי לקיים, לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנואקים: אשר מצרים מעבידים אתם ואיכזר. אותה הצרית, כי צרית בין הצמרים אמרתי לו וגם את הגוי אשר יצדו דן לנכי (צראשית טו, יד):

(6) לכן. על פי אותה השנועה: אמור לבני ישראל אני ה'. הנאמן בהצטמתי: והוצאתי אתכם. כי כן הצטמתי (שם), וְאֶחָדֵינוּ יֵלֵךְ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל: סבלות מצרים. טורח משאמלרים: (8) נשאתי את ידי. הרימומיה לישנע נכסאי:

(9) ולא שמעו אל משה. לא קבלו תנחומין: מקצב רוח. כל מי שהוא מיצר רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להלחריץ בנשימתו. קרוב לענין זה שמעתי בפרשה זו מרבי ברוך בר אליעזר, והביא לי ראה ממקרא זה, צפסס ה'את אוזני'עם ק'ת ק'די ו'את ג'ב'רתי ו'נ'דעו כ'י ש'מי ה' (ירמי' טו, כא), למדנו כשהקצ'ה מ'אמ'ן את דבריו אפילו לפורענות, מומדיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לנפוצה. ורבותינו דרשוהו (שמו"ר, ד. סנהדרין קיא). לענין של מעלה, שאמר משה ל'מ'ה ה'ר'ע'ה (שמות ה, כב), אמר לו הקצ'ה הצל על דלצדין ולא משתכחין, יש לי להחלוץ על מיתת האצות, הרבה פעמים נגליתי עליהם באל שדי, ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם: וגם הקיבוצי ויגור. וכשצקס אצרהם לקבור את שרה, לא מנ'א קרקע עד ש'קנה בדמים מרובים, וכן ביחזק ערערו עליו על הצארות אשר חפר, וכן ביעקב ויק'ן את חלקת השדה לנטות אלהו (בראשית לג, יט), ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת למה

- 12 And Moses spoke before the LORD, saying: 'Behold, the children of Israel have not hearkened unto me; how then shall Pharaoh hear me, who am of uncircumcised lips?'
וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה וּמִלִּיל מֹשֶׁה קָדָם יי לַמִּימָר לֵאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא קִבְּלוּ לֹא־שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִידִּי שָׁמְעֵנִי פֶּרְעָה וְאֲנִי עֶרְלָ שִׁפְתִּים: (פ)
- 13 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, and gave them a charge unto the children of Israel, and unto Pharaoh king of Egypt, to bring the children of Israel out of the land of Egypt.
וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיִּצְוֵם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פֶּרְעָה וְלֹת פֶּרְעָה מִלְךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)
- 14 These are the heads of their fathers' houses: the sons of Reuben the first-born of Israel: Hanoch, and Pallu, Hezron, and Carmi. These are the families of Reuben.
אֵלֶּה רֹאשֵׁי בֵּית־אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלֹא חֲצֹרֹן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן:
וּבְנֵי שָׁמְעוֹן יְמוּאֵל וְיָמִין וְאַהֲדָ וְיִכִּין וְצָחָר וְשָׂאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שָׁמְעוֹן:
- 15 And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman. These are the families of Simeon.
וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־לֵוִי וְאֵלֶּה שְׁמוֹת גֵּרְשׁוֹן וְקַהַת וּמִרְרִי וְשִׁנִּי לֵוִי שָׁבַע וְתַלְתִּין וְשָׁבַע שָׁנִים:
- 16 And these are the names of the sons of Levi according to their generations: Gershon and Kohath, and Merari. And the years of the life of Levi were a hundred thirty and seven years.
בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְבָנִי וְשָׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם:
- 17 The sons of Gershon: Libni and Shimei, according to their families.
בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְבָנִי וְשָׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם:

(12) ערל שפתים. אטום שפתים, וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום. ערלה אָזָם (שס ו, י), אטומה משמוע. ערלי לָז (שס ט, כה), אטומים מהצין. שָׁתָה גַם אֶתָּה וְהַעֲלֵל (חזקוק ז, טז), והאטם משכרות כוס הקללה (נ"א התרעלה). וְעָלָה בָּשָׂר (יחזקאל מד, ט) שהגיד אטום ומכוסה זה. וְעָלָה עָלָה (ויקרא יט, כג), עשו לו אטום וכיסוי, איסור שיצדיל צפני אכילתו. שָׁלַשׁ שָׁנִים יָהִי לָכֵס עָרְלִים (שס), אטום ומכוסה ומוצדל מלאכלו: ואידִּי ישמעני פרעה. זה אחד מעשרה ק"ש שחזרה (ז"ר כז, ז):

(13) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה ואני ערל שפתים, צירף לו הקצ"ה את אהרן להיות לו לָפָה ולמליץ: ויצוים אל בני ישראל. צוה עליהם להנהיגם צנחם ולסבול אותם (שמו"ר ז, א): ואל פרעה מלך מצרים. אָסָם עליו לחלוק לו כבוד בדצריהם, זה מדרשו. ופשוטו, אָסָם על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה. ודבר הצווי מהו, מפורש בפרשה שניה לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן, הפסיק הענין בצלה ראשי בית אבותם, ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן, וצמי נתיחסו:

(14) אלה ראשי בית אבותם. מתוך שהזקק ליחס שצטו של לוי עד משה ואהרן בשביל משה ואהרן, התחיל ליחסם דרך מולדותם מראובן. (ובפסיקתא גדולה ראיתי, לפי שָׁקֶטָרָם יעקב אבינו לשלשה שבטים הללו צשעת מותו, חזר הכתוב ויחסם כאן לצדם, לומר שחשובים הם):

(16) ושני חייו וגר. למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים, לא היה שעבוד, שנאמר וַיָּמָת יִסְאָף וְכָל אֶחָיו (שמות א, ו), ואח"כ וַיָּקָם מֶלֶךְ עָדָשׁ, ולוי האריך ימים על כולם:

18	And the sons of Kohath: Amram, and Izhar, and Hebron, and Uzziel. And the years of the life of Kohath were a hundred thirty and three years.	וּבְנֵי קֹהַת עִמְרָם וִיצְהָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיֵּי קֹהַת שְׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאָה שָׁנָה:	18
19	And the sons of Merari: Mahli and Mushi. These are the families of the Levites according to their generations.	וּבְנֵי מֵרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה הַמִּשְׁפָּחֹת חֲלֹנֵי לְתֹלְדֹתָם:	19
20	And Amram took him Jochebed his father's sister to wife; and she bore him Aaron and Moses. And the years of the life of Amram were a hundred and thirty and seven years.	וַיִּקַּח עִמְרָם אֶת־יֹכְבֵד אָחֳתוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עִמְרָם שְׁבַע וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאָה שָׁנָה:	20
21	And the sons of Izhar: Korah, and Nepheg, and Zichri.	וּבְנֵי יִצְהָר קֹרַח וְנִפְגַּי וְזִיכְרִי:	21
22	And the sons of Uzziel: Mishael, and Elzaphan, and Sithri.	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:	22
23	And Aaron took him Elisheba, the daughter of Amminadab, the sister of Nahshon, to wife; and she bore him Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar.	וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בַּת־עֲמִינָדָב אָחֹת נַחֲשֹׁן לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר:	23
24	And the sons of Korah: Assir, and Elkanah, and Abiasaph; these are the families of the Korahites.	וּבְנֵי קֹרַח אָסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבִּיאַסָּף אֵלֶּה הַמִּשְׁפָּחֹת הַקֹּרַחִי:	24
25	And Eleazar Aaron's son took him one of the daughters of Putiel to wife; and she bore him Phinehas. These are the heads of the fathers' houses of the Levites according to their families.	וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן לָקַח־לּוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־פְּנִיחָס אֵלֶּה רִאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפָּחָתָם:	25
26	These are that Aaron and Moses, to whom the LORD said: 'Bring out the children of Israel from the land of Egypt according to their hosts.'	הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה דָּאָמַר יְיָ לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם עַל־חֵילֵיהֶם:	26

- (18) ושני חיי קהת. ושני חיי עמרם וגו'. מחשבו זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב, שלא בארץ מצרים לצדה היו, אלא מיום שנולד יצחק, שהרי קהת מיורדי מצרים היה, חסוב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה, לא תמצאם ד' מאות שנה, והרבה שנים נכלעים לבנים בשני האבות:
- (20) 'וכבוד דדתו. אחת אביו, צל לוי אחות קהת:
- (23) אחות נחשון. מכאן למדנו, הנושא אשה צריך לצדוק באחיה (צ"צ קי. שמו"ר ז, ד):
- (25) מבנות פוטאל. מזרע יתרו שפטים עגלים לעבודת אלילים, ומזרע יוסף שפטפט ביצרו (צ"צ קט):

27	These are they that spoke to Pharaoh king of Egypt, to bring out the children of Israel from Egypt. These are that Moses and Aaron.	הֵם הַמְדַּבְּרִים אֶל־פַּרְעֹה אֲנֹנִי דְמַמְלִיךְ עִם פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:	27
28	And it came to pass on the day when the LORD spoke unto Moses in the land of Egypt,	וַיְהִי בַּיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה בְּיוֹמָא דְמַלְיִל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	28
29	that the LORD spoke unto Moses, saying: 'I am the LORD; speak thou unto Pharaoh king of Egypt all that I speak unto thee.'	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבֶּר אֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלֶיךָ:	שלישי
30	And Moses said before the LORD: 'Behold, I am of uncircumcised lips, and how shall Pharaoh hearken unto me?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פַּרְעֹה: (פ)	30
VII	And the LORD said unto Moses: 'See, I have set thee in God's stead to Pharaoh; and Aaron thy brother shall be thy prophet.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיךָ אֵלֵהֶם לְפָרְעֹה וְאַהֲרֹן אֶחָיֶךָ יִהְיֶה נְבִיאָךְ:	VII
2	Thou shalt speak all that I command thee; and Aaron thy brother shall speak unto Pharaoh, that he let the children of Israel go out of his land.	אֵתָּה תְּדַבֵּר אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ וְאַהֲרֹן אֶחָיֶךָ יְדַבֵּר אֶל־פַּרְעֹה וְשַׁלַּח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ:	2
3	And I will harden Pharaoh's heart, and multiply My signs and My wonders in the land of Egypt.	וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְהִרְבִּיתִי אֶת־אֹתוֹתַי וְאֶת־מוֹפְתָי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	3

(26) הוא אהרן ומשה. אלו שהזכירו למעלה שילדה יוכבד לעמרם. הוא אהרן ומשה אשר אמר ה', יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד: על צבאותם. בצבאותם, כל צבאם לשבטיהם, יש על, שאינו אלא במקום אות אחת, ועל סרצף תקיה (צראשית כז, מ), כמו צרצף. עמדקם על סרצף (יחזקאל לג, כו), כמו צרצבם:

(27) הם המדברים וגו'. הם שנזכרו הם שקיימו: הוא משה ואהרן. הם בשליחותם וצדקתם מתחלה ועד סוף:

(28) ויהי ביום דבר וגו'. מחובר למקרא שלאחריו:

(29) וידבר ה'. הוא הדבור עצמו האמור למעלה בא דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא מחוץ שהפסיק הענין כדי ליחסם, חזר הענין עליו להסתכל בו: אני ה'. כדאי אני לשלח ולקיים דברי שליחותי:

(30) ויאמר משה לפני ה'. היא האמירה שאמר למעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי, וְשָׁמְרָה הכתוב כאן, כיון שהפסיק הענין, וכך היא השקיה, כדאם האומר נחזור על הראשונות:

(1) נתתיך אלהים לפרעה. שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין: יהיה נביאך. כתרנו ומוי יהי מתורגמן, וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת יב שפתיים (ישעי' נז, יט), יניב קקמה (משלי י, לא), ויכל מהתנצות דשמואל (שמואל א י, יג), וצלע" קוראין לו פרידי"גר

(2) אחה תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה:

(3) ואני אקשה. מאחר שהרשיע והתריס כנגדו, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי אלילים, לתת לב שלם

<p>4 But Pharaoh will not hearken unto you, and I will lay My hand upon Egypt, and bring forth My hosts, My people the children of Israel, out of the land of Egypt, by great judgments.</p>	<p>וְלֹא יִשְׁמָע אֲלֵכֶם פְּרָעָה וְנָתַתִּי אֶת־יָדִי בַּמִּצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁפְטִים גְּדֹלִים:</p>	<p>4 וְלֹא־יִשְׁמָע אֲלֵכֶם פְּרָעָה וְנָתַתִּי אֶת־יָדִי בַּמִּצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁפְטִים גְּדֹלִים:</p>
<p>5 And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I stretch forth My hand upon Egypt, and bring out the children of Israel from among them.'</p>	<p>וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם אֲרִי אֲנִי יְיָ כִּד אֲרִים יָת מַחַת גְּבוּרָתִי עַל מִצְרַיִם וְאֶפְיֵק יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבִּינֵיהֶן:</p>	<p>5 וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּנִטְתִּי אֶת־יָדִי עַל־מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:</p>
<p>6 And Moses and Aaron did so; as the LORD commanded them, so did they.</p>	<p>וַעֲבַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר דִּפְקִיד יְיָ יְתְּהוֹן בֶּן עֲבָדָיו:</p>	<p>6 וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם בֶּן עֲשָׂיו:</p>
<p>7 And Moses was fourscore years old, and Aaron fourscore and three years old, when they spoke unto Pharaoh.</p>	<p>וּמֹשֶׁה בֶּר תְּמַנָּן שָׁנָיו וְאַהֲרֹן בֶּר תְּמַנָּן וּתְלָת שָׁנָיו בְּמַלְלוֹתֵיהֶן עִם פְּרָעָה:</p>	<p>7 וּמֹשֶׁה בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן־שְׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדִבְרָם אֶל־פְּרָעָה: (פ)</p>
<p>8 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לְמִימַר:</p>	<p>רציעי 8 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:</p>
<p>9 'When Pharaoh shall speak unto you, saying: Show a wonder for you; then thou shalt say unto Aaron: Take thy rod, and cast it down before Pharaoh, that it become a serpent.'</p>	<p>אֲרִי יַמְלִיל עִמָּכֶן פְּרָעָה לְמִימַר הִבּוּ לָכֵן אֶתָּא וְתִימַר לְאַהֲרֹן סֹב יָת חוֹטְרְךָ וְרָמִי קֶדֶם פְּרָעָה יְהִי לְתַנִּינָא:</p>	<p>9 כִּי יִדְבֹר אֲלֵכֶם פְּרָעָה לֵאמֹר תֵּנוּ לָכֶם מוֹפֵת וְאָמַרְתָּ אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־מִטְּרְךָ וְהִשְׁלֵךְ לִפְנֵי־פְרָעָה יְהִי לְתַנִּין:</p>
<p>10 And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and they did so, as the LORD had commanded; and Aaron cast down his rod before Pharaoh and before his servants, and it became a serpent.</p>	<p>וַעֲבָל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְפָנֵי פְרָעָה וְעֲבָדָיו בֶּן כַּמָּא דְּפִקִּיד יְיָ וְרָמָא אַהֲרֹן יָת חוֹטְרֵיהּ קֶדֶם פְּרָעָה וְקֶדֶם עֲבָדָיו וְהָיָה לְתַנִּינָא:</p>	<p>10 וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּרָעָה וַיַּעַשׂוּ כֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלֹךְ אַהֲרֹן אֶת־מִטְּהוֹ לִפְנֵי פְרָעָה וּלְפָנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:</p>
<p>11 Then Pharaoh also called for the wise men and the sorcerers; and they also, the magicians of Egypt, did in like manner with their secret arts.</p>	<p>וַיִּקְרָא אֶף פְּרָעָה לְחִכְמָיָא וּלְחַרְשֵׁיָא וְעֲבָדוּ אֶף אֲנָוִי חַרְטָמֵי מִצְרַיִם בְּלַחְשֵׁיהֶן בֶּן:</p>	<p>11 וַיִּקְרָא גַם־פְּרָעָה לְחִכְמָיָם וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעַשׂוּ גַם־הֵם חַרְטָמֵי מִצְרַיִם בְּלַחְשֵׁיהֶם בֶּן:</p>

לשׁוֹב, טוֹב לִי שִׁתְקֶשֶׁה לָבו, לִמְעַן הִרְצוּת צוֹ אוֹתוֹתֵי וּתְכִירוֹת אֶת גְּבוּרוֹתַי, וְכֵן מִדְּחוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרַחֲמָיו, מִצִּיא פּוֹרְעָנוֹת עַל הָאוֹמוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים, כְּדֵי שִׁשְׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּירָאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר הִכְרַעְתִּי גוֹיִם לְשִׁמּוֹ פְּנוּסָם וְגו' (לִפְנֵיהֶם ג', ו'), לְמַרְכָּתִי אֶף שִׁקְרָאֵי אוֹתֵי פִקְסֵי מוֹסֵר (שס ז'), וְאֵף עַל פִּי כֵן בְּחֶמֶשׁ מַכּוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת לֹא נֶאֱמַר וַיִּחְזַק ה' אֶת לֵב פְּרָעָה, אֲלֵא וַיִּחְזַק לֵב פְּרָעָה. (וַעֲיִין דְּרָא"ס שְׁגוֹרֶס כֵּאֵן דְּבוֹר הַמַּתְחִיל בְּלִכְתָּךְ לְשׁוֹב עַד שְׁמַתִּים בִּידֶךָ, וְכַלְעִיל בְּפִרְשַׁת שְׁמוֹת בְּסִפּוּק בְּלִכְתָּךְ לְשׁוֹב ע"ש):

(4) אֶת יָדִי. יָד מִמֶּנּוּ, לְהַכּוֹת בָּהֶם:

(9) מוֹפֵת. אוֹת, לְהוֹדִיעַ שֶׁשׁ צוֹרֵךְ (צָרוּךְ) בְּמִי שֶׁשׁוֹלֵחַ אֶת־כֶּסֶם:

(10) לְתַנִּין. נָחֶשׁ:

- 12 For they cast down every man his rod, and they became serpents; but Aaron's rod swallowed up their rods. וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטָּהוּ וַיְהִיוּ לְתַנִּינִים וַיִּבְלַע מִטֶּה-אַהֲרֹן אֶת-מִטָּתָם: וַיִּרְמֻז גֹּבֶר חוּטְרִיהָ וַיְהִיוּ לְתַנִּינִין וַיִּבְלַע חוּטְרָא דְאַהֲרֹן יֵת חוּטְרִיהוֹן:
- 13 And Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken. וַיִּחְזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ: וְאַתָּה לָבָא דְפַרְעֹה וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כְּמָא דְמַלְלִיל יְיָ:
- 14 And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh's heart is stubborn, he refuseth to let the people go. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּבֹד לֵב פַּרְעֹה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אַתָּה יִקְרָא לָבָא דְפַרְעֹה סְרִיב לְשַׁלְחָא עִמָּא:
- 15 Get thee unto Pharaoh in the morning; lo, he goeth out unto the water; and thou shalt stand by the river's brink to meet him; and the rod which was turned to a serpent shalt thou take in thy hand. לֵךְ אֶל-פַּרְעֹה בַּבֹּקֶר הַזֶּה וַיֵּצֵא הַמַּיִמָּה וַנִּצְבֹּתָ לְקִרְאָתוֹ עַל-שֹׁפֶת הַיָּאֵר וְהַמִּטָּה אֲשֶׁר-נִהְפְּךָ לְנָחָשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ: אֵיזִיל לִוְת פַּרְעֹה בְּצַפְרָא הָא נָפִיק לְמֵאָּ וְתַתְּשַׁתְּד לְקִדְמוּתֶיהָ עַל כִּיָּה נִהְרָא וְחוּטְרָא דְאַתְהִפִּיךָ לְחוּיָא תִּסְבּ בְּיָדְךָ:
- 16 And thou shalt say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath sent me unto thee, saying: Let My people go, that they may serve Me in the wilderness; and, behold, hitherto thou hast not hearkened; וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי בְּמִדְבָּר וְהִנֵּה לֹא-שָׁמַעְתָּ עַד-כֹּה: וְתִימַר לִיה יְיָ אֱלֹהֵא דִּיהוּדָאִי שְׁלַחְנִי לְוִתְךָ לְמִימַר שְׁלַח יֵת עַמִּי וַיַּפְלִחוּן קֳדָמִי בְּמִדְבָּרָא וְהָא לֹא קִבִּילְתָּא עַד כַּעַן:
- 17 thus saith the LORD: In this thou shalt know that I am the LORD—behold, I will smite with the rod that is in my hand upon the waters which are in the river, and they shall be turned to blood. כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הַזֶּה אֲנֹכִי מִכֶּה בְּמִטָּה אֲשֶׁר-בְּיָדִי עַל-הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וַנִּהְפְּכוּ לְדָם: כְּדֵן אָמַר יְיָ בְּדָא תֵּדַע אֲרִי אֲנֹא יְיָ הָא אֲנֹא מַחִי בְּחוּטְרָא דְכִידִי עַל מֵאָּ דְבִנְהִירָא וַיִּתְהַפְּכוּן לְדָמָא:
- 18 And the fish that are in the river shall die, and the river shall become foul; and the Egyptians shall loathe to drink water from the river.' וַהֲדָגָה אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבָאֵשׁ הַיָּאֵר וַנִּלְאוּ מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת מַיִם מִן-הַיָּאֵר: (ס) וַנּוּגִי דְבִנְהִירָא יָמוּתוּן וַיִּסְרִי נִהְרָא וַיִּלְאוּן מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מֵאָּ מִן נִהְרָא:

(11) בלהטיהם גַּלְטָשִׁיחוֹן, ואין לו דמיון צמקרא, ויש לדמות לו להט הסָרָב המתהפֶּקֶת (צראשית ג, כד), דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש:

(12) ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלן (שבת נז):

(14) כבד. מרגמו ויקר, ולא אתיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו פי קצב ממך הדָּבָר (שמות יח, יח):

(15) הנה יצא המימה. לנקציו, שהיה עושה עצמו אלוה, ואומר שאינו צריך לנקציו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם נרכיו (שמו"ר ט, ז):

(16) עד כה. עד הנה. ומדרשו, עד שתשמע ממני מכת זכורות, שאפסכה בזה בזה פה אָמַר ה' פְּחַצַּת הַלְלָהּ:

(17) ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים צמזרים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומזרים עוזדים לנילוס,

לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם:

(18) ונלאו מצרים. לנקש רפואה למי היאור שהיו ראויין לשמות:

- 19 And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Take thy rod, and stretch out thy hand over the waters of Egypt, over their rivers, over their streams, and over their pools, and over all their ponds of water, that they may become blood; and there shall be blood throughout all the land of Egypt, both in vessels of wood and in vessels of stone.'
- 20 And Moses and Aaron did so, as the LORD commanded; and he lifted up the rod, and smote the waters that were in the river, in the sight of Pharaoh, and in the sight of his servants; and all the waters that were in the river were turned to blood.
- 21 And the fish that were in the river died; and the river became foul, and the Egyptians could not drink water from the river; and the blood was throughout all the land of Egypt.
- 22 And the magicians of Egypt did in like manner with their secret arts; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.
- 23 And Pharaoh turned and went into his house, neither did he lay even this to heart.
- 24 And all the Egyptians digged round about the river for water to drink; for they could not drink of the water of the river.
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח מִטֶּבֶל וְנִטְהֵר יַדְּךָ עַל־מִימֵי מִצְרַיִם עַל־נְהַרְתָּם עַל־אֲרֵיהֶם וְעַל־אֲגֻמֵּיהֶם וְעַל־כָּל־מִקְוֵה מִימֵיהֶם וְיָהִי דָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים:
- וַיַּעֲשׂוּ־כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיָּרָם בַּמִּטָּה וַיִּנֶּה אֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לַעֲיִנֵי פַרְעֹה וּלְעֲיִנֵי עֲבָדָיו וַיִּהְיֶה כָּל־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר לְדָם:
- וַתָּדָגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר מֵתָה וַיִּבְאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא־יָכֻלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מֵי־מִן־הַיָּאֵר וַיְהִי הָדָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
- וַיַּעֲשׂוּ־כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיָהֶם וַיִּחְזַק לִב־פַּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֶל־הֵם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:
- וַיִּפֶן פַּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל־בֵּיתוֹ וְלֹא־שָׁת לִבּוֹ גַּם־לְזָאת:
- וַיִּחְפְּרוּ כָל־מִצְרַיִם סְבִיבַת הַיָּאֵר מֵי־לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכֻלוּ לִשְׁתּוֹת מִמִּימֵי הַיָּאֵר:
- וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲמַר לְאַהֲרֹן סֹב חֹטְרֶךָ וְאֲרֵים יָדְךָ עַל מַיִם דְּמַצְרָאֵי עַל נְהַרְיָהוֹן עַל אֲרֻמֵּיהוֹן וְעַל אֲגֻמֵּיהוֹן וְעַל כָּל בֵּית כְּנִישֵׁת מִמֵּיהוֹן וַיְהִי דָמָא בְּכָל אֶרֶץ דְּמַצְרַיִם וּבְכֻמֵּי אֲבָנָא:
- וַעֲבָדוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמֹא דְּפִקִּיד יְיָ וְאֲרֵים בְּחֹטְרָא וּמַחָא יָת מַיִם דְּבִנְהָרָא לְעֵינֵי פַרְעֹה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וְאִתְּחַפְּיכוּ כָּל מַיִם דְּבִנְהָרָא לְדָמָא:
- וְנִגְוֵי דְּבִנְהָרָא מֵיתוּ וְסָרִי נִהָרָא וְלֹא יָכִילוּ מִצְרָאֵי לְמִשְׁתֵּי מַיִם מִן נִהָרָא וְנִהָרָא דָּמָא בְּכָל אֶרֶץ דְּמַצְרַיִם:
- וַעֲבָדוּ כֵן חֲרָשֵׁי מִצְרַיִם בְּלִחְשִׁיהוֹן וְאִתְקַף לֵבָא דְּפַרְעֹה וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כְּמֹא דְּמַלְלִיל יְיָ:
- וְאַתְחַפֵּי פַרְעֹה וַעֲלָא לְבֵיתֵיהּ וְלֹא שְׁוִי לְבִיָּהּ אִף לְדָא:
- וַחֲפְרוּ כָּל מִצְרָאֵי סְחֻרְנוֹת נִהָרָא מַיִם לְמִשְׁתֵּי אֲרֵי לֹא יָכִילוּ לְמִשְׁתֵּי מִמֵּיהּ דְּבִנְהָרָא:

(19) אמר אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא צדס ולא צפפרדעים, ולקה על ידי אהרן; נהרותם. הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו: 'יאוריהם. הם צריכות נגרים העשויות צידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתצרכים ועולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם. קבוצת מים שאין נוצעין ואין מושכין, אלא עומדין במקום אחד, וקורין לו אשטנ"ק: בכל ארץ מצרים. אף צמחצלות וצמחצטאות שצנצים: ובעצים ובאבנים. מים שצכלי עץ וצכלי אבן: (22) בלטיהם. לחם שאומרין אותו צלט וצחשאי. ורבותינו אמרו, צלטיהם מעשה שדים, צלהטיהם מעשה כשפים (סנהדרין סו:): ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות אתם עושים כן, תבן אתם מכניסין לְעִפְרָאֵים (מנחות פה.) עיר שכולה תבן, אף אתם מביאין מכשפות למזרים שכולה כשפים: (23) גם לזאת. למופת המטה שנהפך לתנין ולא לזה של דם:

25	And seven days were fulfilled, after that the LORD had smitten the river.	וַיִּמְלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת־יְהוָה אֶת־הַיָּאָר׃ (פ)	וְשָׁלִימוּ שִׁבְעָא יוֹמִין בְּתַר דְּמָחָא יִי יְתִי נְהִירָא׃
26	And the LORD spoke unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי׃	וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה עוֹל לְוָת פִּרְעָה וְתִימַר לִיה כִּדְנֹן אָמַר יִי שְׁלַח יְת עַמִּי וַיַּפְלְחוּן קֳדָמִי׃
27	And if thou refuse to let them go, behold, I will smite all thy borders with frogs.	וְאִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הִנֵּה אֲנֹכִי נֹגֵף אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ בְּצַפְרֹדַיִם׃	וְאִם מְסָרִיב אַתָּה לְשַׁלְּחָא הָא אֲנָא מַחִי יְת כָּל תְּחוּמְךָ בְּעוֹרְדֵּנְיָא׃
28	And the river shall swarm with frogs, which shall go up and come into thy house, and into thy bed-chamber, and upon thy bed, and into the house of thy servants, and upon thy people, and into thine ovens, and into thy kneading-troughs.	וְשָׂרְץ הַיָּאָר צִפְרֹדַיִם וְעָלוּ וַיָּבֹאוּ בְּבֵיתְךָ וּבְחֲדָר מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל־מִטָּתְךָ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבְעַמֶּךָ וּבְתִנּוֹרֶיךָ וּבִמְשָׁאֲרוֹתֶיךָ׃	וַיִּרְבִּי נְהִירָא עוֹרְדֵּנְיָא וַיִּסְקוּן וַיֵּיַעֲלוּן בְּבֵיתְךָ וּבְאֲדָרוֹן בֵּית מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל עַרְסַתְךָ וּבְבֵית עַבְדְּךָ וּבְעַמֶּךָ וּבְתִנּוֹרְךָ וּבְאֲצוֹתְךָ׃
29	And the frogs shall come up both upon thee, and upon thy people, and upon all thy servants.'	וַיָּבֹכָה וּבְעַמֶּךָ וּבְכָל־עַבְדֶּיךָ וַיַּעֲלֵנוּ הַצִּפְרֹדַיִם׃	וּבְךָ וּבְעַמֶּךָ וּבְכָל עַבְדְּךָ וַיִּסְקוּן עוֹרְדֵּנְיָא׃
VIII	And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch forth thy hand with thy rod over the rivers, over the canals, and over the pools, and cause frogs to come up upon the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטֵּה אֶת־יָדְךָ בְּמִטָּה עַל־הַנְּהָרוֹת עַל־הַיָּאָרִים וְעַל־הָאֲגָמִים וְהָעַל אֶת־הַצִּפְרֹדַיִם עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃	וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה אֵימַר אֶל־אַהֲרֹן אָרִים יְת יָדְךָ בַּחוּשְׁתְּךָ עַל נְהִירָא עַל אֲרִתָּא וְעַל אֲגָמִיא וְאָסִיק יְת עוֹרְדֵּנְיָא עַל אֲרֻעָא דְּמִצְרָיִם׃
2	And Aaron stretched out his hand over the waters of Egypt; and the frogs came up, and covered the land of Egypt.	וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרָיִם וַתַּעַל הַצִּפְרֹדַע וַתִּכָּס אֶת־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃	וַאֲרִים אַהֲרֹן יְת יָדִיהָ עַל מִיא דְּמִצְרָאִי וְסָלִיקוּ עוֹרְדֵּנְיָא וַחֲפּוּ יְת אֲרֻעָא דְּמִצְרָיִם׃

(25) וימלא. מניין שזעמ ימים שלא שז היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, ושלשה חלקים היה מעיד ומתרה צה (שמו"ר ט, יז):

(27) ואם מאן אתה. מאן כמו ממאן, מסרב, אלא כינה האדם על שם המפעל, כמו פָּלו (איוב טז, יז) וְשָׁקַט (ירמיה מח, יא). סר וְשָׁקַט (מלכים א"ב, מג): נגף את כל גבולך. מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן וְנָגְפוּ אֶשְׁהָה הָרָה (שמות כא, כז) אינו לשון מיתה, וכן וַיִּנְטְרוּ יִסְגְּפוּ רַגְלֵיכֶם (ירמיה יג, טז), פָּן סָגַף בָּאֲזָנִי רָגְלִי (תהלים לא, יז), וְלֹאֲזָנִי נָגַף (ישעיה ט, יד):

(28) ועלו. מן היאור: בביתך. ואחר כך צמחי עצדיך, הוא התחיל צעזעה תחלה, ויאמר אל עמו, וממנו התחילה הפורענות (סוטה יא. שמו"ר י, ד):

(29) ובכה ובעמד. צחוק מעיהם נכנסים ומקרקרין:

(2) ותעל הצפרדע. צפרדע אחת היתה, והיו מפין אותה והיא מתזת נחילים נחילים, וזה מדרשו (שמו"ר י, ה). ופשוטו יש לומר, שרץ הצפרדעים קורא לשון יחידות, וכן ומהי הכנס, הרחיש גדוליר"א צלע"ז, ואף ותעל הצפרדע גרינולי"רא צלע"ז

3 And the magicians did in like manner with their secret arts, and brought up frogs upon the land of Egypt.

וַיַּעֲשׂוּ-בֵן	הַחֲרָשִׁים	וַעֲבָדוּ	בֶּן	חֲרָשָׁא
בְּלִיתָהֶם	וַיַּעֲלוּ	בְּלִחְשִׁיהוֹן	וְאִסְקוּ	יָת
אֶת-הַצִּפְרָדִּים	עַל-אֶרֶץ	עוֹרֵד עֲנִיא	עַל	אַרְעָא
מִצָּרִים:		דְּמִצָּרִים:		

Then Pharaoh called for Moses
and Aaron, and said: ‘Entreat the
4 LORD, that He take away the
frogs from me, and from my
people; and I will let the people
go, that they may sacrifice unto
the LORD.’

וַיִּקְרָא פֶּרֶעַה לְמֹשֶׁה וַיֵּלְאַחֲדָן וַיֹּאמֶר הָעֲתִירוּ אֶל-יְהוָה וַיִּסָּר הַצָּפְרָדִּים מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וַאֲשַׁלְּחָה אֹתָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:

And Moses said unto Pharaoh:
'Have thou this glory over me;
5 against what time shall I entreat
for thee, and for thy servants, and
for thy people, that the frogs be
destroyed from thee and thy
houses, and remain in the river
only?'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לַפְּרֹעֹה 5 הַתַּפְּאָר עָלַי לְמַתְּנוּ אֶתִּיר לִי וְלַעֲבָדֶיךָ וְלָעַמֶּךָ לְחִבְרִית הַצִּפְרֻדִּים מִמֶּנּוּ וּמִבְתִּירָהּ כִּי בִיָּאֵר תִּשְׁאָרְנָהּ:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לַפְּרֹעֹה לִי גִבּוֹרָא הֵב לִי זִמֵּן לְאֻמָּתִי אֲצִלִּי עֲלֶיךָ וְעַל עֲבָדֶיךָ וְעַל עַמֶּךָ לְשִׁינְאָה עֲרֹךְ שִׁנְיָא מִנֶּךָ וּמִבְתִּירָה לְחֹדֶד בְּנִהְרָא יִשְׁתַּאֲרוּן:

And he said: 'Against
6 to-morrow.' And he said: 'Be it
according to thy word; that thou
mayest know that there is none
like unto the LORD our God.

וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר
כְּדַבְּרֶךָ לְמַעַן תִּדְעַ כִּי־אִין
כִּפְתָּנֶמְךָ בְּדִיל דְּתִדְעַ אֲדִי
לִית כִּי אֱלֹהֵנָּא:

7 And the frogs shall depart from thee, and from thy houses, and from thy servants, and from thy people; they shall remain in the river only.'

חמישי

וְסֵרָנִי הַצְפֹּרֶד־עַיִם מִמֶּנָּה וְיַעֲדוֹן עֹרֵד־שֵׁנָא מִמֶּנָּה
וּמִבְתִּיהָ וּמִעֲבָרֶיהָ וּמִמְעַלָּהּ וּמִמְבַּרְדָּהּ וּמִעֲמָדָהּ
כִּקְ בִּיאָר תִּשְׁאַרְנָתָה לְחוּד דְּבִגְהָרָא יִשְׂתְּאַרוּן:

8 And Moses and Aaron went out
from Pharaoh; and Moses cried
unto the LORD concerning the
frogs, which He had brought
upon Pharaoh.

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מֵעַם
פְּרָעָה וַיִּצְעֲקוּ מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
עַל־דְּבַר הַצַּפְרָדַּיִם
אֲשֶׁר־שָׂם לַפְּרָעָה:

9 And the LORD did according to the word of Moses; and the frogs died out of the houses, out of the courts, and out of the fields.

וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּמְחַצֵּץ אֶת-הָעָם מִן-הַבְּתָרִים וּמִן-הַשְּׂדֵה:

(5) התפאר עלי. כמו הִתְפָּאֵר הִקְרָן עַל הַחֵץ זוֹ (ישעי' י, טו), משתבח לומר אני גדול ממך ונטי"ר בלע"ו, וכן התפאר עלי, השתבח להתחכם ולשאלו דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו: למתי אעתיר לך. את אשר אעתיר לך היום על הכרתם הנפרדים, למתי תראה שיכרתו, ותראה אם אשלים דברי למועד שתקבע לי. אלו נאמר מתי אעתיר, היה משמע מתי אחפלו, עכשיו שנאמר למתי, משמע אני היום אחפלו עליך שיכרתו הנפרדים לזמן שתקבע עלי, אמור לאיזה יום תראה שיכרתו. אעתיר העתירו והעתירתי, ולא נאמר אעתר עתרו ועתירתי, מפני שכל לשון עתר הרבות פלל הוא, וכאשר יאמר הרבו ארצה והרביתי לשון הפעיל, כך יאמר, אעתיר העתירו והעתירתי דברים, ואז לכולם וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם עָלַי דְּבָרֵיכֶם (יחזקאל לה, יג), הרבייתם:

(6) ויאמר למחר. התפלל היום שיכרתו למחר:

(8) ויצא. ויצעק. מיד, שיכרתו למחר:

- 10 And they gathered them together in heaps; and the land stank. וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִם חֲמָרִם וַיִּתְּבוּ אֶת-הָאָרֶץ: וַיִּכְנְשׁוּ יְתֵהוֹן דְּגוּרִין דְּגוּרִין וַיִּסְרִיאוּ עַל אֶרְעָא:
- 11 But when Pharaoh saw that there was respite, he hardened his heart, and hearkened not unto them; as the LORD had spoken. וַיֵּרָא פֶרְעֹה כִּי הִיָּתְהָ הַרְוֹחָהּ וְהַכְבֵּד אֶת-לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֶל־הֵם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)
- 12 And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch out thy rod, and smite the dust of the earth, that it may become gnats throughout all the land of Egypt.' וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְאַהֲרֹן אָרִים יְת חוּטְרֶךָ וּמַחִי יְת עֲפָרָא דְאֶרְעָא וַיְהִי לְקִלְמָתָא בְּכָל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
- 13 And they did so; and Aaron stretched out his hand with his rod, and smote the dust of the earth, and there were gnats upon man, and upon beast; all the dust of the earth became gnats throughout all the land of Egypt. וַיַּעֲשׂוּ-כֵן וַיִּטֵּ אַהֲרֹן אֶת-יָדוֹ בְּמִטְהוֹ וַיִּךְ אֶת-עֲפָר הָאָרֶץ וַתְּהִי הַכֶּנֶם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל-עֲפָר הָאָרֶץ הָיָה כְּנִים בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:
- 14 And the magicians did so with their secret arts to bring forth gnats, but they could not; and there were gnats upon man, and upon beast. וַיַּעֲשׂוּ-כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת-הַכְּנִים וְלֹא יָכְלוּ וַתְּהִי הַכֶּנֶם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:
- 15 Then the magicians said unto Pharaoh: 'This is the finger of God'; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken. וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֶל-פֶּרְעֹה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הִוא וַיִּחְזַק לִב-פֶּרְעֹה וְלֹא-שָׁמַע אֶל־הֵם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)
- 16 And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh; lo, he cometh forth to the water; and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.' וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֶקְדִּים בַּצֹּפָרָא וְאַתְּעֵתֵד קֳדָם פֶּרְעֹה הָא נָפִיק לְמִיָּא וְתִימַר לִיה כִּדְּנֹן אָמַר יְיָ שְׁלַח עַמִּי וַיִּפְּלְחוּן קֳדָמִי:

(10) חמרם חמרם. צבורים צבורים, כתרגמו דגורין, גליון:

(11) והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו הלוך ונסוע (זראשית יז, ט), וכן והפזת את מואב (מלכים-ב ג, כד), ושאול לו צאלהים (שמואל-א כז, יג), הבה וקצע (מלכים-א כ, לו): כאשר דבר ה'. והיכן דבר, ולא ישמע אליכם פרעה:

(12) אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המזרי ויטמנהו בחול, ולקח על ידי אהרן:

(13) ותהי הכנב. הקטישה, פדוליר"א צלע"ז:

(14) להוציא את הכנים. לצרואתם (נ"א ולהוציאם) ממקום אחר: ולא יכלו. שאין השד שולט על צריה פחותה מכשעורה:

(15) אצבע אלהים היא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא: כאשר דבר ה'. ולא ישמע אליכם פרעה:

<p>Else, if thou wilt not let My people go, behold, I will send 17 swarms of flies upon thee, and upon thy servants, and upon thy people, and into thy houses; and the houses of the Egyptians shall be full of swarms of flies, and also the ground whereon they are.</p>	<p>כִּי אִם־אֵינִי מְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי 17 הֲנִי מְשַׁלֵּיחַ בָּךְ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ וּבְבִתֶּיךָ אֶת־הָעֶרֶב וּמִלְאוּ בָתֵּי מִצְרַיִם אֶת־הָעֶרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ:</p>	<p>17</p>
<p>And I will set apart in that day the land of Goshen, in which My people dwell, that no swarms of flies shall be there; to the end that thou mayest know that I am the LORD in the midst of the earth.</p>	<p>וְהַפְּלִיתִי בַּיּוֹם הַהוּא 18 אֶת־אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עַמִּי עֹמֵד עָלֶיהָ לְבִלְתִּי הֵיוֹת־שָׁם עֶרֶב לְמַעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאֲרֶץ:</p>	<p>18</p>
<p>And I will put a division between 19 My people and thy people—by to-morrow shall this sign be.</p>	<p>וְשִׁמַּתִּי בֵּית בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמְּךָ לְמַחֵר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה: אֵתָא הַדִּין:</p>	<p>שט 19</p>
<p>And the LORD did so; and there came grievous swarms of flies into the house of Pharaoh, and into his servants' houses; and in all the land of Egypt the land was ruined by reason of the swarms of flies.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא עֶרֶב 20 תַּקִּיף לְבֵית פַּרְעֹה וּלְבֵית עַבְדָּוָהִי וּבְכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶתְחַבֵּל אֶרֶץ מִן קֶדֶם עֶרֶבָא:</p>	<p>20</p>
<p>And Pharaoh called for Moses and for Aaron, and said: 'Go ye, sacrifice to your God in the land.'</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה 21 וְאֶל־אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָבַחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ:</p>	<p>21</p>
<p>And Moses said: 'It is not meet so to do; for we shall sacrifice the abomination of the Egyptians to the LORD our God; lo, if we sacrifice the abomination of the Egyptians before their eyes, will they not stone us?</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת 22 כֵּן כִּי תִזְבַּח מִצְרַיִם נִזְבַּח לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת־תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקֻלְנוּ:</p>	<p>22</p>

(17) משליח בך. מגרה בך, וכן וְשָׁן אֶהְמַת אֶשְׁלַח אֶסְ (דברים לז, כד), לשון שסוי אינטימ"ר צלע"ז: את הערב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים בערצוציא, והיו משחיתים בהם. ויש טעם דדבר באגדה בכל מכה ומכה למה זו ולמה זו, בטכסיסי מלחמות מלכים צא עליהם, כסדר מלכות, כשצרה על עיר, בחחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך חוקעין עליהם ומריעין בשופרות ליראם ולצהלם, וכן האפרדעים מקרקרים והומים וכו', כדאי' צמדש רבי מנחם (צא ד):

(18) והפליתי. והפרשתי, וכן והפלה ה' (שמות ט, ד), וכן לא נפלאה היא ממך (דברים ל, יא), לא מוצדלת ומופרשת היא ממך: למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אע"פ ששכינתי בשמים, גזרתי מתקיימת צמחוניס:

(19) ושמתי פדות. שיצדיל צין עמי וצין עמך:

(20) תשחת הארץ. נשחטה הארץ, אֶתְחַבֵּל אֶרֶץ:

(21) זבחו לאלהיכם בארץ. צמקומכס, ולא תלכו צמדצר:

23 We will go three days' journey into the wilderness, and sacrifice to the LORD our God, as He shall command us.'	מִהַלֵּךְ תֵּלַחַת יוֹמִין נִיזִיל בְּמִדְבָּר וְנִדְבַח קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ כְּמֹא דְיִמְרָא לְנָא:	23 דְּרַךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נִלְךְ בְּמִדְבָּר וְנִבְחֲנוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כְּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֹהֵינוּ:
24 And Pharaoh said: 'I will let you go, that ye may sacrifice to the LORD your God in the wilderness; only ye shall not go very far away; entreat for me.'	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנִי אֶשְׁלַח אֶתְכֶם וְנִבְחַתְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רַק הָרְחֵק לֹא-תִרְחִיקוּ לָלֶכֶת הָעֲתִירוּ בַעֲדִי:	24 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנִי אֶשְׁלַח אֶתְכֶם וְנִבְחַתְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רַק הָרְחֵק לֹא-תִרְחִיקוּ לָלֶכֶת הָעֲתִירוּ בַעֲדִי:
25 And Moses said: 'Behold, I go out from thee, and I will entreat the LORD that the swarms of flies may depart from Pharaoh, from his servants, and from his people, tomorrow; only let not Pharaoh deal deceitfully any more in not letting the people go to sacrifice to the LORD.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הֵא אֲנִי נֹפֵק מִעַמּוֹד וְאֶצְלִי קָדָם יי וְיַעֲדִי עֲרוּבָא מִפַּרְעָה מִעַבְדֵּיהִי וּמִעַמּוּיָא מָחָר לְחוּד לֹא יוֹסִיף פַּרְעֹה לְשַׁקְרָא בְּדִיל דְּלֹא לְשַׁלַּח יָת עַמָּא לְדְבַח קָדָם יי:	25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי יוֹצֵא מִעַמּוֹד וְהָעֲתִירְתִּי אֶל-יְהוָה וְסָר הָעֲרֹב מִפַּרְעָה מִעַבְדָּיו וּמִעַמּוֹ מָחָר רַק אֶל-יוֹסֵף פַּרְעֹה הִתַּל לְבַלְתִּי שְׁלַח אֶת-הָעָם לִזְבֹּחַ לַיהוָה:
26 And Moses went out from Pharaoh, and entreated the LORD.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִעַם פַּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֶל-יְהוָה:	26 וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִעַם פַּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֶל-יְהוָה:
27 And the LORD did according to the word of Moses; and He removed the swarms of flies from Pharaoh, from his servants, and from his people; there remained not one.	וַיַּעַבֵּד יי כְּפִתְגָמָא דְּמֹשֶׁה וַיֹּאדְעִי עֲרוּבָא מִפַּרְעָה מִעַבְדֵּיהִי וּמִעַמּוּיָא לֹא אֲשַׁתָּאר חֵד:	27 וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּסָּר הָעֲרֹב מִפַּרְעָה מִעַבְדָּיו וּמִעַמּוֹ לֹא נִשְׁאָר אֶחָד:
28 And Pharaoh hardened his heart this time also, and he did not let the people go.	וַיִּקְרַח פַּרְעֹה יָת לִבִּיהּ אַף בְּזִמְנָא הָדָא וְלֹא שְׁלַח יָת עַמָּא:	28 וַיִּכְבַּד פַּרְעֹה אֶת-לִבּוֹ גַּם בַּפַּעַם הַזֹּאת וְלֹא שְׁלַח אֶת-הָעָם: (פ)
IX Then the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and tell him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.	וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה עוֹל לֹת פַּרְעֹה וְתַמְלִיל עֲמִיהּ בְּדִנָּן אָמַר יי אֱלֹהֵי דִּיהוּדָאִי שְׁלַח יָת עַמִּי וַיַּפְלִחוּן קָדָמִי:	IX וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פַּרְעֹה וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֲדֵנִי:
2 For if thou refuse to let them go, and wilt hold them still,	אֲרִי אִם מְסָרִיב אֶת לְשַׁלַּח וְעַד כְּעַן אֶת מַתְקִיף בְּחוּן:	2 כִּי אִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדֶךָ מַחֲזִיק בָּם:

(22) תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו וְלִמְלָכִים פִּתְעָצָה דְּגֵי עַמּוֹן (מלכים-ז כג, יג), ואֵלֶּל יִשְׂרָאֵל קוֹרָא אֹתָם תועבה. ועוד יש לומר בלשון אחר תועבת מצרים, דבר שנאוי הוא למצרים וזיחה שאנו זוחים, שהרי יראתם אנו זוחים: ולא יסקלנו. צמחיה:

(25) התל. כמו להטל:

(26) ויעתר אל ה'. נתאמץ בתפלה, וכן אם בא לומר ויעתיר, היה יכול לומר, ומשמע וירצה בתפלה, עכשיו כשהוא אומר בלשון ויפעל, משמע וירצה להתפלל:

(27) ויסר הערוב. ולא מתו כמו שמחו הפרדעים, שאם מתו יהיה להם הנאה בעורות:

(28) גם בפעם הזאת. אע"פ שאמר אנכי אשלח אתכם, לא קיים הצטחתי:

<p>3 behold, the hand of the LORD is upon thy cattle which are in the field, upon the horses, upon the asses, upon the camels, upon the herds, and upon the flocks; there shall be a very grievous murrain.</p>	<p>הָא מִחָא מִן קָדָם יי הוּא בִּבְעִירָךְ דְּבַחְקָלָא בְּסוֹסוֹתָא בְּחִמְרֵי בְּגִמְלֵי בְּתוֹרֵי וּבְעֵנָא מוֹתָא סְגִי לְחָדָא:</p>	<p>3 הִנֵּה יַד־יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בְּסוֹסִים בְּחִמְרִים בְּגִמְלִים בְּבָקָר וּבְצֹאן דָּבָר כְּבֹד מְאֹד:</p>
<p>4 And the LORD shall make a division between the cattle of Israel and the cattle of Egypt; and there shall nothing die of all that belongeth to the children of Israel.'</p>	<p>וּפְרִישׁ יי בֵּין בְּעִירָא דִּישְׂרָאֵל וּבֵין בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי וְלֹא יָמוּת מִכָּל־א לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל מִדָּעִם:</p>	<p>4 וְהִפְלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֶה מִצְרָיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל דְּדָבָר:</p>
<p>5 And the LORD appointed a set time, saying: 'Tomorrow the LORD shall do this thing in the land.'</p>	<p>וְשׁוּי יי זְמַנָּא לְמִימַר מַחֲרָ יַעֲבִיד יי פְּתִיגְמָא הָדִין בְּאַרְעָא:</p>	<p>5 וַיִּשֶׁם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מַחֲרָ יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בְּאַרְצָךְ:</p>
<p>6 And the LORD did that thing on the morrow, and all the cattle of Egypt died; but of the cattle of the children of Israel died not one.</p>	<p>וַעֲבַד יי ית פְּתִיגְמָא הָדִין בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וּמִית כָּל בְּעִירָא דְּמִצְרָאִי וּמִבְּעִירָא דְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מִית חֵד:</p>	<p>6 וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה מִמָּחֳרַת וַיָּמָת כָּל מִקְנֶה מִצְרָיִם וּמִמִּקְנֶה בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד:</p>
<p>7 And Pharaoh sent, and, behold, there was not so much as one of the cattle of the Israelites dead. But the heart of Pharaoh was stubborn, and he did not let the people go.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהָא לֹא מִית מִבְּעִירָא דִּישְׂרָאֵל עַד חֵד וְאַתִּישְׁקֹר לְבָא דְּפַרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח ית עֲמָא:</p>	<p>7 וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהִנֵּה לֹא־מָת מִמִּקְנֶה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבֹּד לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח אֶת־הָעָם: (פ)</p>
<p>8 And the LORD said unto Moses and unto Aaron: 'Take to you handfuls of soot of the furnace, and let Moses throw it heavenward in the sight of Pharaoh.</p>	<p>וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן סִבּוּ לִכּוֹן מְלִי חוֹפְנִיכּוֹן פִּית דְּאַתּוֹנָא וַיִּזְרְקֵנִיה מֹשֶׁה לְצִית שְׁמִיָּא לְעֵינֵי פַרְעֹה:</p>	<p>8 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן קַחוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפְנִיכֶם פִּית כִּבְשָׁן וַיִּזְרְקוּ מֹשֶׁה הַשְּׁמִימָה לְעֵינֵי פַרְעֹה:</p>
<p>9 And it shall become small dust over all the land of Egypt, and shall be a boil breaking forth with blains upon man and upon beast, throughout all the land of Egypt.'</p>	<p>וַיְהִי לְאַבְקָא עַל כָּל אֲרָעָא דְּמִצְרָיִם וַיְהִי עַל אַנְשָׁא וְעַל הַבְּהֵמָה לְשַׁחִין אַבְעֻבּוּעִין בְּכָל אֲרָעָא דְּמִצְרָיִם:</p>	<p>9 וַתִּיְהִי לְאַבָּק עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרָיִם וַתִּיְהִי עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לְשַׁחִין פֶּרַח אַבְעֻבֻּעֵת בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>

- (2) מחזיק בם. אוחז צס, כמו וְהִסְזִיקָה צְמִצְשִׁי (דברים כה, יא):
- (3) הנה יד ה' הויה. לשון הויה, כי כן יאמר כלשון נקצה, על שעצר הימה, ועל העמיד תהיה, ועל העומד הויה, כמו עושה, רועה, רועה:
- (4) והפלה. והזדיל:
- (8) מלא חפניכם. לויינו"ש זלע"ז פיה כבשן. דבר הנפח מן הגחלים עוממים הנשרפים בכבשן, וזלע"ז אולז"ש. פיה לשון הפסה, שהרוח מפיחן ומפריחן: וזרקו משה. וכל דבר הנזרק זכה, אינו נזרק אלא ביד אמת, הרי נסים הרבה, אחד שהחזיק קומנו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך האצק על כל ארץ מצרים:
- (9) לשחין פרח אבועבועות. כחגומו לשחין סג'י, אֲבַעֻבּוּעִין שעל ידו נומחין צהן צועות: שחין. לשון חמימות, והרבה יש כלשון משנה, שנה שחונה:

- 10 And they took soot of the furnace, and stood before Pharaoh; and Moses threw it up heavenward; and it became a boil breaking forth with blains upon man and upon beast. וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרֹק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שֹׁחִין אֲבַעֲבֹעֶת פֶּרֶחַ בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:
- 11 And the magicians could not stand before Moses because of the boils; for the boils were upon the magicians, and upon all the Egyptians. וְלֹא־יָכְלוּ הַחֹרְטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשֹּׁחִין כִּי־הָיָה הַשֹּׁחִין בַּחֹרְטָמִם וּבְכָל־מִצְרָיִם:
- 12 And the LORD hardened the heart of Pharaoh, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken unto Moses. וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)
- 13 And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁכֶם בִּבְקָר וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:
- 14 For I will this time send all My plagues upon thy person, and upon thy servants, and upon thy people; that thou mayest know that there is none like Me in all the earth. כִּי בַּעֲשֵׂם הַזֹּאת אֲנִי שְׁלַח אֶת־כָּל־מַגְפָּתִי אֶל־לִבְךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָךְ בַּעֲבוּר תִּדַּע כִּי אֵין כָּמֹנִי בְּכָל־הָאָרֶץ:
- 15 Surely now I had put forth My hand, and smitten thee and thy people with pestilence, and thou hadst been cut off from the earth. אֲנִי כַּעַן קָרִיב קִדְמִי דְשִׁלַּחִית פּוֹן יְת מַחַת גְּבוּרָתִי וּמַחִית יְתָךְ וְיֵת עַמְּךָ בְּמוֹתָא וְאַשְׁתִּיבִיתָא מִן אָרְעָא:
- 16 But in very deed for this cause have I made thee to stand, to show thee My power, and that My name may be declared throughout all the earth. וְבָרַם בְּדִיל דָּא קַיִימַתָּךְ בְּדִיל לְאַחֲזִייתָךְ יְת חִילִּי וּבְדִיל דִּיהוֹן מִשְׁתַּעַן גְּבוּרַת שְׁמִי בְּכָל אָרְעָא:
- 17 As yet exaltest thou thyself against My people, that thou wilt not let them go? עוֹדָךְ מִסִּתְּלִל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שְׁלַחֵם:

(10) באדם ובבהמה. ואם תאמר מאין היו להם הזהמות, והלא כבר נאמר וַיָּמָת פֶּל מִקְנֶה מִנְּקִי, אלא לא נגזרה גזרה אלא על אותן ששדות בלזד, שנאמר בַּמִּקְנֶה אֲשֶׁר בַּצֹּדֶה, והִנֵּה אֵת דָּבָר ה' הִנֵּה אֵת מִקְנֶהוּ אֵל הַבָּשִׂים. וכן שנויה במכילתא אלא וַיִּקַּח שֵׁשׁ מֵאוֹת רָכָב צָחוֹר (שמות יד, 1):

(14) את כל מגפתי. למדנו מכאן, שמכח זכויות שקולה כנגד כל המכות:

(15) כי עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אלו רציתי, כשהייתה ידי במקנן שהכיתים בדבר, שלחתי והכיתי אותך ואם עמך עם הזהמות: ותבחד מן הארץ. אכל בעבור זאת העמדותך וגו':

<p>18 Behold, tomorrow about this time I will cause it to rain a very grievous hail, such as hath not been in Egypt since the day it was founded even until now.</p>	<p>הֲאֵנָּה מַחִית בְּעֶדְנָא הַדִּין מִחֹר בִּרְדָּא תִּקְרֶה לְחֶדָּא דְּלֹא הָנָה דְּכֹתִיָּה בְּמִצְרַיִם לְמָן יוֹמָא דְּאַשְׁתְּכַלֵּלַת וְעַד כְּעֵן:</p>	<p>18 הֲנִי מִמְטִיר כֶּעֶת מִחֹר בְּרָד כְּבֹד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹחֹו בְּמִצְרַיִם לְמִן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד־עֵתָה:</p>
<p>19 Now therefore send, hasten in thy cattle and all that thou hast in the field; for every man and beast that shall be found in the field, and shall not be brought home, the hail shall come down upon them, and they shall die.'</p>	<p>וּכְעֵן שְׁלַח כְּנוֹשׁ יֵת בְּעִירְךָ וְיֵת כָּל דְּלִיד בְּחֻקְלָא כָּל אִנְשָׁא וּבְעִירָא דִּישְׁתַּכַּח בְּחֻקְלָא וְלֹא יִתְכַנִּישׁ לְבֵיתָא וְיִיחֹוּת עֲלֵיהֶן בִּרְדָּא וַיָּמוּתוּן:</p>	<p>19 וְעֵתָה שְׁלַח הֵעֵז אֶת־מִקְנֶךָ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לְךָ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמְצָא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֵף הַבֵּיתָה וַיִּרְדּוּ עֲלֵהֶם הַבֶּרֶד וַיָּמוּתוּ:</p>
<p>20 He that feared the word of the LORD among the servants of Pharaoh made his servants and his cattle flee into the houses;</p>	<p>דְּדַחִיל מִפְתַּגְמָא דִּי מַעֲבְדֵי פִרְעָה כְּנֹשׁ יֵת עַבְדֹּוהִי וְיֵת בְּעִירָהּ לְבֵיתָא:</p>	<p>20 הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מַעֲבְדֵי פִרְעָה הֵנִיס אֶת־עַבְדֹּו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַבָּתִּים:</p>
<p>21 and he that regarded not the word of the LORD left his servants and his cattle in the field.</p>	<p>וְדִלָּא שְׁוֵי לְבֵיָּה לְפִתְגָמָא דִּי שְׁבַק יֵת עַבְדֹּוהִי וְיֵת בְּעִירָהּ בְּחֻקְלָא:</p>	<p>21 וְאֲשֶׁר לֹא־שָׁם לְבֹו אֶל־דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עַבְדֹּו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה: (פ)</p>
<p>22 And the LORD said unto Moses: 'Stretch forth thy hand toward heaven, that there may be hail in all the land of Egypt, upon man, and upon beast, and upon every herb of the field, throughout the land of Egypt.'</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יֵת יָדְךָ עַל צִית שְׁמַיָּא וַיְהִי בִּרְדָּא בְּכָל־אַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל אִנְשָׁא וְעַל בְּעִירָא וְעַל כָּל עֵשְׂבָא דְּחֻקְלָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>22 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִשָּׂא אֶת־יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בֶּרֶד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>23 And Moses stretched forth his rod toward heaven; and the LORD sent thunder and hail, and fire ran down unto the earth; and the LORD caused to hail upon the land of Egypt.</p>	<p>וַאֲרִים מֹשֶׁה יֵת חוּטְרִיָּה עַל צִית שְׁמַיָּא וַיִּי יַהֲב קִלִּין וּבֶרֶד וּמַהֲלָקָא אִישְׁתָּא עַל אַרְעָא וְאִמְטֵר יְיָ בִּרְדָּא עַל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>23 וַיִּשָּׂא מֹשֶׁה אֶת־מִטְּאֵהוּ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי נָתַן קֹלֶת וּבֶרֶד וַתַּהַלֵּךְ אֵשׁ אַרְצָה וַיִּמְטֵר יְהוָה בֶּרֶד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>

(17) עודך מסתולל בעמי. כתרגמו כְּצִישַׁת צִיָּה צַעֲמִי, והיא מגזרת מסלה דמתרגמינן אֹרַח כְּצִישָׁא, וזלע"ז קלקי"ר וכזר פירשתי צסוף ויהי מקץ, כל חיצה שחללת יסודה סמ"ך והיא צאה לדזר צלשון מתפעל, נותן הסי"ו של שמוש צאמלע אומיות של עיקר, כגון וז, וכגון וְיִסְפַּעַל הַקֶּזֶב (קהלת יב, ה), מגזרת סבל. כִּי תִשְׁפָּרַר עֲלֵינוּ (דניאל ז, ח), מגזרת שר וגיד. וכן מִשְׁפַּעַל הָיוּת (דניאל ז, ח):

(18) כעת מחר. כעת הואל למחר, שרט לו שריטה זכותל, למחר כשחגיע חמה לכאן, ירד הצרד: הוסדה. שנתיסדה. וכל חיצה שחללת יסודה יו"ד, כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת, תצא הוי"ו צמקום היו"ד, כמו הוסדה, הולָדָה (הושע ז, ה), וַיִּזְדַּע (אסתר ז, כז), וַיִּוֹלַד לְיוֹסֵף (בראשית מו, כ), בְּדָצְרִים לֹא יוֹסֵף עָצָד (משלי כט, יט):

(19) שלח העז. כתרגמו שלח כְּנוֹשׁ, וכן יִשְׁצִי הַגְּזִים הַעִיזוּ (ישעיה י, לא), הַעִיזוּ צְנִי בְּנִימֵן (ירמיה ו, א): ולא יאסף הביתה. לשון הכנסה היא:

(20) הניס. הצרית, לשון וינס:

(22) על השמים. ללז השמים. ומדרש אגדה, הגזיהו הקצ"ה למשה למעלה מן השמים:

- 24 So there was hail, and fire flashing up amidst the hail, very grievous, such as had not been in all the land of Egypt since it became a nation.
- 25 And the hail smote throughout all the land of Egypt all that was in the field, both man and beast; and the hail smote every herb of the field, and broke every tree of the field.
- 26 Only in the land of Goshen, where the children of Israel were, was there no hail.
- 27 And Pharaoh sent, and called for Moses and Aaron, and said unto them: 'I have sinned this time; the LORD is righteous, and I and my people are wicked.
- 28 Entreat the LORD, and let there be enough of these mighty thunderings and hail; and I will let you go, and ye shall stay no longer.'
- 29 And Moses said unto him: 'As soon as I am gone out of the city, I will spread forth my hands unto the LORD; the thunders shall cease, neither shall there be any more hail; that thou mayest know that the earth is the LORD's.
- 30 But as for thee and thy servants, I know that ye will not yet fear the LORD God.'
- וַיְהִי בִּרְדָּ וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבֶּרֶד כְּבֹד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָּמֹהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִזְ הָיְתָה לְגוֹי:
- וַיִּדּוּ הַבֶּרֶד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֵת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבֶּרֶד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר:
- רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׂם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בֶּרֶד:
- וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וְלֵאחֶרָן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חַטָּאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:
- וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חַטָּאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:
- הַעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מִהֵנָּה קֵלֶת אֱלֹהִים וּבִרְדָּ וְאֲשִׁלַּחְתִּי אֹתְכֶם וְלֹא תִסְפּוּן לַעֲמֹד:
- וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כִּצְאָתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרַשׁ אֶת־כַּפִּי אֶל־יְהוָה חֲקִלֹת יִחְדְּלוּן וְהַבֶּרֶד לֹא יִהְיֶה עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאָרֶץ:
- וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כִּצְאָתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרַשׁ אֶת־כַּפִּי אֶל־יְהוָה חֲקִלֹת יִחְדְּלוּן וְהַבֶּרֶד לֹא יִהְיֶה עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאָרֶץ:
- וְאֵתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדַעְתִּי כִּי טָרָם תִּירָאוּן מִפָּנַי יְהוָה אֱלֹהִים:
- וְאֵתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדַעְתִּי כִּי טָרָם תִּירָאוּן מִפָּנַי יְהוָה אֱלֹהִים:

(24) מתלקחת בתוך הברד. נס צמור נס, האש והצרד מעורצין, והצרד מים הוא, ולעשות רצון קונס עשו שלום ביניהם (שמו"ר יב, ו):

(28) ורב. דילו צמה שהוריד כצר:

(29) כצאתי את העיר. מן העיר, אבל צמור העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (שם יב, ז):

(30) טרם תיראו. עדיין לא תיראו. וכן כל טרם שבמקרא עדיין לא הוא, ואינו לשון קודם, כמו טרם יקצבו (בראשית יט, ד), עד לא שכיבו. טרם יקמם (שם ב, ה), עד לא נמח. אף זה כן הוא, ידעתי כי עדיין אינכם יראים, ומשמהיה הרומה מעמדו צלקולכם:

- 31 And the flax and the barley were smitten; for the barley was in the ear, and the flax was in bloom. **וְהַפְּשֹׁתָה וְהַשְּׁעֶרְהָ נִכְתָּה כִּי הַשְּׁעֶרְהָ אָבִיב וְהַפְּשֹׁתָה גִבְעוּל:** **וּכְתָנָא וּסְעָרִי לָקוּ אֲרִי סְעָרִיא אָבִיב וּכְתָנָא גִבְעוּלִין:**
- 32 But the wheat and the spelt were not smitten; for they ripen late.— **וְהַחֲטָה וְהַכֶּסֶּמֶת לֹא נָכוּ כִּי אֲפִילַת הֵנָּה:** **וַחֲטִיא וְכִנְתִּיא לֹא לִמָּאָה אֲרִי אֲפִלְתָּא אֲנִין:**
- 33 And Moses went out of the city from Pharaoh, and spread forth his hands unto the LORD; and the thunders and hail ceased, and the rain was not poured upon the earth. **וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פָּרְעֹה אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו אֶל־יְהוָה וַיִּחַדְּלוּ הַקְּלֹת וְהַפָּרָד וּמָטָר לֹא־נָתַף אַרְצָה:** **וַנִּפְק מֹשֶׁה מִלִּנְת פָּרְעֹה יָת קָרְתָּא וּפָרַס יְדוּהִי בְצִלּוֹ קָדָם יי וְאֶתְמַנְעוּ קָלִיא וּבִרְדָּא וּמָטָרָא דִּיהֵנָּה נְחִית לֹא מָטָא אַרְעָא:**
- 34 And when Pharaoh saw that the rain and the hail and the thunders were ceased, he sinned yet more, and hardened his heart, he and his servants. **וַיֵּרָא פָּרְעֹה כִּי־חָדַל הַמָּטָר וְהַפָּרָד וְהַקְּלֹת וַיִּסָּף לַחֲטֹא וַיִּכְבֵּד לְבֹו הוּא וְעַבְדָּיו:** **וַחֲזָא פָּרְעֹה אֲרִי אֶתְמַנְע מָטָרָא וּבִרְדָּא וּקָלִיא וְאֹסִיף לְמַחֲטִי וַיִּקְרֶה־הִי לְלִבִּיהָ הוּא וְעַבְדֹּוהִי:**
- 35 And the heart of Pharaoh was hardened, and he did not let the children of Israel go; as the LORD had spoken by Moses. **וַיִּחַזֶּק לֵב פָּרְעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: (פ)** **וְאֶתְקַף לִבָּא דְּפָרְעֹה וְלֹא שָׁלַח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְּמַלִּיל יי בְּיַד דְּמֹשֶׁה:**

The Haftarah is Ezekiel 29:21-28:25 on page 200. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 224.

- X And the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh; for I have hardened his heart, and the heart of his servants, that I might show these My signs in the midst of them; **וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה עוֹל לִנְת אֶל־פָּרְעֹה כִּי־אֲנִי הַכְּבִדְתִּי אֶת־לְבֹו וְאֶת־לֵב עַבְדָּיו לְמַעַן שִׁתִּי אֶתְּתִי אֵלָה בְּקָרְבֹו:** **וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה עוֹל לִנְת פָּרְעֹה אֲרִי אֲנָא וַיִּקְרֶה־יָת לִבִּיהָ וַיָּת לִבָּא דְּעַבְדֹּוהִי כְּדִיל לְשֹׁאָה אֶתִּי אֵלִין בְּיַנְיָהוּן:**
- 2 and that thou mayest tell in the ears of thy son, and of thy son's son, what I have wrought upon Egypt, and My signs which I have done among them; that ye may know that I am the LORD. **וְלִמְעַן תְּסַפֵּר בְּאָזְנִי בְּנֶךְ וּבֶן־בְּנֶךְ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֹתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת־אֶתְתִּי אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בָם וַיִּדְעֻם כִּי־אֲנִי יְהוָה:** **וּבְדִיל דְּתַשְׁתַּעֵי קָדָם בְּרַךְ וּבִר בְּרַךְ יָת נָסִין דְּעַבְדִּית בְּמִצְרַיִם וַיָּת אֶתְנִיתִי דְּשִׁנִּיתִי בְּהוֹן וַתִּדְעוּן אֲרִי אֲנָא יי:**

(31) והפשתה והשערה נכתה. נשצרה, לשון פרעה נכה, נכאים, וכן לא נכו, ולא יתכן לפרשו לשון הכאה, שאין נוי'ן במקום ה"א לפרש נכתה כמו הוכחה, נכו כמו הכו, אלא הנו'ן שורש בתיבה, והרי הוא מגזרת וְשָׁפוּ עֵצִים (איוב לג, כא): כי השערה אביב. כבר זיכרה ועומדת צִקְשָׁה, ונשצרו ונפלו, וכן הפשתה גדלה כצרו והוקשה לעמוד בצגעוליה: השעורה אביב. עמדה באביב, לשון צִקְשָׁה (שיר השירים ו, יא):

(32) כי אפילת הנה. מאומרות, ועדיין היו רכות, ויכולות לעמוד בפני קשה, ואע"פ שנאמר ואת כל עשצ השדה הכה הצרד, יש לפרש פשוטו של מקרא בעשצים העומדים בקלחם הראויים ללקות בצרד. ומדרש רבי תנחומא (ורא ר' טו) יש מרבותינו שנחלקו על זאת, ודרשו כי אפילות, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו:

(33) לא נתד. לא הגיע, ואף אותן שהיו צאורי לא הגיעו לארץ, ודומה לו וַיִּסָּף עָלֵינוּ הָאֵלָה וְהַשְּׁעֶרָה (דניאל ט, יא) דעורא, ומגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חצרו בחלק פְּהִיפּוּן פִּסָּךְ (יחזקאל כב, כב), לשון יציאת מתכת, ורואה אני את דבריו כמרגמו וַיִּצֶק, וַאֲתִיף. לִנְקָת, לִנְקָתָא. אף זה לא נתד לארץ, לא הוצק לארץ:

(1) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והתרה זו: שתי. שמי, שאשית אני:

<p>And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and said unto him: 'Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: How long wilt thou refuse to humble thyself before Me? let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד־מָתַי מֵאַנְתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד־מָתַי מֵאַנְתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>Else, if thou refuse to let My people go, behold, to-morrow will I bring locusts into thy border;</p>	<p>אֲרִי־אִם מִסְרִיב אֶת־לְשַׁלְּחָא יְתַּ עַמִּי הָאֲנִי מֵיְתִי מִחוּר גֹּבֶא בְּתַחוּמְךָ:</p>	<p>כִּי אִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הִנְנִי מֵבִיא מִחוּר אֲרֶבֶת בְּגִבְלֶךָ:</p>
<p>and they shall cover the face of the earth, that one shall not be able to see the earth; and they shall eat the residue of that which is escaped, which remaineth unto you from the hail, and shall eat every tree which groweth for you out of the field;</p>	<p>וַיִּחַפּוּ יְתַ עֵין שְׁמֶשׁא דְּאַרְעָא וְלֹא יִכּוּל לְמַחֲזִי יְתַ אֲרַעָא וַיִּכּוּל יְתַ שְׂאֵר שְׂיֻבְתָּא דְּאַשְׁתְּאַרְתַּ לְכוּן מִן בְּרָדָא וַיִּכּוּל יְתַ כָּל אֵילָנָא דְּאַצְמַח לְכוּן מִן חֻקְלָא:</p>	<p>וְכִסָּה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יִכּוּל לִרְאֹת אֶת־הָאָרֶץ וְאָכְלוּ אֶת־יֹתֵר הַפְּלִטָה הַנִּשְׁאַרְתַּ לָּכֶם מִן־הַבֶּרֶד וְאָכְלוּ אֶת־כָּל־הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה:</p>
<p>and thy houses shall be filled, and the houses of all thy servants, and the houses of all the Egyptians; as neither thy fathers nor thy fathers' fathers have seen, since the day that they were upon the earth unto this day.' And he turned, and went out from Pharaoh.</p>	<p>וַיִּתְמָלוּן בְּתֵיךָ וּבְתֵי כָל עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל מִצְרָאֵי דְלֹא חֲזוּ אֲבֹהֶתְךָ וְאֲבֹהֹתָ מִיּוֹם מַהְיֵיהוֹן עַל אֲרַעָא עַד יוֹמָא הַדִּין וְאַתְפְּנִי וּנְפַק מִלִּוְת פַּרְעֹה:</p>	<p>וּמִלָּאוּ בְּתֵיךָ וּבְתֵי כָל־עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל־מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתֵם עַל־הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶּן וַיֵּצֵא מֵעַם פַּרְעֹה:</p>
<p>And Pharaoh's servants said unto him: 'How long shall this man be a snare unto us? let the men go, that they may serve the LORD their God, knowest thou not yet that Egypt is destroyed?'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה לֵיהֶם עַד אֲמַתִּי יְהִי דִין לָנָא לְתַקְלָא שְׁלַח יְתַ גֹּבֶרְיָא וַיִּפְלְחוּן קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵיהוֹן הָעַד כְּעַן לֹא יָדַעְתָּא אֲרִי אֲבַדְתָּ מִצְרָיִם:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה אֵלָיו עַד־מָתַי יְהִיָּה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבֹדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַיּוֹם תִּדַּע כִּי אֲבַדְתָּ מִצְרָיִם:</p>
<p>And Moses and Aaron were brought again unto Pharaoh; and he said unto them: 'Go, serve the LORD your God; but who are they that shall go?'</p>	<p>וְאַתְחַב יְתַ מֹשֶׁה וַיָּת אַהֲרֹן לִוְת פַּרְעֹה וַיֹּאמַר לְהוֹן אִיזִילוּ פְלַחוּ קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵיכֹן מִן יָמֵן אֲזִלִּין:</p>	<p>וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָהֶם לְכוּ עֲבָדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הֵהֱלָכִים:</p>

(2) התעללתי. שחקתי, כמו כי התעללתי בי (צמדבר כב, כט), הלא פֶּאֶשֶׁר הִתְעַלֵּל בָּהֶם (שמואל-א ו, י) האמור צמרים, ואינו לשון פועל ומעללים, שא"כ היה לו לכתוב עוללתי, כמו ועולל למו פֶּאֶשֶׁר עוללָהּ לי (איכה א, כב), פֶּאֶשֶׁר עולל לי (סם יב):

(3) לענות. כתרומתו לַאֲתַפְּנָא, והוא מגזרת עני, מִאֲנָקָה להיות עני ושפל מפני:

(5) את עין הארץ. את מראה הארץ: ולא יוכל וגר. הרואה, לראות את הארץ, ולשון קִרְרָה דבר:

(7) השרם תדע. העוד לא ידעת כי אצדה מצרים:

(8) ויושב. הושבו ע"י שליח ששלחו אחריהם, והושיצום אל פרעה:

- 9 And Moses said: 'We will go with our young and with our old, with our sons and with our daughters, with our flocks and with our herds we will go; for we must hold a feast unto the LORD.'
- 9 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנֵעָרֵינוּ וּבְזִמְנֵינוּ נֵלֶךְ בְּבָנֵינוּ וּבְכַנְתָּנוּ וּבְצֹאֲנֵנוּ וּבְבָקָרֵנוּ נֵלֶךְ כִּי חֲגִי יְהוָה לָנוּ:
- 10 And he said unto them: 'So be the LORD with you, as I will let you go, and your little ones; see ye that evil is before your face.'
- 10 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־מִטְכְּכֶם רְאוּ כִּי רָעָה נֹגֵד פְּנֵיכֶם:
- 11 Not so; go now ye that are men, and serve the LORD; for that is what ye desire.' And they were driven out from Pharaoh's presence.
- 11 לֹא כֵן לְכוּ־נָא הַגִּבֹּרִים וְעַבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אֵתָּה אַתֶּם מְבַקְשִׁים וַיִּגְרַשׁ אֹתָם מֵאֶת פְּנֵי פַרְעֹה: (ס)
- 12 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the land of Egypt for the locusts, that they may come up upon the land of Egypt, and eat every herb of the land, even all that the hail hath left.'
- 12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכֵל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ אֶת כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבָּרָד:
- 13 And Moses stretched forth his rod over the land of Egypt, and the LORD brought an east wind upon the land all that day, and all the night; and when it was morning, the east wind brought the locusts.
- 13 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּהֲרֵה נֶחֱג רְיֹח־קָדִים בְּאֶרֶץ כָּל־חַיִּים הָיָה וְכָל־הַלַּיְלָה הִבָּקַר הָיָה וְרֹחַ הַקָּדִים נָשָׂא אֶת־הָאַרְבֶּה:

(10) כאשר אשלח אתכם וגו'. אף כי אשלח גם את הנאן ואת הצקר כאשר אמרתם: ראו כי רעה נגד פניכם. כחרגומו. ומדרש אגדה שמעתי, כוכב אחד יש בשמות רעה, אמר להם פרעה, רואה אני צאִיטְגִינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל צעגל וצקש הקב"ה להרגם, אמר משה בתפלותו, למה יאמרו מַצְרַיִם לַאֲמֹר צָרָה הוֹיָאָם (שמות לב, יב), זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וינקם ה' על הקָרָה, והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם, וזהו שנאמר היום גְּלוּתִי אֶת חֲרַפַּת מַצְרַיִם מֵעַל־יָכֶם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר:

(11) לא כן. כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם, אלא לכו הגזרים ועזדו את ה': כי אותה אתם מבקשים. (אותה עצודה) צקשם עד הנה, נזחה לאלהינו, ואין דרך הטף לזכות: ויגרש אותם. הרי זה לשון קצר, ולא פירש מי המגרש:

(12) בארבה. צעזלמכת הארצה:

(13) ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארצה, לפי שצא כנגדו, שמצרים דרומית מערבית היתה, כמו שמפורש במקום אחר:

- 14 And the locusts went up over all the land of Egypt, and rested in all the borders of Egypt; very grievous were they; before them there were no such locusts as they, neither after them shall be such.
- 15 For they covered the face of the whole earth, so that the land was darkened; and they did eat every herb of the land, and all the fruit of the trees which the hail had left; and there remained not any green thing, either tree or herb of the field, through all the land of Egypt.
- 16 Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste; and he said: 'I have sinned against the LORD your God, and against you.
- 17 Now therefore forgive, I pray thee, my sin only this once, and entreat the LORD your God, that He may take away from me this death only.'
- 18 And he went out from Pharaoh, and entreated the LORD.
- 19 And the LORD turned an exceeding strong west wind, which took up the locusts, and drove them into the Red Sea; there remained not one locust in all the border of Egypt.
- 20 But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go.
- וַיָּעַל הָאַרְבֶּה עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כָּבֵד מְאֹד לִפְנֵי לֹא-הָיָה כֵּן אַרְבֶּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה-כֵּן:
- וַיִּכֹּס אֶת-עֵינֵי כָל-הָאֶרֶץ וַתְּחַשְׁךָ הָאֶרֶץ וַיֹּאכַל אֶת-כָּל-עֵשֶׂב הָאֶרֶץ וְאֶת כָּל-פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הֹתִיר הַבָּרָד וְלֹא-נֹתַר כָּל-יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:
- וַיִּמְחַר פַּרְעֹה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וְלֹא-הָרָן וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי לִיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:
- וְעַתָּה שָׂא נָא חַטָּאתִי אֲדָּהּ הַפַּעַם וְהַעֲתִירוּ לִי־הַנְּהָ אֱלֹהֵיכֶם וְיִסַּר מַעְלִי רַק אֶת-הַמָּוֶת הַזֶּה:
- וַיֵּצֵא מֹעֵם פַּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֶל-יְהוָה:
- וַיִּתְּפֹךְ יְהוָה רוּחַ-יָם חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת-הָאַרְבֶּה וַיִּתְּקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׁאָר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:
- וַיִּחַזַּק יְהוָה אֶת-לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(14) ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה בימי יואל, שנאמר פמהו לא נהיה מן העולם (יואל ב, ז), למדנו שהיה כדד משל משה, (כי של יואל היה) ע"י מינין הרבה, שהיו יחד ארבה, ילק, חסיל, גזס, אצל של משה לא היה אלא של מין אחד, (כ"ג רא"ס יע"ש) וכמוהו לא היה ולא יהיה:

(15) כל ירק. ע"ל ירוק, וירדור"ל צלע"ו:

(19) רוח ים. רוח מערב: ימה סוף. אומר אני, ש"ס סוף היה מקצתו במערב כנגד כל רוח דרומית, וגם במזרח של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארבה כימה סוף כנגדו, וכן מצינו לענין תחומין שהוא פונה לצד מזרח, שנאמר מ"ס סוף ועד ים פלשתיים (שמות כג, לא), ממזרח למערב, ש"ס פלשתיים במערב היה, שנאמר בפלשתיים יִשְׁצִי קָצֵל הַיָּם גְּוֵי קָדְתִּים (פסיה ב, ה): לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים שמלחו מהם (שמו"ר יג, ו):

<p>21 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand toward heaven, that there may be darkness over the land of Egypt, even darkness which may be felt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל צִית שָׁמַיָא וְהָיָה חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם בְּתֵר דִּיעָדֵי קִבְלָא לִילֵיא:</p>	<p>21 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וְהָיָה חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְמַשׁ חֹשֶׁךְ:</p>
<p>22 And Moses stretched forth his hand toward heaven; and there was a thick darkness in all the land of Egypt three days;</p>	<p>וַיִּנָּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וְהָיָה חֹשֶׁךְ אַפְלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:</p>	<p>22 וַיִּנָּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וְהָיָה חֹשֶׁךְ אַפְלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:</p>
<p>23 they saw not one another, neither rose any from his place for three days; but all the children of Israel had light in their dwellings.</p>	<p>לֹא חָזוּ גִבְרִית אֶחָדֹהִי וְלֹא קָמוּ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹתָיו תְּלָתָא יוֹמִין וְלִכְלָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה נְהוּרָא בְּמוֹתְבִנְיָהוֹן:</p>	<p>23 לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אֹחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְלָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹרֶךְ בְּמוֹשְׁבָתָם:</p>
<p>24 And Pharaoh called unto Moses, and said: 'Go ye, serve the LORD; only let your flocks and your herds be stayed; let your little ones also go with you.'</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵיזִילוּ פְּלֹחוּ קָדָם יְיָ לְחוֹד עֹבְדוֹן וְתוֹרִיכוֹן שְׁבוּקוֹ אִף טַפְלָכוֹן יִיזִיל עִמָּכוֹן:</p>	<p>שלישי 24 וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה רֶק צֹאנְכֶם וּבָקָרְכֶם יֵצֵאוּ עִמָּכֶם:</p>
<p>25 And Moses said: 'Thou must also give into our hand sacrifices and burnt-offerings, that we may sacrifice unto the LORD our God.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אִף אֵת תִּתִּין בִּידְנָא נִכְסַת קוֹדֶשִׁין וְעִלּוֹן וְנַעֲבִיד קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא:</p>	<p>25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אֵתָה תִתֵּן בִּידְנֵנוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעֹשִׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>26 Our cattle also shall go with us; there shall not a hoof be left behind; for thereof must we take to serve the LORD our God; and we know not with what we must serve the LORD, until we come thither.'</p>	<p>וְאִף בְּעִירְנָא יִיזִיל עִמָּנָא לֹא נִשְׁאַר מְנִיָּה מִדָּעָם אֲרִי מְנִיָּה אֲנַחְנָא נֹסְבִין לְמַפְלַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא וְאֲנַחְנָא לִית אֲנַחְנָא יָדְעִין מָא נַפְלַח קָדָם יְיָ עַד מִיתְּנָא לְתַמָּן:</p>	<p>26 וְגַם־מִקְנֵנוּ יֵלֶךְ עִמָּנוּ לֹא תִשְׁאַר פְּרָסָה כִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־נֵדַע מַה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֵנוּ שָׁמָּה:</p>

(21) וַיִּמַּשׁ חֹשֶׁךְ. וַיִּמַּשׁ עַל־יָדָם חֹשֶׁךְ יוֹתֵר מִחֹשֶׁךְ שֶׁל לַיְלָה, וַחֲשַׁךְ שֶׁל לַיְלָה יֹאמֵשׁ וַיִּחַשְׁךְ עוֹד: וַיִּמַּשׁ. כִּמוּ וַיֹּאמֶר. יֵשׁ לָנוּ תִּצִיט הַרְבֵּה חֲסָרוֹת אֶל־יָדָם, לִפְיֵי שְׂאִין הַצִּרְתָּ הָאֶלֶף נִכְרַת כֹּל כֶּךָ אֵין הַכְחוּצַת מִקְפִּיד עַל חֲסָרוֹנָה, כִּגוֹן וְלֹא יִהְיֶה עֹבְדֵי (יִשְׁעִי יג, כ), כִּמוּ לֹא יִהְיֶה לֹא יֵטֵה אֵהֶל. וְכֵן וְסִפְרֵי חֵל (שְׁמוּאֵל־ב כב, מ), כִּמוּ וְסִפְרֵי. וְאוֹנְקִלוֹס חֲרָגַס לִשׁוֹן הַסֵּרָה, כִּמוּ לֹא יִמַּשׁ עֹבְדֵי קֶזֶל לִילָא, כְּשִׁיגִיעַ סוּמָן לְאוֹר הַיּוֹם. אֲזַל / אֵין הַדְּבֹר מִיוֹשֵׁב עַל הַיָּדָם שֶׁל וַיִּמַּשׁ, לִפְיֵי שֶׁהוּא כְּחוֹב אַחֵר וְהָיָה חֹשֶׁךְ. וּמִדְּרַשׁ אֲגִידָה וְחוֹתֵר, לִשׁוֹן מִמַּשֵּׁשׁ צִנְהָרִים (דְּבָרִים כח, כט), שֶׁהִיא כְּפוֹל וּמְכוּפֵל וְעַד שֶׁהִיא צוּ מִמַּשׁ:

(22) וַיְהִי חֹשֶׁךְ אַפְלָה שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְגו'. חֹשֶׁךְ שֶׁל אֹפֶל שֶׁלֹּא רָאוּ אִישׁ אֶת אֹחִיו ג' יָמִים, וְעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַחֲרֵים חֹשֶׁךְ מוֹכְפֵל עַל זֶה, שֶׁלֹּא קָמוּ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ, יוֹשֵׁב אֵין יוֹכֵל לַעֲמוֹד וְעוֹמֵד אֵין יוֹכֵל לִישֹׁב (שְׁמו"ר יד, ג). וְלִמָּה הַצִּיָּא עַל־יָדָם חֹשֶׁךְ, שֶׁהִי צִיָּרָאֵל צִוּתוֹ הַדּוֹר רַשְׁעִים, וְלֹא הָיוּ רוֹצִים לִזְאֵת, וּמִתּוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַפְלָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְאוּ מִצְרַיִם צִמְפִּלְתָּם וַיֹּאמְרוּ אִף הֵם לוֹקִין כְּמוֹנוּ. וְעוֹד, שֶׁחֲפָשׁוּ יִשְׂרָאֵל וְרָאוּ אֶת כְּלֵיהֶם, וְכִשְׁלָחוּ וְהָיוּ שׂוֹלְחִין מֵהֶן וְהָיוּ אֹמְרִים אֵין בִּידְנֵנוּ כְּלוֹם, אֹמֵר לוֹ, אֲנִי רִאִיתִיו צִבִּיתָן וּצְמִקוֹס פְּלוּנִי הוּא (שם): שְׁלֹשֶׁת יָמִים. שְׁלוֹשׁ שֶׁל יָמִים, טְרַיִי־נָה צִלְע"ו, וְכֵן ז' יָמִים כָּל מִקְוֶה, שְׁטִיִּי־נָה שֶׁל יָמִים:

(24) יֵצֵאוּ. יֵהָא מוֹנָג בְּמִקְוֶה:

(25) גַּם אֶתָּה תִתֵּן. לֹא דִיִּיךְ שֶׁמִּקְנֵנוּ יֵלֶךְ עִמָּנוּ, אֲלֵא גַם אֶתָּה תִתֵּן:

(26) פִּרְסָה. פִּרְסָה רִגְלָא פִּלְנֵט"א צִלְע"ו. לֹא נִדַּע מַה נַּעֲבֹד. כִּמָּה תְּכַבֵּד הַעֲבֹדָה, שְׂמֵא יִשְׂאֵל יוֹתֵר מִמָּה שִׁישׁ

27 But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he would not let them go.	וַיִּחַזֵּק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וַתְּמִיךְ יְיָ יֵת לִבָּא דְּפַרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם: וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָהוֹן:	27 וַיִּחַזֵּק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וַתְּמִיךְ יְיָ יֵת לִבָּא דְּפַרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם: וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָהוֹן:
And Pharaoh said unto him: 'Get thee from me, take heed to thyself, see my face no more; for in the day thou seest my face thou shalt die.'	וַיֹּאמֶר לֹו פַרְעֹה לְךָ מַעֲלִי וַיֹּאמֶר לִיה פַּרְעֹה אֵיזִיל מַעֲלִי אֶסְתָּמַר לְךָ לֹא תוֹסִיף לִמְחֹזִי אִפִּי אֲרִי בְיוֹמָא דְּתַחֲזִי אִפִּי תַּמּוּת:	28 וַיֹּאמֶר לֹו פַרְעֹה לְךָ מַעֲלִי וַיֹּאמֶר לִיה פַּרְעֹה אֵיזִיל מַעֲלִי אֶסְתָּמַר לְךָ לֹא תוֹסִיף לִמְחֹזִי אִפִּי אֲרִי בְיוֹמָא דְּתַחֲזִי אִפִּי תַּמּוּת:
And Moses said: 'Thou hast spoken well; I will see thy face again no more.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דִּבַּרְתָּ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה יְאֹוֹת מְלִילָתָא לֹא אוֹסִיף עוֹד לִמְחֹזִי אִפְּדִי:	29 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דִּבַּרְתָּ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה יְאֹוֹת מְלִילָתָא לֹא אוֹסִיף עוֹד לִמְחֹזִי אִפְּדִי: (פ)
And the LORD said unto Moses: 'Yet one plague more will I bring upon Pharaoh, and upon Egypt; afterwards he will let you go hence; when he shall let you go, he shall surely thrust you out hence altogether.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹד מִכְתָּשׁ חֵד אֵיתִי עַל פַּרְעֹה וְעַל מִצְרָאִי בְּתֵר כֵּן יִשְׁלַח יִתְּכֹוֹן מִכָּא בְּשַׁלְּחוֹתִיהָ גְמִירָא תִּרְכָּא יִתְּרִיד יִתְּכֹוֹן מִכָּא:	XI וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אָבִיא עַל־פַּרְעֹה וְעַל־מִצְרָאִים אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה בְּשַׁלְּחוֹ כִּלְה גֵרֶשׁ יִגְרֶשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:
2 Speak now in the ears of the people, and let them ask every man of his neighbour, and every woman of her neighbour, jewels of silver, and jewels of gold.'	מְלִיל כְּעַן קָדָם עֲמָא וַיִּשְׁאַלּוּן גִּבְר מִן חֲבֵרִיהָ וְאִתְתָּא מִן חֲבֵרֶתָהּ מְנִין דְּכֶסֶף וּמְנִין דְּדָהָב:	2 דִּבְרָנָא בְּאֻזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כְּלֵי־כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב:
3 And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians. Moreover the man Moses was very great in the land of Egypt, in the sight of Pharaoh's servants, and in the sight of the people.	וַיִּתֵּן יְיָ יֵת עֲמָא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי אִף גּוֹבְרָא מֹשֶׁה רַב לַחֲדָא בְּאֶרֶצָא דְּמִצְרָאִים בְּעֵינֵי עֲבָדֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲמָא:	3 וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרָאִים גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרָאִים בְּעֵינֵי עֲבָדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס)
4 And Moses said: 'Thus saith the LORD: About midnight will I go out into the midst of Egypt;	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כְּדִן אָמַר יְיָ כְּפִלְגוֹת לַיְלָא אָנָּא מִתְּגַלִּי בְּגוֹ מִצְרָאִים:	רביעי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כְּחֻצַּת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרָאִים:

זידינו:

(29) כן דברת. יפה דצרת וצומנו, דצרת אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמו"ר יד, ד):

(1) כלה. גמירא, כלה כליל, כולכם ישלח:

(2) דבר נא. אין נא אלל לשון צקשה, בצקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו לדיק אצרהם, ועזדוס וענו אותם קיים זהם, ואחרי כן יאלו צרכו גדול לא קיים זהם (צרכות ט):

(4) ויאמר משה כה אמר ה'. צעמדו לפני פרעה נאמר לו נצואה זו, שהרי משיאל מלפניו לא הוסיף ראות פניו: כחצות הלילה. כחצות כמו פְּעֻלָּה (שופטים יג, כ), בְּחֻצוֹת אֶפְסֵי צְנוֹ (תהלים קכד, ג), זהו פשוטו לישב על אופניו, שאין חצות שם דבר של חצי. ורבותינו דרשו, כמו כחצות הלילה, ואמרו שאמר משה כחצות, דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחוריו, ולא אמר כחצות, שמא יטעו אנטגוניי פרעה ויאמרו, משה צָדָאֵי הוא (צרכות ד), אלל הקצ"ה יודע עתיו ורגעיו, אמר כחצות:

- 5 and all the first-born in the land of Egypt shall die, from the first-born of Pharaoh that sitteth upon his throne, even unto the first-born of the maid-servant that is behind the mill; and all the first-born of cattle.
- 6 And there shall be a great cry throughout all the land of Egypt, such as there hath been none like it, nor shall be like it any more.
- 7 But against any of the children of Israel shall not a dog whet his tongue, against man or beast; that ye may know how that the LORD doth put a difference between the Egyptians and Israel.
- 8 And all these thy servants shall come down unto me, and bow down unto me, saying: Get thee out, and all the people that follow thee; and after that I will go out.' And he went out from Pharaoh in hot anger.
- 9 And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh will not hearken unto you; that My wonders may be multiplied in the land of Egypt.'
- וַיָּמָת כָּל-בְּכוֹרֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל-כִּסֵּאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֹּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵי הָרִתִּים וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:
- וְהָיְתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמֹהוּ לֹא תִסָּף:
- וְלֹכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַר־צַלָּב לְשׁוֹנוֹ לְמֵאִישׁ וְעַד-בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:
- וַיֵּרְדּוּ כָל-עַבְדֵיךָ אֵלַי וְהִשְׁתַּחֲווּ-לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּה וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי-כֵן אֲצֵא וְיֵצֵא מֵעַם-פָּרְעֹה בְּחֲרִי-אָף: (ס)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֹא-יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פָּרְעֹה לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֹא יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פָּרְעֹה לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(5) עד בכור השבי. מה לקו השזויים, כדי שלא יאמרו יראתם תצעה עלצונם, והציאה פורענות על מזרים: מבכור פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים מבכור פרעה וחשונים מבכור השפחה היו בכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו משעבדים צהם ושמהים צלרתם: וכל בכור בהמה. לפי שהיו עוזדין לה, וכשהקצ"ה נפרע מן האומה עוזדי כוכבים, נפרע מאלהיה (מכילתא פ"ג):

(7) לא יחרץ כלב לשונו. אומר אני שהוא לשון שנון, לא ישנו. וכן לא קרץ לגני ישראלי לאיש את לשונו (יהושע י, כא), לא שנו. אף תחרץ (שמואל-ב, כד), תשתנו. למורג קרן (ישעי' מא, טו), שנון. מקשצות קרן (משלי כא, ה), אדם חריץ ושנון. ויד קרונים תעשיר (שם י, ד), חריפים, סוחרים שנונים: אשר יפלה. יצדיל:

(8) וירדו כל עבדיך. חלק כבוד למלכות (זכחים קב), שהרי בסוף ירד פרעה בעצמו אליו זלילה ואמר קומו קא מחוך עמי, ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחוית לי: אשר ברגליך. ההולכים אחר עתק והלוכך: ואחרי כן אצא. עם כל העם מארץ: ויצא מעם פרעה. כשגמר דבריו ילא מלפניו: בחר אף. על שאמר לו אל תוסף ראות פני:

(9) למען רבות מופתי. מופתי תגנים, רבות שלשה, מכת זכורות וקריעת ים סוף ולנער את מזרים:

<p>10 And Moses and Aaron did all these wonders before Pharaoh; and the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמִּפְתִּים הָאֵלֶּה מִּפְתִּיַּיִם הָאֵלֶּיךָ קָדֵם פְּרַעֲהַ וַתְּקַיֵּץ יְיָ יֵת לִבָּא דְּפִרְעָה וְלֹא שְׁלַח יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ:</p>	<p>10 וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמִּפְתִּים הָאֵלֶּה מִּפְתִּיַֹּיִם הָאֵלֶּיךָ קָדֵם פְּרַעֲהַ וַתְּקַיֵּץ יְיָ יֵת לִבָּא דְּפִרְעָה וְלֹא שְׁלַח יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ:</p>
<p>XII And the LORD spoke unto Moses and Aaron in the land of Egypt, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַל-אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם לְמִימֶר:</p>	<p>XII וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַל-אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם לְמִימֶר:</p>
<p>2 'This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you.</p>	<p>הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רִאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:</p>	<p>2 הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רִאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:</p>
<p>3 Speak ye unto all the congregation of Israel, saying: In the tenth day of this month they shall take to them every man a lamb, according to their fathers' houses, a lamb for a household;</p>	<p>דִּבְרוּ אֶל-כָּל-עֵדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית-אָבִית שֶׁה לְבֵיתָא:</p>	<p>3 דִּבְרוּ אֶל-כָּל-עֵדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית-אָבִית שֶׁה לְבֵיתָא:</p>
<p>4 and if the household be too little for a lamb, then shall he and his neighbour next unto his house take one according to the number of the souls; according to every man's eating ye shall make your count for the lamb.</p>	<p>וְאִם זָעִיר בֵּיתָא מִלֵּאמְנָא מֹשֶׁה וְלִקַּח הוּא וּשְׁכֵנֹו הַקָּרִיב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסַּת נַפְשֹׁתַי אִישׁ לִפִּי אֲכָלוּ תִּכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה:</p>	<p>4 וְאִם זָעִיר בֵּיתָא מִלֵּאמְנָא מֹשֶׁה וְלִקַּח הוּא וּשְׁכֵנֹו הַקָּרִיב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסַּת נַפְשֹׁתַי אִישׁ לִפִּי אֲכָלוּ תִּכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה:</p>

(10) וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ וְגו'. כַּזֵּר כַּזֵּר לָנוּ זֹאת כָּל הַמִּפְתִּים, וְלֹא שִׁנְאָה כֹּחַ אֵלָּא בְּצִיָּל לְסַמְכָה לְפִרְעָה שֶׁל אַחֲרֵיהֶם:

(1) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאַל אַהֲרֹן. בְּצִיָּל שֶׁאֵהָרֵן עָשֵׂה וְטִרַח צִמּוּפִתִּים כְּמִשָּׁה, חֲלָקוּ כַּזֵּר זֶה בְּצִמּוּהָ רִאשׁוֹנָה, שֶׁכָּלָנוּ עִם מִשָּׁה בְּצִדּוֹ: בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. חוץ לְכַרְךָ, אִם אֵינוּ אֵלָּא בְּחוּץ הַכֶּרֶךְ, תִּלְמֹד לומר כִּלְאִתִּי אֶת הָעִיר וְגו', וְמִה חֲפִלָּה קִלָּה לֹא הַחֲפִלָּה בְּחוּץ הַכֶּרֶךְ, לִפִּי שֶׁהִיָּתָה מִלֵּאמֶה גִּילּוּלִים, דְּבַר חֲמוּר כֹּזֶה לֹא כָל שָׂכָן (מְכִילֵתָא פִּסְחָא פ"א):

(2) הַחֹדֶשׁ הַזֶּה. הָרִאשׁוֹן לְבִנְיָן בְּחֹדֶשׁ (שְׁמוֹ "ר טו, כח), וְאִמְרוּ לוֹ, כִּשְׁהִירָה מִתְּחִלָּה יִהְיֶה לָךְ ר"ח. וְאִין מִקְרָא יוֹרָא מִיָּד פְּשׁוּטוֹ, עַל חֹדֶשׁ נִסָּן אִמְרוּ לוֹ, זֶה יִהְיֶה רִאשׁ לְסֹדֶר מִנִּין הַחֹדֶשִׁים, שֶׁהֵא אִיִּיר קְרוֹי שִׁנִּי, סִיּוֹן שְׁלִישִׁי (מְכִילֵתָא ש"ס): הַזֶּה. תִּקְרָא מִשָּׁה עַל מוֹלַד הַלְבָנָה, בְּאִיּוֹ שְׁעוֹר תִּרְאָה וְתִהְיֶה רִאשִׁיה לְקֹדֶשׁ, וְהָרִאשׁ לֹא בְּצִדָּה אֶת הַלְבָנָה בְּרִקְיעַ, וְאִמְרוּ לוֹ כֹּזֶה רִאשׁ וְקֹדֶשׁ. וְכִיִּזָּר הָרִאשׁוֹ, וְהֵלָּא לֹא הִיָּה מִדְּבַר עֲמוֹ אֵלָּא בְּיוֹם, שֶׁנִּגְמַר וַיְהִי בְּיוֹם דְּבָרָה ה' (לְעִיל ז, כח), בְּיוֹם זִמּוּ (וּקְרָא ז, לח), מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר נִקְרָא ה' וְהָלָא (בְּמִדְבַר טו, כג), אֵלָּא סְמוּךְ לְשִׁקְיעַת הַחֲמָה נִאֲמָרָה לֹא פִּרְשָׁה ז', וְהָרִאשׁוֹ עִם חֲשֻׁכָה:

(3) דְּבָרוּ אֶל כָּל עֵדַת. וְכִי אֵהָרֵן מִדְבַר, וְהֵלָּא כַּזֵּר נִאֲמָר אֶתָּה מִדְבַר, אֵלָּא חוֹלְקִין כַּזֵּר זֶה לָזֶה, וְאִמְרוּרִים זֶה לָזֶה לְמַדְנִי, וְהַדְּבָר יוֹרָא מִצִּין שֶׁהֵא כָּלָנוּ שֶׁהֵא מִדְּבָרִים (מְכִילֵתָא פִּסְחָא פ"ג): אֶל כָּל עֵדַת יִשְׂרָאֵל וְגו' בַּעֲשׂוֹר לְחֹדֶשׁ. דְּבָרוּ הַיּוֹם בְּרִאשׁ חֹדֶשׁ, שִׁקְמוּהוּ בַּעֲשׂוֹר לְחֹדֶשׁ (ש"ס): הַזֶּה. פִּסְחָא מִנְרִים מִקְחוֹ מִצְעָשׁוֹר, וְלֹא פִסְחָא דּוֹרוֹת (פִּסְחָא ז'). שֶׁה לְבֵית אֲבוֹת. לְמַשְׁפַּחָה אַחַת, הִרִי שֶׁהִי מִרְצִין יִכּוֹל שֶׁה אֶחָד לְכוּלָן, תִּלְמֹד לומר שֶׁה לְבֵית (מְכִילֵתָא פ"ג):

(4) וְאִם יִמְעַט הַבֵּית מִהִיּוֹת מִשָּׁה. וְאִם יִהְיֶה מוֹעֵטִין מִהִיּוֹת מִשָּׁה אֶחָד, שֶׁאִין יִכּוֹלִין לֵאכֹל וְיִצֹא לִיָּד נֹתֵר, וְלִקַּח הוּא וּשְׁכֵנֹו וְגו', זֶה מִשְׁמַעוֹ לִפִּי פְּשׁוּטוֹ. וְעוֹד יֵשׁ צוּ מִדְּרַשׁ, לְלַמֵּד שֶׁאֲחֵר שֶׁנִּגְמַר עֲלֵיו יִכּוֹלִין לְהַתְמַעֵט וְלִמְשׁוֹךְ יְדֵיהֶם הֵימָנוּ, וְלִהְיוֹת עַל שֶׁה אַחֵר, אִךְ אִם בָּאוּ לְמִשְׁוֹךְ יְדֵיהֶם וְלִהְיוֹת מִשָּׁה, יִתְמַעֵטוּ בַּעֲדָה הֵשֶׁה קִיִּים,

5 Your lamb shall be without blemish, a male of the first year; ye shall take it from the sheep, or from the goats;	אָמַר שְׁלִים דְּכֹר בֶּר שְׁתִּיָּה יְהִי לְכוֹן מִן אֲמִרְיָא וּמִן בְּנֵי עֲזִיָּא תִּסְבֹּן:	5 שֶׁה תָּמִים זָכָר בֶּן־שָׁנָה יִהְיֶה לָּכֶם מִן־הַכֹּבָשִׁים וּמִן־הָעִזִּים תִּקְחוּ:
6 and ye shall keep it unto the fourteenth day of the same month; and the whole assembly of the congregation of Israel shall kill it at dusk.	וְיִהִי לְכוֹן לְמִטְרָא עַד אַרְבַּעַת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא הַדִּין וְיִכְסֹּן יִתִּיָּה כָּל קְהֵלָא בְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל בֵּין שְׁמֵשָׁא:	6 וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל קְהָל עַד־תִּישָׁאֵל בֵּין הָעֶרְבִים:
7 And they shall take of the blood, and put it on the two side-posts and on the lintel, upon the houses wherein they shall eat it.	וְיִסְבֹּן מִן דָּמָא וְיִתְּנֻן עַל הָרִין סְפִיָּא וְעַל שְׁקָפָא עַל בֵּתֵיָא דִּיִּכְלֹן יִתִּיָּה בְּהוֹן:	7 וְלָקְחוּ מִן־הַדָּם וְנָתְנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וְעַל־הַמִּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם:
8 And they shall eat the flesh in that night, roast with fire, and unleavened bread; with bitter herbs they shall eat it.	וְיִכְלֹן יֵת בִּסְרָא בְּלִילְיָא הַדִּין טָוִי נֹר וּפְטִיר עַל מָרְרִין יִכְלֻנִיָּה:	8 וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה צֹלִי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מָרָרִים יֹאכְלֻהוּ:
9 Eat not of it raw, nor sodden at all with water, but roast with fire; its head with its legs and with the inwards thereof.	לָא תִיכְלֹן מִנֶּיהָ כַּד חַי וְאֵף לָא כַּד בִּשְׁלָא מְבוּשָׁל בְּמֵיָא אֶלְהִין טָוִי נֹר רִישִׁיָּה עַל כַּרְעוּהִי וְעַל גִּוְיָהָ:	9 אַל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשָּׁל מְבֻשָּׁל בְּמֵיָם כִּי אִם־צֹלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כַּרְעָיו וְעַל־קֶרְבּוֹ:

זהויות צחיים ולא משנחט (פסחים פט): במכסת. חשבון, וכן מקסת הערך (ויקרא כז, כג): לפי אכלו. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזמן שאינו יכול לאכול כזית (מכילתא פ"ג): תבסו. סתמנון:

(5) תמים. בלא מום: בן שנה. כל שנתו קרוי בן שנה, כלומר שנולד בשנה זו: מן הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה, שאף עז קרויה שה, שנאמר וְשֶׁה עִזִּים (דברים יד, 7):

(6) והיה לכם למשמרת. זה לשון צקור, שטעון צקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטה. ומפני מה הקדים לקחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא נזהר בן צפקס דורות, היה ר' מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר וְאֶשְׁכֵּר עֲלֶיךָ וְאֶלְהֶיךָ וְהָיָה עֲשָׂךְ עִת לְדִים (יחזקאל טז, ח), הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מזאת להטעם בזה כדי שיגאלו, שנאמר וְאֶשְׁכֵּר עֲשָׂךְ וְעָרִיָּה (שם ו), ונתן להם שתי מזות, דם פסח ודם מילה שכלו בזה הלילה, שנאמר מִתְּצֻקֶת צֶדֶקְךָ (שם ו), בשני דמים, ואומר גַּם אֵת צֶדֶק צְרִיָּךְ שְׁלַחְתָּ לְאִסְרִיךָ מִצֹּר לִין מִים צו (זכריה ט, יא), ושהיו שטופים בצלילים, אמר להם מִשְׁכּוֹ וְקָחוּ לָכֶם, משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם זֶאֶן של מזוה: ושחטו אותו וגו'. וכי כולן שוחטין, אלא מכאן ששלוה של אדם כמותו (מכילתא פ"ה קידושין מא:): קהל עדת ישראל. קהל ועדה וישראל, מכאן אמרו פסחי צבור נשחטין בשלשה כחות זו אחר זו, נכנסת כח ראשונה נעלו לחמות העזרה וכו', כדליתא בפסחים (סד): בין הערבים. משש שעות ולמעלה קרוי בין הערבים, שהשמש נוטה לבית מצואו לערוב, ולשון בין הערבים נראה צעירי, אותן שעות שבין עריצת היום לעריצת הלילה, עריצת היום בתחלת שבע שעות מכי ינטו כללי ערב, ועריצת הלילה בתחלת הלילה. ערב לשון נשף וחסך, כמו עֲרָבָה קָל שְׁמָקָה (ישע"י כד, יא):

(7) ולקחו מן הדם. זו קבלת הדם, יכול ביד, תלמוד לומר אשר בסקף: המזוזות. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן: המשקוף. הוא העליון, שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו, לניט"ל בלע"ז ולשון שקיפה, חצטה, כמו קול עֶלְה נָדָךְ (ויקרא כז, לו), טַרְקָא דְשָׁקִיף. סְבֻרָה, מִשְׁקוּפִי: על הבתים אשר יאכלו אותו בהם. ולא על משקוף ומזוזות שצבית התבן וצבית הַצָּקֶר, שאין דרין בתוכו:

(8) את הבשר. ולא גידים ועצמות (מכילתא פ"ו): על מדרים. כל עשצמר נקרא מרור, ואיום לאכול מרור זכר לומר מרורו את חייהם:

(9) אל תאכלו ממנו נא. שאינו כלוי כל צרכו קוראו נא בלשון ערבי: ובשל מבושל. כל זה באזהרת לא

- 10 And ye shall let nothing of it remain until the morning; but that which remaineth of it until the morning ye shall burn with fire.
- 11 And thus shall ye eat it: with your loins girded, your shoes on your feet, and your staff in your hand; and ye shall eat it in haste—it is the LORD's passover.
- 12 For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the LORD.
- 13 And the blood shall be to you for a token upon the houses where ye are; and when I see the blood, I will pass over you, and there shall no plague be upon you to destroy you, when I smite the land of Egypt.
- 10 וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהִנָּתַר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: וְלֹא תִשָּׂאוּן מִנֶּה עַד צֶפְרָא וְיִדְּשָׁתָאֵר מִנֶּה עַד צֶפְרָא בְּנוֹרָא תִּקְדִּין:
- 11 וְכֹכֶה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגֹרִים נָעֲלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶּם בְּיָדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפֹזוֹן פֶּסַח הוּא לַיהוָה:
- 12 וְעָבַרְתִּי בָאָרֶץ־מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהַפִּיתִי כָל־בְּכוֹר בָּאָרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:
- 13 וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת־הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא־יְהִיָּה בְכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בַּהֲכַתִּי בָאָרֶץ מִצְרַיִם:

תאכלו (פסחים מא:): במים. מנין לשאר משקין, תלמוד לומר ובשל מבושל מכל מקום (פסחים מא:): כי אם צלי אש. למעלה גזר עליו צמנות עשה, וכאן הוסיף עליו לא תעשה, אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש: ראשו על כרעיו. כולו כולו כאחד עם ראשו ועם כרעיו ועם קרבו, ובני מעיו נותן לחוכו אחר הדחתן (שם עד). ולשון על כרעיו ועל קרבו, כלשון על צִבְאָס (שמות ו, כו), כמו צִבְאָתָם כמות שהן, אף זה כמות שהוא, כל צפרו משלם: (10) והנותר ממנו עד בקר. מה תלמוד לומר עד בקר פעם שניה, ליתן צקר על צקר, שהצקר משמעו משעת הנץ החמה, וזה הכתוב להקדים שאסור צאכילה מעלות השחר, זהו לפי משמעו. ועוד מדרש אחר, למד שאינו נשרף צי"ט אלא ממחרת, וכך תדרשנו, והנותר ממנו צקר ראשון, עד צקר שני תעמוד ותשרפו: (11) מתניכם חגורים. מוזמנים לדרכך: בחפזון. לשון צהלה ומהירות, כמו וְהִי צֹד נָקָץ לְלָקֶח (שמואל-א כג, כו), אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ חֶרֶס צִפְפָּס (מלכים-ב ז, טו): פסח הוא לה. הקרבן הוא קרוי פסח, על שם הדלוג והפסיחה שהקצ"ה מדלג צחי ישראל מצין צחי מצרים, וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט, ואחם עשו כל עבודותיו לשם שמים (דבר אחר) דרך דלוג וקפיצה, וזכר לשמו שקרוי פסח, וגם פסק"א לשון פסיעה: (12) ועברתי. כמלך העובר ממקום למקום (מכילתא פ"ו), וצהעברה אחת וצרגע אחד כולן לוקין: כל בכור בארץ מצרים. אף צבורות אחרים והם צמצרים, ומנין אף צבורי מצרים שבמקומות אחרים, תלמוד לומר למקפה מצרים צְבֹרִיקָם (תהלים קלו, י): מאדם ועד בהמה. מי שהתחיל צעזירה תחלה ממנו מתחלת הפורענות: ובכל אלהי מצרים. של עץ נרקצת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ: אעשה שפטים אני ה'. אני צעזמי, ולא על ידי שליח:

(13) והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות, מכאן שלא נתנו הדם אלא מצפנים: וראיתי את הדם. הכל גלוי לפניו, אלא אמר הקצ"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים צמנותי, ופוסח אני עליכם: ופסחתי. וחמלתי, ודומה לו פסוח והמליט (ישעיה לא, ה). ואני אומר, כל פסיחה לשון דלוג וקפיצה, ופסחתי, מדלג היה מצחי ישראל לצחי מצרים, שהיו שרוים זה בתוך זה, וכן פסחים על שְׁפֵי הַסָּעִפִּים (מלכים-א יח, כא), וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן פסוח והמליט, מדלגו וממלטו מצין המומתים: ולא יהיה בכם נגף. אצל

- 14 And this day shall be unto you for a memorial, and ye shall keep it a feast to the LORD; throughout your generations ye shall keep it a feast by an ordinance for ever.
- 15 Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel.
- 16 And in the first day there shall be to you a holy convocation, and in the seventh day a holy convocation; no manner of work shall be done in them, save that which every man must eat, that only may be done by you.
- 17 And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever.
- וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חֹג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגַּגְהוּ:
- שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶךְ בְּיָוֶם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שָׂאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי כָל-אֹכֵל חֶמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד-יוֹם הַשְּׁבִיעִי:
- וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלָאכָה לֹא-יַעֲשֶׂה בָהֶם אִךְ אֲשֶׁר יֹאכֵל לְכָל-נֶפֶשׁ הוּא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:
- וּשְׁמֹרְתֶם אֶת-הַמִּצְוֹת כִּי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת-עַבְדֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמֹרְתֶם אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
- וַיְהִי יוֹמָא הַדִּין לְכוֹן לְדוֹכְרָנָא וְתִיחְגִּינוּ יִתְיָה חֻגָא קָדָם יְיָ לְדִרְיִכוֹן קָיָם עָלָם תִּיחְגִּנְיָה:
- שִׁבְעָא יוֹמִין פְּטִירָא תִיכְלוּן בְּרָם בְּיוֹמָא קְדָמָאָה תִבְטְלוּן חֲמִירָא מִבְּתִיכוֹן אַרִי כָל דְּיִיכוֹל חֲמִיעַ וְיִשְׁתִּיצִי אֲנָשָׁא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא קְדָמָאָה עַד יוֹמָא שְׁבִיעָאָה:
- וּבְיוֹמָא קְדָמָאָה מְעָרַע קְדִישׁ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְעָרַע קְדִישׁ יְהִי לְכוֹן כָּל עֲבִידָא לֹא יִתְעַבִּיד בְּהוֹן בְּרָם מָא דְּמִתְאַכִּיל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא בְּלַחֲדוּתִי יִתְעַבִּיד לְכוֹן:
- וְתִטְרוּן יֵת פְּטִירָא אַרִי בְּכִרְוֹן יוֹמָא הַדִּין אֲפִיקִית יֵת חִילִיכוֹן מְאָרְעָא דְּמִצְרַיִם וְתִטְרוּן יֵת יוֹמָא הַדִּין לְדִרְיִכוֹן קָיָם עָלָם:

הווה הוא צמנרים. הרי שהיה מצרי צביתו של ישראל יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה צמס נגף, אבל הווה צמנרי צצמיתכס. הרי שהיה ישראל צביתו של מצרי שומע אני ילקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה צמס נגף (מכילתא פ"ו): (14) לזכרון. לדורות: וחגתם אותו. יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו (סס), ועדיין לא שמענו אי זה יום הזכרון, תלמוד לומר וזכור את היום הזה אשר יצאתם, למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון, ואיזה יום יצאו, תלמוד לומר ממִּצְרַת הפסח יצאו (צמדצר לג, ג), הוי אומר יום ט"ו בניסן הוא של יו"ט, שהרי ליל ט"ו אכלו את הפסח ולצקר יצאו (מכילתא סס): לדורותם וגו'. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגגו (מכילתא פ"ו):

(15) שבעת ימים. שטיי"נא של ימים: שבעת ימים מצות תאכלו. וצמקום אחר הוא אומר ששֶׁת ימים תאכל מצות (דברים טז, ח), למד על שציעי של פסח שאינו חוצה לאכול מצה, ובלבד שלא יאכל חמץ, מניין אף ששה רשות, תלמוד לומר ששת ימים. זו מדה צמורה, דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא, מה שציעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר צערב תאכלו מצות, הכתוב קצבו חוצה (פסחים קכ.). אך ביום הראשון תשביתו שאור. מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השצעה, ומצאו מוקדם קרוי ראשון, כמו הראשון אֶדָם תִּלְד (איוב טו, ז), הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שצעה, תלמוד לומר לא תשפט על קמץ, לא תשפט הפסח ועדיין תמץ קיים: הנפש ההוא. כשהיא צנפשה וצדעתה, פרט לאנוס (מכילתא פ"ח): מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר צמקום אחר, מלפני, בכל מקום שהוא רשות:

(16) מקרא קדש. מקרא שס דבר, קרא אותו קדש, לאכילה, ושתייה, וכקות (מכילתא פ"ט): לא יעשה בהם. אפי' על ידי אחרים: הוא לבדו. (יכול אף לעוצד גלולים, תלמוד לומר הוא לבדו יעשה לכם, לכם ולא לעוצד גלולים) הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשותן מערב יום טוב: לכל נפש. אפילו לצממה, יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם (נ"א אף) (צ"ה כח):

<p>18 In the first month, on the fourteenth day of the month at even, ye shall eat unleavened bread, until the one and twentieth day of the month at even.</p>	<p>בְּרֵאשֹׁן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב:</p>	<p>18 בְּרֵאשֹׁן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב:</p>
<p>19 Seven days shall there be no leaven found in your houses; for whosoever eateth that which is leavened, that soul shall be cut off from the congregation of Israel, whether he be a sojourner, or one that is born in the land.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים שָׁאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵיתְכֶם כִּי כָל-אֹכֵל מִחֻמֶּצֶת וְנִכְרְתָה הִנֵּפֶשׁ הַהִוא מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ:</p>	<p>19 שִׁבְעַת יָמִים שָׁאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵיתְכֶם כִּי כָל-אֹכֵל מִחֻמֶּצֶת וְנִכְרְתָה הִנֵּפֶשׁ הַהִוא מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ:</p>
<p>20 Ye shall eat nothing leavened; in all your habitations shall ye eat unleavened bread.'</p>	<p>כָּל-מִחֻמֶּצֶת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיתְכֶם תֹּאכְלוּ מִצֵּת: (פ)</p>	<p>20 כָּל-מִחֻמֶּצֶת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיתְכֶם תֹּאכְלוּ מִצֵּת: (פ)</p>
<p>21 Then Moses called for all the elders of Israel, and said unto them: 'Draw out, and take you lambs according to your families, and kill the passover lamb.</p>	<p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל-סְבֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהוֹן אֲחֻנְיָדוֹ וְסָבוּ לְכוֹן מִן בְּנֵי עַמָּא לִזְרַעֲיָתְכוֹן וְכוֹסוּ פֶסַח:</p>	<p>חמשי וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכוּ וַיִּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתִּיכֶם וַשְׁחֲטוּ הַפֶּסַח:</p>
<p>22 And ye shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood that is in the basin, and strike the lintel and the two side-posts with the blood that is in the basin; and none of you shall go out of the door of his house until the morning.</p>	<p>וְתִסְבִּין אֶסְרֵת אִיזוֹב וְתִטְבְּלוּן בַּדָּמָא דְבִמְנָא וְתִדְוִן לְשַׁקְפָא וְלִתְרִין סְפִיָא מִן דָּמָא דְבִמְנָא וְאַתּוֹן לֹא תִפְקוּן אֲנָשׁ מִתְרַע בֵּיתֵיהּ עַד צַפְרָא:</p>	<p>22 וְלִקְחֻתֶּם אֶגְדַּת אִזּוֹב וְיִטְבְּלֶתֶם בַּדָּם אֲשֶׁר-בַּסֶּף וְהִגַּעְתֶּם אֶל-הַמַּשְׁקוּף וְאֶל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן-הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח-בֵּיתוֹ עַד-בֹּקֶר:</p>

(17) ושמרתם את המצות. שלא יצאו לידי חמוץ, מכאן אמרו, ספח, פלגוש צנון. רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצות, אלא את המצות, כדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצות, אלא אם בזה לידך עשה אותה מיד: ושמרתם את היום הזה. ממלאכה: לדרתים חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר, אזהרת כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור:

(18) עד יום האחד ועשרים. למה נאמר, והלא כבר נאמר שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד וגו':

(19) לא ימצא בבתיכם. מנין לגזולין, תלמוד לומר בכל גזולך. מה תלמוד לומר בבתיכם, מה ציתך בדרשותך אף גזולך בדרשותך, יא חמזו של נכרי שהוא אכל ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל אוכל מחמצת. לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר, חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו, ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר, שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמרו שניהם (מכילתא פ"י): בגר ובאזרח הארץ. לפי שהנס נעשה לישראל, הוצרך לרבות את הגרים:

(20) מחמצת לא תאכלו. אזהרה על אכילת שאור: כל מחמצת. להציא את תערובתו: בכל מושבתיכם תאכלו מצות. זה בא ללמד שמהא ראוי לאכל בכל מושבתיכם, פרט למעשר שני וחלות חודה (מכילתא פ"י ע"ט) שאינה ראוי להאכל בכל מושבות אלא בירושלים:

(21) משכו. מי שיש לו צמן ישמן משלו: וקחו. מי שאין לו יקח מן השוק: למשפחותיכם. שה לצית אבות: (22) אזוב. מין ירק שיש לו גזעולין: אגדת אזוב. ג' קלחין קרויין אגודה: אשר בסף. בכלי, כמו ספות כסף: מן הדם אשר בסף. למה חזר ושנאו, שלא תאמר טבילה אחת לשלש המתנות, לכך נאמר עוד אשר בסף,

- For the LORD will pass through to smite the Egyptians; and when
 23 He seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the LORD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you.
- And ye shall observe this thing for an ordinance to thee and to thy sons for ever.
- And it shall come to pass, when ye be come to the land which the LORD will give you, according as He hath promised, that ye shall keep this service.
- And it shall come to pass, when your children shall say unto you: What mean ye by this service?
- that ye shall say: It is the sacrifice of the LORD's passover, for that
 27 He passed over the houses of the children of Israel in Egypt, when He smote the Egyptians, and delivered our houses.' And the people bowed the head and worshipped.
- And the children of Israel went and did so; as the LORD had commanded Moses and Aaron, so did they.
- וְעָבַר יְהוָה לַנִּגָּף אֶת-מִצְרָיִם
 וְרָאָה אֶת-הַדָּם עַל-הַמַּשְׁקֹנֶף
 וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וּפָסַח יְהוָה
 עַל-הַפֶּתַח וְלֹא יָתֵן הַמַּשְׁחִית
 לָבֹא אֶל-בְּתִיכֶם לַנִּגָּף:
 וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה
 לְחֻק־לָךְ וּלְבְנֶיךָ עַד-עוֹלָם:
 וְהָיָה כִּי-תָבֹאוּ אֶל-הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לָכֶם כְּאֲשֶׁר
 דִּבֶּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הָעֲבֹדָה
 הַזֹּאת:
 וְהָיָה כִּי-יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם
 בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת
 לָכֶם:
 וְתִמְרוּן דִּיבַח חֹסֶה הוּא
 קָדָם יְיָ דָּחַס עַל-בְּתֵי בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם כַּד מָחָא
 יֵת מִצְרָאִי וְיֵת בְּתִנָּא שִׁיזִיב
 וּכְרַע עָמָא וּסְגִידוּ:
 וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה
 וְאַהֲרֹן בֶּן עֲשׂוֹ: (ס)

שמהא כל נמינה ונמינה מן הדם אשר צסק, על כל הגעה טזילה: ואחם לא תצאו וגו'. מגיד, שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל, אינו מבחין בין זדיק לרשע, ולילה רשות למחבלים היא, שנאמר זו תרמש כל פיתו יער (תהלים קד, כ):

(23) ופסח. וחמל וי"ל ודלג: ולא יתן המשחית. ולא יתן לו יכולת לזא, כמו ולא נסנו אלהים להרע עמדי (בראשית לא, ו):

(25) והיה כי תבאו. תלה הכתוב מלואו צביאתם לארץ, ולא נחייצו צמדצר אלף פסח אחד שעשו בשנה השנית על פי הדבור: כאשר דבר. והיכן דבר, והצאתי אקדם אל הארץ וגו' (שמות ו, ח):

(27) ויקד העם. על צורת הגאולה, וציאת הארץ, וצורת הצנים שיהיו להם:

(28) וילכו ויעשו בני ישראל. וכי כבר עשו, והלא מראש חודש נאמר להם, אלף מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו (מכילתא פ"ב): וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב, ליתן שכר להליכה ושכר לעשייה: כאשר צוה ה' את משה ואהרן. להגיד שכן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן, ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו:

- 29 And it came to pass at midnight, that the LORD smote all the firstborn in the land of Egypt, from the first-born of Pharaoh that sat on his throne unto the first-born of the captive that was in the dungeon; and all the first-born of cattle.
- 30 And Pharaoh rose up in the night, he, and all his servants, and all the Egyptians; and there was a great cry in Egypt; for there was not a house where there was not one dead.
- 31 And he called for Moses and Aaron by night and said: 'Rise up, get you forth from among my people, both ye and the children of Israel; and go, serve the LORD, as ye have said.
- 32 Take both your flocks and your herds, as ye have said, and be gone; and bless me also.'
- 33 And the Egyptians were urgent upon the people, to send them out of the land in haste; for they said: 'We are all dead men.'
- 34 And the people took their dough before it was leavened, their kneading-troughs being bound up in their clothes upon their shoulders.
- וַיְהִי וַיָּבֹאוּ בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיַּהַרְגֵם ה' כָּל-בְּכֹרֵי אֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹרֵי פַרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל-כִּסֵּאוֹ עַד בְּכֹר הַשִּׁבְי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכֹר בְּהֶמְתָּהּ:
- וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל-עֲבָדָיו וְכָל-מִצְרַיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי-אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין-שָׁם מָת:
- וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם-אַתֶּם גַּם-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עֲבַדוּ אֶת-יְהוָה כַּדְּבַרְכֶּם:
- גַּם-צֹאנְכֶם גַּם-בְּקִרְכֶּם קַחוּ כֹחֹו אֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַּתְּם גַּם-אֹתִי:
- וַתַּחֲזֹק מִצְרַיִם עַל-הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן-הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ בְּלִנּוּ מָתִים:
- וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת-בָּצֵקוֹ טָרֵם יַחְמֹץ מִשְׁאֲרֹתָם צָרְרָת בְּשִׁמְלָתָם עַל-שִׁכְמָם:
- וַיְהִי וַיָּבֹאוּ בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיַּהַרְגֵם ה' כָּל-בְּכֹרֵי אֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹרֵי פַרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל-כִּסֵּאוֹ עַד בְּכֹר הַשִּׁבְי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכֹר בְּהֶמְתָּהּ:
- וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל-עֲבָדָיו וְכָל-מִצְרַיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי-אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין-שָׁם מָת:
- וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם-אַתֶּם גַּם-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עֲבַדוּ אֶת-יְהוָה כַּדְּבַרְכֶּם:
- גַּם-צֹאנְכֶם גַּם-בְּקִרְכֶּם קַחוּ כֹחֹו אֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַּתְּם גַּם-אֹתִי:
- וַתַּחֲזֹק מִצְרַיִם עַל-הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן-הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ בְּלִנּוּ מָתִים:
- וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת-בָּצֵקוֹ טָרֵם יַחְמֹץ מִשְׁאֲרֹתָם צָרְרָת בְּשִׁמְלָתָם עַל-שִׁכְמָם:

(29) וזה. כל מקום שנאמר וה', הוא וצית דינו, שהיו"ו לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוני: הכה כל בכור. אף של אומה אחרת והוא צמנרים: מבכור פרעה. אף פרעה זכור היה ונשתייר מן הצבורים, ועליו הוא אומר צַעֲזֹר וְאֵת הָעַמֻּמָּדִיף (שמות ט, טז): עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל, ועוד שלא יאמרו יראתנו הציאה הפורענות זו. וזכור השפחה בכלל היה, שהרי מנה מן החשוב שזכנן עד הפחות, וזכור השפחה חשוב מזכור השבי:

(30) ויקם פרעה. ממטמו: לילה. ולא כדרך המלכים ששלש שעות ציוס: הוא. תחלה, ואחר כך עצדיו, מלמד שהיה הוא מחזר על צתי עצדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין שם מות. יש שם זכור, מת, אין שם זכור, גדול שצבית קרוי זכור, שנאמר אף קני צבור אֶתְנֵהוּ (תהלים פט, כח). דבר אחר, מנריות מזנות תחת צעליהן ויולדות מרווקים פנויים, והיו להם זכורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד זכור לאציו:

(31) ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר ולועק, היכן משה שרוי, היכן אהרן שרוי: גם אתם. הגזרים: גם בני ישראל. הטף: ולכו עבדו וגו' כדברכם. הכל כמו שאמרתם, ולא כמו שאמרתני אני, צטל לא אשלח, צטל מי ומי ההולכים, צטל רק לאנכם וצקרכם יאג:

(32) גם צאנכם גם בקרכם קחו. מהו כאשר דברתם, גם אֶתְנֵהוּ וְגַדְיֵנוּ וְצִחִים וְעֻלֹת (שמות י, כה): וברכתם גם אותי. התפללו עלי שלא אמות, שאני זכור (מכילתא פי"ג):

(33) כלנו מתים. אמרו, לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר ומת כל זכור, וכאן אף הפשוטים מתים, ה' או י' צבית אחד (סס):

<p>35 And the children of Israel did according to the word of Moses; and they asked of the Egyptians jewels of silver, and jewels of gold, and raiment.</p>	<p>וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדְּבַר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם מִנִּין דָּכָסָף וּמִאֲנִין דָּהָב וּלְבוּשִׁין:</p>	<p>35 וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדְּבַר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם מִנִּין דָּכָסָף וּמִאֲנִין דָּהָב וּלְבוּשִׁין:</p>
<p>36 And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. And they despoiled the Egyptians.</p>	<p>וַיַּיְחֶן ה' נֶתַן אֶת־תֹּן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאֲלוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת־מִצְרַיִם: (פ)</p>	<p>36 וַיַּיְחֶן ה' נֶתַן אֶת־תֹּן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאֲלוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת־מִצְרַיִם: (פ)</p>
<p>37 And the children of Israel journeyed from Rameses to Succoth, about six hundred thousand men on foot, beside children.</p>	<p>וַיֵּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֵס סֹפֶתָה כֶּשֶׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף:</p>	<p>37 וַיֵּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִרַעַמְסֵס סֹפֶתָה כֶּשֶׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף:</p>
<p>38 And a mixed multitude went up also with them; and flocks, and herds, even very much cattle.</p>	<p>וְגַם־עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן וּבָקָר מְקֻנָּה כָּבֵד מְאֹד: סָגִי לְחֵדָּא:</p>	<p>38 וְגַם־עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן וּבָקָר מְקֻנָּה כָּבֵד מְאֹד: סָגִי לְחֵדָּא:</p>
<p>39 And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual.</p>	<p>וַיֹּאפּוּ יֵת לֵישָׁא דְאַפִּיקוּ מִמִּצְרַיִם גְּרִיצָן פְּטִירָן אַרִי לֹא חֲמֵע אַרִי אֲתִרְכוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יְכִילוּ לְאַחַע־כָּבֵא וְאַף זְוָדִין לֹא עָבְדוּ לְהוֹן:</p>	<p>39 וַיֹּאפּוּ אֶת־הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמֵץ כִּי־גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֻלוּ לְהַתְמַהֲמַה וְגַם־צִדָּה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:</p>
<p>40 Now the time that the children of Israel dwelt in Egypt was four hundred and thirty years.</p>	<p>וּמֹזֶשֶׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּיתִיבוּ בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת וּתְלָתִין שָׁנִין:</p>	<p>40 וּמֹזֶשֶׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:</p>

(34) שרם יחמץ. המצריים לא הניחוס לשהות כדי חמיוץ: משארתם. שירימזה ומרור (שס): על שבכמם. אע"פ שזהמנות הרצה הולכו עמהם, מחצבים היו את המנות (שס):

(35) כדבר משה. שאמר להם צמצרים, ויִשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רַעֲהוּ (שמות יא, ז): ושמלת. אף הן היו חסובות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאות צפסוק חסוב (מכילתא שס):

(36) וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אתה אומר אחד טול שנים ולך: וינצלו. ורוקיני:

(37) מרעמסס סכתה. ק"ך מיל היו, וצאו שס לפי שעה, שנאמר וְאֶשָׁא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי יָם (שמות יט, ד): הגברים: מִצֵּן עֲשִׂים שְׁנָה וּמַעֲלָה:

(38) ערב רב. תערוצות אומות של גרים:

(39) עגות מצות. חררה של מנה. צֶנֶק שלא החמיץ קרוי מנה: וגם צדה לא עשו להם. לדרך. מגיד שצחק של ישראל, שלא אמרו האִיךְ נֹא לַמִּדְבָּר בָּלֹא זָדָה, אלא האמינו והלכו (מכילתא פי"ד), הוא שמפורש בצבולה וְכִרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעִירֶיךָ אֲהַבֵּת כְּלוּלֶיךָ לְכַתֵּךְ אֲחֵרֵי צִמְדָּר צֶאֱרָךְ לֹא זְרוּעָה (ירמיה ז, ז), ומה שבר מפורש אחריו קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לְה' וְגו':

(40) אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיצות שישצו גרים צֶאֱרָךְ לֹא להם: שלשים שנה וארבע מאות שנה. זֵין הכל, משנולד יִחָק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה וזרעך, ושלשים שנה היו משנזרה גזירת זֵין הצתרים עד שנולד יִחָק. ואי אפשר לוֹמַר צֶאֱרָךְ מִנִּירִים לַזָּדָה, שהרי קהת מן הצאים עס יעקב היה, זֹא וחשוב כל שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמיים של משה, לא תמלאם כל כך, ועל כרחך הרצה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרצה משנות עמרם נצלעים בשנות קהת, והרצה משמונים של משה נצלעים בשנות עמרם, הרי שלא תמלא ארבע מאות לציאת מצרים, והזקקת לוֹמַר על כרחך שאף הישיצות נקראו גרות,

- 41 And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the LORD went out from the land of Egypt. וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בַּעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה יָצְאוּ כָּל־צְבָאוֹת יְהוָה מִמִּצְרָיִם מִצְרָיִם:
- 42 It was a night of watching unto the LORD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the LORD for all the children of Israel throughout their generations. לַיַּל שֹׁמְרִים הוּא לַיהוָה לְהוֹצִיאֵם מִמִּצְרָיִם הוּא הַלַּיְלָה הַזֶּה לַיהוָה שֹׁמְרִים לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: (פ)
- 43 And the LORD said unto Moses and Aaron: 'This is the ordinance of the passover: there shall no alien eat thereof; וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל־בֶּן־נָכָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ:
- 44 but every man's servant that is bought for money, when thou hast circumcised him, then shall he eat thereof. וְכָל־עֶבֶד אִישׁ מִקִּנְיַת־כֶּסֶף וּמִלְתָּה אֹתוֹ אִם יֹאכַל בּוֹ:
- 45 A sojourner and a hired servant shall not eat thereof. תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל בּוֹ:
- 46 In one house shall it be eaten; thou shalt not carry forth aught of the flesh abroad out of the house; neither shall ye break a bone thereof. בְּבֵית אֶחָד יֹאכַל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת מִן־הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֹצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ־בּוֹ:
- 47 All the congregation of Israel shall keep it. כָּל־עֵדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: כָּל כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל יַעֲבֹדוּן וַיְחִי:

אפילו בחצרון, כענין שנאמר אֲשֶׁר גָּר עַם אֲזַרְקָהס וַיִּזְחַק (בראשית לה, כז), ואומר אֵת אֶרֶץ מִגְרִיקָהס אֲשֶׁר גָּרוּ צֶה (שמות ו, ד), לפיכך אחת רצין לומר כי גר יהיה זרעך, משהיה לו זרע, וכשתמנה ארבע מאות שנה משגולד יזחק, תמלא מציאתן למזרים עד ינאחן ר"י שנה, וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך:

(41) ויהי מקץ שלשים שנה וגו' ויהי בעצם היום הזה. מגיד, שכיון שהגיע הקץ, לא עכזן המקום כהרף עין, בט"ו בניסן באו מלאכי השרת אלל אצרהס לצשרו, בט"ו בניסן נולד יצחק, ובט"ו בניסן נגזרה גזירת זין הצתרים (מכילתא פי"ד):

(42) ליל שמרים. שהיה הקצ"ה שומר ומנפה לו לקיים הצטחתו להוציאם מארץ מצרים: הוא הלילה הזה לה'. הוא הלילה שאמר לאצרהס צלילה הזה אני גואל את בניך: שמרים לכל בני ישראל לדרתם. מִשְׁמֶר וזא מן המזיקין, כענין שנאמר וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁקִית וגו':

(43) זאת חקת הפסח. צ"ד בניסן נאמרה להס פרשה זו: כל בן נכר. שנתנכרו מעשיו לאציו שצשמים (פסחים לו), ואחד נכרי ואחד ישראל מומר צמשמע (מכילתא פט"ו):

(44) ומלתה אותו אז יאכל בו. רצו, מגיד שמיילת עצדיו מעכצתו מלאכול צפסח (יצמות ע), דצרי רצי יהושע. רצי אליעזר אומר, אין מיילת עצדיו מעכצתו מלאכול צפסח, א"כ מה תלמוד לומר אז יאכל בו, העצד:

(45) תושב. זה גר תושב: ושכיר. זה הנכרי, ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם ונאמר וְכָל עֶרְלָא לֹא יֹאכַל בּוֹ, אלל כגון ערצי מהול וגבעוני מהול והוא תושב אז שכיר:

(46) בבית אחד יאכל. צחצורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי צחצורות ויחלקוהו, אחת אומר צחצורה אחת אז אינו אלל צצית אחד צמשמע, וללמד שאס התחילו והיו אוכלים צחצו וירדו גשמים שלא יכנסו לצית, תלמוד לומר על הצתים אשר יאכלו אותו צהס, מכאן שהאוכל, אוכל צשני מקומות (מכילתא פט"ו): לא תוציא מן הבית. מן הצחצורה: ועצם לא תשבירו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו צצית צשר יש צו משום צצירת עֵס, אין עליו צצית צשר אז מות, אין צו משום צצירת עֵס:

<p>And when a stranger shall sojourn with thee, and will keep the passover to the LORD, let all his males be circumcised, and then let him come near and keep it; and he shall be as one that is born in the land; but no uncircumcised person shall eat thereof.</p>	<p>וְכִי-יָגוּר אִתְּךָ גֵר וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה הַמּוֹלֵל לּוֹ כָּל-זָכָר וְאֹזֵן יִקְרַב לַעֲשֹׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרָח הָאָרֶץ וְכָל-עֶרְלָל לֹא-יֹאכֹל בּוֹ:</p>	<p>48</p>
<p>One law shall be to him that is homeborn, and unto the stranger that sojourneth among you.</p>	<p>תּוֹרָה אֶחָת יִהְיֶה לְאֶזְרָח וְלִגְיֹרֵי אֶרֶץ דִּיתִגְיִירוֹן בֵּינֵינוּ:</p>	<p>49</p>
<p>Thus did all the children of Israel; as the LORD commanded Moses and Aaron, so did they.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן בֶּן עָשׂוֹ: (ס)</p>	<p>50</p>
<p>And it came to pass the selfsame day that the LORD did bring the children of Israel out of the land of Egypt by their hosts.</p>	<p>וַיְהִי בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-צְבָאָתָם: (פ)</p>	<p>51</p>
<p>XIII And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרֵי:</p>	<p>סזיעי לְאֹמְרָא:</p>
<p>'Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of beast, it is Mine.'</p>	<p>קִדְּשִׁילִי כָל-בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל-רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:</p>	<p>2</p>
<p>And Moses said unto the people: 'Remember this day, in which ye came out from Egypt, out of the house of bondage; for by strength of hand the LORD brought you out from this place; there shall no leavened bread be eaten.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם זְכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים כִּי בְּתֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֹאכֹל חֻמֶּץ:</p>	<p>3</p>
<p>This day ye go forth in the month Abib.</p>	<p>הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בַּחֹדֶשׁ הָאֶבִּיב:</p>	<p>4</p>

- (47) כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר, לפי שהוא אומר בפסח מצרים שה לצית אצות, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו:
- (48) ועשה פסח. יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח בארבעה עשר אף גר בארבעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להציא את שמותו אחיו מחמת מילה, שאינו מומר לערלות ואינו נלמד מבן נכר לא יאכל בו:
- (49) תורה אחת וגו'. להשוות גר לאזרח אף לשאר מצות שבתורה (מכילתא שם):
- (2) פטר כל רחם. שפחה את הרחם תחלה, כמו פטר מיס ראשית מלון (משלי יז, יד). וכן יפטריו צִפְּסָה (תהלים כג, ח), יפתחו שפתיים: לי הוא. לעזמי קניתיים, ע"י שהכיתי בכורי מצרים:
- (3) זכור את היום הזה. למד, שמוכירין יציאת מצרים בכל יום:
- (4) בחדש האביב. וכי לא היינו יודעין באיזה חדש יצאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם

- 5 And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Hivite, and the Jebusite, which He swore unto thy fathers to give thee, a land flowing with milk and honey, that thou shalt keep this service in this month.
- 6 Seven days thou shalt eat unleavened bread, and in the seventh day shall be a feast to the LORD.
- 7 Unleavened bread shall be eaten throughout the seven days; and there shall no leavened bread be seen with thee, neither shall there be leaven seen with thee, in all thy borders.
- 8 And thou shalt tell thy son in that day, saying: It is because of that which the LORD did for me when I came forth out of Egypt.
- 9 And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the LORD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the LORD brought thee out of Egypt.
- 10 Thou shalt therefore keep this ordinance in its season from year to year.
- וְהָיָה כִּי-יְבִיאֲךָ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִוִּי וְהִיבוֹסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְדָבַשׁ וְעִבַדְתָּ אֶת-הָעִבְרָה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה:
- שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצַּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַיהוָה:
- מִצּוֹת יֹאכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא-יֵרָאֶה לְךָ חֶמֶץ וְלֹא-יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֵר בְּכָל-גְּבֻלְךָ:
- וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:
- וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאתָ יְהוָה מִמִּצְרָיִם:
- וְשָׁמַרְתָּ הַחֻקָּה אֶת-הַחֻקָּה מִיָּמִים לְמוֹעֲדָהּ יְמִימָה: (פ)

בחדש שהוא קָשֶׁר ללֵאֶת, לא חמה, ולא זֶנֶה, ולא גשמים, וכן הוא אומר מוֹצֵא חֲסִירִים צְפוּשָׁרוֹת (תהלים סח, ז), חֲדָשׁ שהוא כשר ללֵאֶת:

(5) אל ארץ הכנעני וגו'. אע"פ שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שצעה גוים צמשמע (תנחומא צא יב), שכולן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחת כנען היתה שלא נקרא לה שם, אלא כנעני: נשבע לאבֹתֶיךָ וגו'. צאברהם הוא אומר, צִיּוֹם הָהוּא קָרָת ה' אֶת אֲבָרָם וגו' (בראשית טו, יח), וצינחם הוא אומר גור צֶאֱרָךְ הָזֵאת וגו' (שם כו, ג), וציעקב הוא אומר הֶאֱרָךְ אֶפֶס שְׂכָר עֲלִיָּה וגו' (שם כח, יג): זבת חלב ודבש. חלב זמן העזים, והדבש זמן התמרים ומן המאכלים (רש"י מגילה ו). את העבודה הזאת. של פסח (פסחים לו), והלא כבר נאמר למעלה והיה כי תצאו אל הארץ וגו', ולמה חזר ושנאה, ששזיל דבר שנתחדש זה, צפרשה ראשונה נאמר וְהָיָה כִּי יֵאָמְרוּ חֲלִיקֶם צִנְקִים מָה הָעֶבְרָה הָזֵאת לָכֵס (שמות יב, כו), צֶנֶן רשע הכחז מדבר שהוציא את עַמּוֹ מן הכלל, וכאן והגדת לבנך צֶנֶן שאינו יודע לשאול, והכחז מלמד שחפחח לו אתה דצדרי אגדה המושכין את הלצ:

(8) בעבור זה. צעצור שאקיים מלותיו, כגון פסח מצה ומרור הללו: עשה ה' לי. רמז תשובה לצֶן רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל (מכילתא פי"ז):

(9) והיה לך לאות. יציאת מצרים מהיה לך לאות: על ירך ולזכרון בין עיניך. רוצה לומר, שחכמו פרשיות הללו ותקשרם צראש וצורוע: על ירך. יד שמאל, לפיכך ידכה מלא צפרשה שנייה (פסוק טז), לדרוש זה יד שהיא כהה (מכילתא שם מנחות לו):

- 11 And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, as He swore unto thee and to thy fathers, and shall give it thee,
- וְהָיָה כִּי-יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאֲבֹתֶיךָ וַיִּתְּנָהּ לָךְ:
- 12 that thou shalt set apart unto the LORD all that openeth the womb; every firstling that is a male, which thou hast coming of a beast, shall be the LORD's.
- וְהָעֶבְרִית כָּל-פֶּטֶר-רֶחֶם לַיהוָה וְכָל-פֶּטֶר שֹׁגֵר בַּהֶמָּה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ הַזִּכְרִים לַיהוָה:
- 13 And every firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck; and all the first-born of man among thy sons shalt thou redeem.
- וְכָל-פֶּטֶר חֲמֹר תַּפְדָּה בֶּשֶׂה וְאִם-לֹא תַפְדָּה וַעֲרַפְתּוּ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָךְ תַּפְדָּה:
- 14 And it shall be when thy son asketh thee in time to come, saying: What is this? that thou shalt say unto him: By strength of hand the LORD brought us out from Egypt, from the house of bondage;
- וְהָיָה כִּי-יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה-זֶּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

(10) מימים ימימה. משנה לשנה (שם לו):

(11) והיה כי יבאך. יש מרבותינו שלמדו מכאן, שלא קדשו בכורות הנולדים צמדצר, והאומר קדשו מפרש ביאה זו, אם תקיימוהו צמדצר, תזכו ליכנס לארץ ותקיימוהו שם (מכילתא שם): נשבע לך. והיכן נשבע לך, וְהָיָה כִּי יִבֹאֲךָ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאֲבֹתֶיךָ וַיִּתְּנָהּ לָךְ: מהא צענין כאילו נתנה לך צו ציוס, ואל תהי צענין כירושא אצות (מכילתא פי"ח):

(12) והעברת. אין והעברת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר וְהַעֲבַרְתָּ אֶת גִּלְגָּלְתוֹ לְצִפּוֹ (צמדצר כז, ח): שגר בהמה. גָּלַל, שגרתו אמו ושלחתו צלא עתו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש צצכורה לפטור את הצא אחריו, ואף שאינו נפל קרוי שגר, כמו שגר אֶלְפִּיךָ, אצל זה לא צא אלא ללמד על הנפל, שהרי צצר כתצ כל פטר רחס, ואם תאמר אף צכור צהמה טמאה צמשמע, צא ופירש צמקוס אחר צָקָקְךָ וצָלָאָךְ. לשון אחר יש לפרש והעברת כל פטר רחס, צצכור אדם הכתוב מדצר:

(13) פטר חמור. ולא פטר שאר צהמה טמאה, גזרת הכתוב היא, לפי שנמשלו צכורי מצרים לחמורים, ועוד שקיינו את ישראל ציציאתן ממצרים, (שאיין לך אחר מישראל צלא נטל הרצה חמורים) טעונים מכספס ומוצהס של מצרים: תפדה בשדה. נותן שם לכהן, ופטר חמור מותר צהנאה והשה חולין ציד כהן: וערפתו. עורפו צקופין מאחוריו והורגו, הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו (מכילתא פי"ח): וכל בכור אדם בבניך תפדה. חמש סלעים פדיונו, קלוצ צמקוס אחר:

(14) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהיא עכשיו יש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה, וכגון מָחָר יִבֹאֲךָ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאֲבֹתֶיךָ וַיִּתְּנָהּ לָךְ: מה זאת. זה תינוק טפס שאינו יודע להעמיק שאלתו, וסותם ושאל מה זאת, וצמקוס אחר הוא אומר מה העלת וְהַעֲבַרְתָּ אֶת גִּלְגָּלְתוֹ לְצִפּוֹ (דצרים ו, כ), הרי זאת שאלת צן חכס. דצרה חורה כנגד ארצעה צנים, חס, רשע, ושאינו יודע לשאל, והשואל דרך חכמה:

15 and it came to pass, when Pharaoh would hardly let us go that the LORD slew all the firstborn in the land of Egypt, both the first-born of man, and the first-born of beast; therefore I sacrifice to the LORD all that openeth the womb, being males; but all the first-born of my sons I redeem.

וַיְהִי כִּי־הִקְשָׁה פַרְעֹה לְשַׁלְּחֵנוּ וַיַּהֲרֹג יְהוָה כָּל־בְּכוֹרֵי מִצְרָיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד־בְּכוֹר בַּהֲמָה עַל־כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם הַזָּכָרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אֶפְרָיִם

16 And it shall be for a sign upon thy hand, and for frontlets between your eyes; for by strength of hand the LORD brought us forth out of Egypt.'

וְהָיָה לְאוֹת עַל־יָדְכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצֵאֲנוּ יְהוָה מִמִּצְרָיִם: (ס)

The Haftarah is Jeremiah 46:28-46:13 on page 202.

17 And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that God led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt.'

וַיְהִי בְשַׁלַּח פַּרְעֹה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי־אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאֲתָם מַלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִם:

18 But God led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt.

וַיִּסָּב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם וַיֵּלֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמוּשִׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:

(16) ולטוטפות בין עיניך. תפילין, ועל שם שהם ארבעה צחים קרוין טטפת, טט בצתפי שמים, פת צאפריקי שמים (סנהדרין ד:). ומנחם חזרו עם וְהָטַף קָל דָּלוּס (יחזקאל כא, ז), אֵל פְּטִיפו (מכילתא, ז, ו), לשון דבור, כמו ולזכרון זין עיניך האמורה צפרשה ראשונה, שהרואה אותם קשורים בין העינים, יזכור הנם וידבר זו: (17) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגם, כמו לך נחה את העם (שמות לב, לד), צִהֲתֶהֶלְכָּךְ פְּתָה אֶתְךָ (משלי, כז): כי קרוב הוא. ונח לשוץ צאותו הדרך למצרים. ומדרש אגדה יש הרבה: בראותם מלחמה. כגון מלחמת וַיִּכַּד הַעֲמֻלָּקִי וְהַכְנַעֲנִי וגו' (צמדבר יד, מז), אֵם הלכו דרך ישר היו חוזרים, ומה אֵם כשהקיפס דרך מעוקס אמרו נָתַה רֹאשׁ וְנָשׂוּהָ מִצְרָיִם, אֵם הוֹלִיכִם צַפְסוּתָה עַל אַחַת כְּמָה וְכָמָה (מכילתא פסחא פ"ח). (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהופכים, ועיין צרא"ס וצג"א וצמ"י ישוב נכון ע"ז): פֶּן ינחם. יחשבו מחשבה על שיאור, ויתנו לב לשוץ:

(18) ויסב. הסיבם מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו וַיִּסָּבֶם צִסּוּף (שמות ג), קָנָה וְסוּף קָמְלוּ (ישעיה יט, ו): וחמושים. אין חמושים אלא מזויינים, (לפי שהסיבתו צמדבר גרס להם שעלו חמושים, שאילו היה דרך ישוב לא היו מחמושים להם כל מה שצריכין, אלא כאדם שעובר ממקום למקום וצדעתו לקנות שם מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן כל האורך. וכתוב זה לא נכתב כי אֵם לשצר את האזון, שלא תאמר, במלחמת עמלק ובמלחמת סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להם כלי זין שהכו ישראל צבצר. צרש"י ישן) וכן הוא אומר, וַיִּסָּבֶם מִצְרָיִם (יהושע א, יד), וכן תרגם אונקלוס מִצְרָיִם, כמו וַיִּרַק אֶת תְּנִיכָיו (צראשית יד, יד) וזריו. דבר אחר חמושים מחמושים, אחד מחמשה ילאו, וארבעה חלקים מחו צשלשת ימי אפילה:

<p>19 And Moses took the bones of Joseph with him; for he had surely sworn the children of Israel, saying: 'God will surely remember you; and ye shall carry up my bones away hence with you.'</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשְּׂבִיעַ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהָעֲלִיתֶם אֶת-עֲצָמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:</p>	<p>19 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשְּׂבִיעַ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהָעֲלִיתֶם אֶת-עֲצָמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:</p>
<p>20 And they took their journey from Succoth, and encamped in Etham, in the edge of the wilderness.</p>	<p>וַיִּסְעוּ מִסֻּכּוֹת וַיַּחֲנוּ בְּאֵיתָם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר:</p>	<p>20 וַיִּסְעוּ מִסֻּכּוֹת וַיַּחֲנוּ בְּאֵיתָם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר:</p>
<p>21 And the LORD went before them by day in a pillar of cloud, to lead them the way; and by night in a pillar of fire, to give them light; that they might go by day and by night:</p>	<p>וַיֵּי מִדְבָּר קִדְמִיהֶן בַּיּוֹמָא בְּעַמּוּדָא דְעָנָנָא לְדִבְרוֹתֵיהֶן בְּאוֹרְחָא וּבְלִילְיָא בְּעַמּוּדָא דְאִישְׁתָּא לְאַנְהָרָא לְהוֹן לְמִיזַל בַּיּוֹמָא וּבְלִילְיָא:</p>	<p>21 וַיֵּי הָלֶךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהַאֲרִיר לָהֶם לְלֶכֶת יוֹמָם וּלְלַיְלָה:</p>
<p>22 the pillar of cloud by day, and the pillar of fire by night, departed not from before the people.</p>	<p>לֹא עָדִי עַמּוּדָא דְעָנָנָא בַּיּוֹמָא וְאִף לֹא עַמּוּדָא דְאִישְׁתָּא בְּלִילְיָא מִן קֳדָם עַמָּא:</p>	<p>22 לֹא-יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעָם: (פ)</p>
<p>XIV And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר:</p>	<p>נִי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶ�ה וַיֹּאמֶר:</p>
<p>2 'Speak unto the children of Israel, that they turn back and encamp before Pi-hahiroth, between Migdol and the sea, before Baal-zephon, over against it shall ye encamp by the sea.</p>	<p>דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּשְׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי תְּחִירֹת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַּעַל צֶפֶן נִכְחוּ תַּחֲנוּ עַל-הַיָּם:</p>	<p>2 דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּשְׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי תְּחִירֹת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַּעַל צֶפֶן נִכְחוּ תַּחֲנוּ עַל-הַיָּם:</p>

(19) השבעה השביע. השציעס שישציעו לצניהס, למה לא השציע צניו שישאווהו לארץ כנען מיד, כמו שהשביע יעקב, אמר יוסף, אני שליט הייתי צמרים והיה ספוק צידי לעשות, אזל צני לא יניחוס מנרים לעשות, לכך השציעס לכשיגאלו ויאלמוסס, שישאווהו (מכילתא פי"ח): והעליתם את עצמותי מזה אתכם. לאחריו השציע כן, למדנו שאף עצמות כל השצטים העלו עמהס, שנאמר אחכס:

(20) ויסעו מסכות. ציוס השני, שהרי צראשון צאו מרעמסס לסכות:

(21) לנחתם הדרך. נקוד פתח, שהוא כמו להנחותס, כמו לראתקס צדקך אשר תלכו צה (דברים א, לג), שהוא כמו להראותכס, אף כאן להנחותס ע"י שליח, ומי הוא השליח, עמוד הענן, והקצ"ה צכצודו מוליכו לפניהס, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותס על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הס הולכים. עמוד הענן אינו לאורה אלא להורות הדרך:

(22) לא ימיש. הקצ"ה את עמוד הענן יומס ועמוד האש לילה, מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא ישקע זה עולה זה (שבת כג:):

(2) וישבו. לאחריהס, לצד מנרים היו מקרצין כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר תועיס הס צדרך, כמו שנאמר ואמר פרעה לצני ישראל וגו': ויחנו לפני פי החירות. הוא פיתוס, ועכשיו נקרא פי החירות, על שס שנעשו שס צני חורין (מכילתא צשלח פ"א), והס שני סלעים גצוהיס זקופיס, והגיא צצניהס קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון. הוא נאשר מכל אלהי מנרים, כדי להטעותן, שיאמרו קשה יראתן (שס), ועליו פירש איוב מַגְיָא לגוים וְאֶצְדָם (איוב יב, כג):

- 3 And Pharaoh will say of the children of Israel: They are entangled in the land, the wilderness hath shut them in. וַאֲמַר פַּרְעֹה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאֶרֶץ סֹגֵר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:
- 4 And I will harden Pharaoh's heart, and he shall follow after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host; and the Egyptians shall know that I am the LORD.' And they did so. וַחֲזַקְתִּי אֶת־לִב־פַּרְעֹה וַיִּדְרֹף אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָה בְּפַרְעֹה וּבְכָל־חֵילוֹ וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:
- 5 And it was told the king of Egypt that the people were fled; and the heart of Pharaoh and of his servants was turned towards the people, and they said: "What is this we have done, that we have let Israel go from serving us?" וַיִּגַּד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּחַפְּדוּ לִלְב־פַּרְעֹה וּלְעַבְדָּיו אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה־זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי־שְׁלַחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַבְדָּנוּ:
- 6 And he made ready his chariots, and took his people with him. וַיַּאֲסֵר אֶת־רֶכְבּוֹ וְאֶת־עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ:
- 7 And he took six hundred chosen chariots, and all the chariots of Egypt, and captains over all of them. וַיִּקַּח שֵׁשׁ־מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁ וּגְבָרִין מִמֶּנּוּ עַל כֻּלָּהוֹן:

(3) ואמר פרעה. כשישמע שהם עזבים לאחוריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן ה' יִלְחֶם לָכֶם, עליכם. אֲמַרְי לִי אֲסִי הוּא (בראשית כ, יג), אמרי עלי: נבכים הם. כלואים ומשוקעים, וזלע"ז שיר"ר כמו בַּעֲמֻק הַבָּאָה (תהלים פד, ז), מִצְרֵי נְהֻלוֹת (איוב כה, יא), נִבְכִּי יָם (שם לח, טו). נזכרים הם, כלואים הם צמדצר, שאינן יודעין לזאת ממנו ולהיכן ילכו:

(4) ואכבדה בפרעה. כשהקציה מתנקס ברשעים שמו מתגדל ומתכבד, וכן הוא אומר וְנִשְׁפָּטִי אֲחֹוֹ וְגו', ואחר כך והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי וגו' (יחזקאל לה, ככג), ואומר שָׁמָּה שָׁצַר רָשָׁעִי קָשָׁת, ואחר כך נודע ביהודה אֱלֹהִים (תהלים עו, דז), ואומר נודע ה' מִשְׁפָּט עֲשָׂה (שם ט, יז): בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל צעזירה וממנו התחילה הפורענות (מכילתא פ"א): ויעשו כן. להגיד שזחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לזרות, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם (שם):

(5) ויגד למלך מצרים. אִיקטורין שלח עמהם (מכילתא פ"א), וכיון שהגיעו ימים שקצו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ציוס הרביעי, ובחמישי ובששי רדפו אחריהם, וזיל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ציוס השביעי: ויהפך. נהפך מממה שהיה, שהרי אמר להם קומו וְאָחֹו מִתּוֹךְ עַמִּי (שמות יז, לא), ונהפך לצב עצדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו עד מתי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשילום: מעבדנו. מעבוד אונתו:

(6) ויאסר את רכבו. הוא עצמו (מכילתא פ"א): ואת עמו לקח עמו. מִשְׁכָּם דְּצִדְרִים, לקינו ונטלו ממוננו ושלחנו, בואו עמי, ואני לא אחנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עצדיו קודמין לו בזמלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר וּפְרָעָה הִקְרִיב, הקריב עצמו מיהר לפני חיילותיו, דרך שאר מלכים ליטול בזיה בראש כמו שיצחר, אני אשוע עמכם בחלק, שנאמר אֶחָלֵק שָׁלָל:

(7) בחור. נצחרים, צחור לשון יחיד, כל רכב ורכב צמנין זה היה צחור: וכל רכב מצרים. ועמהם כל שאר הרכב, ומהיכן היו הצהמות הללו, אס תאמר מִשָּׁל מִצְרַיִם, הרי נאמר וַיָּמָת לָל מִקְנֵה מִצְרַיִם (שמות ט, י), ואס תאמר מִשָּׁל יִשְׂרָאֵל, והלא נאמר וְגַם מִקְנֵנוּ יִלַּךְ עִמָּנוּ (שם י, כו), מִשָּׁל מִי הוּא, מהירא את דבר ה', מכאן היה רבי שמעון אומר, כשר צמנרים הרגו, טוב צנחשים רנוץ את מוחו (מכילתא פ"א): ושלשים על כלו. שריצבאות כתרומו:

- 8 And the LORD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand.
- 8 וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָצְאוּ בְיָד רָמָה:
- 9 And the Egyptians pursued after them, all the horses and chariots of Pharaoh, and his horsemen, and his army, and overtook them encamping by the sea, beside Pi-hahiroth, in front of Baal-zephon.
- 9 וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁלִיכוּ אוֹתָם הַיָּם עַל־הַיָּם כָּל־סוֹס רֶכֶב פַּרְעֹה וּפָרָשָׁיו וַיַּחֲלִיפוּ עַל־פִּי הַחַיִּיתָה לַפָּנִי בַעַל צֶפּוֹן:
- 10 And when Pharaoh drew nigh, the children of Israel lifted up their eyes, and, behold, the Egyptians were marching after them; and they were sore afraid; and the children of Israel cried out unto the LORD.
- 10 וּפַרְעֹה הִקְרִיב וַיִּשְׁאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲנִה מִצְרַיִם נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה:
- 11 And they said unto Moses: 'Because there were no graves in Egypt, hast thou taken us away to die in the wilderness? wherefore hast thou dealt thus with us, to bring us forth out of Egypt?
- 11 וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה הֲמַבְלִי אֶיִן־קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בְּמִדְבָּר מִה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָּנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם:
- 12 Is not this the word that we spoke unto thee in Egypt, saying: Let us alone, that we may serve the Egyptians? For it were better for us to serve the Egyptians, than that we should die in the wilderness.'
- 12 הֲלֹא־זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְלֵנוּ מִמִּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עָבֵד אֶת־מִצְרַיִם מִמִּתְנוּ בְּמִדְבָּר:

(8) ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה תולה אס לרדוף אס לאו, וחזק את לבו לרדוף: ביד רמה. בגזירה גבוהה ומפורסמת (מכילתא פ"א):

(10) ופרעה הקריב. היה לו לכתוב ופרעה קרב, מהו הקריב, הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניו, כמו שהתנה עמו: נסע אחריהם. כלב אחד כאיש אחד. דבר אחר והנה מצרים נוסע אחריהם, ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים (תנחומא בשלח יג): ויצעקו. תפשו אומנות אבותם (מכילתא פ"ב). באברהם הוא אומר, אֵל הַמִּקְוֶה אֲשֶׁר עָמַד עָשָׂה (בראשית יט, כז). ביצחק, לְשׂוֹנֵה בָשָׂרָה (שם כד, סג). ביעקב, וַיִּפְגַּע בְּמַקְלוֹ (שם כח, יא):

(11) המבלי אין קברים. וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים במצרים ליקבר שם, לקחתנו משם. שיפור פלינאס"א דינו"ן פושי"ש:

(12) אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברנו, יראה' עליקס ויפוט (שמות ה, כא מכילתא פ"ב): ממותרנו. מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפ"ס, (ר"ל חול"ס, כנודע לצעלי דקדוק שקראו חול"ס מלאפ"ס, ועיין לקמן פרשת יתרו דרש"י פסוק פן יפרוץ) היה נזכר ממיחתנו, עכשיו שנקוד בשורק, נזכר מאשר נמות. וכן מי' יפן מוהטנו, שנמות. וכן מי' יפן מוהי (שמואל"ב יט, יט) דאבשלוס, שאמות. כמו ליוס קומי לעד (נפניה ג, ח), עד שובי צִלְלוֹס (דברי הימים"ב יח, כו) שאקוס שאשבו:

<p>And Moses said unto the people: 13 'Fear ye not, stand still, and see the salvation of the LORD, which He will work for you to-day; for whereas ye have seen the Egyptians to-day, ye shall see them again no more for ever.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם תִּדְחֲלוּן אֶת־עַתְדוֹ וְנָחֳזוּ יְת פֶּן־קִנָּא דַּיִּי דַּי־עֲבִיד לְכוֹן יּוֹמָא דִּין אַרְי דַּחְזִיתוֹן יְת מִצְרָאִי יּוֹמָא דִּין לֹא תִּסְפּוֹן לְמַחְזִיהוֹן עוֹד עַד עַלְמָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם 13 אֶל-תִּירְאוּ הַתִּיַּצְבוּ וּרְאוּ אֶת-יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת-מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד-עוֹלָם:</p>
<p>14 The LORD will fight for you, and ye shall hold your peace.'</p>	<p>יְיָ יִגִּית לְכוֹן קֶרֶב וְאַתּוֹן תִּשְׁתַּקּוּן:</p>	<p>14 יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּחְרְשׁוּן: (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 15 'Wherefore criest thou unto Me? speak unto the children of Israel, that they go forward.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה קְבִילִית מִה-תִּצְעַק אֵלַי דְּבַר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה מִה-תִּצְעַק אֵלַי דְּבַר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ:</p>
<p>And lift thou up thy rod, and stretch out thy hand over the sea, and divide it; and the children of Israel shall go into the midst of the sea on dry ground.</p>	<p>וְאַתָּה טוֹל יְת חוֹטְרָךְ וְאַרְיִם יְת יָדְךָ עַל יָמָא וּבִזְעָהִי וַיִּשְׁלַח בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יָמָא בִּיבְשָׁתָא:</p>	<p>16 וְאַתָּה הֲרִם אֶת-מִטְּךָ וּנְטָה אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבָשָׁה:</p>
<p>And I, behold, I will harden the hearts of the Egyptians, and they shall go in after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host, upon his chariots, and upon his horsemen.</p>	<p>וְאַנָּא הָאֲנָא מִתְקִיף יְת לְבָא דְּמִצְרָאִי וַיִּשְׁלַח בְּתַרְיָהוֹן וְאַתִּיקְרָא בְּפִרְעָה וּבְכָל מִשְׁרִיתִיה בְּרַתְכוּהִי וּבְפָרְשׁוּהִי:</p>	<p>17 וְאַנִּי הִנְנִי מַחְזֵק אֶת-לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאַכְבַּדְתִּי בְּפִרְעָה וּבְכָל-חֵילוֹ וּבְפָרְשָׁיו:</p>
<p>And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I have gotten Me honour upon Pharaoh, upon his chariots, and upon his horsemen.'</p>	<p>וַיֵּדְעוּן מִצְרָאִי אַרְי אָנָּא יְיָ בְּאַתִּיקְרוּתִי בְּפִרְעָה בְּרַתְכוּהִי וּבְפָרְשׁוּהִי:</p>	<p>18 וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה בְּהַפְכִּי בְּפִרְעָה בְּרַכְבּוֹ וּבְפָרְשָׁיו:</p>
<p>And the angel of God, who went before the camp of Israel, removed and went behind them; and the pillar of cloud removed from before them, and stood behind them;</p>	<p>וְנָטַל מִלְּאָכָא דַּיִּי דְּמִדְּבַר קֳדָם מִשְׁרִיתָא דִּי־יִשְׂרָאֵל וְאַתָּא מִבְּתַרְיָהוֹן וְנָטַל עֲמוּדָא דְּעֲנָנָא מִן קֳדָם־מִיָּהוֹן וּשְׁרָא מִבְּתַרְיָהוֹן:</p>	<p>19 וַיִּסַּע מִלְּאָךְ הָאֱלֹהִים הַהוּלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עֲמוּד הָעָנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם:</p>

(13) כי אשר ראיתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא חוספו עוד:

(14) ה' ילחם לכם. כשזילכם, וכן כי ה' נלחם להם, וכן אם ללל פריצו (איז יג, ח), וכן וְאַשֶׁר דָּקָר לִי (זראשית כד, ו), וכן הַפֶּסַח פְּרִיצוֹן לַצֵּל (שופטים ו, לא):

(15) מזה תצחק אלי. למדנו, שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה, לא עת עתה להאריך בתפלה, שישאל נחמין צרה. דבר אחר מה תצחק אלי, עלי הדבר חלוי ולא עליך, כמ"ש להלן, על פני ועל פועל דְּיִי טְוִי (ישעיה מה, יא): דבר אל בני ישראל ויסעו. אין להם אלא ליסע, שאין הם עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם, והם, והאמונה שהאמינו כי וינא, לקרוע להם הים (מכילתא פ"ג):

(19) וילך מאחריהם. להצדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חצים וצִלְיִסְקָרְאוֹת של מצרים. בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נחמין דין צרותה

<p>and it came between the camp of Egypt and the camp of Israel; and there was the cloud and the darkness here, yet gave it light by night there; and the one came not near the other all the night.</p>	<p>וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאֵר אֶת־הַלֵּילָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:</p>	<p>וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאֵר אֶת־הַלֵּילָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:</p>
<p>And Moses stretched out his hand over the sea; and the LORD caused the sea to go back by a strong east wind all the night, and made the sea dry land, and the waters were divided.</p>	<p>וַיִּשָּׂא מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּנּוֹלֶךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּשָּׂם אֶת־הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמַּיִם:</p>	<p>וַיִּשָּׂא מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּנּוֹלֶךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיִּשָּׂם אֶת־הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמַּיִם:</p>
<p>And the children of Israel went into the midst of the sea upon the dry ground; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבֹשָׁה וְהַמַּיִם לְהֵם חוֹמָה מִיְמִינֵם וּמִשְׁמָאלָם:</p>	<p>וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבֹשָׁה וְהַמַּיִם לְהֵם חוֹמָה מִיְמִינֵם וּמִשְׁמָאלָם:</p>
<p>And the Egyptians pursued, and went in after them into the midst of the sea, all Pharaoh's horses, his chariots, and his horsemen.</p>	<p>וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס פָּרְעֹה רַכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ הַיָּם:</p>	<p>וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס פָּרְעֹה רַכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ הַיָּם:</p>
<p>And it came to pass in the morning watch, that the LORD looked forth upon the host of the Egyptians through the pillar of fire and of cloud, and discomfited the host of the Egyptians.</p>	<p>וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וָעָנָן וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וָעָנָן וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם:</p>

שעה, אם להנצל אם להאבד עם מנרים: ויסע עמוד הענן. כשחשיכה, והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם, להחשיך למנרים: (20) ויבא בין מחנה מצרים. משל למהלך צדך וצנו מהלך לפניו, צאו לסטים לשדות, נטלו מלפניו ונתנו לאחריו, צא ואז מאחוריו, נתנו לפניו, צאו לסטים לפניו וואצים מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כך ואנכי פקדנא ללפני קדם על זרועתיו (הושע יא, ג): ויהי הענן והחשך. למנרים: ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל, והלך לפניו כדרכו ללכת כל הלילה, והחשך של ערפל ללד מנרים: ולא קרב זה אל זה. מחנה אל מחנה (מכילתא פ"ד):

(21) ברוח קדים עזה. צרוח קדים שהיא עזה שצרוחות, הוא הרוח שהקצ"ה נפרע זה מן הרשעים, שנאמר פרוח קדים אפיפס (ירמ"י יז, יז), יבא קדים רוח ה' (הושע יג, טו), רוח הקדים שצדק צלב ימים (יחזקאל כז, כו), הנה צרוחו הקדים קדים (ישעיה כז, ח): ויבקעו המים. כל מים שבעולם (מכילתא פ"ד): (22) כל סוס פרעה. וכי סוס אחד היה, אלא מגיד שאין כולם חסוצין לפני המקום אלא כסוס אחד: (23) באשמורת הבוקר. שלשת חלקי הלילה קרוין אשמורת, ואותה שלפני הצוק קורא אשמורת הבוקר (צרכות ג). ואומר אני, לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת, כת אחר כת לשלשה חלקים, לכך קרוי אשמורת, וזהו שתרגס אונקלוס מקרת: וישקף. ויבט, כלומר פנה אליהם להשחיתם. ותרגמו ואספקי, אף הוא לשון הצטה, כמו שדה צפים (צמדבר כג, יד), לתקל סכוסה: בעמוד אש וענן. עמוד עין יורד ועושה אותו כטיט, ועמוד אש מרחיחו, וטלפי סוסיהם משתמטות (מכילתא פ"ה): ויהם. לשון מהומה, אשטורד"יטון בלע"וערצבם, נטל סנציות שלהם. ושנינו צפרקי ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי, כל מקום שנאמר צו מהומה, הרעש קול הוא, וזה אב כללן, וינעם ה' בקול גדול וגו' על פלשתיים ויהם (שמואל"א ז, י):

- 25 And He took off their chariot wheels, and made them to drive heavily; so that the Egyptians said: 'Let us flee from the face of Israel; for the LORD fighteth for them against the Egyptians.'
- 26 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the sea, that the waters may come back upon the Egyptians, upon their chariots, and upon their horsemen.'
- 27 And Moses stretched forth his hand over the sea, and the sea returned to its strength when the morning appeared; and the Egyptians fled against it; and the LORD overthrew the Egyptians in the midst of the sea.
- 28 And the waters returned, and covered the chariots, and the horsemen, even all the host of Pharaoh that went in after them into the sea; there remained not so much as one of them.
- 29 But the children of Israel walked upon dry land in the midst of the sea; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.
- 30 Thus the LORD saved Israel that day out of the hand of the Egyptians; and Israel saw the Egyptians dead upon the sea-shore.
- וַיֹּסֶר אֶת אַפְּנֵי מִרְכַּבְתָּו וַיִּנְהַגְהוּ בִּכְבֹּדֶת וַיֹּאמְרוּ מִצְרַיִם אֲנִיכָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה נִלְחָם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם: (פ)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל־מִצְרַיִם עַל־רֶכֶבָּו וְעַל־פָּרָשָׁיו:
- וַיִּטֵּ מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לִפְנוֹת בֹּקֶר לְאֵיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:
- וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיַּכְסּוּ אֶת־הָרֶכֶב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים לְכָל־חֵיל פְּרֹעֹה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא־נִשְׁאַר בָּהֶם עַד־אֶחָד:
- וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכּוּ בִּיבֹשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיְּמִינֵם וּמִשְׁמָאלָם:
- וַיֹּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם תְּהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שַׁפַּת הַיָּם:
- וַאֲעֲדֵי יָת גִּלְגְּלִי רִתְּכִיהוֹן וּמִדְּבָרִין לָהוֹן בְּתַקְוָה וַאֲמָרוּ מִצְרָאִי גֵּרוּק מִן קֶדֶם יִשְׂרָאֵל אֲרִי דָא הִיא גְבוּרְתָּא דִּי דַּעְבַּד לָהוֹן קֶרְבִּין בַּמִּצְרַיִם:
- וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָת יָדְךָ עַל יָמָא וַיָּמָא וַיִּתּוּבּוֹן מִיָּא עַל מִצְרָאִי עַל רִתְּכִיהוֹן וְעַל פָּרָשִׁיהוֹן:
- וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת יְדִיהָ עַל יָמָא וְתָב וַיָּמָא לְעֵדֶן צַפְרָא לְתוֹקְפִיהָ וּמִצְרָאִי עֲרָקִין לְקִדְמוּתִיהָ וְשִׁנִּיק יְיָ יָת מִצְרָאִי בְּגוֹ יָמָא:
- וְתָבוּ מִיָּא וַחֲפוּ יָת רִתְּכִיָּא וַיָּת פָּרָשִׁיָּא לְכָל מִשְׁרִית פְּרֹעֹה דְּאֵלַע בְּתִרְיָהוֹן בִּימָא לֹא אִשְׁתָּאֵר בְּהוֹן עַד חֵד:
- וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכּוּ בִּיבֹשָׁה בִּיבֹשְׁתָּא בְּגוֹ יָמָא וּמִיָּא לָהוֹן שׁוּרִין מִיְּמִינְהוֹן וּמִסְּמָאלָהוֹן:
- וּפָרַק יְיָ בַּיּוֹמָא תְּהוָה יָת יִשְׂרָאֵל מִיָּדָא דְּמִצְרָאִי וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל יָת מִצְרָאִי מֵתִין עַל בִּיחָ יָמָא:

(25) ויסר את אופן מרכבותיו. מכח האש נשרפו הגלגלים, והמרכבות נגררות, והיו שזים זהם נעים ואצריהן מתפרקין: וינהגו בכבודות. צהנהגה שהיא כזזה וקשה להס, צמדה שמדדו ויכבד לזו הוא ועבדיו (שמות ט, לד), אף כאל וינהגו ככזדות: נלחם להם במצרים. צמריים. דצר אחר צמריים, צארץ מצרים, שכשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשארו צמריים:

(26) וישבו המים. שזופים ועומדים כחומה, ישזבו למקומם ויכסו על מצרים:

(27) לפנות בקר. לעת שהזקר פונה לזא: לאיתנו. לתקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהוממים ומטורפים ורצין לקראת המים: וינער ה'. כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והתחתון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשתצרין צים, ונתן הקצ"ה זהם חיות לקבל היסורין: וינער. וישניק, והוא לשון טרוף זלשון ארמי. והרצה יש צמדרש אגדה:

(28) ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יתירה, כמו ללל פליו פליו פליו (שמות כו, ג), וכן ללל פליו המשכן, כלל עבדו (שם יט), ויטלס ומיטריהם ללל פליו, ואינה אלא תקון לשון:

(30) וירא ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולים מזה,

31 And Israel saw the great work which the LORD did upon the Egyptians; and the people feared the LORD; and they believed in the LORD, and in His servant Moses.

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֵּאֱמִינוּ בַיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: (פ)

For brevity, all notes of breaks in the Song of the Sea are omitted. For the proper formatting for this passage, see page 196.

XV Then sang Moses and the children of Israel this song unto the LORD, and spoke, saying: I will sing unto the LORD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea.

XV אֲזַי יִשְׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאֵה גָאֵה סוֹס וּרְכָבוֹ רָמָה בַיָּם:

2 The LORD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my God, and I will glorify Him; My father's God, and I will exalt Him.

2 עֲזִי וּזְמִרָתִי יְהוָה לִי־יִשְׁעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֶנְהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאֶרְמְמֶנְהוּ: תּוֹקֶפִי וְתוֹשִׁבְחָתִי דָחִילָא יְיָ אָמַר בְּמִימְרֵיהּ וַהֲוֵה לִי לְפָרִיק דִּין אֱלֹהֵי וְאֶבְנֵי לִיהּ מְקֹדֶשׁ אֱלֹהֵא דְאַבְהָתִי וְאֶפְלַח קְדָמוֹהִי:

3 The LORD is a man of war, The LORD is His name.

3 יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ: יְיָ מֵאֲרִי נִצָּחַן קָרְבֵּיא יְיָ שְׁמִיהּ:

4 Pharaoh's chariots and his host hath He cast into the sea, And his chosen captains are sunk in the Red Sea.

4 מִרְכַּבֹּת פָּרְעֹה וַחֲיָלוֹ יָרָה בָיָם וּמִבְחָר שְׁלֹשֵׁי טַבָּעוֹ בָּיָם־סוּף:

כך הם עולין מזד אחר רחוק ממנו, וירדפו אחריו:

(31) את ה' הגדולה. את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקב"ה. והרצה לשונות נופלין על לשון יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

(1) אז ישיר משה. אז כשראה הנס, עלה בלבו שישיר שירה. וכן אָז יִדְבֹר יְהוֹשֻׁעַ (יהושע י, יז). וכן וצִיַּת יַעֲשֶׂה לְצִיַּת פָּרְעֹה (מלכים א' ז, ח), חשב בלבו שיעשה לה. אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן ביהושע כשראה הנס, אמר לו לבו שידבר, וכן עשה, ויאמר לְעִינֵי יִשְׂרָאֵל. וכן שירת הזכר, שפתח בה אָז יִשְׁרִי יִשְׂרָאֵל (במדבר כא, יז), פירש אחריו עֲלֵי צָר עָנָה לָהּ. אָז יִצְנֶה שְׁלֹמֹה צֶמֶה (מלכים א' ז, ו), פירשו בו חכמי ישראל שבקש לצנות ולא בנה, למדנו שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, וזה ליישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רז"ל, מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, וכן בכלן, חוץ משל שלמה שפירשוהו בקש לצנות ולא בנה. ואין לומר וליישב לשון הזה כשאר דברים הנכתיבים בלשון עמיד והן מיד, כגון קָה יַעֲשֶׂה אֵיּוֹז (איוב א, ה), על פי ה' יִתְנוּ (במדבר ט, כג), וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעָקֹן, לפי שהן דבר ההווה עתיד, ונופל בו צִין לשון עתיד וצִין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול ליטב בלשון הזה: כי גאה גאה. כתרגומו. (דבר אחר, צא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לצער ודם לעשות, כשהוא נלחם בחזירו ומתגבר עליו, מפילו מן הסוס, וכאן סוס ורכבו רמה צים, וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון גאות, כמו כי גִּאֲוֹת עָשָׂה (ישעיה יב, ה), וכן כל השירה תמצא כפולה, עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה, ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כולם. צרש"י ישן). דבר אחר כי גאה גאה, על כל השירות וכל מה שאקלם בו, עוד יש בו תוספת, ולא כמדת דבר ודם, שמקלסין אותו ואין בו: סוס ורכבו. שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואין נפרדין: רמזה. השליך, וכן וְקִמְיוּ לְגֹאֵל אֶתְּחַן נִקְרָא (דניאל ג, כא). ומדרש אגדה, כתוב אחד אומר רמה, וכתוב אחד אומר ירה, מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום, כמו מי יָרָה אֶבֶן פְּתָקָה (איוב לח, ו), מלמעלה למטה:

(2) עזי וזמרת יה. אונקלוס תרגם תוֹקֶפִי וְתוֹשִׁבְחָתִי, עזי כמו עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרת, ואני תמה על לשון המקרא, שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, ה' עזי וְעִזְיָא (ירמיה טז, יט), עזי אֶלֶיךָ אֶשְׁמְךָ (תהלים נט, י), וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפוס, כשהיא מארכת בזהו שלישית ואין השניה (בשור"א) בחטף, הראשונה נקודה בשור"ק, כגון עז עזי, רוק רוקי, חק חקי, על עולו. יסור עולו, כל כלו, ושלשים עלצט. ואלו שלשה עזי וזמרת, של כאן ושל ישעיה ושל תהלים,

- 5 תְּהִמָּת יַבְסִימוּ יְרֵדוּ תְהוֹמֵי חָפוּ עֲלֵיהֶן נָחְתוּ
בְּמִצּוֹלֹת כְּמוֹ-אֶבֶן:
The deeps cover them— They went down into the depths like a stone.
- 6 יְמִינְךָ יְהִיָּה נֹאדָרִי בַכֹּחַ יְמִינְךָ יְהִיָּה תִרְעֵץ אוֹיֵב:
יְמִינְךָ יְיָ אֲדִירָא בְּחִילָא יְמִינְךָ יְיָ תִּבְרַת סְנָאָה:
Thy right hand, O LORD, glorious in power, Thy right hand, O LORD, dasheth in pieces the enemy.
- 7 וַיִּבָּרֶב גְּאוֹנֶךָ תִּהְרַס קִמּוֹךָ תִּשְׁלַח חֲרָנְךָ יֹאכֵלֵמוּ כִּקְשׁ:
וּבְסִגִּי תוֹקֶפֶךָ תִּבְרַתְנוֹן לְדָקְמוֹ עַל עֲמֻךְ שְׁלַחַת רִוְנְךָ שִׁיצינוֹן כְּנוֹרָא לְקֶשָׁא:
And in the greatness of Thine excellency Thou overthrowest them that rise up against Thee; Thou sendest forth Thy wrath, it consumeth them as stubble.
- 8 וַיִּבְרוּחַ אַפִּיךָ נִעְרָמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְּמוֹ-נֵד נְזֻלִּים קָפְאוּ תְהִמָּת בְּלִבֵּיהֶם:
וּבְמִימַר פּוֹמֶךָ חֲכִימוּ מַיָּא קָמוּ כְּשׁוֹר אֲזִלְיָא קָפוּ תְהוֹמֵי בְּלִבָּא דִּימָא:
And with the blast of Thy nostrils the waters were piled up— The floods stood upright as a heap; The deeps were congealed in the heart of the sea.

(4) ירה בים. שדי צימא, שדי לשון ירייה. וכן הוא אומר או ירה ייגה (שמות יט, יג), או אשקדקה אישקדי, והתיימם משתמש באלו במקום התפעל: ומבחר. שם דבר, כמו מרכב, משכב, מקרא קדש: שבוע. אין טביעה אלא במקום טיט, כמו טבעטי ציון מזולה (תהלים סט, ג), ויטבע ימיהו צטיט (ירמיה לח, ו). מכילתא פ"ד. מלמד שנעשה הים טיט, לגמול להם כמדחם ששעבדו את ישראל בחומר ובלבנים:

(5) יבסימו. כמו יכסו, והיו"ד האמצעית יתירה זו, ודרך מקראות כך, כמו וקקך וזלךך ירצין (דברים ח, יד), ירצין מדעץ ציך (תהלים לו, ט), והיו"ד ראשונה שממעלה לשון עתיד, כך פרשוהו, טבעו צים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן. יכסימו, אין דומה לו במקרא בנקודתו, ודרכו להיות בנקודתו יכסימו במלא"פוס (גם כאן מוכח להיות חולם כמ"ש): כמו אבן. ובמקום אחר כללו כעופרת, ובמקום אחר יאכלמו כקש, הרשעים כקש, הולכים ומטורפים עולין ויורדין. ציגונים כאבן, והכשרים כעופרת, שנחו מיד:

(6) ימינך. ימינך. שני פעמים, כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל נעשית ימין: ימינך ד' נאדרי בבח. להזיל את ישראל, וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה, אותה ימין עזמה תרעץ אויב, מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת. ופשוטו של מקרא, ימינך הנאדרת בזה מה מלאכתה, ימינך, היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דוגמתו, פי הנה איציק ה' פי הנה איציק יאצדו (תהלים צב, י), עד מתי רשעים ה' עד מתי רשעים יעלו (שם נד, ג), קשאו קורות ה' קשאו קורות קולם (שם נג, ג), לא לנו ה' לא לנו (שם קטו, א), אענה נאם ה' אענה את השמים (הושע ב, כג), אכזי לה' אכזי אשיקה (שופטים ה, ג), לולי ה' וגו' לולי ה' אשיקה לנו צקים עלינו אדם (תהלים קכד, אב), עורי עורי דבורה עורי עורי דצרי שיר (שופטים ה, יב), תמקסנה רגל רגלי עני (ישעיה כו, ו), ונתן ארלם לגמלה נמלה לניצחל עבדו (תהלים קלו, כאכב): נאדרי. היו"ד יתירה, כמו רצטי עס, שרטי צמדינות (איכה א, א), אגבטי יום (צראשית לא, לט): תרעץ אויב. תמיד היא רועלת ומשברת האויב, ודומה לו וינצלו וינצלו את צגי יצחל, צשופטים (י, ח). (דבר אחר, ימינך הנאדרת בזה היא משברת ומלקה אויב):

(7) וברב גאונך. אם היד כלבד רועלת האויב, כשהוא מרימה ברוב גאונו או יהרוס קמיו, ואם ברוב גאונו לבד אויביו נהרסים, ק"ו כששלח צם חרון אף יאכלמו: תהרס. תמיד אחת הורס קמיה הקמים נגדך, ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים על ישראל, וכן הוא אומר, פי הנה אויבך יקמיון (תהלים פג, ג), ומה היא ההמיה, על עמך יערימו סוד (שם שס, ד), ועל זה קורא אותם אויביו של מקום:

(8) וברוח אפיך. היואל משני נחירים של אף, דצר הכחז כביכול צשכינה דוגמת מלך צשר ודם, כדי להשמיע און הצריות כפי ההוה, שיוכלו להצין דבר. כשאלם כועס יואל רוח מנחיריו, וכן עלה עשן צאפו (תהלים יח, ט), וכן ומרוח אפו יכלו (איוב ד, ט), וזהו שאמר למען שמי אצריך אפי (ישעיה מח, ט), כשעפוי נחה נשימתו ארוכה, וכשהוא כועס נשימתו קצרה. ותהלי אקטס לך (שם), ולמען תהלי אשים חטם צאפי, לסתום נחירי צפני האף והרוח שלא יאלו. לך, צשצילך. אחטם, כמו נאקה צחטם, צמסכת צבת (נא:), כך נראה צעיני. וכל אף וחורן צצמקרא אני אומר כן, חרה אף, כמו ושממי סקה מני חרצ (איוב ל, ל), לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחרים צעת הקף וחורן, מגזרת חרה, כמו רלון מגזרת רצה, וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר וצמחו צערה צו (אסתר א, יג), וצנוח חמה אומר, נחקרה דעתו: בערמו מים. אונקלוס חרגס לשון ערמימות, ולשון נחות המקרא כמו צרמת חטים (שיר השירים ג, ו), ונצבו כמו נד יוכיח: בערמו מים. ממוקד רוח שיאל מאפך יצשו המים, והם נעשו

- 9 The enemy said: 'I will pursue, I will overtake, I will divide the spoil; My lust shall be satisfied upon them; I will draw my sword, my hand shall destroy them.'
- 9 אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אֲשִׁיג אַחֲלֶק שְׁלָל תִּמְלֹאמוּ נַפְשִׁי אָרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יָדִי:
- 10 Thou didst blow with Thy wind, the sea covered them; They sank as lead in the mighty waters.
- 10 נִשְׁפָּת בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם צָלְלוּ כַּעֲוַפֶּרֶת בְּמִים אֲדִירִים:
- 11 Who is like unto Thee, O LORD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?
- 11 מִי־כַמֻּכָּה בָּאֱלֹם יְהוָה מִי כַמֻּכָּה נֹאדָר בְּקֹדֶשׁ נִוְרָא אֶת אֲדִיר בְּקֹדֶשׁא דְחִיל תוֹשִׁבְתָּן עֲבִיר פְּרִישָׁן:
- 12 Thou stretchedst out Thy right hand— The earth swallowed them.
- 12 נְטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ: אֲרִימָת יְמִינְךָ בִּלְעָתָנוּן אֲרַעָא:
- 13 Thou in Thy love hast led the people that Thou hast redeemed; Thou hast guided them in Thy strength to Thy holy habitation.
- 13 נְחִית בְּחַסְדְּךָ עַם־נוֹ גְּאֻלָּת נְחִלָּת בְּעֹז אֱלֹהֵי קֹדֶשְׁךָ: דְּבִרְהִי בְּטִבְחוֹךָ לְעַמָּא דָּנָן דְּפִרְקָתָא דְּבִרְהִי בְּתוֹקְפָךָ לְדִירָא דְּקוּדְשָׁךְ:

כמין גלים וכריות של ערימה שהם גזוהים: כמו נד. כתרגמו כשור, כחומה: נד. לשון קצור וכנוס, כמו גז קציר ציוס נטלה (ישעיה י, יא), פגס פגד (תהלים לג, ו), לא כתב כונס כנאד אלא כנד, ואילו היה כנד כמו כנאד, וכונס לשון הכנסה, היה לו לכתוב מכנים כנאד מי הם, אלא כונס לשון ארוף ואוצר הוא, וכן קמו גז קסד (יהושע ג, טו), ונעמדו גז קסד (שם יג), ואין לשון קימה ועמידה בנאדות אלא בחומות וצורים, ולא מצינו נאד נקוד אלא במלאפוס"ם (חול"ם), כמו שימה דמעתי בנאדך (תהלים נו, ט), קח נאוד הקלב (שופטים ד, כ): קפאו. כמו וּבְגִזְיָהּ פִּקְפִּינִי (איוב ו, י), שהקשו ונעשו כאבנים, והמים זורקים את המזרים על האבן בזה ונלחמים צם בכל מיני קושי: בלב ים. בחזקת הים, ודרך המקראות לדבר כן, עד גז השמים (דברים ד, יא). בלג האלה (שמואל ב-ז יח, יד), לשון עקרו ותקפו של דבר:

(9) אמר אויב. לעמו, קשקשם בדברים ארדוף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועדדי: תמלאמו. תמלא מהם נפשי. רוחי ורזוני, ואל תחמה על תיבה המדברת בשמים, תמלאמו תמלא מהם, יש הרבה כלשון הזה, פי ארץ הנגב נקטת (שופטים א, טו), כמו נתת לי. ולא יכלו דצרו לשלם (בראשית לו, ד), כמו דבר עמו. צני יאני (ירמיה י, כ), כמו יאלו ממני. מקשר קעדי אגידנו (איוב לא, לו). אף כאן תמלאמו, תמלא נפשי מהם: אריק חרבי. אשלוף, ועל שם שהוא מריק את הערש בשליפתו ונשאר ריק, נופל צו לשון הרקה, כמו מריקים שפיקים (בראשית מב, לה), וכליו קריקו (ירמיה מח, יז). ואל תאמר, אין לשון ריקות נופל על היואל, אלא על התיק ועל השק ועל הכלי שיאל ממנה, אבל לא על החרצ ועל היין, ולדחוק ולפרש אריק חרצי כלשון וּנְרָק קַח תַּנְיִקְיוֹ (בראשית יד, יד), אזדיין בחרצי, מצינו הלשון מוסב אף על היואל, שמן פורק (שיר השירים א, ג), ולא הורק מקלי קל פלי (ירמיה מח, יא). לא הורק הכלי אין כתיב כאן, אלא לא הורק היין מכלי אל כלי, מצינו הלשון מוסב על היין, וכן וְהִרְקוּ סְדֻכָּסָם עַל יְפֵי סִמְמָתָךְ (יחזקאל כח, ז), דחירם: תורישמו. לשון רישות ודלות, כמו מוריש ומעשיר (שמואל ב-ז, ז): (10) נשפת. לשון הפחה, וכן וגם נשף צהם (ישעיה מ, כד): צללו. שקעו, עמקו לשון מוילה: כעופרת. אצר, פלו"ם צלע"ו:

(11) באלים. בחזקים, כמו וְאֵת אֱלֵי הָאָרֶץ לָקַח (יחזקאל יז, יג). קליתי לעזרתי חושא (תהלים כב, כ): נורא תהלת. יראוי מלהגיד תהלותיו פן ימעטו, כמ"ש לך דמיה תהלה (שם סה, ז): (12) נטית ימינך. כשהקב"ה נוטה ידו, הרשעים קלים ונופלים, לפי שהכל נתון בידו ונופלים בהטייתה, וכן הוא אומר, וְהָיָה יָדוֹ וְכָשָׁל עוֹזֵר וְנִפְלַע עֹזֵר (ישעיה לא, ג), משל לכלי זכוכית הנחונים בידי אדם, מטע ידו מעט והן נופלין ומשתדרין: תבלעמו ארץ. מכאן שזכו לקבורה, בשכר שאמרו ה' הנדיק: (13) נדהלת. לשון מנהל. ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית:

- 14 The peoples have heard, they tremble; Pangs have taken hold on the inhabitants of Philistia. 14 שָׁמְעוּ עַמִּים יְרֵגוֹן חֵיל אֲחֻז יִשְׁבִּי פִלְשֵׁת: שָׁמְעוּ עַמִּמָּא וְזָעוּ דְּחִלָּא אַחְדָּתָנִין לְדִהּוּ יִתְבִּין בְּפִלְשֵׁת:
- 15 Then were the chiefs of Edom affrighted; The mighty men of Moab, trembling taketh hold upon them; All the inhabitants of Canaan are melted away. 15 אֲזִי נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֶאֱחָזְמוּ רָעַד נִמְגּוּ כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן: אֲזִי נִבְהָלוּ רִבְרֵי אֲדוֹם תִּקִּיפֵי מוֹאָב אַחְדָּתָנִין רְתִיתָא אֲתִבְרוּ כָּל דִּהּוּ יִתְבִּין בְּכְנַעַן:
- 16 Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O LORD, Till the people pass over that Thou hast gotten. 16 תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפָחַד בְּגֹדֶל זְרוּעָה יְדָמֻ כָּאֶבֶן עַד־יַעֲבֹר עַמְּךָ יִהְיֶה עַד־יַעֲבֹר עִם־זֶנְךָ קָנִיתָ: תִּפֹּל עֲלֵיהֶן אִימָתָא וּדְחִלָּתָא בְּסִגֵּי תִיקְפָךְ יִשְׁתַּקִּין כָּאֶבְנָא עַד דִּיעֲבֹר עַמְּךָ יִי יְת אֲרֻנָּא עַד דִּיעֲבֹר עַמָּא דְנָן דְּפִרְקִיתָא יְת יִרְדָּנָא:
- 17 Thou bringest them in, and plantest them in the mountain of Thine inheritance, The place, O LORD, which Thou hast made for Thee to dwell in, The sanctuary, O Lord, which Thy hands have established. 17 תְּבִאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּהָר נַחֲלָתְךָ מְכוֹן לְשַׁבְתְּךָ פַּעֲלֶת יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדָנִי בִּזְנוֹנֵי יְדִידָה: תְּעִילְנוּ וְתִשְׁרִינוּ בְּטוֹרָא דְּאַחְסִנְתָּךְ אֲתָר לְבֵית שְׁכִינְתָּךְ אֲתִקְנִיתָא יִי מִקְדָּשָׁא יִי אֲתִקְנִיתָא יְדִידָה:
- 18 The LORD shall reign for ever and ever. 18 יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: יִי מַלְכוּתִיָּה לְעֹלָמָא וּלְעֹלְמֵי עֲלָמָא:
- 19 For the horses of Pharaoh went in with his chariots and with his horsemen into the sea, and the LORD brought back the waters of the sea upon them; but the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea. 19 כִּי בָּא סוּס פֶּרְעֹה בְּרִכְבּוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיָם וַיָּשָׁב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת־מֵי הַיָּם וַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֹשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם: (פ) אֲרֵי עָאֵלוּ סוּסוֹת פֶּרְעָה בְּרִתְכוּדֵי וּבִפְרָשׁוּדֵי בְּיָמָא וַאֲתִיב יִי עֲלֵיהֶן יְת מֵי יָמָא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלִיכוּ בִּיבֹשָׁתָא בְּגוּ יָמָא:

(14) ירגזון. מתרגזין: ישיבי פלשת. מפני שהרגו את בני אפרים, שמהירו את הקץ ויאלו בחזקה, כמפורש בדברי הימים, והרגום אנשי גת:

(15) אלופי אדום אילי מואב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אנינות (מכילתא שירה פ"ט), שהיו מתאוננים ומנטערים על כבודם של ישראל: נמוגו. נמסו, כמו בְּרִדְצִים תְּמַגְגֵּנָה (תהלים סה, יא). אמרו, עלינו הם באים, לבלותינו ולירש את ארצנו:

(16) תפול עליהם אימתה. על הרחוקים: ופחד. על הקרובים, כענין שנאמר כִּי שָׁמְעוּ אֶת הַקֹּל הוֹבִיטִי וגו' (יהושע ז, י). מכילתא שירה פ"ט): עד יעבור. עד יעבור. כסרגומו: קניית. חצבת משאר אומות, כחפץ הקנוי בדמים יקרים שחצב על האדם:

(17) תביאמו. נתנבא משה שלא יכנס לארץ, לכך לא נאמר תביאנו, (נראה שלא יכנסו לארץ וכו'), והכי איתא בזהדיא פרק יט נוחלין (בבא בתרא דף ק"ט): ובמכילתא (שם פ"י), הצנים יכנסו ולא האצות, אף שלא נגזרה גזירת מרגלים עדיין, מכל מקום ניבא ולא ידע מה ניבא. מהרש"ל: מכוון לשבתך. מקדש של מטה מכוון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת: מקדש. הטעם עליו זקף גדול, להפרידו מחצית השם שלאחריו, המקדש אשר כונו ידך ה'. חצבי צית המקדש, שהעולם נברא ביד אחת, שנאמר אֶף יְדִי יִסְדָּה אֶרֶץ (ישעיה מח, יג), ומקדש צשתי ידים, ואימתי יצנה צשתי ידים, בזמן שה' ימלך לעולם ועד, לעתיד לבא שכל המלוכה שלו:

(18) לעולם ועד. לשון עולמית הוא, והו"ו זו יסוד, לפיכך הוא פתוחה, אצל וְאֶלְכִי הִיזַעַע וְעַד (ירמיה כט, כג), שהו"ו זו שמוש, קמוצה היא:

(19) כי בא סוס פרעה. כאשר בא:

- 20 And Miriam the prophetess, the sister of Aaron, took a timbrel in her hand; and all the women went out after her with timbrels and with dances.
- 21 And Miriam sang unto them: Sing ye to the LORD, for He is highly exalted: The horse and his rider hath He thrown into the sea.
- 22 And Moses led Israel onward from the Red Sea, and they went out into the wilderness of Shur; and they went three days in the wilderness, and found no water.
- 23 And when they came to Marah, they could not drink of the waters of Marah, for they were bitter. Therefore the name of it was called Marah.
- 24 And the people murmured against Moses, saying: 'What shall we drink?'
- 25 And he cried unto the LORD; and the LORD showed him a tree, and he cast it into the waters, and the waters were made sweet. There He made for them a statute and an ordinance, and there He proved them;
- וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחֹת אַהֲרֹן אֶת־תִּמְתֵּךְ בְּיָדָהּ וַתֵּצֵאנָּה כָּל־הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתִמְתֵּים וּבְמִחֻלֹּת:
- וַתִּשָּׁבַע מִרְיָם לְהוֹן מִרְיָם שִׁבְחוּ וְאוֹדוּ קָדֶם יְיָ אֲתָנָאִי עַל־גִּיּוֹתֶינִי וְגִיּאוֹתָא דִּילִיָּהּ הִיא סוֹסָא וְרִכְבִּיהָ רָמָא בִּימָא:
- וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ בַּמִּדְבָּר שְׁלֹשֶׁת־יָמִים וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם:
- וַיָּבֹאוּ מִקְדָּתָהּ וְלֹא יָכֻלוּ לִשְׁתֹּת מֵימָם מִמֶּדֶה כִּי מֵרִים הֵם עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמָהּ מֶרֶה:
- וַיִּלְנוּ הָעָם עַל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה־נִּשְׁתַּהּ:
- וַיִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיּוֹרֶהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל־הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שָׁם שָׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסָּהוּ:
- וַיִּצְעַק מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחֹת אַהֲרֹן אֶת־תִּמְתֵּךְ בְּיָדָהּ וַתֵּצֵאנָּה כָּל־הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתִמְתֵּים וּבְמִחֻלֹּת:
- וַתִּשָּׁבַע מִרְיָם לְהוֹן מִרְיָם שִׁבְחוּ וְאוֹדוּ קָדֶם יְיָ אֲתָנָאִי עַל־גִּיּוֹתֶינִי וְגִיּאוֹתָא דִּילִיָּהּ הִיא סוֹסָא וְרִכְבִּיהָ רָמָא בִּימָא:
- וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ בַּמִּדְבָּר שְׁלֹשֶׁת־יָמִים וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם:
- וַיָּבֹאוּ מִקְדָּתָהּ וְלֹא יָכֻלוּ לִשְׁתֹּת מֵימָם מִמֶּדֶה כִּי מֵרִים הֵם עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמָהּ מֶרֶה:
- וַיִּלְנוּ הָעָם עַל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה־נִּשְׁתַּהּ:
- וַיִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיּוֹרֶהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל־הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שָׁם שָׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסָּהוּ:

(20) ותקח מרים הנביאה, היכן נתגזאה, כשהיתה אחות אהרן קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שחלד בן וכו', כדאיתא בסוטה (יז). דבר אחר אחות אהרן, לפי שמסר נפשו עליה כשננטרעה, נקראת על שמו: את התף. כלי של מיני זמר: בתופים ובמחולות. מוצטחות היו לדקנויות שדור שהקצה עושה להם נסים, והוציאו תופים ממזרים:

(21) ונתען להם מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עוגין אחרי, ומרים אמרה שירה לנשים (מכילתא פ"י):

(22) ויסע משה. הסיען בעל כרחם, שעטרו מזרים את סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מואצין אותם בים, וגדולה היתה ביזת הים מזיזת מזרים, שנאמר תורי וזהב נעשה לך עס נקדות הבקף (שיר השירים א, יא. מכילתא פסחא סוף פ"ג), לפיכך הוצרך להסיען בעל כרחם:

(23) ויבאו מרתה. כמו למרה. ה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בתחלתה, והתי"ו היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה, ובסמיכתה כשהיא נדצקת לה"א שהוא מוסיף במקום הלמ"ד, תהפך הה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבה תהפך לתי"ו בסמיכתה. כמו חמה אין לי (ישעיה כז, ד), וחמתו צערה זו (אסתר א, יז), הרי ה"א של שורש נהפכת לתי"ו מפני שנמכת אל הו"א הנוספת. וכן עבד ואמה, הגה חמתו צערה (בראשית ל, ג). לנפש חיה (שם ב, ז), וזהמלו חיה לו (איוז לג, כ). צין חמתה (שופטים ד, ה), ותשאלו חמתה (שמואל א, ז, יז):

(24) וילכו. לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא, ואתרעמו, וכן דרך לשון תלויה להסב הדבור אל האדם, מתלונן, מתרועע, ולא אמר לונן, רועס, וכן יאמר הלוכו דקומפ"ל ישנ"ק ש"י מוסב הדבור אליו באמרו ש"י:

(25) שם שם לו. צמרה נתן להם מקצת פרחיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת, ופרה אדומה, ודינין (סנהדרין

26

26

27

חמישי

XVI

XVI

2

2

3

3

(נו): ושם נסדור. לעס, וראה קשי ערפון, שלא נמלכו במשה בלשון יפה, בקש עלינו רחמים שיהיו לנו מים לשחות, אלא נתלוננו:

(26) אם שמוע תשמע. וזקבלה שיקבלו עליהם: תעשה. היא עשייה: והאזנת. מטה אזנים לדקדק בהם: ככל חקיו. דברים שאינן אלא גזירת מלך בלא שום טעם, ויזר הרע מקנטר עליהם, מה איסור באלו, למה נאסרו, כגון לבישת כלאים ואכילת חזיר ופרה אדומה וכיוצא בהם: לא אשים עליך. ואם אשים, הרי הוא כלל הושמה, כי אני ה' רופאך (מכילתא ויסע פ"א), זהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך, ומלמדך תורה ומצוות למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דברים שמחזירים אותך לידי חולי, וזהו איזון מצוות, וכן הוא אומר רפאות פה לשרף (משלי ג, ח):

(27) שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה עִינַת מַיִם. כִּגְדַל י"ג צְבָטִים נֹדְמָנוּ לָהֶם: וְעַתָּה תִּמְרִיב. כִּגְדַל צְבָטִים זָקִינִים:
(1) בַּחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי יוֹם. תִּפְרֹשׁ הַיּוֹם שֶׁל חֲמִינִי זו, לְפִי שֶׁבֹר צִיּוֹם כִּלְמָה הַחֲרָרָה שֶׁהוֹאִיאוּ מִמֶּזְרִים וְהוֹצִרְכוּ לִמֶּנּוּ,
לְמַדְנוּ, שֶׁאֵלְכּוּ מִשִּׁירֵי הַצֶּבֶק (אוּ מִשִּׁירֵי הַמַּעֲלָה) שֶׁשִּׁים וְאַחַת סְעוּדוֹת, וְיִרְדּוּ לָהֶם מִן בֶּט"ז בְּחֵייר, וְיוֹם א' בְּשַׁבָּת הִיא,
כְּדֵאִתָּא בְּמִסְכָּת שַׁבָּת (פז):
(2) וְיִלְוֶנוּ. לְפִי שֶׁכֻּלָּה לְהַסֵּם:

<p>Then said the LORD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הֲנִי מְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וּלְקֶטְוֹ דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ לִמְעַן אֲנִסְנוּ הַיֵּלֶךְ בְּתוֹרָתִי אִם-לֹא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הֲנִי מְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וּלְקֶטְוֹ דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ לִמְעַן אֲנִסְנוּ הַיֵּלֶךְ בְּתוֹרָתִי אִם-לֹא:</p>
<p>And it shall come to pass on the sixth day that they shall prepare that which they bring in, and it shall be twice as much as they gather daily.'</p>	<p>וַיְהִי בְיוֹמָא שְׁתִּיתָא וַיִּתְּנוּ יְהוָה עַל חֵד תִּרְוִן עַל דִּילְקֶטוֹן יוֹם יוֹם:</p>	<p>וַיְהִי בְיוֹם הַשְּׁשִׁי וַחֲכִינוּ אֶת אֲשֶׁר-יָבִיאוּ וַהֲיָה מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם וַיֹּם:</p>
<p>And Moses and Aaron said unto all the children of Israel: 'At even, then ye shall know that the LORD hath brought you out from the land of Egypt;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִמְשָׁא וְתִדְעוּן אֲרִי יְיָ אֵפִיק יְהִכֹּן מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וַיִּדְעֻם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>and in the morning, then ye shall see the glory of the LORD; for that He hath heard your murmurings against the LORD; and what are we, that ye murmur against us?'</p>	<p>וּבִקְרָא וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם עַל-יְהוָה וַנַּחֲנוּ מָה כִּי (כ' תְּלוֹנוֹ) [ק' תְּלִינוֹ] עָלֵינוּ:</p>	<p>וּבִקְרָא וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם עַל-יְהוָה וַנַּחֲנוּ מָה כִּי (כ' תְּלוֹנוֹ) [ק' תְּלִינוֹ] עָלֵינוּ:</p>
<p>And Moses said: 'This shall be, when the LORD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the LORD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings are not against us, but against the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּדִיתִין יְיָ לְכֹן בְּרִמְשָׁא בִסְרָא לְמִיכָל וּלְחֵמָא בְּצִפְרָא לְמִסְבַּע בְּדִשְׁמִיעֹן קִדָּם יְיָ תוֹרַעְמָתְכוֹן דְּאִתּוֹן מִתְרַעְמִין עֲלוּהִי וַנַּחֲנוּ מָה לֹא עָלָא תוֹרַעְמָתְכוֹן אֱלֹהִין עַל מִימְרָא דִּי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתֵת יְהוָה לָכֶם בְּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וּלְחֶם בִּבְקָר לְשִׁבְעַ בְּשִׁמְעֵ יְהוָה אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וַנַּחֲנוּ מָה לֹא-עָלֵינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל-יְהוָה:</p>

(3) מי יתן מותנו. שנמות, ואינו שם דבר כמו מותנו (בחולס), אלא כמו עשותנו, חנותנו, שזנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרומנו לוי דמיסנא, לו מתנו, הלואי והיינו מתים:

(4) דבר יום ביומו. לורך אכילת יום ילקטו ביומו, ולא ילקטו היום לורך מחר (מכילתא ויסע פ"ז): למען אנסנו הילך בתורת. אם ישמרו מצות התלויות זו, שלא יסירו ממנו, ולא ילאו בשבת ללקוט:

(5) והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על שהיו רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני אשר יביאו והיה משנה, לאחר שיביאו ימלאו משנה במדידה, על אשר ילקטו וימדו יום יום, וזהו לקטו לקס מִשְׁנָה, זלקיטתו היה נמצא לחם משנה, וזהו על פן הוא נתן לקס ציוס הששעי לקס יומים, ונתן לכם זרכה (פויש"ן) צזית, למלאות העומר פעמים ללחם יומים:

(6) ערב. כמו לערב: וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו, תדעו כי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם שגיז לכם את השליו:

(7) ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר והיה כבוד ה' נראה זענן נאמר, אלא כך אמר להם, ערז וידעתם כי היכולת צידו ליתן תלונתם, ובקר יתן, אך לא צפנים מאירות יתנה להם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו, ומכרם מלאה, והלחם ששאלתם לורך צירידתו, לבקר תראו את כבוד אור פניו, שיורידוהו לכם דרך חזה צבקר, שיש שעות להכינו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמונה צקופסא: תלונתכם על ה'. כמו אשר על ה': ונחנו מה. מה אנחנו חסודין: כי תלינו עלינו. שתרעימו עלינו את הכל, את צניס ונשיס וצנתיס וערז רז. ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו זלשון תפעילו, מפני דגשותו וקרייתו, שאילו היה רפה, הייתי מפרשו זלשון תפעילו, כמו וילן זקס על מִשָּׁה (שמות יז, א), או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא תלונ, הייתי מפרשו לשון תלוננו, עכשיו הוא משמע תלינו את אחרים, כמו במרגלים וילינו עלינו זקס קל זקדה (במדבר יד, ז):

69

- 9 And Moses said unto Aaron: 'Say unto all the congregation of the children of Israel: Come near before the LORD; for He hath heard your murmurings.'
- 10 And it came to pass, as Aaron spoke unto the whole congregation of the children of Israel, that they looked toward the wilderness, and, behold, the glory of the LORD appeared in the cloud.
- 11 And the LORD spoke unto Moses, saying:
- 12 'I have heard the murmurings of the children of Israel. Speak unto them, saying: At dusk ye shall eat flesh, and in the morning ye shall be filled with bread; and ye shall know that I am the LORD your God.'
- 13 And it came to pass at even, that the quails came up, and covered the camp; and in the morning there was a layer of dew round about the camp.
- 14 And when the layer of dew was gone up, behold upon the face of the wilderness a fine, scale-like thing, fine as the hoar-frost on the ground.
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן אֲמַר
אֶל-כָּל-עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת
תִּלְוֹתֵיכֶם:
- וַיְהִי כַּדְבָּר אַהֲרֹן
אֶל-כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
וַיִּפְּנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה
כְּבוֹד יְהוָה נִרְאָה
בְּעָנָן: (פ)
- וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
וַיֹּמַר לְמֹשֶׁה וְיִמְלִיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמִימָר:
- שָׁמַעְתִּי אֶת-תִּלְוֹנֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל דְּבַר אֱלֹהִים לֵאמֹר
בֵּין הָעֶרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר
וּבבֹקֶר תִּשְׂבְּעוּ-לֶחֶם
וַיִּדְעֻתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם:
- וַיְהִי בָעֶרֶב וַתַּעַל הַשָּׁלֹ
וַתִּכַּס אֶת-הַמַּחֲנֶה וּבבֹקֶר
הָיְתָה שִׁכְבַּת הַטֵּל סָבִיב
לַמַּחֲנֶה:
- וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטֵּל וְהָיָה
עַל-פָּנֵי הַמִּדְבָּר דֶּק מְחוֹסֶפֶס
דֶּק כַּפָּפֹר עַל-הָאָרֶץ:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֲמַר
לְכָל כְּנֹשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
קִרְבוּ קִדְּם יְיָ אֲרִי שְׁמִיעֵן
קְדְמוֹהִי תוֹרַעְמֹתְכוֹן:
- וַתֵּיָּה כַּדְבָּר אַהֲרֹן
כָּל כְּנֹשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַתִּפְּנִיאוּ לַמִּדְבָּרָא וְהִנֵּה
יִקְרָא דִּי אַתְּגִילִי בְעָנָא:
- וַתֵּיָּה כַּדְבָּר אַהֲרֹן
כָּל כְּנֹשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַתִּפְּנִיאוּ לַמִּדְבָּרָא וְהִנֵּה
יִקְרָא דִּי אַתְּגִילִי בְעָנָא:
- וַתֵּיָּה כַּדְבָּר אַהֲרֹן
כָּל כְּנֹשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַתִּפְּנִיאוּ לַמִּדְבָּרָא וְהִנֵּה
יִקְרָא דִּי אַתְּגִילִי בְעָנָא:
- וַתֵּיָּה כַּדְבָּר אַהֲרֹן
כָּל כְּנֹשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַתִּפְּנִיאוּ לַמִּדְבָּרָא וְהִנֵּה
יִקְרָא דִּי אַתְּגִילִי בְעָנָא:

(8) בשר לאכול. ולא לשזבע, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשזבע. ומה ראה להוריד לחם בצקר ובשר בערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה בהמות היו להם, ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר, לפיכך נתן להם שזעת טורח שלא כהוגן: אשר אתם מלינים עליו. את האחרים, השומעים אתכם מתלוננים:

(9) קרבו. למקום שהעני ירד: (13) השליו. מין עוף, ושמן מאד (יוםא עה.): היתה שכבת הטל. הטל שוכב על המן, ובמקום אחר הוא אומר ויבִרְדַּת הטל וגו' (במדבר יא, ט), הטל יורד על הארץ, והמן יורד עליו, וחוזר ויורד טל עליו, והרי הוא כמונה בקופסא (יוםא עה: מכילתא ויסע פ"ג):

(14) ותעל שכבת הטל וגו'. כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת החמה, אף אם תמלא שפופרת של ביצה טל, ותסתום את פיה ותניחה בחמה, היא עולה מאליה באויר. ורבותינו דרשו, שהטל עולה מן הארץ באויר, וכעלות שכבת הטל נתגלה המן, וראוהנה על פני המדבר וגו': דק. דבר דק: מחוספס. מגולה, ואין דומה לו במקרא, ויש לפרש מחוספס, לשון חפיסה ודליוסקמא שזלשון משנה, כשנתגלה משכבת הטל, ראו שהיה דבר דק מחוספס בחורבו בין שתי שכבות הטל. ואונקלוס תרגם מקלף, לשון מחשוף הלצן: ככפור. כפור גליד"א בלע"ז דעֶדֶק כגיר, כאצני גיר, והוא מין צבע שחור, כדאמרינן גזי כסוי הדס, הגיר והצניף. דעֶדֶק

- 15 And when the children of Israel saw it, they said one to another: a'What is it?'—for they knew not what it was. And Moses said unto them: 'It is the bread which the LORD hath given you to eat.
- 16 This is the thing which the LORD hath commanded: Gather ye of it every man according to his eating; an omer a head, according to the number of your persons, shall ye take it, every man for them that are in his tent.'
- 17 And the children of Israel did so, and gathered some more, some less.
- 18 And when they did mete it with an omer, he that gathered much had nothing over, and he that gathered little had no lack; they gathered every man according to his eating.
- 19 And Moses said unto them: 'Let no man leave of it till the morning.'
- 20 Notwithstanding they hearkened not unto Moses; but some of them left of it until the morning, and it bred worms, and rotted; and Moses was wroth with them.
- 21 And they gathered it morning by morning, every man according to his eating; and as the sun waxed hot, it melted.
- וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֶחָיו מֶן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא ה' הֵלֶחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָהּ:
- זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צֻוְּהָ לִקְטוֹ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ עֹמֶר לְגִלְגֻלַת מִסְפָּר נַפְשֵׁיכֶם אִישׁ לְאִשֵּׁר בְּאֹהֶלוֹ תִקְחוּ:
- וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמֶּרֶבֶה וְהַמְּמָעִיט:
- וַיִּמְדוּ בְעֹמֶר וְלֹא הָעֲדִיף הַמֶּרֶבֶה וְהַמְּמָעִיט לֹא הִחְסִיר אִישׁ לְפִי־אֲכָלוֹ לִקְטוֹ:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל־יְיֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר:
- וְלֹא־שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּותֶרוּ אַנְשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וַיֵּרָם תוֹלְעִים וַיִּבְאֵשׁ וַיִּקְצָף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:
- וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כְּפִי אֲכָלוֹ וְחֶם הַשֶּׁמֶשׁ וַנִּמָּס:
- וַיִּלְקְטוּ יְתִיה בַּצֹּפֶר בַּצֹּפֶר גֹּבֵר כְּפֹם מִיכְלִיה וּמֵא דְמִשְׁתַּאֵר מִנִּיה עַל אֲפִי חֻקְלָא כֵּד חֵמָא עֲלוּהִי שְׁמֵשׁא פָּשָׁר:

פְּגִיר פְּגִלִידָה עַל חֶמֶשׁ, דָּק הִיא כְּגִיר וְשׁוֹכֵז מוֹגֵלֵד כְּקֶרֶחַ עַל הָאֶרֶץ, וְכֵן פִּירוּשׁוֹ דָּק כְּכַפּוֹר, שְׁטוֹחַ קְלוֹשׁ וּמַחוּזֵר כְּגִלִיד. דָּק טִינָז' ש' זַלְע' ש' הִיא מְגִלִיד גֵּלֵד דָּק מִלְמַעְלָה, וְכְגִיר שְׁחָרָס אֲוִנְקָלוּס, חוֹסֶפֶת הוּא עַל לִשׁוֹן הָעֶצְרִית, וְאִין לוֹ חִיצָה צִפְסוּק:

(15) מִן הוּא. הִכַּנְת מוֹזוֹן הוּא, כְּמוֹ וַיִּמְן לָהֶם הַמֶּלֶךְ (דִּנְיָאֵל א, ה): כִּי לֹא יָדְעוּ מַה הוּא. שִׁקְרָאוּהוּ צִשְׁמוֹ: (16) עוֹמֶר. שֵׁם מַדָּה: מִסְפַּר נַפְשׁוֹתֵיכֶם. כְּפִי מִנִּין נַפְשׁוֹת שִׁישׁ לֹאִישׁ צִאֲהֵלוֹ, תִּקְחוּ עוֹמֶר לְכָל גּוֹלְגוֹלָת: (17) הַמֶּרֶבֶה וְהַמְּמָעִיט. יֵשׁ שְׁלֻקְטוֹ הִרְצָה וַיֵּשׁ שְׁלֻקְטוֹ מַעֵט, וְכִשְׁצִאוּ לְצִיחָם, וּמִדְּדוּ עוֹמֶר אִישׁ אִישׁ מֵה שְׁלֻקְטוֹ, וּמֵאִלּוּ שֶׁהִמְרִצָה לְלֻקוֹת לֹא הָעֲדִיף עַל עוֹמֶר לְגוֹלְגוֹלָת אֲשֶׁר צִאֲהֵלוֹ, וְהַמְּמָעִיט לְלֻקוֹת לֹא מֵאִלּוּ חֶסֶר מֵעוֹמֶר לְגוֹלְגוֹלָת, וְהוּא נֶס גָּדוֹל שֶׁנִּעֲשֶׂה צוֹ:

(20) וַיֹּותֶרוּ אַנְשִׁים. דָּתָן וְאֶזְרִיס (שְׁמוֹר' כה, י): וַיִּרְם תוֹלְעִים. לִשׁוֹן רְמָה: וַיִּבְאֵשׁ. הִרִיזָה מִקְרָא הַפּוֹחַ, שֶׁצִּחְחָלָה הַצִּאִישׁ וּלְצִסּוֹף הַחֲלִיעַ, כְּעִנִּין שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא הָצִאִישׁ וְרָמָה לֹא הָיָה צוֹ, וְכֵן דְּרָךְ כָּל הַמַּתְלִיעִים: (21) וְחֶם הַשֶּׁמֶשׁ וַנִּמָּס. הֵנָּשָׁר צִשְׁדָּה נְמוֹחַ וְנִעֲשֶׂה נַחֲלִים, וְשׁוֹתִין מִמֶּנּוּ אִילִים וְצִאִים, וְאוֹמוֹת הָעוֹלָם נִדִּין

- 22 And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses.
- 23 And he said unto them: 'This is that which the LORD hath spoken: To-morrow is a solemn rest, a holy sabbath unto the LORD. Bake that which ye will bake, and seethe that which ye will seethe; and all that remaineth over lay up for you to be kept until the morning.'
- 24 And they laid it up till the morning, as Moses bade; and it did not rot, neither was there any worm therein.
- 25 And Moses said: 'Eat that to-day; for to-day is a sabbath unto the LORD; to-day ye shall not find it in the field.
- 26 Six days ye shall gather it; but on the seventh day is the sabbath, in it there shall be none.'
- 27 And it came to pass on the seventh day, that there went out some of the people to gather, and they found none.
- 28 And the LORD said unto Moses: 'How long refuse ye to keep My commandments and My laws?
- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי לִקְטוֹ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאִתָּהּ וַיָּבֹאוּ כָּל-נְשֵׂאֵי הָעֵדָה וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:
- וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שַׁבָּתוֹן שַׁבַּת-קֹדֶשׁ לִיהוָה מָחָר אֵת אֲשֶׁר-תֹּאפֹּי אָפוּ וְאֵת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֵת כָּל-הָעֵדָה הִנִּיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמַרְתָּ עַד-הַבֹּקֶר:
- וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבָּאִישׁ וּרְמָה לֹא-הָיְתָה בּוֹ:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶכְלָהוּ הַיּוֹם כִּי-שַׁבַּת הַיּוֹם לִיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצְאוּהוּ בַשָּׂדֶה:
- שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטֹהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:
- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן-הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מָצְאוּ: (ס)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אַנְהָ מֵאַנְהָם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי:
- וַתְּהִי בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָא וַתֵּצֵא נַפְקוּ מִן עֵמָא לְמִלְקֻט וְלֹא אִשְׁכְּחוּ:
- וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עַד אֲמַתִּי אֲתוֹן מִסְרִבִּין לְמַטֵּר פְּקוּדֵי וְאוֹרִיתִי:

מהם וטועמים זהם טעם מן (מכילתא ויסע פ"ד), ויודעים מה שצקן של ישראל. ונמס, פשר, לשון פושרים, ע"י השמש מתחמם ומפשיר: ונמס. דיטנ"פריר (זו גיין זו שמעלנען), ודוגמתו צסנהדרין צסוף ד' מיתות (סו:): (22) לקטו לחם משנה. כשמדדו את לקיטתם צהליהם, מצאו כפלים שני העומר לאחד. ומדרש אגדה, לחם משונה, אותו היום נשתנה לצנח צריחו וטעמו (מכילתא ויסע פ"צ), (שאם להגיד ששנים היו והלא כתיב שני העומר לאחד, אלא משונה בטעם וריח): ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת, שנצטוו לומר להם וְהָיָה צִיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהָקִינוּ וגו', עד ששאלו את זאת אמר להם הוא אשר דבר ה' שנצטוית לומר לכם, ולכן ענשו הכתוב, שאמר לו עד אָנָּה מֵאַנְהָם, ולא הוציאו מן הכלל: (23) את אשר תאפו אפו. מה שאתם רוצים לאפות צתנור, אָפוּ היום הכל לשני ימים, ומה שאתם צריכים לצבל ממנו צמים, צסלו היום. לשון אפייה נופל צלחם ולשון צישול צתצסיל: למשמרת. לגניזה: (25) ויאמר משה אכלהו היום וגו'. שחרית שהיו רגילין לצלח וללקוט, צאו לצלח אס נלא אס לאו, אמר להם את צצידכם אכלו. לערצ חזרו לפניו ושאלוהו מהו לצלח, אמר להם שבת היום, ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד, אמר להם היום לא תמצאוהו, מה תלמוד לומר היום, היום לא תמצאוהו אצל מחר תמצאוהו (מכילתא ויסע פ"ד): (26) וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא יהיה צו. ולא צא הכתוב אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים (מכילתא סס):

- 29 See that the LORD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.
- 30 So the people rested on the seventh day.
- 31 And the house of Israel called the name thereof Manna; and it was like coriander seed, white; and the taste of it was like wafers made with honey.
- 32 And Moses said: 'This is the thing which the LORD hath commanded: Let an omerful of it be kept throughout your generations; that they may see the bread wherewith I fed you in the wilderness, when I brought you forth from the land of Egypt.'
- 33 And Moses said unto Aaron: 'Take a jar, and put an omerful of manna therein, and lay it up before the LORD, to be kept throughout your generations.'
- 34 As the LORD commanded Moses, so Aaron laid it up before the Testimony, to be kept.
- רְאוּ כִּי־יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל־כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל־יָצָא אִישׁ מִמָּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:
- וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:
- וַיִּקְרְאוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מֶן וְהוּא כְזֶרַע גֹּדֶל לֶכֶן וְטַעְמוֹ כַּצִּפִּיחַת בִּדְבַשׁ:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מִלֹּא הֵעֵמֹל מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לִמְעַן יֵרָאוּ אֶת־הֵלֶחֶם אֲשֶׁר הֵאכֵלְתִּי אֹתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֹתְכֶם מִמִּצְרָיִם:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצָנָת אַחַת וּתֵן־שָׁמָּה מִלֹּא־הָעֵמֹל מֶן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם:
- כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּנִּיחֵהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמֶרֶת:
- חֲזוּ אֲרִי יְיָ יְהִי לָכֹן שַׁבָּתָא עַל כֵּן הוּא יְהִיב לָכֹן בַּיּוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לֶחֶם תִּרְיִן יוֹמִין תִּיבּוּ אֲנִשׁ תַּחְתּוֹתֵיהּ לֹא יִפּוֹק אֲנִשׁ מֵאֲתֵרֵיהּ בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה:
- וַשְׁבֹּתוּ עִמָּא בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה:
- וַקְרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל יֵת שְׁמִיהּ מֶן וְהוּא כְּזֶרַע וְזֶרַע גְּדָא חִיזָר וְטַעְמֵיהּ כַּאֲסְקָרִיטוֹן בִּדְבַשׁ:
- וַאֲמַר מֹשֶׁה דִּין פְּתִגְמָא דְּפִקִּיד יְיָ מְלִי עוֹמְרָא מְנִיהּ לְמִטְרָא לְדִרְכִּיכּוֹן בְּדִיל דִּיחֲזוֹן יֵת לֶחֶמָא דְּאִזְכִּילִית יִתְכּוֹן בַּמִּדְבָּרָא בְּאַפְקוּתֵי יִתְכּוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:
- וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן סֵב צְלוּחִית חֲדָא וְהִב תִּמְזֵן מְלִי עוֹמְרָא מֶן וְאַצְנַע יִתִּיהּ קָדָם יְיָ לְמִטְרָא לְדִרְכִּיכּוֹן:
- כַּמָּא דְּפִקִּיד יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַצְנַעִיהּ אַהֲרֹן קָדָם סְהַדוּתָא לְמִטְרָא:

(28) עד אנה מאנחת. משל הדיוט הוא, צִהָדִי הוּאָ לְקִי פִרְצָא (צ"ק 35). ע"י הרשעים מתגנין הכשרין;
 (29) ראו. צעיניכם כי ה' צנצנדו מזהיר אתכם על השבת, שהרי גם נעשה בכל ערב שבת, לשת לכם לחם יומים:
 שבו איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליוצא חוץ לתחום, ג' לגופו, וא' לפישוט ידים ורגלים: אל יצא איש ממקומו. אלו אלפים אמה של תחום שבת, ולא במפורש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקטני המן נאמר:
 (31) והוא כזרע גד לבן. עשז ששמו קוליינד"רי (קאריאדער) וזרע שלו עגול ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה, והוא לבן: כצפיחת. צִנֵּק שטטגנין אותו צדצש, וקורין לו אַסְקָרִיטוֹן צלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס:
 (32) למשמרת. לגניזה: לדורותיכם. צימי ירמיהו. כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אחס עוסקים בתורה, והם אומרים גניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נפטרנס, הוציא להם צנצנת המן, אמר להם אַסְקָרִיטוֹן קָדָם ה' (ירמיהו 3, לא), שמעו לא נאמר, אלא ראו, בזה נפטרנסו אבותיכם, הרצה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו:
 (33) צנצנת. צלוחית של חרס כתרגומו: והנח אותו לפני ד'. לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנצנה אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת המן:

35	And the children of Israel did eat the manna forty years, until they came to a land inhabited; they did eat the manna, until they came unto the borders of the land of Canaan.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמָּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בָּאֵם אֶל־אֶרֶץ נוֹשָׁבִת אֶת־הַמָּן אָכְלוּ עַד־בָּאֵם אֶל־קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן:	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמָּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בָּאֵם אֶל־אֶרֶץ נוֹשָׁבִת אֶת־הַמָּן אָכְלוּ עַד־בָּאֵם אֶל־קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן:	35
36	Now an omer is the tenth part of an ephah.	וְהָעֹמֶר עֲשֵׂרִית הָאִיפָה הוּא: (פ)	וְהָעֹמֶר עֲשֵׂרִית הָאִיפָה הוּא: (פ)	36
XVII	And all the congregation of the children of Israel journeyed from the wilderness of Sin, by their stages, according to the commandment of the LORD, and encamped in Rephidim; and there was no water for the people to drink.	וַיֵּסְעוּ כָּל־עַדֹּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר־סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרִפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשִׁתָּת הָעָם:	וַיֵּסְעוּ כָּל־עַדֹּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר־סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרִפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשִׁתָּת הָעָם:	שני
2	Wherefore the people strove with Moses, and said: 'Give us water that we may drink.' And Moses said unto them: 'Why strive ye with me? wherefore do ye try the LORD?'	וַיִּצָּא עַמָּא עִם מֹשֶׁה וַאֲמָרוּ הֲבוּ לָנָא מַיָּא וְנִשְׁתִּי וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה מָא נִצָּן אַתּוֹן עִמִּי מָא מְנַסֵּן אַתּוֹן קֳדָם יי:	וַיִּרְבּ הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תַנִּי־לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתָּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה־תִּרְיִבוּן עִמָּדִי מַה־תִּנְסֹן אֶת־יְהוָה:	2
3	And the people thirsted there for water; and the people murmured against Moses, and said: 'Wherefore hast thou brought us up out of Egypt, to kill us and our children and our cattle with thirst?'	וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלֵּן הָעָם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הֵעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָהֶמֶת אֶתִּי וְאֶת־בְּנֵי וְאֶת־מִקְנֵי בְצָמָא:	וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלֵּן הָעָם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הֵעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָהֶמֶת אֶתִּי וְאֶת־בְּנֵי וְאֶת־מִקְנֵי בְצָמָא:	3
4	And Moses cried unto the LORD, saying: 'What shall I do unto this people? they are almost ready to stone me.'	וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָעָם הַזֶּה עוֹד וְעֵיר הוֹן וְרָמוּנִי:	וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָעָם הַזֶּה עוֹד וְעֵיר הוֹן וְרָמוּנִי:	4
5	And the LORD said unto Moses: 'Pass on before the people, and take with thee of the elders of Israel; and thy rod, wherewith thou smotest the river, take in thy hand, and go.	וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה עֲבֵר קֳדָם עַמָּא וְסֹב עִמָּךְ מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל וְחֹטְרְךָ דְּמַחֲיִתָּא בְּיַד יְת נְהַרָא סֹב בְּיַדְךָ וְתִיזִיל:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֵר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטְרָךְ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בוֹ אֶת־הַיָּאֵר קַח בְּיַדְךָ וְהִלַּכְתָּ:	5

(35) ארבעים שנה. והלא חסר לי יום, שהרי צט"ו צאייר ירד להם המן תחלה, וצט"ו צניסן פסק, שנאמר וישצות המן ממקרת (יהושע ה, יז), אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממזרים טעמו בהם טעם מן: אל ארץ נושבת. לאחר שעזרו את הירדן (קידושין לח). (ס"א, שאותה שבער הירדן מיושבת וטובה, שנאמר אֶעֱצֶה נָא וְאָרְצָה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר צִעַר הַיָּרְדֵן (דברים ג, כה), ותרגום של נושבת יִצְעָא, ר"ל מיושבת. רש"י ישן): אל קצה ארץ כנען. במחלת הגזל, קודם שעזרו את הירדן והוא ערבות מואב, נמלאו מכחישין זה את זה, אלא בערבות מואב כשמת משה צו' בצד פסק המן מליד, ונסחפקו ממן שלקטו צו ציוס, עד שהקריבו העומר בששה עשר צניסן, שנאמר ויאכלו מעצור הארץ ממקרת הפסח (יהושע ה, יא):

(36) עשירית האיפה. האיפה שלש סאין, והסאה ו' קצין, והקצ ד' לוגין, והלוג ששה צינים, נמצא עשירית האיפה מ"ג צינים וחומש צינה, והוא שיעור לחלה ולמנחות:

(2) מזה תנסון. לומר היכול לתת מים בצרף ציה:

(4) עוד מעט. אם אמתי, עוד מעט וסקלוני:

<p>Behold, I will stand before thee there upon the rock in Horeb; and thou shalt smite the rock, and there shall come water out of it, that the people may drink.' And Moses did so in the sight of the elders of Israel.</p>	<p>הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ יְשׁוּם הָאֲנִי קָאִים קְדָמְךָ תָּמָן עַל-הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ עַל טֶנֶּקֶא בְּחֹרֵב וְתִמְחִי בַצּוּר וַיֵּצֵאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה בַצּוּר וַיֵּצֵאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מִשֶּׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And the name of the place was called Massah, and Meribah, because of the striving of the children of Israel, and because they tried the LORD, saying: 'Is the LORD among us, or not?'</p>	<p>וַיִּקְרָא שְׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמֵרִיבָה עַל-רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת-יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם-אֵין: (פ)</p>
<p>Then came Amalek, and fought with Israel in Rephidim.</p>	<p>וַיָּבֹא עֲמָלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרֶפְדִּים: וַיָּבֹא עֲמָלֵק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרֶפְדִּים:</p>
<p>And Moses said unto Joshua: 'Choose us out men, and go out, fight with Amalek; tomorrow I will stand on the top of the hill with the rod of God in my hand.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר-לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעֲמָלֵק מָחָר אֲנִכִּי נִצֵּב עַל-רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר לָנוּ גִבּוֹרִין וּפֹק אַגִּיתָ קְרָבָא בְּעֲמָלֵק מָחָר אֲנִי קָאִים עַל רִישׁ רְמָתָא וְחוּטְרָא דְאַתְעֵבִידּוּ בֵּיהּ נִסִּין מִן קָדָם יְיָ בְּיָדִי:</p>
<p>So Joshua did as Moses had said to him, and fought with Amalek; and Moses, Aaron, and Hur went up to the top of the hill.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כְּאֲשֶׁר אָמַר-לּוֹ מֹשֶ�ה לְהִלָּחֶם בְּעֲמָלֵק וּמֹשֶׁה אַהֲרֹן וְחֹוּר עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה: וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כְּאֲשֶׁר אָמַר-לּוֹ מֹשֶ�ה לְהִלָּחֶם בְּעֲמָלֵק וּמֹשֶׁה אַהֲרֹן וְחֹוּר עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה:</p>

(5) עבדור לפני העם. וראה אס יסקלוק, למה הוצאת לעז על בני: וקח אתך מזקני ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך המים יוצאים מן הצור, ולא יאמרו מעינות היו שם מימי קדם: ומשך אשר הכית בו את האור. מה תלמוד לומר אשר הכית בו את האור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה, שאינו מוכן אלא לפורענות, בו לקה פרעה, ומארים כמה מכות, במצרים ועל הים, לכך נאמר אשר הכית בו את האור, יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן:

(6) והכית בצור. על הצור לא נאמר, אלא צור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו קנפירינון, והצור נצק מפניו.

(8) ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני ציניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכל צד ונושך אתכם, ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב צנו על כתפו ויאלץ לדרך, היה אותו הצד רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שנייה, וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הצד ראת את אבא, אמר לו אביו, איך יודע היכן אני, השליכו מעליו וצא הכלב וגשכו:

(9) בחר לנו. ליווך, השווה לו, מכאן אמרו, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חבך כמורא רבך מנין, שנאמר ויאמר אהרן אל משה צי פלדי (במדבר יב, יא), והלא אהרן גדול מאחיו היה, ועושה את חצרו כרצו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר פלדי משה פלאס (שם יא, כח), כלס מן העולם, חייצין הס כלליה, המורדים בך כאילו מרדו בהקצ"ה: וצא הלחם. צא מן העין והלחם בו (מכילתא עמלק פ"א): מחר. צעת המלחמה, אנכי נצב: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא, שמהם זכותן מסייעת. דבר אחר בחר לנו אנשים, שיודעין לצטל כשפים, לפי שצני עמלק מכשפים היו:

(10) ומשה אהרן וחור. מכאן לתענית שצריכים שלשה לעצור לפני התיבה, שצתענית היו שרוים: חור. צנה של מרים היה, וכלב צעלה:

- 11 And it came to pass, when Moses held up his hand, that Israel prevailed; and when he let down his hand, Amalek prevailed.
- 12 But Moses' hands were heavy; and they took a stone, and put it under him, and he sat thereon; and Aaron and Hur stayed up his hands, the one on the one side, and the other on the other side; and his hands were steady until the going down of the sun.
- 13 And Joshua discomfited Amalek and his people with the edge of the sword.
- 14 And the LORD said unto Moses: 'Write this for a memorial in the book, and rehearse it in the ears of Joshua: for I will utterly blot out the remembrance of Amalek from under heaven.'
- 15 And Moses built an altar, and called the name of it Adonai-nissi.
- 16 And he said: 'The hand upon the throne of the LORD: the LORD will have war with Amalek from generation to generation.'
- וַיְהִי כַּד מֹשֶׁה יָרִים מִזְשֵׁה יָדוֹ וַיִּגְבֵּר יִשְׂרָאֵל וְכַד מֹשֶׁה יִטֵּה יָדוֹ וַיִּגְבֵּר עַמְלֵק:
- וַיִּדֵּי מֹשֶׁה כְּבָדִים וַיִּקְחוּ-אֲבָן וַיִּשְׁמְנוּ תַּחְתּוֹ וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹזֶה תָמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה עַד-בֹּא הַשָּׁמֶשׁ:
- וַיַּחְלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-עַמְלֵק וְאֶת-עַמּוֹ לְפִי-חֶרֶב: (פ)
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כָּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנִי יְהוֹשֻׁעַ כִּי-מָחָה אֶמְחָה אֶת-זִכְרֵ עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:
- וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה נִסִּי:
- וַיֹּאמֶר כִּי-יָד' עַל-כֵּס יְהוָה (בְּכַתֵּר אֶרֶם צוּבָה הִיָּה כְּתוּב כִּסֵּיָהּ בְּתִיבָה אַחַת) מִלְחָמָה לִיְהוָה בְּעַמְלֵק מִדֶּרֶךְ: (פ)

The Haftarah is Judges 5:31-4:4 on page 203. Sepharadim read Judges .5:31-5:1

(11) כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה נולחות היו המלחמה וכו', כדאיתא ב"ה (כט):

(12) וידי משה כבדים. נשעל שנתעצל במלחמה ומהנה אחר תחתיו, נתיקרו ידיו: ויקחו. אהרן וחור: אבן וישימו תחתיו. ולא ישב לו על כר וכסת, אמר, ישראל שריין זעור, אף אני אהיה עמהם זעור: ויהי ידיו אמונה. ויהי משה ידיו צלמונה, פרושות השמים בתפלה נאמנה ונכונה: עד בא השמש. שהיו עמלקים מחשצין את השעות באינטרו'לוג'יה, באיזו שעה הם נולחים, והעמיד להם משה חמה וערצב את השעות:

(13) ויחלש יהושע. חתך ראשי גבוריו (תנחומא בשלח כ"ח) ולא השאיר אלא חלשים שבהם, ולא הרגם כולם, מכאן אנו למדים, שעשו על פי הדבור של שכינה:

(14) כתב זאת זכרון. שצא עמלק להזדווג לישראל קודם לכל האומות (מכילתא עמלק פ"ג): ושים באזני יהושע. המכניס את ישראל לארץ, שיצוה את ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמז לו למשה שיהושע מכניס את ישראל לארץ: כי מחה אמחה. לכך אני מזהירך כן, כי חפץ אני למחות:

(15) ויקרא שמו. של מזבח: ה' נסי. הקצ"ה עשה לנו כאן גם גדול, לא שהמזבח קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מזבח, וזכר את הנס שעשה המקום, ה' הוא נס שלנו:

(16) ויאמר. משה: כי יד על כס יה. ידו של הקצ"ה הורמה לישבע בכסא, להיות לו מלחמה ואיצה בעמלק עולמית, ומהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחציו, נשבע הקצ"ה, שאין שמו שלם ואין כסא שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר קצ"ה פמו קצ"ה לנח (תהלים ט, ז), זהו

<p>XVIII Now Jethro, the priest of Midian, Moses' father-in-law, heard of all that God had done for Moses, and for Israel His people, how that the LORD had brought Israel out of Egypt.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ רֹבֵא דְמִדְיָן חֲמוּתֵי דְמֹשֶׁה יתְּ כָל דְּעִבְדַּי לְמֹשֶׁה וְלִישְׂרָאֵל עַמּוּיָהּ אֲרִי אִפִּיק יְיָ יתְּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כְּהֵן מִדְיָן חֲתָן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וְלִישְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי־הוֹצִיא יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>2 And Jethro, Moses' father-in-law, took Zipporah, Moses' wife, after he had sent her away,</p>	<p>וַדְּבַר יִתְרוֹ חֲמוּתֵי דְמֹשֶׁה יתְּ צִפּוֹרָה אִתָּת מֹשֶׁה בְּתֵר דְּשַׁלְחָהּ:</p>	<p>2 וַיָּקָח יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה אֶת־צִפּוֹרָה אִשְׁת מֹשֶׁה אַחֶר שְׁלוּחֶיהָ:</p>
<p>3 and her two sons; of whom the name of the one was Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land';</p>	<p>וַיֵּת תְּרִין בְּנֵהָ דְשׁוּם חַד גֶּרְשׁוֹם אֲרִי אָמַר דִּיִּיר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה:</p>	<p>3 וְאֵת שְׁנֵי בְנֵיהָ אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גֶּרְשֶׁם כִּי אָמַר גֶּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה:</p>
<p>4 and the name of the other was Eliezer: 'for the God of my father was my help, and delivered me from the sword of Pharaoh.'</p>	<p>וְשׁוּם חַד אֲלִיעֶזֶר אֲרִי אֱלֹהֵיהָ דְאַבָּא הָיָה בְּסַעְדִּי וַשִּׁיבֵנִי מִחֶרֶב דְּפָרְעָה:</p>	<p>4 וְשֵׁם הָאֶחָד אֲלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בִּעְזָרְי וַיַּצֵּלֵנִי מִחֶרֶב פָּרְעֹה:</p>
<p>5 And Jethro, Moses' father-in-law, came with his sons and his wife unto Moses into the wilderness where he was encamped, at the mount of God;</p>	<p>וַאֲתָא יִתְרוֹ חֲמוּתֵי דְמֹשֶׁה וּבְנֵיהּ וְאִתְתִּיָּהּ לְיֵת מֹשֶׁה לְמַדְבָּרָא דְהוּא שְׂרֵי תַמָּן לְטוּרָא דְאַתְגִּיל עֲלוּהִי יִקְרָא דִיִּי:</p>	<p>וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הָיָה חֵנֶה שֵׁם הַר הָאֱלֹהִים:</p>
<p>6 and he said unto Moses: 'I thy father-in-law Jethro am coming unto thee, and thy wife, and her two sons with her.'</p>	<p>וַאֲמַר לְמֹשֶׁה אֲנָא חֲמוּד יִתְרוֹ אֲתִי לְיֵתְךָ וְאִתְתִּיָּךְ וְתְרִין בְּנֵהָ עִמָּהּ:</p>	<p>6 וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלַיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בְנֵיהָ עִמָּהּ:</p>

עמלק שכחבז בו וּפְעָזְתּוֹ שְׁמֶרְהָ נָלַח (עמוס א, יא). וְעָרִים נִשְׁפָּט קָצֵד וְקָרַם הָמָּה (תהלים שס), מהו אומר אחריו, וְה' לְעוֹלָם יִשָּׁב, הרי השם שלם, פִּוְגֵן לְמַשְׁפָּט פָּסָא, הרי הכסא שלם:

(1) וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ. מה שמיעה שמע וּבֹא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (זבחים קטז): יִתְרוֹ. שבע שמות נקראו לו, רעואל, יתר, יתרו, חוּבֵב, חֲזַר, קִינִי, פוּטִיאל, (מכילתא יתרו פ"א). תר, ע"ש שְׁיָתֶר פרשה אחת בתורה, ואחיה תחזה. יתרו, לכשנחגיג וקיים המצות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חוּבֵב, שחבב את התורה, וחוּבֵב הוא יתרו שנאמר מִזְגִּי חָבֵב חָתָן מֹשֶׁה (שופטים ד, יא). וַיֵּשׁ אֲדָמִים רַעְוָאֵל אֲבִיו שֶׁל יִתְרוֹ הִיּהּ, ומהו אומר וְשָׁבָאֲהָ אֵל קְרַעְוָאֵל בְּצִיָּקָן (שמות ז, יח), שהעניקות קורין לאבי אביהן אבא. בַּסְפְּרִי (בהעלותך עח): חוּתָן מוֹשֶׁה. כֹּאן הִיּהּ יִתְרוֹ מִתְכַּבֵּד בַּמִּשָּׁה, אֲנִי חוּתָן הַמֶּלֶךְ, וּלְשַׁעֲבֵר הִיּהּ מִשָּׁה חוּלָה הַגְדוּלָה בַּחֲמִיּוֹ, שְׁנֹאֲמַר וַיִּשָּׁב אֵל יִתְרָא חָתָנוֹ (מכילתא שס): לְמוֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל. שְׁקוּל מִשָּׁה כְּנֹגֵד כָּל יִשְׂרָאֵל: אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה. לַהֵם בִּירִידַת הַמָּן, וּבִזְבָּחַר, וּבַעֲמַלְקָ: כִּי הוֹצִיאָהּ וְגו'. זו גדולה על כולם (מכילתא שס):

(2) אַחֶר שְׁלוּחֶיהָ. כְּשֹׁאֲמַר לוֹ הַקִּדְוָה צְמִדִּין, לָךְ שָׂב מִקְרָיִם, וַיָּקָח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בְּנָיו וְגו' (שמות ד, יטכ), וַיֵּלֶךְ אֶחָדָן לְקִרְבָּתוֹ וַיִּפְגַּשְׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים, אֲמַר לוֹ מִי הֵם הַלָּלוּ, אֲמַר לוֹ וְהִיא אִשְׁתִּי שֶׁנִּשְׁאֲתִי צְמִדִּין וְאֵלּוֹ בְּנֵי, אֲמַר לוֹ וְהִיכֵן אֶתֶּה מוֹלִיכֵן, אֲמַר לוֹ לְמַצְרַיִם, אֲמַר לוֹ עַל הָרָאשׁוֹנִים אֲנִי מִצְטַעֲרִים וְאֶתֶּה צָא לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם, אֲמַר לָהּ לְכִי אֶל בֵּית אֲבִיךָ, נְטִילָה שְׂנֵי בָנֶיהָ וְהִלַּכְהָ לָהּ:

(4) וַיַּצֵּלֵנִי מִחֶרֶב פָּרְעֹה. כְּשִׁגִּילוֹ דַּתָּן וְאֶזְרִירֵם עַל דְּבַר הַמִּצְוָה, וּבִקֵּשׁ לַהֲרוֹג אֶת מֹשֶׁה, נַעֲשֶׂה לוֹאֲרוֹ כְּעַמּוּד שֶׁל שֵׁשׁ (שמו"ר א, לו):

(5) אֶל הַמִּדְבָּר. אֵף אֲנִי יוֹדְעִים שְׁצִמְדָּר הִיּהּ, אֲלֵא שְׁצִחְתּוֹ שֶׁל יִתְרוֹ דְּקָר הַכְּתוּב, שֶׁהִיּהּ יוֹשֵׁב בְּצִבְדוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְנִדְּצוּ לָבוֹ לֵאמֹר אֵל הַמִּדְבָּר מִקּוֹם תְּהוֹ, לְשִׁמּוֹעַ דְּבַר תּוֹרָה:

(6) וַיֹּאמֶר אֶל מוֹשֶׁה. ע"י שלום: אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ וְגו'. אִם אֵין אֶתֶּה יוֹלָא בְּגִינִי צָא בְּגִין אֲשַׁתְּךָ, וְאִם אֵין אֶתֶּה

- 7 And Moses went out to meet his father-in-law, and bowed down and kissed him; and they asked each other of their welfare; and they came into the tent. וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת הִתְנֶה וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשְׁקֻלוּ וַיִּשְׁאַלְוּ אִישׁ-לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֵהָלָה:
- 8 And Moses told his father-in-law all that the LORD had done unto Pharaoh and to the Egyptians for Israel's sake, all the travail that had come upon them by the way, and how the LORD delivered them. וַיֹּסֶפֶר מֹשֶׁה לְחִתְנֹו אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לַפְּרֹעֶה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאתָם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצְאֵם יְהוָה:
- 9 And Jethro rejoiced for all the goodness which the LORD had done to Israel, in that He had delivered them out of the hand of the Egyptians. וַיִּתְּד יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:
- 10 And Jethro said: 'Blessed be the LORD, who hath delivered you out of the hand of the Egyptians, and out of the hand of Pharaoh; who hath delivered the people from under the hand of the Egyptians. וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֵצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרֹעֶה אֲשֶׁר הֵצִיל אֶת-הָעָם מִתַּחַת יַד-מִצְרַיִם:
- 11 Now I know that the LORD is greater than all gods; yea, for that they dealt proudly against them.' עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי-גָדוֹל יְהוָה מִכָּל-הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:

יוֹאֵל בְּגִין אֲשַׁחֵךְ לֹא בְּגִין שְׁנֵי בְּנֵיה (מכילתא סס):
 (7) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה. כבוד גדול נחשבד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן נדב ואביהוא, ומי הוא שראה את אלו ויוצאין ולא יאל: וישתחו וישק לו. איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר וְהָיָה מֹשֶׁה (מכילתא סס):
 (8) וַיֹּסֶפֶר מֹשֶׁה לְחִתְנֹו. למשוך את לבו לקרצו לתורה (מכילתא סס): את כל התלאה. שעל היס ושל עמלק (מכילתא סס): התלאה. למ"ד אל"ף מן היסוד של תיבה, והתי"ו הוא תיקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה, תקומה, תנואה:
 (9) וַיַּחַד יִתְרוֹ. וישמע יתרו, וזה פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה בשמו חדודין חדודין, מיצר על אצוד מזרים, היינו דאמרי אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה (סנהדרין נד). על כל הטובה. טוֹבָה המן והבאר והתורה (מכילתא סס), ועל כולן אשר הֵצִילו מיד מזרים, עד עכשיו לא היה עזר יכול לצרות ממזרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יאלו ששים רבוא (מכילתא סס):
 (10) אֲשֶׁר הֵצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם. אומה קשה: ומיד פרעה. מלך קשה: מתחת יד מצרים. כתרומה לשון רדוי ומרות, היד שהיו מכבידים עליהם, היא העבודה:
 (11) עַתָּה יָדַעְתִּי. מכירו הייתי לשעבר, ועכשיו ציותר (מכילתא סס): מכל האלהים. מלמד שהיה מכיר בכל עבודת אלילים שבעולם, שלא הניח עבודת אלילים שלא עבדה (מכילתא סס): כי בדבר אשר זדו עליהם. כתרומה, במים דמו לאבדם והם נאבדו במים: אשר זדו. אשר הרשעו. ורבותינו דרשוהו (סוטה יא.) לשון ויזד עקב נזיד (בראשית כה, כט), בקדרה אשר בשלו זה נחבשלו:

- 12 And Jethro, Moses' father-in-law, took a burnt-offering and sacrifices for God; and Aaron came, and all the elders of Israel, to eat bread with Moses' father-in-law before God.
- 13 And it came to pass on the morrow, that Moses sat to judge the people; and the people stood about Moses from the morning unto the evening.
- 14 And when Moses' father-in-law saw all that he did to the people, he said: 'What is this thing that thou doest to the people? why sittest thou thyself alone, and all the people stand about thee from morning unto even?'
- 15 And Moses said unto his father-in-law: 'Because the people come unto me to inquire of God;
- 16 when they have a matter, it cometh unto me; and I judge between a man and his neighbour, and I make them know the statutes of God, and His laws.'
- 17 And Moses' father-in-law said unto him: 'The thing that thou doest is not good.
- 12 וַיָּקַח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וּזְבָחִים לַאלֹהִים וַיָּבֹא אֶהֱרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל-לֶחֶם עִם-חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים:
- 13 וַיְהִי מָחָרַת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשַׁפֵּט אֶת-הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל-מֹשֶׁה מִן-הַבֹּקֶר עַד-הָעֶרֶב:
- 14 וַיֵּרָא חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל-אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מָה-הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבִדְדָךְ וְכָל-הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן-בֹּקֶר עַד-עֶרֶב:
- 15 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ כִּי-יָבֹא אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ אֱלֹהִים:
- 16 כִּי-יְהִיָּה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשֹׁפֵטֹתִי בֵין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת-חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת-תּוֹרֹתָיו:
- 17 וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא-טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:

(12) עולה. כמשמעה, שהיא כולה כליל: זבחים. שלמים: ויבא אהרן וגו'. ומשה היכן הלך, והלא הוא שיצא לקראתו וגרס לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניו: לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין זה, כאילו נהנה מזיו השכינה (זכרות 7).

(13) ויהי ממחרת. מוצאי יום הכפורים היה, כך שנינו בספרי, ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את חוקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום הכפורים לא יצא משה לשפוט את העם, שהרי צ"ל בתמוז ירד ושב את הלוחות, ולמחרת עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ציום הכפורים. ואין פשרה זו כתובה כסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שנייה, אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא, שילוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שנייה, שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו, ומצינו בזמסע הדגלים שאמר לו משה נסעו אל הנקום וגו' אל קא פֶּעֶזֶז אֶתְנוּ (במדבר י, לא), ואם זה קודם מתן תורה, מששלחו והלך היכן מצינו שחזר. ואם תאמר שם לא נאמר יתרו אלא חוצב וצנו של יתרו היה, הוא חוצב הוא יתרו, שהרי כתיב מִגִּי חֶצֶב חֹתֵן מֹשֶׁה (שופטים 7, יא): וישב משה וגו' ויעמוד העם. יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודו של ישראל, והוכיחו על כך, שנאמר מדוע אחת יושב לצדך וכלם נצבים: מן הבקר עד הערב. אפשר לומר כן, אלא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכחוצ כאילו עוסק בחורה כל היום, וכאילו נעשה שותף להקצ"ה צמעה צראשית, שנאמר צו וְיָהּ עֶזְב וגו' (שבת י).

(15) כי יבא. כי בא, לשון הווה: לדרש אלהים. כתרומתו לְמַתְּצֵעַ אוֹלֶפֶן, לשאול תלמוד מפי הגזורה:

(16) כי יהיה להם דבר בא. מי שהיה לו הדבר בא אלי:

- 18 Thou wilt surely wear away, both thou, and this people that is with thee; for the thing is too heavy for thee; thou art not able to perform it thyself alone.
- 19 Hearken now unto my voice, I will give thee counsel, and God be with thee: be thou for the people before God, and bring thou the causes unto God.
- 20 And thou shalt teach them the statutes and the laws, and shalt show them the way wherein they must walk, and the work that they must do.
- 21 Moreover thou shalt provide out of all the people able men, such as fear God, men of truth, hating unjust gain; and place such over them, to be rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.
- 22 And let them judge the people at all seasons; and it shall be, that every great matter they shall bring unto thee, but every small matter they shall judge themselves; so shall they make it easier for thee and bear the burden with thee.
- 18 נָבַל תִּבָּל גַּם־אַתָּה גַּם־הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי־כָבֵד מִמֶּךָ הַדָּבָר לֹא־תִכָּל עֲשֹׂהוּ לְבַדְּךָ:
- 19 עֲתֵּה שָׁמַע בְּקוֹלִי אִיעֲצֶךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הִיָּה אִתָּה לְעַם מוֹל הָאֱלֹהִים וַהֲבֵאתָ אִתָּה אֶת־הַדְּבָרִים אֶל־הָאֱלֹהִים:
- 20 וַהֲזַהֲרַתָּה אֹתָהֶם אֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַתּוֹרוֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת־הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָּהּ וְאֶת־הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:
- 21 וְאַתָּה תַּחֲזֶה מִכָּל־הָעָם אַנְשֵׁי־חַיִל יֵרָאִי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שְׂנְאֵי בָצַע וְשֹׂמֵת עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֵת:
- 22 וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּ־הֶם וְהָקֵל מֵעֲלֶיךָ וּנְשָׂאוּ אֹתָךְ:
- 18 מְלָאָה תִּלְאִי אַךְ אֶתְּ אַךְ עֲמָא דְדִין דְּעִמָּךְ אֲרִי יִקִּיר מִמֶּךָ פְּתֻגְמָא לֹא תִכּוּל לְמַעֲבְדֵיהּ בְּלַחֲוֹדָךְ:
- 19 כַּעַן קִבִּיל מִנִּי אִמְלִכְנָךְ וַיְהִי מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדָךְ הָיוּ אֶת לְעֲמָא תִּבְעֵי אוֹלְפָן מִן קֳדָם יְיָ וְתִהִי מִיתִי אֶת יְת פְּתֻגְמָא לְקָדָם יְיָ:
- 20 וְתִזְהַר יְתָהוֹן יְת קִנְיָא וְיִת אוֹרִיתָא וְתִהוֹדַע לָהוֹן יְת אוֹרִתָא דִּיהִכּוֹן בֵּה וְיִת עוֹבְדָא דִּיעֲבָדוֹן:
- 21 וְאַתָּה תַּחֲזִי מִכָּל גּוֹבְרִין דְּחִילָא דְּחִלְיָא דִּי גּוֹבְרִין דְּקִשּׁוּט דְּסִנָּן לְקִבְלָא מִמּוֹן וְתִמְנִי עֲלֵיהוֹן רִבְנֵי אֲלָפֵי רִבְנֵי מֵאוֹתָא רִבְנֵי חֲמִשִּׁין וְרִבְנֵי עֶשְׂרִיתָא:
- 22 וַיִּדְיֶנּוּן יְת עֲמָא בְּכָל עֵדָן וַיְהִי כָּל פְּתֻגָּם רַב יִתְּוֹן לְתִתָּךְ וְכָל פְּתֻגָּם זָעִיר יִדְיֶנּוּן אֲנָן וַיִּקְלֹן מִמֶּךָ וַיִּסּוּבְרוּן עִמָּךְ:

(17) ויאמר חתן משה. לך כבוד קוראיו הכתוב חותנו של מלך:
 (18) נבל חבול. כחגמומו. ולשונו לשון כמיסה פלייט"ס טרא, כמו וְהָעָלָה נָבַל (ירמיה ח, יג), כְּנָבַל עָלָה מִקָּעוֹ וְגו' (ישעיה לד, ד), שהוא כמוש ע"י חמה וע"י קרח, וכחוש ונלאה: גם אתה. לרבות אהרן וחור וע' זקנים: כי כבוד ממך. כוזדו רצ יותר מכחך:
 (19) איעצך ויהי אלהים עמך. צענה, אמר לו לא המלך בגבורה (מכילתא פ"צ): היה אתה לעם מול האלהים. שליח ומליץ צינות למקום, ושואל משפטים מאתו: הדברים. דברי ריבונות:
 (21) ואתה תחזה. צרם הקדש שעליך: אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים: אנשי אמת. אלו צעלי הצטחה, שהם כדאי לסמוך על דבריהם, שע"כ יתנו דבריהם נשמעין: שנאי בצע. שונאין את ממונם דין, כהיה דאמרינן, כל דיינא דמפקין ממנוא מיניה דיינא, לאו דיינא הוא (צבא צמרא נח): שרי אלפים. הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף (סנהדרין יח): שרי מאות. ששת אלפים היו: שרי חמשים. י"צ אלף: שרי עשרות. ששים אלף. (מה שפירש"י על כל השרים כמה היו. והוא לכאורה ללא צורך, והנה צאמת תיקון צוה ותיצק קושיא בפסוק, דקחשיז מלמעלה למטה, ר"ל המספר מרובה קודם מספר המועט, ולא הל"ל אלא מתחלה שרי עשרות בראשונה, ואח"כ בהדרגה כולם, ולפי פירושו שהזכיר ופרט סכום מנין השרים, לא חשבו, וכשתדקק במנינים ולגביהו אחי שפיר, מספר המועט תחלה ואח"כ בהדרגה, כן י"ל נכון ודויק):
 (22) ושפטו. וידונו, לשון צווי: והקל מעליך. דבר זה להקל מעליך. והקל, כמו וְהִקְדָּדְתָּ לְצוֹ (שמות ח, יא), וְהַפֹּת אֶת מוֹאֵב (מלכים-ג, כד), לשון הווה:

<p>23 If thou shalt do this thing, and God command thee so, then thou shalt be able to endure, and all this people also shall go to their place in peace.⁷</p>	<p>אם את-הַדְּבָר הַזֶּה תַעֲשֶׂה וַיִּצְוֶךָ אֱלֹהִים וַיִּכְלֹת עַמּוֹד וְגַם כָּל-הָעָם הַזֶּה עַל-מְקוֹמוֹ יָבֹא בְשָׁלוֹם:</p>	<p>23 אם את-הַדְּבָר הַזֶּה תַעֲשֶׂה וַיִּצְוֶךָ אֱלֹהִים וַיִּכְלֹת עַמּוֹד וְגַם כָּל-הָעָם הַזֶּה עַל-מְקוֹמוֹ יָבֹא בְשָׁלוֹם:</p>
<p>24 So Moses hearkened to the voice of his father-in-law, and did all that he had said.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֹתָנוּ וַיַּעַבְד כָּל דְּאָמַר:</p>	<p>עליו 24 וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֹתָנוּ וַיַּעַבְד כָּל דְּאָמַר:</p>
<p>25 And Moses chose able men out of all Israel, and made them heads over the people, rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.</p>	<p>וַיִּבְחַר מֹשֶׁה גִּבּוֹרִין דְּחִילָא מִכָּל-יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רֹאשִׁים עַל-הָעָם שְׁרֵי אֲלָפִים שְׁרֵי מֵאוֹת שְׁרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׁרֵי עֶשְׂרֵת:</p>	<p>25 וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אֲנָשִׁי-חֵיל מִכָּל-יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רֹאשִׁים עַל-הָעָם שְׁרֵי אֲלָפִים שְׁרֵי מֵאוֹת שְׁרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׁרֵי עֶשְׂרֵת:</p>
<p>26 And they judged the people at all seasons: the hard causes they brought unto Moses, but every small matter they judged themselves.</p>	<p>וַיִּדְּיִן ית עֲמָא בְּכָל עֵדָן ית פְּתָגָם קָשִׁי מִיֵּתָן לְמֹשֶׁה וְכָל פְּתָגָם זְעִיר דְּיִדְּיִן אֲנִינִי:</p>	<p>26 וַשְׁפֹּטוּ אֶת-הָעָם בְּכָל-עֵת אֶת-הַדְּבָר הַקָּשֶׁה יִבְיֹאוּן אֶל-מֹשֶׁה וְכָל-הַדְּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ הֵם:</p>
<p>27 And Moses let his father-in-law depart; and he went his way into his own land.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה ית חֲמוּדֵי וַאֲזַל לִיה לְאַרְעִיהָ:</p>	<p>27 וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת-חֹתָנוּ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל-אַרְצוֹ: (פ)</p>
<p>XIX In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai.</p>	<p>בִּרְחָא תְּלִיתָאָה לְמַפְק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּיוֹמָא דְּדִין אֹתוֹ לְמַדְבָּרָא דְּסִינַי:</p>	<p>רביעי 19 בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי:</p>
<p>2 And when they were departed from Rephidim, and were come to the wilderness of Sinai, they encamped in the wilderness; and there Israel encamped before the mount.</p>	<p>וַיֵּצְאוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ לְמַדְבָּרָא דְּסִינַי וַיִּשְׁרוּ בְּמִדְבָּרָא וַיִּשְׁאָר חֲמֵן יִשְׂרָאֵל לְקַבִּיל טוֹרָא:</p>	<p>2 וַיֵּצְאוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ לְמִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבָּר וַיַּחֲן-שֵׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הַהָר:</p>

(23) וצוּךְ אֱלֹהִים ויִכְלֹת עַמּוֹד. הַמֶּלֶךְ צַגְזוּרָה, אִם יֵאוֹר אֹתוֹךְ לַעֲשׂוֹת כַּךְ חֹכֵל עַמּוֹד, וְאִם יַעֲכֹז עַל יָדְךָ לֹא חֹכֵל לַעֲמּוֹד (מְכִילְתָּא פ"צ): וְגַם כָּל הָעָם הַזֶּה. אֵהָרֵן נִדְּז וְאִצִּיאוּהוּ, וְשַׁבְעִים זֻקִּים הַנְלוּם עַמָּה עִמָּךְ (מְכִילְתָּא שס):

(26) וַשְׁפֹּטוּ. וַדְּיִנּוּן יַת עֲמָא: יִבְיֹאוּן. מִיֵּתִין: יִשְׁפֹּטוּ הֵם. כְּמוֹ יִשְׁפֹּטוּ (צַחֲלוֹס) וְכֵן לֹא תַעֲזָרִי (רוֹת צ, ח), כְּמוֹ לֹא תַעֲזָרִי. וְתַרְגּוּמוֹ דְּיִנּוּן אִינוּן. מִקְרָאוֹת הָעֲלִיּוֹנִים הִיוּ לִשׁוֹן צוּרִי, לִכְךָ מִתּוֹרַגְמִין וִידְיוֹנִין, יִתּוֹן, יִדְיוֹנִין, וּמִקְרָאוֹת הַלְלוּ לִשׁוֹן עֲשִׂיָּה:

(27) וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל אַרְצוֹ. לַגִּיִּיר צִנִּי מִשְׁפַּחְתּוֹ (מְכִילְתָּא פ"צ):

(1) בַּיּוֹם הַזֶּה. צִרְאָשׁ חֲדָשׁ (שַׁבָּת פו:). לֹא הִיָּה צִרְיָן לְכַתּוּב אֵלָּא צִיּוֹם הַהוּא, מִהוּ צִיּוֹם הַזֶּה, שִׁהְיָה דְּצִרִי מוֹרָה חֲדָשִׁים עֲלֶיךָ כֹאִילוֹ הַיּוֹם נִיתָנוּ:

(2) וַיֵּצְאוּ מִרְפִּידִים. לְמַה הוֹצֵרְךָ לַחֲזוֹר וּלְפָרֵשׁ מֵהִיכָן נָסְעוּ, וְהֵלָּא כִּצְרָכָא שְׁצַרְפִּידִים הִיוּ חוֹנִים, צִידוּעַ שְׁמַשׁ נָסְעוּ, אֵלָּא לְהַקִּישׁ נִסְיַתֵּן מִרְפִּידִים לְצִיָּאתֵן לְמַדְבַּר סִינַי, מֵה צִיָּאתֵן לְמַדְבַּר סִינַי צַחֲזוּבָה, אִף נִסְיַתֵּן מִרְפִּידִים צַחֲזוּבָה (מְכִילְתָּא צַחֲדָשׁ פ"א): וַיַּחֲן שֵׁם יִשְׂרָאֵל. כֹּאִישׁ אֶחָד צִלַּצְ אֶחָד, אֵצֶל שֹׂאֵר כָּל הַחֲנוּיִת צַחֲרַעוּמֹת וּצַמַּחֲלוּקָת (מְכִילְתָּא שס): נֶגֶד הַהָר. לְמִזְרָחוֹ, וְכָל מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹאֵל נֶגֶד, פְּנִים לְמוֹרָה (מְכִילְתָּא שס):

- 3 And Moses went up unto God, and the LORD called unto him out of the mountain, saying: 'Thus shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel:
- 4 Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.
- 5 Now therefore, if ye will hearken unto My voice indeed, and keep My covenant, then ye shall be Mine own treasure from among all peoples; for all the earth is Mine;
- 6 and ye shall be unto Me a kingdom of priests, and a holy nation. These are the words which thou shalt speak unto the children of Israel.'
- 7 And Moses came and called for the elders of the people, and set before them all these words which the LORD commanded him.
- וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הַהָר וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וּתְגִיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
- אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׁא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי:
- וְעַתָּה אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמָעוּ וְכָעַן אִם קִבַּלְתֶּם בְּקֻלִּי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סֹגְלָה מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־לִי מִכָּל־הָאָרֶץ:
- וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מְמַלְכֶת וְאַתֶּן תִּהְיוּ קְדָמִי מְלָכִין כְּהֹנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
- וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיֵּשֶׁב לִפְנֵיהֶם אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:
- וַאֲתָא מֹשֶׁה וקָרָא לְסָבִי עָמָא וסִדֵּר קְדָמִיהוֹן ית כָּל פְּתָגְמֵי הָאֱלֹהִין דְּפַקְדִּיהּ יי:

(3) וּמֹשֶׁה עָלָה. ציוס השני, וכל עליותיו צהשכמה היו, שנאמר וַיִּשְׁקֶם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר (שמות לד, 7): כה תאמר. צלשון הזה וכסדר הזה: לבית יעקב. אלו הגשים, תאמר להם צלשון רכה: ותגיד לבני ישראל. עושין ודקדוקין פירש לזכרים, דברים הקשין כגידין (שבת פו). מכלתא צדש פ"צ:

(4) אַתֶּם רְאִיתֶם. לא מסורת היא צידכם, ולא צדצרים אני משגר לכם, לא צעדים אני מעיד עליכם, אלא אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם, על כמה עצירות היו חייצין לי קודם שנודווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: ואשא אתכם. זה יוס שצאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפוזרין צכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשצאו ליסע ולנאח, נקצו כלם לרעמסס (מכלתא פ"צ). ואונקלוס תרגם ואשא, וְאֶטְלִית יְתָכוֹן, כמו ואסיע אתכם, תיקן את הדבור דרך צבד למעלה: על כנפי נשרים. כנשר הנושא גוזלי על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את צניהם צין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אכל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוקו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו אומר מוטצ יכנס החץ צי ולא צבני, אף אני עשיתי כן, וַיִּשַׁע מֶלֶךְ הַלֵּלִים וגו' וַיֵּצֵא צִין מִמֶּנָּה מִלְּרִים וגו' (שמות יד, יט), והיו מצרים זורקים חצים ואצני צליסטרואות, והענן מקצלם: ואבא אתכם אלי. כתרומו:

(5) וְעַתָּה. אס עתה תקבלו עליכם, יערצ לכם מכאן ואילך, שכל החלות קשות (מכלתא פ"צ): ושמר את בְּרִיתִי. שאכרות עמכם על שמירת התורה: סגלה. אורח חציב, כמו וְקִבַּלְתָּ מִלְכִּים (קהלת ז, ח), כלי יקר ואצנים טוצות שהמלכים גונים אותם, כך אַתֶּם תִּהְיוּ לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אַתֶּם צדצכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש עוד שתהא צחצכם נכרת, כי לי כל הארץ, והם צעיני ולפני לכלום:

(6) וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מְמַלְכֶת כְּהֹנִים. שרים, קמה דאס קמר, וַיְגִי דוֹד כְּהֹנִים קיו (שמואל-צ ח, יח): אלה הדברים. לא פחות ולא יותר:

- 8 And all the people answered together, and said: 'All that the LORD hath spoken we will do.' And Moses reported the words of the people unto the LORD.
- 9 And the LORD said unto Moses: 'Lo, I come unto thee in a thick cloud, that the people may hear when I speak with thee, and may also believe thee for ever.' And Moses told the words of the people unto the LORD.
- 10 And the LORD said unto Moses: 'Go unto the people, and sanctify them to-day and to-morrow, and let them wash their garments,
- 11 and be ready against the third day; for the third day the LORD will come down in the sight of all the people upon mount Sinai.
- 12 And thou shalt set bounds unto the people round about, saying: Take heed to yourselves, that ye go not up into the mount, or touch the border of it; whosoever toucheth the mount shall be surely put to death;
- 13 no hand shall touch him, but he shall surely be stoned, or shot through; whether it be beast or man, it shall not live; when the ram's horn soundeth long, they shall come up to the mount.'
- וַיַּעֲנוּ כָל-הָעָם יחדוֹ וַיֹּאמְרוּ כָל עֲמָא כַּחֲדָא כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָב הָעָנָן בְּעָבוֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עֲמֶךָ וְגַם-בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיְגַד מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וְקִדְּשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבִּסּוּ שְׂמֹלֹתָם:
- וַיְהִי נִכְנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּיּוֹ בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל-הָעָם עַל-הַר סִינַי:
- וַיְהַבֵּלֶת אֶת-הָעָם סָבִיב לֵאמֹר הִשְׁמְרוּ לָכֶם עֲלֹת בְּהָר וּנְגַע בְּקַצְהוּ כָל-הַנֶּגַע בְּהָר מוֹת יוּמָת:
- לֹא-תִגַּע בּוֹ יָד כִּי-סִקּוֹל יִסְקֶל אוֹ-יִרְה יִירָה אִם-בְּהֶמָּה אִם-אִישׁ לֹא יִתִּיחַ בַּמִּשְׁחָל הַיָּבֵל הַזֶּה יַעֲלוּ בְּהָר:
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר כָּל דִּבְרֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל עֲמָא כַּחֲדָא כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָב הָעָנָן בְּעָבוֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדִבְרֵי עֲמֶךָ וְגַם-בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיְגַד מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וְקִדְּשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבִּסּוּ שְׂמֹלֹתָם:
- וַיְהִי נִכְנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּיּוֹ בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל-הָעָם עַל-הַר סִינַי:
- וַיְהַבֵּלֶת אֶת-הָעָם סָבִיב לֵאמֹר הִשְׁמְרוּ לָכֶם עֲלֹת בְּהָר וּנְגַע בְּקַצְהוּ כָל-הַנֶּגַע בְּהָר מוֹת יוּמָת:
- לֹא-תִגַּע בּוֹ יָד כִּי-סִקּוֹל יִסְקֶל אוֹ-יִרְה יִירָה אִם-בְּהֶמָּה אִם-אִישׁ לֹא יִתִּיחַ בַּמִּשְׁחָל הַיָּבֵל הַזֶּה יַעֲלוּ בְּהָר:

(8) וישב משה את דברי העם וגו'. ציוס המחרת שהוא יום שלישי, שהרי זהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא צא הכתוב ללמדך דרך ארץ ממשה, שלא אמר הואיל ויודע משלחני, איני צריך להשיב:

(9) בעב הענן. צמעה הענן, וזהו ערפל: וגם כך. גם צנזאים הצאים אחריו: ויגד משה וגו'. ציוס המחרת שהוא רביעי לחדש: את דברי העם וגו'. משוזה על דבר זה שמעתי מהם, שרזונם לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רזוננו לראות את מלכנו:

(10) ויאמר ה' אל משה. אם כן שמזיקין לך עמם, לך אל העם: וקדשתם. וזימנתם, שיכינו עצמם היום ומחר:

(11) והיו נכונים. מוצלים מאשה (מכילתא פ"ג): ליום השלישי. שהוא ששה בחדש, וצממישי צנה משה את המוצח תחת החר ושחים עשרה מצצה (מכילתא שם), כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, ואין מוקדם ומאוחר בתורה: לעיני כל העם. מלמד, שלא היה צהם סומא, שנמרפאו כולם (מכילתא שם):

(12) והגבולת. קבע להם תחומין לסימן, שלא יקרצו מן הגבול והלאה: לאמר. הגבול אומר להם השמר מעלות מכאן והלאה, ואחז תזהירם על כך: ונגע בקצהו. אפילו בקצהו:

- 14 And Moses went down from the mount unto the people, and sanctified the people; and they washed their garments. וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר וַנְּחַת מֹשֶׁה מִן טוֹרָא לְתַת אֶל־הָעָם וַיְקַדְּשׁ אֶת־הָעָם עֲמָא וְזָמִין יְת עֲמָא וַחֲנוּרֵי וַיִּכְבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם: לְבוּשֵׁיהוֹן:
- 15 And he said unto the people: 'Be ready against the third day; come not near a woman.' וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נִכְנִים וַאֲמַר לְעֲמָא הָיוּ זְמִינִין לְשִׁלְשֶׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה: לְתַלְתָּא יוֹמִין לֹא תִקְרְבוּן לְצַד אֶתְתָּא:
- 16 And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled. וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֵיחָת הַפֶּקֶר וַיְהִי קֶלֶת וּבִרְקִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּחַרֲדוּ כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה: וַתְּהִי בַּיּוֹם בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמַהְיֵי צַפְרָא וַהֲוֹ קִלִּין וּבִרְקִין וַעֲנָנָא תָקִיף עַל טוֹרָא וְקוֹל שׁוֹפָרָא תָקִיף לַחֲדָא וְזַע כָּל עֲמָא דְּבַמְשָׁרִיתָא:
- 17 And Moses brought forth the people out of the camp to meet God; and they stood at the nether part of the mount. וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרֹאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיִּתְּצֻבוּ בַּתַּחְתִּית הָהָר: וַאֲפִיק מֹשֶׁה יְת עֲמָא לְקַדְמוֹת מִימָרָא דִּי מִן מְשָׁרִיתָא וְאַתְעַתְּדוּ בְּשַׁפּוּלֵי טוֹרָא:
- 18 Now mount Sinai was altogether on smoke, because the LORD descended upon it in fire; and the smoke thereof ascended as the smoke of a furnace, and the whole mount quaked greatly. וְהָר סִינַי עָשָׁן כָּלֹּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יִרְדַּע עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכִּבְשָׁן וַיִּחַרֲדוּ כָּל־הָהָר מְאֹד: וַטוֹרָא דְּסִינַי תָּנַן כּוֹלִיָּה מִן קָדָם דְּאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יְיָ בְּאַיִשְׁתָּא וּסְלִיק תַּנְגִּיָּה כְּתַנְנָא דְּאַתְתַּנָּא וְזַע כָּל טוֹרָא לַחֲדָא:

(13) ירה יירה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה (סנהדרין מה). מצית הסקילה שהיה גבוה שמי קומות: יירה. יושלך למטה לארץ, כמו ירה ציץ (שמות טו, ד): במשך היובל. כשימשוך היוצל קול ארוך, הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנמתק הס רשצין לעלות: היובל. הוא שופר של איל, שכן צעריצא קורין לְדִקְרָא יוֹבֵלָא. ושופר של אילן של יצחק היה:

(14) מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא מן ההר אל העם:

(15) היו נכונים לשלשת ימים. לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעמו, כדברי רבי יוסי (שבת פז), ולדברי האומר בששה בחדש ניתנו עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמש תוך ג' ימים, שמה תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור וטמא, אזל מששהתה שלשה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע, וטהור מלטמא את הפולטת:

(16) בהיות הבקר. מלמד שהקדים על ידם, מה שאין דרך צמר ודם לעשות כן שיהא הרצ ממתינ לתלמיד, וכן מצינו קום גאָל הַבְּקָעָה וגו' (יחזקאל ג, כז), וְאָקוּם וְאֶזְרָא לָל הַבְּקָעָה וְהָגַה עָם כְּצוֹר ה' עֲמֵד (שם כג):

(17) לקראת האלהים. מגיד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה, וזה שנאמר ה' מסיני צא (דברים לג, ג. מכילתא פ"ג), ולא נאמר לסיני צא: בתחתית ההר. לפי פשוטו צרגלי ההר. ומדרשו, שנחלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית (שבת פח):

(18) עשן כלה. אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד הש"ן פת"ח, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכך תרגומו תָּנַן פְּלִיָּה ולא תרגם תָּנַנָא, וכל עשן שנמקרא נקודים קמ"ץ, מפני שהם שם דבר: הכבשן. של סיד, יכול ככבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר דוער צאש עד לב השמים, ומה תלמוד לומר כבשן, לְשַׁצֵּר את האוֹזן מה שהיא יכולה לשמוע, נותן לצריות סימן הניכר להם. כיצא צו פְּלִיָּה יִשְׁאָג (הושע יא, י), וכי מי נתן כח צארי אלא הוא, והכחוצ מושלו כאריה, אלא אנו מכנין ומדמין אותו לצריותיו, כדי לְשַׁצֵּר את האוֹזן מה שיכולה לשמוע. כיצא צו וְקוֹלוֹ קוֹל מִים רָצִים (יחזקאל מג, ז), וכי מי נתן קול למים והלא הוא, ואחת מכנה אותו לדמותו לצריותיו כדי לְשַׁצֵּר את האוֹזן:

- 19 And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and God answered him by a voice.
- 20 And the LORD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the LORD called Moses to the top of the mount; and Moses went up.
- 21 And the LORD said unto Moses: 'Go down, charge the people, lest they break through unto the LORD to gaze, and many of them perish.
- 22 And let the priests also, that come near to the LORD, sanctify themselves, lest the LORD break forth upon them.'
- 23 And Moses said unto the LORD: 'The people cannot come up to mount Sinai; for thou didst charge us, saying: Set bounds about the mount, and sanctify it.'
- 24 And the LORD said unto him: 'Go, get thee down, and thou shalt come up, thou, and Aaron with thee; but let not the priests and the people break through to come up unto the LORD, lest He break forth upon them.'
- וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק
מְאֹד מוֹשֶׁה יְדַבֵּר וַהֲאֱלֹהִים
יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל:
- וַיֵּרֶד יְהוָה עַל-הָר סִינַי
אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה
לְמוֹשֶׁה אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל
מוֹשֶׁה:
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מוֹשֶׁה
רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן-יִהְיֶה רָסוֹ
אֶל-יְהוָה לְרֹאוֹת וַנִּפְּל מִמֶּנּוּ
רַב:
- וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים
אֶל-יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶן-יִפְרֹץ
בָּהֶם יְהוָה:
- וַיֹּאמֶר מוֹשֶׁה אֶל-יְהוָה
לֹא-יִוָּכַל הָעָם לָעֵלֹת
אֶל-הָר סִינַי כִּי-אָמַרְתָּ
הָעֵדָתָה בְּנֹו לֵאמֹר הַגִּבֵּל
אֶת-הָהָר וְקִדְּשָׁתוּ:
- וַיֹּאמֶר אֱלֹו יְהוָה לְךָ-רֵד
וְעִלִּית אִתָּה וְאַהֲרֹן
עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם
אֶל-יִהְיֶה רָסוֹ לָעֵלֹת אֶל-יְהוָה
פֶן-יִפְרֹץ בָּם:
- וַאֲמַר קוֹל שׁוֹפָרָא אֲזִיל
וְתִקְוִי לְהִדָּא מוֹשֶׁה מִמַּלִּיל
וּמִן קָדָם יי מַתְעַנִּי לִיה
בְּקוֹל:
- וַאֲתַגְּלִי יי עַל טוֹרָא דְּסִינַי
לְרִישׁ טוֹרָא וּקְרָא יי לְמוֹשֶׁה
לְרִישׁ טוֹרָא וּסְלִיק מוֹשֶׁה:
- וַאֲמַר יי לְמוֹשֶׁה חוֹת אֲסַחִיד
בְּעָמָא דְּלָמָא וּפְגַרוֹן קָדָם יי
לְמַחֲזִי וַיִּפּוֹל מִנְּהוֹן סָגִי:
- וְאַף כְּהֻנָּיָא דְּקָרִיבִין
לְשִׁמְשָׁא קָדָם יי יִתְקַדְּשׁוּן
דְּלָמָא יִקְטוּל בְּהוֹן יי:
- וַאֲמַר מוֹשֶׁה קָדָם יי לָא
יָכוֹל עָמָא לְמַסַּק לְטוֹרָא
דְּסִינַי אֲרִי אַתָּה אֲסַחִידָתָ
בְּנָא לְמִימַר תַּחֲסִים יֵת טוֹרָא
וְקִדְּשִׁיהִי:
- וַאֲמַר לִיה יי אֲזִיל חוֹת
וְתַסַּק אִתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ
וְכְהֻנָּיָא וְעָמָא לָא יִפְגְּרוֹן
לְמַסַּק לְקָדָם יי דְּלָמָא
יִקְטוּל בְּהוֹן:

(19) הולך וחזק מאד. מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מחליש וכוהה, אבל כאן הולך וחזק מאד, ולמה כך, מתחלה לשגור אזניהם מה שיכולין לשמוע: משה ידבר. כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמוע מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך, והקדוש צריך הוא מסייעו לתת צו כח להיות קולו מגביר ונשמע: יעננו בקול. יעננו על דבר הקול, כמו אֶשֶׁר יַעֲנֶה צֶאֱשׁ (מלכים א' יח, כד), על דבר האש להורידו:

(20) וירד ה' על הר סיני. יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר פי מן השמים דצרכי עמקם (שמות כ, יט), למד שצרכין שמים עליונים ותחתונים, והציען על גבי ההר כמזע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם (מכילתא פ"ד):

(21) העד בעם. התורה צוהם שלא לעלות צהר: פן יהרסו וגו'. שלא יהרסו את המצב, על ידי ששאלו את אל ה' לראות, ויקרצו לזד ההר: ונפל ממנו רב. כל מה שיפול מהם, ואפילו הוא יחידי חשוז לפני רצ (מכילתא שם): יהרסו. כל הריסה מפרדת אסיפת הצנין, אף הנפרדין ממצב אנשים הורסים את המצב:

(22) וגם הכהנים. אף הצבורות שהעבודה צהם (וצחים קטו): הגגשים אל ה'. להקריב קרצנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות: יתקדשו. יהיו מזומנים להסתב על עמדן: פן יפרץ. לשון פרצה, יהרוג צהם ויעשה צהם פרצה:

(23) לא יוכל העם. איני צריך להעיד צהם, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות:

(24) לך רד. והעד צהם שנית, שמורזין את האדם קודם מעשה, וחורזין ומורזין אותו בשעת מעשה (מכילתא שם): ועלית איתך ואהרן עמך וכהנים. יכול אף הם עמך, תלמוד לומר ועלית איתך, אמור מעתה, איתך

- 25 So Moses went down unto the people, and told them. וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אֶל-הָעָם וַיֹּאמֶר וַנַּחַת מֹשֶׁה לְפָנֵי עַמָּא וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: (ס) לְהוֹן:
- XX And God spoke all these words, saying: וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת וּמִלִּיל יְיָ יֵת כָּל פְּתֻגְמֵיָא כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָאֵלִין לְמִימַר: (ס) לְאֹמַר:

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 197.

- 2 I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage. אֲנִכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ דֹּאֲפִיקְתָּךְ הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
- 3 Thou shalt have no other gods before Me. לֹא-יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא יִהְיוּ לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִין בְּרַ מְנִי: עַל-פָּנֵי:
- 4 Thou shalt not make unto thee a graven image, nor any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth; לֹא-תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל לֹא תַעֲבִיד לְךָ צִלָּם וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם דָּמוּ דְּבִשְׂמֵיָא מִלְּעִילָא מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְדְּבִאֲרֵעָא מִלְּרַע וְדְּבִמֵּיָא מִלְּרַע לְאֲרֵעָא: וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:

מחיצה לעצמך, ואהרן מחיצה לעצמו, והכהנים מחיצה לעצמם, משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יהרסו את מצבם לעלות אל ה': פן יפרץ בהם. אף על פי שהוא נקוד חטף קמ"ץ, אינו זו מגורו, כך דרך כל חיצה שנקודתה מלאפ"ס, כשהיא צאה צמקף, משתנה הנקוד לחטף קמ"ץ: (25) ויאמר אליהם. התראה זו:

(1) וידבר אליהם. אין אלהים אלא דיין, וכן הוא אומר אלהים לא תקלל (שמות כז, כז) ותרגמו דִּינָא, לפי שיש פרשיות בצורה שאם עשאו אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אליהם, דיין להפריע: את כל הדברים האלה. מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות בדבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן, אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (קושיית אם כן כו', פירוש, לפי זה שמכח מאת כל הדברים האלה, שגם שאר עשרת הדברות כולם אמר הקב"ה בדבור אחד, אם כן מה תלמוד לומר אנכי וגו', רצונו לומר מה בא להודיענו צמה שפרט לשון ב' דברות אלו מהשאר, מדהויאם בלשון זה שהמשמעות דוקא אלו שנים צפרט מפי הגבורה יאשו, והלא לפי זה כולם כמיהם, הקב"ה כבדו וצבעו דיצורם. ותירץ שחזר ופירש וכו', ורצונו לומר, באותה החזרה, לא החזיר ללמד על הכלל יאשו, אלא על הפרט אלו שתי דברות ראשונות ביחוד ודו"ק): לאמר. מלמד שהיו עוין על הן הן ועל לאו לאו (מכילתא שם):

(2) אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא ההוצאה, ששהיו משועבדים לי. דבר אחר, לפי שגלה צים כגבור מלחמה וגלה כאן בזמן מלא רחמים, שנאמר ופסתי רגליו קמַעֲשֶׂה לְצַנֵּת הַסַּפִּיר (שמות כד, י), זו היתה לפניו בשעת השעבוד, וכעתם השמים משנגאלו, הואיל ואני משתנה צמראות, אל תאמרו שתי ראיות הן (מכילתא פ"ה), אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. דבר אחר, לפי שהיו שומעין קולות הרבה, שנאמר את הקולות, קולות באין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו ראיות הרבה הן. ולמה אמר לשון יחיד אלהיך, ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא צמעשה העגל, וזה הוא שאמר לְמַעַן ה' יִתְּנֶה אֶפְדָּה צַעֲמָךְ (שמות לז, יא), לא להם זוית לא יהיה לכם אלהים אחרים, אלא לי לצדי: מבית עבדים. מצית פרעה שהייתם עבדים לו, או אינו אומר אלא מצית עבדים שהיו עבדים לעבדים, תלמוד לומר ויפדך מצית עבדים מיד פרעה מלך מצרים, אמור מעתה, עבדים למלך היו, ולא עבדים לעבדים:

(3) לא יהיה לך. למה נאמר, לפי שנאמר לא תעשה לך, אין לי אלא שלא יעשה, העשוי צבר מנין שלא יקיים, תלמוד לומר לא יהיה לך (מכילתא פ"ו): אלהים אחרים. שאין אלהות, אלא אחרים עשאו אלהים עליהם (מכילתא שם). ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרותם אלהות אלו. דבר אחר אלהים אחרים, שהם אחרים לעובדיהם, צועקים אליהם ואין עונים אותם, ודומה כאילו הוא אחר שאינו מכירו מעולם: על פני. כל זמן שאני קיים, שלא תאמר לא נצטוו על עבודת אלילים אלא אותה הדור (מכילתא שם):

<p>thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate Me;</p>	<p>לֹא תִסְגֹּד לַהֲזֹן וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא מַסְעֵר חֹבִי אֲבֹתָי עַל בְּנֵי מִרְדִּין עַל דֹּר תִּלְיָתַי וְעַל דֹּר רַבִּיעָאִי לְסִנְאִי כִּד מִשְׁלֹמִין בְּנִיא לְמַחֲטִי בְּתַר אֲבֹתָהוֹן:</p>	<p>לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עֹן אֲבֹת עַל-בָּנִים עַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשִׁנָּאִי:</p>
<p>and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.</p>	<p>וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאַלְפִים לְאַהֲבֵי וְעֹבֵד טִיבֹו לְאַלְפֵי דְרִין לְרַחֲמֵי וּלְקִטְרֵי פִקּוּדֵי:</p>	<p>וְעֹשֶׂה חֶסֶד לְאַלְפִים לְאַהֲבֵי וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס)</p>
<p>Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.</p>	<p>לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה לִמְגָנָא אֲרִי לֹא יִזְכִּי יְיָ יֵת דִּימִי בְּשִׁמְיָה לְשִׁקְרָא:</p>	<p>לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (פ)</p>
<p>Remember the sabbath day, to keep it holy.</p>	<p>הָיִי דְכִיר יֵת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקִדְשׁוּתִיהָ:</p>	<p>זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:</p>
<p>Six days shalt thou labour, and do all thy work;</p>	<p>שֵׁשֶׁת יוֹמִין תַּפְּלַח וְתַעֲבִיד כָּל עֲבִידְתֶּךָ:</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלֹאכֶתְךָ:</p>
<p>but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates;</p>	<p>וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קָדֶם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידְךָ וְאִמְתְּךָ וּבְעִירְךָ וְגִירְךָ דְּבִקְרֹנְךָ:</p>	<p>וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְךָ עֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>

- (4) פסל. על שם שנפסל: וכל תמונה. תמונת כל דבר אשר בשמים:
 (5) אל קנא. מתקן להפרע, ואינו עוזר על מדתו למחול על עון עבדות אלילים. כל לשון קנא אנפרי"מנט בלע"ז (אייפערנד) נותן לצ' ליפרע: לשנאי. כתרגומו, כשאוחזין מעשה אבותיהם צדיהם (סנהדרין כז:):
 (6) נוצר חסד. שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, נמלאת מדה טובה יתירה על מדת פורעניות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות, וזו לאלפים (תוספתא סוטה ד, א):
 (7) לשוא. (השני לשון שקר, כתרגומו) קמה דְחִימָר אי וכו' שבועת שוא, נשבע לשנות את הידוע, על עמוד של אבן שהוא של זהב, (הראשון לשון מגן, כתרגומו) זה הנשבע לחנם ולהביל על של עץ עץ, ועל אבן אבן (שבועות כט.):
 (8) זכור. זכור ושמו בדבור אחד נאמרו, וכן משלליה מות יומת (שמות לא, יד) וציוס השָׁפֶת עָנִי כָּשִׁים (במדבר כה, ט), וכן לא תלכש שטענו גדלים פֶּעֶשָׁה לָךְ (דברים כב, יא), וכן עָרֹת אִשָּׁת אֶחָיִךְ (ויקרא יח, טז) יָצֵא עָלֶיךָ (דברים כה, ה), הוא שנאמר אִשָּׁת דָּבָר אֶלֶהִים פָּשִׁים וְ שִׁמְעִי (תהלים סב, יב). זכור לשון פעול הוא, כמו אָכַל וְשָׁתָה (ישעיה כב, יג), הָלַךְ וְכָלָה (שמואל-ב ג, טז), וכן פתרונו חנו לצ' זכור תמיד את יום השבת, שאם נזדמן לך חפץ יפה, תהא מזמינו לשבת (צ"ה טז):
 (9) ועשית כל מלאכתך. כשתצא שבת, יהא צעייך כאלו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא פ"ו):
 (10) אחת וצנך וצנך. אלו הקטנים, או אינו אלא גדולים, אמרת, הרי כבר מזהרין הם, אלא לא צא אלא להזהיר גדולים על שציתת הקטנים, וזה ששנינו (שבת קכא). קטן שצא לכבוד, איך שומעים לו, מפני שציתתו עליך:

- 11 for in six days the LORD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the LORD blessed the sabbath day, and hallowed it.
- 12 Honour thy father and thy mother, that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.
- 13 Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery. Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour.
- 14 Thou shalt not covet thy neighbour's house; thou shalt not covet thy neighbour's wife, nor his man-servant, nor his maid-servant, nor his ox, nor his ass, nor any thing that is thy neighbour's.
- 15 And all the people perceived the thunders, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.
- 16 And they said unto Moses: 'Speak thou with us, and we will hear; but let not God speak with us, lest we die.'
- כִּי שֵׁשֶׁת-יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ו)
- כְּבֹד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ לְמַעַן יָאָרְכוּן יָמֶיךָ עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ז)
- לֹא תִרְצַח (ח) לֹא תִנָּאֵף (ט) לֹא תִגְנוֹב (י) לֹא תַעֲנֶה בְרַעְיָךְ עַד שָׁקֶר: (יא)
- לֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא-תַחְמֹד אִשְׁתִּי רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹרֹוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (יב)
- וְכָל-הָעָם רָאוּ אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלְפִידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת-הַהָר עָשָׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיָּנֻעוּ וַיַּעֲמָדוּ מֵרָחֹק:
- וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר-אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל-יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן-נָמוּת:
- וְכָל עַמָּא חֲזַן יְת קִלְיָא וְיְת בַּעֲזָרְיָא וְיְת קֹל שׁוֹפָרָא וְיְת טוֹרָא דְחֲזָנָן וַחֲזָא עַמָּא וַזְעֻו וַקְמוּ מִרְחִיק:
- וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה מְלִיל אַתָּה עִמָּנוּ וְנִקְבִּיל וְלֹא יְתַמְלֵל עִמָּנוּ מִן הָאֵלִים יְיָ דְלָמָּא נָמוּת:

(11) וינח ביום השביעי. כזיכור הכתיב בעצמו מנוחה, ללמד הימנו קל וחומר לאדם שמלאכתו צעמל וציגעה שיהא נוח בשבת: ברך. ויקדשהו. זכרו זמן לכופלו בששית לחם משנה, וקדשו זמן שלא היה יורד צו: (12) למען יארכיון ימך. אם תכזב יארכיון ימך, ואם לאו יקצרוך, שדברי תורה נותריקון הם נדרשים, מכלל הן לאו ומכלל לאו הן (מכילתא פ"ח): (13) לא תנאף. אין ניאוף אלא באשת איש, שנאמר מות יומת הלאף והנאפת (ויקרא כ, ו), ואומר האשה המנאפת פסח אִשָּׁה פִּקְחָה וְיָרִים (יחזקאל טז, לז): לא תגנוב. גנוב נפשות הכחוז מדבר, לא תגנובו בגונז ממון, או אינו אלא זה בגונז ממון ולהלן בגונז נפשות, אמרת, דבר הלמד מענינו, מה לא תרנח לא תנאף מדבר דדבר שחייבין עליהם מיתת בית דין, אף לא תגנוז דבר שחייב עליז מיתת בית דין (סנהדרין פו): (15) וכל העם רואים. מלמד שלא היה זהם אחד קומא, ומנין שלא היה זהם אדם, תלמוד לומר ויענו כל העם, ומנין שלא היה זהם חרש, תלמוד לומר נעשה ונשמע (מכילתא פ"ט): רואים את הקולות. רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר (שם): את הקולות. היוצאין מפי הגבורה: ויענו. אין נוע אלא זיע (שם): ויעמדו מרחוק. היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל, כאורך מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירם, שנאמר מִלְכֵי קָצָאוֹת יִדְּוִן יִדְּוִן (תהלים סח, יג. מכילתא שם):

- 17 And Moses said unto the people: 'Fear not; for God is come to prove you, and that His fear may be before you, that ye sin not.'
- 17 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אֲל־תִּירְאוּ כִּי לִבְעֹבֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ:
- 18 And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where God was.
- 18 וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֹק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל-הָעֲרָפֶל אֲשֶׁר-שָׁם הָאֱלֹהִים: (ס)
- 19 And the LORD said unto Moses: Thus thou shalt say unto the children of Israel: Ye yourselves have seen that I have talked with you from heaven.
- מפסיר 19 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן-הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם:
- 20 Ye shall not make with Me—gods of silver, or gods of gold, ye shall not make unto you.
- 20 לֹא תַעֲשֹׂן אֵתִי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשֹׂוּ לָכֶם:
- 21 An altar of earth thou shalt make unto Me, and shalt sacrifice thereon thy burnt-offerings, and thy peace-offerings, thy sheep, and thine oxen; in every place where I cause My name to be mentioned I will come unto thee and bless thee.
- 21 מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי וְזִבְחֶתָ עָלָיו אֶת-עֹלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלָמֶיךָ אֶת-צֹאנְךָ וְאֶת-בְּקָרְךָ בְּכָל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכֹּר אֶת-שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכִיתִּיךָ:

(17) לבעבור נסות אתכם. לגדל אתכם בעולם, שיאל לכם שם באומות שהוא כבודו נגלה עליכם: נסות. לשון הרמה וגדולה, כמו קרימו גם (ישעיה סב, י), קריס נפי (שם מט, כב). וכן על הגזקה (שם ל, יז), שהוא זקוף:

ובעבור תהיה יראתו. על ידי שראיתם אותו יראוי ומאיים, תדעו כי אין זולתו, ותיראו מפניו:

(18) נגש אל הערפל. לפני משלש מחילות, חושך, ענן, וערפל, שנאמר והקר צער צאש עד לב השמים חשך ענן וערפל (דברים ד, יא). ערפל הוא עב הענן, שאמר לו הנה אלכי צא אלכי צעב הענן (שמות יט, ט).

(19) כה תאמר. כלשון הזה: אתם ראיתם. יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין: כי מן השמים דברתי. וכתוב אחר אומר, ויגד ה' על הר סיני, בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, מן השמים השמייעך את קלו ליסגרך ועל הארץ הקאך את אשו הגדולה (דברים ד, לו), כבודו בשמים, ואשו וגבורתו על הארץ. דבר אחר, הקרין השמים ושמי השמים, והליען על ההר, וכן הוא אומר ויט שמים ויגד (תהלים יח, ו. מכילתא פ"ט):

(20) לא תעשון אתי. לא תעשון דמות שמשי המשמשים לפני צמרים (מכילתא פ"י): אלהי כסף. בא להזהיר על הכרוזים, שאתה עושה לעמוד אחי, שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות: ואלהי זהב. בא להזהיר שלא יוסיף על ז', שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו לכם. לא תאמר, הריני עושה כרוזים צבתי כנסיות וצבתי מדרשות כדרך שאני עושה צבתי עולמים, לכן נאמר לא תעשו לכם:

(21) מזבח אדמה. מחוצר באדמה, שלא יבנו על גבי עמודים או על גבי כיפין (נ"א צבים) (מכילתא פ"א). בר אחר, שהיה ממלא את חלל מזבח הנחושת אדמה בשעת חנייתו (מכילתא שם): תעשה לי. שתהא תחלת עשייתו לשמי: וזבחת עליו. אללו, כמו ועליו מטה מנשה (צמדבר ז, כ), ו אינו אלא עליו ממש, תלמוד לומר בזה שער והקם על מזבח ה' אלכריך (דברים יב, כז), ואין שחיטה בראש המזבח (מכילתא פ"א זבחים נח). את עולתך

- 22 And if thou make Me an altar of stone, thou shalt not build it of hewn stones; for if thou lift up thy tool upon it, thou hast profaned it. **וְאִם-מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה-לִּי וְאִם מִדְּבַח אֲבָנִין תַּעֲבִיד לֹא-תִבְנֶנּוּ אֹתָהוּ גִזִּיתָ קֶדְמִי לֹא תִבְנֶי וְתִהְיוֹן כִּי חֲרַבְךָ הִנֵּפֶת עָלֶיהָ פָּסִילָן לֹא תִרִם חֲרַבְךָ וְתִחַלְלֶנָּה: עָלֶיהָ וְתִחַלְלֶנָּה:**
- 23 Neither shalt thou go up by steps unto Mine altar, that thy nakedness be not uncovered thereon. **וְלֹא-תַעֲלֶה עַל-מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא-תִגָּלֶה בְּמַעֲלֹת וְלֹא תִסַּק בְּדַרְגֵּינָן עַל-מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא-תִגָּלֶה מִדְּבָחִי דְּלֹא תִתְגַּלֵּי עֲרוֹתֶךָ עָלָיו: (פ)**
- XXI Now these are the ordinances which thou shalt set before them. **וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים וְאֵלֶּיךָ דִּינֵינָא קְדָמִיָּהוּן: דִּתְסַדֵּר לְפָנֵיהֶם:**
- 2 If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing. **כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שָׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יָצֵא לְחֻפְשֵׁי חָנָם: אֲרִי תִזְבּוֹן עֶבְדָּא בֶר יִשְׂרָאֵל שִׁית שָׁנִין יִפְלַח וּבִשְׁבִיעִיתָא יִפּוֹק לְבֶר חוֹרִין מִגֵּן:**

The Haftarah is Isaiah ;7:6-6:1 9:6-9:5 on page 208. Sepharadim read Isaiah .6:13-6:1

ואת שלמִיד. אשר מנאֵנך ומצדִּקך. את לאֵנך ואת צדִּקך. ירוש לאת עולמִיך ואת שלמִיך: בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר אתֵּן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אצא אליך וברכתִיך, אשרה שכינתי עליך, מכאן אתה למד, שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה צאה שם, וזהו בית הבחירה, שם ניתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לצדִּק את העם:

(22) ואם מזבֵּחַ אבִּנִים. רבי שמעאל אומר, כל אם ואם שצחורה רשות, חוץ מג', ואם מזבֵּחַ אבִּנִים תעשה לי, הרי אם זה משמש בלשון כאשר, וכאשר תעשה לי מזבֵּחַ אבִּנִים לא תצנה אתֵּהוּ גזית, שהרי חובה עליך לבנות מזבֵּחַ אבִּנִים, שנאמר חֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶנּוּ (דברים כו, ו). וכן אם פָּסִילָן (שמות כב, כד), חובה הוא, שנאמר וְהִעֲבַט פְּעֻצָּתוֹ (דברים טו, ח), ואף זה משמש בלשון כאשר. וכן וְאִם פִּקְרִיב מִקְדָּשׁ (ויקרא ז, יד), זו מנחת העומר שהיא חובה (מכילתא פי"א), ועל כרחך אין אם הללו תלוין, אלא ודאין, ובלשון כאשר הם משמשים: גזית. לשון גזיזה, שפוסלֵן ומכתתֵן בצדִּק: כי חרבִּךְ הִנֵּפֶת עָלֶיהָ. הרי כי זה משמש בלשון פן, שהוא דילמא, פן תניף חרבִּךְ עָלֶיהָ: וְתִחַלְלֶנָּה. הא למדת, שאם הִנֵּפֶת עָלֶיהָ צדִּק חללת שהמזבֵּחַ נצרא להאריך ימיו של אדם, והצדִּק נצרא לקצר ימיו של אדם, אין זה דדין שיוֹנֵק המקִצֵּר על המאריך (מדות פ"ג מ"ד). ועוד, שהמזבֵּחַ מטיל שלום בין ישראל לאזניהם שבשמים, לפיכך לא יצא עליו כורת ומחבל, והרי דברים קל וחומר, ומה אבִּנִים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם צדִּק, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שלא תצוהו פורענות:

(23) וְלֹא תַעֲלֶה בַּמַּעֲלֹת. כשאתה בונה כבש למזבֵּחַ, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקנו"ש בלע"ז (שטופען שטאפלען) אלא חלוק יהא ומשופע: אשר לא תגלה ערותך. שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממך, שהרי כתיב ועשה להם מכנסִי כד, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואחַה נהג בהם מנהג ציון, והרי דברים קל וחומר, ומה אבִּנִים הללו שאין בהם דעת להקפיד על ציון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צדִּק לא תנהג בהם מנהג ציון, חצירך שהוא צדמות יוצֵר, ומקפיד על ציונו, על אחת כמה וכמה:

(1) ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיק על הראשונים (שמו"ר ל, ז), מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבֵּחַ, לומר לך ששנים סנהדרין אצל המקדש (ס"א המזבֵּחַ): אשר תשים לפניהם. אמר לו הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה ב'ו' א' ג' פעמים, עד שתהא סדורה צפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להציג טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפניהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפניהם. ולא לפני עובדי אלילים (גיטין פח:), ואפילו ידעת דדין אחד שהם דינין אותו כדיני ישראל, אל תצוהו בערכאות שלהם, שהמציא דיני ישראל לפני ארמים, מחלל את השם ומיקר שם האלילים להשכיחם (ס"א להשיבם), שנאמר כי לא כזרנו זרם ואויבנו פלילים (דברים לב, לא), כשאיבנו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם:

<p>3 If he come in by himself, he shall go out by himself; if he be married, then his wife shall go out with him.</p>	<p>3 אִם-בִּגְפוֹ יָבֹא בִּגְפוֹ יֵצֵא אִם-בְּעַל אִשָּׁה הוּא וְיֵצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמוֹ: אִם בְּלַחְדוּתִי יֵיעוֹל בְּלַחְדוּתִי יִפּוֹק אִם בְּעֵל אֶתְתָּא הוּא וְתִפּוֹק אֶתְתִּיה עִמָּיה:</p>
<p>4 If his master give him a wife, and she bear him sons or daughters; the wife and her children shall be her master's, and he shall go out by himself.</p>	<p>4 אִם-אֲדָנִיו יִתֶּן-לּוֹ אִשָּׁה אִם רְבוּנֶיהָ יִתִּין לִיהָ אֶתְתָּא וְיִלְדֶּה-לּוֹ בָּנִים אֹ אוֹ בָּנוֹת וְתִלִּיד לִיהָ בָּנִין אֹ אוֹ בָּנוֹת וְהָאִשָּׁה וְיִלְדֶּיהָ תִּהְיֶה לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יִפּוֹק בְּלַחְדוּתִי: אִם רְבוּנֶיהָ יִתִּין לִיהָ אֶתְתָּא וְיִלְדֶּה-לּוֹ בָּנִים אֹ אוֹ בָּנוֹת וְתִלִּיד לִיהָ בָּנִין אֹ אוֹ בָּנוֹת וְהָאִשָּׁה וְיִלְדֶּיהָ תִּהְיֶה לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יִפּוֹק בְּלַחְדוּתִי:</p>
<p>5 But if the servant shall plainly say: I love my master, my wife, and my children; I will not go out free;</p>	<p>5 וְאִם-אָמַר יֹאמַר הָעֶבֶד וְאִם אֶהְבֹּתִי אֶת-אֲדֹנִי אֶת-אִשְׁתִּי וְאֶת-בָּנָי לֹא אֵצֵא חֲפָשִׁי: וְאִם מֵימַר יֵימַר עֶבְדָּא רְחִימָנָא יְת רְבוּנִי יְת אֶתְתִּי וְיְת בָּנִי לֹא אֶפּוֹק בַּר חוֹרִין:</p>
<p>6 then his master shall bring him unto God, and shall bring him to the door, or unto the door-post; and his master shall bore his ear through with an awl; and he shall serve him for ever.</p>	<p>6 וְהִגִּישׁוּ אֲדָנָיו אֶל-הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל-הַדֶּלֶת אֹ אוֹ אֶל-הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדָנָיו אֶת-אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וְעָבְדוּ לְעֹלָם: (ס) וְיִקְרַבְנֶיהָ רְבוּנֶיהָ לְקֹדֶם דִּיִּינִיא וְיִקְרַבְנֶיהָ לְוֹת דְּשָׂא אֹ אוֹ דְּלֹת מְזוּזָתָא וְיִרְצַע רְבוּנֶיהָ יְת אֲוִדְנֶיהָ בַּמַּרְצֵעַ וְיִהְיֶה לִיהָ עֶבֶד פֶּלַח לְעֹלָם:</p>

(2) כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי, או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבדו, ומה אני מקיים והקנמלסם חסם (ויקרא כה, מו), בלקוח מן הכנענים, אבל בלקוח מישראל יאבד בשש, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי (דברים טו, יז), לא אמרתי אלא באחיך: כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו, כמו שנאמר אם אין לו ונמכר בנגזתו (שמות כז, א), או אינו אלא במוכר עמו מפני דחקו, אבל מכרוהו בית דין לא יאבד בשש, כשהוא אומר וכי ימוך אחיך עקד ונמכר לך (ויקרא כה, לט), הרי מוכר עמו מפני דוחקו אמור, ומה אני מקיים כי תקנה, צנמכר צבית דין: לחפשי. לחירות:

(3) אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה, כתרומתו אם בלחודוהי. ולשון גפיו, בכנפו, שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי בתוך לבשו, בכנף גדודו: בגפו יצא. מגיד, שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ.). אם בעל אשה הוא. ישראלית (מכילתא פ"ג): ויצאה אשתו עמו.

וכי מי הכניסה שחלא, אלא מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי חייב צמוזנות אשתו ובניו (קידושין כב.):

(4) אם אדניו יתן לו אשה. מכאן, שהרשות ביד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא בישראלית, תלמוד לומר האשה וילדיה תהיה לאדוניה, הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העבריה אף היא יולאה בשש, ואפילו לפני שש אם הביאה סימנין יולאה, שנאמר אחיך העברי או העבריה (דברים טו, יז) מלמד שאף העבריה יולאה בשש:

(5) את אשתו. השפחה:

(6) אל האלהים. לבית דין, צריך שימלך במוכרו שמוכרו לו (מכילתא פ"ג): אל הדלת או אל המזוזה. יכול שתהא המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר וקנסה קאנו וצדלת (דברים טו, יז), צדלת ולא במזוזה, הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה, הקיש דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד (קידושין כב.): ורצע אדוניו את אזנו במרצע. הימנית, או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר און און לגזירה שוה, נאמר כאן ורצע אדוניו את אזנו, ונאמר במרצע פנוך און המטהר הימנית (ויקרא יד, יד), מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי, און זאת שמעיה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע (מכילתא פ"ג), ואם מוכר עמו, און שמעיה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעמו, תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, (ר"ל קשר ררור מבזשם שתולין צואר לתכשיט) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקב"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים צמרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעמו, ירצע צפניהם: ועבדו לעולם. עד היוכל, או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר ואיש אל משפחתו פשוטו (ויקרא כה, י), מגיד שחמשים שנה קרוים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היוכל, בין סמוך בין מופלג:

- 7 And if a man sell his daughter to be a maid-servant, she shall not go out as the men-servants do. **וְכִי־יִמְכַר אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאִמָּה לֹא תֵצֵא כִצָּאת עֲבָדִים:** לוי
- 8 If she please not her master, who hath espoused her to himself, then shall he let her be redeemed; to sell her unto a foreign people he shall have no power, seeing he hath dealt deceitfully with her. **אִם־רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אִם בִּישַׁת בְּעֵינֵי רַבּוֹנָהּ אֲשֶׁר־[כ] (לא) לֹן יַעֲדָה דִּיקַיְמָה לִיהָ וַיִּפְרָקָהּ וַהֲפָדָה לְעַם נָכְרִי לֹא־יִמָּשֶׁל לְמַכְרָהּ בְּבִגְדוֹ־בָהּ:** 8
- 9 And if he espouse her unto his son, he shall deal with her after the manner of daughters. **וְאִם־לְבָנוֹ יִיעֲדָנָה כְּמִשְׁפָּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה־לָּהּ:** 9
- 10 If he take him another wife, her food, her raiment, and her conjugal rights, shall he not diminish. **אִם־אַחֲרֶת יִקַּח־לּוֹ שְׂאֲרָהּ זֵינָהּ כְּסוּתָהּ וְעֲנֻתָהּ לֹא יִמְנַע:** 10
- 11 And if he do not these three unto her, then shall she go out for nothing, without money. **וְאִם־שְׁלֹשׁ־אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וַיִּצָּאָה חֲנָם אֵין כֶּסֶף:** 11
- 12 He that smiteth a man, so that he dieth, shall surely be put to death. **מִכָּה אִישׁ וְמָת מוֹת יוֹמָת: דִּימָחִי לְאַנֶּשׁ וַיִּקְטְלֵנִי אֶתְקַטְלָא וְתִקְטִיל:** ישראל
- 13 And if a man lie not in wait, but God cause it to come to hand; then I will appoint thee a place whither he may flee. **וְאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ וְשִׁמְתִּי לְךָ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: (ס) וְדָלָא כְּמֹן לִיהָ וּמֹן קָדָם יי אֶתְמַסֵּר לִידֵיהָ וְאֲשִׁי לָךְ אֶתֶר דִּי־עֲרוּק לְתַמָּן:** 13

(7) וכי ימכר איש את בתו לאמה. בקטנה הכתוב מדבר (מכילתא פ"ג), יכול אפילו הביאה סימנים, אמרת קל וחומר, ומה מכורה קודם לכן ויאלה צסימנין, כמו שכתוב ויאלה חנם אין כסף, שאנו דורשים אותו לסימני נערו, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (ערכין כט:). לא תצא כצאת העבדים. כיצא עבדים כנענים שיואלים בשן ועין, אבל זו לא תאל בשן ועין, אלא עובדת שש, או עד היוכל, או עד שחציא סימנין, וכל הקודם קודם לחירותה, ונותן לה דמי עינה או דמי שינה, או אינו אלא לא תאל כאלת העבדים בשש וציוכל, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, מקיש עבריה לעברי לכל יאאותיו, מה עברי יואל בשש וציוכל, אף עבריה יואל בשש וציוכל, ומהו לא תאל כאלת העבדים, לא תאל צראשי איברים כעבדים כנענים, יכול העברי יואל צראשי איברים, תלמוד לומר העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יואל צראשי איברים, אף הוא אינו יואל צראשי איברים:

(8) אם רעה בעיני אדניה. שלא נשאה חן בעיניו לכנסה (מכילתא פ"ג): אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה, וכסף קנייתה הוא כסף קדושה. וכאן רמז לך הכתוב שמזה ציעוד, ורמז לך שאינה צריכה קדושין אחרים: והפדה. יתן לה מקום להפדות וללאת, שאף הוא מסייע צפדיונה, ומה הוא מקום שנותן לה, שמגרע מפדיונה במספר השנים שעשתה אלו כאלו היא שכורה אלו, כיצד, הרי שקנאה במנה ועשתה אלו צ' שנים, אומרים לו, יודע היית שעתידיה ללאת לך שש שנה, נמאל שקנית עבודת כל שנה ושנה בששית המנה, ועשתה אלו צ' שנים, הרי שלשית המנה, טול שני שלשיות המנה ותאל מאלך: לעם נכרי לא ימשל למכרה. שאינו רשאי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח:). בבגדו בה. אם צא לצגוד צה, שלא לקיים צה מלות יעוד, וכן אציה, מאחר שצגד צה ומכרה לזה:

(9) ואם לבנו ייעדנה. האדון, מלמד שאף צנו קם מחתיו ליעדה אם ירצה אציו, ואינו צריך לקדושין אחרים, אלא אומר לה, הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אצין צדמין: כמשפט הבנות. שאר כסות ועונה:

(10) אם אחרת יקח לו. עליה: שארה כסותה ועונתה לא יגרע. מן האמה שייעד לו כצ: שארה. מזונות (כתובות מז:). כסותה. כמשמעו: ענתה. תשמיש:

(11) ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לצנו, או יגרע מפדיונה ותאל, וזה לא יעדה לא לו, ולא לצנו, והיא לא היה צידה לפדות את עצמה: ויצאה חנם. ריבה לה יאלה לזו יותר ממה שריבה לעבדים, ומה היא היאלה, ללמדך שתאל צסימנין, ותשהה עמו עוד עד שתציא סימנין, ואם הגיעו שש שנים קודם צסימנין, צב למדנו שצאל, שנאמר העברי או העבריה וצדף שש שנים (דברים

- 14 And if a man come presumptuously upon his neighbour, to slay him with guile; thou shalt take him from Mine altar, that he may die. וְכִי-יֵצֵד אִישׁ עַל-רֵעֵהוּ וְאָרִי יִרְשַׁע גֹּבֵר עַל חֲבֵרָיָה לְהָרְגוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם מִזְבְּחִי לְמַקְטִילָהּ בִּנְכִילוֹ מִן מִדְּבַחִי תִּדְבְּרֶנִּיהָ לְמַקְטֵל: (ס)
- 15 And he that smiteth his father, or his mother, shall be surely put to death. . וַיַּמִּיחַ אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וַיִּמְחִי לְאִבּוֹהִי וּלְאִמִּיהָ יוּמָת: (ס) אֲתַקְטֵלָהּ וְתַקְטִיל:
- 16 And he that stealeth a man, and selleth him, or if he be found in his hand, he shall surely be put to death. וְגִנֵּב אִישׁ וּמָכְרוֹ וּנְמָצָא בְיָדוֹ וְיִזְבְּנֶנִּיהָ וְיִשְׁתַּכַּח בְּיָדֶיהָ מוֹת יוּמָת: (ס) אֲתַקְטֵלָהּ וְתַקְטִיל:
- 17 And he that curseth his father or his mother, shall surely be put to death. וַיִּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וַיִּדְלוֹט לְאִבּוֹהִי וְאִמִּיהָ יוּמָת: (ס) אֲתַקְטֵלָהּ וְתַקְטִיל:
- 18 And if men contend, and one smite the other with a stone, or with his fist, and he die not, but keep his bed; וְכִי-יִרִיבוּ אֲנָשִׁים וְהָכָה-אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֹזֶרֶף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב: לְבוֹשָׁלָן: (ס) וְאָרִי יִנְצוֹן גּוֹבְרִין וְיִמְחִי גֹבֵר יֵת חֲבֵרָיָה בְּאֶבֶן אוֹ בְּכּוּרְמִיזָא וְלֹא יָמוּת וְיָפּוּל לְבוֹשָׁלָן:

(13) ואשר לא צדקה. לא ארצ לו ולא נחמין. צדקה לשון ארצ, וכן הוא אומר וְאִשָּׁה לְצֶדֶק אֶת נַפְשָׁהּ לְקַחְסָה (שמואל-א כד, יא). ולא יתכן לומר צדקה לשון הצד ציד, שצידת חיות אין נופל ה"א בפועל שלה, ושם דבר זה ציד, וזה שם דבר צו צדיקה ופועל שלו צודה, וזהו פועל שלו צד. ואומר אני פתרונו כתרומו ודלא כמן ליה. ומנחם חזרו בחלק צד ציד, ואין אני מודה לו, ואם יש לחזרו באחת ממחלוקת של צד, נחזרנו בחלק על צד פְּנֵאָה (ישעיה סו, יב), צֶדֶק אֶזְרָה (שמואל-א כ, כ), ומלין לְצֶדֶק עֲלָהּ יִמְלָל (דניאל ז, כה), אף כאן אשר לא צדקה, לא צדד למצוא לו שום צד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו, מכל מקום לשון ארצ הוא: והאלהים אנה לידו. זמן לידו, לשון לא תִּקְחָה אֶלֶיךָ רָעָה (תהלים נא, י), לא יִקְחָה לְצֶדֶק כָּל אֶוֹן (משלי יב, כא), מִתְקָהּ הוּא לִי (מלכים-ב ז, ז), מזדמן למצוא לי עלה: והאלהים אנה לידו. ולמה תלא זאת מלפניו, הוא שאמר דוד, פֶּאֶשֶׁר יֵאֱמַר מֶשֶׁל הַקְּדָמִי מִקְשָׁעִים יֵאָרֶשׁע (שמואל-א כד, יג), ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקצ"ה שהוא קדמונו של עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים יאֵרֶשׁע, והאלהים אנה לידו, במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג וזה לא גלה, והקצ"ה מומנן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמצא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג: ושמותי לך מקום. אף במדבר שנינו שמה. ואי זה מקום קולטו, זה מחנה לוי (מכות יב):

(14) וכי יייד. למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו', שומע אני אפילו רופא שהמית, ושלח בית דין שהמית במלקות ארבעים, והאז המכה את בנו, והרצ הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי יייד ולא שוגג, להרגו בערמה ולא שלח בית דין והרופא והרודה בנו ותלמידו, שאף על פי שהם מזידין, אין מערימין: מעם מזבחי. אם היה כהן ורוצה לעבד עבודה, תקחנו למות (סנהדרין לה: יומא פה):

(15) ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחזירו שהוא צתשלומין ולא במיתה, הוצרך לומר על החובל באביו שהוא במיתה. ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חצורה (סנהדרין פד: אביו ואמו. או זה או זה: מות יומת. צחנק:

(16) וגבב איש ומכרו. למה נאמר, לפי שנאמר כִּי יִמְכֹּר אִישׁ גִּבְגֵּב נַפְשָׁהּ מֵאֶסְרִי (דברים כד, ז), אין לי אלא איש שגבב נפש, אשה או טומטום או אנדרוגינוס שגבבו מנין, תלמוד לומר וגבב איש ומכרו. ולפי שנאמר כאן וגבב איש, אין לי אלא גבב איש, גבב אשה מנין, תלמוד לומר וגבב נפש (שם), לכך הוצרכו שניהם, מה שחסר זה גלה זה (מכילתא פ"ה:) ונמצא בידו. שראוהו עדים שגבבו ומכרו, ונמצא צידו כבר קודם מכירה (סנהדרין פה:) מות יומת. כל מיתה האמורה בתורה סתם, חנק היא. והפסיק הענין וכתב וגבב איש בין מכה אביו ואמו למקלל אביו ואמו, ונראה לי היינו פלוגתא, דמר סבר מקשינן הכאה לקללה, ומר סבר לא מקשינן (שם):

(17) ומקלל אביו ואמו. למה נאמר, לפי שהוא אומר איש איש חָשֶׁר יִקְלֵל אֶת אָבִיו (ויקרא כ, ט), אין לי אלא איש שקלל את אביו, אשה שקללה את אביה מנין, תלמוד לומר ומקלל אביו ואמו, סתם, בין איש ובין אשה, אם כן למה נאמר איש אשר יקלל, להוציא את הקטן: מות יומת. בסקילה. וכל מקום שנאמר דמי צו, בסקילה, ובנין אז לכולם, פֶּאֶשֶׁר יִקְרָמוּ אֶתְּסָה דְּמִיָּהּ (שם כ, כז), ובמקלל אביו ואמו נאמר דְּמִיָּהּ צו (ת"כ פ' קדושים קידושין ל:):

(18) וכי יריבו אנשים. למה נאמר, לפי שנאמר עין תחת עין, לא למדנו אלא דמי איבריו, אבל שבת ורפוי לא

- 19 if he rise again, and walk abroad upon his staff, then shall he that smote him be quit; only he shall pay for the loss of his time, and shall cause him to be thoroughly healed.
- 20 And if a man smite his bondman, or his bondwoman, with a rod, and he die under his hand, he shall surely be punished.
- 21 Notwithstanding if he continue a day or two, he shall not be punished; for he is his money.
- 22 And if men strive together, and hurt a woman with child, so that her fruit depart, and yet no harm follow, he shall be surely fined, according as the woman's husband shall lay upon him; and he shall pay as the judges determine.
- 23 But if any harm follow, then thou shalt give life for life,
- אם יקום ויחליף בברא על ברייה ויהי זכא מחיא לחוד בוטלניה יתין ואגר אסיא ישרים:
- וארי ימחי גבר ית עבדיה או ית אמתיה בשולטן וימות תחות ידיה אתדנא יתדן:
- ברם אם יומא או תרין יומין יתקיים לא יתדן ארי כספיה הוא:
- וארי ינצון גוברין וימחון אתתא מעדיא ויפקון ולדיהא ולא יהי מותא אתגבאה יתגבי כמא דישיי עלוהי בעלה דאתתא ויתין מממר דייניא:
- ואם מותא יהי ויתתן נפש חלף נפש:
- אם יקום ויחליף בברא על ברייה ויהי זכא מחיא לחוד בוטלניה יתין ואגר אסיא ישרים:
- וארי ימחי גבר ית עבדיה או ית אמתיה בשולטן וימות תחות ידיה אתדנא יתדן:
- ברם אם יומא או תרין יומין יתקיים לא יתדן ארי כספיה הוא:
- וארי ינצון אנשים ונגפו אשה הרה וינצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפללים:
- ואם אסון יהיה ונתתה נפש ונתתה נפש:

למדנו, לכך נאמרה פרשה זו (מכילתא פ"ו): ונפל למשכב. כתרגמו ויפל לצוטלן, לחולי שמצטלו ממלאכתו: (19) על משענתו. על צוריו וכחו (מכילתא סס): ונקה המכה. וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג, אלא ללמדך כאן, שחובשים אותו עד שנראה אם יתרפא זה, וכן משמעו, כשקם זה והלך על משענתו, אז ונקה המכה, אבל עד שלא יקום זה, לא נקה המכה: רק שבתו. צטול מלאכתו מחמת החולי, אם קטע ידו או רגלו, רואין צטול מלאכתו מחמת החולי, כאילו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החולי אינו ראוי למלאכת יד ורגל, והוא כבר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו, שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל: ורפא ירפא. כתרגמו, ישלם שכר הרופא (צבא קמא פה):

(20) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו. צעזד כנעני הכתוב מדבר, או אינו אלא צעברי, תלמוד לומר כי כספו הוא, מה כספו קנוי לו עולמית, אף עצד הקנוי לו עולמית, והרי היה בכלל מכה איש ומת, אלא בא הכתוב והוציאו מן הכלל, להיות נדון צדין יוס או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושהה מעת לעת פטור: בשבט. כשיש צו כדי להמית הכתוב מדבר, או אינו אפילו אין צו כדי להמית, תלמוד לומר בישראל, ואם צאצאן יד אשך ימות צה (צמדצר לה, יז) (או בכלי עץ יד אשר ימות צו. גירסת רא"ס) הכהו, והלא דברים קל וחומר, מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן הכהו צדצר שיש צו כדי להמית, ועל אצד שהוא כדי למות צהכאה זו, עצד הקל לא כל שכן: נקם ינקם. מיתת סייף (סנהדרין נז: מכילתא פ"ז), וכן הוא אומר קצב נקמת נקם צרית (ויקרא כו, כה): (21) אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם. אם על יוס אחד הוא פטור על יומים לא כל שכן, אלא יוס שהוא כיומים, ואיזה, זה מעת לעת (מכילתא פ"ז): לא יוקם כי כספו הוא. הא אחר שהכהו, אף על פי ששהה מעת לעת קודם שמת, חייב:

(22) וכי ינצו אנשים. זה עס זה, ונתכוון להכות את חצירו, והכה את האשה (מכילתא פ"ח): ונגפו. אין נגיפה אלא לשון דחיפה והכאה, כמו פון סגף צאצאן רגלך (תהלים לא, יז), וצטקס יתנפשו רגליקם (ירמיה יג, טז), וצאצאן נגף (ישעיה ח, יד): ולא יהיה אסון צאשה: ענוש יענש. לשלם דמי ולדות לבעל, שמין אותה כמה הייתה ראויה להמכר בשוק, להעלות דמיה בצביל הריונה: ענוש יענש. יגבו ממון ממנו, כמו ופנקשו אלו מפה קסף (דברים כז, יט): כאשר ישית עליו וגו'. כשיצטענו הבעל צבית דין להשית עליו עונש על כך: ונתן. המכה דמי ולדות: בפללים. על פי הדיינים:

(23) ואם אסון יהיה. צאשה: ונתת נפש תחת נפש. רצותינו חולקין צדצר (סנהדרין עט.), יש אומרים נפש ממש, ויש אומרים ממון אבל לא נפש ממש, שהמכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיטה, ומשלם ליורשיו דמיו כמו שהיה נמכר בשוק:

- 24 eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot, תַּחַת עֵין לְעֵין שֵׁן לְשֵׁן יָד לְיָד רֶגֶל לְרֶגֶל: עֵינָא חֲלָף עֵינָא שְׁנָא חֲלָף שְׁנָא יָדָא חֲלָף יָדָא רֶגְלָא חֲלָף רֶגְלָא:
- 25 burning for burning, wound for wound, stripe for stripe. כּוֹנֶה תַּחַת כּוֹנֶה פָּצַע תַּחַת פָּצַע חַבוּרָה תַּחַת חַבוּרָה: (ס) כּוֹנֶה חֲלָף כּוֹנֶה פָּדַע חֲלָף פָּדַע מְשֻׁקּוֹפֵי חֲלָף מְשֻׁקּוֹפֵי:
- 26 And if a man smite the eye of his bondman, or the eye of his bondwoman, and destroy it, he shall let him go free for his eye's sake. וְכִי־יִכָּה אִישׁ אֶת־עֵין עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־עֵין אִמְתּוֹ וְשִׁחְתָּהּ לַחֲפְשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת עֵינוֹ: וְאִרִי יִמְחִי גֵבֶר יֵת עֵינָא דְעַבְדִּיהּ אוֹ יֵת עֵינָא דְאִמְתִּיהּ וְיַחַבְלָנָה לְבֶר חוֹרִין יִפְטְרֶנָה חֲלָף עֵינֶיהָ:
- 27 And if he smite out his bondman's tooth, or his bondwoman's tooth, he shall let him go free for his tooth's sake. וְאִם־שָׁן עַבְדּוֹ אוֹ־שָׁן אִמְתּוֹ לַחֲפְשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת שְׁנּוֹ: (פ) וְאִם־שְׁנָא דְעַבְדִּיהּ אוֹ שְׁנָא דְאִמְתִּיהּ יִפִּיל לְבֶר חוֹרִין יִפְטְרֶנָה חֲלָף שְׁנֵיהָ:
- 28 And if an ox gore a man or a woman, that they die, the ox shall be surely stoned, and its flesh shall not be eaten; but the owner of the ox shall be quit. וְכִי־יִגַּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוֹ אֶת־אִשָּׁה וּמָת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בִּשְׂרוֹ וּבָעַל הַשׁוֹר נָקִי: וְאִם־יִגַּח תּוֹרָא יֵת גּוֹבֵרָא אוֹ יֵת אִתָּתָא וְיָמוּת אֶתְרִגְמָא יִתְרַגֵּם תּוֹרָא וְלֹא יִתְאָכִיל יֵת בְּסָרִיהּ וּמָרִיהּ דְּתּוֹרָא יְהִי זָכָא:
- 29 But if the ox was wont to gore in time past, and warning hath been given to its owner, and he hath not kept it in, but it hath killed a man or a woman; the ox shall be stoned, and its owner also shall be put to death. וְאִם־תּוֹר נִגַּח הוּא מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקֻמוּהִי וְאִתְּסַהֵד בְּמָרִיהּ וְלֹא נִטְרִיהּ וְיִקְטוֹל גֵּבֶר אוֹ אִתָּא תּוֹרָא יִתְרַגֵּם וְאִם־מָרִיהּ יִתְקַטֵּל: וְאִם־שׁוֹר נִגַּח הוּא מֵתָמֵל שְׁלֹשָׁם וְהוּעַד בְּבַעְלֵיו וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ וְהָמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם־בְּעָלָיו יוּמָת:

(24) עין תחת עין. סימא עין חצירו, נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק, וכן כולם, ולא נטילת אבר ממנו, כמו שדרשו רבותינו בפרק החובל (בבא קמא פד.):

(25) כויה תחת כויה. מכות אש. ועד עכשיו דבר חבולה שיש בה פחת דמים, ועכשיו בשאין בה פחת דמים אלא זער, כגון כוואו בשפד על זכרניו, אומדים כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מטער כך: פצע. היא מכה המוציאה דם, שפצע את בשרו, נפר"דור בלע"ז (אפענע וואונדע) הכל לפי מה שהוא, אם יש בו פחת דמים נותן נזק, ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי ובשת וזער. ומקרא זה יתר הוא, ובהחובל דרשוהו רבותינו לחייב על הזער אפילו במקום נזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטרין אותו מן הזער, לומר, הואיל וקנה ידו, יש עליו לחתכה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחתכה בסם שאינו מטער כל כך, וזה חתכה בצרזל וזערו: חבורה. היא מכה שהדם נזרר בה ואינו יוצא, אלא שמאדים הזכר כנגדו, ולשון חבורה טק"א בלע"ז (פפלעקן) כמו וְגִמְרָה תִּצְרַף לָקָיו (ירמיה יג, כג), ותרומו משקופי, לשון חבטה, בטרדור"א בלע"ז (שלאג) וכן שְׁפָחוֹת קָדִים, שקיפן קידום, חבטות ברות. וכן וְעַל הַמִּשְׁקוֹף (שמות יב, ז), על שם שהדלת נוקש עליו:

(26) את עין עבדו. כנעני, אצל עברי אינו יוצא בשן ועין, כמו שאמרנו אצל לא תחא כלאה העבדים: תחת עינו. וכן בכ"ד ראשי אצרים, אצבעות הידים והרגלים, ושתי אזנים, והחוטם, וראש הגויה שהוא גיד האמה. ולמה נאמר שן ועין, שאם נאמר עין ולא נאמר שן, הייתי אומר, מה עין שנצרב עמו אף כל שנצרב עמו, והרי שן לא נצרב עמו. ואם נאמר שן ולא נאמר עין, הייתי אומר, אפילו שן תינוק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין (מכילתא פ"ט):

(28) וכי יגח שור. אחד שור ואחד כל בהמה וחיה ועוף, אלא שדבר הכתוב בזהו (בבא קמא נד:): ולא יאכל את בשרו. ממשמע שנאמר סקול יסקל השור, איני יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפילו שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, בהנאה מנין, תלמוד לומר ובעל השור נקי, כאדם האומר לחצרו יאל פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום, וזה מדרשו (פסחים כז:), בבא קמא מא). ופשוטו כמשמעו, לפי שנאמר במועד, וגם בעליו יומת, הוצרך לומר בהם ובעל השור נקי:

- 30 If there be laid on him a ransom, then he shall give for the redemption of his life whatsoever is laid upon him. אם-כֹּפֶר יוֹשֶׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדִיָּן נַפְשׁוֹ כָּכָל אֲשֶׁר-יוֹשֶׁת עָלָיו: אוֹ מָמוֹן יִשְׁוֶן עָלָיו וַיִּתֵּן פִּדְיָן נַפְשׁוֹ כָּכָל דִּישְׁוֹן עָלָיו:
- 31 Whether it have gored a son, or have gored a daughter, according to this judgment shall it be done unto him. אוֹ-בֶן יִגַּח אוֹ-בַת יִגַּח כַּמִּשְׁפֹּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ: אוֹ לְבֶר יִשְׂרָאֵל יִגַּח תוֹרָא אוֹ לְבַת יִשְׂרָאֵל יִגַּח כְּדִינָא הַדִּין יִתְעַבֵּד לָהּ:
- 32 If the ox gore a bondman or a bondwoman, he shall give unto their master thirty shekels of silver, and the ox shall be stoned. אם-עֶבֶד יִגַּח הַשּׂוֹר אוֹ אִמָּה כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לְאִמָּתָא פֶּסְפָּא תַלְתִּין סִלְעִין וַיִּתֵּן לְרַבּוּנֶיהָ וְתוֹרָא יִתְרַגֵּם: אם לְעֶבְדָּא יִגַּח תוֹרָא אוֹ לְאִמָּתָא פֶּסְפָּא תַלְתִּין סִלְעִין וַיִּתֵּן לְרַבּוּנֶיהָ וְתוֹרָא יִתְרַגֵּם:
- 33 And if a man shall open a pit, or if a man shall dig a pit and not cover it, and an ox or an ass fall therein, וְכִי-יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִי-יִכְרֶה אִישׁ בֹּר וְלֹא יִכְסֶּנּוּ וְנָפַל-שָׁמָּה שׂוֹר אוֹ חֲמֹר: וְאִרִי יִפְתַּח גֹּבַר אוֹ אֲרִי יִכְרִי גֹבַר גֹּבַר וְלֹא יִכְסִינֶיהָ וַיִּפֹּל תַּמָּן תוֹרָא אוֹ חֲמֹרָא:
- 34 the owner of the pit shall make it good; he shall give money unto the owner of them, and the dead beast shall be his. בָּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֵם כֶּסֶף מְרִיהָ דְּגֹבָא יִשְׁלֵם פֶּסְפָּא יָשִׁיב לְבַעְלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה-לּוֹ: מְרִיהָ דְּגֹבָא יִשְׁלֵם פֶּסְפָּא יָשִׁיב לְמַרְוֶהָ וּמִיתָא יִהְיֶה-לָּהּ: מְרִיהָ דְּגֹבָא יִשְׁלֵם פֶּסְפָּא יָשִׁיב לְבַעְלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה-לּוֹ: (ס)
- 35 And if one man's ox hurt another's, so that it dieth; then they shall sell the live ox, and divide the price of it; and the dead also they shall divide. וְכִי-יִגַּח שׂוֹר-אִישׁ אֶת-שׂוֹר רֵעֵהוּ וּמָת וּמָכְרוּ אֶת-הַשּׂוֹר הַחַי וַיַּחֲצוּ אֶת-כֶּסְפוֹ וְגַם אֶת-הַמֵּת יַחֲצוּן: וְאִרִי יִגַּח תוֹר דְּגֹבַר יִת תוֹרָא דְּחִבְרִיָּה וַיָּמוּת וַיִּזְבְּנוּ יֵת תוֹרָא חֲיָא וַיִּפְלְגוּן יֵת כֶּסְפֶּיהָ וְאִף יֵת דְּמִי מִיתָא יִפְלְגוּן:

(29) מתמל שלשום. הרי שלש נגיחות (מכילתא פ"י): והועד בבעליו. לשון התראה בעדים, כמו קעד קעד קנו האיש (בראשית מג, ג): והמית איש וגו'. לפי שנאמר כי יגח, אין לי אלא שהמיתו בנגיחה, המיתו בנשיכה, דחיפה, ובעיטה, מניין, תלמוד לומר והמית: וגם בעליו יומת. צדי שמים, יכול צדי אדם, תלמוד לומר מות וימת המקהל הוא (צמדבר לה, טז), על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו (סנהדרין טו:):

(30) אם כופר יושת עליו. אם זה אינו תלוי, והרי הוא כמו אם כסף תלוה, לשון אשר, זה משפטו, שישיטו עליו בית דין כופר: ונתן פדיון נפשו. דמי נזק, דצרי רצי ישמעאל. רצי עקיבא אומר, דמי מוּיָק (בבא קמא כז:). (31) או בן יגח. בן שהוא קטן: או בת. שהיא קטנה, לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו חייב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או בן יגח וגו', לחייב על הקטנים כגדולים (מכילתא נזיקין פ"א):

(32) אם עבד או אמה. כנעניים (מכילתא שס): שלשים שקלים יתן. גזירת הכתוב הוא, בין שהוא שוה אלק וזו, בין שאינו שוה אלא דינר. והשקל משקלו ד' זהובים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלוגיא:

(33) וכי יפתח איש בור. שהיה מכוסה וגלוי: או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן, אלא להציא כורה אחר כורה שהוא חייב (בבא קמא נא:). ולא יכסנו. הא אם כסה פטור, ובחופר צרעות הרצים דבר הכתוב (שס ג): שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וחיה, שצכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין אותו שור שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, מה להלן כל בהמה וחיה כשור, שהרי נאמר במקום אחר וכל בהמתך, אף כאן כל בהמה וחיה כשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים (שס ג):

(34) בעל הבור. בעל התקלה, אף על פי שאין הצור שלו, שעשאו צרעות הרצים, עשאו הכתוב צעליו להתחייב עליו בנזקיו: כסף ישיב לבעליו. ישיב, לרבות שוה כסף ואפילו סובין (שס ז), (והא דכתיב מיטב שדוה וכתב רש"י שהניזקין מן העידית, תירץ בגמ' צפרק קמא דבבא קמא רב הונא צריה דרב יהושע, דזהו אם בא לגבות קרקע, אבל מטלטלי כל מילי מיטב הוא, דאי לא מודצן הכא מודצן הכא): והמת יהיה לו. לניזק, שמין את הנזלה ונוטלה בדמים, ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזקו (מכילתא פ"א בבא קמא י:):

(35) וכי יגור. ידחוף, בין בקרניו, בין בגופו, בין בצרגליו, בין שנשכו בשיניו, כולן בכלל נגיפה הם, שאין נגיפה

<p>36 Or if it be known that the ox was wont to gore in time past, and its owner hath not kept it in; he shall surely pay ox for ox, and the dead beast shall be his own.</p>	<p>או אתִּידַע אֲרִי תֹר נָגַח הוּא מֵאֲחֵמְלִי וּמִדְּקֻמוּדֵי וְלֹא נִטְרִיה מְרִיה שְׁלָמָא יִשְׁלִים תֹּרָא חֲלָף תֹּרָא וּמִיתָא יְהִי דִּילֵיהּ:</p>	<p>36 או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשם ולא ישמחנו בעליו שלם שלם שור תחת השור והמת יהיה-לו: (ס)</p>
<p>37 If a man steal an ox, or a sheep, and kill it, or sell it, he shall pay five oxen for an ox, and four sheep for a sheep.</p>	<p>אֲרִי יִגְנוֹב גֹּבֵר תֹּר אוֹ אִמֹּר וַיִּכְסֶּנִּיה אוֹ וַיִּזְבְּנֶנִּיה חֲמִשָּׁא תֹרִין יִשְׁלִים חֲלָף תֹּרָא וְאַרְבַּע עָנָא חֲלָף אִמֹּרָא:</p>	<p>37 כִּי יִגְנוֹב-אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׂה וַיִּטְבְּחוּ אוֹ מָכְרוּ חֲמִשָּׁה בָקָר יִשְׁלִם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע-צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה:</p>
<p>XXII If a thief be found breaking in, and be smitten so that he dieth, there shall be no bloodguiltiness for him.</p>	<p>אם במחתרתא ישתכח גנבא ויתמחיה וימות לית ליה דם:</p>	<p>XXII אם-במחתרת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים:</p>
<p>2 If the sun be risen upon him, there shall be bloodguiltiness for him—he shall make restitution; if he have nothing, then he shall be sold for his theft.</p>	<p>אם עינא דסהדיא נפלת עלוי דמא ליה שלמא ישלים אם לית ליה ויזדבן בגנבתיה:</p>	<p>2 אם-זרחת השמש עליו דמים לו שלם ישלם אם-אין לו ונמכר בגנבתו:</p>

אלא לשון מכה: שור איש. שור של איש: ומכרו את השור וגו'. בשוים הכתוב מדבר, שור שזה מאתים שהמית שור שזה מאתים, בין שהנבלה שזה הרבה בין שהיא שזה מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המט וזה חצי החי וחצי המט, נמצא כל אחד מפסיד חצי נוק שהזיקה המיתה, למדנו, שהתם משלם חצי נוק, שמן השוין אתה למד לשאינן שוין, כי דין התם לשלם חצי נוק לא פחות ולא יותר. או יכול אף בשאינן שוין צדמיהן כשהן חיים אמר הכתוב וחסו את שניהם, אם אמרת כן, פעמים שהמזיק משכח הרבה, כשהנבלה שזה לימכר לעוצד כוכבים הרבה יותר מדמי שור המזיק, ואי אפשר שיאמר הכתוב שיהא המזיק נשכר, או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמי נוק שלם, שחצי דמי שור המזיק שזה יותר דמי שור הניזק, ואם אמרת כן הרי תס חמור ממועד. על כרחך לא דבר הכתוב אלא בשוין, ולמדך שהתם משלם חצי נוק, ומן השוין תלמוד לשאינן שוין, שהמשלם חצי נוק, שמין לו את הנבלה, ומה שפחתו דמיו בשביל המיתה נוטל חצי הפחת והולך. ולמה אמר הכתוב כלשון הזה ולא אמר ישלם חצי, ללמד שאין התם משלם אלא מגופו, ואם נגח ומת אח"כ, אין הניזק נוטל אלא הנבלה, ואם אינה מגעת לחצי נזקו יפסיד. או שור שזה מנה שנגח שור שזה חמש מאות זוז, אינו נוטל אלא את השור, שלא נחייב התם לחייב את בעליו לשלם מן העליה (בבא קמא טו):

(36) או נודע. או לא היה חס, אלא נודע כי שור נגח הוא, היום ומתמול שלשום, הרי שלם נגיחות: שלם ישלם שור. נוק שלם: והמת יהיה לו. לניזק, ועליו ישלם המזיק עד שישלם ניזק כל נזקו: (37) חמשה בקר וגו'. אמר ר' יוחנן בן זכאי, חס המקום על כבודן של בריות, שור שהולך ברגליו, ולא נתצוה צו הגנב לנושא על כחפו, משלם חמשה, שהשנושא על כחפו, משלם ארבעה, הואיל ונתצוה צו. אמר רבי מאיר, צא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שבטלו ממלאכתו, חמשה, שהשנושא בטלו ממלאכתו, ארבעה: תחת השור תחת השדה. שנאן הכתוב לומר, שאין מדת תשלומי ד' ו' נהגת אלא בשור ושה בלבד (שם סז):

(1) אם במחתרת. כשהיה חותר את הבית: אין לו דמים. אין זו ראייה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה, אם צא להרגך השכם להרגו, וזה להרגך צא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממנו דפניו ושותק, לפיכך, על מנת כן צא, שאם יעמוד בעל הממון כנגדו, יהרגו (סנהדרין עב):

(2) אם זרחה השמש עליו. אין זה אלא כמין משל, אם ברור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו צא להרוג אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון אב החותר לגנוב ממון הבן, בידוע שרחמי האב על הבן ואינו צא על עסקי נפשות (מכילתא פ"ג, סנהדרין עב): דמים לו. כחי הוא חשוב, וראייה היא אם יהרגו בעל הבית: שלם ישראל. הגנב ממון שגנב, ואינו חייב מיתה. ואונקלוס שתרגם אם עינא דסהדיא נפלת עלוי, לקח לו סטה אחרת, לומר שאם מצאנו עדים קודם שצא בעל הבית, וכשבא בעל הבית נגדו התרו צו שלא יהרגו, דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה צא על עסקי נפשות, ולא יהרגו את בעל הממון:

- 3 If the theft be found in his hand alive, whether it be ox, or ass, or sheep, he shall pay double.
- 4 If a man cause a field or vineyard to be eaten, and shall let his beast loose, and it feed in another man's field; of the best of his own field, and of the best of his own vineyard, shall he make restitution.
- 5 If fire break out, and catch in thorns, so that the shocks of corn, or the standing corn, or the field are consumed; he that kindled the fire shall surely make restitution.
- 6 If a man deliver unto his neighbour money or stuff to keep, and it be stolen out of the man's house; if the thief be found, he shall pay double.
- 7 If the thief be not found, then the master of the house shall come near unto God, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods.
- אם-המצא תמצא בידו הגנבה משור עד-חמור עד-שה חיים שנים ישלם: (ס)
- ארי יוכל גבר חקל או כרם וישלח ית בעיריה ויכול בחקל אחרן שפר חקליה ושפר כרמיה ישלם:
- ארי יתפק נור וישפח כובין ויכול גדישין או קמא או חקל שלמא ישלם דאדליק ית דליקתא:
- ארי יתין גבר לחבריה כסף או מנין למטר ויתגבון מבית גוברא אם ישחכח גנבא ישלם על חד תרין:
- אם לא ישחכח גנבא ויתקרב מריה דביתא לקדם דיינא אם לא אושיש ידיה במא דמסר ליה חבריה:
- כי יבער-איש שדה או-כרם ושלח את-בעירה ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם: (ס)
- כי-יתא איש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבער את-הבערה: (ס)
- כי-יתן איש אל-רעהו כסף או-כלים לשמר וגנב מבית האיש אם-ימצא הגנב ישלם שנים:
- אם-לא ימצא הגנב ונקרב בעל-הבית אל-האלהים אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו:

(3) אם המצא תמצא בידו. צרשותו, שלא טבח ולא מכר. משור עד חמור. כל דבר בכלל תשלומי כפל, בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר על שם על שלמה על כל הצדה וגו' ישלם שנים לרעהו: חיים שנים ישלם. ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים:

(4) כי יבער. את בעירה. ובער. כולל לשון צהמה, כמו חנקנו וצערנו (צמדצכ, ד): כי יבער. יוליך צהמותיו בשדה וכרם של חבירו, ויזיק אותו באחת משתי אלו, או בשלוש צעירה, או בציעור, ופירשו רבותינו (צבא קמא ב:), ושלח הוא נוקי מדרך כף רגל, ובער הוא נוקי השן האוכלת ומצערת: בשדה אחר. בשדה של איש אחר: מיטב שדהו ישלם. שמים את הנזק, ואם צא לשלם לו קרקע דמי נזק, ישלם לו ממיטב שדותיו, אם היה נזקו סלע, יתן לו שוה סלע מעידית שיש לו. למדך הכתוב, שהנוקין שמים להם צעידית (שס ו:):

(5) כי תצא איש. אפילו מעצמה: ומצאה קוצים. קרדו"נש צלע"ו: ונאכל גדיש. שליחכה בקוצים, עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוצרת בקרקע: או השדה. שליחכה את נירו, וצריך לניר אותה פעם שניה: שלם ישלם המבער. אף על פי שהדליק בתוך שלו, והיא יצאה מעצמה על ידי קוצים שמנאה, חייב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תלא ותזיק:

(6) וגנב מבית האיש. לפי דצרי"ו (שס סג): אם ימצא הגנב. ישלם הגנב שנים לצעלים:

(7) אם לא ימצא הגנב. וצא השומר הזה שהוא צעל הבית: ונקרב. אל הדיינין, לדון עס זה, וליטע לו שלא שלח ידו בשלו:

- 8 For every matter of trespass, whether it be for ox, for ass, for sheep, for raiment, or for any manner of lost thing, whereof one saith: 'This is it,' the cause of both parties shall come before God; he whom God shall condemn shall pay double unto his neighbour.
- 9 If a man deliver unto his neighbour an ass, or an ox, or a sheep, or any beast, to keep, and it die, or be hurt, or driven away, no man seeing it;
- 10 the oath of the LORD shall be between them both, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods; and the owner thereof shall accept it, and he shall not make restitution.
- 11 But if it be stolen from him, he shall make restitution unto the owner thereof.
- 12 If it be torn in pieces, let him bring it for witness; he shall not make good that which was torn.
- עַל-כָּל-דְּבַר-פֶּשַׁע
עַל-שׁוֹר עַל-חֲמוֹר עַל-שֶׂה
עַל-שְׁלֵמָה עַל-כָּל-אֲבִדָּה
אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי-הוּא זֶה
הָאֱלֹהִים יָבֹא דִבְרֵ-שְׁנֵיהֶם
אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלַם
שְׁנַיִם לִרְעֵהוּ: (ו)
- כִּי-יִתֵּן אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ חֲמוֹר
אוֹ-שׁוֹר אוֹ-שֶׂה וְכָל-בְּהֶמְהָ
לְשֹׁמֵר וּמֵת אוֹ-נִשְׁכָּר
אוֹ-נִשְׁבָּה אֵין רָאָה:
- שְׁבַעֲת יִהְיֶה תְּהִיָּה בֵּין
שְׁנֵיהֶם אִם-לֹא שָׁלַח יָדוֹ
בְּמִלְאֶכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו
וְלֹא יִשְׁלַם:
- וְאִם-גָּנַב יִגְנַב מֵעַמּוֹ יִשְׁלַם
לְבַעְלָיו:
- אִם-טָרַף יִטָּרֵף יִבְאֵהוּ עֵד
הַטָּרְפָּה לֹא יִשְׁלַם: (ז)
- אֲרִי יִתֵּן גֹּבֵר לְחֻבְרָיָה
חֲמוֹר אוֹ תוֹר אוֹ אֲמֹר
וְכָל בְּעִירָא לְמַטֵּר וּמֵת
אוֹ אֲתֵבֵר אוֹ אֲשִׁתִּי לִית
דְּחֻזָּי:
- מוֹמְתָא דִּי תְּהִי בֵּין
תְּרִיִּהוֹן אִם לֹא אוֹשִׁישׁ
יְדִיה בְּמָא דְּמִסֵּר לִיה
חֻבְרָיָה וְיִקְבִּיל מְרִיתָּהּ מִנִּיה
מוֹמְתָא וְלֹא יִשְׁלַם:
- וְאִם אֲתֵגְבֵר וְתִגְבִּיב מֵעַמִּיה
יִשְׁלַם לְמִרְוּחֵי:
- אִם אֲתֵבֵרָא יִתְבֵּר יִתֵּי
סְהַדִּין דְּתִבְרִי לֹא יִשְׁלַם:

(8) על כל דבר פשע. שימצא שקרן בשבועתו, שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים: ישלם שנים לרעהו. למדך הכתוב, שהטוען צפקדון לומר גנב הימני, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל, ואימתי, בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים. שכן דרשו רבותינו, ונקרצ בעל הבית אל האלהים, קריצה זו שבועה היא, אחת אומר לשבועה או אינו אלא לדין, שכיון שצא לדין וכפר לומר גנבה, מיד יתחייב צכפל אם באו עדים שהוא זידו, נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד שצעת ה' פקדנה צין שגיהס אם לא פלח ידו, מה להלן שבועה אף כחן שבועה: אשר יאמר כי הוא זה. לפי פשוטו, אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אלך, עד הדיינין יצא דבר שניהם וחקרו את העדות, ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו ז"ל דרשו, כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שבועה אלא אם כן הודה במקלות, לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר נגנב ממני (שם קו):

(9) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם (בבא מציעא צד): לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שכתוב וגונב מבית האיש אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית. לשבועה, למדת שפוטט עצמו בשבועה זו, ופרשה זו אמורה בשומר שכר, לפיכך אינו פטור אם גנבה, כמו שכתוב אם גנב יגנב מעמו ישלם. אבל על האונס, כמו מת מעצמו, או נשבר, או נשבה בחזקה על ידי לסטים. ואין רואה. יעיד בדבר:

(10) שבעת ה' תהיה. ישבע שכן הוא כדבריו, והוא לא שלח זה יד להשתמש זה לעצמו, שאם שלח זה יד ואחר כך נאנסה, חייב צאונסים: ולקח בעליו. השבועה: ולא ישלם. לו השומר כלום:

(12) אם טרף יטרף. על ידי חיה רעה: יבאהו עד. יצא עדים שנטרפה צאונס ופטור: הטרפה לא ישלם. אינו אומר טרפה לא ישלם, אלא הטרפה, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם, טרפת חתול ושוועל וגמיה משלם, טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם, ומי לחשך לדון כן, שהרי כתיב ומת או נשבר או נשבה, מה מיתה שאין יכול להליל, אף שזר ושציה שאין יכול להליל:

- 13 And if a man borrow aught of his neighbour, and it be hurt, or die, the owner thereof not being with it, he shall surely make restitution. וְכִי־יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְאָרִי יִשְׁאַל גֹּבֶר מִן חֲבֵרִיהּ וְנִשְׁכַּר אוֹתָהּ בְּעַלְיוֹ וַיִּתְּבֶר אוֹ יָמוּת מִרִּיחַ לִית אֵין־עֲמוֹ שְׁלָם יִשְׁלָם: עֲמִיהּ שְׁלָמָא יִשְׁלָם:
- 14 If the owner thereof be with it, he shall not make it good; if it be a hireling, he loseth his hire. אִם־בְּעַלְיוֹ עֲמוֹ לֹא יִשְׁלָם אִם־שָׂכִיר הוּא אִם מְרִיחַ עֲמִיהּ לֹא יִשְׁלָם: בְּאִגְרָא הוּא עָאֵל בְּאִגְרִיהּ:
- 15 And if a man entice a virgin that is not betrothed, and lie with her, he shall surely pay a dowry for her to be his wife. וְכִי־יִפְתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֲרָשָׁה וְשָׁכַב עִמָּהּ מִדֶּהֶר וְאָרִי יִשְׁדִּיל גֹּבֶר בְּתוּלָתָא דְלֹא מְאָרְסָא וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ קִיָּמָא יְקִימָנָה לִיהּ לְאִתּוֹ: מְהַרְנָה לָּו לְאִשָּׁה:
- 16 If her father utterly refuse to give her unto him, he shall pay money according to the dowry of virgins. אִם־מָאֵן יִמָּאֵן אָבִיהּ לְתַתָּהּ לָּו כֶּסֶף יִשְׁקַל כְּמִדְהַר אִם מִצָּבָא לֹא יַצְבִּי אָבוּהָא לְמַתְנָה לִיהּ כֶּסֶףא וְתַקּוּל בְּמִדְהַרִּי בְּתוּלָתָא: הַבְּתוּלָת: (ס)
- 17 Thou shalt not suffer a sorceress to live. מְכַשְׁפָּה לֹא תַחֲיָה: חֲרָשָׁא לֹא תַחֲיִי:
- 18 Whosoever lieth with a beast shall surely be put to death. כָּל־שָׁכַב עִם־בְּהֵמָה מוֹת כָּל דִּישְׁכַּב עִם בְּעִירָא אֲתַקְטִילָא וְתַקְטִיל: יוּמָת: (ס)
- 19 He that sacrificeth unto the gods, save unto the LORD only, shall be utterly destroyed. זֶבַח לְאֱלֹהִים יַחֲרֵם בְּלִתי דִּידְבַח לְשַׁעוֹת עֲמֻמִּיא וְתַקְטִיל אֱלֹהִין לְשָׁמָא דִּי בְּלַחֲדוּדֵהּ: לִיהוָה לְבָדּוֹ:

(13) וכי ישאל איש מעם רעהו וארי ישאל גבר מן חבֵרִיהּ ונשכר אותה בעליו ויתבֵר או ימות מִרִּיחַ לית אין־עֲמוֹ שְׁלָם יִשְׁלָם: עֲמִיהּ שְׁלָמָא יִשְׁלָם: אם בעליו אין עמו. אם בעליו של שור אינו עם השואל צמלכתו (צבא מניעא ס):

(14) אם בעליו עמו. צין שהוא צאותה מלאכה צין שהוא צמלכתה אחרת, היה עמו צשעת שאלה, אינו צריך להיות עמו צשעת שצורה ומתה (סס נה): אם שכיר הוא. אם השור אינו שאלו לא שכור, צא צשכרו ליד השוכר הוא ולא צשאלה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי שכרו נשמש, ואין לו משפט שואל להחזיר צאונסין. ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם או כשומר שכר, לפיכך נחלקו צו חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם, רצי מאיר אומר כשומר חנם, רצי יהודה אומר כשומר שכר:

(15) וכי יפתה. מדבר על לזה עד ששומעת לו, וכן תרגומו וארי יִשְׁדִּיל. שדול צלשון ארמי כפתוי צלשון עצרי: מדהר ימהרנה. יפסק לה מוהר כמשפט איש לאשתו, שכותב לה כתובה וישאנה:

(16) כמדהר הבתולות. שהוא קצוץ חמשים כסף אלל המופס את הצחולה ושוכב עמה צאונס, שנאמר וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לְאִצִּי הַנִּעְרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף (דברים כב, כט):

(17) מכשפה לא תחיה. אלא תומת צבית דין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אלא שדבר הכתוב צהוה, שהנשים מנזירות מכשפות (סנהדרין סז):

(18) (ס"א כל שוכב עם בהמה מות יומת. צסקילה, רוצע כנרצעת, שכתוב צהן דמיהם צס):

(19) לאלהים. לעצות גילולים. אילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד צזיר"), היה צריך לפרש ולכתוב אחרים, עכשיו שאמר לאלהים, אין צריך לפרש אחרים, שכל למ"ד וצ"ת וה"א המשמשות צראש הציצה, אם נקודה צחטף, כגון למלך, למדבר, לעיר, צריך לפרש לאיזה מלך, לאיזה מדבר, לאיזה עיר, וכן למלכים, ולרגלים, צחיר"ק, צריך לפרש לאיזה, ואם אינו מפרש, כל מלכים צמשמע, וכן לאלהים כל אלהים צמשמע, אפילו קודש, אצל כשהיא נקודה פתח, כמו למלך, למדבר, לעיר, (פת"ח וקמ"ץ ענין אחד צענין זה, וגם יש לומר צדרך אחר כמ"ס צדקדוקי רש"י יעווין צו) נודע צאיזה מלך מדבר, וכן לעיר נודע צאיזה עיר מדבר, וכן לאלהים לאותן שהוהרתם עליהם צמקום אחר. כיצא צו אין צמוץ צאלהים (תהלים פו, ח), לפי שלא פירש, הוצרך לניקד פת"ח: יחרם. יומת. ולמה נאמר יחרם, והלא צבר נאמרה צו מיתה צמקום אחר וְהוֹאֵסָהְךָ הָאִשׁ הַהוּא אוֹ קָתַת הָאִשָּׁה הַהִיא וגו' (דברים יז, ה), אלא לפי שלא פירש על איזו עצודה חייב מיתה, שלא תאמר כל עצודות צמיתה, צאופירש לך כאן וצבא לאלהים יחרם, לומר

- 20 And a stranger shalt thou not wrong, neither shalt thou oppress him; for ye were strangers in the land of Egypt. וְגֵר לֹא-תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי-גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְלִגְיוֹרָא לֹא תוֹנִין וְלֹא תַעֲיָקוּן אֶרֶי דִּי־רִין תְּוִיתוּן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:
- 21 Ye shall not afflict any widow, or fatherless child. כָּל-אַלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנוּן: כָּל אֶרְמְלָא וְיָיתָם לֹא תַעֲנוּן:
- 22 If thou afflict them in any wise—for if they cry at all unto Me, I will surely hear their cry— אִם-עֲנֶה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם-צָעַק יִצְעַק אֵלַי שְׁמָע אֲשָׁמַע צַעֲקָתוֹ: אִם עֲנָה תַעֲנֵי יִתִּיה אֶרֶי אִם מִקְבֵּל יִקְבֵּל קִדְמִי קִבְּלָא אֶקְבִּיל קְבִיל־תִּיה:
- 23 My wrath shall wax hot, and I will kill you with the sword; and your wives shall be widows, and your children fatherless. וַחֲרָה אַפִּי וְהָרַגְתִּי אֹתְכֶם בַּחֶרֶב וַהֲיוּ נָשִׁיכֶם אֶלְמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יָתוֹמִים: (פ) וַיַּחֲקֶה רוּגְזִי וְאֶקְטוֹל יִתְכוּן בַּחֶרֶב וְיִהְיוּ נָשִׁיכוֹן אֶרְמְלָן וּבְנֵיכוֹן יָתוֹמִין:
- 24 If thou lend money to any of My people, even to the poor with thee, thou shalt not be to him as a creditor; neither shall ye lay upon him interest. אִם-כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת-עַמִּי לְעַנֵּי דַעֲמָד לֹא תְהִי לִיָּה כְרֶשֶׁא לֹא תִשּׁוּן עָלוּהִי חִיבּוּלִיא: אִם-כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת-עַמִּי לְעַנֵּי דַעֲמָד לֹא תְהִי לִיָּה לֹו כְנֶשֶׂה לֹא-תִשְׁיֻמוֹן עָלָיו נִשְׁדָּ:
- 25 If thou at all take thy neighbour's garment to pledge, thou shalt restore it unto him by that the sun goeth down; אִם-חֶבֶל תִּחְבֹּל שְׁלֵמַת רַעְדָּ עַד-בֹּא הַשָּׁמֶשׁ תִּשְׁיַבְּנוּ לוֹ: אִם מִשְׁכּוֹנָא תִסֵּב כְּסוּתָא דְּחֶבְרָדָּ עַד מֵיעַל שְׁמֶשׁא תִתִּבְנֶיה לִיָּה:

לך, מה זכיחה עצודה הנעשית בפנים לשמים, אף אני מרצה המקטיר והמנסך שהם עצודות בפנים, וחייצין עליהם לכל עצודת אלילים, צין שדרכה לעצדה כך צין שאין דרכה לעצדה כך, אבל שאר עצודות, כגון המכבד והמרבץ והמגפף והמנשק, אינו במיתה אלא באזהרה:

(20) וגר לא תונה. אונאת דברים, קונטרס ל"ר בלע"ז (הענין) כמו והלכתי את מונק את צָרָם (ישעיה מט, כו): ולא תלחצנו. בגזלת ממון: כי גרים הייחם. אם הונתו, אף הוא יכול להונותך, ולומר לך אף אתה מגרים באת, מוס שכן אל תאמר לחצרך. כל לשון גר, אדם שלא נולד באותה מדינה, אלא בא ממדינה אחרת לגור שם:

(21) כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב צהווה, לפי שהם תשושי כח ודבר מזוי לענותם:

(22) אם ענה תענה אותו. הרי זה מקרא קצר, גס ולא פירש ענשו, (והא דכתיב והיו נשיכם וגו', וזה אם נעוק יעק, אבל באם לא יעק לא פירש, וק"ל) כמו לכן כל הַג קִין (בראשית ד, טו), גס ולא פירש ענשו, אף כאן אם ענה תענה אותו, לשון גזס, כלומר סופך ליטול את שלך, למה, כי אם נעק יעק אלי וגו':

(23) והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר והרגתי אתכם, איני יודע שנשיכם אלמנות וצניכם יתומים, אלא הרי זו קללה אחרת, שהיו הנשים כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ומהינה אסורות להנשא, והצנים יהיו יתומים, שלא יניחם בית דין לירד לנכסי אביהם, לפי שאין יודעים אם מחו אם נשבו:

(24) אם כסף תלוה את עמי. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שצורה רשות, חוץ מג', וזה אחד מהן: את עמי. עמי ונכרי, עמי קודם. עמי ועשיר, עמי קודם. עמי עירך ועמי עיר אחרת, עמי עירך קודמין (בבא מציעא ע"א). וזה משמעו, אם כסף תלוה, את עמי תלוהו קודם לעווד גילולים, ולאיזה מעמי, את העני, ולאיזה עני, לאותו שעמך. (ד"א את העני, שלא תנהוג בו מנהג בזיון בהלוואה שהוא עמי. את העני עמך. הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני): לא תהיה לו כבשה. לא תחזענו בחזקה, אם אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאילו הלויתו, אלא כאילו לא הלויתו, כלומר, לא תכלימהו: נשך. רבית, שהוא כנשיכת נחש, שנחש נשך חצורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופחאוס הוא מצנצץ ונפח עד קדקדו, כך רבית, אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה:

(25) אם חבול תחבל. כל לשון חבלה אינו משכון בשעת הלוואה, אלא שממשכנין את הלוה כשמגיע הזמן ואינו פורע. (חבול תחבול כפל לך בחבלה עד כמה פעמים, אמר הקצ"ה, כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אצלי כל

26	for that is his only covering, it is his garment for his skin; wherein shall he sleep? and it shall come to pass, when he crieth unto Me, that I will hear; for I am gracious.	כִּי הוּא כְסוּתוֹ לְבִדָּה הוּא שְׂמָלְתוֹ לְעָרוֹ בְּמָה יִשְׁכָּב וַהֲיָה כִּי־יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי־חֲנּוּן אֲנִי: (ס)	אֲרִי הִיא כְסוּתֶיהָ בְּלִחוּדָה הִיא תוֹתִיבֶיהָ לְמִשְׁכִּיהָ בְּמָה יִשְׁכּוֹב וַיְהִי אֲרִי יִקְבֹּל קָדְמִי וְאַקְבִּיל קְבִילָתֶיהָ אֲרִי חֲנּוּן אֲנִי:
27	Thou shalt not revile God, nor curse a ruler of thy people.	בְּעִמְךָ לֹא תָאָר: אֱלֹהִים לֹא תִקְלַל וְנָשִׂא דִּיּוֹנָא לֹא תִקְרֹא וְרֹבֵא בְּעִמְךָ לֹא תִלּוּט:	רַבִּיעִי
28	Thou shalt not delay to offer of the fulness of thy harvest, and of the outflow of thy presses. The first-born of thy sons shalt thou give unto Me.	מִלֵּאָתְךָ וּדְמָעָךָ לֹא תֵאָחֵר בְּכֹר בְּגִיד תִּתֶּן־לִי: כְּפֹרֶךְ וּדְמָעָךָ לֹא תֵאָחֵר בּוֹכְרָא וְדִבְנָךְ תִּפְרִישׁ קָדְמִי:	28
29	Likewise shalt thou do with thine oxen, and with thy sheep; seven days it shall be with its dam; on the eighth day thou shalt give it Me.	כִּן־תַּעֲשֶׂה לְשֹׂרְךָ לְצֹאֲנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם־אִמּוֹ בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי תִתְּנוּ־לִי: כִּן תַּעֲבִיד לְתוֹרְךָ לְעֶגְלָה שִׁבְעָא יוֹמִין יְהִי עִם אִמֶּיהָ בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה תִּפְרִשְׁנֶיהָ קָדְמִי:	29
30	And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs.	וְאַנְשֵׁי־קָדָשׁ תִּהְיוּ לִי וּבָשָׂר בְּשָׂדֵה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ לְכָל־בֶּהֱמָה תִּשְׁלַקוּן אֹתוֹ: (ס) וְאֲנִישׁוֹן קִדִּישִׁין תִּהְיוּן קָדְמִי וּבָשָׂר תִּלִּישׁ מִן חַיָּא חַיָּא לֹא תִיכְלוּן לְכָל־בֶּהֱמָה תִּרְמוּן יִתִּיהָ:	30
XXIII	Thou shalt not utter a false report; put not thy hand with the wicked to be an unrighteous witness.	לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שָׁוָא אֶל־תִּשָּׂא לֹא תִדְוֹךְ עִם־רָשָׁע לְהוֹיֵת עֵד יְדֹוּתָא עִם־רָשָׁע דְּשִׁמְרָא לֹא תִקְבִּיל שְׁמַע דְּשִׁקְרָא לֹא תִשְׁנִי יָדְךָ עִם חַיִּיבָא לְמַהֲוִי לִיהָ סְהִיד שִׁקְרָא:	XXIII

אמש ואמש ונומנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אחת טול והשצ טול והשצ: עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיבנו לו עד צא השמש, וכצא השמש תחזור ותטלנו עד שיצא צקר של מחר, ובצקות יום הכתוב מדבר שאין צריך לה צליה (מכילתא פ"ט):

(26) כי הוא כסותה. זו טלית: שמלחתו. זו חלוק: במה ישכב. לרבות את המצע: (27) אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לצרכת השם, ואזהרה לקללת דיין (סנהדרין סו.): (28) מלאתך. חוצה המוטלת עליך כשתתמלא תצואתך להצטל, והם זכורים: ודמעך. התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע: לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשתן, לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לזכורים, ומעשר לתרומה: בכור בניך תתן לי. לפדותו צחש סלעים מן הכהן, והלא כבר נזהר עליו צחש אחר, אלא כדי לסמוך לו כן תעשה לשורך, מה זכור אדם לאחר לי יום פודהו, שנאמר ופדויו מִן חֶדֶשׁ פִּקְדָה (צמדבר יח, טו), אף זכור בהמה דקה מטפל צו לי יום, ואחר כך נותנו לכהן: (29) שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה לכהן, שאם צא למהר את קרצו, לא ימהר קודם שמונה, לפי שהוא מחוסר זמן: ביום השמיני תתנו לי. יכול יהא חוצה לצו זיוס, נאמר כאן שמיני ונאמר להלן וימים השמיני וְהִלָּה יִרְצָה (ויקרא כב, כז), מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן (מכילתא פ"ט), וכן משמעו, וזיוס השמיני אתה ראוי ליתנו לי:

(30) ואנשי קודש תהיון לי. אם אתם קדושים ופרושים משקולי נצלות וטרפות, הרי אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי: ובשר בשדה טרפה. אף צבית כן, אלא שדבר הכתוב צהוה (מכילתא פ"ב), מקום שדרך צהמות ליטרכ, וכן פי צִדְקָה מְקַדֶּשׁ (דברים כב, כז), וכן חֶשֶׁר לא יִהְיֶה טָהוֹר מְקַדֶּשׁ לִילָה (שם כג, יא), הוא הדין למקרה יום, אלא שדבר הכתוב צהוה. (ואונקלוס תרגם) ובשר דתליש מן חיוא חיתא, בשר שנתלש על ידי טרפת זאב או ארי (אז) מן חיה כשרה או מצהמה כשרה צחייה: לכלב תשליכון אותו. אף הוא כו' או אינו אלא כלב כמשמעו צנצלה או מכור לנכרי קל וחומר לטרפה שמוותרת בכל הנאות א"כ מה תלוד לומר לכלב למדך הכתוב שאין הקצ"ה מקפח שכר כל צריה, שנאמר וְלֹכֵל בְּגִי יִשְׁלַל לֹא יִקְרָךְ קֶלֶצַּ לְשָׁנו (שמות יא, ז), אמר הקצ"ה תנו לו שכרו (מכילתא פ"ב):

<p>2 Thou shalt not follow a multitude to do evil; neither shalt thou bear witness in a cause to turn aside after a multitude to pervert justice;</p>	<p>לֹא תִהְיֶה בְּתֵר סִגְיָא לְאַבְאָשָׁא וְלֹא תִתְּמַנֶּע מִלְּאַלְפָּא מָא דְּבַעֲיָנָךְ עַל דִּינָא בְּתֵר סִגְיָא שְׁלִים דִּינָא:</p>	<p>לֹא-תִהְיֶה אַחֲרֵי-רַבִּים לְרָעָתָה וְלֹא-תִעָנֶה עַל-רֵב לְנִטְוֹת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת:</p>	<p>2</p>
<p>3 neither shalt thou favour a poor man in his cause.</p>	<p>וְעַל מִסְכִּינָא לֹא תִרְחִים בְּדִינָיָה:</p>	<p>וְדָל לֹא תִהְדָּר בְּרִיבּוֹ: (ס)</p>	<p>3</p>
<p>4 If thou meet thine enemy's ox or his ass going astray, thou shalt surely bring it back to him again.</p>	<p>אֲרִי תִפְגַּע תּוֹרָא דְּשִׁנְאָךְ אוֹ חֲמֹרִיָּה דְּטָעִי אֶתְבָּא תְּתִיבְנִיה לִיה:</p>	<p>כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אִיבָךְ אוֹ חֲמֹרוֹ תַּעֲהֶה הָשֵׁב תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ: (ס)</p>	<p>4</p>
<p>5 If thou see the ass of him that hateth thee lying under its burden, thou shalt forbear to pass by him; thou shalt surely release it with him.</p>	<p>אֲרִי תַחְזִי חֲמֹרָא דְּסִנְאָךְ רִבִּיעַ תַּחְתּוֹת טוֹעֲנִיָּה וְתִתְּמַנֶּע מִקְּמִשְׁקַל לִיה מִשָּׁבֵק תִּשְׁבּוּק מָא דְּבִלְבָּךְ עַל־וְהִי וְתִפְרִיק עִמָּיה:</p>	<p>כִּי-תִרְאֶה חֲמֹר שִׁנְאָךְ רִבִּיץ תַּחַת מִשְׁאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עֲזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ: (ס)</p>	<p>5</p>
<p>6 Thou shalt not wrest the judgment of thy poor in his cause.</p>	<p>לֹא תִצְלִי דִין מִסְכִּינָךְ בְּדִינָיָה:</p>	<p>לֹא תִטֹּה מִשְׁפַּט אֲבִינָךְ בְּרִיבּוֹ:</p>	<p>חמישי</p>

(1) לא תשא שמע שוא. כתרומתו לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, ולדיין שלא ישמע דברי צעל דין עד שיצא צעל דין חצירו: אל תשת ידך עם רשע. הטוען את חצירו תציעת שקר, שהצטיחהו להיות לו עד חמס:

(2) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש צמקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מיושז צהן על אופניו. מכאן דרשו שאין מטין לחוצה בהכרעת דיין אחד (סנהדרין ג, ב), וסוף המקרא דרשו, אחרי רבים להטות, שאם יש שנים מחייבין יותר על המזכין, הטה הדין על פיהם לחוצה, ובדיני נפשות הכתוב מדבר. ואמנע המקרא דרשו, ולא תענה על ריב, על רב, שאין חולקין על מופלא שצבית דין, לפיכך מתחילין דדיני נפשות מן ה'לד, לקטנים שצהן שולטין תחלה שיאמרו את דעתם. ולפי דברי רבותינו כך פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעת. לחייב מיתה צשזל דיין אחד שירצו מחייבין על המזכין. ולא תענה על רב. לנפות מדבריו, ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו צו כן. אחרי רבים להטות. ויש רבים שאתה נוטה אחריהם, ואימתי, בזמן שהן שנים המכריעין צמחייבין יותר מן המזכין. ומשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני אבל היה עמהם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחוצה. ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלא לפא מה דבעיך על דינא, ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על ריב לנשות, אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנפות ל'לד אחד ולסלק ע'למך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמיתו. ואני אומר ליצשו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו. לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על ריב לנשות וגו'. ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט, אל תענו על הריב דבר הנוטה אחרי אותו רבים להטות את המשפט מאמיתו, אלא אמור את המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי צ'לואר הרבים:

(3) לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו צדין ולומר, דל הוא אזכנו ואכצדנו:
(5) כי תראה חמור שונאך וגו'. הרי כי משמש צלשון דלמא, שהוא מד' לשונות של שמושי כי, וכה פתרונו, שמה תראה חמורו רוצץ תחת משאו: וחדלת מעזוב לו. צתמיה: עזב תעזב עמו. עזיבה זו לשון עזרה, וכן ע'לור וע'לור (מלכים א יד, י), וכן וע'לור ו'רשלים עד החומה (נחמיה ג, ח), מלאוה עפר לעזוב ולסייע את חוזק החומה. כיולא צו, כי תאמר צ'לצ'ל צ'ל צ'ל ה' ו'ס ה'ל'ל מ'מני וגו' (דברים ז, יז), שמה תאמר כן, צתמיה, לא תירא מ'ס. ומדרשו כך דרשו רבותינו, כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כי'לד, וכן ואינו לפי צ'לדו, וחדלת, או צהמת עוצד כוכבים ומשאו של ישראל (צ'לד מ'ניעל ל'צ), וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק המשא, מלמשקל ליה, מליטול משאוי ממנו:
(6) אבינך. לשון אזהרה, שהוא מדולדל ותאצ לכל טובה (שם קיא):

7	מִפֶּתְגָמָא דְשִׁקְרָא הָיוּ רְחִיק וְנָקִי וְצַדִּיק אֶל־תִּהְרֹג כִּי לֹא־אֲצַדִּיק רָשָׁע:	7
8	וְשׁוֹחֵד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחָד שׁוֹחֵד מְעוֹר עֵינֵי חַפְזִימִן וּמְשַׁלְּלִיל פִּתְגָמִין תִּרְצִין:	8
9	וְלִגְיוֹרָא לֹא תַעֲיִקוּן וְאַתּוֹן יִדְעִיתוּן יֵת נַפְשָׁא דְגִיּוֹרָא אֲרִי דִיִּירִין תְּוִיתוֹן בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם:	9
10	וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת־אֲרָצְךָ וְאֶסְפָּתָ אֶת־תְּבוּאָתָהּ:	10
11	וְהַשְׁבִּיעַתָּ תִּשְׁמַטְנָה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עַמְּךָ וְיִתְרָם תֹּאכַל חֵיט הַשָּׂדֶה בֶּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְיִיתָךְ:	11
12	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבַּת לַמַּעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְנַפְשְׁךָ בֶּן־אֲמַתְךָ וְהַגֵּר:	12

(7) ונקי וצדיק אל תהרג. מניין ליוצא מצית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, תלמוד לומר ונקי אל תהרג, ואף על פי שאינו דק, שלא נטדק צבית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומניין ליוצא מצית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לזית דין, תלמוד לומר וצדיק אל תהרג, וזה דק הוא, שננטק צבית דין: כי לא אצדיק רשע. אין עלך להחזירו, כי אני לא אצדיקנו צדינו אם ילא מידך זכאי, יש לי שלוחים הרבה להמיתו צמיתה שנחייב צה:

(8) ושחד לא תקח. אפילו לשפוט אמת, וכל שכן כדי להטות את הדין, שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר לא חטה משפט: יעור פקחים. ואפילו חכם צמורה ונוטל שוחד, סוף שמתקף דעתו עליו, וישתכח תלמודו, ויכהה מאור עיניו (מכילתא פ"כ): ויסלף. כתרנומו ומקלקל: דברי צדיקים. דברים המלודקים, משפטי אמת, וכן תרגומו פתגמין תריצין, ישרים:

(9) וגר לא תלחץ. צהרצה מקומות הזהירה תורה על הגר, מפני שסורו רע (בצא מציא נט): את נפש הגר. כמה קשה לו כשלוחצים אותו:

(10) ואספת את תבואתה. לשון הכנסה לזית, כמו וַאֲסַפּוּ אֶל אוֹף צִיקָה (דברים כב, ז): (11) תשמטנה. מעבודה: ונטשתה. מאכילה אחר זמן הציפור. דבר אחר תשמטנה, מעבודה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשתה, מלוצל ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה. להקיש מאכל אציון למאכל חיה, מה חיה אוכלת בלא מעשר, אף אציונים אוכלים בלא מעשר, מכאן אמרו אין מעשר בשביעית (מכילתא פ"כ): בן תעשה לכרמך. ותחלת המקרא מדבר בשדה הלצן, כמו שאמר למעלה הימנו תזרע את ארצך:

(12) וביום השביעי תשבת. אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית ממקומה (שם), שלא תאמר, הואיל וכל השנה קרויה שבת, לא תנהג זה שבת בראשית: למען ינוח שורך וחמורך. תן לו נייח, להחיר שיהא מולש ואוכל עשבים מן הקרקע, או אינו אלא יחצונו בחור הצית, אמרת, אין זה נייח אלא כער: בן אמתך. בעצד העלל הכחוז מדבר (שם): והגר. זה גר מושב:

- 13 ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על-פיך: 13
 And in all things that I have said unto you take ye heed; and make no mention of the name of other gods, neither let it be heard out of thy mouth. .
- 14 שלש רגלים תחג לי בשנה: 14
 תלת זמנין תיחגון קדמי בשתא:
- 15 את-חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך למועד חדש האביב כי-בו יצאת ממצרים ולא-יראו פני ריקם: 15
 ית חגא דפטיירא תטר שבעא יומין תיכול פטירא כמא דפקידתך לזמן ירחא דאביבא ארי ביה נפקתא ממצרים ולא יתחזון קדמי ריקנין:
- 16 וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה וחג האסף בצאת השנה באספך את-מעשיך מן-השדה: 16
 וחגא דחצדא בכורי עובדך דתזרע בחקלא וחגא דכנשא במפקה דשתא במכושך ית עובדך מן חקלא:
- 17 שלש פעמים בשנה יראה כל-זכורך אל-פני האדון יהוה: 17
 תלת זמנין בשתא יתחזון כל דכורך קדם רבון עלמא יי:
- 18 לא-תזבח דם-זבחי ולא-חגי עד-בקר: 18
 לא תבוס על חמיע דם פסחי ולא יביתון בר ממדבחא תרבי נכסת חגא עד צפרא:
- 18 Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the fat of My feast remain all night until the morning.

(13) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל מצות עשה באזהרה, שכל שמירה שצורה אזהרה היא במקום לאו (יל"ש שנה, בשם המכילתא): לא תזכירו. שלא יאמר לו, שמור לי צד עצודת אלילים פלונית (מנהדרין סג:), או תעמוד עמי ציום עצודת אלילים פלונית. דבר אחר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ללמדך, ששקולה עצודת אלילים כנגד כל המצות כולם, והנזהר בה כשומר את כולן: לא ישמע. מן הנכרי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם עובדי כוכבים, וישבע לך בעצודת אלילים שלו, נמצאת שאתה גורם שיזכיר על ידך:

(14) רגלים. פעמים, וכן פי הפיקני זה שלש רגלים (במדבר כב, כח):
 (15) חדש האביב. שהמצואה מתמלאת בו באביב. אביב לשון אב, בכור וראשון לצל פירות: ולא יראו פני ריקם. כשתצאו לראות פני ברגלים, הביאו לי עולות (חגיגה ו:).

(16) וחג הקציר. הוא חג שבעות: בכורי מעשיך. שהוא זמן הצאת בכורים, ששתי הלחם הבאין בעזרת, היו מחירין החדש למנחות ולהציא בכורים למקדש, שנאמר וציום הבכורים וגו' (במדבר כח, כו): וחג האסף. הוא חג הסוכות: באספך את מעשיך. שכל ימות החמה התצואה מתייצבת בשדות, ובחג אוספים אותה אל הצית מפני הגשמים:

(17) שלש פעמים וגו'. לפי שהענין מדבר בשביעית, הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן (מכילתא פ"כ): כל זכורך. הזכרים שצד:

(18) לא תזבח על חמץ וגו'. לא תשחט את הפסח צ"ד בניסן עד שחצער החמץ (מכילתא שם פסחים סג): ולא ילין חלב חגי וגו'. חוץ למזבח: עד בקר. יכול אף על המערכה יפסל בלינה, תלמוד לומר על מוקדה על המזבח כל הלילה (ויקרא ו, ז): ולא ילין. אין לינה אלא בעמוד השחר, שנאמר עד בקר, אבל כל הלילה יכול להעלותו מן הרצפה למזבח:

- 19 The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring into the house of the LORD thy God. Thou shalt not seethe a kid in its mother's milk. ראשית בכורי אדמתך ריש בכורי ארעך תיתי תביא בית יהוה אלהיך לבית מקדשא דיי אלהך לא-תבשל גדי בחלב לא תיכלון בשר בחלב: אמו: (פ)
- 20 Behold, I send an angel before thee, to keep thee by the way, and to bring thee into the place which I have prepared. הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל-המקום אשר הכנתי: הא אנא שלח מלאך קדמך למטרך באורחא ולאעלוך לאתרא דאתקניית:
- 21 Take heed of him, and hearken unto his voice; be not rebellious against him; for he will not pardon your transgression; for My name is in him. השמר מפניו ושמע בקלו אל-תמר בו כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבו: אסתמר מן קדמוהי וקביל למימריה לא תסריב לקבליה ארי לא ישבוק לחוביכון ארי בשמי מימריה:
- 22 But if thou shalt indeed hearken unto his voice, and do all that I speak; then I will be an enemy unto thine enemies, and an adversary unto thine adversaries. כי אם-שמוע תשמע בקלו ועשית כל אשר אדבר ואיבתי את-איביך וצירתי את-ציריך: ארי אם קבלא תקביל למימריה ותעביד כל דאמליל ואסני ית סנאך ואעיק לדמעקין לך:
- 23 For Mine angel shall go before thee, and bring thee in unto the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Canaanite, the Hivite, and the Jebusite; and I will cut them off. כי-יילך מלאכי לפניך והביאך אל-האמרי והחתי והפרזי והכנעני החוי והיבوسی והכחדתי: ארי יהך מלאכי קדמך ויעילנך לות אמורי וחתי ופרזי וכנענאי חוי ויבוסאי ואשיצינן:
- 24 Thou shalt not bow down to their gods, nor serve them, nor do after their doings; but thou shalt utterly overthrow them, and break in pieces their pillars. לא-תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם ולא תעשה כמעשיהם כי הרס תהרסם ושבר תשבר מצבתיהם: לא תסגוד לשענותהון ולא תפלחנין ולא תעביד כעובדיהון ארי פגרא תפגרונו ותברא תתבר קמתהון:

(19) ראשית בכורי אדמתך. אף השביעית חייצת צדכורים, לכך נאמר אף כאן צכורי אדמתך. כינל, אדם נכנס לחן שדהו, רואה תאנה שצברה, כורך עליה גמי לסימן ומקדישה. ואין צכורים אלא משבעת המינין האמורין במקרא קרן סטה ושערה וגו' (דברים ח, ט): לא תבשל גדי. אף עגל וכבש בכלל גדי, שאין גדי אלא לשון ולד רך, ממה שאחה מולא צכמה מקומות צמורה שכתוב גדי והולך לפרש אחריו עזים, כגון קנזי קשלל גדי עזים (צראשית לח, יז), אף גדי העזים (שם כ), קני גדי עזים (שם כז, ט). ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכבש צמשמע. וצו מקומות נכתב צמורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור צשול (חולין קטו:):

(20) הנה אנכי שולח מלאך. כאן נצטוו שעתידין לחטוא ושכינה אומרת להם פי לא אעלה בקרבך (שמות לג, ג): אשר הכנתי. אשר זמנתי לתת לכם, זה פשוטו. ומדרשו, אל המקום אשר הכינתי כצר, מקומי ניכר כנגדו, וזה אחד מן המקראות שאומרים שצית המקדש של מעלה, מכון כנגד בית המקדש של מטה:

(21) אל תמר בו. לשון המראה, כמו קשר ימרה אף פיה (יהושע א, יח): כי לא ישא לפשעכם. אינו מלומד צדק, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד, שהוא שליח, ואינו עושה אלא שליחותו: כי שמי בקרבו. מחוצר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף צו. ורבותינו אמרו, זה מטטרו"ן, ששמו כשם צבו, מטטרו"ן בגימטריא שדי:

(22) וצירתי. כתרגומו ואעיק:

(24) הרס תהרסם. לאותם אלהות: מצבותיהם. אצנים שהם מציבין להשתחוות להם:

<p>25 And ye shall serve the LORD your God, and He will bless thy bread, and thy water; and I will take sickness away from the midst of thee.</p>	<p>וְעַבַּדְתֶּם אֶת יְהוָה וְתַפְלִחוּן קֶדֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וַיְבָרֶךְ יְיָ אֶת-לֶחְמְךָ וְיִתְּ מִשְׁתֶּךָ וְאֶעֱדִי מִדְּעִין בִּישׁוֹן מִבִּינְךָ:</p>	<p>25 וְעַבַּדְתֶּם אֶת יְהוָה וְתַפְלִחוּן קֶדֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וַיְבָרֶךְ יְיָ אֶת-לֶחְמְךָ וְיִתְּ מִשְׁתֶּךָ וְאֶעֱדִי מִדְּעִין בִּישׁוֹן מִבִּינְךָ: (ס)</p>
<p>26 None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil.</p>	<p>לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעִקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת-מִסְפַּר יָמֶיךָ לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעִקְרָה בְּאַרְצְךָ יְיָ מִנִּין יִמְנֶה אֲשֵׁלִים:</p>	<p>26 לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעִקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת-מִסְפַּר יָמֶיךָ לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וְעִקְרָה בְּאַרְצְךָ יְיָ מִנִּין יִמְנֶה אֲשֵׁלִים:</p>
<p>27 I will send My terror before thee, and will discomfit all the people to whom thou shalt come, and I will make all thine enemies turn their backs unto thee.</p>	<p>יְיָ אֵימָתִי אֲשַׁלַּח קִדְמָךְ וְאֲשַׁנֶּה יְיָ כָּל עָמָא דְאַתְּ אָתִי לְאַגָּחָא בְּהוֹן קֶרֶב וְאֲמַסֵּר יְיָ כָּל בְּעָלֵי דְבִבְךָ קִדְמָךְ מַחֲזִירֵי קֶדֶל:</p>	<p>27 אֶת-אֵימָתִי אֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ וְהִמַּנְתִּי אֶת-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר תִּבָּא בָּהֶם וְנָתַתִּי אֶת-כָּל-אֹיְבֶיךָ אֵלֶיךָ עֶרְף:</p>
<p>28 And I will send the hornet before thee, which shall drive out the Hivite, the Canaanite, and the Hittite, from before thee.</p>	<p>וְאֲשַׁלַּח יְיָ עֲרֵעִיתָא קִדְמָךְ וְתִתְרִיד יְיָ חִוִּי וְיִתְרִיד יְיָ כְּנַעֲנָאִי וְיִתְרִיד יְיָ חִתִּי מִן קִדְמָךְ:</p>	<p>28 וְשַׁלַּחְתִּי אֶת-הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת-הַחִוִּי אֶת-הַכְּנַעֲנִי וְאֶת-הַחִתִּי מִלְּפָנֶיךָ:</p>
<p>29 I will not drive them out from before thee in one year, lest the land become desolate, and the beasts of the field multiply against thee.</p>	<p>לֹא אֲגִרְשֶׁנּוּ מִלְּפָנֶיךָ בְּשָׁנָה אֶחָת פֶּן-תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׁמָמָה וְרִבְבָּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:</p>	<p>29 לֹא אֲגִרְשֶׁנּוּ מִלְּפָנֶיךָ בְּשָׁנָה אֶחָת פֶּן-תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׁמָמָה וְרִבְבָּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:</p>
<p>30 By little and little I will drive them out from before thee, until thou be increased, and inherit the land.</p>	<p>זָעִיר וְזָעִיר אֲתַרְיִכְנוּן מִן קִדְמָךְ עַד דְּחִסְגִּי וְתַחֲסִין יְיָ אֲרַעָא:</p>	<p>30 מְעֻט מְעֻט אֲגִרְשֶׁנּוּ מִלְּפָנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנַחֲלַת אֶת-הָאָרֶץ:</p>
<p>31 And I will set thy border from the Red Sea even unto the sea of the Philistines, and from the wilderness unto the River; for I will deliver the inhabitants of the land into your hand; and thou shalt drive them out before thee.</p>	<p>וְאֲשַׁנֶּה יְיָ תַּחְנוּמָךְ מִיַּם סוּף דְּסוּף וְעַד יָמָא דְּפִלִּשְׁתִּינִי וּמִמִּדְבָּרָא עַד נַחֲלָא אֲמַסֵּר בְּיָדְכֶם יְיָ יִתְבִּי אֲרַעָא וְתִתְרִכְנוּן מִן קִדְמָךְ:</p>	<p>31 וְשַׁתִּי אֶת-גְּבולְךָ מִיַּם-סוּף וְעַד-יָם פִּלִּשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד-הַנָּהָר כִּי אֶתֶּן בְּיָדְכֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשַׁתְמוּ מִלְּפָנֶיךָ:</p>

(26) לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה. אִם תַּעֲשֶׂה רְצוֹנִי: מִשְׁכָּלָה. מַפְלַת נַפְלִים אוֹ קוֹצֵרֶת אֶת צִנִּיָּה, קְרוּיָה מִשְׁכָּלָה: (27) וְהַמּוֹתִי. כְּמוֹ וְהַמּוֹתִי, וְתַרְגּוּמוֹ וְאִשְׁגָּשׁ. וְכֵן כָּל תִּצְבָּה שְׁפּוּעַל שְׁלֵה זִכְכָּל אוֹת אַחֲרוֹנָה, כְּשֶׁתַּפְּחֹן לְדַבֵּר זִלְשׁוֹן פְּעֻלָּתִי, יֵשׁ מִקּוֹמוֹת שְׁנוֹטֵל אוֹת הַכְּפֹלֶה וּמַדְגִּישׁ אֶת הָאוֹת וְנוֹקְדוּ צִמְלָאִיִּם, כְּגוֹן וְהַמּוֹתִי, מַגְזֵרֶת וְקָמַס גִּלְגָּל עֲגָלָתוֹ (יִשְׁעִיָּה כח, כח). וְכִפְּזִיתִי, מַגְזֵרֶת וְקָבֵצַ צִיָּת אֵל (שְׁמוּאֵל-א ז, טו). דְּלוֹתִי, מַגְזֵרֶת דְּלָלוּ וְקָרְבוֹ (יִשְׁעִיָּה יט, ו). עַל פְּסִים סָקִיתִךְ (שֵׁם מַטֵּי, טז), מַגְזֵרֶת סָקִיתִךְ לָב (שׁוֹפְטִים ה, טו). אֵת מִי לְאוֹתִי (שְׁמוּאֵל-א יב, ג), מַגְזֵרֶת רָנָךְ עֲנֵצַ דְּלִים (אִיזִכְרִי, יט). וְהַמְתַּרְגֵּם וְהַמּוֹתִי, וְאִקְטֵל, טוֹעָה הוּא, שְׁאֵלוּ מַגְזֵרֶת מִיתָה הִיטָה, אִין ה"א שְׁלֵה צִפְתָּה, וְלֹא מ"ס שְׁלֵה מוֹדַגְשָׁת, וְלֹא נְקוּדָה מִלֵּאֲפֹרִים. אֵלָּא וְהַמְתִּי (צִירִי) כְּגוֹן וְהַמְתָּה אֵת הָעָם הַזֶּה (צִמְדָּר יד, טו), וְהַמְתִּיִּי מוֹדַגְשָׁת לְפִי שְׁחַצָּה צִמְקוֹס צ' תוֹיִן, הָאֶחָת נִשְׁרַשַׁת לְפִי שְׁאִין מִיתָה זִלָּא תִיִּי, וְהָאֶחָת מִשְׁמַשֵּׁת כְּמוֹ אֲמַרְתִּי, חֲטָאִתִּי, עֲשִׂיתִי. וְכֵן וְנַתַּתִּי, הַמְתִּיִּי מוֹדַגְשָׁת, שְׁהִיא זִבָּה צִמְקוֹס שְׁחִים, לְפִי שְׁהִיא נְרִיךְ שְׁלֵשָׁה תוֹיִן, שְׁחִים לִיסוּד כְּמוֹ צִיָּוִס אֶת ה' (יִשְׁעִיָּה יב, יב), מַשַּׁת אֱלֹהִים הִיא (קֹהֶלֶת ג, יג), וְהַשְׁלִישִׁית לְשִׁמּוֹשׁ: עוֹרָךְ. שִׁינּוֹסוּ מִלְּפָנֶיךָ וְיִהְיוּ לְךָ עֶרְפָּס: (28) הַצִּרְעָה. מִיֵּן שֶׁרֶךְ הָעוֹף, וְהִיטָה מִכָּה אוֹתָם צִעִיָּהֶם, וּמִטִּילָה זֶהֱם אֲרָם וְהֵם מַתִּים. וְהַנְרַעָה לֹא עֲבָרָה אֶת הִירְדֵן (סוּטָה לו). וְהַחֲתִי וְהַכְּנַעֲנִי. הֵם אֲרָם סִיחֹן וְעוֹג, לְפִיכֵךְ מִכָּל ז' אוֹמוֹת לֹא מִנֵּה כֹאן אֵלָּא אֵלָּו. וְחוּי, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא מַעֲבֵר הִירְדֵן וְהָלָא, שְׁנוֹ רְצוֹתֵינוּ צִמְקָת סוּטָה (שֵׁם), עַל שֶׁפֶת הִירְדֵן עֲמָדָה וּזְרָקָה זֶהֱם מֵרָה: (29) שְׁמֻמָּה. רִיקָנִית מִצִּנִּי אֵדֶם, לְפִי שְׁחַתָּם מַעֲטוּ וְאִין צִכֵּם כְּדִי לְמַלְאוֹת אוֹתָה: וְרִבְבָה עָלֶיךָ. וְתַרְצָה עָלֶיךָ: (30) עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה. תַּרְצָה, לְשׁוֹן פְּרִי, כְּמוֹ פְּרוּ וּרְבוּ:

32 Thou shalt make no covenant with them, nor with their gods.	לֹא-תִכְרֹת לָהֶם וְלֹא-לֵהֵימָם לֹא תִגְזֹר לָהוֹן וּלְטִעֲוֵתָהוֹן בְּרִית:	32
33 They shall not dwell in thy land—lest they make thee sin against Me, for thou wilt serve their gods—for they will be a snare unto thee.	לֹא יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ פֶּן-יַחֲטִיאוּ אֹתָךְ לִי כִי תַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵיהֶם כִּי-יִהְיֶה לָךְ לְמוֹקֵשׁ: (פ)	33
XXIV And unto Moses He said: 'Come up unto the LORD, thou, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; and worship ye afar off;	וְאֶל-מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל-יְהוָה אֶתָּה וְאַהֲרֹן וְאַבִּיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרָחֵק:	XXIV
2 and Moses alone shall come near unto the LORD; but they shall not come near; neither shall the people go up with him.'	וְנִגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל-יְהוָה וְהָם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ:	2
3 And Moses came and told the people all the words of the LORD, and all the ordinances; and all the people answered with one voice, and said: 'All the words which the Lord hath spoken will we do.'	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵת כָּל-דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל-הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל-הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:	3
4 And Moses wrote all the words of the LORD, and rose up early in the morning, and builded an altar under the mount, and twelve pillars, according to the twelve tribes of Israel.	וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה יֵת כָּל פְּתֻחֵי דִּי וְאַקְדִּים בְּצִפְרָא וּבָנָא מִדְּבָחָא בְּשִׁפּוּלֵי טוֹרָא וְתָרְתָא עֶשְׂרֵי קַמָּא לְתָרֵי עֶשֶׂר שְׁבִטַי דִּישְׂרָאֵל:	4
5 And he sent the young men of the children of Israel, who offered burnt-offerings, and sacrificed peace-offerings of oxen unto the LORD.	וַיִּשְׁלַח אֶת-נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים קֹדְשֵׁי קָדֶם יְיָ תֹרִין:	5

(31) ושתי. לשון השמה, והס' מודגשת מפני שצאה תחת שמים, שאין שיתה בלא תי"ו, והאחת לשמוש: עד הנהר. פרט: וגרשתמו. ומגרשם:

(33) כי תעבד וגו'. הרי אלו כי משמשין צמקוס אשר, וכן צממה מקומות, וזה לשון אי, שהוא אחד מד' לשונות שהם משמש, וגם מזניז בהרצה מקומות אס משמש בלשון אשר, כמו ואס פקריז מןת צפודים (ויקרא ב, יד), שהיא חוצה:

(1) ואל משה אמר. פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, וצד' בסיון נאמרה לו עלה:

(2) ונגש משה לבדו. אל הערפל:

(3) ויבא משה ויספר לעם. צו ציוס: את כל דברי ה'. מצות, פרישה, והגזלה: ואת כל המשפטים. ז' מצות שנלטו בני נח, ושבת, וכבוד אב ואם, ופרה אדומה, ודינין, שניתנו להם במרה (מכילתא בחדש פ"ג):

(4) ויכתוב משה. מצראשית ועד מתן תורה, וכתב מצות שנלטו במרה (שם): וישכם בבקר. צממה בסיון:

(5) את נערי. הצבורות:

<p>And Moses took half of the blood, and put it in basins; and half of the blood he dashed against the altar.</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיָּשִׂם בְּאֵגְנוֹת וְחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל-הַמִּזְבֵּחַ:</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיָּשִׂם בְּאֵגְנוֹת וְחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל-הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the LORD hath spoken will we do, and obey.'</p>	<p>וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:</p>	<p>וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶ�ה וְנִשְׁמָע:</p>
<p>And Moses took the blood, and sprinkled it on the people, and said: 'Behold the blood of the covenant, which the LORD hath made with you in agreement with all these words.'</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-הַדָּם וַיִּזְרַק עַל-הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דֵם-הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-הַדָּם וַיִּזְרַק עַל-הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דֵם-הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:</p>
<p>Then went up Moses, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel;</p>	<p>וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעֵים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעֵים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>and they saw the God of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness.</p>	<p>וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבֶנֶת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:</p>	<p>וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבֶנֶת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:</p>
<p>And upon the nobles of the children of Israel He laid not His hand; and they beheld God, and did eat and drink.</p>	<p>וְאֶל-אֲצִילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחְזִיזוּ אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)</p>	<p>וְאֶל-אֲצִילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחְזִיזוּ אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)</p>

(6) ויקח משה חצי הדם. מי חלקו, מלאך בא וחלקו: באגנות. שמי אגנות, אחד לחצי דם עולה, ואחד לחצי דם שלמים, להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו, שנכנסו אבותינו לברית במילה וטבילה והזאת דמים, שאין הזאה בלא טבילה:

(7) ספר הברית. מצרשית ועד מתן תורה, ומלות שנצטוו במרה:

(8) ויזרוק. ענין הזאה, ותרומתו וזרק על מדבחה לכפרה על עמא:

(10) ויראו את אלהי ישראל. נסתכלו והזיזו ונתחייזו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערצב שמחת התורה, והמתין לנדב ואזיהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי העם כמתאננים וגו' ויבצר צם אש ה' ויאלכל בקצה המצפה, בקצינים שנמחנה: כמעשה לבנת הספיר. היא היתה לפניו זשעת השעבוד, לזכור זרמן של ישראל שהיו משועבדים כמעשה לצנים: וכעצם השמים לטהר. משנגאלו היה אור ומדוה לפניו: וכעצם כתרומתו לשון מראה: לטהר. לשון צרור ולול:

(11) ואל אצילי. הם נדב ואזיהוא והזקנים: לא שלח ידו. מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים. היו מסתכלין בו בלב גס, מתוך אכילה ושתיה, כך מדרש תנחומא (צהלותך ט"ו). ואונקלוס לא תרגם כן, אצילי, לשון גדולים, כמו ומאציליה קראתיך (ישעיה מא, ט), ויאצל מן הרוח (במדבר יא, כה), שש אמות אצילה (יחזקאל מא, ח):

<p>And the LORD said unto Moses: 'Come up to Me into the mount and be there; and I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, that thou mayest teach them.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֶה אֵלַי הַהָרָה וְהִיָּה־שָׁם וְאֶתַּנֵּה לְךָ אֶת־לְחֹת הָאֲבָן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְאַלְפִיהֶן:</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֶה אֵלַי הַהָרָה וְהִיָּה־שָׁם וְאֶתַּנֵּה לְךָ אֶת־לְחֹת הָאֲבָן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְאַלְפִיהֶן:</p>
<p>And Moses rose up, and Joshua his minister; and Moses went up into the mount of God.</p>	<p>וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁוֹמְשֻׁנִּיה וְסֻלֵּיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא דְאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי:</p>	<p>13 וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁוֹרְתּוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָרֹ הָאֱלֹהִים:</p>
<p>And unto the elders he said: 'Tarry ye here for us, until we come back unto you; and, behold, Aaron and Hur are with you; whosoever hath a cause, let him come near unto them.'</p>	<p>וּלְסֻבִּיא אָמַר אוֹרִיכוֹ לָנָא הָכָא עַד דְּנָתוּב לְחֹתְכוֹן וְהָא אַהֲרֹן וְחֹר עִמְכוֹן מִן דְּאִית לֵיה דִּינָא יִתְקַרֵּב לְקַדְמֵיהֶן:</p>	<p>14 וְאֶל־הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ־לָנוּ בְּזֶה עַד אֲשֶׁר־נָשׁוּב אֵלֵיכֶם וְהִנֵּה אַהֲרֹן וְחֹר עִמְכֶם מִי־בְעַל דְּבָרִים יִגֵּשׁ אֲלֵהֶם:</p>
<p>And Moses went up into the mount, and the cloud covered the mount.</p>	<p>וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָרֹ וַיִּכַּס הָעָנָן אֶת־הָהָר:</p>	<p>מפטיר 15 וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָהָר וַיִּכַּס הָעָנָן אֶת־הָהָר:</p>
<p>And the glory of the LORD abode upon mount Sinai, and the cloud covered it six days; and the seventh day He called unto Moses out of the midst of the cloud.</p>	<p>וַיֵּשְׁכֶן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־הָרֹ סִינַי וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן:</p>	<p>16 וַיֵּשְׁכֶן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־הָרֹ סִינַי וַיִּכְסְהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן:</p>
<p>And the appearance of the glory of the LORD was like devouring fire on the top of the mount in the eyes of the children of Israel.</p>	<p>וַיֵּחִיזוּ יִקְרָא דִּי כְּאִישָׁא אֲכָלָא בְּרִישׁ טוֹרָא לְעִינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>17 וּמֵרָאָה כְּבוֹד יְהוָה כְּאִשָּׁא אֲכָלַת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעִינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And Moses entered into the midst of the cloud, and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights.</p>	<p>וַעֲלֵא מֹשֶׁה בְּגוֹ עָנָא וְסֻלֵּיק לְטוֹרָא וְהָיָה מֹשֶׁה בְּטוֹרָא אַרְבַּעַיִן יָמִין וְאַרְבַּעַיִן לַיְלָן:</p>	<p>קית פסוקים 18 וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל־הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָרֹ אַרְבַּעַיִם יָוִם וְאַרְבַּעַיִם לַיְלָה: (פ)</p>

(12) ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם. מ'יום: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורוחם. כל שש מאות ושלש עשרה מאות בכלל עשרת הדברות הן. ורצינו סעדיה פירש בזהירות שיש, לכל דבור ודבור מאות התלויות זו:

(13) ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלווה לרצו עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו ראוי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לדור אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהלו ונחמק שם כל מ'יום, שכן מצינו כשירד משה, ושמע יהושע את קול העם צרעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם:

(14) ואל הזקנים אמר. צאמו מן המחנה: שבו לנו בזה. והעמקו כאן עס שאר העם במחנה, להיות נכונים לשפוט לכל איש ריבו: חור. צנה של מרים היה, ואצלו כלב בן יפנה, שנאמר ויקח לו קלב את חפצת ופלגד לו את חור (דברי הימים א' 3, יט), אפרת וז מרים, כדאיתא בסוטה (יא:). מי בעל דברים. מי שיש לו דין:

(16) ויכסהו הענן. רבותיו חולקים בדבר (יומא 7:). יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש (עד עזרת יום מתן תורה. רש"י יטן). ויכסהו הענן. להר: ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכתוב כבוד למשה. ויש אומרים, ויכסהו הענן למשה וימים, לאחר עשרת הדברות, והם היו בתחלת מ'יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים (שם):

The Haftarah is Jeremiah ;34:22-34:8 33:26-33:25 on page 210. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 16-30:11 and the Haftarah is the special Haftarah on page 229. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 224. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 224. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 227

XXV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: לְאֹמַר:	תרומה
2	'Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering.	דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרְשׁוּן קָדְמִי אִפְרָשׁוּתָא מִן כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבֹו תִקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי:	2
3	And this is the offering which ye shall take of them: gold, and silver, and brass;	וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנְחָשֶׁת:	3
4	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:	4
5	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:	5
6	oil for the light, spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	שֶׁמֶן לַמָּאֵר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:	6
7	onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	אֲבִנֵי־שֹׁהַם וְאַבְנֵי מִלֵּאִים אֲבִנֵי בֹרֶקֶת וְאַבְנֵי אֶשְׁלִמוּתָא בְּאִפּוֹדָא וּבַחֹשֶׁתָא:	7

(18) בתוך הענן. ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקדש למשה שציל (נ"א חופה) צמוכו:
 (2) ויקחו לי תרומה. לי, לשמי: תרומה. הפרשה, יפרישו לי מממונם נדבה: ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט צלע"ז (געשענק) תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת צקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי, ואחת תרומת המזבח צקע לגלגלת, לקופות, לקנות מהן קרבות צכור, ואחת תרומת המשכן, נדבה כל אחד ואחד שהתנדבו. י"ג דברים האמורים צענין, כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לצגדי כהונה כשחידדק צהם:
 (3) זָהָב וְכֶסֶף וְנְחָשֶׁת וגו'. כלם צאו צנדבה איש איש מה שנדבו לבו, חוץ מן הכסף שצא צשוה, מחצית השקל לכל אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר, שנאמר וְכֶסֶף פְּקִידֵי רָעָה וגו' צָקַע לְגִלְגֵּלַת וגו' (שמות לה, כוכז), ושאר הכסף הצא שם צנדבה, עשאוה לכלי שרת:
 (4) וְתַכְלֵת. אמר צבוע צדם חלזון (מנחות מד.), וצבוע ירוק: וארגמן. אמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן (יצמות ד:): ועזים. נוזה של עזים, לכך תרגם אונקלוס וּמַעֲצֵי, הצא מן העזים, ולא עזים עצמן, שתרגום של עזים עזיאל:
 (5) מְאֻדָּמִים. צבועות היו אדום לאחר צבוען: תחשים. מין חיה, ולא היתה אלא לשעה (שצת כח:), והרצה גוונים היו לה, לכך תרגם סַסְגֻּנָא, שש ומתפאר צגונין שלו (שם): ועצי שטים. ומאין היו להם צמדצר, פירש רבי תנחומא (תרומה ט), יעקב צבינו צפה צרוח הקדש שעתידין ישראל צבנות משכן צמדצר, והציא ארזים למצרים ונטעם, וזה לצניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים:
 (6) שֶׁמֶן לַמָּאֹר. שמן זיתן להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והוצרכו לו צשמים, כמו שמפורש צכי תשא: ולקטורת הסמים. שהיו מקטירין צכל ערב וצקר, כמו שמפורש צואתה תזיה. ולשון קטרת, העלאת קיטור ותמרות עשן:

- 8 ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם: ויעבדו קדמי מקדש ואשרי שכנתי ביניהם:
- 8 And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them.
- 9 ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל-כליו וכן תעשו: (ס)
- 9 According to all that I show thee, the pattern of the tabernacle, and the pattern of all the furniture thereof, even so shall ye make it.
- 10 ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו: ויעבדו ארונא דאצי שטין תרתין אמין ופלגא אורגיה ואמתא ופלגא פותייה ואמתא ופלגא רומייה:
- 10 And they shall make an ark of acacia-wood: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.
- 11 וצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו ועשית עליו זר זהב סביב: ותחפי יתיה דהב דכי מגוי ומברא תחפיניה ותעביד עלוהי זיר דדהב סחור סחור:
- 11 And thou shalt overlay it with pure gold, within and without shalt thou overlay it, and shalt make upon it a crown of gold round about.
- 12 ויצקת לו ארבע טבעת זהב ונתתה על ארבע פעמתי ושתו טבעת על-צלעו האחת ושתו טבעת על-צלעו השנית:
- 12 And thou shalt cast four rings of gold for it, and put them in the four feet thereof; and two rings shall be on the one side of it, and two rings on the other side of it.
- 13 ועשית בדי עצי שטים וצפית אתם זהב: ותעביד אריחי דאצי שטין ותחפי יתחון דהבא:
- 13 And thou shalt make staves of acacia-wood, and overlay them with gold.

(7) אבני שהם. שמים הולכר שם, לזורך האפוד האמור בואתה תזוה: מלאים. על שם שעושין להם בזה מושב כמין גומא, ונותנין האבן שם למלאות הגומא, קרויים אבני מלואים, ומקום המושב קרוי משבצות: לאפוד ולחושן. אבני שהם לאפוד ואבני המלואים לחשן. וחשן ואפוד מפורשים בואתה תזוה, והם מיני תכשיט:

(8) ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדושה:

(9) ככל אשר אני מראה אותך. כאן, את תבנית המשכן (מנחות כט.). המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו. לדורות (סנהדרין טז; שבעות יד); אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כחבנית אלו מעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למקרא שלמעלה הימנו, לא היה לו לכתוב וכן מעשו, אלא כן מעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו:

(10) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגז שקורין אישקריין (שריין שראנק) יושב על שוליו:

(11) מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בללאל, צ' של זהב וא' של עץ (יומא עב), וד' כתלים ושוליים לכל אחד, ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ בחור של זהב, ושל זהב בחור של עץ, וקפסה שפתו העליונה בזהב, נמצא מזופה מזית ומחוץ: זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גזוה מן הפנימי, עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה:

(12) ויצקת. לשון החכה כתר גומו: פעמותיו. כתר גומו ון יתיה. ובזויות העליונות סמוך לכפורת היו נחושים, שמים מכאן ושמים מכאן לרחבו של ארון, והבדים נחושים בהם, וארכו של ארון מפסיק בין הבדים אמתים וחצי בין צד לצד, שיהיו שני בני אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם, וכן מפורש במנחות (לח): צפרק שתי הלחם: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן ד' טבעות שצמחלת המקרא, ופירש לך היכן היו, והוי"ו וזו יתירה היא, ופחורו כמו שתי טבעות, ויש לך לישה כן, ושתי מן הטבעות האלו על צלעו האחת: צלעו. צדו:

14	And thou shalt put the staves into the rings on the sides of the ark, wherewith to bear the ark.	וְהִבַּאת אֶת־הַבַּדִּים בַּטְּבַעַת וְתַעִיל יָת אַרְיֵחָא בַּעֲזָקְתָּא עַל צִלְעֵת הָאָרֶן לְשֵׂאת עַל סְטְרֵי אַרְוֶנָּא לְמַטֵּל יָת אֶת־הָאָרֶן בָּהֶם: אַרְוֶנָּא בְּהוֹן:	14
15	The staves shall be in the rings of the ark; they shall not be taken from it.	בַּטְּבַעַת הָאָרֶן יִהְיוּ הַבַּדִּים בַּעֲזָקְתָּא אַרְוֶנָּא יְהוֹן אַרְיֵחָא לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ: לֹא יַעֲדוּן מִנֶּיהָ:	15
16	And thou shalt put into the ark the testimony which I shall give thee.	וְנָתַתָּ אֶל־הָאָרֶן אֶת הָעֵדֻת וְתָתִין בְּאַרְוֶנָּא יָת סִדְרוּתָא אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: דְּאֶתֵּן לָךְ:	16
17	And thou shalt make an ark-cover of pure gold: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וְעָשִׂיתָ כַּפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר וְתַעֲבִיד כַּפּוֹרֶתָא דְּדָהָב דְּכִי תַרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא דְּכִי תַרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אֶרְכָּהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹתִיחָהּ:	שני
18	And thou shalt make two cherubim of gold; of beaten work shalt thou make them, at the two ends of the ark-cover.	וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב וְתַעֲבִיד תְּרִין תְּרִין כְּרֻבִין דְּדָהָב נְגִיד תַּעֲבִיד יְתַחוּן מִתְרִין סְטְרֵי כַּפּוֹרֶתָא:	18
19	And make one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover shall ye make the cherubim of the two ends thereof.	וְעָשִׂה כְּרֻב אֶחָד מִקְצֵה מִקְצֵה וְעָשִׂה כְּרֻב אֶחָד מִקְצֵה מִקְצֵה מִזֶּה וּכְרֻב־אֶחָד מִקְצֵה מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת תַּעֲשֻׂהוּ אֶת־הַכְּרֻבִים עַל־שְׁנֵי סְטְרוֹהֵי: יָת כְּרֻבִיָּא עַל תְּרִין קְצוֹתֶיהוּ:	19
20	And the cherubim shall spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover shall the faces of the cherubim be.	וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פָּרְשֵׁי כַנָּפֵיהֶם לְמַעַל סִכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אֶחָיו אֶל־הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְנֵי הַכְּרֻבִים: וְיִהְיוּ כְּרֻבִיָּא פְּרִיסִין גְּדַפְיָהוּן לְעִילָא מְטִלָן בְּגַדְפֵיהוּן עַל כַּפּוֹרֶתָא וְאַפִּיהוּן חֵד לְקַבִּיל חֵד לְקַבִּיל כַּפּוֹרֶתָא יְהוֹן אַפֵּי כְּרֻבִיָּא:	20

(13) בדי. מוטות:

(15) לא יסורו ממנו לעולם (יוםא עב.):

(16) ונתת אל הארן. כמו צארון. העדת. המורה, שהיא לעדות צני וציניכס שזוית אחכס מלות הכתובות זה:

(17) כפורת. כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארכה. כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עוצי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוציה, פירשו רבותינו שהיה עוציה טפח (סוכה ה.):

(18) כרבים. דמות פרנף תינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשה צפני עצמם ותחצרו בראשי הכפורת לאחר עשייתם, כמעשה זורפים שקורין שולדירי"ץ, אלא הטיל זה הרבה בחלח עשיית הכפורת, והכה בפטיש ובקורנס בצמנע, וראשין צולטין למעלה, וזייר הכרוצים בצליטת קצותיו: מקשה. בטד"ץ צלע"ו כמו דא לזא נקשן (דניאל ה, ו): קצות הכפורת. ראשי הכפורת:

(19) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה, לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפורת. עצמה תעשה את הכרובים, וזה פירושו של מקשה תעשה אותם, שלא תעשה צפני עצמם ותחצרו לכפרת:

(20) פורשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוככים, אלא פרושים וגזוהים למעלה אלל ראשיהם, שיהא י' טפחים צחלל שצין הכנפים לכפורת, כדאיתא בסוכה (ה):

- 21 And thou shalt put the ark-cover above upon the ark; and in the ark thou shalt put the testimony that I shall give thee. וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶן מִלְמַעְלָה וְאֶל־הָאָרֶן תָּתִין אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:
- 22 And there I will meet with thee, and I will speak with thee from above the ark-cover, from between the two cherubim which are upon the ark of the testimony, of all things which I will give thee in commandment unto the children of Israel. וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצִוֶּה אוֹתְךָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)
- 23 And thou shalt make a table of acacia-wood: two cubits shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof. וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה וְחָצִי קֹמָתוֹ:
- 24 And thou shalt overlay it with pure gold, and make thereto a crown of gold round about. וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לָּו זָר זָהָב סָבִיב:
- 25 And thou shalt make unto it a border of a handbreadth round about, and thou shalt make a golden crown to the border thereof round about. וְעָשִׂיתָ לָּו מִסְגֶּרֶת טָפַח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זָר־זָהָב לַמִּסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב:
- 26 And thou shalt make for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that are on the four feet thereof. וְעָשִׂיתָ לָּו אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:
- 27 Close by the border shall the rings be, for places for the staves to bear the table. לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תַּחְיִין הַטַּבַּעֲתֵי לְבָתִּים לְבָדִּים לְשֹׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:

(21) ואל הארון תתן את העדות. לא ידעתי למה נכלל, שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש לומר, שזא ללמד שזעודו ארון לצדו זאל כפורת, יתן מחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו, וכן מצינו כשהקים את המשכן, נאמר וישן את העדות אל הארון (שמות מ, כ), ואחר כך וישן את הכפורת על הארון מלמעלה: (22) ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד, שזא שם לדבר אליך: ודברתי איתך מעל הכפורת. ובמקום אחר הוא אומר, וידעך ה' אלי מאהל מועד לאמר (ויקרא א, א), זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצא שני כתובים מכתיבים זה את זה, זא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, וצא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אלי מלמעלה הפרכת וגו' (צמדזר ז, פט), משה היה נכנס למשכן, וכיון שזא בחוץ הפתח, קול יורד מן השמים לצין הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה זאהל מועד: ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הרי וי"ו זו יתירה וטפלה, וכמוהו הרבה במקרא, וכה תפתר, ואת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצוה אותך, אל בני ישראל הוא:

(23) קומתו. גובה רגליו עם עוזי השלחן (פסחים קט: ובתוס' שם ד"ה אמתא):

(24) זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים שלחן מלכים:

(25) מסגרת. כמרגומו גִּדְנָפָא, ומחלקו חכמי ישראל דדבר, יש אומרים למעלה היטה סביב לשולחן, כמו לצבזין שצפת שולחן שרים, ויש אומרים למטה היטה תקועה, מרגל לרגל צאצב רוחות השולחן, ודף השולחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופירש לך כאן שעל המסגרת היטה:

- 28 And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold, that the table may be borne with them. וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יִתְּהוֹן דְּהָבָא וַיְהוֹן נְטָלִין בְּהוֹן יֵת פְּתוּרָא: וְנִשְׂאֵבָם אֶת־הַשְּׁלֶחָן:
- 29 And thou shalt make the dishes thereof, and the pans thereof, and the jars thereof, and the bowls thereof, wherewith to pour out; of pure gold shalt thou make them. וְעָשִׂיתָ קַעְרָתָיו וְכַפְתָּיו וּקְשוּתָיו וּמִנְקִיתָיו אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וְתַעֲבִיד יִתְּהוֹן:
- 30 And thou shalt set upon the table showbread before Me always. וְנָתַתָּ עַל־הַשְּׁלֶחָן לֶחֶם פָּנִים וְתָתִין עַל פְּתוּרָא לֶחִים אֲפִיא קָדְמִי תְּדִירָא: לִפְנֵי תָמִיד: (פ)
- 31 And thou shalt make a candlestick of pure gold: of beaten work shall the candlestick be made, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, shall be of one piece with it. וְעָשִׂיתָ מִנְּרֹת זָהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה תַּעֲשֶׂה (בספרי ספרד ואשכנז תיעשה) תִּמְנֹנָהּ וְקִנְיָהּ וְקִנְיָהּ גְּבִיעֶיהָ כַּפְתֶּרֶיהָ וּפְתֻרֶיהָ מִמְּנֶה יְהִי:

(27) לעמדת המסגרת תהיין הטבעות. צרגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו צמים להכניס בהן הצדים: לבתים. לזורך צמים: לבדים. כתרומתו לְאֶתְרָא לְאֶתְרָא:

(28) ונשאבם. לשון נפעל, יהיה נשאב צם את השלחן:
(29) ועשית קערותיו וכפותיו. קערותיו זה הדפוס, שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תיבה פרוצה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, לצדי הבית מזה ומזה, ונתן ארכו לרחבו של שולחן, וכתליו זקופים כנגד שפת השולחן. והיה עשוי לו דפוס זה ודפוס כזול, כשל כזול הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו כשל זה עד למחר צבצב שמסדרו על השולחן, ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו. הן צזיכין שנותנין צהם לצונה, ושמים היו לשני קומצי לצונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר וְנָתַץ עַל הַמַּעֲרֹכֶת לְצִנֵּה זָפָה (ויקרא כד, ז): וקשותיו. הן כמין חללי קנים חלולים הנסדקין לארכן, דוגמתן עשה של זהב, ומסדר ג' על ראש כל לחם, שיש לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומדילין בין לחם ללחם, כדי שכתנם הרוח ציניהם ולא יתעפשו, וכלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"א: ומנקיותיו. תרגומו ומקילתיה, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין בארץ, וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוזלים ששה (הרא"ם גורם חמשה) פזולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שצין לחם ללחם סמוכין על אותן פזולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישצרו, ולשון מקילתיה, סובלותיו, כמו נְלִאֲתִי דְּכִיל (ירמיה ו, יא). אבל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין. יש מחכמי ישראל אומרים (מנחות ז, א), קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותן ומחזיקים אותן שלא ישצרו. ומנקיותיו. לו הקנים שמנקין אותן שלא יתעפשו, אבל אונקלוס שתרגם מקילתיה, היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר וְאֵת קָשׁוֹת הַבָּסָךְ (במדבר ז, ז), וזה וזה, יוסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם:

(30) לחם פנים. שיש לו פנים, כמו שפירשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו, מפורשים באמור אל הכהנים:
(31) מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשה חוליות, ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים, ואחר כך ידביקם כדרך האורפים שקורין שולדיר"ץ, אלא כולה צאה מחתיכה אחת, ומקיש צקורנס וחוטך ככלי האומנות, ומפריד הקנים חילך וחילך: מקשה. תרגומו נְגִיד, לשון המשכה, שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הצקורנס, ולשון מקשה מכת צקורנס, בטדיר"ץ בלע"ז כמו דָּא לְדָא נְקָשָׁן (דניאל ה, ו): תיעשה המנורה. מאליה (תנחומא בהעלותך ג), לפי שהיה משה מתקשה בה (מנחות כט.), אמר לו הקד"ה, השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה (תנחומא שם): ירכבה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלושה רגלים יוצאין הימנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע היך, זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין צוך, לזק השמן לתוכו ולתת הפתילה: גביעיה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית, ארוכים וקצרים, וקורין להם מדירג"ס, ואלו עשוין מזהב, ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן צהם הכתוב, ולא היו צה אלא

32 And there shall be six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candlestick out of the other side thereof;	וּשְׁשֶׁה קָנִים יֵצְאוּ מִצְדֵּיהָ וּשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְּזָחָהּ מִצְדֵּיהָ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְּזָחָהּ מִצְדֵּה הַשֵּׁנִי:	32 וּשְׁשֶׁה קָנִים יֵצְאוּ מִצְדֵּיהָ וּשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְּזָחָהּ מִצְדֵּיהָ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְּזָחָהּ מִצְדֵּה הַשֵּׁנִי:
33 three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower; so for the six branches going out of the candlestick.	תְּלָתָּהּ כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָא חֵד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן וּתְלָתָּהּ כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָא חֵד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן כֵּן לְשֵׁתָא קִנִּין דְּנִפְקִין מִן מִנְּרֵתָא:	33 שְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקְדִּים בִּקְנִיָה הָאֶחָד כְּפֹתֵר וּפְרָחַ וּשְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקְדִּים בִּקְנִיָה הָאֶחָד כְּפֹתֵר וּפְרָחַ כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאוֹת מִן־הַמִּנְּחָה:
34 And in the candlestick four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof.	וּבִמִּנְרֵתָא אַרְבַּעָא כְּלִידִין מְצִירִין חֲזוּרָהּ וְשׁוֹשְׁנָהּ:	34 וּבִמִּנְרֵה אַרְבַּעָה גִבְעִים מְשֻׁקְדִּים כְּפֹתֵרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ:
35 And a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of the candlestick.	וְחֲזוּר תַּחְתִּית תְּרִין קִנִּין דְּמִנְה וְחֲזוּר תַּחְתִּית תְּרִין קִנִּין דְּמִנְה וְחֲזוּר תַּחְתִּית תְּרִין קִנִּין דְּמִנְה לְשֵׁתָא קִנִּין דְּנִפְקִין מִן מִנְּרֵתָא:	35 וְכְפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְה וְכְפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְה וְכְפֹתֵר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאוֹת מִן־הַמִּנְּחָה:

ללו: כפתריה. כמין תפוחים היו, עגולין קבי, זולטין קציבות הקנה האמנעי, כדרך שעושין למטות שלפני השרים, וקורין להם פִּימל"ש, ומנין שלהם כתוב בפרשה כמה כפתורים זולטין ממנה וכמה חלק שצין כפתור לכפתור: ופרדחיה. ציורין עשויין זה כמין פרסין: מזמנה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת, ולא יעשם לזדם וידציקס:

(32) יוצאים מצד־יה. לכאן ולכאן, באלכסון נמשכים ועולים עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויווצרין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר הימנו, והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שווה לגובהו של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים:

(33) משקדים. כמרגומו, מזויירם היו, כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין ניל"ר: ושלשה גבעים. צולטין מכל קנה וקנה: כפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה:

(34) ובמנרה ארבעה גבעים. צגופה של מנורה היו ארבעה גבעים, אחד צולט זה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מלדיה: משקדים כפתוריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע (יומא נז:). אין ידוע אם גביעים משוקדים, או משוקדים כפתוריה ופרחיה:

(35) ובפתור תחת שני הקנים. מתוך הפתור היו הקנים נמשכים משני זדיה אילך ואילך. כך שנינו במלכת המשכן (מנחות כח:), גובהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרג' ג' טפחים, הוא הפרח האמור בירך, שנאמר עד יִרְקָה עד פְּרָקָה (במדבר ח, ד), וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים, ופתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו צקנה שני כפתורים ושני פרחים לצד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר ופתור תחת שני הקנים וגו', וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשתיירו שם ג' טפחים, שבהם ג' גביעים ופתור, נמלאו גביעים כ"ב, י"ח לששה קנים ג' לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה הרי כ"ב, ואחד עשר כפתורים, ו' בששת הקנים, וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו במנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, ומיעוט כפתורים שנים, האחד ללמטה אלל הירך, והאחד בג' טפחים העליונים עם ג' הגביעים, ותשעה פרחים היו לה, ו' לששת הקנים, שנאמר צקנה האחד כפתור ופרח, וג' למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור

36	Their knops and their branches shall be of one piece with it; the whole of it one beaten work of pure gold.	חֲזִירֵיהֶן וּקְנִיהֶן מִמֶּנָּה יִהְיוּ כֹלָהּ נִגְיָדָא חֲדָא דְדִהֲב דְכִי:	כַּפֹּתֵיהֶם וּקְנֹתָם מִמֶּנָּה יִהְיוּ כֹלָהּ מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר:	36
37	And thou shalt make the lamps thereof, seven; and they shall light the lamps thereof, to give light over against it.	וְתַעֲבִיד יֵת בּוֹצִינְהָא שִׁבְעָא וְתִדְלִיק יֵת בּוֹצִינְהָא וַיהוֹן מִנְחָרִין לְקַבִּיל אִפְהָא:	וְעָשִׂיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וְהִעָלָה אֶת־נֵרֹתֶיהָ וְהָאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ:	37
38	And the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, shall be of pure gold.	וּמַחְתֵּיתָהּא וּצִיבֹתָהּא וְדִהֲב דְכִי:	וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ זָהָב טָהוֹר:	38
39	Of a talent of pure gold shall it be made, with all these vessels.	כִּפְרָא דְדִהֲבָא דְכִיָּא יַעֲבִיד יֵתָּה יֵת כָּל מִנְיָא הָאֵלִין:	כִּפֹּר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה:	39
40	And see that thou make them after their pattern, which is being shown thee in the mount.	וַחֲזִי וְעֲבִיד בְּדַמּוּתֵיהֶן דְּאֵת מַתְחִזִּי בְּטוֹרָא:	וּרְאֵה וַעֲשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אַתָּה מְרָאֶה בְּהָר: (ס)	40
XXVI	Moreover thou shalt make the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman shalt thou make them.	וְיֵת מִשְׁכָּנָא תַעֲבִיד עֶשֶׂר יִרְעֵן דְּבוּנִין שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָן וְצִבְע זָהָרִי צִוְרֵת כְּרוֹבִין עוֹבְדֵי אוּמָן תַעֲבִיד יִתְהוֹן:	וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן תַעֲשֶׂה עֶשֶׂר יִרְיעֹת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתִלְעֹת שְׁנֵי כָרָבִים מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב תַעֲשֶׂה אֹתָם:	XXVI
2	The length of each curtain shall be eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains shall have one measure.	אַרְבָּע דִּירֵיעָתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וּפּוֹתִיָּא אַרְבַּע אַמִּין דִּירֵיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יִרְיעָתָא:	אַרְבָּע דִּירֵיעָה הָאֵחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאָמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאָמָה דִּירֵיעָה הָאֵחָת מִדָּה אַחַת לְכָל־הִירְיעֹת:	2

צפרשת צהלותך, עד ירכה עד פרחו. ואם תדקדק במשנה זו הכמוצה למעלה, תמצאם כמינים איש איש במקומו: (37) את נרותיה. כמין צזיכין שנותנין צמוכן השמן והפחילות: והאיר על עבר פניה. עשה פי ששת הנרות שצראשי הקנים היוצאים מנדיה, מוסצים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים על עבר פניה, מוסצ אורם אל זד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה:

(38) ומלקחיה. הם הצצים העשויין ליקח צהם הפחילה מתוך השמן, לישצן ולמושכן צפי הנרות, ועל שם שלוקחים צהם קרויים מלקחים. וצצקתא שתרגס אונקלוס, לשון צצת, טוליי"ש צלע"ז ומוחתותיה. הם כמין צזיכין קטנים, שחותה צהן את האפר שצנר צצקר צצקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפחילות שדלקן הלילה וכצו, ולשון מחמה פויישד"א צלע"ז כמו לקחות אש מיקוד (ישעיה ל, יד):

(39) ככר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין צה כסף למשקל קולוני"א, והם ק' זהובים, כ"ה סלעים, והסלע ארבעה זהובים:

(40) וראה ועשה. ראה כאן צהר תצנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה צמעשה המנורה, עד שהראה לו הקצ"ה מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרנומו דלפת מתקצי צטולא, אילו היה נקוד מראה צפת"ח, היה פתרונו אתה מראה לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמץ, פתרונו דאת מתחזי, שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד צין עושה לנעשה):

(1) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג, ולמחילות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד ככל חוט וחוט, אחד של פשמים, וג' של צמר, וכל חוט וחוט כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שזרין יחד כ"ד כפלים לחוט (צרייתא דמלאכת המשכן): כרובים מעשה חשב. כרובים היו מציירין צהם צאריגתן, ולא צרקימה שהוא מעשה מחט, אלא צאריגה צשני כותלים, פרוץ אחד מכאן ופרוץ אחד מכאן, ארי מצד זה ונשר מצד זה, כמו שאורגין חגורות של משי שקורין צלע"ז פיישיש"א

- 3 Five curtains shall be coupled together one to another; and the other five curtains shall be coupled one to another.
- 4 And thou shalt make loops of blue upon the edge of the one curtain that is outmost in the first set; and likewise shalt thou make in the edge of the curtain that is outmost in the second set.
- 5 Fifty loops shalt thou make in the one curtain, and fifty loops shalt thou make in the edge of the curtain that is in the second set; the loops shall be opposite one to another.
- 6 And thou shalt make fifty clasps of gold, and couple the curtains one to another with the clasps, that the tabernacle may be one whole.
- 7 And thou shalt make curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains shalt thou make them.
- 3 חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת תַּהְיוּן חֲבֵרֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ וְחֲמֵשׁ יְרִיעֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ:
- 4 וַעֲשִׂיתָ לְלֹאֵת תְּכֵלֶת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּחֲבֶרֶת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁפַּת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחֲבֶרֶת הַשֵּׁנִית:
- 5 חֲמִשִּׁין לְלֹאֵת תַּעֲשֶׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁין לְלֹאֵת תַּעֲשֶׂה בִּקְצֶה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחֲבֶרֶת הַשֵּׁנִית מִקְבִּילֹת הַלֹּאֵת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ:
- 6 וַעֲשִׂיתָ חֲמִשִּׁין קְרָסֵי זָהָב וַחֲבַרְתָּ אֶת-הַיְרִיעֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ בַּקְּרָסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד:
- 7 וַעֲשִׂיתָ יְרִיעֹת עִזִּים לְאֹהֶל עַל-הַמִּשְׁכָּן עֲשִׂי-עֲשֶׂרָה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

(3) תהיון חוברות. תופרן צמחטן 12 צד 12, חמש צד 12 וחמש צד 12: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בדבר שהוא לשון נקבה, ובדבר שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בבראשית, ויִקְרָא אִישׁ אֶל אִשְׁתּוֹ (שמות כה, כ):

(4) לולאות. "לול" לש "לע" ו"וכן תרגם אונקלוס ענוצין, לשון עניצה: מקצה בחוברת. צאותה יריעה שצנף החצור. קצות חמשת היריעות קרויה חוצרת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. צאותה יריעה שהיא קיצונה, לשון קצה, כלומר לסוף החוצרת:

(5) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שמעשה הלולאות צמדה אחת, מכוונות הדלתן 12 מ'12, וכמדתן ביריעה 12 כן יהא צמצמתה, כשחפוש חוצרת לכל חוצרת יהיו הלולאות של יריעה 12 מכוונות כנגד לולאות של 12, וזהו לשון מקבילות, 12 כנגד 12, תרגומו של כנגד, לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע, וכשחבר חמש יריעות יחד נמצא רחבן כ', וכן החוצרת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר עשרים קרשים לפאת נגבה חימה, וכן לזפון, וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן מן הזפון לדרום עשר אמות, שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו', ושני קרשים למקצעות הרי עשר, ובמקומם אפרשם למקראות הללו. ונתן היריעות ארכן לרחבו של משכן, עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעוצי ראשי הקרשים שבצדיים אמה, נשתיירו ט"ו אמה, ח' לזפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר, נמצאו שתי אמות החחונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות, עשרים אמה לחוצרת, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו, ואמה כנגד עוצי ראשי הקרשים שבמערב, ואמה לכסות עוצי העמודים שבמזרח, שלא היו קרשים צמורח ללא ד' (ברש"י ישן חמשה) עמודים, שהמסך פרוש ותלוי צוין שבהן כמין וילון, נשתיירו ח' אמות התלויין על אחורי המשכן שבמערב, ושתי אמות החחונות מגולות. 12 מלאחי בצרייתא דמסכת מדות, אבל במסכת שבת (פרק הזורק לט), אין היריעות מכסות את עמודי המזרח, וט' אמות תלויות אחורי המשכן, והכתוב צפרה 12 מסייענו, ונתת את הפרוכת חמת הקרשים, ואם כדברי הצרייתא הזאת, נמצאת פרוכת משוכה מן הקרשים ולמערב אמה:

(6) קרסי זהב. פירמיל"ש צע"1 ומכניסין ראשן אחד צולללות שצמוררת 12, וראשן אחד צולללות שצמוררת 12, ומחברן צהן:

<p>8 The length of each curtain shall be thirty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; the eleven curtains shall have one measure.</p>	<p>אֹרְכָא דִּירֵיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמּוֹן וּפְתִיאָא אַרְבַּע אַמּוֹן דִּירֵיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְחֲדָא עֲשָׂרִי יְרִיעָן:</p>	<p>8 אֲרָדוּ הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֲשֹׂתִי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת:</p>
<p>9 And thou shalt couple five curtains by themselves, and six curtains by themselves, and shalt double over the sixth curtain in the forefront of the tent.</p>	<p>וְתַלְפִּיף יָת חֲמִישׁ יְרִיעָן לְחֹד וְיָת שֵׁשׁ יְרִיעָן לְחֹד וְתִיעֹוֹף יָת יְרֵיעָתָא שְׁתִּיתָא לְקַבִּיל אַפִּי מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>9 וַחֲבַרְתָּ אֶת־חֲמִשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וּכְפַלְתָּ אֶת־הַיְרִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל:</p>
<p>10 And thou shalt make fifty loops on the edge of the one curtain that is outmost in the first set, and fifty loops upon the edge of the curtain which is outmost in the second set.</p>	<p>וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סַפְתָּא דִּירֵיעָתָא חֲדָא בְּסַטְרָא בֵּית לֹפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סַפְתָּא דִּירֵיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תִּנָּנָא:</p>	<p>10 וְעֲשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לִלָּאֹת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בַּחֲבֶרֶת וְחֲמִשִּׁים לִלָּאֹת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַחֲבֶרֶת הַשֵּׁנִית:</p>
<p>11 And thou shalt make fifty clasps of brass, and put the clasps into the loops, and couple the tent together, that it may be one.</p>	<p>וְתַעֲבִיד פּוֹרְפִין דִּנְחָשׁ חֲמִשִּׁין וְתַעִיל יָת פּוֹרְפִיאַ בְּעֲנוּבִיאַ וְתַלְפִּיף יָת מִשְׁכָּנָא וְיִהְיִי חֵד:</p>	<p>11 וְעֲשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וַהֲבֵאתָ אֶת־הַקְּרָסִים בְּלִלָּאֹת וַחֲבַרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וְיִהְיֶה אֶחָד:</p>
<p>12 And as for the overhanging part that remaineth of the curtains of the tent, the half curtain that remaineth over shall hang over the back of the tabernacle.</p>	<p>וְסַרְחָא דִּיתִיר בִּירֵיעָתָא מִשְׁכָּנָא פְּלִגּוֹת יְרֵיעָתָא דִּיתִירָא תִּסְרַח עַל אַחֲוֵרִי מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>12 וְסַרְחַת הָעֶדְף בִּירֵיעַת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֶדְפָּת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן:</p>
<p>13 And the cubit on the one side, and the cubit on the other side, of that which remaineth over in the length of the curtains of the tent, shall hang over the sides of the tabernacle on this side and on that side, to cover it.</p>	<p>וְאַמָּתָא מִכָּא וְאַמָּתָא מִכָּא בְּדִיתִיר בְּאֲרָד יְרֵיעַת מִשְׁכָּנָא יִהְיִי סְרִיחַ עַל סַטְרֵי מִשְׁכָּנָא מִכָּא וּמִכָּא לְכַסּוּיָתֶיהָ:</p>	<p>13 וְהָאֹמָה מִזֶּה וְהָאֹמָה מִזֶּה בְּעֶדְף בְּאֲרָד יְרֵיעַת הָאֹהֶל יִהְיֶה סְרוּחַ עַל־צְדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסּוֹ:</p>

(7) יריעות עזים. מנוצה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות:
(8) שלשים באמה. שכשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו, היא האמה התחתונה בנקב האדן, שהאדנים גבהן אמה:
(9) וכפלת את היריעה הששית. העודפת צאלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה תלוי, וכפול על המסך שבמזרח כנגד הפתח, דומה לכלה נזועה המכוסה בצעיף על פניה:
(12) וסרח העודף ביריעות האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שקרוים אהל, כמו שנאמר צהן לאהל על המשכן, וכל אהל האמור צהן אינו אלא לשון גג, שמאחילות ומסככות על התחתונות, והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה הימירה, היה נכפל אל מול פני האהל, נשארו שתי אמות רוחב חציה, עודף על רוחב התחתונות: תסרח על אחורי המשכן. לכסות צ' אמות שהיו מגולות בקרשים: אחורי המשכן. הוא צד מערבי, לפי שהפתח במזרח שהן פניו, ולפון ודרום קרויין נדדן, לימין ולשמאל:
(13) והאמה מזה והאמה מזה. לצפון ולדרום: בעדף באורך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן. לצפון ולדרום, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה

- 14 And thou shalt make a covering for the tent of rams' skins dyed red and a covering of sealskins above. וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מְלֻמָּעָה: (פ)
- 15 And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up. וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים: דָּאֲעִי שִׁטִּין קִימִין: וְתַעֲבִיד יָת דְּפִיָּא לַמִּשְׁכָּנָא
- 16 Ten cubits shall be the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board. עֶשֶׂר אַמּוֹת אָרְךְ הַקֶּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֶמָּה רָחֵב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: וְעֶשֶׂר אַמּוֹת אָרְכָּא וְאַמָּתָא וַחֲפֻלְגוֹת אַמָּתָא פּוֹתִיָּא דְדָפָא חַד:
- 17 Two tenons shall there be in each board, joined one to another; thus shalt thou make for all the boards of the tabernacle. שְׁתֵּי יָדוֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן: תְּרִין צִירִין לְדָפָא חַד מְשֻׁלָּבִין חַד לַקָּבִיל חַד כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל דְּפִי מִשְׁכָּנָא:
- 18 And thou shalt make the boards for the tabernacle, twenty boards for the south side southward: וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרִים קְרָשׁ לַפָּאָת נֹגֶבָה תִּימָנָה: וְתַעֲבִיד יָת דְּפִיָּא לַמִּשְׁכָּנָא עֶשְׂרִין דְּפִין לְרֹחַת עֵיבֵר דְּרוֹמָא:

דרך ארץ, שיהא אדם חס על היפה: (14) מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים, עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים, ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכן ל' ורחבן י', אלו דברי רבי נחמיה. ולדברי רבי יהודה, מכסה אחד היה חזיו של עורות אילים מאדמים וחזיו של עורות תחשים: (15) ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים, כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אבינו נטע ארזים במצרים, וכשמת, נזה לצניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, ואמר להם שעתיד הקב"ה ללוות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם, הוא שישך הצניי בפיטו שלו, טם מטע מזוזים קורות בחינו ארזים, שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקודם לכן: עצי שטים עומדים. אישטנצ"ש בלע"ז שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכנים, להיות רוח הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש: (16) עשר אמות אורך הקרש. למדנו, גבהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רוחב. למדנו, ארכו של משכן לכו' קרשים שיהיו בצפון ובדרום מן המזרח למערב, ל' אמה: (17) שתי ידות לקרש האחד. היה חורץ את הקרש מלמטה באמצעו בגובה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והן הן הידות, והחרץ חזי רוחב הקרש באמצע, (רצונו לומר, קרש נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן, ואז נשאר רוחב אמה, נמצא חזי רוחב הקרש שבאמצע הוא חזי אמה. וכן פירש רש"י בהדיא בפי' הזורק (שבת דף נ"ח): שהחרץ באמצע רחב חזי אמה, והיה חורץ רביעיית אמה מכל צד, וכל יד היה רוחב רביעיית אמה, וכן כל שפת אדן היה רוחב רביעיית אמה. ודוק היטב ואז סרה תלונת הרמב"ן ותמיהתו מסולקת) ואותן הידות מכנים באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהו אמה, ויושבים רזופים מ' זה אלל זה, וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים חרות משלשה צדיהן, רוחב החרץ כעוצי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעוצי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, וזהו שנאמר ויהיו תלמים מלמטה, שיחרוץ את צדי הידות כדי שיחצברו הקרשים זה אלל זה: משולבות. עשויות כמין שליבות סולם, מובדלות זו מזו, ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן, כשליצה הנכנסת בנקב עמודי הסולם: אשה אל אחתה. מכוונות זו כנגד זו, שיהיו חריציהם שוים זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד חוץ כעוצי הקרש שהוא אמה, ותרגום של ידות זקרין, לפי שדומות לזרי הדלת הנכנסים בחורי המפתן: (18) לפאת נגבה תימנה. אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כתרגומו לרוח עיצר דרומא:

- 19 And thou shalt make forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons;
- 19 וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי-כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקָּרָשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הַקָּרָשׁ הָאֶחָד לְשֵׁנֵי יְדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הַקָּרָשׁ הָאֶחָד לְשֵׁנֵי יְדָתָיו:
- 20 and for the second side of the tabernacle, on the north side, twenty boards.
- 20 וְלַצֵּלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית צִפּוֹנָא עֲשָׂרִין דְּפִין וְלַסֵּטֶר מִשְׁכָּנָא תְּנִינָא לְרוּחַ צִפּוֹנָא עֲשָׂרִין דְּפִין:
- 21 And their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.
- 21 וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ הָאֶחָד:
- 22 And for the hinder part of the tabernacle westward thou shalt make six boards.
- 22 וְלִירְכַתִּי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה וְלַסִּיפִי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא תַּעֲבִיד שֵׁשֶׁם דְּפִין:
- 23 And two boards shalt thou make for the corners of the tabernacle in the hinder part.
- 23 וּשְׁנֵי קָרְשִׁים תַּעֲשֶׂה וּתְרִין דְּפִין תַּעֲבִיד לְזוּיֹת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפְהוֹן:
- 24 And they shall be double beneath, and in like manner they shall be complete unto the top thereof unto the first ring; thus shall it be for them both; they shall be for the two corners.
- 24 וַיְהִיו תְּאֻמִּם מִלְמֻטָּה וַיִּחַדּוּ יְהִיו תְּמִים עַל-רֹאשׁוֹ אֶל-הַטְּבַעַת הָאֶחָת בֵּן יְהִי לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמִּקְצַעַת יְהִיו:

(22) ולירכתי. לשון סוף, כתרמומו ולספי. ולפי שהפתח במזרח קרוי מזרח פנים והמערב אחרים, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הרי ט' אמות רוחב: (23) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע פגונית מערבית ואחד למערבית דרומית, כל שמנה קרשים בסדר אחד הן, אלא שאלו השמים אינן בחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזו והאמה מזו, באות כנגד אמות עובי קרשי המשכן הנפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מבחוץ שזה: (24) ויהיו תאומים מלמטה. כל הקרשים תאומים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עובי שפת שני האדנים ביניהם להרחיקן זו מזו, וזה שפרשתי, שיהיו זירי הידות חרוצים ממדיהן, שיהא רוחב הקרש בולט לגדיו חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאלו, ונמצאו תאומים זה לזה, וקרש המקצוע שבסדר המערב, חרוץ לרחבו צעזיו כנגד חרוץ של קרש הנפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם: ויחדו יהיו תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש: אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין צעזני גדיו כמו עובי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן אם מטולטלות. ובקרש שבמקצוע היה טבעת עובי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והנפוני אלמטה קאי, ורואה לומר שהדרומי והנפוני וראש קרש כו' נכנס לתוכו, ומה שכתב היה טבעת עובי קרש, רואה לומר צעזיו קרש המערבי. ודו"ק) הדרומי והנפוני, וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני הכתלים מחוצרים: כן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף נפון ולקרש המערבי, וכן לשני המקצועות:

- 25 Thus there shall be eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: two sockets under one board, and two sockets under another board.
- 26 And thou shalt make bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle, and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the side of the tabernacle, for the hinder part westward;
- 28 and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end.
- 29 And thou shalt overlay the boards with gold, and make their rings of gold for holders for the bars; and thou shalt overlay the bars with gold.
- וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קַרְשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עָשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:
- וְעָשִׂיתָ בָּרִיחִים עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לַקָּרְשֵׁי צִלְע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד:
- וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִים לַקָּרְשֵׁי צִלְע־הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִים לַקָּרְשֵׁי צִלְע־הַמִּשְׁכָּן לִירְכַתִּים יָמָה:
- וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקָּרְשִׁים מִבֶּרֶחַ מִן־הַקֶּצֶה אֶל־הַקֶּצֶה:
- וְאֶת־הַקָּרְשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבְעֹתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לַבָּרִיחִים וְצִפִּיתָ אֶת־הַבָּרִיחִים זָהָב:

(25) והיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות, נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה במשנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים, וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חזיו באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי נראה שהגרסא כמין שני חווקין) כמין שני שליבות סולם המוודלות זו מזו, ומשופות להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקע עמודי הסולם, והוא לשון משולבות, עשויות כמין שליבה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים (שמות לו, ל), וחורץ את הקרש מלמעלה אלצבע מכאן ואלצבע מכאן, ונותן לתוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר ויהיו תואמים מלמטה וגו', כך היא המשנה, והפירוש שלה הנעתי למעלה בסדר המקראות:

(26) בריחם. כתרומתו עֲצֵי, וצלע"ז אשפרי"ש. חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה', ג' הן, אלא שהצריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מצריח עד חצי הכותל וזה מצריח עד חצי הכותל, זה נכנס בטבעת מלך זה וזה נכנס בטבעת מלך זה, עד שמגיעין זה לזה, נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל, ומצריח מקצה הכותל ועד קצהו, שנאמר והצריח התיכון וגו' מצריח מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכן, שתי טבעות לכל קרש, משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אבל לצריח התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעוצים, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה, והוא שנאמר בתוך הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים שצפון וצדרוס, אורך כל אחת ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, וזהו מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וה' צריחים שצמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארכו י"ב, כנגד רוחב ח' קרשים, כך היא מפורשת במלאכת המשכן (שבת כח:):

(29) בתים לבריחם. הטבעות שתעשה בהן יהיו בתים להכניס בהן הצריחים: וצפית את הבריחים וזהב. לא שהיה הזהב מדובק על הצריחים, שאין עליהם שום צפוי, אלא בקרש היה קובע כמין צ' פיפיות של זהב כמין צ' סדקי קנה חלול, וקובעין אלא הטבעות לכאן ולכאן, ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והצריח נכנס לתוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני, נמצאו הצריחים מצופים זהב כשהן תחתון בקרשים, והצריחים

<p>30 And thou shalt rear up the tabernacle according to the fashion thereof which hath been shown thee in the mount.</p>	<p>וְתִקְמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמַשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָרִ: (ס) וְתִקְמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמַשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָרִ: (ס) וְתִקְמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמַשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָרִ: (ס)</p>	<p>וְתִקְמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמַשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָרִ: (ס) וְתִקְמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמַשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָרִ: (ס) וְתִקְמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמַשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָרִ: (ס)</p>
<p>31 And thou shalt make a veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with cherubim the work of the skilful workman shall it be made.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כָּרָבִים: וְעָשִׂיתָ פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כָּרָבִים:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כָּרָבִים: וְעָשִׂיתָ פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כָּרָבִים:</p>
<p>32 And thou shalt hang it upon four pillars of acacia overlaid with gold, their hooks being of gold, upon four sockets of silver.</p>	<p>וְנִתְּתָהּ אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה עַמֻּדֵי שֹׁטִים מִצָּפִים זָהָב וְנִיְהוּן דְּהָבָא עַל אַרְבָּעָה סָמְכִין דְּכֶסֶף: וְנִתְּתָהּ אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה עַמֻּדֵי שֹׁטִים מִצָּפִים זָהָב וְנִיְהוּן דְּהָבָא עַל אַרְבָּעָה סָמְכִין דְּכֶסֶף:</p>	<p>וְנִתְּתָהּ אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה עַמֻּדֵי שֹׁטִים מִצָּפִים זָהָב וְנִיְהוּן דְּהָבָא עַל אַרְבָּעָה סָמְכִין דְּכֶסֶף: וְנִתְּתָהּ אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה עַמֻּדֵי שֹׁטִים מִצָּפִים זָהָב וְנִיְהוּן דְּהָבָא עַל אַרְבָּעָה סָמְכִין דְּכֶסֶף:</p>
<p>33 And thou shalt hang up the veil under the clasps, and shalt bring in thither within the veil the ark of the testimony; and the veil shall divide unto you between the holy place and the most holy.</p>	<p>וְנִתְּתָהּ אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים: וְנִתְּתָהּ אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים:</p>	<p>וְנִתְּתָהּ אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים: וְנִתְּתָהּ אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים:</p>
<p>34 And thou shalt put the ark-cover upon the ark of the testimony in the most holy place.</p>	<p>וְנִתְּתָהּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים: וְנִתְּתָהּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים:</p>	<p>וְנִתְּתָהּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים: וְנִתְּתָהּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים:</p>
<p>35 And thou shalt set the table without the veil, and the candlestick over against the table on the side of the tabernacle toward the south; and thou shalt put the table on the north side.</p>	<p>וְשַׁמֶּתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְנָרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּמְנָה וְהַשֻּׁלְחָן תִּתֵּן עַל־צִלְע צָפוֹן: וְשַׁמֶּתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְנָרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּמְנָה וְהַשֻּׁלְחָן תִּתֵּן עַל־צִלְע צָפוֹן:</p>	<p>וְשַׁמֶּתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְנָרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּמְנָה וְהַשֻּׁלְחָן תִּתֵּן עַל־צִלְע צָפוֹן: וְשַׁמֶּתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְנָרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּמְנָה וְהַשֻּׁלְחָן תִּתֵּן עַל־צִלְע צָפוֹן:</p>

הללו מצחצח היו צולטות. הטבעות והפיפיות לא היו נראות צמח המשכן, אלא כל הכותל חלק מצפנים: (30) והקמת את המשכן. לאחר שיגמור, הקימהו: הראית בהר. קודם לכן, שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:

(31) פרוכת. לשון מחיצה הוא, וצלשון חכמים פרגוד, דבר המצדיל בין המלך וצין העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול, צלשון וחוטו' חוטין: מעשה חושב. כבר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והאיריץ שמשני עזריה אינן דומין זה לזה: כרבים. איריץ של צריות יעשה זה.

(32) ארבעה עמודי שטים. ד' עמודים תקועים צמח ד' אדנים, ואונקליות קצועין זהן, עקומין למעלה להושיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך זה, והאונקליות הן הווין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרוכת ארכה י' אמות לרחצו של משכן, ורחצה י' אמות כגזהן של קרשים, פרוסה צלשין של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ כ' אמה, נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר וְנִתְּתָהּ אֶת הַפָּרֹכֶת פֶּתַח הַקִּדְשִׁים, המצברים את שתי חוצרות של יריעות המשכן, ורוחצו החוצרת כ' אמה, וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב, כלתה בשני שלישי המשכן, והחוצרת השנית כסתה שלישו של משכן, והמותר תלוי לאחוריו לכסות את הקרשים:

(35) ושמת את השלחן. שלחן צלפון, משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה, ומנורה צדרוס, משוכה מן הכותל הצדדי שתי אמות ומחצה, ומזבח הזהב צמח נחמד אור שצין שלחן למנורה, משוך קמעא כלפי המזרח, וכולם נחונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד, אורך המשכן מן הפתח לפרוכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות:

36	And thou shalt make a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours.	וַעֲשִׂיתָ מָסֶכֶד לַפֶּתַח הָאֹהֶל מִשְׁכָּנָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָב וְזָהָרִי וּבּוּץ שֵׁזִיר עֹבֵד צִיִּיר:	וַעֲשִׂיתָ מָסֶכֶד לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָג מַעֲשֵׂה רָקִים:	36
37	And thou shalt make for the screen five pillars of acacia, and overlay them with gold; their hooks shall be of gold; and thou shalt cast five sockets of brass for them.	וַתַּעֲבִיד לַפָּרָסָא חֲמִשָּׁא עַמּוּדֵי שֹׁטִין וְתַחְפֵּי יִתְהוּן דִּהְבָּא וְנִיחּוֹן דִּהְבָּא וְתַתִּיד לְהוּן חֲמִשָּׁא סִמְכִין דִּנְחָשָׁא:	וַעֲשִׂיתָ לַמָּסֶד חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שֹׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִיחָם זָהָב וְיִצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת: (ס)	37
XXVII	And thou shalt make the altar of acacia-wood, five cubits long, and five cubits broad; the altar shall be four-square; and the height thereof shall be three cubits.	וַתַּעֲבִיד יֵת מִדְּבָחָא דְאֵשׁ שֹׁטִין חֲמִישׁ אַמִּין אֵירְכָא וְחֲמִישׁ אַמִּין פּוֹתָא מְרֻבַּע יְהִי מִדְּבָחָא וְתִלְתַּת אַמִּין רִנְמִיָּה:	וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שֹׁטִים חֲמִשׁ אַמּוֹת אֵרְךְ וְחֲמִשׁ אַמּוֹת רֹחַב רְבֹוע יְהִי־הָהוּא הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁלֹּשׁ אַמּוֹת קָמְתּוֹ:	שס
2	And thou shalt make the horns of it upon the four corners thereof; the horns thereof shall be of one piece with it; and thou shalt overlay it with brass.	וַתַּעֲבִיד קַרְנוֹתָיָהּ עַל אַרְבַּע זְוִיחֵיהּ מִגִּיחַ יִתְהוּן קַרְנוֹתָיָהּ וְתַחְפֵּי יִתְהִי נְחָשָׁא:	וַעֲשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמָּגֶנֶז תִּתְהַיֵּן קַרְנֹתָיו וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:	2
3	And thou shalt make its pots to take away its ashes, and its shovels, and its basins, and its flesh-hooks, and its fire-pans; all the vessels thereof thou shalt make of brass.	וַתַּעֲבִיד פִּסְכֵּיתֵיהּ לְמַסְפֵּי קִטְמִיָּה וּמַגְרוּפֵּיתֵיהּ וּמִזְרָקוֹתֵיהּ וּצְנוּרֵיתֵיהּ וּמַחְתֵּיתֵיהּ לְכָל מְנוּחָיָהּ תַּעֲבִיד נְחָשָׁא:	וַעֲשִׂיתָ סִירָתָיו לְדִשְׁנוֹ וְיַעֲיֹ וּמִזְרָקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו וּמַחְתָּתָיו לְכָל־כֵּלֹּי תַעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:	3

(36) ועשית מסך. וילון, הוא מסך כנגד הפתח, כמו שֶׁכֶּסֶךְ צִלְדוֹ (איוב א, י), לשון מגין: מעשה רוקם. הנורות עשויות זו מעשה מחט, כפרטוף של עזר זה כך פרטוף של עזר זה: רוקם. שם האומן ולא שם האומנות, ותרוממו עוזד צִיִּיר, ולא עוזד צִיִּיר. מדת המסך כמדת הפרוכת י"אמות על י"אמות:

(1) ועשית את המזבח וגו'. ושלש אמות קומתו. דברים ככתבן, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע, מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף כאן גבהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה (וזכרנו נט):

(2) ממנו תהיין קרנותיו. שלא יעשה לבדם ויחזרם זו: וצפית אותו נחושת. לכפר על עזות מזבח, שנאמר וּמִנְחָה יִשְׁעֶיהָ (ישעיה מה, ד):

(3) סירותיו. כמין יורות: לדשנו. להסיר דשנו לתוכה, והוא שתרגס אונקלוס לְמַסְפֵּי קִטְמִיָּה, לספות הדשן לתוכה, כי יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון, לשמש בנין וסחירה כמו וְשִׁפְרָשׁ שֶׁשָּׁפָה (תהלים פ, י), וְיָלַל מִשְׁרָשׁ (איוב ג, ג), וחלופו, וְכָל צְבוּאָתִי שֶׁשָּׁרַשׁ (שם לא, יז). וכמוהו צִבְעֵיָּהּ פְּרִיָּהּ (ישעיה יז, ו), וחלופו מִסְעָף פֶּאֶרָה (שם י, לג), מפשח סעיפיה. וכמוהו וְזֶה הָאֶסְתְּרוֹן עֲלָמוֹ (ירמיה נ, יז), שצר עצמיו. וכמוהו וְיִסְקְלֶהוּ צִבְצִינִים (מלכים-א כא, יג), וחלופו סְקָלוֹ מִאֲבָן (ישע' סז, י), הסירו אבניה, וכן וְיִעֲזָקוּהוּ וְיִסְקְלֶהוּ (שם ה, ז). אף כאן לדשנו להסיר דשנו, ובלע"ז אדשנדר"ר ויעיו. כתרוממו, מגרפות שנוטל זהם הדשן, והן כמין כסוי קדרה של מתכת דק, ולו בית יד, ובלע"ז וידי"ל ומזרקותיו. לקבל זהם דם הזבחים: ומזלגותיו. כמין אונקליות כפופים, ומכה זהם בצער ונתחבים זו, ומתהפכין זהן על גחלי המערכה שיהא ממחר שריפתן, ובלע"ז קרויני"ש ובלשון חכמים נזירות: ומחתותיו. בית קבול יש להם, ליטול בהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחמות, כמו לקטות אֵשׁ מִקִּיּוֹד (ישעיה ל, יד), לשון שאיבת אש ממקומה, וכן הַיִּתְּסָה אֵשׁ אֵשׁ צִמְיָקוֹן (משלי י, כז): לכל כליו. כמו כל כליו:

<p>4 And thou shalt make for it a grating of network of brass; and upon the net shalt thou make four brazen rings in the four corners thereof.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לָּוּ מִכָּבֶד מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת עֹבֵד מִצְדָּתָא דְנִחָשָׂא וְתַעֲבִיד עַל מִצְדָּתָא אַרְבַּע עֲזָקִין דְנִחָשָׂא עַל אַרְבַּעַת סְטֻרוֹהִי:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לָּוּ מִכָּבֶד מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נִחָשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעֲתַי נִחָשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו:</p>	<p>4</p>
<p>5 And thou shalt put it under the ledge round the altar beneath, that the net may reach halfway up the altar.</p>	<p>וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כִּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה וְהִיָּתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ:</p>	<p>וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כִּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה וְהִיָּתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ:</p>	<p>5</p>
<p>6 And thou shalt make staves for the altar, staves of acacia-wood, and overlay them with brass.</p>	<p>וְתַעֲבִיד אֲרִיחָא לְמִדְבָּחָא אֲרִיחֵי דְאָעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי תַחֲוֹן נִחָשָׂא:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ בָּדִים לְמִזְבֵּחַ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם נִחָשֶׁת:</p>	<p>6</p>
<p>7 And the staves thereof shall be put into the rings, and the staves shall be upon the two sides of the altar, in bearing it.</p>	<p>וַיַּעֲלֵל ית אֲרִיחֹהִי בַעֲזָקָתָא וַיַּהֲוֶן אֲרִיחָא עַל תְּרִין סְטְרֵי מִדְבָּחָא בְּמַטְלֵי יָתִיה:</p>	<p>וַהֲוִיבָא אֶת־בְּדָיו בַּטַּבַּעֲתַי וַהֲוִי הַבָּדִים עַל־שְׁתֵּי צַלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ בִּשְׂאֵת אֹתָהּ:</p>	<p>7</p>
<p>8 Hollow with planks shalt thou make it; as it hath been shown thee in the mount, so shall they make it.</p>	<p>חֲלִיל לִוְחִין תַּעֲבִיד יָתִיה כְּמָא דְאֶחָזִי יִתְדָּ בְּטוֹרָא כֵּן יַעֲבֹדוּן:</p>	<p>נָבֹב לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הִרְאָה אֹתְךָ בְּהָר כֵּן יַעֲשׂוּ: (ס)</p>	<p>8</p>
<p>9 And thou shalt make the court of the tabernacle: for the south side southward there shall be hangings for the court of fine twined linen a hundred cubits long for one side.</p>	<p>וְתַעֲבִיד ית דֶּרֶת מִשְׁכָּנָא לְרֵוִחַ עִיבֵר דְּרוּמָא סְרְדֵי לְדֶרֶתָא דְּבוּיָן שְׁזִיר מֵאָה אַמִּין אוּרְכָא לְרוּחָא חֲדָא:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֵת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לְפָאֵת נֶגְב־תֵּימָנָה קָלָעִים לְחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מֵאָה בְּאֹמֶה אַרְךָ לְפָאֵת הָאֶחָת:</p>	<p>שְׂנֵיעִי 9</p>

- (4) מכבר. לשון כברה שקורין קריצל"ש (זיעצ) כמין לצוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת, ומקרא זה מסורס, וכה פתרונו, ועשית לו מכבר נחושת מעשה רשת:
- (5) כרכב המזבח. סוצב, כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי כרכב, כמו ששנינו בהכל שוחטין (חולין כה), אלו הן גולמי כלי עץ, כל שעמיד לשוף ולכרכב, והוא כמו שעושין חריצין עגולין צקראי דפני התיבות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו אמה צדפנו לנוי, והוא לסוף שלש (ס"א שש) אמות של גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סוצב ולמעלה, אבל סוצב להלן הכהנים, לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו לפניו מקרנותיו, וכן שנינו בזבחים (סב), איזהו כרכוב, בין קרן לקרן, והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלך רגלי הכהנים, שתי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם, והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב צדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו, וחירץ המחרץ, תרי הוי, חד לנוי, וחד לכהנים דלא ישתרגו, זה שצדופן לנוי היה, ומתחתיו הלבשו המכבר, והגיע רחבו עד חצי המזבח, נמצא שהמכבר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשו למזבח בית עולמים, דוגמת חוט הסקרא באמצעו. וכבש שהיו עולין בו, אף על פי שלא פירשו בענין זה, כבר שמענו בפרשת מזבח אדמה תעשה לי, ולא תעלה במעלות, לא תעשה לו מעלות כבש שלו אלא כבש חלק, למדנו שהיה לו כבש. כך שנינו במכילתא (בחדש פי"א). ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת, שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתו, והכבש היה צדדו המזבח, מוצדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שצדדו, כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן, ג' אמות קומתו, לא היה אורך הכבש אלא י' אמות, כך מנאחשי במשנה מ"ט מדות, וזה שהיה מוצדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים (סב): למדנוה מן המקרא:
- (7) בשבעות. צארבע טבעות שנעשו למכבר:
- (8) נבוב לוחות. כהרגומו פִּלִּיל לוחין, לוחות עֲזֵי שְׁטִים מכל צד והחלל באמצע, ולא יהא כולו עץ אחד, שיהא עזבו י' אמות על ה' אמות, כמין סדן:

- 10 And the pillars thereof shall be twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets shall be of silver. וְעַמּוּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמּוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כָּסֶף:
- 11 And likewise for the north side in length there shall be hangings a hundred cubits long, and the pillars thereof twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver. וְכֵן לַפָּאֵת עֶפְסוֹן בְּאֶרֶץ קִלְעִים מֵאָה אַרְבָּע וְעַמּוּדָיו עֲשָׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמּוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כָּסֶף:
- 12 And for the breadth of the court on the west side shall be hangings of fifty cubits: their pillars ten, and their sockets ten. וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפָּאֵת־זֶה קִלְעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרָה:
- 13 And the breadth of the court on the east side eastward shall be fifty cubits. וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפָּאֵת קִדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה:
- 14 The hangings for the one side [of the gate] shall be fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three. וְחֲמִשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה קִלְעִים לַכֶּתֶף עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:
- 15 And for the other side shall be hangings of fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three. וְלַכֶּתֶף הַשְּׂנִית חֲמִשׁ עֲשָׂרָה קִלְעִים עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:

(9) קלעים. עשויין כמין קלעי ספינה נקצים נקצים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרגומו סָרְדִין כתרגומו של מכבר המתורגם סָרְדָא לפי שהן מנוקצין ככזרה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה: (10) ועמודיו עשרים. חמש אמות צין עמוד לעמוד: ואדניהם. של העמודים נחשת, האדנים יושצים על הארץ, והעמודים תקועין לתוכן, היה עושה כמין קונדסין שקורין פלא"ש, ארכן ו' טפחים ורחבן ג', וטבעת נחשת קצוע צו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביביו צמיחרים כנגד כל עמוד ועמוד, ותולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי"ו, ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להציב דלתות שקורין גוגי"ש, ורחב הקלע חלוי מלמטה, והיא קומת מחילות החצר: ווי העמודים. הם האונקליות: וחשוקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע אם על פני כולן, אם צראשם, ואם באמצעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכן מצינו בפילגש בגבעה, וְעָמָל מְלֶכֶד מְמֹרִים מְצֹנִים (שופטים יט, י), תרגומו חשוקים: (13) לפאת קדמה מזרחא. פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים, אחר, לשון אחרים, לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחר, כמו דתרגם אונקלוס הִים הַפְּתוּחִין (דברים יא, כד), ימא מערבא: חמשים אמה. אותן נ' אמה לא היו סתומים כולם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן, וכן לכתף השנית, נשאר רחב חלל הפתח בנתיים כ' אמה, וזה שנאמר וְלִשְׁעַר הַחֲצֵר מִקָּדָם עֲשָׂרִים אַמָּה, וילון למסך כנגד הפתח, כ' אמה ארך כרוחב הפתח:

(14) עמדיהם שלשה. חמש אמות צין עמוד לעמוד, צין עמוד שצראש הדרום העמוד במקצוע דרומית מזרחית, עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב:

- 16 And for the gate of the court shall be a screen of twenty cubits, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours: their pillars four, and their sockets four.
- 17 All the pillars of the court round about shall be filleted with silver; their hooks of silver, and their sockets of brass.
- 18 The length of the court shall be a hundred cubits, and the breadth fifty every where, and the height five cubits, of fine twined linen, and their sockets of brass.
- 19 All the instruments of the tabernacle in all the service thereof, and all the pins thereof, and all the pins of the court, shall be of brass.
- וְלַשְׁעַר הַחֲצֵר מִסְכָּה עֲשָׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רָקִם עֲמֻדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבַּעַה
- כָּל-עֲמֻדֵי הַחֲצֵר סָבִיב מִחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וְנִיָּהֶם כֶּסֶף וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:
- אֹרֶךְ הַחֲצֵר מֵאָה בָּאֹמֶה וְרָחְבוֹ חֲמִשִּׁים בְּחֻמְשֵׁים וְקֹמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:
- לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל-יִתְדֹתָיו וְכָל-יִתְדֵת הַחֲצֵר נְחֹשֶׁת: (ס)
- כָּל עֲמֻדֵי דֶרְתָּא סָבִיב סָחֹר מְכֻבָּשִׁין כֶּסֶף וְנִיָּהֶון כֶּסֶף וְסֻמְכֵיהֶון דְּנְחָשָׂא:
- אֹרְכָא דְדֶרְתָּא מֵאָה אַמִּין וּפְתֵיזָא חֲמִשִּׁין בְּחֻמְשִׁין וְרוּמָא חֲמִישׁ אַמִּין דְּבוּץ שִׁזִּיר וְסֻמְכֵיהֶון דְּנְחָשָׂא:
- לְכָל מְנִי מִשְׁכָּנָא בְּכָל פּוֹלְחָנִיה וְכָל סְכוּהֵי וְכָל סְכֵי דֶרְתָּא דְּנְחָשָׂא:

The Haftarah is I Kings 6:13-5:26 on page 212. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus, 16-30:11 and the Haftarah is the special Haftarah on page 229. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 224. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 231. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 224.

- 20 And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually.
- וְאַתָּה תְּצַוֶּהָ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבִיאוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כֶּתִית לַמָּאֹר לַהֲעֵלֶת נֵר תָּמִיד:
- וְאַתָּה תִּפְקִיד יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְבּוּ לָךְ מִשַּׁח זַיִתָּא דְּכִיָּא כֶּתִישָׂא לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא בּוֹצִינָא תְּדִירָא:

(17) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירש ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא לנפון ולדרוס, אבל למזרח ולמערב לא נאמר ווין וחשוקים ואדני נחשת, לכך בא ולמד כאן:

(18) ארך החצר. הנפון והדרוס שמן המזרח למערב מאה באמה: ורחב חמשים בחמשים. חצר שבמזרח היתה מרובעת חמשים על חמשים, שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר, העמיד מזרח פתחו בשפת נ' החיצונים של אורך החצר, נמצאו פלו בחמשים הפנימיים, וכלה ארכו לסוף ל', נמצאו כ' אמה ריוח לאחריו בין הקלעים שבמערב ליריעות של אחורי המשכן, ורחב המשכן עשר אמות באמצע רוחב החצר, נמצאו לו עשרים אמה ריוח לנפון ולדרוס מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירובין כג:). וקומה חמש אמות. גובה מחילות החצר, והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחושת. להביא אדני המסך, שלא תאמר לא נאמרו אדני נחושת אלא לעמודי הקלעים, אבל אדני המסך של מין אחר היו. כך נראה בעיני שלכן חזר ושנאן:

(19) לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון מקצות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות. כמין נגרי נחושת עשוין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגביהתן, ואיני יודע אם תחובין בארץ, או קשורין ותלוין וכוזבן מכבד שפולי היריעות שלא ינועו ברוח, ואומר אני, ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ, לכך נקראו יתדות, ומקרא זה מסייעני, אֶהָלָל בָּל יִקְעָן בָּל יִסַּע יִתְדֵקָיו לְנֶחֱם (ישעיה לג, כ):

(20) זך. בלי שמרים, כמו ששנינו במנחות (פז.), מגרגרו בראש הזית וכו': כתית. הזיתים היה כותש במכתשת ואינו טוחן בריחים, כדי שלא יהא בו שמרים, ואחר שהוציא טפה ראשונה, מכניסין לריחים וטוחנן, והשמן השני

21 In the tent of meeting, without the veil which is before the testimony, Aaron and his sons shall set it in order, to burn from evening to morning before the LORD; it shall be a statute for ever throughout their generations on the behalf of the children of Israel.

XXVIII And bring thou near unto thee Aaron thy brother, and his sons with him, from among the children of Israel, that they may minister unto Me in the priest's office, even Aaron, Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar, Aaron's sons.

2 And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty.

3 And thou shalt speak unto all that are wise-hearted, whom I have filled with the spirit of wisdom, that they make Aaron's garments to sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.

4 And these are the garments which they shall make: a breastplate, and an ephod, and a robe, and a tunic of chequer work, a mitre, and a girdle; and they shall make holy garments for Aaron thy brother, and his sons, that he may minister unto Me in the priest's office.

21 בְּאֶהֱל מוֹעֵד מִחוּץ לַפֶּרֶכֶת בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא מִבְּרָא אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֹמֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

XXVIII וְאֹתָהּ תִקְרַב אֵלֶיךָ וְאֶת־אֶהְרֹן אֶחֶיד וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ־לִי אֶהְרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא אֱלֻעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:

2 וַעֲשִׂיתָ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֶחֶיד לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת: וְלַתִּשְׁבָּחָא:

3 וְאֹתָהּ תִדְבֵּר אֶל־כָּל־חַכְמֵי־לֵב אֲשֶׁר מִלְּאֵתִיו רוּחַ חֲכָמָה וַעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקֹדֶשׁ לְכַהֲנוֹ־לִי:

4 וְאַלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֹּדֶם וּמְעִיל וּכְתָנֶת תִּשְׁבִּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֵט וַעֲשׂוּ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֶחֶיד וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ־לִי: וְאֵלֶּיךָ לְבוּשֵׁיָא דִּיעֲבֹדוּן חוּשָׁנָא וְאַפֹּדֶם וּמְעִילָא וּכְתוּיָן מִרְמָצָן מִצְנָפָן וְהַמִּינִין וַיַּעֲבֹדוּן לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֶחֶיד וּלְבָנָהּ לְשִׁמְשָׁא קָדְמִי:

פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כחית למאור, ולא כחית למנחות: להעלות נר תמיד. מדליק עד שחא שחצת עולה מאלה (שצח כח): תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שחא חומר עלת קמיד (צמדכר כח, ו), ואינה אלא מיום ליום. וכן צמנחת צחיתין נאמר תמיד (ויקרא ו, יג), ואינה אלא מִתְּחִילָה צָבָר וּמִתְּחִילָה צָעָר, אבל תמיד האמור צלחם הפנים, משצח לשצח הוא: (21) מערב עד בוקר. תן לה מדתה שחא דולקת מערב ועד צוקר, ושיערו חכמים חזי לוג ללילי טצת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין צכך כלום: (1) ואתה הקרב אליך. לאחר שחגמור מלאכת המשכן: (3) לקדשו לכהנו לי. לקדשו להכניסו צכהונה על ידי הצגדים, שיהא כהן לי, ולשון כהונה שירות הוא, שנעריא"ה צלע"ז

(4) חושן. תכשיט כנגד הלצ: ואפוד. לא שמעתי (שהוא לצוש) ולא מלאחי צצרייתא פירוש צצנייתו, ולבי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחצו כרוצג צ איש, כמין סינר שקורין פורצ"נט שחוגרות העָרוֹת כשרוכצות על הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר וְדָוֶד קָגור אֶפֶוד צָד (שמואל"ב, יד), למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין צו אלא חגורה לצדה, שהרי נאמר וַיִּשָּׂן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד (ויקרא ח, ז) ואחר כך וַיִּתְּגֵר אֹתוֹ צָבָר הָאֶפֶד (שם),

- 5 והם יקחו את־הזהב ואֶת־התכלת ואת־הארגמן ואת־תולעת השני ואת־הששׁ: (פ)
- 5 And they shall take the gold, and the blue, and the purple, and the scarlet, and the fine linen.
- 6 וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חָשָׁב:
- 6 And they shall make the ephod of gold, of blue, and purple, scarlet, and fine twined linen, the work of the skilful workman.
- 7 שְׁתֵּי כְתֹפֶת חֲבֵרֹת יִהְיֶה־לּוֹ אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחָבֵר: תָּרִין כְּתָפִין מְלֻפְּפִין יִהְיוּ לִיהָ עַל תָּרִין סִטְרוֹהִי וַיִּתְּלָפֶּה:
- 7 It shall have two shoulder-pieces joined to the two ends thereof, that it may be joined together.

ותרגם אונקלוס בְּהִמְנִי לְפָדָה, למדנו שהחשז הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לבד, והכתפות שם לבד, והחשז שם לבד. לכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאופדו ומקסטו בו, כמו שנאמר ויאפד לו בו (שם), והחשז הוא חגור שלמעלה הימנו, והכתפות קבועות בו. ועוד אומר לי לבי, שיש ראייה שהוא מין לבוש, שתרגם יונתן ודוד חגור אפוד בד, פְּרָדוּט דְּבוּז, ותרגם כמו כן מעילין, פְּרָדוּטִין, במעשה תמר אחות אבשלום, פי כן פְּלֻזָּן בְּנוֹת הַמֶּלֶךְ הַבְּחוּלֹת מְעִילִים (שמואל-ב יג, יח): ומעיל. הוא כמין חלוק, וכן הכתונת, אלא שהכתונת סמוך לבשרו, ומעיל קרוי חלוק העליון: תשבץ. עשויין משצנזות לנוי, והמשצנזות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושב קביעת אצנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר בצבני האפוד מִסַּפֶּת מִשְׁצָנוֹת זָהָב, ובלע"ז קוראין אותו קשטוני"ש מצנפת. כמין כיפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר קורא להם מגבעות, ומתרגמין פוֹצְעִין (עיין יומא כה): ואבנט. היא חגורה על הכתונת, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לבישתן, ויִשָּׁן עָלָיו לֵת הַכְּתֹנֶת וַיַּחְבֵּר אֹתוֹ בְּאֶצְבָּט וַיִּלְבָּשׁ אֹתוֹ לֵת הַמְּעִיל וַיִּשָּׁן עָלָיו לֵת הָאֶפֶד: בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם:

(5) והם יקחו. אותם חכמי לב שיעשו הצגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות מהן את הצגדים:

(6) ועשו את האפוד. אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשז על סדר המקראות, הרי פירושן פרקים וישיגה הקורא בצרופן, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא, למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכזות קוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאיליו, רחבו כמדת רוחב גבו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו, והחשז מחובר בראשו על פני רחבו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו, והכתפות מחוברות בחשז, אחת לימין ואחת לשמאל, מאחורי הכהן לשני קצות רחבו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארוכות כדי שיעור לזקפן אלא נארו מאלו ומאלו, ונקפלות לפניו למטה מכחפיו מעט, ואצני ההם קבועות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשצנזות נתונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עצמות הזהב תחובות בשתי טבעות שבהן שני קצות רחבו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים במשצנזות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאלית תקועין במשצנזות שבהן שמאל, נמלא החשן תלוי במשצנזות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות שני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה, בראשו התחתון המחובר בחשז, טבעות החשן אל מול טבעות האפוד שוכבים זה על זה, ומרכסן בפחית תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשז האפוד, ולא יהא נד ונצל, הולך וחוזר: זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר. חמשה מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טפים דקין, וקולצין פתילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן, וכן בתולעת שני, וכן בשש, שכל המינין חוטין כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שזור את כולם כאחד, נמלא חוטן כפול כית, וכן מפורש במס' יומא (עב), ולמד מן המקרא הזה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות (את פתילי הזהב) בחוץ התכלת ובחוץ הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין: מעשה חושב. כבר פרשתי שהוא אריגת שתי קירות שאין צורת שני עצריהם דומת זו לזו:

(7) שתי כתפות וגו'. הסינר מלמטה, וחשז האפוד היא החגורה, ואמדה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים, ומגבו של כהן היו מחוברות בחשז שתי תחיתות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כתף וכתף, וזוקפן על שתי

- 8 And the skilfully woven band, which is upon it, wherewith to gird it on, shall be like the work thereof and of the same piece: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen. וַחֲשֹׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כַּמַּעֲשֵׂהוּ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:
- 9 And thou shalt take two onyx stones, and grave on them the names of the children of Israel: וְלָקַחְתָּ אֶת־שְׁתֵּי אֲבִנֵי־שָׁהֶם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
- 10 six of their names on the one stone, and the names of the six that remain on the other stone, according to their birth. שֵׁשֶׁה מִשְׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאַחַת וְאֶת־שְׁמוֹת הַשֵּׁשֶׁה הַנּוֹתָרִים עַל־הָאֶבֶן הַשֵּׁנִית כְּתוּלְדָתָם:
- 11 With the work of an engraver in stone, like the engravings of a signet, shalt thou engrave the two stones, according to the names of the children of Israel; thou shalt make them to be inclosed in settings of gold. עֹבֵד אוֹמֵן אֶבֶן טָבָא כְּתֹב מִפְּרֹשׁ כְּגִלְף דְּעִזְקָא תִּגְלֹף יֵת תְּרֵתִין אֲבִינָא עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁקַעַן מְרֻמָּצֵן דְּדָהָב תַּעֲבִיד יְתֵהוֹן:
- 12 And thou shalt put the two stones upon the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel; and Aaron shall bear their names before the LORD upon his two shoulders for a memorial. וְתָשִׁיב יֵת תְּרֵתִין אֲבִינָא עַל כְּתָפֵי אֵיפֹדָא אֲבִי דְיוֹכְרָנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְטוּל אֶהְרֹן יֵת שְׁמֹתֵיהוֹן קֳדָם יי עַל תְּרִין כְּתָפֹהִי לְדְיוֹכְרָנָא:
- 13 And thou shalt make settings of gold; וְעָשִׂיתָ מִשְׁבָּצֹת זָהָב:

כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חצורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלת, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כתפיו, ושתי אבני שהם קצועות זהן, אחת בכל אחת: אל שני קצותיו. אל רחבו של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן, וגבהו עד כנגד האזניים שקורין קודי"ש, שנאמר לא יקָרוּ צִעַז (יחזקאל מד, יח), אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאזליהם ולא למטה ממחניהם, אלא כנגד אזליהם: ורחב. האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד יחבר אותם במחט למטה בחשב, ולא יארגס עמו, אלא אורגס לבד ואחר כך מחברם:

(8) וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו, הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקשטו: אשר עליו. למעלה בשפת הסינר היא החגורה: כמעשהו. כאריגת הסינר מעשה חושב ומחמשת מינין, כך אריגת החשב מעשה חושב ומחמשת המינים: ממנו ידחה. עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לבד ויחברנו:

(10) כתולדותם. כסדר שנולדו, ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי, על האחת, ועל השניה, גד אשר יששכר זבולן יוסף, וזנימין מלא, שכן הוא כתוב במקום תולדותו, כ"ה אותיות בכל אחת ואחת:

(11) מעשה חרש אבן. מעשה אומן של אבנים. חרש זה, דבוק הוא למיזה שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו, וכן קרש עֲלִים נְטָה קו (ישעיה מד, יג), חרש של עֲלִים. וכן קרש צָקֵל מַעֲלָד (שם יב), כל אלה דבוקים ופתוחים: פתוחי חותם. כתרומו קמצ מִקָּרֶשׁ קָלָף דְּעִזְקָא, חרוטות האותיות בחוכן, כמו שחורטין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כתב ניכר ומפורש: על שמות. כמו בשמות: מסבות משבצות. מוקפות האבנים במשצות זה, שעושה מושב האבן זוהב כמין גומא למדת האבן, ומשקעה במשצות, נמלאת המשצות סובבת את האבן סביב, ומחבר המשצות בכתפות האפוד:

(12) לזכרון. שיהא רואה הקצ"ה את השבטים כתובים לפניו, ויזכור לזקתם:

<p>14 and two chains of pure gold; of plaited thread shalt thou make them, of wreathen work; and thou shalt put the wreathen chains on the settings.</p>	<p>וְשָׁתִי שְׂרָשֶׁרֶת זָהָב וְתָרְתִּין תָּכִין דָּדָהָב דְּכִי מִתְחַמֵּן תַּעֲבִיד יִתְּהוֹן עֹבֵד גְּדִילוֹ וְתָתִין יֵת תִּכְפֹּא גְדִילָתָא עַל מְרַמְצָתָא:</p>	<p>14 וְשָׁתִי שְׂרָשֶׁרֶת זָהָב וְתָרְתִּין תָּכִין דָּדָהָב דְּכִי מִתְחַמֵּן תַּעֲבִיד יִתְּהוֹן עֹבֵד גְּדִילוֹ וְתָתִין יֵת תִּכְפֹּא גְדִילָתָא עַל מְרַמְצָתָא:</p>
<p>15 And thou shalt make a breastplate of judgment, the work of the skilful workman; like the work of the ephod thou shalt make it: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, shalt thou make it.</p>	<p>וְתַעֲבִיד חֲשׁוֹן דִּינָא עֹבֵד אוּמָן כְּעֹבֵד אֵיפֻדָא תַּעֲבִידֵיהּ דְּהָבָא תִּכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָבִי וּבִזְיָ שִׁזִּיר תַּעֲבִיד יִתִּיהּ:</p>	<p>15 וְעָשִׂיתָ חֲשׁוֹן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תִּכְלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:</p>
<p>16 Four-square it shall be and double: a span shall be the length thereof, and a span the breadth thereof.</p>	<p>רְבִיעֵי יֵהִיהּ כְּפֹול זֶרֶת אֶרְכּוֹ וְזֶרֶת רְחִבּוֹ:</p>	<p>16 רְבִיעֵי יֵהִיהּ כְּפֹול זֶרֶת אֶרְכּוֹ וְזֶרֶת רְחִבּוֹ:</p>
<p>17 And thou shalt set in it settings of stones, four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd shall be the first row;</p>	<p>וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלֵּאת אֶבֶן אַרְבַּעַה טוּרִים אֶבֶן טוּר אֶדָם פִּטְרֵה וּבִרְקַת הַטּוּר הָאֶחָד:</p>	<p>17 וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלֵּאת אֶבֶן אַרְבַּעַה טוּרִים אֶבֶן טוּר אֶדָם פִּטְרֵה וּבִרְקַת הַטּוּר הָאֶחָד:</p>
<p>18 and the second row a carbuncle, a sapphire, and an emerald;</p>	<p>וּסְדָרָא תַנִּינָא אֲזִמְרָגִדִּין שְׁבִזִּי וּסְבִהֲלוּם:</p>	<p>18 וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי נֶפֶד סַפִּיר וְיַהֲלֹם:</p>
<p>19 and the third row a jacinth, an agate, and an amethyst;</p>	<p>וּסְדָרָא תְּלִיתָא קַנְפִּירִי טַרְקִיא וְעֵין עֹגֵלָא:</p>	<p>19 וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי לָשֶׁם שְׁבוֹ וְאַחֲלָמָה:</p>
<p>20 and the fourth row a beryl, and an onyx, and a jasper; they shall be inclosed in gold in their settings.</p>	<p>וּסְדָרָא רְבִיעָא כְּרוּם יָמָא וּבוּרְלָא וּפְנִתִירִי מְרַמְצָן בְּדָהָב יֵהוֹן בְּאַשְׁלֻמוֹתֵהוֹן:</p>	<p>20 וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ וְשֵׁהָם וְיִשְׁפָּה מִשְׁבָּצִים זָהָב יֵהִיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם:</p>

(13) ועשית משבצות. מיעוט משבצות שמים, ולא פירש לך עמה צפרשה זו אלא מקצת נרנן, וצפרשת החשן גומר לך פירושן:

(14) שרשרות זהב. שלשלאות: מגבלות. לסוף גבול החשן תעשה אותם: מעשה עבות. מעשה קליעת חוטין, ולא מעשה נקצים וכפלים כאותן שעושין לצורות, אלא כאותן שעושין לערדסקאות שקורין אינשינשייר"ש (רוכפאס) (צ"ל כצ): ונתתה את שרשרות. של עצמות העשויות מעשה עבות על משבצות הללו. ולא זה הוא מקום נוואת עשייתן של שרשרות ולא נוואת קביעותן, ואין תעשה האמור כאן לשון זוי, ואין ונתתה האמור כאן לשון זוי, אלא לשון עמיד, כי צפרשת החשן חוזר ומזוהו על עשייתן ועל קביעותן, ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקצת נרנן המשבצות שזה לעשות עם האפוד, וכתב לך זאת, לומר לך המשבצות הללו יזוקקו לך, לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תתנס על המשבצות הללו:

(15) חושן משפט. שמכפר על קלקול הדין. דבר אחר משפט, שמזכר דבריו והצטחתו אמת, דרישנמ"ט בלע"ז שהמשפט משמש ג' לשונות, דברי טענות עליו הדין, וגמר הדין, ועוגש הדין, אס עוגש מיתה אס עוגש מכות אס עוגש ממון, וזה משמש לשון זירור דברים, שמפרש ומזכר דבריו: כמעשה אפוד. מעשה חושב ומחמשת מינין:

(16) זרת ארכו וזרת רחבו. כפול, ומוטל לו לפניו כנגד לבו, שנאמר וְהָיוּ עַל לִבְךָ, תלוי בכתפות האפוד הצאות מאחוריו על כתפיו, ונקבלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי בהן כשרשרות וטבעות, כמו שפורש צענין:

(17) ומלאות בו. על שם שהאצנים ממלאות גומות המשבצות המחוקקות להן, קורא אותן בלשון מלואים:

(20) משבצים זהב. יהיו הטורים צמלואותם, מוקפים משבצות זהב בעומק שיעור שיתמלא בעוצי האבן, וזה

- 21 And the stones shall be according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names; like the engravings of a signet, every one according to his name, they shall be for the twelve tribes.
- 22 And thou shalt make upon the breastplate plaited chains of wreathen work of pure gold.
- 23 And thou shalt make upon the breastplate two rings of gold, and shalt put the two rings on the two ends of the breastplate.
- 24 And thou shalt put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.
- 25 And the other two ends of the two wreathen chains thou shalt put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.
- וְהָאֲבָנִים תְּהִיֶּינָהּ עַל-שְׁמֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל-שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ תְּהִיֶּינָהּ לְשֵׁנֵי עֹשֶׁר שִׁבְטִי:
- וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁרָשֶׁת גְּבֻלֹת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב מִתְחַמֵּן עוֹבֵד גְּדִילוֹ דְּדָהָב דְּכִי:
- וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבְעוֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:
- וְנָתַתָּה אֶת-שְׁתֵּי עֲבֹת הַזָּהָב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבְעוֹת אֶל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן:
- וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן עַל-שְׁתֵּי הַמְּשַׁבְצוֹת וְנָתַתָּה עַל-כְּתָפוֹת הָאֶפֶד אֶל-מוֹל פָּנָיו:
- וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְּרִין עֲזָן דְּדָהָב וְתַתִּין יָת תְּרִין עֲזָקְתָא עַל תְּרִין סְטְרֵי חוֹשְׁנָא:
- וְתַתִּין יָת תְּרִין גְּדִילוֹ דְּדָהָב עַל תְּרִין עֲזָקְתָא בְּסְטְרֵי חוֹשְׁנָא:
- וְיָת תְּרִין גְּדִילוֹ דְּעַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי תַתִּין עַל תְּרִין מְרַמְצָתָא וְתַתִּין עַל כְּתָפֵי אֶפֶדָא לְקַבֵּיל אֶפֶדָּי:

לשון במלואותם, כשיעור מלוי עציין של אבנים יהיה עומק המשצות, לא פחות ולא יותר: (21) איש על שמו. כסדר תולדותם סדר האבנים, אודם לראובן, פטדה לשמעון, וכן כלם: (22) על החושן. כשציל החשן, לקצעם בטבעותיו, כמו שמפורש למטה צענין: שרשת. לשון שרשי חילן, המאחיזין לאילן להאחז ולתקוע צרר, אף אלו יהיו מאחיזין לחשן, שבהם יהיה תלוי באפוד, והן שתי שרשרות האמורות למעלה צענין המשצות, ואף שרשרות פתר מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהר"ש יתירה, כמו מ"ס שבשלוש, ומ"ס שצריקס, ואינו רואה את דבריו, אלא שרשרת כלשון עברית כשלשלת כלשון משנה: גבלת. הוא מגבלות האמור למעלה, שמתקעם בטבעות שיהיו בגבול החשן, וכל גבול לשון קצה, אשומי"ל צע"ז מעשה עבות. מעשה קליעה:

(23) על החושן. לצורך החושן, כדי לקצעם צו. ולא יתכן לומר שמהא תחלת עשייתן עליו, שאם כן מה הוא שחזור ואומר ונתת את שתי הטבעות, והלא כבר נאמרים צו, היה לו לכתוב בתחלת המקרא, ועשית על קצות החשן שתי טבעות זה, ואף ששרשרות צריך אחת לפתור כן: על שני קצות החושן. לשתי פאות שכנגד האור ליימנית ולשמאלית הצאים מול כתפות האפוד:

(24) ונתתה את שתי עבותות הזהב. הן הן שרשרות גבלות הכתובות למעלה, ולא פירש מקום קבוען בחשן, עכשיו מפרש לך שיהא תחבצ אומן בטבעות, ותדע לך שהן הן הראשונות, שהרי צפרשת אלה פקודי לא הוכפלו:

(25) ואת שתי קצות. של שתי העצמות, צ' ראשיהם של כל אחת ואחת: תתן על שתי המשבצות. הן הן הכתובות למעלה בין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פירש את צרכן ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העצמות התחבצות בטבעות החשן לימין ולשמאל אלל האור, שני ראשי שרשרות הימנית תוקע במשצות של ימין, וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית: ונתתה. המשצות על כתפות האפוד, אחת צו ואחת צו, נמלאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול וצוהו הוא תלוי, ועדיין שפת החשן התחמונה הולכת וצאה, ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה, לכך הוצרך עוד צ' טבעות לתחיתו, כמו שמפרש והולך: אל מול פניו. של אפוד, שלא יתן המשצות צעזע הכתפות שכלפי המעיל, אלא צעזע העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עצר שאינו נראה אינו קרוי פנים:

- 26 And thou shalt make two rings of gold, and thou shalt put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which is toward the side of the ephod inward.
- 27 And thou shalt make two rings of gold, and shalt put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.
- 28 And they shall bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it may be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate be not loosed from the ephod.
- 29 And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the LORD continually.
- 30 And thou shalt put in the breastplate of judgment the Urim and the Thummim; and they shall be upon Aaron's heart, when he goeth in before the LORD; and Aaron shall bear the judgment of the children of Israel upon his heart before the LORD continually.
- וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְעוֹת זָהָב וְשָׂמַתָּ אֹתָם עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שְׂפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֶפֶד (בספרי ספרד ואשכנז האפוד) בֵּיתָהּ:
- וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל-שְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאֶפֶד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פָּנָיו לְעַמֻּת מַחְבְּרָתוֹ מִמָּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד:
- וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבְעָתוֹ אֶל-טַבְעַת הָאֶפֶד בַּפֶּתִיל הַתְּכֵלֶת לִהְיוֹת עַל-הַחֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן מִעַל הָאֶפֶד:
- וַיִּטּוֹל אֶהָרֹן יֵת שְׁמֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן דִּינָא עַל לְבִיָּה בְּמִיעֲלִיָּה לְקוֹדֶשׁא לְדוֹכְרָנָא קָדָם יי תְּדִירָא:
- וַיִּטּוֹל אֶהָרֹן יֵת שְׁמֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן דִּינָא עַל לְבִיָּה בְּמִיעֲלִיָּה לְקוֹדֶשׁא לְדִירָא:
- וְנָתַתָּ אֶל-הַחֹשֶׁן תְּמֻשָּׁפֶט אֶת-הָאוּרִים וְאֶת-הַתֻּמִּיִּם וְהָיוּ עַל-לֵב אֶהָרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְנִשָּׂא אֶהָרֹן בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-לְבֹו לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד (ס):

(26) על שני קצות החושן. הן שתי פאותיו התחתונות לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שני סימנים, האחד שיתנס בשני קצות של תחתיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליונו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לזואר הוא, והאפוד נתון על מתניו, ועוד נתן סימן, שלא יקבעם בעצר החושן כלפי החוץ, אלא בעצר כלפי פנים, שנאמר ביתה, ואותו העצר הוא לצד האפוד, שחשז האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסיגר לפני הכהן על מתניו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכזין עליו:

(27) על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשצרות נחונות בראשי כתפות האפוד העליונים, הצאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות זיה ליתן בראשן השני שהוא מחובר לאפוד, והוא שנאמר לעומת מחברתו, סמוך למקום חבורן באפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחצרת לעומת החגורה, ואלו נחונים מעט בגובה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחשז האפוד, והן כנגד סוף החשן, ונתון פחיל תכלת צאותן הטבעות ובטבעות החשן, ורוכסן צאותן פחיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחתית החשן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על כריסו, ונמצא מיושז על המעיל יפה: ממול פניו. בעצר החיזון:

(28) וירכסו. לשון חזור, וכן מרכסי איש (תהלים לא, כא), חזורי חזרי רשעים. וכן וְהִרְכָּסִים לְצִקָּעָה (ישעיה מ, ד), הריס הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שצנייהם אלא בקושי גדול, שמתוך סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה, יהיו לצקעת מישור ונוחה לילך: להיות על חשב האפוד. להיות החשן דבוק אל חשז האפוד: ולא יזח. לשון ניתוק, ולשון ערבי הוא כדברי דונש בן לברט:

- 31 And thou shalt make the robe of the ephod all of blue. שְׁלִישִׁי וְעָשִׂיתָ אֶת־מְעִיל הָאֶפֶוד וְתַעֲבִיד יָת מְעִיל אִפֹּדָא בְּלִיל תְּכֵלֶת: גְּמִיר תְּכֵלֵא:
- 32 And it shall have a hole for the head in the midst thereof; it shall have a binding of woven work round about the hole of it, as it were the hole of a coat of mail that it be not rent. וְהָיָה פִּי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שְׁפָה וְהָיָה לְפָיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג כָּפִי תַּחְרָא יִהְיֶה־לּוֹ לֹא יִקְרַע: יְהִי פוּמְיָה כְּפִיל לְגִיָּה תוֹרָא יְהִי מִקְרָא לְפוּמְיָה סָחֹר סָחֹר עוֹבֵד מְחִי כָּפּוּם שָׁרֹן יְהִי לִיהִ דִּלָּא יִתְבַּזַּע:
- 33 And upon the skirts of it thou shalt make pomegranates of blue, and of purple, and of scarlet, round about the skirts thereof; and bells of gold between them round about: וְעָשִׂיתָ עַל־שׁוּלְיוֹ רִמְנִי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל־שׁוּלְיוֹ סָבִיב וּפַעֲמָנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב: תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָב עַל שְׁפּוּלוֹהֵי סָחֹר וְנִגִּין דְּדָהָב בֵּינֵיהוֹן סָחֹר סָחֹר:
- 34 a golden bell and a pomegranate, a golden bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about. פַּעֲמָן זָהָב וְרִמְוֹן פַּעֲמָן זָהָב וְרִמְוֹן עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב: זָגָא דְּדָהָבָא וְרִמְוָנָא זָגָא דְּדָהָבָא וְרִמְוָנָא עַל שְׁפּוּלֵי מְעִילָא סָחֹר סָחֹר:
- 35 And it shall be upon Aaron to minister; and the sound thereof shall be heard when he goeth in unto the holy place before the LORD, and when he cometh out, that he die not. וְהָיָה עַל־אַהֲרֹן לְשִׁמְשָׁא וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאתוֹ וְלֹא יָמוּת: (ס) יְהִי עַל אַהֲרֹן לְשִׁמְשָׁא וְיִשְׁתַּמַּע קוֹלֵיהּ בְּמִיעָלֶיהּ לְקוֹדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבְמִפְקִיָּהּ וְלֹא יָמוּת:
- 36 And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD. וְעָשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּבִתְחַתָּה עָלָיו פְּתִיתִי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה: וְתַעֲבִיד צִיצָא דְּדָהָב דְּכִי וְתִגְלוֹף עָלֻהֵי כְּתָב מְפָרֶשׁ קֹדֶשׁ לֵי: תְּהִי חוּטָא דְּתַכְלִתָּא וְיְהִי עַל מִצְנַפְתָּא לְקַבִּיל אִפִּי מִצְנַפְתָּא יְהִי:
- 37 And thou shalt put it on a thread of blue, and it shall be upon the mitre; upon the forefront of the mitre it shall be. וְשַׂמְתָּ אֹתוֹ עַל־פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מֹול פְּנֵי־הַמִּצְנֶפֶת יְהִי:

(30) האורים ואת התמים. הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו צחך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דצרי ומתמם את דצרי (יומא עג:). ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה צחך, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר וְשָׁלַל לוֹ צִמְטָפֶט האורים (צמדצר כז, כא): את משפט בני ישראל. דצר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דצר או לא לעשות. ולפי המדרש אגדה, שהחשן מכפר על מעוטי הדין נקרא משפט, על שם סליחת המשפט:

(31) את מעיל האפוד. שאפוד ניתן עליו לחגורה: כליל תכלת. כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו: (32) והיה פי ראשו. פי המעיל צגצהו, הוא פתיחת צית הזואר: בתוכו. כתרומו קפיל לגייה, כפול לתוכו, להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה אורג ולא צמחט: כפי תחרא. למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול לחוכן: לא יקרה. כדי שלא יקרה, והקורע עוצר בלאו, שזה ממנין לאוין שצמורה, וכן לא יצא החשן, וכן לא יקרו ממנו (שמות כה, טו), הנאמר צדדי הארון:

(33) רמוני. עגולים וחלולים היו, כמין רמונים העשויים כצנת תרנגולת: ופעמוני זהב. זגין עם ענקלין שצמחט: בתוכם סביב. ציניהם סביב, צין שני רמונים פעמון אחד, דצוק ותלוי בשולי המעיל:

(34) פעמון זהב ורמון גור. פעמון זהב ורמון אללו:

(35) ולא ימות. מכלל לאו אתה שומע הן, אם יהיו לו לא יתחייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הבגדים הללו, חייב מיתה בידי שמים:

(36) ציץ. כמין טס של זהב היה, רוחב צ' אצבעות, מקיף על המלח מאוזן לאוזן (סוכה ה:):

<p>And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the LORD.</p>	<p>וְהָיָה עַל-מִצַּח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת-עֲוֹן הַקֹּדָשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל-מִתְנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל-מִצַּחוֹ תָמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה:</p>	<p>38</p>
<p>And thou shalt weave the tunic in chequer work of fine linen, and thou shalt make a mitre of fine linen, and thou shalt make a girdle, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וְתַרְמִיץ כְּתוּנָא דְּבוּצָא וְתַעֲבִיד מִצְנַפְתָּא דְּבוּצָא וְהִמְיֵן תַּעֲבִיד עוֹבֵד צִיִּיר:</p>	<p>39</p>
<p>And for Aaron's sons thou shalt make tunics, and thou shalt make for them girdles, and head-tires shalt thou make for them, for splendour and for beauty.</p>	<p>וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲבִיד כְּתוּנִין וְתַעֲבִיד לָהֶם אֲבָנִיִּים וְקוֹבְעִין תַּעֲבִיד לָהֶם וְלִתְשׁוּבָהּ:</p>	<p>40</p>
<p>And thou shalt put them upon Aaron thy brother, and upon his sons with him; and shalt anoint them, and consecrate them, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת-אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאֶת-בָּנָיו אִתּוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת-יְדֵיהֶם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנֹוּ לִי:</p>	<p>41</p>

(37) על פתיל תכלת. ובמקום אחר הוא אומר, ויִתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת (שמות לט, לא), ועוד, כתיב כאן והיה על המִצְנֶפֶת, ולמטה הוא אומר והיה על מִצַּח אַהֲרֹן, ובשמיטת קדשים שנינו (זבחים יט, י), שערו היה נראה בין צִיץ למִצְנֶפֶת שֶׁסָּם מִנִּיחַ תְּפִלִּין, למדנו שהמִצְנֶפֶת למעלה בגובה הראש, ואינה עמוקה להכנס בה כל הראש עד המִצַּח, והציץ מלמטה, והפתילים היו בנקבים, ותלויין בו בשני ראשים ובאמצעו, ששה בג' מקומות הללו, פתיל מלמעלה אחד מבחוץ ואחד מבפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשֶׁתָּן, ונמצאו בין אורך הטס ופתילי ראשו מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שצראשו קשור עם ראשי השנים, והולך על פני רוחב הראש מלמעלה, נמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המִצְנֶפֶת, והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המִצְנֶפֶת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מִצַּחוֹ, ונתקיימו כל המקראות, פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, ופתיל על המִצְנֶפֶת מלמעלה:

(38) ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זו ממשמעו, אהרן נושא את המשא של עון, נמצא מסולק העון מן הקדשים: את עון הקדשים. לרצות על הדם ועל החלב שקרצו בטומאה, כמו ששנינו (מנחות כה, א) אי זה עון הוא נושא, אם עון פגול הרי כבר נאמר לא ירצה, ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב, ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן: והיה על מצחו תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מִצַּחוֹ תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא תמיד לרצות להם, אפילו אינו על מִצַּחוֹ, שלא היה כהן גדול עוצד באותה שעה, ולדברי האומר עוֹדֵהוּ עַל מִצַּחוֹ מִכֹּפֶר וּמִרְצָה, ואם לאו אינו מרצה, נדרש על מִצַּחוֹ תמיד, מלמד שממשמש בו בעודו על מִצַּחוֹ, שלא יסיר דעתו ממנו: (39) ושבצת. עשה אותם משבצות משבצות, וכולם של שש:

(40) ולבני אהרן תעשה כתנת. ארבעה צגדים הללו ולא יותר, כתונת, ואזנות, ומגבעות היא מִצְנֶפֶת, ומכנסים הכתוצים למטה צפרסה:

(41) והלבשת אותם את אהרן. אותם האמורים צאהרן, חשן, ואפוד, ומעיל, וכתונת תשבץ, מִצְנֶפֶת, ואזנות, וציץ, ומכנסים, הכתוצים למטה כולם: ואת בניו אתו. אותם הכתוצים בהם: ומשחת אותם. את אהרן ואת בניו בשמן המשחה: ומלא את ידם. כל מלוי ידים לשון מנוך, כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק בו מאותו יום והלאה, ובלשון לע"י, כשממנין אדם על פקודת דבר, נותן השליט צידו בית יד של עור שקורין גוואל"טו, ועל ידו הוא מחזיקו צדד, וקורין לאותו מסירה וייר"טטיר, והוא מלוי ידים:

42	And thou shalt make them linen breeches to cover the flesh of their nakedness; from the loins even unto the thighs they shall reach.	וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנָסֵי-בָד וְעָבִיד לְהוֹן מִכְנָסִין לְכַסּוֹת בָּשָׂר עֲרוֹנָה מִמֶּתְנִים וְעַד-יָרְכִים יִהְיוּ:	42
43	And they shall be upon Aaron, and upon his sons, when they go in unto the tent of meeting, or when they come near unto the altar to minister in the holy place; that they bear not iniquity, and die; it shall be a statute for ever unto him and unto his seed after him.	וְיִהְיוּ עַל אֶהְרֹן וְעַל בְּנוֹהֵי בְבָאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד אֹן בְּגִשְׁתָּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּ בַקֹּדֶשׁ וְלֹא-יִשְׂאוּ עֹון וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לֹו וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)	43
XXIX	And this is the thing that thou shalt do unto them to hallow them, to minister unto Me in the priest's office: take one young bullock and two rams without blemish,	וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר וְאֵילִם שְׁנַיִם תְּמִימִם:	רצעי
2	and unleavened bread, and cakes unleavened mingled with oil, and wafers unleavened spread with oil; of fine wheaten flour shalt thou make them.	וּלְחֵים מִצֹּת וְחֻלֹּת מִצֹּת בָּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצֹּת מִשְׁתִּים בַּשֶּׁמֶן סֵלֶת חֲטִים תַּעֲשֶׂה אֹתָם:	2
3	And thou shalt put them into one basket, and bring them in the basket, with the bullock and the two rams.	וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בַּסֵּל וְאֶת-הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם:	3
4	And Aaron and his sons thou shalt bring unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְאֶת-אֶהְרֹן וְאֶת-בְּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחִצְתָּם בַּמָּיִם:	4

- (42) ועשה להם. לאהרן ולצניו: מכנסי בד. הרי מ' צגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט: (43) והיו על אהרן. כל הצגדים האלה, על אהרן הראוין לו: ועל בניו. האמורין זהם: בבואם אל אהל מועד. להיכל וכן למשכן: ומתו. הא למדת, שהמשמש מחוסר צגדים, צמיחה: חקת עולם לו. כל מקום שנאמר חקת עולם, הוא גזירה מיד ולדורות לעכז צו:
- (1) לקח. כמו קח, ושתי גזירות הן, אחת של קיסה ואחת של לקיסה, ולהן פתרון אחד: פר אחד. לכפר על מעשה העגל שהוא פר:
- (2) ולחם מצות וחלות מצת ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מינין, רבוכה, וחלות, ורקיקין. לחם מצות הוא הקרויה למטה צענין חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן צרבוכה כנגד החלות והרקיקין, וכל המינין צאים עשר עשר חלות (מנחות עו). בשמן. כשהקריח, יוצק בהן שמן וצוללן (שם עה). משחים בשמן. אחר אפייתן מושחן כמין כ"ף יונית שהיא עשויה כנו"ן שלנו (שם):
- (3) והקרבת אותם. אל חצר המשכן ציום הקמתו:
- (4) ורחצת. זו טבילת כל הגוף:

<p>And thou shalt take the garments, and put upon Aaron the tunic, and the robe of the ephod, and the ephod, and the breastplate, and gird him with the skilfully woven band of the ephod.</p>	<p>וְלָקַחְתָּ וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אֶהֱרֹן יֵת לְבוּשָׁא וְתַלְבִּישׁ יֵת אֶהֱרֹן יֵת כְּתוּנָא וְיֵת מְעִיל אֶיִּפֹּדָא וְיֵת חוּשְׁנָא וְיֵת חֹשֶׁן לִיה בְּהִמָּן אֶיִּפֹּדָא:</p>	<p>וְלָקַחְתָּ וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אֶהֱרֹן יֵת לְבוּשָׁא וְתַלְבִּישׁ יֵת אֶהֱרֹן יֵת כְּתוּנָא וְיֵת מְעִיל אֶיִּפֹּדָא וְיֵת חוּשְׁנָא וְיֵת חֹשֶׁן לִיה בְּהִמָּן אֶיִּפֹּדָא: וְאֶת־הָאֶפֶד וְאֶת־הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָּ לוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֶפֶד:</p>
<p>And thou shalt set the mitre upon his head, and put the holy crown upon the mitre.</p>	<p>וְשָׂמַתְּ הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־גִּזְרֵי הַקֹּדֶשׁ עַל־הַמִּצְנֶפֶת:</p>	<p>וְשָׂמַתְּ הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־גִּזְרֵי הַקֹּדֶשׁ עַל־הַמִּצְנֶפֶת:</p>
<p>Then shalt thou take the anointing oil, and pour it upon his head, and anoint him.</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיָצַקְתָּ עַל־רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ:</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיָצַקְתָּ עַל־רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ:</p>
<p>And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.</p>	<p>וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתָנֹת:</p>	<p>וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כְּתָנֹת:</p>
<p>And thou shalt gird them with girdles, Aaron and his sons, and bind head-tires on them; and they shall have the priesthood by a perpetual statute; and thou shalt consecrate Aaron and his sons.</p>	<p>וְתִזְרִי וְתַהֲוִן הַמִּזְבֵּיךְ אֶהֱרֹן וּבָנָיו וְתַתְּחִין לָהֶן קוֹדְשִׁין וְתִהְיֶה לָהֶן כְּהֻנָּה לְקִיָּם עֲלֵם וְתִקְרִיב קוֹרְבָּנָא דְאֶהֱרֹן וְקוֹרְבָּנָא דְבָנָיו:</p>	<p>וְתִזְרִי וְתַהֲוִי אֲתָם אֲבָנֵי אֶהֱרֹן וּבָנָיו וְתַבְשִׁיט לָהֶם מִגְבָּעֹת וְתִהְיֶה לָהֶם כְּהֻנָּה לְחֻקָּתָא עֲלֵם וּמִלֵּאתָ יָד־אֶהֱרֹן וְיָד־בָּנָיו:</p>
<p>And thou shalt bring the bullock before the tent of meeting; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the bullock.</p>	<p>וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסִמְךָ אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר:</p>	<p>וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסִמְךָ אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר:</p>
<p>And thou shalt kill the bullock before the LORD, at the door of the tent of meeting.</p>	<p>וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה בְּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד:</p>	<p>וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה בְּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד:</p>
<p>And thou shalt take of the blood of the bullock, and put it upon the horns of the altar with thy finger; and thou shalt pour out all the remaining blood at the base of the altar.</p>	<p>וְלָקַחְתָּ מִדָּמָא דְתוֹרָא וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעְךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ:</p>	<p>וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעְךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ:</p>

- (5) ואפדת. קשט ומקן הסגורה והסינר סביבותיו;
(6) נזר הקדש. זה הניץ: על המצנפת. כמו שפירשתי למעלה, על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילין שזראשו הקשורין שלשמן מאחורי העורף, הוא נותנו על המצנפת כמין כובע;
(7) ומשחת אותו. אף משיחה זו כמין כ"ף יונית, נותן שמן על ראשו, וצין ריסי עיניו, ומחצכן בצלצעו;
(8) והיתה להם. מלוי ידים זה לכהונת עולם: ומלאת. על ידי הדברים האלה: יד אהרן ויד בניו. כמילוי ופקודת הכהונה;
(9) פתח אהל מועד. צהר המשכן שלפני הפתח;
(10) על קרנות. למעלה, בקרנות ממש (וצחים נג.). ואת כל הדם. שירי הדם: אל יסוד המזבח. כמין צליטת בית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ (מדות פ"ג מ"א):

- 13 And thou shalt take all the fat that covereth the inwards, and the lobe above the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and make them smoke upon the altar.
- 14 But the flesh of the bullock, and its skin, and its dung, shalt thou burn with fire without the camp; it is a sin-offering.
- 15 Thou shalt also take the one ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.
- 16 And thou shalt slay the ram, and thou shalt take its blood, and dash it round about against the altar.
- 17 And thou shalt cut the ram into its pieces, and wash its inwards, and its legs, and put them with its pieces, and with its head.
- 18 And thou shalt make the whole ram smoke upon the altar; it is a burnt-offering unto the LORD; it is a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.
- 19 And thou shalt take the other ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.
- וְלָקַחְתָּ וְלֶחֱלֵב אֶת-כָּל-הַחֵלֶב וְתֹסֵב יֵת כָּל-תִּרְבָּא דְחִפֵּי הַמִּכְסָּה אֶת-הַקֶּרֶב וְאֵת הַיִּתְרֹת עַל-הַכֶּבֶד וְאֵת שְׁתֵּי הַכִּלְיֹת וְאֶת-הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:
- וְאֶת-בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת-עֲרוֹ וְאֶת-פָּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חֲטָאת הוּא:
- וְאֶת-הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסָמְכוּ אֹהֲרָן וּבְנָיו אֶת-יְדֵיהֶם עַל-רֹאשׁ הָאֵיל:
- וְשַׁחֲטָה אֶת-הָאֵיל וְלָקַחְתָּ אֶת-דָּמּוֹ וְזָרַקְתָּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
- וְאֶת-הָאֵיל תִּנְתַּח לְנִתְחָיו וְרַחֲצֶתָ קִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְנִתְתָּ עַל-נִתְחָיו וְעַל-רֹאשׁוֹ:
- וְהִקְטַרְתָּ אֶת-כָּל-הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֲלָה הוּא לִיהִנֶּה רִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לִיהִנֶּה הוּא:
- וְלָקַחְתָּ אֶת הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסָמְכוּ אֹהֲרָן וּבְנָיו אֶת-יְדֵיהֶם עַל-רֹאשׁ הָאֵיל:
- וְתֹסֵב יֵת כָּל-תִּרְבָּא דְחִפֵּי הַמִּכְסָּה אֶת-הַקֶּרֶב וְאֵת הַיִּתְרֹת עַל-הַכֶּבֶד וְאֵת שְׁתֵּי הַכִּלְיֹת וְאֶת-הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:
- וְאֶת-בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת-עֲרוֹ וְאֶת-פָּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חֲטָאת הוּא:
- וְאֶת-הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסָמְכוּ אֹהֲרָן וּבְנָיו אֶת-יְדֵיהֶם עַל-רֹאשׁ הָאֵיל:
- וְשַׁחֲטָה אֶת-הָאֵיל וְלָקַחְתָּ אֶת-דָּמּוֹ וְזָרַקְתָּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
- וְאֶת-הָאֵיל תִּנְתַּח לְנִתְחָיו וְרַחֲצֶתָ קִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְנִתְתָּ עַל-נִתְחָיו וְעַל-רֹאשׁוֹ:
- וְהִקְטַרְתָּ אֶת-כָּל-הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֲלָה הוּא לִיהִנֶּה רִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לִיהִנֶּה הוּא:
- וְלָקַחְתָּ אֶת הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסָמְכוּ אֹהֲרָן וּבְנָיו אֶת-יְדֵיהֶם עַל-רֹאשׁ הָאֵיל:

- (13) החלב המכסה את הקרב. הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א: ואת היתרת. הוא טרפסא דבזא שנקורין איצר"ש (ראטהפלייש): על הכבד. אף מן הכבד יכול עמה (ת"כ ג, ד):
- (14) תשרף באש. לא מנינו חטאת חיצונית נשרפת אלא זו:
- (16) זורקת. בכלי, אוחז במזרק וזורק כנגד הקרן, כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרצן טעון מתנה בזאצב אלא חטאת בלבד, אבל שאר זבחים אינן טעונין קרן ולא זאצב, שמתן דמם מחצי המזבח ולמטה, ואינו עולה בזבש, אלא עומד בארץ וזורק: סביב. כך מפורש בשחיטת קדשים (זבחים נג:), שאין סביב אלא ב' מתנות שהן ארבע, האחת בקרן וזית זו, והאחת בקרן שכנגדה באלכסון, וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אילך ואילך, נמצא הדם נתון בד' רוחות סביב, לכך קרוי סביב:
- (17) על נתחיו. עם נתחיו, וסף על שאר הנתחים:
- (18) ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לשון אש, והיא הקטרת איצרים שעל האש:

- 20 Then shalt thou kill the ram, and take of its blood, and put it upon the tip of the right ear of Aaron, and upon the tip of the right ear of his sons, and upon the thumb of their right hand, and upon the great toe of their right foot, and dash the blood against the altar round about.
- 21 And thou shalt take of the blood that is upon the altar, and of the anointing oil, and sprinkle it upon Aaron, and upon his garments, and upon his sons, and upon the garments of his sons with him; and he and his garments shall be hallowed, and his sons and his sons' garments with him.
- 22 Also thou shalt take of the ram the fat, and the fat tail, and the fat that covereth the inwards, and the lobe of the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and the right thigh; for it is a ram of consecration;
- 23 and one loaf of bread, and one cake of oiled bread, and one wafer, out of the basket of unleavened bread that is before the LORD.
- 24 And thou shalt put the whole upon the hands of Aaron, and upon the hands of his sons; and shalt wave them for a wave-offering before the LORD.
- וַשְׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ מִדָּמּוֹ וַנִּתְּתָהּ עַל־תְּנוּפֶה אֶזְנוֹ אֶתְרוֹן וְעַל־תְּנוּפֶה אֶזְנוֹ בְּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בִּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בִּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
- וְלָקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַהֲזִיתָ עַל־אֶתְרוֹן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ וְקָדֵשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנָיו וּבְגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ:
- וְלָקַחְתָּ מִן־הָאֵיל הַחֵלֶב וְהָאֵלִיָּה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת יִתְדֵי הַכֶּכֶד וְאֹתוֹ שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיְמִינִי כִּי אֵיל מִלְאִים הוּא:
- וּכְכֹר לָחֶם אֶחָת וַחֲלֵל לָחֶם שֶׁמֶן אֶחָת וְרִקִּיק אֶחָד מִסֵּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:
- וְשִׁמַּתְּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אֶתְרוֹן וְעַל כַּפֵּי בְנָיו וַהֲנַפַּתְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:
- וּפָתָא דִּלְחִים קָדָא וּגְרִיצָתָא דִּלְחִים מִשְׁחָ קָדָא וְאַסְפּוּג חַד מִסֵּלָא דַּפְטִירִיָּא דִּקְדָּם יְיָ:
- וַתִּשּׁוּי כּוֹלָא עַל יְדֵי אֶתְרוֹן וְעַל יְדֵי בְנָוְהִי וַתִּרִים וַתַּהוֹן אֲדָמָא קָדָם יְיָ:

(20) תנוף. הוא הקחוס (ת"כ מילואים כ"א), גדר האמצעי שצמוד האזון, שקורין טנדרו"ס: בהן ידם. הגודל, ובפרק האמצעי:

(22) החלב. זה חלב הדקים או הקיזה (חולין מט:). והאליה. מן הכליות ולמטה, כמו שמפורש בזיקרא ג, ט) שנאמר לַעֲמַת הָעֶלְיָה יִסְרְקָהּ, מקום שהכליות יועלו, ובאמורי הפר לא נאמר אליה, שאין אליה קריזה אלא כבזש וכבשה ואיל, אצל שור ועז אין טעונים אליה: ואת שוק הימין. לא מצינו הקטרה בשוק הימין עם האמורים, אלא זו בלבד: כי איל מלואים הוא. שלמים לשון שלמות, שהושלם בכל. מגיד הכחוש שהמלואים שלמים, שמימים שלום למזבח, ולעוצד העבודה, ולבצעים לכך אני מצריכו החזה, להיות לו לעוצד העבודה למנה, וזה משה ששימש צמלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם צעלים, כמפורש צענין:

(23) וכבר לחם. מן החלות: וחלת לחם שמן. ממין הרצוכה: ורקי. מן הרקיקין אחד, מעשר שכל מין ומין. ולא מצינו תרומת לחם הצא עם זבח נקטרת, אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עם חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלבד:

- 25 And thou shalt take them from their hands, and make them smoke on the altar upon the burnt-offering, for a sweet savour before the LORD; it is an offering made by fire unto the LORD.
- 26 And thou shalt take the breast of Aaron's ram of consecration, and wave it for a wave-offering before the LORD; and it shall be thy portion.
- 27 And thou shalt sanctify the breast of the wave-offering, and the thigh of the heave-offering, which is waved, and which is heaved up, of the ram of consecration, even of that which is Aaron's, and of that which is his sons'.
- 28 And it shall be for Aaron and his sons as a due for ever from the children of Israel; for it is a heave-offering; and it shall be a heave-offering from the children of Israel of their sacrifices of peace-offerings, even their heave-offering unto the LORD.
- 29 And the holy garments of Aaron shall be for his sons after him, to be anointed in them, and to be consecrated in them.
- 30 Seven days shall the son that is priest in his stead put them on, even he who cometh into the tent of meeting to minister in the holy place.
- 25 וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ עַל-הָעֹלָה לַרִיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אֱשֶׁה הוּא לִיהוָה:
- 26 וְלָקַחְתָּ אֶת-הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנַּפְתָּ אוֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ לְמִנָּה:
- 27 וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ חֹזֶה תְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו:
- 28 וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֶק-עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְּרוּמָה הוּא וְתְּרוּמָה יְהִיָּה מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לִיהוָה:
- 29 וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יְהִיּוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָהֶם וּלְמִלֵּא-בָם אֶת-יָדָם:
- 30 שִׁבְעַת יָמִים וּלְבָשֶׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד לְשֶׁרֶת בִּקְדָשׁ:
- 30 שִׁבְעָא יוֹמִין וּלְבָשְׁנוֹן כֹּהֵן תַּחֲתוֹהִי מִבְּנֹהִי דִּיעוּל לְמִשְׁכַּן זְמָנָא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשָׁא:

(24) על כפי אהרן וגו' והנפת. שניהם עסוקין בתנופה, הצעלים והכהן, הא כיצד, כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף, וזוהו היו אהרן וצניו צעלים ומשה כהן: תנופה. מוליך ומציא למי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעכצת ומצטלת פורעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעכצת טללים רעים (מנחות סג):

(25) על העולה. על האיל הראשון שהעלית עולה: לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו: אשה. לאשנת: לה. לשמו של מקום:

(27) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו'. קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם צחזה ושוק של שמים, אבל לא להקטרה, אלא והיה לאהרן ולצניו לאכול: תנופה. לשון הולכה והצאה, וינטלי"ר צלעו: הורם. לשון מעלה ומוריד:

(28) לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לצעלים, ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן: כי תרומה הוא. החזה ושוק זה:

(29) לבניו אחרי. למי שצא בגדולה אחרי: למשחה. להתגדל צהם, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו לך נספים למשכה (צמד צר יח, ח), אל תגעו צמשי (תהלים קה, טו): ולמלא בם את ידם. על ידי הצגדים הוא מתלצש צהונה גדולה:

- 31 And thou shalt take the ram of consecration, and seethe its flesh in a holy place. וְאֵת אֵיל הַמִּלֵּאִים תִּקַּח וּבִשְׁלַת אֶת־בְּשָׂרוֹ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ: יִיתְּ דָּבָר קוֹרְבָּנִיא תִּסָּב וּתְבַשִּׁיל יֵת בְּשָׂרֶיהָ בְּאַתֵּר קֹדֶשׁ:
- 32 And Aaron and his sons shall eat the flesh of the ram, and the bread that is in the basket, at the door of the tent of meeting. וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־בְּשָׂר הָאֵיל וְאֶת־חֶלְקֵם אֲשֶׁר בַּסֵּל בְּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְיִיכֹל אַהֲרֹן וּבָנָיו יֵת בֶּשֶׂר דְּכָרָא וְיֵת לַחֲמַא בֶּשֶׂר דְּכָרָא וְיֵת לַחֲמַא דְּבַסְלָא בְּתַרְע מִשְׁכַּן זְמָנָא:
- 33 And they shall eat those things wherewith atonement was made, to consecrate and to sanctify them; but a stranger shall not eat thereof, because they are holy. וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת־יָדֵם לְקֹדֶשׁ אֹתָם וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם: וְיִיכָלוּן יִתְהוֹן דְּאַתְּכַפֵּר בָּהוֹן לְקֹדְכָא יֵת קוֹרְבָּנֵהוֹן לְקֹדְכָא יִתְהוֹן וְחִילוֹנֵי לֹא יִיכֹל אַרִי קוֹדְכָא אֲמֹן:
- 34 And if aught of the flesh of the consecration, or of the bread, remain unto the morning, then thou shalt burn the remainder with fire; it shall not be eaten, because it is holy. וְאִם־יִוָּתֵר מִבְּשָׂר הַמִּלֵּאִים וּמִן־חֶלְקֵם עַד־הַבֹּקֶר וְשָׂרֶפֶת אֶת־הַנּוֹתֵר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הוּא: וְאִם יִשְׁתָּאֵר מִבְּשָׂר קוֹרְבָּנִיא וּמִן לַחֲמַא עַד צַפְרָא וְתוֹקִיד יֵת דְּאַשְׁתָּאֵר בְּנוֹרָא לֹא יִתְאָכִיל אַרִי קוֹדְכָא הוּא:
- 35 And thus shalt thou do unto Aaron, and to his sons, according to all that I have commanded thee; seven days shalt thou consecrate them. וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כִּכָּה כָּל־אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֹתְכָה שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדֵם: וְתַעֲבִיד לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כְּדִין כָּל דְּפִקִּידַת יִתְדִי שִׁבְעָא יוֹמִין תִּקְרִיב קוֹרְבָּנֵהוֹן:
- 36 And every day shalt thou offer the bullock of sin-offering, beside the other offerings of atonement; and thou shalt do the purification upon the altar when thou makest atonement for it; and thou shalt anoint it, to sanctify it. וּפָר חַטָּאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־הַכִּפּוּרִים וְחַטָּאת עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפְּרָךָ עָלָיו וּמִשְׁחָתָּ אֹתוֹ לְקֹדְשׁוֹ: וְתוֹרָא דְּחַטָּאתָא תַעֲבִיד לַיּוֹמָא עַל כְּפּוּרִיא וְתַדְכִּי עַל מִדְּבָחָא בְּכַפּוּרֵתְךָ עָלוּהִי וְתַרְבִּי יִתִּיהָ לְקֹדְשׁוּתֶיהָ:

(30) שבעת ימים. רזופין: ילבשם הכהן. אשר יקום מצניו תחתיו לכהונה גדולה, כשימנוהו להיות כהן גדול: אשר יבא אל אהל מועד. אותו כהן המוכן להכנס לפני ולפנים ציוס הכפורים, וזהו כהן גדול, שאין עבודה יום הכפורים כשרה אלא צו (יומא עג.): תחתיו מבניו. מלמד, שאם יש לו לכהן גדול צן ממלא את מקומו, ימנוהו כהן גדול תחתיו (ת"כ, טו): הכהן תחתיו מבניו. מכאן ראינו, כל לשון כהן, לשון פועל עובד ממש, לפיכך ניגון קציר נמשך לפניו:

(31) במקום קדש. צחקר אהל מועד, שהשלמים הללו קדשי קדשים היו:

(32) פתח אהל מועד. כל הצחקר קרוי כן:

(33) ואכלו אותם. אהרן ובניו, לפי שהם צעליהם: אשר כפר בהם. להם כל זרות וטעו: למלא את ידם. צאיל ולחם הללו: לקדש אתם. שעל ידי המלוואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהונה: כי קדש הם. קדשי קדשים, ומכאן למדנו אזהרה לזר האוכל קדשי קדשים, שנתן המקרא טעם לדבר משום דקדש הם:

(35) ועשית לאהרן ולבניו ככה. שנה הכתוב וכל לעכ, שאם חסר דבר אחד מכל האמור צענין, לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים, ועבודה פסולה: אתכה. כמו אותך: שבעת ימים תמלא וגר. צענין הזה וצקרבנות הללו בכל יום:

(36) על הכפורים. צעזיל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות וטעו, ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא ידם, אין לי דבר הצא צעזילם, כגון האילים והלחם, אצל הצא צעזיל המזבח, כגון פר שהוא לחטוי המזבח, לא שמענו, לכך הוצרך מקרא זה. ומדבר תורת כהנים (מילואים ט"ו) אומר, כפרת המזבח הוצרך, שמה התנדב איש דבר גזול צמלאכת המשכן והמזבח: וחטאת. וקדכי, לשון מתנת דמים הנתונים צאצב קרוי חטוי: ומשחת אותו. צשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף יונית:

- 37 Seven days thou shalt make atonement for the altar, and sanctify it; thus shall the altar be most holy; whatsoever toucheth the altar shall be holy.
- עַל-הַמִּזְבֵּחַ יָמִים תִּכְפֹּר שִׁבְעָא יוֹמִין תִּכְפֹּר עַל מִדְבָּחָא וְתִקְדִּישׁ יְתִיה וְיִהְיֶה אֲתוֹ וְיִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים כָּל-הַנֹּגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: (ס)
- 38 Now this is that which thou shalt offer upon the altar: two lambs of the first year day by day continually.
- וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְדִין דְּתַעֲבִיד עַל מִדְבָּחָא כִּבְשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד: תְּדִירָא:
- 39 The one lamb thou shalt offer in the morning; and the other lamb thou shalt offer at dusk.
- אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה יֵת אֶמְרָא חַד תַּעֲבִיד בִּבְקָר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים:
- 40 And with the one lamb a tenth part of an ephah of fine flour mingled with the fourth part of a hin of beaten oil; and the fourth part of a hin of wine for a drink-offering.
- וְעִשְׂרֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן בְּמִשְׁחָא כְּתִישָׁא רְבָעוֹת הֵינָא וְנִסְכָּא רְבָעוֹת הֵינָא חֲמִרָא לְאֶמְרָא חַד:
- 41 And the other lamb thou shalt offer at dusk, and shalt do thereto according to the meal-offering of the morning, and according to the drink-offering thereof, for a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.
- וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכָּהּ תַעֲבִיד לָהּ לְאֶתְקַלָּא בְּרִיעָא קוֹרְבָנָא קָדָם יי': נִיחַח אִשָּׁה לַיהוָה:
- 42 It shall be a continual burnt-offering throughout your generations at the door of the tent of meeting before the LORD, where I will meet with you, to speak there unto thee.
- עֲלֹת תָּמִיד לְדַרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אֹעֵד לָכֶם שְׁמָה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם:

(37) והיה המזבח קדש. ומה היא קדושתו, כל הנוגע במזבח יקדש, אפילו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד, מתוך שנאמר כל הנוגע וגו' יקדש, שומע אני צין ראוי צין ראוי ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו בקדש, כגון הרוצח והנרצח, ומוקצה, ונעבד, והטריפה, וכיוצא בהן, תלמוד לומר וזה אשר תעשה, הסמוך אחריו, מה עולה ראויה אף כל ראויה (ת"כ, ב. זכאים פג:), שנראה לו כצר ופסול משבא לעזרה, כגון הלן, והיולא, והטמא, ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, וכיוצא בהן:

(40) ועשרון סולת. עשירית האפיפה, מ"ג ביצים וחומש ביצה: בשמן כתיב. לא לחוצה נאמר כתיב, אלא להכשיר, לפי שנאמר כתיב למאור, ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסלו למנחות, תלמוד לומר כאן כתיב, ולא נאמר כתיב למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתיב, שאף הטחון צריכים כשר בהן (מנחות פו:). רבע ההין. שלשה לוגין: ונסך. לספלים, כמו ששנינו במסכת סוכה (מח:), שני ספלים של כסף היו בראש המזבח, ומנוקצים כמין שני חוטמין דקים, נותן היין לתוכו, והוא מקלח ויוצא דרך החוטם, ונופל על גג המזבח, ומשם יורד לשיתין במזבח בית עולמים, ובמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ:

(41) לריח ניחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כולה כליל, וסדר הקרבתם, האיברים בתחלה ואחר כך המנחה, שנאמר עלה ומנחה (ויקרא כג, לו):

(42) תמיד. מיום אל יום, ולא יפסיק יום צנתיים: אשר אועד לכם. כשאקצב מועד לדבר אליך, שם אקבענו לצא. ויש מרבותינו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקצ"ה מדבר עם משה משהוקם המשכן, ויש אומרים מעל הכפורת כמו שנאמר ודברתי אִתְּךָ מֵעַל הַפָּתָח (שמות כה, כג). ואשר אועד לכם האמור כאן אינו

43 And there I will meet with the children of Israel; and [the Tent] shall be sanctified by My glory.	וְנִקְדַּשְׁתִּי שְׁמִי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי: וְאֶזְמִין מִימְרֵי תִמְנָן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶתְקַדַּשׁ בִּיקְרִי:	43 וְנִקְדַּשְׁתִּי שְׁמִי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי:
44 And I will sanctify the tent of meeting, and the altar; Aaron also and his sons will I sanctify, to minister to Me in the priest's office.	וְאֶקְדַּשְׁתִּי יֵת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיֵת מִדְבַּחַא וְיֵת אֶהֱרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי אֶהֱדִישׁ לְשִׁמְשָׁא קֳדָמִי:	44 וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶקְדַּשׁ לְכַהֵן לִי:
45 And I will dwell among the children of Israel, and will be their God.	וְאֶשְׁכְּנֵנִי שְׁכִינָתִי בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים:	45 וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:
46 And they shall know that I am the LORD their God, that brought them forth out of the land of Egypt, that I may dwell among them. I am the LORD their God.	וְיָדְעוּן אֲנִי אֵלֹהֵיהֶם וְיָדְעוּן אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיהֶם דְּאִפְיָקִית יְתִיהוֹן מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְאֶשְׁרָאָה שְׁכִינָתִי בִּינִיהוֹן אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיהֶם:	46 וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)
XXX And thou shalt make an altar to burn incense upon; of acacia-wood shalt thou make it.	וְתַעֲבִיד מִדְבַּחַא לְאֶקְטָרָא עֲלֹהֵי קִטְרֹת בּוֹסְמִין דְּאֶעִי שְׁטִין תַּעֲבִיד יְתִיהָ:	סצעי ועשית מזבח מקטרת קטרת עצי שטים תעשה אותו:
2 A cubit shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof; foursquare shall it be; and two cubits shall be the height thereof; the horns thereof shall be of one piece with it.	אֶמְתָּא אֶמְתָּא אֹרְכֶיהָ וְאַמְתָּא פּוֹתֶיהָ מְרֹבַע יְהִי וְתַרְתִּין אֶמְתָּא רֹמְיָהּ מְנִיָּה קַרְנֹתֶיהָ:	2 אֹמֶת אֹרְכוֹ וְאַמָּה רָחְבוֹ רְבֹוע יְהִיָּה וְאַמְתֹּם קִמְתּוֹ מִמְנֵי קַרְנֹתָיו:
3 And thou shalt overlay it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns thereof; and thou shalt make unto it a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יְתִיהָ דְּהַב דְּכִי יְתִי אֶגְרִיָּה וְיֵת פּוֹתֵלוֹהִי סְחֹר סְחֹר וְיֵת קַרְנֹתֶיהָ וְתַעֲבִיד לִיהָ זִיר דְּדְּהַב סְחֹר סְחֹר:	3 וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגְוָו וְאֶת־קִירְתָּיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנֹתָיו וְעָשִׂיתָ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:
4 And two golden rings shalt thou make for it under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it shalt thou make them; and they shall be for places for staves wherewith to bear it.	וְתַרְתִּין עֲזָן דְּדְּהַב תַּעֲבִיד לִיהָ מְלָרַע לְזִירִיָּה עַל תַּרְתִּין זְוִיָּיָה תַּעֲבִיד עַל תַּרְתִּין סְטְרוֹהִי וְיִהִי לְאֶתְרָא לְאַרְיָחִיא לְמַטָּל יְתִיהָ בְּהוֹן:	4 וְשָׁתִי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לּוֹ מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעָתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אוֹתוֹ בָּהֶמָּה:

אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא:

(43) ונעודתי שמה. אמועד עמס בדבור, כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם: ונקדש. המשכן: בכבודי. שמשרה שכינמי זו. ומדרש אגדה, אל תקרי ככודי אלא כמכודי, כמכודים שלי, כאן רמז לו מיתת בני אהרן כיום הקמתו, וזה שאמר משה הוא אֶשֶׁר דָּבָר ה' לאמר בְּקִלְצִי אֶקְדֶּשׁ (ויקרא י, ג), והיכן דָּבָר, ונקדש ככודי: (46) לשכני בתוכם. על מנת לשכון אני בתוכם:

(1) מקטרת קטורת. להעלות עליו קיטור עשן סמים:

(3) את גגו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם: זר זהב.

(4) צלעותיו. כאן הוא לשון זויות כתר גומו, לפי שנאמר על שני זדיו, על שתי זויותיו שצנני זדיו: והיה.

מעשה הטבעות האלה: לבתים לבדים. לכל צית תהיה הטבעת לצד:

- 5 וְעָשִׂיתָ אֶת-הַפְּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב: וְתַעֲבִיד יָת אֲרִיחָיָא דְאֲעִי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יִתְהוֹן דְּהַבָּא: And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold.
- 6 וְנָתַתָּה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל-אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל-הָעֵדֻת: וְאָשֶׁר אֲנֹעַד לָךְ שָׁמָּה: וְתַתִּין יִתִּיהָ קֹדֶם פְּרוֹכֶתָא דְעַל אֲרוֹנָא דְסִהְדוּתָא קֹדֶם כַּפֹּרֶתָא דְעַל סִהְדוּתָא דְאֲזַמִּין מִימְרֵי לָךְ תִּמְן: And thou shalt put it before the veil that is by the ark of the testimony, before the ark-cover that is over the testimony, where I will meet with thee.
- 7 וְהַקְטִיר עָלָיו אֶתְהוֹן קִטְרֶת סִמִּים בְּבֹקֶר בִּבְקָר בְּהִיטִיבוֹ אֶת-הַנֶּחֱרֵת יִקְטִירֶנָּה: וְיִקְטֹר עָלֹהֵי אֶהָרֹן קִטְרֶת בּוֹסְמִין בְּצֹפֶר בְּצֹפֶר בַּאֲתַקְנוּתִיהָ יָת בּוֹצִינְיָא יִקְטִירֶנָּה: And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresseth the lamps, he shall burn it.
- 8 וּבַהֲעֹלֹת אֶתְהוֹן אֶת-הַנֶּחֱרֵת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירֶנָּה קִטְרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם: וּבְאֲדָלְקוֹת אֶהָרֹן יָת בּוֹצִינְיָא בֵּין שְׁמֵשֵׁי יִקְטִירֶנָּה קִטְרֶת בּוֹסְמִין תְּדִירָא קֹדֶם יְיָ לְדֹרִיכוֹן: And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the LORD throughout your generations.
- 9 לֹא-תַעֲלֹו עָלָיו קִטְרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֹסֶךְ לֹא תִסְכוּ עָלָיו: לֹא תִסְקוֹן עָלֹהֵי קִטְרֶת בּוֹסְמִין נּוֹכְרָאִין וְעֹלָתָא וּמִנְחָתָא וְנֹסְכָא לֹא תִנְסְכוֹן עָלֹהֵי: Ye shall offer no strange incense thereon, nor burnt-offering, nor meal-offering; and ye shall pour no drink-offering thereon.
- 10 וּכְפָר אֶהָרֹן עַל-קִרְנֹתָיו אֶחָת בַּשָּׁנָה מִדָּם חֹטָאֹת הַכֹּפָרִים אֶחָת בַּשָּׁנָה יְכַפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ-קֹדְשִׁים הוּא לִיהוָה: (פ) וּכְפָר אֶהָרֹן עַל קִרְנֹתֶיהָ חֹדָא בְּשִׁתָּא מִדָּם חֹטָאֹת כַּפֹּרִיָּא חֹדָא בְּשִׁתָּא יְכַפֵּר עָלֹהֵי לְדֹרִיכוֹן קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁין הוּא קֹדֶם יְיָ: And Aaron shall make atonement upon the horns of it once in the year; with the blood of the sin-offering of atonement once in the year shall he make atonement for it throughout your generations; it is most holy unto the LORD.
- 11 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וּמִלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לַיְמִימָר: כִּי תִשָּׂא לְאָמֹר: And the LORD spoke unto Moses, saying:

(6) לפני הפרכת. שמא תאמר משוך מכנגד הארון לזפון או לדרוס, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכון כנגד הארון מצומצם:
 (7) בהיטיבו. לשון נקוי הציזכין של המנורה מדשן הפחילות שנשרפו צלילה, והיה מטיבין בכל צקר וצקר: הנדרות. לז"ש צלע"ז, וכן כל נרות האמורות צמנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה:
 (8) ובהעלות. כשדליקס להעלות להצתן: יקטירנה. בכל יום, פרס מקטיר שחרית, ופרס מקטיר צין הערבים:
 (9) לא תעלו עליו. על מוצנח זה: קטרת זרה. שום קטורת של נדבה, כולן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה. עולה של זהמה ועוף, ומנחה היא של לחם:
 (10) וכפר אהרן. מתן דמיס: אחת בשנה. זיוס הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות ויָאֵל לֵאמֹר וְאַתָּה לְפָנֵי ה' וְכָפַר עָלָיו (ויקרא טו, יח): חטאת הכפרים. הם פר ושעיר של יום הכפורים, המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המוצנח מקודש לדברים הללו בלצד, ולא לעבודה אחרת:

- 12 **כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לַפְּקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כַּפָּר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפְּקָד אַתֶּם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֹגֵף בַּפְּקָד אַתֶּם:**
 12 When thou takest the sum of the children of Israel, according to their number, then shall they give every man a ransom for his soul unto the LORD, when thou numberest them; that there be no plague among them, when thou numberest them.
- 13 **וְזֶה יִתְּנוּ כָּל־הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשָׂרִים גֶּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה:**
 13 This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel after the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the LORD.
- 14 **כָּל־הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְנֹמְעָלָה יִתֵּן אֶפְרָשִׁיתָא קָדָם יי:**
 14 Every one that passeth among them that are numbered, from twenty years old and upward, shall give the offering of the LORD.
- 15 **הָעָשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעֹט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל לִתֵּן אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם:**
 15 The rich shall not give more, and the poor shall not give less, than the half shekel, when they give the offering of the LORD, to make atonement for your souls.

(12) כי תשא. לשון קבלה כתרוממו, כשתחפון לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנע לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע, והדָּבָר בא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד:

(13) זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו: העובר על הפקודים. דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן כל אֶשֶׁר יַעֲבֹר פֶּסַח הַשָּׁבֶט (ויקרא כז, לב), וכן פֶּעֶזְבֶּרֶה הָאֵלֶּן על ידי מוֹנֶה (ירמיה לג, יג): מחצית השקל בשקל הקדש. במשקל השקל שקצצתי לך לשקול בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין צפרשת ערכין ושדה אחוזה: עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן בשמואל (א, כז, לו) יָצָא לְהַשְׁפֹּת לוֹ לְאַגֻּרַת פָּסָף וְכֹפֶר לָסֶם: עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ד' זוזים, והזון מתחלתו חמש מעות, אלא באו והוסיפו עליו שמונה, והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה לה:

(14) מבן עשרים שנה ומעלה. למדך כאן, שאין פחות מבן עשרים יואל לצבא, ונמנה בכלל אנשים:

(15) לכפר על נפשותיהם. שלא תנגפו על ידי מנין. דבר אחר לכפר על נפשותיהם, לפי שרמז להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' ג' פעמים, אחת תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו צנדבת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ועלה למאת הכתר, שנאמר וְקָסָף פְּקוּדֵי יַעֲזֹרָה מֵאֶת פָּדֶר (שמות לח, כה), ומהם נעשו האדנים שנאמר וַיְהִי מֵאֶת פָּדֶר הַקָּסָף וגו' (שם שם, כז). והשנית אף היא על ידי מנין, שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים, בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי צִשְׁנֵה הַשָּׁנִית (צמדבר א, א), ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרצנות לצור של כל שנה ושנה, והשוו זהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיהם, שהקרצנות לכפרה הם באים. והשלישית היא תרומת המשכן, כמו שנאמר קָל מָרִים פְּרִימַת קָסָף וְנִחַשְׁתָּ (שמות לה, כד), ולא היתה יד כלם שזה זה, אלא איש איש מה שנדבו לכו:

- 16 And thou shalt take the atonement money from the children of Israel, and shalt appoint it for the service of the tent of meeting, that it may be a memorial for the children of Israel before the LORD, to make atonement for your souls.'
 16 וְלָקַחְתָּ אֶת-כֶּסֶף הַכֹּפָרִים וְתָסַב יָת כֶּסֶף כְּפֹרִיָא מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לִבְנֵי יִשְ�רָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֵׁיכֶם: (פ)
- 17 And the LORD spoke unto Moses, saying:
 17 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר: לְאָמַר:
- 18 'Thou shalt also make a laver of brass, and the base thereof of brass, whereto to wash; and thou shalt put it between the tent of meeting and the altar, and thou shalt put water therein.
 18 וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכָנּוּ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין-אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:
- 19 And Aaron and his sons shall wash their hands and their feet thereat;
 19 וּרְחִצּוּ אֶהָרָן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת-יְדֵיהֶם וְאֶת-רַגְלֵיהֶם:
- 20 when they go into the tent of meeting, they shall wash with water, that they die not; or when they come near to the altar to minister, to cause an offering made by fire to smoke unto the LORD;
 20 בְּבֹאֵם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד יְרַחֲצוּ-מֵימַם וְלֹא יָמָתוּ אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתוֹ לְהִקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה:

(16) ונתת אותו על עבודת אהל מועד. למדת, שננטו למנותם בתחלת נדבת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנכנס בהם מגפה, כמו שנאמר וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם (שמות לב, לה), משל לנאץ החציבה על צעליה שנפל זה דבר, ומשפסק, אמר לו לרועה בצקשה ממך, מנה את לאני ודע כמה נותרו בהם, להודיע שהיא חציבה עליו. ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר בו בְּאֶסְד לַחֲדָשׁ הַגִּי (במדבר א, א), והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר בַּיּוֹם הַחֲדָשׁ הַרְאֵשׁוֹן בְּאֶסְד לַחֲדָשׁ פָּקִידִים וגו' (שמות מ, ב), ומהמנין הזה נעשו האדנים משקלים שלו, שנאמר וַיְהִי מֵאֵת כֶּסֶף הַכֹּפָר לַעֲקֹת וגו' (שם לה, כז), הא למדת, שששים היו, אחת בתחלת נדבתו אחר יום הכפורים בשנה הראשונה, ואחת בשנה שנייה באייר משהוקם המשכן. ואם תאמר, וכי אפשר שצשניהם היו ישראל שוים, ו' מאות אלף וגו' אלפים וה' מאות ונ', שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחומש הפקודים אף כן נאמר כן, ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ואלף ושלשים ושלשים ושלשים (במדבר א, מו), והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, וצשנייה נעשו בני כ'. תשובה לדבר, אלל שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אלל למנין יליאת מנרים היו שתי שנים, לפי שליציאת מנרים מונין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה (ב:), ונצנה המשכן בראשונה והוקם בשנייה, שנתחדשה שנה באחד בניסן, אלל שנות האנשים מוניין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמלאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים, שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם וננטו על המשכן, והשני באחד באייר: על עבודת אהל מועד. הן אדנים שנעשו זו:

(18) כיור. כמין דוד גדולה, ולה דדים המריקים צפיהם מים: וכנו. כתרומה וְסִיָּה, מושב מתוקן לכיור: לרחצה. מוסב על הכיור: ובין המזבח. מוצח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור מִשְׁוֹךְ קמעא, ועומד כנגד אויר שצין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל צנתיים, משום שנאמר וְאֵת מִזְבַּח הָעֹלָה שָׁם פָּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד (שמות מ, כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעא כלפי הדרום, כך שניה צנתיים (נט):

(19) את ידיהם ואת רגליהם. צבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו בצנתיים (יע:), כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן:

(20) בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית וצין הערבים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי

- 21 so they shall wash their hands
and their feet, that they die not;
and it shall be a statute for ever to
them, even to him and to his seed
throughout their generations.'
וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא
יָמָתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם
לֹא וּלְזֶרְעוֹ לְדֹרֹתָם: (פ)
וַיִּקְדָּשׁוּן יְדֵיהֶון וְרַגְלֵיהֶון
וְלֹא יָמוּתוּן וְתָהִי לָהֶון
קֹדֶם עָלַם לִיה וּלְבְנוֹתֵי
לְדֹרֵיהֶון:
- 22 Moreover the LORD spoke unto
Moses, saying:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וַיֹּמַר: וְיָעִם מֹשֶׁה לְמִימַר:
לֵאמֹר:
- 23 'Take thou also unto thee the
chief spices, of flowing myrrh three
hundred shekels, and of sweet
cinnamon half so much, even
two hundred and fifty, and of
sweet calamus two hundred and
fifty,
וְאֵת סֵב לָךְ בּוֹסְמִין רִישָׁא
מִירָא דְכִנָּא מִתְקַל חֲמִישׁ
מָאָה וְקִנְמָן בֶּשֶׂם פְּלִגְוִתִּיה
מִתְקַל מָאָתָן וְחֲמִשִּׁין
וְקִנִּי בּוֹסְמָא מִתְקַל מָאָתָן
וְחֲמִשִּׁין:
- 24 and of cassia five hundred, after
the shekel of the sanctuary, and
of olive oil a hin.
וְקִצְיֶתָא מִתְקַל חֲמִישׁ מָאָה
בְּסֻלְשֵׁי קוּדְשָׁא וּמִשַׁח זֵיתָא
מְלִי הֵינָא:
- 25 And thou shalt make it a holy
anointing oil, a perfume
compounded after the art of the
perfumer; it shall be a holy
anointing oil.
וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ
רֶקֶח מִרְקַחַת מַעֲשֶׂה רֶקֶח
שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יְהִיָּה:
- 26 And thou shalt anoint therewith
the tent of meeting, and the ark
of the testimony,
וּמִשְׁחָתָ בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֵת אֲרוֹן הָעֵדֻת:
- 27 and the table and all the vessels
thereof, and the candlestick and
the vessels thereof, and the altar
of incense,
וְאֶת־הַשְּׁלֹחַן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו
וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־כָּלִיהָ וְאֵת
מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת:

עבודת אלילים: ולא ימותו. הא אס לא ירחצו ימותו, שצטורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אתה שומע הן: אל המזבח. החינוך, שאין כאן ביאת אהל מועד אלא צהר: (21) ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש צמזמא ואינו רחוק ידי ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל: (23) בשמים ראש. חסודים: וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכן הוצרך לומר קנמן צסס, מן הטוב: מחציתו חמשים ומאתים. מחצית הצאתו תהא חמשים ומאתים, נמצא כלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אס כן למה נאמר צו חלאין, גזרת הכחוד היא להביאו לחלאין, להרצות צו צ' הכרעות, שאין שוקלין עין צעין, וכך שנויה צכריות (ה). וקנה בושם. קנה של צסס, לפי שיש קנים שאין של צסס, הוצרך לומר צסס: חמשים ומאתים. סך משקל כולו: (24) וקדה. שס שורש עשצ, וצלשון חכמים קציעה: הין. י"צ לוגין, ונחלקו צו חכמי ישראל, ר' מאיר אומר, צו שלקו את העקרין, אומר לו ר' יהודה, והלא לסוך את העקרין אינו סיפק, אלא שראוס צמים שלא יבלעו את השמן, ואחר כך הצץ עליהם השמן, עד שקלט הריח וקפחו לשמן שעל העקרין: (25) רוקח מרקחת. רוקח שס דצר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקע, רגע, ואינו כמו רגע הים (ישעיה נא, טו), וכמו רוקע הקרץ (שס מז, ה), שהטעם למטה, וכל דצר המעורצ צחצירו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם, קרוי מרקחת: רקח מרקחת. רקח העשוי על ידי אומנות ותערוצות: מעשה רוקח. שס האומן צדצר: (26) ומשחת בו. כל המשיחות כמין כ"ף יוגית, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר:

- 28 and the altar of burnt-offering with all the vessels thereof, and the laver and the base thereof. וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־בִּסְסֵיהָ: 28
- 29 And thou shalt sanctify them, that they may be most holy; whatsoever toucheth them shall be holy. וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ וְתִקְדְּשׁוּ יִתְהוֹן וַיְהוֹן קֹדֶשׁ כָּל־חֹגְגֵה בָהֶם כֹּדֶשִׁין כָּל־דֹּקֵרֵב בָּהוֹן יִתְקַדֵּשׁ: 29
- 30 And thou shalt anoint Aaron and his sons, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office. וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשַׁח וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם לְכַהֵן לִי: וְאֶת־אַהֲרֹן וְיִתְהוֹן לְשִׁמְשָׁא קֹדֶמִי: 30
- 31 And thou shalt speak unto the children of Israel, saying: This shall be a holy anointing oil unto Me throughout your generations. וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹר וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלִיל לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ לְמִימֵר מִשַּׁח רַבּוֹת קֹדֶשָׁא יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם: יְהִי דִין קֹדֶמִי לְדֹרֵיכֹן: 31
- 32 Upon the flesh of man shall it not be poured, neither shall ye make any like it, according to the composition thereof; it is holy, and it shall be holy unto you. עַל־בָּשָׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ וּבְמַתְכֵנָתוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כְמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם: עַל בָּשָׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ וּבְדַמּוּתֶיהָ לֹא תַעֲבֹדוֹן כְּוִתֶיהָ קֹדֶשָׁא הוּא קֹדֶשָׁא יְהִי לָכֹן: 32
- 33 Whosoever compoundeth any like it, or whosoever putteth any of it upon a stranger, he shall be cut off from his people.⁷ אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זֶרַע וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ: (ס) גִּבֹר דִּיבְסִים דְּכֻוֹתֶיהָ וְדִיתִין מִנִּיהָ עַל חֵילוֹנִי וְיִשְׁתִּיצִי מֵעַמּוּתָהּ: 33
- 34 And the LORD said unto Moses: 'Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה סֹב לָךְ בּוֹסֶמִין נְטוּפָא וְטוּפָרָא וְחִלְבוֹנָתָא בּוֹסֶמִין וְלִבְוֹנָתָא דְּכִיתָא מִתְקַל בְּמִתְקַל יְהִי: 34

(29) וקדשת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתם, כל הנוגע וגו', כל הראוי לכלי שרת, משנכנס לתוכו קדוש קדושת הגוף, להפסל צינא, ולינה, וטבול יום, ואינו נפדה לנאת לחולין, אבל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלימה אצל מוזבח, מתוך שנאמר כל הפגע צמנצח יקדש (שמות כט, לו), שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, תלמוד לומר כדשים, מה כדשים ראויים אף כל ראויים. כל משיחת משכן וכדנים ומלכים מתורגס לשון רצוי, לפי שאין צורך משיחתם אלא לגדולה, כי כן יסד המלך שזה חנוך גדולתו, ושאר משיחות, כמו ריקין משוחין וראשית שמיים ימשחו (עמוס ו, ו), לשון ארמית צהן כלשון עברית: (31) לדתריכם. מכאן למדו רבותינו לומר שכלו קיים לעתיד לצא (הוריות יא:). זה. בגימטריא תריסר לוגין הוו:

(32) לא ייסך. צשני יודיין, לשון לא יפעל, כמו למען יטבצ לך (דברים ו, יח): על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עשמו: ובמתכנתו לא תעשו כמותו. צסכוס סממניו, לא תעשו אחר כמוהו צמשקל סממנין הללו, לפי מדת הין שמן, אבל אם פחת או רצה סממנין לפי מדת הין שמן, מותר, ואף העשוי צמתכנתו של זה, אין הסך ממנו חייב, אלא הרוקחו (כריתות ה:). ובמתכנתו. לשון חשבון, כמו מתכנת הלצנים, וכן צמתכנתה, של קטורת:

(33) ואשר יתן ממנו. מאותו של משה: על זר. שאינו צורך כהונה ומלכות: (34) נטף. הוא צרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף, וצלע"ז גומ"א (גוממיה), והצרי קורין לו טרי"אקה (טהעריאק): ושחלת. שורש צסס, חלק ומנהיר כצפורן, וצלשון המשנה קרוי צפורן, וזהו שתרגס

<p>35 And thou shalt make of it incense, a perfume after the art of the perfumer, seasoned with salt, pure and holy.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קֹטֶרֶת רֶקֶחַ מַעֲשֵׂה רוֹקַח מִמֶּלֶךְ טָהוֹר קָדָשׁ:</p> <p>וְתַעֲבִיד יְתֵה קֹטֶרֶת בּוֹסֶמִין בּוֹסֶם עוֹבֵד בּוֹסֶמֶנוּ מְעָרֵב דְּכִי לְקוֹדֶשָׁא:</p>	<p>35 וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קֹטֶרֶת רֶקֶחַ מַעֲשֵׂה רוֹקַח מִמֶּלֶךְ טָהוֹר קָדָשׁ:</p>
<p>36 And thou shalt beat some of it very small, and put of it before the testimony in the tent of meeting, where I will meet with thee; it shall be unto you most holy.</p>	<p>וְשַׁחֲקֵת מִמֶּנָּה דֶּדֶק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדוּת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנֹעַד לָךְ שָׁמָּה קָדָשׁ קְדָשִׁים תִּהְיֶה לָּכֶם:</p> <p>וְתַשְׁחֹק מִנֶּה וְתִדִּיק וְתִתִּין מִנֶּה קָדָם סִדְרוּתָא בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא דְּאַזְמִין מִימְרֵי לָךְ תִּמְן קָדָשׁ קוֹדֶשִׁין תִּהְיֶה לָּכֶן:</p>	<p>36 וְשַׁחֲקֵת מִמֶּנָּה דֶּדֶק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדוּת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲנֹעַד לָךְ שָׁמָּה קָדָשׁ קְדָשִׁים תִּהְיֶה לָּכֶם:</p>
<p>37 And the incense which thou shalt make, according to the composition thereof ye shall not make for yourselves; it shall be unto thee holy for the LORD.</p>	<p>וְהַקֹּטֶרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמַתְכְּנֹתָהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קָדָשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:</p> <p>וְקֹטֶרֶת בּוֹסֶמִין דְּתַעֲבִיד בְּדַמּוּתָהּ לֹא תַעֲבִדוּן לָכֶן קוֹדֶשָׁא תִּהְיֶה לָךְ קָדָם יי:</p>	<p>37 וְהַקֹּטֶרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמַתְכְּנֹתָהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קָדָשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:</p>
<p>38 Whosoever shall make like unto that, to smell thereof, he shall be cut off from his people.'</p>	<p>אִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כִּמּוֹהָ לְהַרְיֵחַ בָּהּ וְנִכְרְתָה מֵעַמּוּ: (ס)</p> <p>גְּבֵר דִּי-עֲבִיד דְּכֹתָהּ לְהַרְיֵחַ בָּהּ וְנִכְרְתָה מֵעַמּוּ:</p>	<p>38 אִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כִּמּוֹהָ לְהַרְיֵחַ בָּהּ וְנִכְרְתָה מֵעַמּוּ: (ס)</p>
<p>XXXI And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר:</p> <p>וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר:</p>	<p>XXXI וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר:</p>
<p>2 'See, I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah;</p>	<p>רָאָה קִרְאתִי בִשְׁם בְּצַלְאֵל בֶּן-אֹוּרִי בֶן-חֹור לְמִטָּה דִּיהוּדָה:</p> <p>חֲזִי דְרַבִּיתִּי בְּשׁוֹם בְּצַלְאֵל בֶּן-אֹוּרִי בֶן-חֹור לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:</p>	<p>2 רָאָה קִרְאתִי בִשְׁם בְּצַלְאֵל בֶּן-אֹוּרִי בֶן-חֹור לְמִטָּה דִּיהוּדָה:</p>
<p>3 and I have filled him with the spirit of God, in wisdom, and in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship,</p>	<p>וְאַמְלָא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָהּ וּבְתַבּוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל-מְלָאכָה:</p> <p>וְאַשְׁלִימֵת עִמָּה רוּחַ מֶן קָדָם יי בְּחֻכְמָהּ וּבְסוּכְלָתָנּוּ וּבְמַדָּע וּבְכָל עֲבִידָא:</p>	<p>3 וְאַמְלָא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָהּ וּבְתַבּוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל-מְלָאכָה:</p>

אונקלוס וטופקא: וחלבנה. בשם שריחו רע, וקורין לו גלז"נא (גאלצאן) ומנאה הכחוצ צין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל בעינינו לזרף עמנו באגודת מעניותינו ותפלחנו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו: סמים. אחרים: ולבונה זכה. מכאן למדו רבותינו (כריתות ו:)'א סממנין נאמרו לו למשה ציני, מעוט סמים שנים, נטף ושחלת וחלזנה ג', הרי ה', סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר, ולבונה, הרי י"א. ואלו הן, הנרי, והנפורן, החלזנה, והלזונה, מור, וקציעה, שכולת נרד, וכרכום, הרי ח', שהשכולת ונרד אחד שהנרד דומה לשכולת, הקושט, והקילופה, והקנמון, הרי י"א. צורית כרשינה אינו נקטר, אלא צו שפין את הנפורן ללזנה שהיא נאה: בד בבד יהיה. אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל במשקל, כמשקלו של זה כך משקלו של זה, וכן שנינו, הנרי והנפורן והחלזנה והלזונה משקל שבעים שבעים מנה. ולשון צד, נראה צעני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה: (35) ממלח. כתרומתו מעורב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה, ואומר אני שדומה לו ויִרְאוּ הַמְּלָאכִים (יונה א, ה), מְלָאכִין וְחֻלְיִין (יחזקאל כז, כז), על שם שהפכין את המים במשטות כשמהיגים את הספינה, כאדם המהפך צנף ביצים טרופות לערצן עם המים, וכל דבר שאדם רוצה לערצ יפה יפה, מהפכו באצבע או בצנף: ממולח טהור קדש. ממולח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה:

(36) ונתתה ממנה וגו'. היא קטרת שכל יום ויום שעל מזבח הפנימי שהוא באהל מועד: אשר אועד לך שמה. כל מועדי דצור שאקבע לך, אני קוצעם לאותו מקום:

(37) במתכנתה. צמנין סממניה: קדש תהיה לך לה'. שלא תעשה אלא לשמי:

(38) להריח בה. אצל עושה אתה במתכנתה משלך כדי למכרה ללצור:

(2) קראתי בשם. לעשות מלאכתי, את צלאל:

(3) בחכמה. מה שאדם שומע דברים מאחרים ולמד: ובתבונה. מצין דבר מלצו מתוך דברים שלמד:

4	to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	לַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת לְאַלְפָּא אוֹמֶנּוֹן לְמַעֲבֹד בְּזָהָב וּבְכֶסֶף וּבְנָחֶשֶׁת:	4
5	and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of workmanship.	וּבַחֲרֹשֶׁת אֶבֶן לְמִלָּאָה וּבְאֹמֶנּוֹת אֶבֶן טָבָא וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת לְמַעֲבֹד בְּכָל־מְלָאכָה:	5
6	And I, behold, I have appointed with him Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan; and in the hearts of all that are wise-hearted I have put wisdom, that they may make all that I have commanded thee:	וְאֲנִי הִנֵּה נִתְּנִי אֹתוֹ אֶת אֹהֵלִיאָב בֶּן־אָחִיסַמָּךְ לְמַטֵּה־דָן וּבְלֵב כָּל־חָכְמֵי־לֵב נִתְּנִי חֲכֻמָּה וְעָשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ:	6
7	the tent of meeting, and the ark of the testimony, and the ark-cover that is thereupon, and all the furniture of the Tent;	אֹתוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֶן לְעֹדֹת וְאֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֶת כָּל־כְּלֵי הָאֹהֶל:	7
8	and the table and its vessels, and the pure candlestick with all its vessels, and the altar of incense;	וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כְּלָיו וְאֶת־הַמְּנֹרָה הַטְּהוֹרָה וְאֶת־כָּל־כְּלֵיָהּ וְאֶת מִזְבֵּחַ הַקְּטֹרֶת:	8
9	and the altar of burnt-offering with all its vessels, and the laver and its base;	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כְּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוֹ:	9
10	and the plaited garments, and the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office;	וְאֶת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:	10

ובדעת. רוח הקדש:

(4) לחשוב מחשבות. אריגת מעשה חשב:

(5) ובחרשת. לשון אומנות, כמו קרש קקס (ישעיה מ, כ). ואונקלוס פירש, ושנה צפירושן, שאומן אצנים קרוי אומן, וחרש עץ קרוי נגר: למלאה. להושיצה במשצנות שלה במלואה, לעשות המשצנת למדת מושב האבן ועוציה:

(6) ובלב כל חכם לב וגו'. ועוד שאר חכמי לב שזכר, וכל אשר נתתי בו חכמה, ועשו את כל אשר צויתך:

(7) ואת הארון לעדות. לזורך לוחות העדות:

(8) הטהורה. על שם זהב טהור:

(10) ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא, שאי אפשר לומר שבגדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אצלם ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן, אלא אלו בגדי השרד הם, בגדי התכלת והארגמן ותולעת שני האמורים בפרשת מסעות, ונתנו עליהם צגד תכלת (במדבר ד, יז), ונתנו עליהם צגד ארגמן (שם יג), ונתנו עליהם צגד תולעת שני (שם ט), ונראין דברי, שנאמר ומן התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לשרת בקדש (שמות לט, א), ולא הוזכר שם עמהם, ואם בבגדי כהונה מדבר, לא מצינו באחד מהם ארגמן או תולעת שני בלא שם: בגדי השרד. יש מפרשים לשון עבודה ושירות, כתרומתו לזושי שמושא, ואין לו דמיון במקרא, ואני אומר שהוא לשון ארמי, כתרומתו של קלעים ותרומתו של מכזר, שהיו ארומים במחט, עשויים נקבים נקבים, לזי"דין בלע"ז

- 11 and the anointing oil, and the incense of sweet spices for the holy place; according to all that I have commanded thee shall they do.'
וְאֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיֵת מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְיֵת הַסָּמִים וְאֶת־קֶטֶרֶת לְקֹדֶשׁ כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: (פ)
- 12 And the LORD spoke unto Moses, saying:
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמִימַר: לֵאמֹר:
- 13 'Speak thou also unto the children of Israel, saying: Verily ye shall keep My sabbaths, for it is a sign between Me and you throughout your generations, that ye may know that I am the LORD who sanctify you.
וְאָמַרְתָּ דְבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֲךְ אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:
- 14 Ye shall keep the sabbath therefore, for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people.
וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָל־הַעֲשָׂה בָּהּ מְלָאכָה וּנְכַרְתָּהּ הִנֵּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ:
- 15 Six days shall work be done; but on the seventh day is a sabbath of solemn rest, holy to the LORD; whosoever doeth any work in the sabbath day, he shall surely be put to death.
שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שְׁבֻתוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה כָּל־הַעֲשָׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:
- 16 Wherefore the children of Israel shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.
וּשְׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:

(שלינגווערק):

(11) ואת קטורת הסמים לקדש. לזרן הקטרת ההיכל שהוא קדש:
(13) ואתה דבר אל בני ישראל. ואח, אף על פי שהפקדתיך לזוהם על מלאכת המשכן, אל יקל צעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה: אך את שבתותי תשמורו. אף על פי שטהיו רדופין וזריון צוריות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן: כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא ציינו שבתותיכם, בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה: לדעת. האומות זה, כי אני ה' מקדשכם:

(14) מות יומת. אם יש עדים והתראה: ונכרתה. בלא התראה: מחלליה. הנוהג זה חול בקדושה:
(15) שבת שבתון. מנוח מרגוע ולא מנוח עראי: (שבת שבתון. לכך כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר בו שבת שבתון הוא לָכֶם (ויקרא כג, לז), אסור בכל מלאכה, אבל יום טוב לא נאמר בו כי אם ציוס הראשון שבתון וציוס השמיני שבתון (שם, לט), אסורים בכל מלאכה עבודה, ומותרים במלאכה אוכל נפש): קדש לה'. שמירת קדושה לשמי וצמחות:

17 It is a sign between Me and the children of Israel for ever; for in six days the LORD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and rested.'

בִּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם כִּי־שִׁשִּׁתַּת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ: (ס)

18 And He gave unto Moses, when He had made an end of speaking with him upon mount Sinai, the two tables of the testimony, tables of stone, written with the finger of God.

וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כָּכֹלֹתוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לַחֹת הָעֵדוּת לַחֹת אֶבֶן כְּתָבִים בָּאֶצְבָּע אֱלֹהִים:

שני

XXXII

And when the people saw that Moses delayed to come down from the mount, the people gathered themselves together unto Aaron, and said unto him: 'Up, make us a god who shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.'

וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לְרִדֹּת מִן־הַהָר וַיִּקְהֹל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמ וַעֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

XXXII

And Aaron said unto them: 2 'Break off the golden rings, which are in the ears of your wives, of your sons, and of your daughters, and bring them unto me.'

וַיֹּאמֶר אֶל־הֶם אַהֲרֹן פְּרִקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבָנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי:

2

(17) וינפש. כתרגמו ונת, וכל לשון נופש הוא לשון נפש, שמשיב נפשו ונשימתו צהרגיעו מטורח המלאכה, ומי שכתב צו לא יעף ולא יגע (ישעיה מ, כח), וכל פעלו במאמר הכתיב מנוחה לעצמו, לשַׁעַר האוזן מה שהיא יכולה לשמוע:

(18) ויתן אל משה וגר. אין מוקדם ומאוחר צתורה, מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי צ"ז צתמו נשתצרו הלוחות, וציוס הכפורים נחרצה הקצ"ה לישראל, ולמחרת התחילו צנדצת המשכן והוקס צאחד צניסן. (נ"ע טוצא, דילמא הכל כסדר, וצווי הקצ"ה למשה היה צארצעים ימים הראשונים, טרס עשותס העגל, וקודס דתו מההר עשו העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יוס הכפורים, שהיו ישראל מרוצס להקצ"ה, וכן הוס צהדיא צוזהר ויקהל, אשר על כן צצווי הקצ"ה כתיב מלת כל איש, דהיינו גס ערצ רצ, כמו שדרשו רצותינו ז"ל, איש איש, מלמד וכו', ומשה צצווי אמר לישראל, קחו מתתס דייקא, ולא מערצ רצ, לפי שהס גרמו צנזקין וק"ל): ככלתו. ככלתו, כתיב חסר, שנמסרה לו תורה צמתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה צומן מועט כזה. דצר אחר, מה כלה מתקשטת צכ"ד קשוטין, הן האמורים צספר ישעיה (ג, חכד), אף תלמיד חכס צריך להיות צקי צכ"ד ספרים: לדבר אתו. התקיס והמשפטים שצוללה המשפטים: לדבר אתו. מלמד שהיה משה שומע מפי הגצורה, וחוזרין ושונין את ההלכה שניהס יחד: לחת. לחת כתיב, שהיו שתינ שוות:

(1) כי בשש משה. כתרגמו לשון איחור, וכן צ קַשֶׁר קצָו (שופטים ה, כח), וַיִּחִילוּ עד צוש (שס ג, כה), כי כשעלה משה להר אמר להס, לסקו ארצעים יוס אני צא צתוך ו' שעות, כצבורים הס שצאות יוס שעלה מן המנין הוס, והוס אמר להס שלמים, ארצעים יוס ולילו עמו, ויוס עלייתו אין לילו עמו, שהרי צו' צסיון עלה, נמלא יוס ארצעים צשצעה עשר צתמו, צ"ו צא השטן וערצצ את העולם, והרעה דמות חשך וצפלה וערצוציא, לומר ודאי מת משה לכך צא ערצוציא לעולם, אמר להס מת משה שכצר צאו שס שעות ולא צא וכו', כדאימא צמסכת שצת (פט). ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ציוס המעונן, צין קודס חצות צין לאחר חצות, שהרי לא ירד משה עד יוס המחרת, שנאמר וַיִּשְׁפִּימוּ מִמִּתְקַרֵּת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת: אשר ילכו לפנינו. אלהות הרצה איוו להס: כי זה משה האיש. כמין דמות משה הרעה להס השטן, שנושאים אותו צאוויר רקיע השמים: אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך אשר נעלה צה, עתה צריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו:

<p>3 And all the people broke off the golden rings which were in their ears, and brought them unto Aaron.</p>	<p>וַיִּתְּפְּקוּ כָּל-הָעָם אֶת-נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל-אַהֲרֹן:</p> <p>וּפָרִיקוּ כָּל עֲמָא יֵת קִדְשִׁי דְּבִאוּדְנִיָּהוֹן וַאֲתִיאוּ לְנֵת אֶהֱרֹן:</p>	<p>3 וַיִּתְּפְּקוּ כָּל-הָעָם אֶת-נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל-אַהֲרֹן:</p>
<p>4 And he received it at their hand, and fashioned it with a graving tool, and made it a molten calf; and they said: 'This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'</p>	<p>וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p> <p>וַנְּסִיב מִיָּדָהוֹן וַצַּר יִתִּיה בְּזִיפָא וְעִבְדִּיה עֵיגֵל מִחֻכָּא וַאֲמָרוּ אֵלֵינוּ דְּחִלְתָּד יִשְׂרָאֵל דְּאֶסְקוּדָּא מֵאֶרֶעא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>4 וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>5 And when Aaron saw this, he built an altar before it; and Aaron made proclamation, and said: 'To-morrow shall be a feast to the LORD.'</p>	<p>וַיַּרְא אַהֲרֹן נִיבָן מִזִּבְחָת לִפְנֵיָו וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חָג קָדָשׁ יִּי מָחָר:</p> <p>וַחֲזָא אֶהֱרֹן וּבְנָא מִדְּבַחָא קִדְמוּהִי וַקְרָא אַהֲרֹן וַאֲמַר חָגָא קָדָשׁ יִי מָחָר:</p>	<p>5 וַיַּרְא אַהֲרֹן נִיבָן מִזִּבְחָת לִפְנֵיָו וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חָג לַיהוָה מָחָר:</p>
<p>6 And they rose up early on the morrow, and offered burnt-offerings, and brought peace-offerings; and the people sat down to eat and to drink, and rose up to make merry.</p>	<p>וַיִּשְׁכְּימוּ מִמֹּחֲרֹת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׂוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתֹּי וַיִּקְמוּ לַצַּחֲקָה: (פ)</p> <p>וַאֲקִדְמוּ בְּיוֹמָא דְּבַתְרוּהִי וַאֲסִיקוּ עֲלֵהוֹן וַקְרִיבוּ נֶכְסִין וַאֲסַחֵר עֲמָא לְמִיכַל וּלְמִשְׁתֵּי וַקְמוּ לְחִיכָא:</p>	<p>6 וַיִּשְׁכְּימוּ מִמֹּחֲרֹת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׂוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתֹּי וַיִּקְמוּ לַצַּחֲקָה: (פ)</p>
<p>7 And the LORD spoke unto Moses: 'Go, get thee down; for thy people, that thou broughtest up out of the land of Egypt, have dealt corruptly;</p>	<p>וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר קֵד דְּרֹד בִּי שְׁתַּת עִמָּךְ אֲשֶׁר הֵעֲלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p> <p>וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה אֵיזִיל חֹזַת אֲרֵי חֲבִיל עִמָּךְ דְּאֶסִּיקְתָּא מֵאֶרֶעא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>7 וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר קֵד דְּרֹד בִּי שְׁתַּת עִמָּךְ אֲשֶׁר הֵעֲלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>

(2) באזני נשיכם. אמר אהרן כלבו, הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן, שמא יתעכז הדצר, ובתוך כך יצא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן: פרקו. לשון לווי, מגזרת פרק ליחיד, כמו ברכו מגזרת ברכ: (3) ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנטלו מאזניהם נמלאו הם מפורקים מנזמיהם, דישקריי"ר בלע"ז (ענטלאזטעט): את נזמי. כמו מנזמי, כמו פלאטי קת העיר (שמות ט, כט), מן העיר: (4) ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו בשני פנים, האחד ויצר לשון קשירה, בחרט לשון סודר, כמו והמטפחות והקריטים (ישעיה ג, כב), ויצר פקדים פקס פשני קריטים (מלכים ב, כג). והב' ויצר לשון זרה, בחרט כלי אומנות הזורפין שחורצין וחורטין בו זרות זוהב, כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו וקחב עֲלֵינוּ דְּקִדְשָׁא לְנוֹשׁ (ישעיה ח, א), וזהו שחרס אונקלים וצר יתיה צזיפא, לשון זיוף הוא, כלי אומנות שחורצין בו זהב אותיות ושקדים שקורין בלע"ז ניי"ל (גראבשטיכל), ומויפין על ידו חותמות: עגל מסכה. כיון שהשליכו לאור צפור, באו מכשפי ערצ רצ שעלו עמהם ממזרים ועשאוהו בכשפים, ויש אומרים מיכה היה שם, שיצא מתוך דמוסי בנין שנתמעך בו במזרים (סנהדרין קא:), והיה צידו שם וטם, שכתב בו משה עלה שור עלה שור להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הפור, ויצא העגל: מסכה. לשון מתכת. דצר אחר, קכ"ה קנטרין והב' היו בו, כגימטריא של מסכה: אלה אלהיך. ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערצ רצ שעלו ממזרים הם שנקללו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריו: (5) וירא אהרן. שהיה ברוח חיים, שנאמר צטצנית שור אכל עשצ (תהלים קו, כ), וראה שהצליח מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחות לגמרי: ויבן מזבחה. לדחות: ויאמר חג לה' מחר. ולא היום, שמא יצא משה קודם שיעבדוהו, זה פשוטו. ומדרשו בויקרא רבה (י, א), דצרים הרבה ראה אהרן, ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן (לשון בינה) מזבח לפניו, ויבן מזבח לפניו, ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הסרחון ולא בהם, ועוד ראה ואמר, אם הם בונים את המזבח, זה מציא צרור זה מציא אבן ונמצאת מלאכת עשויה בצת אחת, מתוך שאני בונה אותה ומתעצל במלאכתי, בין כך ובין כך משה בא: חג לה'. כלבו היה לשמים, בטוח היה שיצא משה ויעבדו את המקום: (6) וישכימו. השטן זרזם כדי שיחטאו: לצחק. יש צמשמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר לִצְחָק צִי (בראשית לט, יז), ושפיכות דמים, כמו שנאמר יקומו גא הנקרים וישחקו לפגניו (שמואל ב, ז, יד), אף כאן נהרג חור: (7) וידבר. לשון קושי הוא, כמו ויצר אפס קשות (בראשית מז, ז): לך רד. רד מגדולתך, לא נתתי לך

- they have turned aside quickly
out of the way which I
8 commanded them; they have
made them a molten calf, and
have worshipped it, and have
sacrificed unto it, and said: This
is thy god, O Israel, which
brought thee up out of the land
of Egypt.'
- 9 And the LORD said unto Moses:
'I have seen this people, and,
behold, it is a stiffnecked people.
- 10 Now therefore let Me alone, that
My wrath may wax hot against
them, and that I may consume
them; and I will make of thee a
great nation.'
- 11 And Moses besought the LORD
his God, and said: 'LORD, why
doth Thy wrath wax hot against
Thy people, that Thou hast
brought forth out of the land of
Egypt with great power and with
a mighty hand?
- 12 Wherefore should the Egyptians
speak, saying: For evil did He
bring them forth, to slay them in
the mountains, and to consume
them from the face of the earth?
Turn from Thy fierce wrath, and
repent of this evil against Thy
people.
- 13 Remember Abraham, Isaac, and
Israel, Thy servants, to whom
Thou didst swear by Thine own
self, and saidst unto them: I will
multiply your seed as the stars of
heaven, and all this land that I
have spoken of will I give unto
your seed, and they shall inherit
it for ever.'
- סָרוּ מִהֵרָא מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסִּכָּה
וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לוֹ וַיִּזְבְּחוּ־לֹ
וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּהָ אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר הֵעֲלִינוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
רָאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה
עַם־קָשָׁה־עֶרְףָּהוּא:
- וְעַתָּה תַּנִּיחָה לִּי וַיִּחַר־אַפִּי
בָּהֶם וְאֶכְלֶם וְאַעֲשֶׂה אוֹתָךְ
לְגוֹי גָּדוֹל:
- וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה
אֵלֶיהֶו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה
יִחַרְתָּ אַפְּךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר
הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח
גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:
- לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר
בְּרָעָה הוֹצִיאָם לְהַרְגֵם אַתֶּם
בְּהָרִים וּלְכַלֹּתָם מֵעַל פְּנֵי
הָאֲדָמָה שׁוּב מִחֲרוֹן אַפְּךָ
וְהִנָּחֵם עַל־הַרָעָה לְעַמְּךָ:
- אֲדַכֵּר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ דִּקְוִיתָמָתָא
לְהוֹן בְּמִימְרֶךָ וּמַלִּילָתָא
עֲמָהוֹן אֶסְגִּי יָת בְּנִיכּוֹן
כְּכּוֹכְבֵי שָׁמַיָא וְכָל אֲרֻעָא
הָדָא דְאִמְרִית אֵתִין
לְבְנִיכּוֹן וַיַּחֲסֶנוּן לְעֵלָם:
- זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וּתְדַבֵּר
אֵלֶּהֶם אֲרַבָּה אֶת־זֶרְעֶכֶם
כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ
הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵתִין
לְזֶרְעֶכֶם וְנָחֲלוּ לְעֵלָם:

גדולה אלא שצזילים (זכרות לז.), בזאתה שעה נתגדה משה מפי צית דין של מעלה: שחת עמך. שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערצ רצ שקבלת מעצמך גיירחס, ולא נמלכת צי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו:

(9) קשה עורף. מחזירין קשי ערפס לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע:

(10) הניחה לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמו"ר מז, י):

(11) למד ה' יחרה אפך. כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור בגבור:

(12) והנחם. התעשת מחשבה אחרת להיטיב להם: על הרעה. אשר חשבת להם:

- 14 And the LORD repented of the evil which He said He would do unto His people. וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל-הַתְּרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: (פ) וַתָּב יי מִן בִּשְׁתָּא דְּמַלְלִי לְמַעַבְד לְעַמִּיה:
- 15 And Moses turned, and went down from the mount, with the two tables of the testimony in his hand; tables that were written on both their sides; on the one side and on the other were they written. וַיָּפֶן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן-הָהָר וּשְׁנֵי לַחֹת הָעֵדוּת בְּיָדוֹ לַחֹת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבְרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים: וְאַחַפְּנִי וּנְחַת מֹשֶׁה מִן שׁוּרָא וַתְּרִין לוֹחֵי סְהַדוּתָא בִּידֵיהּ לוֹחֵי כְּתִיבִין מִתְּרִין עֲבְרֵיהוֹן מִכָּא וּמִכָּא אֲנֹן כְּתִיבִין:
- 16 And the tables were the work of God, and the writing was the writing of God, graven upon the tables. וַתִּלְחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְהַמְּכָתֵב מִכְּתַב אֱלֹהִים הוּא חָרוּת עַל-הַלֹּחֹת: וְלוֹחֵינָא עוּבְדָא דִּי אֲנֹן וּכְתָבָא כְּתָבָא דִּי הוּא מְפָרֵשׁ עַל לוֹחֵינָא:
- 17 And when Joshua heard the noise of the people as they shouted, he said unto Moses: 'There is a noise of war in the camp.' וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת-קוֹל הָעָם בִּרְעָה וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה: וּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ ית קל עמָא כַּד מִיַּבְּבִין וַאֲמַר לְמֹשֶׁה קל קרָבָא בַּמִּשְׁרִיתָא:
- 18 And he said: 'It is not the voice of them that shout for mastery, neither is it the voice of them that cry for being overcome, but the noise of them that sing do I hear.' וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חִלּוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שְׁמַע: וַאֲמַר לָא קל גְּבַרִין דְּנִצְחִין בַּקְרָבָא וְאַף לָא קל חִלְשִׁין דְּמַתְּבַרִין קל דְּמַחֲיָבִין אֲנָא שְׁמַע:
- 19 And it came to pass, as soon as he came nigh unto the camp, that he saw the calf and the dancing; and Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hands, and broke them beneath the mount. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הָעֵגֹל וּמַחֲלֵל וַיַּחֲרֹאֵף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת-הַלֹּחֹת וַיִּשְׁבֶּר אֹתָם תַּחַת הָהָר: וַתְּהִי כַּד קָרַב לְמִשְׁרִיתָא וַחֲזָא ית עֵגֹלָא וַחֲנֻגִין וַתְּקִיף רִיגְזָא דְּמֹשֶׁה וַרְמָא מִיָּדוֹהִי ית לוֹחֵינָא וַתְּבַר יַתְּהוֹן בְּשַׁפּוּלֵי שׁוּרָא:

- (13) זכור לאברהם. אס עצרו על עשרת הדצרות, אצרהם אציהם נתנסה בעשר נסיונות ועדיין לא קבל שכרו, תנהו לו ויאלו עשר בעשר: לאברהם ליצחק ולישׂראל. אס לשרפה הס, זכור לאצרהם שמסר עצמו להשרף עליך זאור כשדים, אס להריגה, זכור ליצחק שפסגט זוארו לעקידה, אס לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן (שמו"ר מד, ה), ואס אינן נזולין בזכותן, מה אמה אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול, ואס כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך, קל וחמר לכסא של רגל אחד (זרכות לז). אשר נשבעת להם בך. לא נשבעת להם דזכר שהוא כלה, לא בשמים ולא בזכר, לא בהרים ולא בגבעות, אלא בך, שאמה קיים ושצועתך קיימת לעולם, שאמר צי נשבעתי קאס ה' (זראשית כז, טז), וליצחק נאמר, וְהַקִּימוֹתִי אִתְּ הַשְּׂבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ (שם כו, ג), וליעקב נאמר אֲנִי אֶל שְׂדֵי פָּרָה וְרִגְזָה (שם לה, יא), נשבע לו זאל שדי:
- (15) משני עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (שבת קד).
- (16) מעשה אלהים המה. כמשמעו, הוא זכזכדו עשאן. דצר אחר, כאדם האומר לחצרו כל עסקיו של פלוני זמלאכה פלונית, כך כל שעשועיו של הקב"ה בתורה: חרות. לשון חרט וחרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק, אנטוליי"ר זלע"ז (איינשניידען):
- (17) ברעה. זהו מריעים ושומחים וזוחקים:
- (18) אין קול ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניית גבורים הזועקים נזחון, ולא קול חלשים שזועקים וי, אונים: קול ענות. קול חרופין וגדופין, המענין את נפש שומען כשאמרין לו:
- (19) וישלך מידו וגו'. אמר, מה פסח שהוא אחד מן המצות, אמרה תורה כל זן נכר לא יאכל זו, התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואחננה להם: תחת ההר. לרגלי ההר:

- 20 And he took the calf which they had made, and burnt it with fire, and ground it to powder, and strewed it upon the water, and made the children of Israel drink of it. וַיִּקַּח אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֶן עַד דְּהוּה דָּק וַיִּזְרַע־עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
- 21 And Moses said unto Aaron: 'What did this people unto thee, that thou hast brought a great sin upon them?' וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מַה־עָשִׂיתָ לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי־הֵבֵאתָ עָלָיו חַטָּאת גְּדֹלָה:
- 22 And Aaron said: 'Let not the anger of my lord wax hot; thou knowest the people, that they are set on evil.' וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן לֹא יתְקַף רוּחִי וְרַבּוֹנִי אֶת־יָדְעָתָּ יְיָ עַמָּא אֲרִי בְּבִישׁ הוּא: בָּרַע הוּא:
- 23 So they said unto me: Make us a god, which shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him. וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מִמִּצְרָיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:
- 24 And I said unto them: Whosoever hath any gold, let them break it off; so they gave it me; and I cast it into the fire, and there came out this calf.' וַיֹּאמֶר לָהֶם לְמִי זֶהָב הִתְפַּרְקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וְאִשְׁלַכְהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה:
- 25 And when Moses saw that the people were broken loose—for Aaron had let them loose for a derision among their enemies— וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַתָּה אַהֲרֹן לְשִׂמְצָה בְּקִמְיָהֶם:
- 26 then Moses stood in the gate of the camp, and said: 'Whoso is on the LORD'S side, let him come unto me.' And all the sons of Levi gathered themselves together unto him. וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלָי וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי:

(20) ויזר. לשון נפוך, וכן יזורה על נוה גפרית (איזיז, טו), וכן פי חָס מְזִכָּה הַקָּשָׁת (משלי א, יז), שזרין זה דגן וקטניות: וישק את בני ישראל. נמכרין לצדקס כסוּטות, שלש מימות נדונו שם, אס יש עדים והתראה, צסיף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרובין, עדים בלא התראה, צמגפה, שנאמר וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם, לא עדים ולא התראה, צהדרוקן (יומא סו:), שצדקוס המים ונצו צטניהם:

(21) מה עשה לך העם. כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תצא עליהם חטא זה:

(22) כי ברע הוא. צדך רע הס הולכין חמיד, וצנסינות לפני המקום:

(24) ואמר להם. דבר אחד, למי זה צלצד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לו: ואשלכהו באש. ולא ידעתי שיצא העגל הזה, וינא:

(25) פרוע. מגולה, נחגלה שמזו וקלונו, כמו ופרע אֶת ראש האֶשָּׁה (צמדבר ה, יח): לשמצה בקמיהם. להיות להם הדבר הזה לגנות צפי כל הקמים עליהם:

(26) מי לה' אלי. יצא אלי: בני לוי. מכאן שכל השצט כשר (יומא שס):

- And he said unto them: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Put ye every man his sword upon his thigh, and go to and fro from gate to gate throughout the camp, and slay every man his brother, and every man his companion, and every man his neighbour.'
- 27 וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמוּ אִישׁ-חַרְבּוֹ עַל-יָרְכּוֹ עִבְרוּ וְשִׁבּוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר בְּמַחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ-אֶת-אֲחִיו וְאִישׁ-אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ-אֶת-קָרְבּוֹ:
- And the sons of Levi did according to the word of Moses; and there fell of the people that day about three thousand men.
- 28 וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-לֵוִי כְדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן-הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:
- And Moses said: 'Consecrate yourselves to-day to the LORD, for every man hath been against his son and against his brother; that He may also bestow upon you a blessing this day.'
- 29 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מָלְאוּ יְדֵכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בָּבְנוּ וּבְאֲחָיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה:
- And it came to pass on the morrow, that Moses said unto the people: 'Ye have sinned a great sin; and now I will go up unto the LORD, peradventure I shall make atonement for your sin.'
- 30 וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חַטָּאת גְּדֹלָה וַעֲתִידָה אֶעֱלֶה אֶל-יְהוָה אוּלַי אֲכַפֵּרָה בְּעֵד חַטָּאתְכֶם:
- And Moses returned unto the LORD, and said: 'Oh, this people have sinned a great sin, and have made them a god of gold.'
- 31 וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חַטָּאת גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:
- Yet now, if Thou wilt forgive their sin—; and if not, blot me, I pray Thee, out of Thy book which Thou hast written.'
- 32 וַעֲתִידָה אִם-תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם-אֵין מִחְנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:
- And the LORD said unto Moses: 'Whosoever hath sinned against Me, him will I blot out of My book.'
- 33 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא-לִי אֶמְחִנִּי מִסִּפְרִי:

(27) כה אמר וגו'. והיכן אמר, זַכָּה לְאֵלֵהִים יִתְקַם (שמות כז, יט), כך שנויה במכילתא (פסחא פי"ז): אחריו.

מאמו, והוא ישראל:

(29) מלאו ידכם. אתם ההורגים אותם, בדבר זה תחנכו להיות כהנים למקום: כי איש. מכס ימלא ידו בצנו וצאחיו:

(30) אכפרה בעד חטאתכם. אשים כופר וקנוס וסמימה לנגד חטאתכם, להצדיל צנייכם וצין החטא:

(31) אלחי וזהו. אחי הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו (יומא פו: ברכות לב:). משל למלך, שהיה מאכיל את צנו ומקשטו, ותולה לו כיס צלוארו ומעמידו בפתח בית זונות, מה יעשה הצן שלא יחטא (ברכות ס:):

(32) ועתה אם תשא חטאתם. הרי טוב, איני אומר לך מחני: ואם אין מחני. וזה מקרא קצר, וכן הרבה: מספרך. מכל התורה כולה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לזקש עליהם רחמים:

34	And now go, lead the people unto the place of which I have spoken unto thee; behold, Mine angel shall go before thee; nevertheless in the day when I visit, I will visit their sin upon them.'	ועתה לך נחה את-העם וכן איזל דבר ית עמא אל אשר-דברתי לך הנה מלאכי ילך לפניך וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם:	34
35	And the LORD smote the people, because they made the calf, which Aaron made.	ויגף יהוה את-העם על אשר עשו את-העגל אשר עשה אהרן: (ס)	35
XXXIII	And the LORD spoke unto Moses: 'Depart, go up hence, thou and the people that thou hast brought up out of the land of Egypt, unto the land of which I swore unto Abraham, to Isaac, and to Jacob, saying: Unto thy seed will I give it—	וידבר יהוה אל-משה לך עלה מזה אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים אל-הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה:	XXXIII
2	and I will send an angel before thee; and I will drive out the Canaanite, the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite—	ואשלח לפניך מלאך ואת-הכנעני ואת-האמורי והחיתי והפריזי והיבوسی:	2
3	unto a land flowing with milk and honey; for I will not go up in the midst of thee; for thou art a stiffnecked people; lest I consume thee in the way.'	אל-ארץ זבת חלב ודבש כי לא אעלה בקרבך כי עם קשה-עורף אתה פן-אכלך בקרבך:	3
4	And when the people heard these evil tidings, they mourned; and no man did put on him his ornaments.	וישמע העם את-הדבר הרע הזה ויתאבלו ולא שמו עדין עליהם:	4

(34) אל אשר דברתי לך. יש כאן לך חלל דבור במקום אליך, וכן לדבר לו על אדוניהו (מלכים-א ז, יט): הנה מלאכי. ולא אני: וביום פקדי וגו'. עמה שמעתי אליך מכלותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות, ואין פורענות צאה על ישראל שאין זה קצת מפרעון עון העגל:

(35) ויגוף ה' את העם. מיסה בידי שמים, לעדים בלא התראה:

(1) לך עלה מזה. ארץ ישראל גבוה מכל הארצות, לכן נאמר עלה. דבר אחר, כלפי שאמר לו בשעת הכעס לך רד, אמר לו בשעת רצון לך עלה: אתה והעם. כאן לא אמר ועמך:

(2) וגרשתי את הכנעני וגו'. ששה אומות הן, והגרשתי עמך ופנה מפניהם מאליו:

(3) אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך. לכן אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך: כי עם קשה עורף אתה. וכששכינתי בקרבכם ואתם ממרים בי, מרצה אני עליכם זעם: אבלך. לשון כליון:

(4) הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדין. כתרים שניתנו להם בחורב כשאמרו נעשה ונשמע (שם פח):

<p>And the LORD said unto Moses: 'Say unto the children of Israel: 5 Ye are a stiffnecked people; if I go up into the midst of thee for one moment, I shall consume thee; therefore now put off thy ornaments from thee, that I may know what to do unto thee.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתוֹן עִם קָדְלִי שָׁעָה חֲדָא אֶסְלִיק שְׂכִינָתִי מִבֵּינְךָ וְאֶשְׁחַדֶּנְךָ וְכַעַן אֶעֱד תַּקְוֹן זִינָךְ מִנֶּךָ גְּלִי קִדְמִי מָא אֶעֱבִיד לָךְ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם 5 עִם־קִשָּׁה־עֹרֶף רָגַע אֶחָד אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ וְכִלְיתִיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדִיךָ מֵעֲלֶיךָ וְאִדְעָה מָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ:</p>
<p>And the children of Israel 6 stripped themselves of their ornaments from mount Horeb onward.</p>	<p>וַאֲעֲדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת תַּקְוֹן זִינָהוֹן מִפְּחוּרָא דְּחוּרֵב:</p>	<p>6 וַיִּתְּנֻצְלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדִיָּם מֵהָר חוֹרֵב:</p>
<p>Now Moses used to take the tent and to pitch it without the camp, 7 afar off from the camp; and he called it The tent of meeting. And it came to pass, that every one that sought the LORD went out unto the tent of meeting, which was without the camp.</p>	<p>וּמֹשֶׁה נָסִיב יֵת מִשְׁכְּנָא וּפְרָסִיהּ לִיהּ מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא אַרְחִיק מִן מִשְׁרִיתָא וְקָרִי לִיהּ מִשְׁכַּן בֵּית אוֹלָפְנָא וְהָיוּ כָל דְּתַבַּע אוֹלָפֵן מִן קֳדָם יְיָ נָפִיק לְמִשְׁכַּן בֵּית אוֹלָפְנָא דְּמִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא:</p>	<p>7 וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וַנִּטְהֶלֶל לָו מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הִרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָל־מִבְּקֵשׁ יְהוָה יָצָא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:</p>
<p>And it came to pass, when Moses 8 went out unto the Tent, that all the people rose up, and stood, every man at his tent door, and looked after Moses, until he was gone into the Tent.</p>	<p>וְהָיוּ כָּד נָפִיק מֹשֶׁה לְמִשְׁכְּנָא קִיּוּמִין כָּל עַמָּא וּמִתְעַדִּין גְּבַר בְּתַרְע מִשְׁכְּנֵיהּ וּמִסְתַּכְּלִין אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד דְּעָלִיל לְמִשְׁכְּנָא:</p>	<p>8 וְהָיָה כַּצֵּאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָל־הָעָם וַיַּצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֱלוֹ וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֱלָה:</p>
<p>And it came to pass, when Moses 9 entered into the Tent, the pillar of cloud descended, and stood at the door of the Tent; and [the LORD] spoke with Moses.</p>	<p>וְהָיוּ כָּד עָלִיל מֹשֶׁה לְמִשְׁכְּנָא נְחִית עַמּוּדָא דְּעַנְנָא וְקָאִים בְּתַרְע מִשְׁכְּנָא וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה:</p>	<p>9 וְהָיָה כִּבְּא מֹשֶׁה הָאֹהֱלָה יָרַד עַמּוּד הָעָנָן וַעֲמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וַדְּבַר עִם־מֹשֶׁה:</p>

(5) רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך. אם אעלה בקרבך ואחס ממרים צי בקשיות ערפכם, אזעום עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמי, שנאמר פָּצִי כְּמַעַט רָגַע עַד יַעֲבֹר זַעַם (ישעיה כו, כ), ואכלה אחכם, לפיכך טוב לכם שאשלה מלאך: ועתה. פורענות זו תלקו מיד, שחורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מה אעשה לך. בפקודת שאר העון, אני יודע מה שצלי לעשות לך:

(6) את עדים מהר חורב. את קְעָדִי שְׁהִיָּה צִידָם מֵהָר חוֹרֵב:

(7) ומשה. מאותו עון והלאה: יקח את האהל. לשון הווה הוא, לוקח אהלו ונוטתו מחוץ למחנה, אמר, מנודה לרב מנודה לחלמיד: הרחק. אלפים אמה, כענין שנאמר אֵךְ רָחוּק יְהִיָּה צִינִיקְס וְצִינִיקְס פֶּלְפִּיסִים אִמָּה פְּמָדָה (יהושע ג, ד): וקרא לו. והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למבקשי תורה: כל מבקש ה'. מכאן למבקש פני זקן, כמקצל פני שכינה: יצא אל אהל מועד. כמו יוצא. דבר אחר והיה כל מבקש ה', אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חזריהם אומרים להם הרי הוא צאָהלו של משה:

(8) והיה. לשון הווה: כצאת משה מן המחנה. ללכת אל האהל: יקומו כל העם. עומדים מפניו, ואין יושבין עד שנחמס מהם: והביטו אחרי משה. לשבח, אשרי ילוד אשה שכך מוצטח שהשכינה תכנס אחרי לפתח אהלו:

(9) ודבר עם משה. כמו ומדַּבֵּר עִם מֹשֶׁה. תרגומו ומְסַמְלָל עִם מֹשֶׁה, שהוא כבוד השכינה, כמו וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים (במדבר ז, פט), ואינו קורא מדבר אליו, כשהוא קורא מדבר פתרונו הקול מדבר בינו לבינו עֲלָמוּ, וההדיוט שומע מאליו, וכשהוא קורא מדבר, משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט:

- 10 And when all the people saw the pillar of cloud stand at the door of the Tent, all the people rose up and worshipped, every man at his tent door.
- 11 And the LORD spoke unto Moses face to face, as a man speaketh unto his friend. And he would return into the camp; but his minister Joshua, the son of Nun, a young man, departed not out of the Tent.
- 12 And Moses said unto the LORD: 'See, Thou sayest unto me: Bring up this people; and Thou hast not let me know whom Thou wilt send with me. Yet Thou hast said: I know thee by name, and thou hast also found grace in My sight.
- 13 Now therefore, I pray Thee, if I have found grace in Thy sight, show me now Thy ways, that I may know Thee, to the end that I may find grace in Thy sight; and consider that this nation is Thy people.'
- 14 And He said: 'My presence shall go with thee, and I will give thee rest.'
- וְרָאָה כָּל-הָעָם אֶת-עַמּוּד הָעָנָן עֹמֵד בַּתַּח הָאֹהֶל וְקָם כָּל-הָעָם וַהֲשִׁתַּחוּוּ אִישׁ בְּתַח אֹהֶלוֹ:
- וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פָּנִים אֶל-פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ וּשְׁבַל אֶל-הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁתַּחֲוֹתָיו יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: (פ)
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה רָאָה אֵתָּה אָמַר אֵלַי הֵעַל אֶת-הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת אֲשֶׁר-תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יִדְעִיתִי בְּשֵׁם וְגַם-מִצָּאתָ חֵן בְּעֵינַי:
- וְעַתָּה אִם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת-דַּרְכְּךָ וְאֶדְעֶךָ לְמַעַן אֲמַצָּא-חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאָה כִּי עֲמֻדָּה תִּהְיֶה:
- וַיֹּאמֶר פָּנֵי יִלְכוּ וַהֲנַחְתִּי לָךְ:

(10) והשתחוּו. לשכינה:

(11) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומתמלל עם משה: ושב אל המחנה. לאחר שנדצר עמו, היה שצ משה אל המחנה, ומלמד לזקנים מה שלמד, והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתכרו הלוחות (תענית כח:), וז"ל שרק את העגל וזן את החוטאים, וז"ל ע"ע, שנאמר ויהי ממקרת ויאמר משה אל העם וגו' (שמות לב, ל), ועשה שם ארבעים יום וקשקש רחמים, שנאמר ואתנפל לפני ה' וגו' (דברים ט, יח), ובראש חדש אלול נאמר לו ועלית בצקר אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם מי יום, שנאמר זהם וְאֶנְכִּי עֲמַדְתִּי בְּהָר פְּנִימִים בְּרָאשׁוֹנִים וגו' (שם י, ו), מה הראשונים בראון אף האחרונים בראון, אמור מעתה, אמצעיים היו בכם. ז"ל שתשרי נחלצה הקב"ה לישראל בשמחה וכלב שלם, ואמר לו למשה סלקתי קדקדך, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל ללוותו על מלאכת המשכן, ועשאוהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדצר עמו עוד, אלא מהלך מועד: ושב אל המחנה. תרגומו וְאֶנְכִּי עֲמַדְתִּי בְּהָר פְּנִימִים, לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין, וראה כל העם וזוהו, ונצבו וקיימין. והביטו, ומסתכלין. והשתחוּו, וקנְדִין. ומדרשו, ודבר ה' אל משה שישב אל המחנה, אמר לו אני בכם ואתה בכם, אם כן מי יקרבם:

(12) ראה אתה אומר אלי. ראה, תן עיניך ולבך על דבריך, אתה אומר אלי וגו' ואתה לא הודעתני וגו', ואשר אמרת לי הִנֵּה אֶנְכִּי עֲמַדְתִּי בְּהָר פְּנִימִים (שמות כג, כ), אין זו הודעה, שאין אני חפץ בה: ואתה אמרת ידעתיך בשם. הכרתיך משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי הִנֵּה אֶנְכִּי עֲמַדְתִּי בְּהָר פְּנִימִים וגו' וגם צָדַק יִצְחָק לְעוֹלָם (שם יט, ט):

(13) ועתה. אם אמת שמצאתי חן בעיניך, הודיעני נא את דרכיך, מה שכר אתה נותן למוצאי חן בעיניך: ואדעך למען אמצא חן בעיניך. ואדע בזו מדת תגמולך, מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך, ופתרון למען אמצא חן, למען אכיר כמה שכר מציאת חן: וראה כי עמך המצאית חן. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת אלה תעזוב, ראה כי עמך הם מקדם, ואם זהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי בעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (י, א), ואני ליישב המקראות על אופניהם ועל סדרם באתי:

- 15 And he said unto Him: 'If Thy presence go not with me, carry us not up hence. וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱלֹהִים אִם-לֹא אֶתְעַלְּנוּ מִזֶּה: הֲלֹכִים אַל-תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה: וַיֹּאמֶר קְדְמוֹהִי אִם לֹא תִשְׁכִּינֶנִּי מִהֶלְכָּא בֵּינָנָא לֹא תִסְקַנְנָא מִכָּא:
- 16 For wherein now shall it be known that I have found grace in Thy sight, I and Thy people? is it not in that Thou goest with us, so that we are distinguished, I and Thy people, from all the people that are upon the face of the earth? וּבִמָּה יִיָּדַע אֲפֹא כִי-מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמְּךָ הַלֵּוֹא בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ וּנְפַלְיֵנוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכָּל-הָעַם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה: (פ) וּבִמָּה יִיָּדַע אֲפֹא כִי-מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמְּךָ הַלֵּוֹא בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ וּנְפַלְיֵנוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכָּל-הָעַם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה גַם אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעָשֶׂה כִּי-מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינִי וְאֲדַעַךְ בְּשֵׁם: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה גַם אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעָשֶׂה כִּי-מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינִי וְאֲדַעַךְ בְּשֵׁם:
- 17 And the LORD said unto Moses: 'I will do this thing also that thou hast spoken, for thou hast found grace in My sight, and I know thee by name. וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵף יֵת פִּתְגָמָא הֲדִין דְּמִלִּילָתָא אַעבִיד אֲרִי אֲשַׁכְחָתָא רַחֲמִין קְדָמִי וּרְבִיתִךְ בְּשֵׁם: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵף יֵת פִּתְגָמָא הֲדִין דְּמִלִּילָתָא אַעבִיד אֲרִי אֲשַׁכְחָתָא רַחֲמִין קְדָמִי וּרְבִיתִךְ בְּשֵׁם:
- 18 And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory.' וַיֹּאמֶר הֲרָאֵנִי נָא אֶת-כְּבוֹדְךָ: וַיֹּאמֶר אַחֲזִינִי כֵעֵן יֵת יִקְרָךְ: וַיֹּאמֶר הֲרָאֵנִי נָא אֶת-כְּבוֹדְךָ: וַיֹּאמֶר אַחֲזִינִי כֵעֵן יֵת יִקְרָךְ:
- 19 And He said: 'I will make all My goodness pass before thee, and will proclaim the name of the LORD before thee; and I will be gracious to whom I will be gracious, and will show mercy on whom I will show mercy.' וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעבִיר כָּל-טוֹבִי עַל-פְּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנֵּיתִי אֶת-אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמִיתִי אֶת-אֲשֶׁר אֲרַחֵם: וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעבִיר כָּל-טוֹבִי עַל אַפְךָ וְאִקְרִי בְשֵׁם יְיָ קְדָמְךָ וְאֲחֹן לְמֵן דְּאֲחֹן וְרַחֲחִים עַל מֵן דְּאֲרַחֲחִים:
- 20 And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not see Me and live.' וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת-פָּנַי כִּי לֹא-יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחָי: וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת-פָּנַי כִּי לֹא-יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחָי:
- 21 And the LORD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock. וַיֹּאמֶר יְיָ הֵא אֶתֶר מְתוּשָׁן קְדָמִי וְתַתְּעִיד עַל טָבָא: וַיֹּאמֶר יְיָ הֵא אֶתֶר מְתוּשָׁן קְדָמִי וְתַתְּעִיד עַל טָבָא:

(14) ויאמר פני ילכו. כתרגומו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו ופניך הלכים בקרב (שמואל-צ יז, יא):

(15) ויאמר אליו. זו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה:

(16) ובמה יודע אפוא. יודע מציאת החן, הלא בלכתך עמנו, ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך עוד על אומות עובדי אלילים: ונפלינו אני ועמך. ונהיה מובדלים בדבר הזה מכל העם, כמו והפלה ה' צין מקנה ישראל וגו' (שמות ט, ד):

(17) גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתי עוד על עובדי אלילים אעשה, ואין דבריו של בלעם הרשע על ידי שריית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון ואלו דבר יגב (איוב ד, ז), שומעין על ידי שליח:

(18) ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו:

(19) ויאמר אני אעביר וגו'. הגיעה שעה שמראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה ורריך ללמדך סדר תפלה, שכשנזכרת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אחת שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הנור, ואחיה נפון מערה: וקראתי בשם ד' לפניך. ללמדך סדר בקשת רחמים, אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות (ראש השנה יז), הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענין, כי רחמי לא קלים: ודברתי את אשר אהיון. אהיון פעמים שארצה לחון: ורחמתי. עת שאחפוץ לרחם. עד כאן לא הבטיחו אלא עתים אענה ועתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו הנה קנכי פרת בריה, הבטיחו שאינן חוזרות ריקס (שם):

(20) ויאמר לא תוכל וגו'. אף כשאעביר כל טובי על פניך, איני נותן לך רשות לראות את פני:

<p>22 And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by.</p>	<p>וְהָיָה בַּעֲבֹר כְּבוֹדִי וְשִׁמְתִּידָהּ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁכַּתִּי כְּפִי עָלֶיךָ עַד-עָבְרִי:</p> <p>וְיִהְיֶה בְּמַעְבְּרִי יָקָרִי וְאֶשְׁוִינֶךָ בְּמַעְרַת טָנָא וְאֶגִּין בְּמִימְרֵי עָלֶיךָ עַד דְּאֶעְבֵּר:</p>	<p>22</p>
<p>23 And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen.</p>	<p>וְהִסְרַתִּי אֶת-כְּפִי וְרָאִיתָ אֶת-אֲחֹרַי וּפָנִי לֹא יֵרָאוּ: (פ) (ספּק פרשה סתומה בכתר ארם צובה)</p> <p>וְאֶעְדִּי יָת דְּבִרַת יָקָרִי וְתַחֲזִי יָת דְּבִתְרִי וְדִקְדַּמִּי לֹא יִתְחַזֵּן:</p>	<p>23</p>
<p>XXXIV And the LORD said unto Moses: 'Hew thee two tables of stone like unto the first; and I will write upon the tables the words that were on the first tables, which thou didst break.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פֶּסֶל-לָךְ שְׁנֵי-לֶחֶת אֲבָנִים כְּרֹאשֵׁינִים וְכַתְּבֵתִי עַל-הַלְּחָת אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלְּחָת הָרִאשִׁינִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:</p> <p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה פֶּסֶל לָךְ תְּרִין לִוְחֵי אֲבָנִיָּא כְּקִדְמָאִי וְאֶכְתּוּב עַל לִוְחֵיָא יָת פִּתְגָמֵיָא דְּהָיוּ עַל לִוְחֵיָא קִדְמָאִי דִּתְבַרְתָּא:</p>	<p>חמישי</p>
<p>2 And be ready by the morning, and come up in the morning unto mount Sinai, and present thyself there to Me on the top of the mount.</p>	<p>וְהָיָה נָכוֹן לִבְקֹר וְעֹלִיתָ בְּבֹקֶר אֶל-הָהָר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל-רֹאשׁ הָהָר:</p> <p>וְהָיָה זְמִין לְצַפְרָא וְתַסַּק בְּצַפְרָא לְטוּרָא דְּסִינַי וְתַתַּעֲמֵד קִדְמִי תַּמָּן עַל רִישׁ טוּרָא:</p>	<p>2</p>
<p>3 And no man shall come up with thee, neither let any man be seen throughout all the mount; neither let the flocks nor herds feed before that mount.</p>	<p>וְאִישׁ לֹא-יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם-אִישׁ אֶל-יָרֵא בְּכָל-הָהָר גַּם-הַצֹּאֵן וְהַבֹּקֶר אֶל-יָרְעוּ אֶל-מוֹל הָהָר הַהוּא:</p> <p>וְאִנְשׁ לֹא יִסַּק עִמָּךְ וְאִף אִנְשׁ לֹא יִתְחַזֵּי בְּכָל טוּרָא אִף עֶגְלָא וְתוֹרֵי לֹא יִרְעוּן לְקַבִּיל טוּרָא הַהוּא:</p>	<p>3</p>

(21) הנה מקום אתי. זהו אשר אני מדבר עמך תמיד, יש מקום מוכן לי ללכתך שאתמיך שם שלא תזוק, ומשם תראה מה שתרצה, וזו פשוטו. ומדרשו, על מקום שהשינה שם מדבר, ואומר המקום אתי ואינו אומר אני במקום, שהקב"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו:

(22) בעבור כבודי. כשאעבור לפניך: בנקרת הצור. כמו העיני הַלְּנָשִׁים הָהֵם פִּנְקָר (במדבר טז, יד), יקרוּהָ עֶרְצִי נָחַל (משלי ל, יז), לְנִי קָרָשִׁי וְשִׁמְתִּי מֵיָם (ישעיה לז, כה), גזרה אחת להם: נקרת הצור. כריית הנזר: ושכוחי כפי. מכאן שנחנה רשות למחצלים לחצל (ת"כ פ' ויקרא), ותרגומו וְאֶגִּין בְּמִימְרֵי, כנוי הוא לדרכך כבוד של מעלה, שאינו צריך לסוכך עליו צדק ממש:

(23) והסרותי את כפי. וְאֶעְדִּי יָת דְּבִרַת יָקָרִי, כשתסתלק הנהגת כבודי מכנגד פניך, ללכת משם ולהלך: וראית את אחורי. הראהו קשר של תפילין:

(1) פסל לך. הראהו מחצב סנפיריניון מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרצה: פסל לך. אתה שצרת הראשונות, אתה הפסל לך אחרות, משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר, אם יאמר המלך להורגה, אומר לו עדיין אינה אשתך, בדק המלך ומצא שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נחרצה לה, אמר לו שושבינה, כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה הראשונה, אמר לו המלך, אתה קרעת אותה, אתה קנה לה נייך אחר ואני אכתוב לה כתובת ידי, כן המלך זה הקצ"ה, השפחות אלו ערצ רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקצ"ה אלו ישראל, לכך נאמר פסל לך:

(2) נכון. מוזמן:

(3) ואיש לא יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו צתשואות וקולות וקהלות, שלטה בהן עין רעה, אין לך יפה מן הלניעות:

<p>And he hewed two tables of stone like unto the first; and</p> <p>4 Moses rose up early in the morning, and went up unto mount Sinai, as the LORD had commanded him, and took in his hand two tables of stone.</p>	<p>וַיִּפְסֹל שְׁנֵי לֶחֶת אֲבָנִים כַּקֶּדְמָאִי וְאֶקְדִּים מֹשֶׁה בַּצֹּפֶרָא וּסְלִיק לְטוֹרָא דְּסִינֵי כְּמָא דְּפִקִּיד יְיָ יְהִיָּה וְנָסִיב בִּידֵיהּ תְּרִין לִוְחֵי אֲבָנִיָּא:</p>	<p>וַיִּפְסֹל שְׁנֵי לֶחֶת אֲבָנִים כַּקֶּדְמָאִי וְנִשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַּבֶּקֶר וַיַּעַל אֶל-הָרַי סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לֶחֶת אֲבָנִים:</p>
<p>And the LORD descended in the cloud, and stood with him there, and proclaimed the name of the LORD.</p>	<p>וַאֲתַגְלִי יְיָ בַּעֲנָנָא וְאִתְעַתֵּד עִמָּיהּ תַּמָּן וַיִּקְרָא בְּשֵׁמָא דִּיֵּי:</p>	<p>וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְנַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:</p>
<p>And the LORD passed by before him, and proclaimed: 'The LORD, the LORD, God, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth;</p>	<p>וְאִעֲבַר יְיָ שְׁכִינְתִּיהּ עַל אִפּוּהִי וַיִּקְרָא יְיָ אֱלֹהֵא רַחֲמָנָא וְרַחֲמָנָא מְרַחֵם רַגִּז וּמְסֻגִּי לְמַעַבְדָּא טָבוֹן וְקָשׁוּט:</p>	<p>וַיַּעֲבֹר יְהוָה אֶל-פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהֵי רַחוּם וְרַחוּן אַרְךָ אַפַּיִם וְרַב-חֶסֶד וְאֱמֶת:</p>
<p>keeping mercy unto the thousandth generation, forgiving iniquity and transgression and sin; and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the children's children, unto the third and unto the fourth generation.'</p>	<p>נָטִיר טִיבוֹ לְאַלְפֵי דְרִין שְׁבִיק לְעוֹן וְלַמְּרוֹד וְלַחֻבִּין סִלַּח לְדִתְיָבִין לְאִרְיֵיהּ וְלִדְלָא תִּיבִין לֹא מְזַכֵּי מַסְעַר חֻבֵּי אֲבָהִין עַל בְּנֵין וְעַל בְּנֵי בְנֵין מְרַדִּין עַל דֶּר תְּלִיתָאִי וְעַל דֶּר רַבִּיעָאִי:</p>	<p>נָצַר (בספרי תימן נצר בנוין רגילה) חֶסֶד לְאַלְפִים נִשְׂא עוֹן וּפָשַׁע וְחַטָּאת וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה פֶקֶדוֹ עוֹן אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בְּנֵי בָנִים עַל-שְׁלֹשִׁים וְעַל-רַבְעִים:</p>
<p>And Moses made haste, and bowed his head toward the earth, and worshipped.</p>	<p>וְאַחֲרֵי מֹשֶׁה וְכָרַע עַל אֲרֶעָא וּסְגִיד:</p>	<p>וַיַּמְהָר מֹשֶׁה וַיִּקְדֵּ אֶרְצָהּ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:</p>
<p>And he said: 'If now I have found grace in Thy sight, O Lord, let the Lord, I pray Thee, go in the midst of us; for it is a stiffnecked people; and pardon our iniquity and our sin, and take us for Thine inheritance.'</p>	<p>וְאָמַר אִם כְּעַן אֲשַׁכְחִית רַחֲמִין קְדָמָךְ יְיָ תַּתְּקֵךְ כְּעַן שְׁכִינְתָא דִּיֵּי בִּינָנָא אַרְי עִם קָשִׁי קָדָל הוּא וְתִשְׁבּוֹק לְחֻבְבָּנָא וְלַחֲטָאנָא וְתִתְקַנְנָנָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אִם-נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יִלְדָּנָא אֲדֹנָי בְּקִרְבִּנִי כִּי עַם-קָשֶׁה-עֲרָף הוּא וְסָלַחְתָּ לְעֹגְגִי וְיִחַטְּאתִנוּ וְיִחַלְתָּנוּ:</p>

(5) ויקרא בשם ה'. מתרגמין וקרא בשמא דה':

(6) יי' יי'. מדת רחמים היא, אחת קודם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוצ (ראש השנה יז): אל. אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר, אֵלֵי אֵלֵי לְמַעַן עֲזָבְתִּי (תהלים כב, ז), ואין לומר למדת הדין למה עזבתי, כך מלאתי במכילתא (שירה פ"ג): ארך אפים. מאריך אפו, ואינו ממנהר ליפרע, שמא יעשה תשובה: ורב חסד. לזריכים חסד, שאין להם זכות כל כך: ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רצונו:

(7) נוצר חסד. שהאדם עושה לפניו: לאלפים. לשני אלפים דורות. עונות, אלו הזדונות. פשעים, אלו המרדים שאדם עושה להכעיס: ונקה לא ינקח. לפי פשוטו משמע, שאינו מוותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו (יומא פו.), מנקה הוא לשצים ולא ינקה לשאינן שצים: פוקד עון אבות על בנים. כשאוחזים מעשה אבותיהם צדיהם, שכזר פירש במקרא אחר לשונא: ועל רבעים. דור רביעי, נמצאת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות, שצמדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים:

(8) וימהר משה. כשראה משה שכינה עוזרת ושמע קול הקריאה, מיד וישתחו:

(9) ילך נא ה' בקרבנו. כמו שהצטחחנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם עם קשה עורף הוא וימרו כך, ואמרת על זאת פן אכלך בדרכך, אתה תסלח לעווננו וגו'. יש כי צמקום אס: ונחלתנו. ותתנונו לך לנחלה (ס"א שמתן לנו

<p>And He said: 'Behold, I make a covenant; before all thy people I will do marvels, such as have not been wrought in all the earth, nor in any nation; and all the people among which thou art shall see the work of the LORD that I am about to do with thee, that it is tremendous.</p>	<p>וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה כֹּה־תֵּלֶכְךָ אֶת־הָעָם אֶת־אֱמִינָדָב בְּרִיתִי נִגַּד כָּל־עַמִּי אַעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא־נִבְרְאוּ בְּכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הַגּוֹיִם וְרָאָה כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־אִתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת־מַעֲשֵׂי יְהוָה כִּי־נֹרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ׃</p>	<p>שש</p>
<p>Observe thou that which I am commanding thee this day; behold, I am driving out before thee the Amorite, and the Canaanite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.</p>	<p>שָׁמַר־לְךָ אֶת־אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם הַנִּנִּי גֹרֶשׁ מִפָּנֶיךָ אֶת־הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי׃</p>	<p>11</p>
<p>Take heed to thyself, lest thou make a covenant with the inhabitants of the land whither thou goest, lest they be for a snare in the midst of thee.</p>	<p>הִשָּׁמַר לְךָ פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לִישׁוֹב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתָּה בָּא עֲלֶיךָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבֶּךָ׃</p>	<p>12</p>
<p>But ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and ye shall cut down their Asherim.</p>	<p>כִּי אֶת־מִזְבְּחֵיהֶם תִּהְרָסוּ וְאֶת־מַצְבְּתָם תִּשְׁבְּרוּ וְאֶת־אֲשֵׁרֵי תִּכְרֹתוּן׃</p>	<p>13</p>
<p>For thou shalt bow down to no other god; for the LORD, whose name is Jealous, is a jealous God;</p>	<p>כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יְהוָה קִנְאָה שְׂמוֹ אֵל קִנְאָה הוּא׃</p>	<p>14</p>
<p>lest thou make a covenant with the inhabitants of the land, and they go astray after their gods, and do sacrifice unto their gods, and they call thee, and thou eat of their sacrifice;</p>	<p>פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לִישׁוֹב הָאָרֶץ וְזָנּוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְקָרָא לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחֹם׃</p>	<p>15</p>
<p>and thou take of their daughters unto thy sons, and their daughters go astray after their gods, and make thy sons go astray after their gods.</p>	<p>וְלָקַחְתָּ מִבָּנֹתָי לְבָנֶיךָ וְזָנּוּ בָנֹתָי אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנִנּוּ אֶת־בָּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן׃</p>	<p>16</p>
<p>Thou shalt make thee no molten gods.</p>	<p>אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ׃</p>	<p>17</p>

נחלה) מיוחדת, זו היא צקשת ונפלינו אני ועמך, שלא תשרה שכינתך על האומות עובדי אלילים:
 (10) כורת ברית. על זאת: אעשה נפלאות. לשון ונפלינו, ששהיו מוצלים בזו מכל האומות עובדי אלילים, שלא תשרה שכינתי עליהם:
 (11) את האמורי וגו'. ו'אומות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:
 (12) אשריו. הוא אילן שעובדים אותו:
 (13) קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מוותר. וזהו כל לשון קנאה, אוחז בנאחשו ופורע מעוזציו:
 (14) ואכלת מזבחו. כסודר אהה שאין עונש באכילתו, ואני מעלה עליך כמודה בעבודתו, שמתוך כך אהה צא ולקח מבנותיו לבניך (עבודה זרה טז):

- 18 The feast of unleavened bread shalt thou keep. Seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib, for in the month Abib thou camest out from Egypt.
- 18 אֶת־חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שְׁבַע־יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב יָצָאתָ מִמִּצְרָיִם:
- 19 All that openeth the womb is Mine; and of all thy cattle thou shalt sanctify the males, the firstlings of ox and sheep.
- 19 כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל־מִקְנֶה תִזְכָּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה:
- 20 And the firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck. All the first-born of thy sons thou shalt redeem. And none shall appear before Me empty.
- 20 וּפֶטֶר חֲמֹר תַּפְדֶּה בִשֶׂה וְאִם־לֹא תַפְדֶּה וַעֲרַפְתּוּ כָל־בְּכוֹר בְּנֶיךָ תַפְדֶּה וְלֹא־יָרֵאוּ פָנַי רִיקִם:
- 21 Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest.
- 21 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת:
- 22 And thou shalt observe the feast of weeks, even of the first-fruits of wheat harvest, and the feast of ingathering at the turn of the year.
- 22 וְחַג שְׁבַעַת תַּעֲשֶׂה לָךְ בְּכוֹרֵי קִצִּיר חִטִּים וְחַג הָאָסִיף תִּקּוּפַת הַשָּׁנָה:
- 23 Three times in the year shall all thy males appear before the Lord God, the God of Israel.
- 23 שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרֶךָ אֶת־פָּנָי הָאֵלֹהִים יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

(18) חֹדֶשׁ הָאָבִיב. חֹדֶשׁ הַצִּפּוֹר, שֶׁהַצִּיּוֹרִים מֵתַזְכָּרֵת צִיּוֹרִים:

(19) כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לִי. זֶאֱדָם: וְכָל מִקְנֶה תִזְכָּר וְגו'. וְכָל מִקְנֶה אֲשֶׁר תִּזְכָּר צֶפֶר שׁוֹר וְשֶׂה, אֲשֶׁר יִפְטֹר זָכָר אֶת רַחֲמָה. פֶּטֶר. לִשׁוֹן פְּתִיחָה, וְכֵן פֶּטֶר מִן הָרִאשִׁית מִלּוֹן (מִשְׁלִי יו', ד'). תִּי"ו שֶׁל תִּזְכָּר לִשׁוֹן נִקְבָה הֵיא, מוֹסֵף עַל הַיּוֹלָדֹת:

(20) וּפֶטֶר חֲמֹר. וְלֹא שֶׁאֵין צֶהֱמָה טֹמָה: תַּפְדֶּה בִשֶׂה. נֹתֵן שֶׁהַלֵּכָה, וְהוּא חוֹלִין צִיד כֹּהֵן, וּפֶטֶר חֲמֹר מוֹתֵר צֶעֱזוּדָה לְצֹעֲלִים: וַעֲרַפְתּוּ. עוֹרְפוֹ צִקּוּפִין, הוּא הַפְסִיד מִמּוֹן כֹּהֵן, לְפִיכָן יוֹסֵף מִמּוֹנוֹ: כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תַפְדֶּה. חֲמֶשֶׁה סְלָעִים פְּדִיּוֹנוֹ קָצוֹב, שֶׁנֶּאֱמַר וּפְדִיּוֹ מִזֶּן חֹדֶשׁ תַּפְדֶּה (צִמְדָּר יח, טו): וְלֹא יֵרֵאוּ פָנַי רִיקִם. לְפִי פְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, דָּבָר צִפְנִי עֲלָמוֹ הוּא, וְאִינוּ מוֹסֵף עַל הַזְכּוֹר, שֶׁאֵין צִמְדָּה זָכָר רִאשִׁית פְּנִים, אֲלֵא אֲזֵהֶרָה אַחֶרֶת הֵיא, וְכִשְׁמַעְלֵנוּ לְרַגֵּל לְרִאשִׁית, לֹא יֵרֵאוּ פָנַי רִיקִם, מֵאֵלָּה עֲלֵיכֶם לְהַצִּיא עוֹלָת רִאשִׁית פְּנִים. וְלְפִי מִדְרַשׁ צִרִּיתָא, מִקְרָא יֵתֵר הוּא, וּמוֹפְנֵה לְגִזְרָה שׁוֹה, לְלַמֵּד עַל הַעֲנָקָתוֹ שֶׁל עֶבֶד עֲזָרִי שֶׁהוּא חֲמֶשֶׁה סְלָעִים מִכָּל מִין וּמִין, כְּפִדְיוֹן זָכָר, צִמְסַכַת קְדוּשִׁין (יז):

(21) בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת. לְמַעַן זָכַר חֲרִישׁ וּקְצִיר, יֵשׁ מִרְצוֹתֵינוּ אֲדוֹמִים (רִאשׁ הַשָּׁנָה ט), עַל חֲרִישׁ שֶׁל עֶרֶב צִעִיּוֹת הַנִּכְנָס לְצִעִיּוֹת וּקְצִיר שֶׁל צִעִיּוֹת הֵיוּאֵל לְמוֹאצִי צִעִיּוֹת, לְלַמֵּד שֶׁמוֹסִיפִין מַחֲוֹל עַל הַקֹּדֶשׁ, וְכֵן מִשְׁמַעוֹ, שֶׁשֶׁת יָמִים מַעֲבֹד וְצִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מַשְׁבֹּת, וְעִבְדוֹת ו' הַיָּמִים שֶׁהִתְרַחֵץ לָךְ, יֵשׁ שָׁנָה שֶׁהִתְרַחֵץ וְהַקְצִיר אֲסוּר, וְאֵין לָרִיךְ לֹאמַר חֲרִישׁ וּקְצִיר שֶׁל צִעִיּוֹת, שֶׁהֵרִי כֶּבֶד נֶאֱמַר שָׁדָךְ לֹא תִקְרַע וְגו' (וִיקְרָא כה, ד). וְיֵשׁ אֲדוֹמִים שֶׁאִינוּ מִדְּבַר אֲלֵא צִעִיּוֹת, וְחֲרִישׁ וּקְצִיר שֶׁהוֹכֵר צוֹ לֹאמַר לָךְ, מֵהַ חֲרִישׁ רִשׁוֹת אֵף קְצִיר רִשׁוֹת, יֵאֵל קְצִיר הַעוֹמֵר שֶׁהוּא מֵאֵלָּה, וְדוּחָה אֶת הַשָּׁנָה:

(22) בְּכוֹרֵי קִצִּיר חִטִּים. שֶׁאֵתָּה מִצִּיא צוֹ שְׁמִי הַלֵּחֵם מִן הַחִטִּים. בְּכוֹרִים שֶׁהֵיא מִנְחָה רִאשִׁוֹנָה הַבָּהָה מִן הַחֹדֶשׁ שֶׁל חִטִּים לְמִקְדָּשׁ, כִּי מִנְחַת הַעוֹמֵר הַבָּהָה צִפְסָה, מִן הַשְּׁעוֹרִים הֵיא: וְחַג הָאָסִיף. צוֹמֵן שֶׁאֵתָּה אֲסוּף מִצִּיּוֹתָךְ מִן הַשָּׁנָה לְצִיּוֹת. אֲסִיפָה זוֹ לִשׁוֹן הַכְּנָסָה לְצִיּוֹת, כִּמוֹ וְאֶסְפָּלוּ אֵל תוֹף צִיּוֹת (דְּבָרִים כג, ז): תִּקּוּפַת הַשָּׁנָה. שֶׁהֵיא צִחֲזוֹרֶת הַשָּׁנָה, צִחֲלֵלֶת הַשָּׁנָה הַבָּהָה: תִּקּוּפַת. לִשׁוֹן מַסִּיבָה וְהַקְפָּה:

- 24 For I will cast out nations before thee, and enlarge thy borders; neither shall any man covet thy land, when thou goest up to appear before the LORD thy God three times in the year.
- 24 כִּי־אֲרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־יִחְמַד אִישׁ אֶת־אֶרֶצְךָ בְּעֹלְתְּךָ לְרֹאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:
- 25 Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the sacrifice of the feast of the passover be left unto the morning.
- 25 לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֶמֶץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יֵלִין לִפְקֹד זֶבַח חַג הַפֶּסַח:
- 26 The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring unto the house of the LORD thy God. Thou shalt not seethe a kid in its mother's milk.
- 26 רִאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי בְחֵלֶב אִמּוֹ: (פ)
- 27 And the LORD said unto Moses: 'Write thou these words, for after the tenor of these words I have made a covenant with thee and with Israel.'
- 27 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב־לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:
- 28 And he was there with the LORD forty days and forty nights; he did neither eat bread, nor drink water. And he wrote upon the tables the words of the covenant, the ten words.
- 28 וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלְּחָת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים:

(23) כל זכורך. כל הזכרים שצדק. הרצה מזות צמורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מניין לאוין שזה, ועל מנין עשה שזה:

(24) אוריש. כמרגומו ופסדו, וכן וקל קש (דברים ז, לא), וכן ויורש קח האמרי (צמדזר כא, לב), לשון גירושין: והרחבתי את גבולך. ואחיה רחוק מבית הצמירה, ואיך יכול לראות לפני תמיד, לכן אני קוצע לך שלשה רגלים הללו:

(25) לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, אזוהרה לשוחט, או לזורק, או לאחד מצני צמורה (פסחים סג). ולא ילון. כמרגומו, אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין לינה אלא צעמוד השחר: זבח חג הפסח. אמוריו, ומכאן אמה למד לכל הקטר חלצים ואזרים:

(26) ראשית בכורי אדמתך. משצעת המניין האמורים שצמח ארץ, קרץ חטו ושערה ונקן וגו' (דברים ח, ח), וקדש, הוא דבש ממרים: לא תבשל גדי. אזוהרה לצדד וחלב, ושלשה פעמים כחוצ צמורה, אחד לאכילה, ואחד להנאה, ואחד לאיסור בישול (חולין קטו:): גדי. כל ולד רך צמשמע, ואף עגל וכבש, ממה שהורץ לפרש צממה מקומות גדי עזים, למדת שגדי סחם כל יונקים צמשמע: בחלב אמר. פרט לעוף, שאין לו חלב אס, שאין איסורו מן הצמורה אלא מדברי סופרים:

(27) את הדברים האלה. ולא אמה ראוי לכחוצ צמורה שצמל פה:

<p>And it came to pass, when Moses came down from mount Sinai with the two tables of the testimony in Moses' hand, when he came down from the mount, that Moses knew not that the skin of his face sent forth beams while He talked with him.</p>	<p>וַיְהִי בִּרְדַּת מֹשֶׁה מִהָרֹם סִינַי וּשְׁנֵי לַחֹת הָעֵדוּת בְּיַד־מֹשֶׁה בִּרְדָּתוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ:</p>	<p>29</p>	<p>29</p>
<p>And when Aaron and all the children of Israel saw Moses, behold, the skin of his face sent forth beams; and they were afraid to come nigh him.</p>	<p>וַיֵּרָא אֶהָרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו:</p>	<p>30</p>	<p>30</p>
<p>And Moses called unto them; and Aaron and all the rulers of the congregation returned unto him; and Moses spoke to them.</p>	<p>וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֵלָיו אֶהָרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:</p>	<p>31</p>	<p>31</p>
<p>And afterward all the children of Israel came nigh, and he gave them in commandment all that the LORD had spoken with him in mount Sinai.</p>	<p>וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֶם אֹתָם כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אִתּוֹ בְּהָרֹם סִינַי:</p>	<p>32</p>	<p>32</p>
<p>And when Moses had done speaking with them, he put a veil on his face.</p>	<p>וַיֵּכַל מֹשֶׁה מִדַּבֵּר אִתָּם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מָסָחָה:</p>	<p>33</p>	<p>מפטיר</p>
<p>But when Moses went in before the LORD that He might speak with him, he took the veil off, until he came out; and he came out; and spoke unto the children of Israel that which he was commanded.</p>	<p>וּבָבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת־הַמָּסָחָה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַדַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹתֵּי אֲשֶׁר יִצְוָה:</p>	<p>34</p>	<p>34</p>

(29) ויהי ברדת משה. כשהציא לוחות אחרונות ציוס הכפורים: כי קרן. לשון קרנים, שהאור מזהיק וזולט כמין קרן. ומהיכן זכה משה לקרני ההוד, רבותינו אמרו מן המערה, שנתן הקב"ה ידו על פניו, שנאמר וְשָׁפְטִי כָפִי (שמות לג, כז):

(30) וייראו מגשת אליו. בא וראה כמה גדולה כחה של עצירה, שעד שלא פשטו ידיהם צעצירה מהו אומר, ומראה פָּצוּד ה' פָּאֵשׁ אֶקְלָט צָרָאֵשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל (שמות כד, יז), ולא יראים ולא מזדעזעים, ומשעשו את העגל, אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומזדעזעים:

(31) הנשאים בעדה. כמו נשיאי העדה: וידבר משה אליהם. שליחותו של מקום, ולשון הווה הוא כל הענין הזה:

(32) ואחרי כן נגשו. אחר שלמד לזקנים, חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל. תנו רבנן, כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרוק, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה, נכנסו בניו, שנה להם משה פרוק, נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים, שנה להם משה פרוק, נסתלקו זקנים ישבו לדדין, נכנסו כל העם, שנה להם משה פרוק, נמלא זיד כל העם א', זיד הזקנים ז', זיד בני אהרן שלשה, זיד אהרן ארבעה וכו', כדאיתא צעירוצין (נד):

(33) ויתן על פניו מסוה. כתר גומו צִית אִפִּי, לשון ארמי הוא בגמרא סְוִי לָאָה (כתובות סב:), ועוד בכתובות (ס.), הוה קא מסוה לאפה, לשון הצטה, היה מסתכל זה, אף כאן מסוה, בגד הניתן כנגד הפרלופ וצית העיניים, ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם, היה נותן המסוה כנגדן, ונוטלו צטעה שהיה מדבר עם ישראל, וצטעה שהמקום נדבר עמו עד לאחור, וצאחור ילא צלא מסוה:

35 And the children of Israel saw the face of Moses, that the skin of Moses' face sent forth beams; and Moses put the veil back upon his face, until he went in to speak with Him.

וּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנָיו וַחֲזַן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת אִפִּי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו מֹשֶׁה וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסָנָה עַל־פָּנָיו עַד־בָּאוּ לַדְּבָר אֹתוֹ: (ס)

קלט פסוקים

The Haftarah is I Kings 18:39-18:1 on page 216. Sepharadim read I Kings .18:39-18:20 On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 234.

XXXV And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: 'These are the words which the LORD hath commanded, that ye should do them.

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדְתַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֹהֵה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת אֹתָם:

ויקהל

2 Six days shall work be done, but on the seventh day there shall be to you a holy day, a sabbath of solemn rest to the LORD; whosoever doeth any work therein shall be put to death.

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבְיוֹמָה הַשְּׁבִיעִי יְהִי לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת:

2

3 Ye shall kindle no fire throughout your habitations upon the sabbath day.'

לֹא־תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁכְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: (פ)

3

4 And Moses spoke unto all the congregation of the children of Israel, saying: 'This is the thing which the LORD commanded, saying:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עַדְתַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:

ו

5 Take ye from among you an offering unto the LORD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the LORD'S offering: gold, and silver, and brass;

קַחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל־נָדִיב לִבּוֹ וַיָּבִיֵּא אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנָחָשׁ:

5

6 and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;

וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:

6

7 and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;

וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת וּמִשְׁכֵּי דֹדֶכֶרִי מִסְּמָרִי וּמִשְׁכֵּי סִסְגוּנָא וְאַעֲצֵי שִׁטִּין:

7

(34) ודבר אל בני ישראל. וראו קרני יהוה צפניו, וכשהוא מסתלק מהם:

(35) והשיב משה את המסדה על פניו עד בואו לדבר אתו. וכשהוא לדבר אתו נטלו מעל פניו:

(1) ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים ידדים, אלא הן נאספים על פי דבורו, ומרגומו ואקנש:

(2) ששת ימים. הקדים להם אזהרת שבת לזווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השבת:

(3) לא תבערו אש. יש מרבותינו אומרים, הצערה ללאו יאחז, ויש אומרים לחלק יאחז (סנהדרין לה:), יצמות:

(4) זה הדבר אשר צוה ה'. לי לאמר לכם:

(5) נדיב לבו. על שם שלבו נדבו קרוי נדיב לב. כזר פירשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צוואתו:

8	and oil for the light, and spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	וּמִשְׁחָא לְאַהֲרֹתָא וּבוֹסְמִיא לְמִשַׁח רְבוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיא:	וְשֶׁמֶן לַמָּאֹר וּבִשְׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:	8
9	and onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	וְאַבְנֵי בֹרְלָא וְאַבְנֵי אַשְׁלֻמוֹתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבְחוֹשֶׁנָּא:	וְאַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:	9
10	And let every wise-hearted man among you come, and make all that the LORD hath commanded:	וְכָל חֲכִימֵי לְבָא דְבָכּוֹן יֵיתוּן וַיַּעֲבֹדוּן יְתָ כָּל דְּפִקִּיד יְיָ:	וְכָל-חֲכָם-לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:	10
11	the tabernacle, its tent, and its covering, its clasps, and its boards, its bars, its pillars, and its sockets;	יְתָ מִשְׁכְּנָא יְתָ פִּרְסִיהָ וְיְתָ חוּפְאִיהָ פּוֹרְפוּתֵי דְפּוּתֵי עֲבֻדֵי עֲמוּדֵיהָ וְסֻמְכוּתֵי:	אֶת-הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-מִכְסֵּהוּ וְאֶת-קַרְשָׁיו אֶת-בָּרִיחָו אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אַדְנָיו:	ישראל
12	the ark, and the staves thereof, the ark-cover, and the veil of the screen;	יְתָ אֲרוֹנָא וְיְתָ אֲרִיחֹהִי יְתָ כְּפֹרֶתָא וְיְתָ פְּרוּכְתָא דְּפִרְסָא:	אֶת-הָאָרֹן אֶת-הַכְּפֹרֶת וְאֶת פִּרְכָּתָהּ הַמִּסְךָ:	12
13	the table, and its staves, and all its vessels, and the showbread;	יְתָ פִּתּוּרָא וְיְתָ אֲרִיחֹהִי וְיְתָ כָּל מְנוּחֵי וְיְתָ לֶחִים אֲפִיָּא:	אֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-בָּדָיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:	13
14	the candlestick also for the light, and its vessels, and its lamps, and the oil for the light;	וְיְתָ מְנֹרָא דְאַהֲרֹהִי וְיְתָ מְנֵהָ וְיְתָ בּוֹצִינְהָא וְיְתָ מִשְׁחָא דְאַהֲרֹתָא:	וְאֶת-מְנֹרֶת וְאֶת-כֵּלֶיהָ וְאֶת-נֵרֹתֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:	14
15	and the altar of incense, and its staves, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door, at the door of the tabernacle;	וְיְתָ מִדְבַּחַּא דְקִטְרֹת בּוֹסְמִיא וְיְתָ אֲרִיחֹהִי וְיְתָ מִשְׁחָא דְרְבוּתָא וְיְתָ קִטְרֹת בּוֹסְמִיא וְיְתָ פִּרְסָא דִּתְרַעָא לְתַרְעַ מִשְׁכְּנָא:	וְאֶת-מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת וְאֶת-בָּדָיו וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קִטְרֹת הַסַּמִּים וְאֶת-מִסְךְ הַפֶּתַח לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן:	15
16	the altar of burnt-offering, with its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	יְתָ מִדְבַּחַּא דְעֹלָתָא וְיְתָ סִרְדָּא דִּנְחָשָׁא דִּילִיָּה וְיְתָ אֲרִיחֹהִי וְיְתָ כָּל מְנוּחֵי יְתָ כִּיּוֹרָא וְיְתָ בְּסִיסָתָהּ:	אֶתוּ מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת-מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לוֹ אֶת-בָּדָיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו אֶת-הַכִּיּוֹר וְאֶת-כִּבְנוֹ:	16

- (11) את המשכן. יריעות המחמונות הנראות בזכוכי קרוים משכן: את אהליו. היא אהל יריעות עזים העשוי לגג: ואת מכסהו. מכסה עורות חילים והמחשים:
- (12) ואת פרוכת המסך. פרוכת המחילה. כל דבר המגין בין למעלה בין מכנגד קרוי מסך וסך, וכן שָׁכָּךְ בָּעֵלּוּ (איוב א, 1), הִנֵּי שָׁךְ אֶת דְּרָכָךְ (הושע ב, ח):
- (13) לֶחֶם הַפָּנִים. כֹּר פִּירְשָׁמִי, על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהיה עשוי כמין חִיבָה פְּרוּחָה:
- (14) ואת כליה. מלקחים ומחמות: נרותיה. לויני"ש צלע", ציכים שהשמן והפתילות נחונין בהן: ואת שמן המאור. אף הוא נריך חכמי לב, שהוא משונה משאר שמנים, כמו שמפורש בזמחות (פ.), מגרורו צראש הזית, והוא כחית ווך:
- (15) מסך הפתח. וילון שלפני המזרח, שלא היו שם קרשים ולא יריעות:

- 17 the hangings of the court, the pillars thereof, and their sockets, and the screen for the gate of the court; 17 אֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אֲדָנֶיהָ וְאֶת מִסְךְ שַׁעַר הַחֹצֵר: יֵת סֻדֵּי דֶרֶתָא יֵת עַמֻּדֵיהִי וְיֵת סֻמְכָא וְיֵת פְּרָסָא דִּתְרַע דֶּרֶתָא:
- 18 the pins of the tabernacle, and the pins of the court, and their cords; 18 אֶת-יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-יִתְדֹת הַחֹצֵר וְאֶת מִיתְרֵיהֶם: יֵת סֻבֵּי מִשְׁכָּנָא וְיֵת סֻבֵּי דֶרֶתָא וְיֵת אֲמוּנֵיהוֹן:
- 19 the plaited garments, for ministering in the holy place, the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.' 19 אֶת-בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׁרֵת בִּקְדָשׁ אֶת-בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת-בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן: יֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשָׁא יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנֵיהִי לְשִׁמְשָׁא:
- 20 And all the congregation of the children of Israel departed from the presence of Moses. 20 וַיֵּצְאוּ כָל-עַדַּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה: וַנִּפְקּוּ כָל כְּנֻשָּׂא דְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִן קֳדָם מֹשֶׁה:
- 21 And they came, every one whose heart stirred him up, and every one whom his spirit made willing, and brought the LORD'S offering, for the work of the tent of meeting, and for all the service thereof, and for the holy garments. . 21 וַיָּבֹאוּ כָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִשְׁאַף לְבָבוֹ וְכָל אִשֶּׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְמִלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וּלְכָל-עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ: וְאֵתוּ כָל גִּבֹּר דְּאִתְרַעֵי לְבִיָּה וְכָל דְּאִשְׁלִימַת רוּחֶיהָ עֲמִידָא אִיתִיאוּ יֵת אִפְרָשׁוּתָא קָדָם יְיָ לְעִבְדֵּי מִשְׁכָּן זְמָנָא וְלְכָל פּוֹלְחָנִיהָ וְלְלְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא:
- 22 And they came, both men and women, as many as were willing-hearted, and brought nose-rings, and ear-rings, and signet-rings, and girdles, all jewels of gold; even every man that brought an offering of gold unto the LORD. 22 וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-הַנָּשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ תָח וְנָזִם וְשִׁבְעַת וְכוּמָז כָּל-כְּלֵי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה: וּמִיתָן גּוֹבְרִיָּא עַל נִשְׂיָא כָל דְּאִתְרַעֵי לְבִיָּה אִיתִיאוּ שִׁירִין וְשִׁבִּין וְעִזְקִין וּמַחוּדִין כָּל מִן דְּדָהָב וְכָל גִּבֹּר דְּאָרִים אֲרָמוֹת דְּהָבָא קָדָם יְיָ:
- 23 And every man, with whom was found blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair, and rams' skins dyed red, and sealskins, brought them. 23 וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים הֵבִיאוּ: וְכָל גִּבֹּר דְּאִשְׁתַּכַּח עֲמִידָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָא זָהָרִי וְבוּץ וּמַעֲזִי וּמִשְׁכֵּי דְדִדְכָרִי מִסְמָקִי וּמִשְׁכֵּי סִסְגוּנָא אִיתִיאוּ:

(17) את עמודיו ואת אדניה. הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דצרים הרצה: ואת מסך שער החצר. וילון פרוש לצד המזרח עשרים אמה אמצעיות, של רוחב החצר שהיה חמשים רחב, וסחומין הימנו לצד צפון ט"ו אמה, וכן לדרום, שנאמר וַתִּשָּׂא עֶשְׂרֵה אַמָּה קַלְעִים לַקֶּתֶף (שמות כז, יד):

(18) יתדות. לתקוע ולקשור זהם סופי הידיעות בצרך, שלא ינועו צרות: מיתריהם. חבלים לקשור:

(19) בגדי השרד. לכסות הארון והשלחן והמזבחות בשעת סילוק מסעות:

(22) על הנשים. עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הניח על כפשוטו, משום דלא מתרגם ויצאו האנשים וְאֵתוּ אֲדָנֶיהָ, כמו שמתרגם לעיל מייניה, רק מתרגם ומִיִּתָּן, ורצה לומר שהציאו חס וזנס בעודן על הנשים, כמו שכתב רש"י על טו"ו את העזים): חח. הוא תכשיט של זהב עגול, נתון על הזרוע, והוא הצמיד: וכומוז. כלי זהב הוא, נתון כנגד אותו מקום לאשה, ורצותינו פירשו שם כומוז, כאן מקום זמה:

(23) וכל איש אשר נמצא אתו. תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים, כולם הציאו:

<p>24 Every one that did set apart an offering of silver and brass brought the LORD'S offering; and every man, with whom was found acacia-wood for any work of the service, brought it.</p>	<p>כָּל־מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וַנְּחֹשֶׁת הָבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אִשָּׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל־מְלָאכֶת הָעֲבֹדָה הָבִיאוּ:</p>	<p>24 כָּל־מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וַנְּחֹשֶׁת הָבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אִשָּׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל־מְלָאכֶת הָעֲבֹדָה הָבִיאוּ:</p>
<p>25 And all the women that were wise-hearted did spin with their hands, and brought that which they had spun, the blue, and the purple, the scarlet, and the fine linen.</p>	<p>וְכָל־אִשָּׁה חַכְמַת־לֵב בִּידָהָ עֲזָלָא וּמִיתָן כֹּד עֲזִיל יֵת תְּכֵלֵא וְיֵת אַרְגָּמָא יֵת צִבְעֵ וְהוֹרִי וְיֵת בּוּצָא:</p>	<p>25 וְכָל־אִשָּׁה חַכְמַת־לֵב בִּידָהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מִטְנֶה אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ:</p>
<p>26 And all the women whose heart stirred them up in wisdom spun the goats' hair.</p>	<p>וְכָל נְשִׂא דְאַתְרֵעִי לְבָהוֹן עֲמָהוֹן בְּחֻכְמָה טָווּ מֵעֲזָא:</p>	<p>26 וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִפְנֵי אֹתָנָה בְּחֻכְמָה טָווּ אֶת־הָעֲזִים:</p>
<p>27 And the rulers brought the onyx stones, and the stones to be set, for the ephod, and for the breastplate;</p>	<p>וְרֹבְרֵבִיא אֵיתִיאוּ יֵת אַבְנֵי בּוֹרְלָא וְיֵת אַבְנֵי אֲשֻׁלְמוֹתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבְחוּשָׁנָא:</p>	<p>27 וַהֲנִשְׂאֻם הָבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי הַמָּלְאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:</p>
<p>28 and the spice, and the oil, for the light, and for the anointing oil, and for the sweet incense.</p>	<p>וְיֵת בּוֹסְמָא וְיֵת מִשְׁחָא לְאַנְהוּתָא וְלְמִשַׁח רְבוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיא:</p>	<p>28 וְאֶת־הַבֹּשֶׂם וְאֶת־הַשָּׁמֶן לְמֵאֹר וְלִשְׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:</p>
<p>29 The children of Israel brought a freewill-offering unto the LORD; every man and woman, whose heart made them willing to bring for all the work, which the LORD had commanded by the hand of Moses to be made.</p>	<p>כָּל גִּבֹּר וְאִתָּא דְאַתְרֵעִי לְבָהוֹן עֲמָהוֹן לְאַיְתָאָה לְכָל עֲבִידָתָא דְפִקִּיד יְיָ לְמַעַבְד בִּידָא דְמִשָּׁה אֵיתִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל נִדְבָתָא קָדָם יְיָ:</p>	<p>29 כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדַב לִפְנֵי אֹתָם לְהָבִיא לְכָל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הָבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נִדְבָה לַיהוָה: (פ)</p>
<p>30 And Moses said unto the children of Israel: 'See, the LORD hath called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah.</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲזוּ דְרַבִּי יְיָ בְּשׁוּם בְּצִלְאֵל בֶּר אֹרִי בֶר חוּר לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן־אֹרִי בֶן־חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה:</p>
<p>31 And He hath filled him with the spirit of God, in wisdom, in understanding, and in all manner of workmanship.</p>	<p>וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים וַיַּבְדֵּעַת בְּחֻכְמָהּ בְּתַבּוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:</p>	<p>31 וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָהּ בְּתַבּוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:</p>

שלישי (שני)

(26) טוו את העזים. היא היתה אומנות יתירה, שמעל גבי העזים היו טווין אותם (שבת כט.).
(27) והנשאים הביאו. אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב צחוכות המזבח צתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו צתחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו לצור מה שמחנדים, ומה שמחסרין לנו משלימין אותו, כיון שהשלימו לצור את הכל, שנאמר וְהִמְלֵאכָה הָיְתָה דָּים (שמות לו, ז), אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הציאו את אצני השם וגו', לכך התנדבו צחוכות המזבח צתחלה, ולפי שנתעללו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב: (30) חור. צנה של מרים היה:

- 32 And to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass, וְלַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁת׃ וְלֹאֲלֶפֶא אֲמִנֹן לְמַעַבֵּד בְּדָהָבָא וּבְכֶסֶף־אָא וּבַנְּחָשָׁא׃
- 33 and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of skilful workmanship. וּבַחֲרֹשֶׁת אָבֹן לְמִלְאֹת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מִלְאָכֶת מַחֲשָׁבֹת׃ וּבְאִמְנוֹת אָבֹן טָבָא לְאַשְׁלָמָא וּבַנְּגִרּוֹת אָעָא לְמַעַבֵּד בְּכָל עֲבִידַת אִמְנוֹן׃
- 34 And He hath put in his heart that he may teach, both he, and Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan. וְלַהֲוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאַהֲלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ וְאַהֲלִיאָב הוּא׃ לְמַטֵּה־דָן׃ וְלֹאֲלֶפֶא יְהִיב בְּלִבִּיהּ הוּא וְאַהֲלִיאָב בֶּר אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דָּדָן׃
- 35 Them hath He filled with wisdom of heart, to work all manner of workmanship, of the craftsman, and of the skilful workman, and of the weaver in colours, in blue, and in purple, in scarlet, and in fine linen, and of the weaver, even of them that do any workmanship, and of those that devise skilful works. מִלָּא אֲתָם חֻכְמַת־לֵב אֲשֵׁלִים עֲמָהוֹן חֲכִימוֹת לַעֲשׂוֹת כָּל־מִלְאָכֶת חֲרָשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקִם בַּתְּכָלֶת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִשְׁשׁ וְאַרְגָּ עֲשִׂי כָל־מִלְאָכָה וְחֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבֹת׃ וְיַעֲבִיד בְּצִלָּאֵל וְאַהֲלִיאָב וְכָל־אִישׁ חֻכְמַת־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֻכְמָה וַתְּבוּנָה בְּהִמָּה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִלְאָכֶת עֲבָדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה׃
- XXXVI And Bezalel and Oholiab shall work, and every wise-hearted man, in whom the LORD hath put wisdom and understanding to know how to work all the work for the service of the sanctuary, according to all that the LORD hath commanded.׃ וְיַעֲבִיד בְּצִלָּאֵל וְאַהֲלִיאָב וְכָל־גִּבֵּר חֲכִים לְבָא דִּיהִיב יְיָ חֻכְמָתָא וְסוּכְלִתְנוּתָא בְּהוֹן לְמַדַּע לְמַעַבֵּד יֵת כָּל עֲבִידַת פּוֹלְחָן קוֹדֶשָׁא לְכָל דְּפִסִּיד יְיָ׃
- 2 And Moses called Bezalel and Oholiab, and every wise-hearted man, in whose heart the LORD had put wisdom, even every one whose heart stirred him up to come unto the work to do it. וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־בְּצִלָּאֵל וְאֶל־אַהֲלִיאָב וְאֶל־כָּל־אִישׁ חֻכְמַת־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֻכְמָה בְּלִבּוֹ כָּל־אֲשֶׁר נִשְׁאוֹ לְבּוֹ לְקָרְבָה אֶל־הַמִּלְאָכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ׃ וַיִּקְרָא מֹשֶ�ה מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל־הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִלְאָכֶת עֲבָדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בְּבִקָּר׃
- 3 And they received of Moses all the offering, which the children of Israel had brought for the work of the service of the sanctuary, wherewith to make it. And they brought yet unto him freewill-offerings every morning. וַנִּסִּיבוּ מִן קָדָם מֹשֶׁה יֵת כָּל אֲפֻרָּשׁוּתָא דְּאִיתִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבִידַת פּוֹלְחָן קוֹדֶשָׁא לְמַעַבֵּד יְתָהּ וְאִנּוֹן מִיתָן לִיהּ עוֹד נְדָבָתָא בְּצַפֵּר בְּצַפֵּר׃

(34) ואהליאב. משצט דן, מן הירודין שצצטטים, מצני השפחות, והשוהו המקום לצללאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השצטטים, לקיים מה שנאמר ולא נפר שֶׁעַ לְפָנָי דָּל (איוב לד, יט):

- 4 And all the wise men, that wrought all the work of the sanctuary, came every man from his work which they wrought.
- 5 And they spoke unto Moses, saying: 'The people bring much more than enough for the service of the work, which the LORD commanded to make.'
- 6 And Moses gave commandment, and they caused it to be proclaimed throughout the camp, saying: 'Let neither man nor woman make any more work for the offering of the sanctuary.' So the people were restrained from bringing.
- 7 For the stuff they had was sufficient for all the work to make it, and too much.
- 8 And every wise-hearted man among them that wrought the work made the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman made he them.
- 9 The length of each curtain was eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains had one measure.
- 10 And he coupled five curtains one to another; and the other five curtains he coupled one to another.
- 11 And he made loops of blue upon the edge of the one curtain that was outmost in the first set; likewise he made in the edge of the curtain that was outmost in the second set.
- 4 וַיָּבֹאוּ כָּל־תַּחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת־כָּל־מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ־אִישׁ מִמְּלָאכֶתוֹ אֲשֶׁר־הִמָּה עֹשִׂים
- 5 וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לְמַלְאכָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ
- 6 וַיִּצְוֵה מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל־יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוַמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלָא הָעָם מִהֵבִיא
- 7 וְהַמְּלָאכָה הַיְּתֵדָה דִּימָם לְכָל־הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: (ס)
- 8 וַיַּעֲשׂוּ כָל־חֲכָמִים לֵב בַּעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת־הַמִּשְׁכָּן עֹשֶׂה יִרְיעַת שָׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרָבִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם:
- 9 אֶרְךְ הַיִּרְיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה הַיִּרְיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל־הַיִּרְיעָת:
- 10 וַיַּחֲבֵר אֶת־חֲמִשָּׁה הַיִּרְיעֹת אֶחָת אֶל־אֶחָת וְחֲמִשָּׁה יִרְיעֹת חֲבֵר אֶחָת אֶל־אֶחָת:
- 11 וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת תַּכְלֶת עַל שְׁפַת הַיִּרְיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּמַּחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה בְּשֵׁפֶת הַיִּרְיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית:

(5) מדי העבודה. יומר מכדי לזכר העבודה:

(6) ויכלא. לשון מניעה:

(7) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכת ההצאה היתה דים של עושי המשכן, לכל המלאכה של משכן לעשות אותה, ולהוטר. והותר. כמו וְהִקְצֵד אֶת לְזוֹ (שמות ח, יא), וְהָפֹת אֶת מוֹאָד (מלכים-ג, כד):

- 12 Fifty loops made he in the one curtain, and fifty loops made he in the edge of the curtain that was in the second set; the loops were opposite one to another.
- 12 חֲמִשִּׁים לִלְאֹת עָשָׂה בִּירֵיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לִלְאֹת עָשָׂה בִּקְצֵה הִירֵיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִיָּת מִקְבִּילֹת הַלִּלְאֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת:
- 13 And he made fifty clasps of gold, and coupled the curtains one to another with the clasps; so the tabernacle was one.
- 13 וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וַיַּחְבֵּר אֶת-הִירֵיעֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת בְּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: (פ)
- 14 And he made curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains he made them.
- 14 וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת עִזִּים לְאֹהֶל עַל-הַמִּשְׁכָּן עֲשֶׂתִּי-עֶשְׂרֶה יְרִיעֹת עָשָׂה אֹתָם:
- 15 The length of each curtain was thirty cubits, and four cubits the breadth of each curtain; the eleven curtains had one measure.
- 15 אֶרְךָ הִירֵיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחֵב הִירֵיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֶשְׂתִּי עֶשְׂרֶה יְרִיעֹת:
- 16 And he coupled five curtains by themselves, and six curtains by themselves.
- 16 וַיַּחְבֵּר אֶת-חֲמֵשׁ הִירֵיעֹת לִבָּד וְאֶת-שֵׁשׁ הִירֵיעֹת לִבָּד:
- 17 And he made fifty loops on the edge of the curtain that was outmost in the first set, and fifty loops made he upon the edge of the curtain which was outmost in the second set.
- 17 וַיַּעַשׂ לִלְאֹת חֲמִשִּׁים עַל שֵׁפֶת הִירֵיעָה הַקִּיצָנָה בַּמַּחְבֶּרֶת וְחֲמִשִּׁים לִלְאֹת עָשָׂה עַל-שֵׁפֶת הִירֵיעָה הַחִבֶּרֶת הַשְּׁנִיָּת:
- 18 And he made fifty clasps of brass to couple the tent together, that it might be one.
- 18 וַיַּעַשׂ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לַחְבֵּר אֶת-הָאֹהֶל לָהֵיִת אֶחָד:
- 19 And he made a covering for the tent of rams' skins dyed red, and a covering of sealskins above.
- 19 וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מְלֻמָּעֹה: (ס)
- 20 And he made the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.
- 20 וַיַּעַשׂ אֶת-הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:
- 21 Ten cubits was the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.
- 21 עֶשֶׂר אַמּוֹת אֶרְךָ הַקְּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֲמָה רָחֵב הַקְּרֶשׁ וְהָאֶחָד:

- 22 Each board had two tenons, joined one to another. Thus did he make for all the boards of the tabernacle.
- 22 שְׁתֵּי יָדָת לְקָרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלְבִין חֵד לְקַבִּיל חֵד בֵּן עָבַד לְכָל דְּפִי מִשְׁכָּנָא: עָשָׂה לְכָל קָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:
- 23 And he made the boards for the tabernacle; twenty boards for the south side southward.
- 23 וַיַּעַשׂ אֶת-הַקָּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרִים דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא:
- 24 And he made forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons.
- 24 וְאַרְבַּעִים אֲדָנֵי-כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקָּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו:
- 25 And for the second side of the tabernacle, on the north side, he made twenty boards,
- 25 וּלְצִלַּע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפָּאָת צִפּוֹן עָשָׂה עֶשְׂרִים קָרָשִׁים:
- 26 and their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.
- 26 וְאַרְבַּעִים אֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:
- 27 And for the hinder part of the tabernacle westward he made six boards.
- 27 וּלְיִרְכַּתִּי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה עָשָׂה שֵׁשֶׁה קָרָשִׁים:
- 28 And two boards made he for the corners of the tabernacle in the hinder part;
- 28 וּשְׁנֵי קָרָשִׁים עָשָׂה לַמְּקַצֵּת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכַתָּיִם:
- 29 that they might be double beneath, and in like manner they should be complete unto the top thereof unto the first ring. Thus he did to both of them in the two corners.
- 29 וַהֲיוּ תּוֹאֲמִם מְלֻמָּטָה וַיַּחֲדּוּ יִהְיוּ תַּמִּים אֶל-רֹאשׁוֹ אֶל-הַטֶּבַעַת הָאֶחָת בֵּן עָשָׂה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמְּקַצֵּת:
- 30 And there were eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: under every board two sockets.
- 30 וַהֲיוּ שְׁמֹנֶה קָרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:
- 31 And he made bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,
- 31 וַיַּעַשׂ בָּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשָׁה לְדְפֵי סִטֵּר מִשְׁכָּנָא חֵד:

- 32 and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the tabernacle for the hinder part westward.
- 33 And he made the middle bar to pass through in the midst of the boards from the one end to the other.
- 34 And he overlaid the boards with gold, and made their rings of gold for holders for the bars, and overlaid the bars with gold.
- 35 And he made the veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with the cherubim the work of the skilful workman made he it.
- 36 And he made thereunto four pillars of acacia, and overlaid them with gold, their hooks being of gold; and he cast for them four sockets of silver.
- 37 And he made a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours;
- 38 and the five pillars of it with their hooks; and he overlaid their capitals and their fillets with gold; and their five sockets were of brass.
- XXXVII And Bezalel made the ark of acacia-wood: two cubits and a half was the length of it, and a cubit and a half the breadth of it, and a cubit and a half the height of it.
- 2 And he overlaid it with pure gold within and without, and made a crown of gold to it round about.
- 32 וַחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם לְקַרְשֵׁי זָלֶזְלֵת־הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִיָּת וַחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם לְקַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לַיֵּרֶכֶתִּים יָמָה:
- 33 וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּרִיחַ הַתִּיּוֹן לְבִרְתּוֹ בְּתוֹךְ הַקַּרְשִׁים מִן־הַקְּצֵה אֶל־הַקְּצֵה:
- 34 וְאֶת־הַקַּרְשִׁים צָפָה זָהָב וְאֶת־טַבְעֹתָם עָשָׂה זָהָב בָּתִּים לְבְּרִיחֵם וַיַּצֵּף אֶת־הַבְּרִיחִים זָהָב:
- 35 וַיַּעַשׂ אֶת־הַפָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָהּ כָּרָבִים:
- 36 וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבָּעָה עַמֻּדֵי שֹׁטִים וַיַּצַּפֵּם זָהָב וַיִּהְיוּ זָהָב וַיִּצָּק לָהֶם אַרְבָּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף:
- 37 וַיַּעַשׂ מָסֶךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה רָקִם:
- 38 וְאֶת־עַמֻּדָיו חֲמִשָּׁה וְאֶת־גִּבֵּיהֶם וְצִפָּה רֹאשֵׁיהֶם וְחֲשִׁקֵּיהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמִשָּׁה נְחֹשֶׁת: (פ)
- XXXVII וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת־הָאָרֶן עֲצֵי שֹׁטִים אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְכּוֹ וְאֲמָה וַחֲצִי רַחְבּוֹ וְאֲמָה וַחֲצִי קִמְתּוֹ:
- 2 וַיַּצְפֵּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶז זָהָב וַיַּחֲזִיק סָבִיב:
- 2 וַיַּחֲזִיק סָבִיב:

(1) ויעש בצלאל. לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו:

<p>And he cast for it four rings of gold, in the four feet thereof: even two rings on the one side of it, and two rings on the other side of it.</p>	<p>וַיִּצָק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הָאַחַת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הַשְּׁנִית:</p> <p>וַאֲתִיד לִיה אַרְבַּע עֲזָן דָּהָב עַל אַרְבַּע זְוִיָּתֶיהָ וּתְרַמִּין עֲזָן עַל סְטְרִיהָ וּתְרַמִּין עֲזָן עַל סְטְרִיהָ תִּנְיָנָא:</p>	<p>3</p>
<p>And he made staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.</p>	<p>וַיַּעַשׂ בָּרִי עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב:</p> <p>וַעֲבַד אֲרִיחֵי דְאֵעֵי שִׁטִּין וַחֲפָא יִתְהוֹן דְּהָבָא:</p>	<p>4</p>
<p>And he put the staves into the rings on the sides of the ark, to bear the ark.</p>	<p>וַיָּבֵא אֶת-הַבָּרִים בַּטַּבַּעֲת עַל צִלְעֹת הָאָרֹן לָשֵׂאת אֶת-הָאָרֹן:</p> <p>וַאֲעִיל ית אֲרִיחֵיא בְּעִזְקָתָא עַל סְטְרֵי אֲרֹנָא לְמַטַּל ית אֲתֵּהָאָרֹן:</p>	<p>5</p>
<p>And he made an ark-cover of pure gold: two cubits and a half was the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.</p>	<p>וַיַּעַשׂ כַּפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְבֹּה וְאַמָּה וַחֲצִי רִחְבָּהּ:</p> <p>וַעֲבַד כַּפּוֹרְתָא דְּדָהָב דְּכִי תְרַמִּין אֲמִין וּפְלָגָא אוֹרְכָהּ וְאַמָּתָא וּפְלָגָא פּוֹתִינָהּ:</p>	<p>6</p>
<p>And he made two cherubim of gold: of beaten work made he them, at the two ends of the ark-cover:</p>	<p>וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְרֻבִּים זָהָב מִקְשָׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְׁגֵּי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת:</p> <p>וַעֲבַד תְּרִין כְּרוּבִין דְּדָהָב נְגִיד עֲבַד יִתְהוֹן מִתְרִין סְטְרֵי כַּפּוֹרְתָא:</p>	<p>7</p>
<p>one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover made he the cherubim at the two ends thereof.</p>	<p>כְּרוּבֵא חַד מִסְטְרָא מְכָא וְכְרוּבֵא חַד מִסְטְרָא מְכָא מִן כַּפּוֹרְתָא עֲבַד ית כְּרוּבֵיא מִתְרִין סְטְרוֹתֵי: (ק' קְצוֹתֵי):</p> <p>כְּרוּבֵאִי חֶד מִקְצָה מִזָּה וְכְרוּבֵאִי חֶד מִקְצָה מִזָּה מִן-הַכַּפֹּרֶת עָשָׂה אֶת-הַכְּרֻבִּים מִשְׁגֵּי (כ' קְצוֹתֵי):</p>	<p>8</p>
<p>And the cherubim spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover were the faces of the cherubim.</p>	<p>וַיִּתְּנוּ הַכְּרֻבִּים פְּרָשֵׁי כַנָּפִים לְמַעַלָּה סְכָכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו אֶל-הַכַּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִּים: (פ')</p> <p>וַתְּוּ כְּרוּבֵיא פְּרִיסִין גְּדַפְיָהוֹן לְעִילָא מְטַלֵּן בְּגַדְפִּיהוֹן עַל כַּפּוֹרְתָא וַאֲפִיָּהוֹן חַד לְקַבִּיל חַד לְקַבִּיל כַּפּוֹרְתָא הָיוּ אִפִּי כְּרוּבֵיא:</p>	<p>9</p>
<p>And he made the table of acacia-wood: two cubits was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת-הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אֲרָכּוֹ וְאַמָּה רִחְבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קַמָּתּוֹ:</p> <p>וַעֲבַד ית פְּתוּרָא דְאֵעֵי שִׁטִּין תְּרַמִּין אֲמִין אוֹרְכֶיהָ וְאַמָּתָא פּוֹתִינֶיהָ וְאַמָּתָא וּפְלָגָא רּוּמִיָּהּ:</p>	<p>10</p>
<p>And he overlaid it with pure gold, and made thereto a crown of gold round about.</p>	<p>וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:</p> <p>וַחֲפָא יִתִּיה דָּהָב דְּכִי נַעֲבַד לִיה זֶרֶז דְּדָהָב סָחוֹר:</p>	<p>11</p>
<p>And he made unto it a border of a hand-breadth round about, and made a golden crown to the border thereof round about.</p>	<p>וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶרֶזָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:</p> <p>וַעֲבַד לִיה גְּדַנְפָא רּוּמִיָּהּ פּוֹשְׁפָא סָחוֹר סָחוֹר וַעֲבַד זֶרֶז דְּדָהָב לְגְּדַנְפִּיהָ סָחוֹר סָחוֹר:</p>	<p>12</p>

- 13 And he cast for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that were on the four feet thereof. וַיִּצָק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:
- 14 Close by the border were the rings, the holders for the staves to bear the table. לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲתֵי בָּתִּים לְבָבִים לְשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:
- 15 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold, to bear the table. וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּרִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב לְשֵׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:
- 16 And he made the vessels which were upon the table, the dishes thereof, and the pans thereof, and the bowls thereof, and the jars thereof, wherewith to pour out, of pure gold. וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר עַל־הַשֻּׁלְחָן אֶת־קַעְרָתָיו וְאֶת־כַּפְתָּיו וְאֵת מִנְקִיתָיו וְאֶת־הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּתָּן זָהָב טָהוֹר: (פ)
- 17 And he made the candlestick of pure gold: of beaten work made he the candlestick, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, were of one piece with it. וַיַּעַבֵּד יֵת מְנֻחָא דְדָהָב דְּכִי נִגִּיד עֲבַד יֵת מְנֻחָא שְׂדָה וְקִנָּה כְּלִידָהּ חִזְרָהּא וְשׁוֹשְׁנָהּא מִנָּה הָיוּ:
- 18 And there were six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candlestick out of the other side thereof; וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצְדָּהּ שְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנְּחָה מִצְדָּהּ הָאֶחָד וְשְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנְּחָה מִצְדָּהּ הַשֵּׁנִי:
- 19 three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower. So for the six branches going out of the candlestick. תְּלָתָא כְּלִידִין מִצְרִין בְּקִנָּא חַד חִזוֹר וְשׁוֹשֵׁן וְתְלָתָא כְּלִידִין מִצְרִין בְּקִנָּא חַד חִזוֹר וְשׁוֹשֵׁן כֵּן לְשֵׁתָא קִנֵּי דְנִפְקִין מִן מְנֻחָא:
- 20 And in the candlestick were four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof; וּבְמִנְחָה אַרְבַּעַה גִּבְעִים מְשְׁקָדִים וּפְרָחִיתָּהּ וּפְרָחִיתָּהּ:

<p>21 and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of it.</p>	<p>וְחִזְזֹר תַּחֲתֵי תְּרִין קִנִּין דְּמִנְהַ וְחִזְזֹר תַּחֲתֵי תְּרִין קִנִּין דְּמִנְהַ וְחִזְזֹר תַּחֲתֵי תְּרִין קִנִּין דְּמִנְהַ לְשֵׁתָא קִנִּין דְּנִפְקִין מִנֶּה:</p>	<p>וְכַפְתָּר תַּחֲתֵי שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהַ וְכַפְתָּר תַּחֲתֵי שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהַ וְכַפְתָּר תַּחֲתֵי שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְהַ לְשֵׁתָא הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִמִּנְהַ:</p>	<p>21</p>
<p>22 Their knops and their branches were of one piece with it; the whole of it was one beaten work of pure gold.</p>	<p>תַּחֲתֵיהֶן וְקִנֵּיהֶן מִנְהַ הָיוּ כֹּלָהּ נִגְדָא חֲדָא דְדָהֵב דְּכִי:</p>	<p>כַּפְתֵּרֵיהֶם וְקִנְתָּם מִמִּנְהַ הָיוּ כְּלָהּ מְקֻשָּׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר:</p>	<p>22</p>
<p>23 And he made the lamps thereof, seven, and the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, of pure gold.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת בּוֹצִינְהָא שְׁבַע וְצִיבְתָּהָא וּמַחְתֵּיתָהָא דְדָהֵב דְּכִי:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־נִרְתֵּיהָ שְׁבַע וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ זָהָב טָהוֹר:</p>	<p>23</p>
<p>24 Of a talent of pure gold made he it, and all the vessels thereof.</p>	<p>כַּכָּר דְּדָהֵבָא דְכִנָּא עֲבַד יֵתָּה וְיֵת כָּל מִנְהָא:</p>	<p>כַּכָּר זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כֵּלֶיהָ: (פ)</p>	<p>24</p>
<p>25 And he made the altar of incense of acacia-wood: a cubit was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, four-square; and two cubits was the height thereof; the horns thereof were of one piece with it.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת מִדְּבָחָא דְקִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא דְאַשִׁי שְׁטִין אִמְתָּא אֹרְכֶיהָ וְאַמְתָּא פּוֹתֵייהָ מְרַבַּע וְתַרְתִּין אֲמִין רֹמִיָּה מִנֶּה הִנָּא קַרְנוֹהִי:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֵת עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָה אֶרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבוֹ רְבֹועַ וְאַמְתּוֹ קִמְתּוֹ מִמִּנּוֹ הָיוּ קַרְנֵתָיו:</p>	<p>25</p>
<p>26 And he overlaid it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns of it; and he made unto it a crown of gold round about.</p>	<p>וְחָפָא יֵתִיהָ דְהָב דְכִי יֵת אֲגִרֵיהָ וְיֵת כּוֹתְלוֹהִי סְחוֹר סְחוֹר וְיֵת קַרְנוֹהִי וַעֲבַד לִיהָ זִיר דְדָהֵב סְחוֹר סְחוֹר:</p>	<p>וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגּוֹ וְאֶת־קִירֵתָיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנֵתָיו וַיַּעַשׂ לָו זֶרֶב סָבִיב:</p>	<p>26</p>
<p>27 And he made for it two golden rings under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it, for holders for staves wherewith to bear it.</p>	<p>וְתַרְתִּין עֲזָקִין דְדָהֵב עֲבַד לִיהָ מְלָרַע לְזִירֵיהָ עַל תַּרְתִּין זְוִיחֵיהָ עַל תְּרִין סְטְרוֹהִי לְאַתְרָא לְאַרְיֵחָא לְמַטָּל יֵתִיהָ בְּהוֹן:</p>	<p>וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב עָשָׂה־לָּו מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעֵתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבִתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם:</p>	<p>27</p>
<p>28 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת אֲרִיחָא דְאַשִׁי שְׁטִין וְחָפָא יֵתֵהוֹן דְּהָבָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב:</p>	<p>28</p>
<p>29 And he made the holy anointing oil, and the pure incense of sweet spices, after the art of the perfumer.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא קוֹדֶשָׁא וְיֵת קִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא דְכִי עוֹבָד בּוֹסְמִנּוֹ:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קִטְרֵת הַסַּמִּים טָהוֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶת: (ס)</p>	<p>29</p>
<p>XXXVIII And he made the altar of burnt-offering of acacia-wood: five cubits was the length thereof, and five cubits the breadth thereof, four-square, and three cubits the height thereof.</p>	<p>וַעֲבַד יֵת מִדְּבָחָא דְעֹלָתָא דְאַשִׁי שְׁטִין חֲמִישׁ אֲמִין אֹרְכֶיהָ וְחֲמִישׁ אֲמִין פּוֹתֵייהָ מְרַבַּע וְתֵלֶת אֲמִין רֹמִיָּה:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשׁ אֲמֹת אֶרְכּוֹ וְחֲמִשׁ אֲמֹת רָחְבוֹ רְבֹועַ וּשְׁלֹשׁ אֲמֹת קִמְתּוֹ:</p>	<p>שְׂצִיעִי (רְצִיעִי)</p>

- 2 And he made the horns thereof upon the four corners of it; the horns thereof were of one piece with it; and he overlaid it with brass.
- 2 וַיַּעַשׂ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמָּנֹחַ הָיוּ קַרְנֹתָיו וַיִּצָּף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:
- 3 And he made all the vessels of the altar, the pots, and the shovels, and the basins, the flesh-hooks, and the fire-pans; all the vessels thereof made he of brass.
- 3 וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְזַרְקֹת אֶת־הַמְזֻלָּגֹת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת:
- 4 And he made for the altar a grating of network of brass, under the ledge round it beneath, reaching halfway up.
- 4 וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכְבָּר מַעֲשָׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת כַּרְכָּבוֹ מִלְמַטָּה עַד־חֻצְיוֹ:
- 5 And he cast four rings for the four ends of the grating of brass, to be holders for the staves.
- 5 וַיִּצָּק אַרְבַּע טַבַּעֲת בְּאַרְבַּע הַקְּצִיּוֹת לַמִּכְבָּר הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לַבָּדִים:
- 6 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with brass.
- 6 וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם נְחֹשֶׁת:
- 7 And he put the staves into the rings on the sides of the altar, wherewith to bear it; he made it hollow with planks.
- 7 וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בְּטַבַּעַת עַל צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לִשְׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נָכוֹב לְחֹת עָשָׂה אֹתוֹ: (ס)
- 8 And he made the laver of brass, and the base thereof of brass, of the mirrors of the serving women that did service at the door of the tent of meeting.
- 8 וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כִּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֹת הַצֹּבְאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ס)

(7) נבוב לוחות. נבוב הוא חלול, וכן וְעָצֵיו אֲרָצָה אֲרָצָה נְבֻב (ירמיה נב, כא): נבוב לוחות. הלוחות של עצי שטים לכל רוח, והחלל באמצע:

(8) במראות הצובאות. צנות ישראל היו צידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן, מפני שעשים ליצר הרע, אמר לו הקד"ה קבל, כי אלו חצידין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים לצבות רבות צמזרים, כשהיו צעליהם יגעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשמה ומאכילות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם צעלה צמראה, ומשדלתו דדצרים, לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מביאות לצעליהם לידי תאוה, וזקקות להם, ומתעצרות ויולדות שם, שנאמר פֶּתַח הַפָּאָנֹחַ עוֹרֶקֶשֶׁד (שיר השירים ח, ה), וזה שנאמר במראות הצובאות, ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשמו, להסקות ממים שצמכו למי שקנא לה צעלה ונסתרה, ותדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר ונחשת התנופה שצעים ככר וגו' ויעש זה וגו', וכיור וכנו לא הוזכרו שם, למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש רבי תנחומא (פקודי ט), וכן תרגם אונקלוס בְּמִסְחָתָא נְשִׂאָה, והוא תרגום של מראות, מירא"ש בלע"ז (שפיעגעל), וכן מצינו בישיעה (ג, כג), והגליגים, מתרגמין ומקוֹיִסָא: אשר צבאו. להביא נדבות:

<p>9 And he made the court; for the south side southward the hangings of the court were of fine twined linen, a hundred cubits.</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לַפָּאֵתוֹ נֹגֵב תִּמְנֵהָ קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בָּאֵמָה:</p>	<p>9 וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לַפָּאֵתוֹ נֹגֵב תִּמְנֵהָ קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בָּאֵמָה:</p>
<p>10 Their pillars were twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets were of silver.</p>	<p>עַמּוּדֵיהֶן עֶשְׂרִים וְסֻמְכֵיהֶן עֶשְׂרִים דְּנִחָשָׁא וְנִי עַמּוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהֶן כֶּסֶף:</p>	<p>10 עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נִחָשֶׁת וְנִי הָעַמּוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:</p>
<p>11 And for the north side a hundred cubits, their pillars twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.</p>	<p>וּלְרוּחַ צָפוֹן מֵאָה אַמִּין עַמּוּדֵיהֶן עֶשְׂרִים וְסֻמְכֵיהֶן עֶשְׂרִים דְּנִחָשָׁא וְנִי עַמּוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהֶן כֶּסֶף:</p>	<p>11 וְלַפָּאֵת צָפוֹן מֵאָה בָּאֵמָה עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נִחָשֶׁת וְנִי הָעַמּוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:</p>
<p>12 And for the west side were hangings of fifty cubits, their pillars ten, and their sockets ten; the hooks of the pillars and their fillets of silver.</p>	<p>וּלְרוּחַ מַעֲרָבָא סְרְדֵי חֲמִשִּׁין אַמִּין עַמּוּדֵיהֶן עֶשְׂרָא וְסֻמְכֵיהֶן עֶשְׂרָא וְנִי עַמּוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהֶן כֶּסֶף:</p>	<p>12 וְלַפָּאֵת־זֶם קִלְעִים חֲמִשִּׁים בָּאֵמָה עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרָה וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרָה וְנִי הָעַמּוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:</p>
<p>13 And for the east side eastward fifty cubits.</p>	<p>וּלְרוּחַ קְדוּמָא מְדִנְחָא חֲמִשִּׁין אַמִּין:</p>	<p>13 וְלַפָּאֵת קֶדְמָה מְזֻרְחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה:</p>
<p>14 The hangings for the one side [of the gate] were fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.</p>	<p>סְרְדֵי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא אַמִּין לְעֵבְרָא עַמּוּדֵיהֶן תְּלָתָא וְסֻמְכֵיהֶן תְּלָתָא:</p>	<p>14 קִלְעִים חֲמִש־עֶשְׂרָה אַמָּה אֶל־הַכֶּתֶף עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:</p>
<p>15 And so for the other side; on this hand and that hand by the gate of the court were hangings of fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.</p>	<p>וּלְעֵבְרָא תַנְיָנָא מִכָּא וּמִכָּא לְתַרְע דְּרִתָּא סְרְדֵי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא אַמִּין עַמּוּדֵיהֶן תְּלָתָא וְסֻמְכֵיהֶן תְּלָתָא:</p>	<p>15 וְלַכֶּתֶף הַשֵּׁנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לְשַׁעַר הַחֲצֵר קִלְעִים חֲמִישׁ עֶשְׂרָה אַמָּה עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:</p>
<p>16 All the hangings of the court round about were of fine twined linen.</p>	<p>כָּל סְרְדֵי דְּרִתָּא סְחוּר סְחוּר דְּבוּץ שִׁזִּיר:</p>	<p>16 כָּל־קִלְעֵי הַחֲצֵר סָבִיב שֵׁשׁ מִשְׁזָר:</p>
<p>17 And the sockets for the pillars were of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver; and the overlaying of their capitals of silver; and all the pillars of the court were filleted with silver.</p>	<p>וְסֻמְכֵיָא לְעַמּוּדֵיָא דְּנִחָשָׁא וְנִי עַמּוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהֶן כֶּסֶף וְחַפּוּי רִישֵׁיהֶן כֶּסֶף וְאַגִּנִּין מְכַבֵּשִׁין כֶּסֶף כָּל עַמּוּדֵי דְּרִתָּא:</p>	<p>17 וְהָאֲדָנִים לְעַמּוּדִים נִחָשֶׁת וְנִי הָעַמּוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף וְצַפּוּי רִאשֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחֻשְׁקִים כֶּסֶף כָּל עַמּוּדֵי הַחֲצֵר:</p>
<p>18 And the screen for the gate of the court was the work of the weaver in colours, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; and twenty cubits was the length, and the height in the breadth was five cubits, answerable to the hangings of the court.</p>	<p>וּפְרָסָא דְּתַרְע דְּרִתָּא עוֹבֵד צִיִּיר דְּחֻכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְע וְהוֹרִי וּבוּץ שִׁזִּיר וְעֶשְׂרִין אַמִּין אֹרְכָא וְרוּמָא בְּפוּתָא חֲמִישׁ אַמִּין לְקַבִּיל סְרְדֵי דְּרִתָּא:</p>	<p>וּמִסְךְ שַׁעַר הַחֲצֵר מַעֲשֶׂה רָקִם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר וְעֶשְׂרִים אַמָּה אֶרֶךְ וְרוּמָהּ בְּרֹחַב חֲמִישׁ אַמּוֹת לְעָמֵת קִלְעֵי הַחֲצֵר:</p>

- 19 And their pillars were four, and their sockets four of brass; their hooks of silver, and the overlaying of their capitals and their fillets of silver.
- 19 וְעַמֻּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאַדְנֵיהֶם וְעַמֻּדֵיהֶן אַרְבַּעָה וְאַדְנֵיהֶן וְנִיחֵיהֶם כֶּסֶף וְנִיחֵיהֶן כֶּסֶף וְחִפּוּי רִישֵׁיהֶן וְחִפּוּי רִישֵׁיהֶן וְחִשְׁקֵיהֶם וְחִשְׁקֵיהֶם וְכַבֻּשֵׁיהֶן כֶּסֶף וְכַבֻּשֵׁיהֶן כֶּסֶף:
- 20 And all the pins of the tabernacle, and of the court round about, were of brass.
- 20 וְכָל־הַיְתִדֹת לְמִשְׁכָּן וְלַחֲצֵר וְכָל־הַיְתִדֹת לְמִשְׁכָּן וְלַחֲצֵר וְלִדְרֹתָא סָחֹר וְלִדְרֹתָא סָחֹר וְדִנְחָשָׁא:
- קנב פסוקים

The Haftarah is I Kings 7:50-7:40 on page 220. Sepharadim read I Kings 7:26-7:13 On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 16-30:11 and the Haftarah is the special Haftarah on page 229. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 234. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 20-12:1 and the Haftarah is on page 238.

- These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest.
- 21 אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֵדֻת אֲשֶׁר פָּקַד עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן:
- 22 And Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah, made all that the LORD commanded Moses.
- 22 וּבְצַלָּאֵל בֶּן־אֹרִי בֶן־חֹר וּלְמַטֵּה יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
- 23 And with him was Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan, a craftsman, and a skilful workman, and a weaver in colours, in blue, and in purple, and in scarlet, and fine linen.—
- 23 וְאִתּוֹ אֹהֲלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן חָרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקֵם בַּתְּכָלֶת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִשְׁשׁ: (ס) וְעִמֵּיהּ אֹהֲלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דְדָן נָגִיד וְאוֹמֵן וְצִיִּיר בַּתְּכָלָא וּבְאַרְגָּמָן וּבִצְבָע וְזָהָרִי וּבְבוֹצָא:

(18) לעמדת קלעי החצר. כמדת קלעי החצר: (21) אלה פקודי. צפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עבודתו: המשכן מושכן. שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורזנין על עונותיהן של ישראל: מושכן העדות. עדות לישראל שזית להם הקצ"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם: עבודת הלויים. פקודי המשכן וכליו, הוא עבודה המסורה ללויים במדבר, לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמור צפרשת נשא (במדבר ד): ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו: (22) ובצלאל בן אורי וגו' עשה אל כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה צסיני, כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, (לא לענין צווי להטנדז קאמר, דהא אדרבה להיפך צוה הקצ"ה צפרשת תרומה, מתחלה הכלים שלחן מנורה יריעות, ואחר כך ציווי הקרשים, וציווי משה רבינו ע"ה ריש ויקהל, תחלה המשכן ואהלו ואחר כך הכלים, הא מיירי לענין ציווי לפועל איך יפעול כסדר, ותמלא צפרשת כי תשא ראה קראתי בשם צלאל וגו', הוזכר מתחלה את אהל מועד, ואחר כך הכלים, אבל לענין להטנדז להכין מה שהיו צריכין, מה לי מה שמתנדז תחלה, ועיין בתוספות פרק הרוואה (ברכות נה). ואם תאמר מנלן שצפרשת רבינו ע"ה צוה לצלאל הפך הענין, ויש לומר, כיון דכתיב צפרשת ויקהל ויקרא משה אל צלאל ואל אהליאב וגו', וקצר מה שדיבר עמהם, והאי קרא מדכתיב כל אשר צוה ה' את משה, חזינן דהיה מצוה להם צהיפוך. ודוק היטב). אמר לו צלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בחוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקצ"ה, אמר משה, צלל אל היית, כי וודאי כך צוה לי הקצ"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים:

<p>24 All the gold that was used for the work in all the work of the sanctuary, even the gold of the offering, was twenty and nine talents, and seven hundred and thirty shekels, after the shekel of the sanctuary.</p>	<p>כל דהבא דאתעביד לעבידתא בכל עבדת קודשא ויהנה דהב ארמיתא עשרין ותשע ככרין ושבע מאה ותלתין סלעין בסלעי קודשא:</p>	<p>24 כָּל-הַזָּהָב הָעָשׂוּי לַמְלָאכָה בְּכָל מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זָהָב הַתְּנוּפָה תִּשְׁעַ וְעֶשְׂרִים כֶּכֶר וְשֶׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:</p>
<p>25 And the silver of them that were numbered of the congregation was a hundred talents, and a thousand seven hundred and three-score and fifteen shekels, after the shekel of the sanctuary:</p>	<p>וכסף מניני פגשתא מאה ככרין ואלף ושבע מאה ושבעין וחמיש סלעין בסלעי קודשא:</p>	<p>25 וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאָת כֶּכֶר וְאַלְפֵּי וְשֶׁבַע מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:</p>
<p>26 a beka a head, that is, half a shekel, after the shekel of the sanctuary, for every one that passed over to them that are numbered, from twenty years old and upward, for six hundred thousand and three thousand and five hundred and fifty men.</p>	<p>תקלא לגולגולתא פלגות סלעא בסלעי קודשא לכל דעבר על מניניא מבר עסרין שנין ולעילא לשית מאה ותלתא אלפין וחמיש מאה וחמשיין:</p>	<p>26 בָּקָע לַגִּלְגָּלֹת מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֹבֵר עַל-הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה לְשִׁשֹּׁת־מֵאוֹת אֶלְפֵי וּשְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים:</p>
<p>27 And the hundred talents of silver were for casting the sockets of the sanctuary, and the sockets of the veil: a hundred sockets for the hundred talents, a talent for a socket.</p>	<p>והואה מאה ככרי כספא לאתקא ית סמכי קודשא וית סמכי פרוכתא מאה סמכין למאה ככרין ככרא לסמכא:</p>	<p>27 וַיְהִי מֵאָת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצֻקַּת אֵת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדָנֵי הַפֹּרְקַת מֵאָת אֲדָנִים לַמֵּאָת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֶדָן:</p>
<p>28 And of the thousand seven hundred seventy and five shekels he made hooks for the pillars, and overlaid their capitals, and made fillets for them.</p>	<p>וית אלף ושבע מאה ושבעין וחמיש עבר ווין לעמודיא וחפי רישיהון וכביש יתהון:</p>	<p>28 וְאֶת-הָאֶלְפֵי וְשֶׁבַע הַמֵּאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עֶשְׂרֵה וָוִים לַעֲמוּדִים וְצִפָּה רִאשֵׁיהֶם וְחִשֵּׁק אֲתָם:</p>
<p>29 And the brass of the offering was seventy talents and two thousand and four hundred shekels.</p>	<p>ונחש ארמיתא שבעין ככרין ותריין אלפין וארבע מאה סלעין:</p>	<p>29 וַנְּחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה שִׁבְעִים כֶּכֶר וְאַלְפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת שֶׁקֶל:</p>
<p>30 And therewith he made the sockets to the door of the tent of meeting, and the brazen altar, and the brazen grating for it, and all the vessels of the altar,</p>	<p>ועבד בה ית סמכי תרע משכן זמנא וית מדבחא דנחשא וית סרדא דנחשא דיליה וית כל מני מדבחא:</p>	<p>30 וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת-אֲדָנֵי פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לֹו וְאֵת כָּל-כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:</p>

(24) ככר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר ק"כ מנה, והמנה כ"ה סלעים, הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים, לפיכך מנה צפרוטרוט כל השקלים שפחותין צמנינס מג' אלפים, שאין מגיעין לככר:

(26) בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל: לשש מאות אלף וגר. כך היו ישראל, וכך עלה מנינס אחר שהוקם המשכן בצפר צמדצר, ואף עתה צמדצת המשכן כך היו, ומנין חזאי השקלים של שש מאות אלף, עולה מאת ככר כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף חזאין הרי הן ג' מאות, אלף שלימים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חזאין, עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים:

(27) לצקת. כתרמומו ללסכא: את אדני הקדש. של קרשי המשכן, שהם מ"ח קרשים, ולהן צ"ו אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחשת כחצי צהה:

(28) וצפה ראשיהם. של עמודים מהן, שצבולן כחצי וצפה ראשיהם וחשוקיהם כספ:

31

31

XXIX

XXIX

2

שני
(חמישי)

3

3

4

4

5

5

6

6

(1) ומן התכלית והארגון וגר'. שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין צנדי שרד הללו צנדי כהונה, שצנדי כהונה היה שש, אלא הם צנדים שמכסים בהם כלי הקדש בשעת סלוק מסעות. שלא היה בהם שש:

(3) וירקעו. כמו לְקַעַץ הָאֶרֶץ (תהלים קלו, ו), כתרומו ורדיו טָסִין, היו מרדדין מן הזהב, אשטנ"דרא צלע"ז (אויזדענען), טסין דקות. כאן הוא מלמדך היאך היו טווין את הזהב עם החוטין, מרדדים טסין דקין, וקוצין מהן פתילים לאורך הטס, לעשות אותן פתילים מעורבים עם כל מין ומין צחשן ואפוד, שנאמר בהן וזה, חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן עם כל מין ומין, שכל המינין חוטן כפול ששה, והזהב חוט שציעי עם כל אחד ואחד:

- 7 And he put them on the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel, as the LORD commanded Moses.
- 7 וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתָפֵת וְשׁוֹי יִתְּחוּן עַל כְּתָפֵי הָאֶפֶד אֲבָנֵי זִכְרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)
- 8 And he made the breastplate, the work of the skilful workman, like the work of the ephod: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.
- 8 וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חָשָׁב כַּמַּעֲשֵׂה אֶפֶד וְזָהָב תְּכֵלֶת וְצָבִי וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי וְחֹרִי מְשֻׁזָּר:
- 9 It was four-square; they made the breastplate double; a span was the length thereof, and a span the breadth thereof, being double.
- 9 רְבֹועַ הָיָה כָּפוּל עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זֶרֶת אָרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ כָּפוּל:
- 10 And they set in it four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd was the first row.
- 10 וַיִּמְלְאוּ־בָּו אַרְבַּעַ טֹרֵי אֲבָן טֹור אָדָם פְּטֹדָה וּבִרְקַת הַטֹּור הָאֶחָד:
- 11 And the second row, a carbuncle, a sapphire, and an emerald.
- 11 וְהַטֹּור הַשֵּׁנִי נֹפֶד סַפִּיר וְיִתְדִים:
- 12 And the third row, a jacinth, an agate, and an amethyst.
- 12 וְהַטֹּור הַשְּׁלִישִׁי לָשֶׁם שָׁבוּ וְאַחֲלָמָה:
- 13 And the fourth row, a beryl, an onyx, and a jasper; they were inclosed in fittings of gold in their settings.
- 13 וְהַטֹּור הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ שֹהָם וַיִּשְׁפֹּה מִזְסָכֶת מִשְׁבָּצַת זָהָב בְּמִלְאָתָם:
- 14 And the stones were according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names, like the engravings of a signet, every one according to his name, for the twelve tribes.
- 14 וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָנָה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל־שְׁמוֹתָם פְּתוּחֵי חֹתֶם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשָׁנִים עָשָׂר שָׁבֹט:
- 15 And they made upon the breastplate plaited chains, of wreathen work of pure gold.
- 15 וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׂרָשְׁרֹת גְּבֻלָּת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טְהוֹר:
- 16 And they made two settings of gold, and two gold rings; and put the two rings on the two ends of the breastplate.
- 16 וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבָּצַת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבָּעַת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבָּעַת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

- 17 And they put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate. וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזֹּהָב עַל-שְׁתֵּי הַטְּבָעֹת עַל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן:
- 18 And the other two ends of the two wreathen chains they put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forefront thereof. וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת נָתַנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמְּשָׁבָצֹת וַיִּתְּנֵם עַל-כִּתְפֵּת הָאֶפֶד אֶל-מוֹל פָּנָיו:
- 19 And they made two rings of gold, and put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which was toward the side of the ephod inward. וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טְבָעֹת זָהָב וַיִּשְׁמְנוּ עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שִׁפְתּוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֶפֶד בִּיְתֵחָ:
- 20 And they made two rings of gold, and put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forefront thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod. וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טְבָעֹת זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל-שְׁתֵּי כִתְפֹת הָאֶפֶד מִלְּמַטָּה מִמוֹל פָּנָיו לַעֲמֹת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד:
- 21 And they did bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it might be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate might not be loosed from the ephod; as the LORD commanded Moses. וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטְּבָעֵתָיו אֶל-טְבָעֹת הָאֶפֶד בִּפְתִּיל לַתְּכֵלֶת לְהִיָּת עַל-תְּחֻשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד כְּאֲשֶׁר צֻוְּהַ יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (פ)
- 22 And he made the robe of the ephod of woven work, all of blue; וַיַּעַשׂ אֶת-מְעִיל הָאֶפֶד מַעֲשָׂה אָרֶג כָּלִיל תְּכֵלֶת:
- 23 and the hole of the robe in the midst thereof, as the hole of a coat of mail, with a binding round about the hole of it, that it should not be rent. וּפְתִי-הַמְעִיל בְּתוֹכוֹ כִּפְּי תַחְרָא שִׁפָּה לְפָיו סָבִיב לֹא יִקְרַע:
- 24 And they made upon the skirts of the robe pomegranates of blue, and purple, and scarlet, and twined linen. וַיַּעֲשׂוּ עַל-שׁוּלֵי הַמְעִיל רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֻׁזָּר:
- 25 And they made bells of pure gold, and put the bells between the pomegranates upon the skirts of the robe round about, between the pomegranates: וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת-הַפַּעֲמָנִים בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים עַל-שׁוּלֵי הַמְעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים:

<p>26 a bell and a pomegranate, a bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about, to minister in; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>זָגָא וְרִמּוֹנָא זָגָא וְרִמּוֹנָא עַל שְׂפוּלֵי מְעִילָא סְחוּר סְחוּר לְשִׁמְשָׁא כְּמָא דְפִקִּיד יִי יְת מֹשֶׁה:</p>	<p>26 פַּעֲמָן וְרִמּוֹן פַּעֲמָן וְרִמּוֹן עַל-שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב לְשֵׁרֶת כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ו)</p>
<p>27 And they made the tunics of fine linen of woven work for Aaron, and for his sons,</p>	<p>וַעֲבָדוּ יְת כְּתוּנֵי דְבוּצָא עוֹבָד מַחֵי לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:</p>	<p>27 וַיַּעֲשׂוּ אֶת-הַכְּתָנֹת שֵׁשׁ מִבְּרוּשׁ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:</p>
<p>28 and the mitre of fine linen, and the goodly head-tires of fine linen, and the linen breeches of fine twined linen,</p>	<p>וְיֵת מִצְנֶפֶת דְּבוּצָא וְיֵת שִׁבְחָא קוֹבְעָא דְבוּצָא וְיֵת מִכְנְסֵי בּוּצָא דְבוּץ שְׁזִיר:</p>	<p>28 וְאֶת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת-פָּאֲרִי הַמְּגִבֵּעַת שֵׁשׁ וְאֶת-מִכְנְסֵי הַבֶּדֶד שֵׁשׁ מִשְׁזָר:</p>
<p>29 and the girdle of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, the work of the weaver in colours; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וְיֵת הַמֵּינָא דְבוּץ שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָא וְחֹרִי עוֹבָד צִיִּיר כְּמָא דְפִקִּיד יִי יְת מֹשֶׁה:</p>	<p>29 וְאֶת-הָאֵבֶנֶט שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלֹת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֵׂה רֶקֶם כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ו)</p>
<p>30 And they made the plate of the holy crown of pure gold, and wrote upon it a writing, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.</p>	<p>וַעֲבָדוּ יְת צִיצָא קְלִילָא דְקִינְדָּשָׁא דְדָהֶב דְּכִי וְכְתָבוּ עָלֵיהּ כְּתָב מִפְּרֶשׁ קֶדֶשׁ לִי:</p>	<p>30 וַיַּעֲשׂוּ אֶת-צִיץ גִּזְר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם קֶדֶשׁ לַיהוָה:</p>
<p>31 And they tied unto it a thread of blue, to fasten it upon the mitre above; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיַּהֲבּוּ עָלֵיהּ חוּטָא דְתַכְלִיתָא לְמַתָּן עַל מִצְנֶפֶת מִלְּעִילָא כְּמָא דְפִקִּיד יִי יְת מֹשֶׁה:</p>	<p>31 וַיִּתְּנוּ עָלָיו פִּתִּיל תַּכְלֹת לָתֵת עַל-הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ו)</p>
<p>32 Thus was finished all the work of the tabernacle of the tent of meeting; and the children of Israel did according to all that the LORD commanded Moses, so did they.</p>	<p>וְשָׁלִימַת כָּל עֲבִידַת מִשְׁכְּנָא מִשְׁכַּן זִמְנָא וַעֲבָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דְּפִקִּיד יִי יְת מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ:</p>	<p>32 וַתֵּכֶל כָּל-עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ: (פ)</p>

(28) ואת פארי המגבעות. תפארת המגבעות, המגבעות המפוארות:

(31) לתת על המצנפת מלמעלה. ועל ידי הפתילים היה מושיבן על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הניץ על המצנפת, שהרי בשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט:), שערו היה נראה בין ניץ למצנפת ששם מניח תפילין, והניץ היה נתון על המצנפת, הרי המצנפת למעלה והניץ למטה, ומהו על המצנפת מלמעלה. ועוד הקשיתי בה, כאן הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת, ובענין הזוהרה הוא אומר ושמם אלו על פתיל תכלת (שמות כח, לו). ואומר אני, פתיל תכלת זה חוטין הן, לקשרו בהן במצנפת, לפי שהניץ אינו אלא מארון לארון ובמה יקשרנו במצחו, והיו קבועין בו חוטין תכלת לשני ראשיו ובאמצעיתו, שבהן קושרו ותולהו במצנפת כשהוא צראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה, אחת ממעל ואחת מתחת לזד מצחו, וכן באמצעו, שכן הוא נוח לקשור, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין, לכך נאמר על פתיל תכלת, ועליו פתיל תכלת, וקושר ראשיהם השנים כולם יחד מאחוריו למוול ערפו, ומושיבו על המצנפת. ואל תחמה שלא נאמר פתיל תכלת, הואיל ומרוצין הן, שהרי מנינו בחשן ואפוד ויִקְדְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן וגו', ועל כרחק פחות משנים לא היו, שהרי בשתי קצות החשן היו צ' טבעות החשן, וצו' כתפות האפוד היו צ' טבעות האפוד שכנגדן, ולפי דרך קשירה ד' חוטין היו, ומכל מקום פחות משנים אי אפשר:

(32) ויעשו בני ישראל. את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו':

<p>33 And they brought the tabernacle unto Moses, the Tent, and all its furniture, its clasps, its boards, its bars, and its pillars, and its sockets;</p>	<p>וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה וְאֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בָּרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וְאֹדְנָיו:</p> <p>וַיָּבִיאוּ יֵת מִשְׁכָּנָא לְיֵת מֹשֶׁה יֵת מִשְׁכָּנָא וְיֵת כָּל מְנוּחָי פּוֹרְפוּחֵי דְפּוּחֵי עֲבֻדָּהּ וְעַמֻּדָּהּ וְסִמְכוּחֵי:</p>	<p>וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה וְאֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בָּרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וְאֹדְנָיו:</p> <p>רַבִּיעִי</p>
<p>34 and the covering of rams' skins dyed red, and the covering of sealskins, and the veil of the screen;</p>	<p>וְיֵת חֹפֶאֶה דְּמִשְׁכֵּי דְכָרִי מִסְמָקֵי וְיֵת חֹפֶאֶה דְּמִשְׁכֵּי סִסְגוּנָא וְיֵת פְּרוּכְתָא דְפָרְסָא:</p>	<p>34 וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמְאֻדָּמִים וְאֶת־מִכְסֵּה עֶרְתַּת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פְּרֻכַת הַמָּסֶךְ:</p>
<p>35 the ark of the testimony, and the staves thereof, and the ark-cover;</p>	<p>יֵת אֲרוֹנָא דְסִתְּרוּתָא וְיֵת אֲרִיחָהּ וְיֵת כְּפֹרֶתָא:</p>	<p>35 אֶת־אֲרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת־בָּדָיו וְאֶת הַכְּפֹרֶת:</p>
<p>36 the table, all the vessels thereof, and the showbread;</p>	<p>יֵת פְּתוּרָא יֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת לֶחֶם אֲפִיָּא:</p>	<p>36 אֶת־הַשְּׁלֶחֶן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:</p>
<p>37 the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the light;</p>	<p>יֵת מְנִרְתָּא דְכִיתָא יֵת בּוֹצִינְהָא בּוֹצִינֵי סְדָרָא וְיֵת כָּל מְנָהָ וְיֵת מִשְׁחָא דְאַנְהָרוּתָא:</p>	<p>37 אֶת־הַמְּנֹרֶה הַטְּהוֹרָה אֶת־נִרְתֶּיהָ נִרְתֹּת הַמַּעֲרֵכָה וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:</p>
<p>38 and the golden altar, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door of the Tent;</p>	<p>וְיֵת מִדְּבַחַּא דְדֹהָבָא וְיֵת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְיֵת קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא וְיֵת פָּרְסָא דְתַרְעָא מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>38 וְאֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת מָסַךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:</p>
<p>39 the brazen altar, and its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;</p>	<p>יֵת מִדְּבַחַּא דְנְחֹשָׁא וְיֵת סְדָרָא דְנְחֹשָׁא דִּילִיָּה וְיֵת אֲרִיחָהּ וְיֵת כָּל מְנוּחֵי יֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָהּ:</p>	<p>39 אֶת־מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לֹו אֶת־בָּדָיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוּ:</p>
<p>40 the hangings of the court, its pillars, and its sockets, and the screen for the gate of the court, the cords thereof, and the pins thereof, and all the instruments of the service of the tabernacle of the tent of meeting;</p>	<p>יֵת סְרָדֵי דְרֵתָא יֵת עַמֻּדָהּ וְיֵת סִמְכוּתָא וְיֵת פָּרְסָא לְתַרְעָא דְרֵתָא יֵת אֲשׁוּנָהּ וְסִפְהָא וְיֵת כָּל מְנֵי פּוֹלְחָן מִשְׁכָּנָא לְמִשְׁכָּן זִמְנָא:</p>	<p>40 אֶת קַלְעֵי הַחֲצָר אֶת־עַמֻּדֶיהָ וְאֶת־אֹדְנֶיהָ וְאֶת־הַמָּסֶךְ לְשַׁעַר הַחֲצָר אֶת־מִיתְרָיו וְיִתְדֹתֶיהָ וְאֶת כָּל־כֵּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד:</p>
<p>41 the plaited garments for ministering in the holy place; the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.</p>	<p>יֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא לְשִׁמְשָׂא בְּקוֹדֶשֶׁת יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשֶׁת לְאַהֲרֹן קְהָנָא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׂא:</p>	<p>41 אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשִׁרְתַּת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בְנָיו לְכַהֵן:</p>

(33) ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כווצד הקרשים שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו, ואמר משה לפני הקב"ה, איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אהב צידך, נראה כמקימו והוא נזקק וקם מאליו, וזהו שנאמר (שמות מ, יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא (פקודי י"א):

42	According to all that the LORD commanded Moses, so the children of Israel did all the work.	42	כָּכֹל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל-הָעֲבֹדָה: פּוֹלְחָנָא:
43	And Moses saw all the work, and, behold, they had done it; as the LORD had commanded, even so had they done it. And Moses blessed them.	43	וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת-כָּל-הַמְּלָאכָה וַהֲנִה עֲשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בֶּן עֲשׂוּ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: (פ)
XL	And the LORD spoke unto Moses, saying:	חמישי (שביעי)	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לַמִּימָר: לְאֹמַר:
2	'On the first day of the first month shalt thou rear up the tabernacle of the tent of meeting.	2	בְּיוֹם-הַתְּחִלָּה הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת-מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד:
3	And thou shalt put therein the ark of the testimony, and thou shalt screen the ark with the veil.	3	וְשַׂמְתָּ שָׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסָכַת עַל-הָאָרֶן אֶת-הַפָּרֹכֶת:
4	And thou shalt bring in the table, and set in order the bread that is upon it; and thou shalt bring in the candlestick, and light the lamps thereof.	4	וַהֲבֵאתָ אֶת-הַשֻּׁלְחָן וְעִרְכָתָּ אֶת-עֲרֻכּוֹ וַהֲבֵאתָ אֶת-הַמְּנֹרָה וְהַעֲלִיתָ אֶת-נֵרֹתֶיהָ:
5	And thou shalt set the golden altar for incense before the ark of the testimony, and put the screen of the door to the tabernacle.	5	וְנִתְּתָה אֶת-מִזְבֵּחַ הָיֵהוָה לְקַטֹּרֶת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדוּת וְשַׂמְתָּ אֶת-מָסַךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכַּן:
6	And thou shalt set the altar of burnt-offering before the door of the tabernacle of the tent of meeting.	6	וְנִתְּתָה אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל-מוֹעֵד:
7	And thou shalt set the laver between the tent of meeting and the altar, and shalt put water therein.	7	וְנִתְּתָה אֶת-הַכִּיּוֹר בֵּין-אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּתָה שָׁם מֵיִם:
8	And thou shalt set up the court round about, and hang up the screen of the gate of the court.	8	וְשַׂמְתָּ אֶת-הַחֲצֵר סָבִיב וְנִתְּתָה אֶת-מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצֵר:

(43) ויברך אותם משה. אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה צמעשה ידיכם, ויהי נעים ה' אלהינו עלינו וגו' (תהלים 5, יז), והוא אחד מ"א מזמורים שצתפלה למשה:
(3) וסכות על הארון. לשון הגנה, שהרי מחילה היטה:
(4) וערכת את ערכו. שמי מערכות של לחם הפנים:

- 9 And thou shalt take the anointing oil, and anoint the tabernacle, and all that is therein, and shalt hallow it, and all the furniture thereof; and it shall be holy.
- 9 וְלִקְחָתָּהּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּהּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ:
- 10 And thou shalt anoint the altar of burnt-offering, and all its vessels, and sanctify the altar; and the altar shall be most holy.
- 10 וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים:
- 11 And thou shalt anoint the laver and its base, and sanctify it.
- 11 וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹתָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ:
- 12 And thou shalt bring Aaron and his sons unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.
- 12 וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:
- 13 And thou shalt put upon Aaron the holy garments; and thou shalt anoint him, and sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.
- 13 וְהִלַּבַשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכָהֵן לִי:
- 14 And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.
- 14 וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם כִּתְּנוֹת:
- 15 And thou shalt anoint them, as thou didst anoint their father, that they may minister unto Me in the priest's office; and their anointing shall be to them for an everlasting priesthood throughout their generations.'
- 15 וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מִשַּׁחְתָּ אֶת־אַבְיָהֶם וְכָהֲנוּ לִי וְהָיְתָה לְהִיֵּית לָהֶם מִשְׁחָתָם לְכַהֲנָת עוֹלָם לְדֹרֹתָם:
- 16 Thus did Moses; according to all that the LORD commanded him, so did he.
- 16 וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: (ס)
- 17 And it came to pass in the first month in the second year, on the first day of the month, that the tabernacle was reared up.
- 17 וַיְהִי בַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן:
- 18 And Moses reared up the tabernacle, and laid its sockets, and set up the boards thereof, and put in the bars thereof, and reared up its pillars.
- 18 וַיִּקַּם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קַרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בָּרִיחָיו וַיִּקַּם אֶת־עַמֻּדָיו:

<p>19 And he spread the tent over the tabernacle, and put the covering of the tent above upon it; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיִּפְרֹשׂ אֶת-הָאֹהֶל וַיִּשֹׂי יֵת חֹפֶאֶה דְּמִשְׁכָּנָא עֲלוֹהֵי מִלְּעִילָא כְּמַא דְּפִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>וַיִּפְרֹשׂ אֶת-הָאֹהֶל עַל-הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת-מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>19</p>
<p>20 And he took and put the testimony into the ark, and set the staves on the ark, and put the ark-cover above upon the ark.</p>	<p>וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת-הָעֵדוּת בְּאֲרוֹנָא וַיִּשֹׂי יֵת אֲרִיחָא עַל אֲרוֹנָא וַיִּהָב יֵת כְּפֹרְתָא עַל אֲרוֹנָא מִלְּעִילָא:</p>	<p>וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת-הָעֵדוּת אֶל-הָאָרֹן וַיָּשֶׂם אֶת-הַבָּדִים עַל-הָאָרֹן וַיִּתֵּן אֶת-הַכִּפֹּרֶת עַל-הָאָרֹן מִלְּמַעְלָה:</p>	<p>20</p>
<p>21 And he brought the ark into the tabernacle, and set up the veil of the screen, and screened the ark of the testimony; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיָּבֵא אֶת-הָאָרֹן אֶל-הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת פְּרֻכְתָּא דְּפִרְסָא וַאֲטִיל עַל אֲרוֹנָא דְּסִדְהוּתָא כְּמַא דְּפִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>וַיָּבֵא אֶת-הָאָרֹן אֶל-הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת פְּרֻכְתָּ הַמָּסָךְ וַאֲטִיל עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>21</p>
<p>22 And he put the table in the tent of meeting, upon the side of the tabernacle northward, without the veil.</p>	<p>וַיִּהָב יֵת פְּתוּרָא בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא עַל שְׂדָא דְּמִשְׁכָּנָא צְפוֹנָא מִבְּרָא לְפָרוּכְתָּא:</p>	<p>וַיִּתֵּן אֶת-הַשְּׁלֹחַן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יַרְדֵּי הַמִּשְׁכָּן צְפוֹנָה מִחוּץ לַפְּרֻכֶּת:</p>	<p>22</p>
<p>23 And he set a row of bread in order upon it before the LORD; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַסְדֵּר עֲלוֹהֵי סִדְרִין דְּלֶחִים קֳדָם יְיָ כְּמַא דְּפִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>וַיַּעֲרֵךְ עָלָיו עֶרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>23</p>
<p>24 And he put the candlestick in the tent of meeting, over against the table, on the side of the tabernacle southward.</p>	<p>וַיִּשֹׂי יֵת מְנִרְתָּא בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא לְקַבִּיל פְּתוּרָא עַל שְׂדָא דְּמִשְׁכָּנָא דְּרוֹמָא:</p>	<p>וַיָּשֶׂם אֶת-הַמְּנִרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֹחַן עַל יַרְדֵּי הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָה:</p>	<p>24</p>
<p>25 And he lighted the lamps before the LORD; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַאֲדָלִיק בּוֹצִינָא קֳדָם יְיָ כְּמַא דְּפִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>וַיַּעַל הַנֵּרֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>25</p>
<p>26 And he put the golden altar in the tent of meeting before the veil;</p>	<p>וַיִּשֹׂי יֵת מִדְּבָחָא דְּדָהָב בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא קֳדָם פְּרוּכְתָּא:</p>	<p>וַיָּשֶׂם אֶת-מִזְבַּח הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפְּרֻכֶּת:</p>	<p>26</p>
<p>27 and he burnt thereon incense of sweet spices; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַאֲקַטֵּר עֲלוֹהֵי קִטְרֵת בּוֹסְמִין כְּמַא דְּפִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>וַיִּקְטֹּר עָלָיו קִטְרֵת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>27</p>
<p>28 And he put the screen of the door to the tabernacle.</p>	<p>וַיִּשֹׂי יֵת פִּרְסָא דְּתַרְעָא לְמִשְׁכָּנָא:</p>	<p>וַיָּשֶׂם אֶת-מָסַךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכָּן:</p>	<p>שְׂצִיעִי 28</p>

(19) ויפרש את האהל. הן יריעות העזים:

(20) את העדות. הלוחות:

(22) על ירך המשכן צפונה. צחי הצפוני של רוח הצית (יומא לג): ירך. כתר גומו לָדָא, כירך הזה שהוא

נזרו של אדם:

(27) ויקטר עליו קטורת. שחרית וערבית, כמו שנאמר צִקֵּר צִקֵּר צִקֵּר צִקֵּר וְגו' (שמות ל, ז):

- 29 And the altar of burnt-offering he set at the door of the tabernacle of the tent of meeting, and offered upon it the burnt-offering and the meal-offering; as the LORD commanded Moses.
- 30 And he set the laver between the tent of meeting and the altar, and put water therein, wherewith to wash;
- 31 that Moses and Aaron and his sons might wash their hands and their feet thereat;
- 32 when they went into the tent of meeting, and when they came near unto the altar, they should wash; as the LORD commanded Moses.
- 33 And he reared up the court round about the tabernacle and the altar, and set up the screen of the gate of the court. So Moses finished the work.
- 34 Then the cloud covered the tent of meeting, and the glory of the LORD filled the tabernacle.
- 35 And Moses was not able to enter into the tent of meeting, because the cloud abode thereon, and the glory of the LORD filled the tabernacle.—
- 36 And whenever the cloud was taken up from over the tabernacle, the children of Israel went onward, throughout all their journeys.
- וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׁם פָּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל-מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת-הָעֹלָה וְאֶת-הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)
- וַיֵּשֶׁם אֶת-תְּכֵיף בֵּין-אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחֻצָּה:
- וַיְרַחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵי אֶת-יְדֵיהֶם וְאֶת-רַגְלֵיהֶם:
- כַּבָּאִם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרִבְתָּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ יְרַחֲצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)
- וַיָּקָם אֶת-הַחֲצֵר סָבִיב לְמִשְׁכַּן וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת-מָסֹךְ שַׁעַר הַחֲצֵר וַיִּכַּל מֹשֶׁה אֶת-הַמְּלָאכָה: (פ)
- וַיִּכֶס הָעָנָן אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת-הַמִּשְׁכָּן:
- וְלֹא-יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד כִּי-שָׁכַן עָלָיו הָעָנָן וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת-הַמִּשְׁכָּן:
- וּבְהִעָלֹת הָעָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם:
- וּבְאִסְתַּלְקוֹת עָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם:

(29) ויעל עליו וגו'. אף ציוס השמיני למלואים שהוא יום הקמת המשכן, שמש משה והקריז קרצנות לצור, חוץ מאותן שננטוה אחרן צו ציוס, שנאמר קרב כל המנצח וגו' (ויקרא ט, ז): את העולה. עולת הסמיד: ואת המנחה. מנחת נסכים של תמיד, כמו שנאמר וְעָשְׂרָן סֶלֶת צֶלֶל צֶשֶׁמֶן וגו' (שמות כט, מ):

(31) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. יום שמיני למלואים השווה כולם לכהונה, ותרומתו ויקדשון מגיה, צו ציוס קדש משה עמהם:

(32) ובקרבתם. כמו וצקצס, כשיקצו:

(35) ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד. וכחצו אחד אומר, וצא משה אל אהל מועד (צמדצו ז, פט), צא הכחצו השלישי והכריע ציניהם, כי שכן עליו הענן, אמר מעתה, כל זמן שהיה עליו הענן, לא היה יכול לצוא, נסתלק הענן, נכנס ומדצו עמו (פתיחה ל"ח):

37 But if the cloud was not taken up, then they journeyed not till the day that it was taken up. 37 ואם-לא יעלה הענן ולא ואם לא מסתלק עננה ולא יסעו עד-יום העלתו: נטלין עד יום אסתלקותיה:

38 For the cloud of the LORD was upon the tabernacle by day, and there was fire therein by night, in the sight of all the house of Israel, throughout all their journeys.— 38 כִּי עָנָן יְהוָה עַל-הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וָאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה מִשְׁכָּנָא בִּימָמָא וַחֲיוּיָא אִישְׁתָּא הָוִי בְּלִילְיָא בֵּיהּ לְעֵינֵי כָל-בֵּית-יִשְׂרָאֵל בְּכָל-מַסְעֵיהֶם: מְטַלְיָהוּן:

The Haftarah is I Kings 8:21-7:51 on page 221. Sepharadim read I Kings .7:50-7:40 On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus ,16-30:11 and the Haftarah is the special Haftarah on page 229. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 234. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus ,20-12:1 and the Haftarah is on page 238.

(38) לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. זכל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם. מקום חנייתם אף הוא קרוי מסע, וכן וַיֵּלֶךְ לְמַסְעָיו (בראשית יג, ג), וכן אֵלֶּה מַסְעֵי (צמדצר לג, א), לפי שמקום החנייה חזרו ונסעו, לכך נקראו כולן מסעות:

וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו
מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר:

ויקרא

And the LORD called unto Moses, and spoke unto him out of the tent of meeting, saying:

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
אָדָם כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה
מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבֶּקָר וּמִן־הַצֹּאן
תִּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָנְכֶם:

2

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When any man of you bringeth an offering unto the LORD, ye shall bring your offering of the cattle, even of the herd or of the flock.

אִם־עֹלָה קָרְבָנוֹ מִן־הַבֶּקָר זָכָר תָּמִים
יִקְרִיבֵנוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרֶיב
אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה:

3

If his offering be a burnt-offering of the herd, he shall offer it a male without blemish; he shall bring it to the door of the tent of meeting, that he may be accepted before the LORD.

וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וַיִּרְצָה לוֹ
לְכַפֵּר עָלָיו:

4

And he shall lay his hand upon the head of the burnt-offering; and it shall be accepted for him to make atonement for him.

וְשָחַט אֶת־בֶּן הַבֶּקָר לִפְנֵי יְהוָה
וַיִּקְרִיבוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם
וַיִּזְרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב
אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

וי

And he shall kill the bullock before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall present the blood, and dash the blood round about against the altar that is at the door of the tent of meeting.

וְהַפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וַנִּתַּח אֹתָהּ
לִנְתָחֶיהָ:

6

And he shall flay the burnt-offering, and cut it into its pieces.

וַנִּתְּנוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
וַעֲרָכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ:

7

And the sons of Aaron the priest shall put fire upon the altar, and lay wood in order upon the fire.

וַעֲרָכוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתָחִים
אֶת־הָרָאשׁ וְאֶת־הַפָּדִיר עַל־הָעֵצִים
אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

8

And Aaron's sons, the priests, shall lay the pieces, and the head, and the suet, in order upon the wood that is on the fire which is upon the altar;

וַקָּרְבוּ וַיִּכְרְעוּ וַיִּתְּצוּ בְּמַיִם וַהֲקִטִּיר
הַכֹּהֵן אֶת־כָּל־הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה אִשָּׁה
רִיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: (ס)

9

but its inwards and its legs shall he wash with water; and the priest shall make the whole smoke on the altar, for a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָנוֹ מִן־הַכְּשָׂבִים אוֹ
מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ:

ישראל

And if his offering be of the flock, whether of the sheep, or of the goats, for a burnt-offering, he shall offer it a male without blemish.

וְשָחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה
לִפְנֵי יְהוָה וַיִּזְרְקוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים
אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

11

And he shall kill it on the side of the altar northward before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall dash its blood against the altar round about.

וַנִּתַּח אֹתוֹ לִנְתָחָיו וְאֶת־רָאשׁוֹ
וְאֶת־פָּדִירוֹ וַעֲרָךְ הַכֹּהֵן אֹתָם
עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

12

And he shall cut it into its pieces; and the priest shall lay them, with its head and its suet, in order on the wood that is on the fire which is upon the altar.

וְהִקְרִיב וְהִכְרִיעַ יָרֵתָן בְּמַיִם
וְהִקְלִיב תִּפְתֵּן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחַ עָלֶיהָ הוּא אֲשֶׁה בַיּוֹם נִיחֹם
לַיהוָה: (פ)

13

But the inwards and the legs shall he wash with water; and the priest shall offer the whole, and make it smoke upon the altar; it is a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

שירת הים ועשרת הדברות

שירת הים

אֲזַי יִשְׁיר־מִשֶּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ
לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאֹה גָאֹה
וּלְכָבוֹ רָמָה בָּיָם:
לִישׁוּעָה זֹה אֱלֹהֵי וַאֲנִיָּהּ
אָבִי וְאֶל־מִמְּנָהוּ:
שְׁמוֹ: מִרְכַּבַת פָּרֹעַה וַחֲיִילוֹ יָרָה בָּיָם
שְׁלָשִׁי טַבְּעוּ בָיִם־סוּף:
אָבִן: יְמִינָהּ יְיָ נֶאֱדָרִי בַכָּח
יְיָ תִרְעֵץ אוֹיֵב:
קַמְיָהּ תִּשְׁלַח תַּרְנֶנֶךָ יֹאכְלֵמוֹ פִּקְשׁ:
אֶפְיָהּ נִעְרָמוֹ מַיִם
נִזְלִים קָפְאוּ תַהֲמַת בְּלֵב־יָם:
אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג
נִפְשִׁי אֲרִיק חֲרָבִי תִזְרִישְׁמוֹ יְדֵי:
בְּרוּיָהּ כִּסְמוֹ יָם
אֲדִירִים: מִי־כִמְכָּה בָּאֵלִם יְיָ
כִּמְכָּה נֶאֱדָר בִּקְדֹשׁ
פֶּלֶא: נְטִיתָ יְמִינָהּ תִּבְלַעְמוֹ אֶרֶץ:
בַּחֲסִדָּה עִם־נֹו גָאֵלָתָהּ
קִדְשָׁהּ: שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן
אֲחִזָּה יִשְׁבִּי פִלִּשְׁתִּי:
אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֶאֱחָזְמוּ רָעַד
כָּל יִשְׁבִּי כִנְעָן:
וּפִתַּח בְּגָדָל זְרוּעָהּ יְדָמוּ כָאָבִן
יַעֲבֹר עִמָּהּ יְיָ
קִנִּיתָ: תִּבְאָמוּ וְתִשְׁלַעְמוּ בְּתֵר נַחֲלָתָהּ
לְשִׁבְתָּהּ פְּעֻלָּתָהּ יְיָ
מִקְדָּשׁ אֲדָנִי כוֹנֵן

יְהוָה: יי. וימלך לְעֵלָם וְעַד: כי
 בָּא סוֹס פֶּרֶעַה בָּרַכְבוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיִם וישב יי עליהם
 אֶת־מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַיַּבֶּשֶׁה בְּתוֹךְ הַיָּם:

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה־לְךָ אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים עַל־פָּנָי לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמַמְעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ
 מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ אֵל קָדָשׁ פָּקֹד עוֹן אָבֹת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשֹׂאֵי וְעֹשֶׂה חֶסֶד
 לְאֵלִפִּים לְאֹהֲבֵי וּלְשֹׂמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא
 יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוּא: (פ)
 זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלָאכָתְךָ יוֹם הַשְּׁבִיעִי
 שָׁבֹתוּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתְּךָ
 וּגְרֶךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם
 וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בִּרְכָה יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס)
 כִּבֹּד אֶת־אֲבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכּוֹן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
 לְךָ: (ס) לֹא תִרְצַח: (ס) לֹא תִנָּאֵף: (ס) לֹא תִגְנוֹב: (ס) לֹא־תַעֲנֶה בְרֵעֶךָ
 עֵד שָׁקֵר: (ס) לֹא תַחֲמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא־תַחֲמֹד אִשְׁתִּי רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ וְשׁוֹרֹו
 וַחֲמֹרֹו וְכָל־אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (פ)

הפטרות

הפטרת שמות

ישעיהו כ"ז:ו'–כ"ח:י"ג

Isaiah 28:13-27:6

הַבָּאִים יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיָן וּפְרוּחַ
יִשְׂרָאֵל וּמִלֵּאיוֹ פְּנֵי-תֵבֶל תִּנּוּכָה: (פ)
הַכֹּמֶקֶת מִכֶּהוּ הַכֶּהוּ אִם-כִּתְּרֵג הִרְגִּיו
הִרְגִּי:

XXVII:6

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage.

7

Hath He smitten him as He smote those that smote him? Or is he slain according to the slaughter of them that were slain by Him?

8

In full measure, when Thou sendest her away, Thou dost contend with her; He hath removed her with His rough blast in the day of the east wind.

9

Therefore by this shall the iniquity of Jacob be expiated, And this is all the fruit of taking away his sin: When he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in pieces, So that the Asherim and the sun-images shall rise no more.

בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיֹבְנָה הַגֶּה
בְּרוּחוֹ תִּקְשָׁה בְּיוֹם קָדִים:

לָכֵן בְּזֹאת יִכָּפֵר עֲוֹן-יַעֲקֹב וְזֶה
כָּל-פְּרִי הַסֵּר חֲטָאתוֹ בְּשׁוּמוֹ
כָּל-אֲבָנֵי מִזְבֵּחַ כְּאֲבָנֵי-גֹל מִנְפָצוֹת
לֹא-יִקְמוּ אֲשֵׁרִים וְחִמָּנִים:

כִּי עִיר בְּצִוְרָה בְּדָד נִוָּה מְשֻׁלַּח וְנִעְזָב
כַּמִּדְבָּר שָׁם יִרְעָה עֵגֶל וְשָׁם יִרְבֵּץ
וְכָלֶה סִעֲפִיָּה:

10

For the fortified city is solitary, A habitation abandoned and forsaken, like the wilderness; There shall the calf feed, and there shall he lie down, And consume the branches thereof.

11

When the boughs thereof are withered, They shall be broken off; The women shall come, and set them on fire; For it is a people of no understanding; Therefore He that made them will not have compassion upon them, And He that formed them will not be gracious unto them.

בִּיבֹשׁ קִצְיָהּ תִּשְׁכַּרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת
מֵאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם-בִּינּוֹת הוּא
עַל-כֵּן לֹא-יִרְחֲמֵנּוּ עֲשֵׂהוּ וַיַּצְרוּ לֹא
יִחַנְּנוּ: (פ)

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַחֲבֹט יְהוָה מִשְׁבַּלֹּת
הַנָּהָר עַד-נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלְקָטוּ
לְאֶחָד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

12

And it shall come to pass in that day, That the LORD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

13

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the LORD in the holy mountain at Jerusalem.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל
וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאַרְצָאשׁוּר וְהַנִּדְחִים
בְּאַרְצָא מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּ לַיהוָה בְּהַר
הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם: (פ)

הוּי עֲטֶרֶת גָּאוֹת שִׁכְרֵי אֶפְרַיִם וְצִיץ
נֹבֵל צִבִּי תִפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ
גִּיא-שְׁמָנִים תְּלִוְמֵי יַיִן:

XXVIII:1

Woe to the crown of pride of the drunkards of Ephraim, And to the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley of them that are smitten down with wine!

2

Behold, the Lord hath a mighty and strong one, As a storm of hail, a tempest of destruction, As a storm of mighty waters overflowing, That casteth down to the earth with violence.

הִנֵּה חֲזַק וְאַמִּץ לְאֹדְנֵי כְּזָרִם בְּרָד
שֶׁעַר קָטֵב כְּזָרִם מִיָּם כְּבִירִים שֹׁטְפִים
הַנִּיחַ לְאַרְצָא בָּיָד:

בְּרִגְלֵיהֶם תִּרְמָסְנָה עֲטֹרַת גְּאוֹת שְׂכוּרֵי אֶפְרַיִם:	3	The crown of pride of the drunkards of Ephraim Shall be trodden under foot;
וְהַיֹּהֲתָה צִיצֵת נֹבֵל צִבִּי תִפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ גֵּיא שְׁמוֹנִים כִּבְכּוּרָה בְּטָרֶם לִיץ אֲשֶׁר יִרְאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָהּ בְּכַפּוֹ יִבְלַעְנָה: (ס)	4	And the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley, Shall be as the first-ripe fig before the summer, Which when one looketh upon it, While it is yet in his hand he eateth it up.
בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה צְבָאוֹת לְעֵטְרַת צִבִּי וְלַצִּפּוֹרֶת תִּפְאֶרֶת לְשֹׂאֵר עַמּוֹ:	5	In that day shall the LORD of hosts be For a crown of glory, and for a diadem of beauty, Unto the residue of His people;
וְלִרוּחַ מִשְׁפָּט לִיּוֹשֵׁב עַל-הַמִּשְׁפָּט וְלִגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה שְׁעָרָה: (ס)	6	And for a spirit of judgment to him that sitteth in judgment, And for strength to them that turn back the battle at the gate.
וְגַם-אֱלֹהִי בִינִין שָׁגוּ וּבִשְׂכָר תָּעוּ כְּתָן וְנִבְיֵא שָׁגוּ בִשְׂכָר נִבְלָעוּ מִן-הַיַּיִן תָּעוּ מִן-הַשְׂכָּר שָׁגוּ בְּרֹאֶה פָקוּ פְּלִילִיָּה:	7	But these also reel through wine, And stagger through strong drink; The priest and the prophet reel through strong drink, They are confused because of wine, They stagger because of strong drink; They reel in vision, they totter in judgment.
כִּי כָל-שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צֹאֵה בְּלִי מְקוֹם: (פ)	8	For all tables are full of filthy vomit, and no place is clean.
אֶת-מִי יוֹרֶה דַּעַה וְאֶת-מִי יִבִּין שְׁמוּעָה גְּמוּלֵי מַחְלָב עֲתִיקֵי מִשְׁדֵּיִם:	9	Whom shall one teach knowledge? And whom shall one make to understand the message? Them that are weaned from the milk, Them that are drawn from the breasts?
כִּי צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר שָׁם זַעִיר שָׁם:	10	For it is precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little.
כִּי בִלְעָגִי שִׁפָּה וּבִלְשׁוֹן אַחֲרֵת יִדְבֹר אֶל-הָעָם הַזֶּה:	11	For with stammering lips and with a strange tongue Shall it be spoken to this people;
אֲשֶׁר אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְנוּחָה הַנִּיחוּ לַעֲיֹף וְזֹאת הַמְרַגֶּעַה וְלֹא אָבוּא שְׁמוּעָה:	12	To whom it was said: 'This is the rest, Give ye rest to the weary; And this is the refreshing'; Yet they would not hear.
וְהָיָה לָהֶם דְּבַר-יְהוָה צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר שָׁם זַעִיר שָׁם לְמַעַן יִלְכוּ וְכָשְׁלוּ אַחֲוֹר וְנִשְׁפְּרוּ וְנִקְשְׁוּ וְנִלְכְּדוּ: (פ)	13	And so the word of the LORD is unto them Precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little; That they may go, and fall backward, and be broken, And snared, and taken.
יִשְׁעִיהוּ כ"ט:כ"ג-כ"ג		Isaiah 23-29:22
לָכֵן כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת-אֲבֹרָהֶם לֹא-עֲתָה יִבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עֲתָה פָּנָיו יִחְוָרוּ:	XXIX:22	Therefore thus saith the LORD, who redeemed Abraham, concerning the house of Jacob: Jacob shall not now be ashamed, Neither shall his face now wax pale;

כִּי בִּרְאֹתוֹ יִלְדּוּ מַעֲשֵׂה יָדָיו בְּקִרְבּוֹ
יִקְדְּשׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת־קִדְּוֹשׁ יַעֲקֹב
וְאֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:

23

When he seeth his children, the work of My hands, in the midst of him, That they sanctify My name; yea, they shall sanctify the Holy One of Jacob, And shall stand in awe of the God of Israel.

הפטרת וארא

יחזקאל כ"ח:ה-כ"ט:כ"א

Ezekiel 29:21-28:25

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּקִבְצִי אֶת־בֵּית
יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצְּנוּ בָּם
וְנִקְדְּשָׁתִי בָּם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וְיָשְׁבוּ
עַל־אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי
לְיַעֲקֹב:

XXVIII:25

Thus saith the Lord GOD: When I shall have gathered the house of Israel from the peoples among whom they are scattered, and shall be sanctified in them in the sight of the nations, then shall they dwell in their own land which I gave to My servant Jacob.

וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבִטָּח וּבָנוּ בָתִּים וּנְטָעוּ
כַּרְמִים וְיָשְׁבוּ לְבִטָּח בַּעֲשׂוֹתֵי שְׁפָטִים
בְּכֹל הַשְּׂאֲטִים אֲתָם מִסְּבִיבוֹתָם וְיָדְעוּ
כִּי אֲנִי יְהוֹה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)

26

And they shall dwell safely therein, and shall build houses, and plant vineyards; yea, they shall dwell safely; when I have executed judgments upon all those that have them in disdain round about them; and they shall know that I am the LORD their God.'

בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בָּעֲשָׂרֵי בַּשָּׁנִים עָשָׂר
לַחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר־יְהוֹה אֵלַי לֵאמֹר:

XXIX:1

In the tenth year, in the tenth month, in the twelfth day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם שֵׁים פָּנֶיךָ עַל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל־מִצְרַיִם
כָּלָה:

2

'Son of man, set thy face against Pharaoh king of Egypt, and prophesy against him, and against all Egypt;

דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה
הִנְנִי עָלֶיךָ פָּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם הַתַּנִּים
הַגָּדוֹל הֶרְבֵּץ בְּתוֹךְ יְאֹרָיו אֲשֶׁר אָמַר
לִי יְאֹרִי וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי:

3

speak, and say: Thus saith the Lord GOD: Behold, I am against thee, Pharaoh King of Egypt, The great dragon that lieth In the midst of his rivers, That hath said: My river is mine own, And I have made it for myself.

וְנָתַתִּי (כ' חַחִיִּים) [ק' חַחִיִּים] בְּלַחְיֶיךָ
וְהִדְבַקְתִּי דַגַּת־יְאֹרֶיךָ בְּשִׁשְׁשִׁיתֶיךָ
וְהָעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יְאֹרֶיךָ וְאֵת כָּל־דַּגַּת
יְאֹרֶיךָ בְּשִׁשְׁשִׁיתֶיךָ תִּדְבֹּק:

4

And I will put hooks in thy jaws, and I will cause the fish of thy rivers to stick unto thy scales; and I will bring thee up out of the midst of thy rivers, and all the fish of thy rivers shall stick unto thy scales.

וְנִטְשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה אוֹתְךָ וְאֵת
כָּל־דַּגַּת יְאֹרֶיךָ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל
לֹא תִאסָּף וְלֹא תִקְבָּץ לְחַיַּת הָאָרֶץ
וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם נָתַתִּיךָ לְאֹכְלָה:

5

And I will cast thee into the wilderness, Thee and all the fish of thy rivers; Thou shalt fall upon the open field; Thou shalt not be brought together, nor gathered; To the beasts of the earth and to the fowls of the heaven Have I given thee for food.

וְיָדְעוּ כָל־יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוֹה
יַעַן הָיוּתָם מִשְׁעַנֵּת קֹנֶה לְבֵית יִשְׂרָאֵל:

6

And all the inhabitants of Egypt shall know That I am the LORD, Because they have been a staff of reed To the house of Israel.

בְּתִפְשָׁם בְּךָ (כ' בכפך) [ק' בכף]
תִּרְוֹץ וּבִקְעֶתָ לָהֶם כָּל־כֶּתֶף
וּבְהִשָּׁעֲנָם עָלֶיךָ תִּשָּׁבֵר וְהִעֲמִדְתָּ
לָהֶם כָּל־מִתְנָיִים: (ס)

7

When they take hold of thee with the hand, thou dost break, And rend all their shoulders; And when they lean upon thee, thou breakest, And makest all their loins to be at a stand.

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה הִנְנִי
מֵבִיא עָלֶיךָ חֶרֶב וְחִכְרָתִי מִמֶּנּוּ אָדָם
וּבְהִמָּה:

8

Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will bring a sword upon thee, and will cut off from thee man and beast.

וְהִיְתָה אֶרֶץ־מִצְרַיִם לְשָׁמָמָה וְחִרְבָּה
וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוֹה יַעַן אָמַר יְאֹר לִי
וְאֲנִי עָשִׂיתִי:

9

And the land of Egypt shall be desolate and waste, and they shall know that I am the LORD; because he hath said: The river is mine, and I have made it.

לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל־יְאֹרֶיךָ וְנִתְּתִי
אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחִרְבוֹת חֶרֶב
שָׁמָמָה מִמִּגְדֹּל סוּנָה וְעַד־גְּבוּל כּוּשׁ:

10

Therefore, behold, I am against thee, and against thy rivers, and I will make the land of Egypt utterly waste and desolate, from Migdol to Syene even unto the border of Ethiopia.

לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה
לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ וְלֹא תִשָּׁב אַרְבָּעִים
שָׁנָה:

11

No foot of man shall pass through it, nor foot of beast shall pass through it, neither shall it be inhabited forty years.

וְנִתְּתִי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שָׁמָמָה בְּתוֹךְ
אֶרְצוֹת נִשְׁמוֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים
מִחִרְבוֹת תַּהֲיִין שָׁמָמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה
וְהַפְצֵתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּגוֹלִים וְזָרִיתִם
בְּאֶרְצוֹת: (ס)

12

And I will make the land of Egypt desolate in the midst of the countries that are desolate, and her cities among the cities that are laid waste shall be desolate forty years; and I will scatter the Egyptians among the nations, and will disperse them through the countries.

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה מֵאֵץ אַרְבָּעִים
שָׁנָה אֶקְבֹּץ אֶת־מִצְרַיִם מִן־הָעַמִּים
אֲשֶׁר־נִפְצְצוּ שָׁמָּה:

13

For thus saith the Lord GOD: At the end of forty years will I gather the Egyptians from the peoples whither they were scattered;

וְשִׁבְתִּי אֶת־שִׁבּוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבֵּיתִי
אֹתָם אֶרֶץ פַּתְרוֹס עַל־אֶרֶץ מְכוֹרָתָם
וְהָיוּ שָׁם מַמְלָכָה שְׁפִלָּה:

14

and I will turn the captivity of Egypt, and will cause them to return into the land of Pathros, into the land of their origin; and they shall be there a lowly kingdom.

מִן־הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶה שְׁפִלָּה
וְלֹא־תִתְנָשֵׂא עוֹד עַל־הַגּוֹיִם
וְהִמְעַטְתִּים לְבִלְתִּי רָדוֹת בְּגוֹיִם:

15

It shall be the lowliest of the kingdoms, neither shall it any more lift itself up above the nations; and I will diminish them, that they shall no more rule over the nations.

וְלֹא יִהְיֶה־עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח
מִזְכִּיר עוֹן בְּפָנוּתָם אַחֲרֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי
אֲנִי אֲדֹנָי יְהוֹה: (פ)

16

And it shall be no more the confidence of the house of Israel, bringing iniquity to remembrance, when they turn after them; and they shall know that I am the Lord GOD.'

וַיְהִי בַעֲשָׂרִים וְשֶׁבַע שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן
בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר־יְהוֹה אֵלַי
לֵאמֹר:

17

And it came to pass in the seven and twentieth year, in the first month, in the first day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
הַעֲבִיד אֶת־חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדוּלָה
אֶל־צָר כָּל־רֹאשׁ מִקָּרָח וְכָל־כֶּתֶף
מְרוּטָה וְשָׂכָר לֹא־הָיָה לוֹ וּלְחֵילוֹ
מִצָּר עַל־הָעֲבָדָה אֲשֶׁר־עָבַד
עָלֶיהָ: (ס)

18 'Son of man, Nebuchadrezzar king of Babylon caused his army to serve a great service against Tyre; every head was made bald, and every shoulder was peeled; yet had he no wages, nor his army, from Tyre, for the service that he had served against it;

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה הַנְּנִי נָתַן
לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם וְנִשְׂא הַמָּנָה וְשָׁלַל שְׁלָלָהּ וּבָזָז
בָּזָה וְהָיְתָה שָׂכָר לְחֵילוֹ:

19 Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will give the land of Egypt unto Nebuchadrezzar king of Babylon; and he shall carry off her abundance, and take her spoil, and take her prey; and it shall be the wages for his army.

פָּעַלְתּוּ אֲשֶׁר־עָבַד בָּהּ נָתַתִּי לוֹ
אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לִי נֶאֱמַר
אֲדֹנָי יְהוֹה:

20 I have given him the land of Egypt as his hire for which he served, because they wrought for Me, saith the Lord GOD.

בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִית קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל
וְלֹךְ אֶתֶּן פֶּתַח־וֶן־פֶּה בְּתוֹכָם וַיָּדְעוּ
כִּי־אֲנִי יְהוֹה: (פ)

21 In that day will I cause a horn to shoot up unto the house of Israel, and I will give thee the opening of the mouth in the midst of them; and they shall know that I am the LORD.'

הפסרת בא

ירמיהו מ"ו:יג-כ"ח

Jeremiah 28-46:13

הַדְּבַר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוֹה אֶל־יִרְמְיָהוּ
הַנָּבִיא לְבֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
לְהַכּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

XLVI:13 The word that the LORD spoke to Jeremiah the prophet, how that Nebuchadrezzar king of Babylon should come and smite the land of Egypt.

הַגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וּבְשִׁמְעִיּוֹ בְּמִגְדוֹל
וּבְשִׁמְעִיּוֹ בִּנְיָ וּבְתַחְפָּנֶחַס אֲמָרוּ
הַתִּיַּצֵּב וְהָכֵן לָךְ כִּי־אֶכְלָה חֶרֶב
סְבִיבֶיךָ:

14 Declare ye in Egypt, and announce in Migdol, And announce in Noph and in Tahpanhes; Say ye: 'Stand forth, and prepare thee, For the sword hath devoured round about thee.'

מָדוּעַ גָּסַחָה אֲבִירֶיךָ לֹא עָמַד כִּי יְהוֹה
הִדָּפוּ:

15 Why is thy strong one overthrown? He stood not, because the LORD did thrust him down.

הִרְבָּה כּוֹשֵׁל גַּם־נָפַל אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ
וַיֹּאמְרוּ קוּמָה וְנִשְׁבָּה אֶל־עַמָּנוּ
וְאֶל־אֶרֶץ מוֹלְדֵתָנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה:

16 He made many to stumble; Yea, they fell one upon another, And said: 'Arise, and let us return to our own people, And to the land of our birth, From the oppressing sword.'

קָרְאוּ שֵׁם פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם שָׁאוֹן
הַעֲבִיר הַמוֹעֵד:

17 They cried there: 'Pharaoh king of Egypt is but a noise; He hath let the appointed time pass by.'

חַי־אֲנִי נֶאֱמַר־הַמֶּלֶךְ יְהוֹה צָבָאוֹת שְׁמוֹ
כִּי כְתוּבָה בְּהָרִים וּבְכַרְמֵל בַּיָּם
יָבוֹא:

18 As I live, saith the King, Whose name is the LORD of hosts, Surely like Tabor among the mountains, And like Carmel by the sea, so shall he come.

כְּלִי גֹלָה עָשִׂי לָךְ יוֹשֶׁבֶת בַּת־מִצְרַיִם
כִּי־נָךְ לְשִׁמְמָה תִּהְיֶה וְנִצָּתָה מֵאִין
יֹשֵׁב: (ס)

19 O thou daughter that dwellest in Egypt, Furnish
thyself to go into captivity; For Noph shall
become a desolation, And shall be laid waste,
without inhabitant.

עֹלָה יִפְהַ־פִּיָּה מִצְרַיִם קֶרֶן מִצָּפוֹן
בָּא בָּא:

20 Egypt is a very fair heifer; But the gadfly out of the
north is come, it is come.

גַּם־שֹׁכְרֶיהָ בְּקֶרְבָּהּ כַּעֲגָלֵי מִרְבֵּק
כִּי־גַם־הִמָּה הִפְּנוּ נָסוּ וַיִּחַדְּיוּ לֹא עָמְדוּ
כִּי יוֹם אִיָּדָם בָּא עָלֵיהֶם עֵת פְּקֻדָּתָם:

21 Also her mercenaries in the midst of her Are like
calves of the stall, For they also are turned back,
they are fled away together, They did not stand;
For the day of their calamity is come upon them,
The time of their visitation.

קוֹלָהּ כַּנְחָשׁ יִלְךְ כִּי־בַתְּחִיל יִלְכוּ
וּבְקֶרְדָּמוֹת בָּאוּ לָהּ כַּחֲטָבֵי עֲצִים:

22 The sound thereof shall go like the serpent's; For
they march with an army, And come against her
with axes, As hewers of wood.

כָּרְתוּ יַעֲרָהּ נְאֻם־יְהוָה כִּי לֹא יִחְקַר
כִּי רַבּוּ מְאֹרְבָּה וְאִין לָהֶם מִסְפָּר:

23 They cut down her forest, saith the LORD,
Though it cannot be searched; Because they are
more than the locusts, And are innumerable.

הַבִּישָׁה בַּת־מִצְרַיִם נִתְּנָה בְּיַד
עַם־צָפוֹן:

24 The daughter of Egypt is put to shame; She is
delivered into the hand of the people of the north.

אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
הִנְנִי פּוֹקֵד אֶל־אֱמוֹן מִנָּא וְעַל־פִּרְעֹה
וְעַל־מִצְרַיִם וְעַל־אֱלֹהֵיהֶם וְעַל־מַלְכֵיהֶם
וְעַל־פִּרְעֹה וְעַל הַבֹּטְחִים בּוֹ:

25 The LORD of hosts, the God of Israel, saith:
Behold, I will punish Amon of No, and Pharaoh,
and Egypt, with her gods, and her kings; even
Pharaoh, and them that trust in him;

וַיִּנְתְּנֵם בְּיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד
נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל וּבְיַד־עַבְדָּיו
וְאַחֲרֵי־כֵן תִּשְׁכַּן בְּיַמֵּי־קֶדֶם
נְאֻם־יְהוָה: (פ)

26 and I will deliver them into the hand of those that
seek their lives, and into the hand of
Nebuchadrezzar king of Babylon, and into the
hand of his servants; and afterwards it shall be
inhabited, as in the days of old, saith the LORD.

וְאַתָּה אֶל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב
וְאֶל־תִּתֵּן יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעֶךָ
מִכַּחֲזֹק וְאַתָּה־זֶרַעַךְ מֵאֶרֶץ שָׁבוֹם וְשָׁב
יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשָׁאֲנָן וְאִין מַחְרִיד:

27 But fear not thou, O Jacob My servant, Neither
be dismayed, O Israel; For, lo, I will save thee from
afar, And thy seed from the land of their captivity;
And Jacob shall again be quiet and at ease, And
none shall make him afraid.

אֲתָהּ אֶל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה
כִּי אִתִּי אָנֹכִי כִּי אֶעֱשֶׂה כָלָה
בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדַּחְתִּיךָ שָׁמָּה
וְאַתָּה לֹא־אֶעֱשֶׂה כָלָה וְיִסְרְתִיךָ
לְמִשְׁפָּט וְנִקָּה לֹא אֲנַקֶּךָ: (פ)

28 Fear not thou, O Jacob My servant, saith the
LORD, For I am with thee; For I will make a full
end of all the nations whither I have driven thee,
But I will not make a full end of thee; And I will
correct thee in measure, But will not utterly
destroy thee.

הפטרת בשלח

סופטים ד'ד'-ה':ל"ח

Judges 5:31-4:4

וּדְבוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֲשֶׁת לַפִּיזוֹת
הִיא שִׁפְטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא:

IV:4

Now Deborah, a prophetess, the wife of
Lappidoth, she judged Israel at that time.

וְהָיָא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת-הַתְּמָר דְּבוֹרָה בֵּין
הַרְמָה וּבֵין בֵּית-אֵל בְּתַר אֶפְרַיִם
וַיַּעַל אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִמְשָׁפֶט:

5 And she sat under the palm-tree of Deborah
between Ramah and Beth-el in the hill-country of
Ephraim; and the children of Israel came up to
her for judgment.

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרָק בֶּן-אֲבִינֵעָם
מִקְדֵּשׁ נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צִוָּהוּ
יְהוָה אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמַשְׁכֹּל בְּתַר
תָּבוֹר וְלִקְחַת עִמָּךְ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ
מִבְּנֵי נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן:

6 And she sent and called Barak the son of Abinoam
out of Kedesh-naphtali, and said unto him: 'Hath
not the LORD, the God of Israel, commanded,
saying: Go and draw toward mount Tabor, and
take with thee ten thousand men of the children
of Naphtali and of the children of Zebulun?

וּמַשְׁכַּתִּי אֵלֶיךָ אֶל-נָחַל קִישׁוֹן
אֶת-סִיסְרָא שַׂר-צָבָא יָבִין וְאֶת-רַכְבּוֹ
וְאֶת-הַמּוֹנֵה וְנִתְּיָהוּ בְיָדְךָ:

7 And I will draw unto thee to the brook Kishon
Sisera, the captain of Jabin's army, with his
chariots and his multitude; and I will deliver him
into thy hand.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרָק אִם-תִּלְכִּי עִמִּי
וְהִלַּכְתִּי וְאִם-לֹא תִלְכִּי עִמִּי לֹא אֵלֶיךָ:

8 And Barak said unto her: 'If thou wilt go with
me, then I will go; but if thou wilt not go with
me, I will not go.'

וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אִלֶּיךָ עִמָּךְ אָפֶס כִּי
לֹא תִהְיֶה תַפְאֲרֹתְךָ עַל-הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר
אַתָּה הוֹלֵךְ כִּי בְיַד-אִשָּׁה יִמָּכֶר
יְהוָה אֶת-סִיסְרָא וְתָקַם דְּבוֹרָה וַתֵּלֶךְ
עִם-בָּרָק קְדֵשָׁה:

9 And she said: 'I will surely go with thee;
notwithstanding the journey that thou takest
shall not be for thy honour; for the LORD will give
Sisera over into the hand of a woman.' And
Deborah arose, and went with Barak to Kedesh.

וַיִּזְעַק בָּרָק אֶת-זְבֻלֹן וְאֶת-נַפְתָּלִי
קְדֵשָׁה וַיַּעַל בְּרִגְלָיו עֶשְׂרֵת אֲלָפֵי אִישׁ
וַתַּעַל עִמּוֹ דְּבוֹרָה:

10 And Barak called Zebulun and Naphtali together
to Kedesh; and there went up ten thousand men
at his feet; and Deborah went up with him.

וַחֲבֵר הַקֵּינִי נִפְרָד מִלִּפְנֵי מִבְּנֵי חֶבֶב
חֲתָן מֹשֶׁה וַיֵּט אָהֳלוֹ עַד-אֵילֹן
(כ' בַּצְעָנִים) [ק' בַּצְעָנִים] אֲשֶׁר
אֶת-קְדֵשׁ:

11 Now Heber the Kenite had severed himself from
the Kenites, even from the children of Hobab the
father-in-law of Moses, and had pitched his tent as
far as Elon-bezaananim, which is by Kedesh.

וַיַּגִּדוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרָק
בֶּן-אֲבִינֵעָם הַר-תָּבוֹר:

12 And they told Sisera that Barak the son of
Abinoam was gone up to mount Tabor.

וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת-כָּל-רַכְבּוֹ תִשְׁעַ
מֵאוֹת רֶכֶב בְּרֹזַל וְאֶת-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר
אִתּוֹ מִחֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל-נָחַל קִישׁוֹן:

13 And Sisera gathered together all his chariots, even
nine hundred chariots of iron, and all the people
that were with him, from Harosheth-goiim, unto
the brook Kishon.

וַתֹּאמֶר דְּבוֹרָה אֶל-בָּרָק כּוֹס כִּי זֶה
הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת-סִיסְרָא בְיָדְךָ
הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לִפְנֶיךָ וַיִּרְדּ בָּרָק מִתָּבוֹר
וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו:

14 And Deborah said unto Barak: 'Up; for this is the
day in which the LORD hath delivered Sisera into
thy hand; is not the LORD gone out before thee?'
So Barak went down from mount Tabor, and ten
thousand men after him.

וַיַּהֲדוּם יְהוָה אֶת-סִסְרָא
וְאֶת-כָּל-הָרֶכֶב וְאֶת-כָּל-הַמַּחֲנֶה
לְפִי-חֶרֶב לְפָנָי בָּרַק וַיֵּרֶד סִסְרָא
מֵעַל הַמָּרְכָבָה וַיָּנֶס בְּרַגְלָיו:

15 And the LORD discomfited Sisera, and all his chariots, and all his host, with the edge of the sword before Barak; and Sisera alighted from his chariot, and fled away on his feet.

וּבָרַק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי
הַמַּחֲנֶה עַד חֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל
כָּל-מַחֲנֶה סִסְרָא לְפִי-חֶרֶב לֹא נִשְׁאַר
עַד-אַחַד:

16 But Barak pursued after the chariots, and after the host, unto Harosheth-goiim; and all the host of Sisera fell by the edge of the sword; there was not a man left.

וּסִסְרָא נָס בְּרַגְלָיו אֶל-אֹהֶל יַעֲלִי
אִשֶּׁת חֶבֶר הַקֵּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יָבִין
מִלֶּךְ-חֲצוֹר וּבֵין בֵּית חֶבֶר הַקֵּינִי:

17 Howbeit Sisera fled away on his feet to the tent of Jael the wife of Heber the Kenite; for there was peace between Jabin the king of Hazor and the house of Heber the Kenite.

וַתֵּצֵא יַעֲלִי לִקְרֹאת סִסְרָא וַתֹּאמֶר
אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנָי סוּרָה אֵלַי אֶל-תִּירָא
וַיָּסֹר אֵלָיָהּ הָאֹהֶלָה וַתִּכְסֶּהוּ
בְּשִׁמְכָהּ:

18 And Jael went out to meet Sisera, and said unto him: 'Turn in, my lord, turn in to me; fear not.' And he turned in unto her into the tent, and she covered him with a rug.

וַיֹּאמֶר אֵלָיָהּ הַשְׁקִינִי-נָא מַעַט-מַיִם
כִּי צָמֵאתִי וַתִּפְתָּח אֶת-נְאוֹד הַחֲלָב
וַתִּשְׁקֶהוּ וַתִּכְסֶּהוּ:

19 And he said unto her: 'Give me, I pray thee, a little water to drink; for I am thirsty.' And she opened a bottle of milk, and gave him drink, and covered him.

וַיֹּאמֶר אֵלָיָהּ עֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהִנֵּה
אִם-אִישׁ יָבֹא וּשְׁאַלְךָ וְאָמַר הִישָׁכָה
אִישׁ וְאָמַרְתָּ אֵין:

20 And he said unto her: 'Stand in the door of the tent, and it shall be, when any man doth come and inquire of thee, and say: Is there any man here? that thou shalt say: No.'

וַתִּקַּח יַעֲלִי אִשֶּׁת-חֶבֶר אֶת-יִתְד הָאֹהֶל
וַתִּשֶּׂם אֶת-הַמַּקְבֵּת בְּיָדָהּ וַתִּבּוֹא אֵלָיו
בְּלֹאט וַתִּתְקַע אֶת-הַיִּתְד בְּרַקְתּוֹ
וַתִּצָּנַח בָּאָרֶץ וְהוּא נִרְדָּם וַיָּעַף וַיָּמָת:

21 Then Jael Heber's wife took a tent-pin, and took a hammer in her hand, and went softly unto him, and smote the pin into his temples, and it pierced through into the ground; for he was in a deep sleep; so he swooned and died.

וַהֲנִיחָה בָּרַק רֶגֶף אֶת-סִסְרָא וַתֵּצֵא
יַעֲלִי לִקְרֹאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לָךְ וְאַדְאָךְ
אֶת-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אַתָּה מִבְקֵשׁ וַיָּבֹא
אֵלָיָהּ וַהֲנִיחָה סִסְרָא נָפֹל מֵת וְהַיִּתְד
בְּרַקְתּוֹ:

22 And, behold, as Barak pursued Sisera, Jael came out to meet him, and said unto him: 'Come, and I will show thee the man whom thou seekest.' And he came unto her; and, behold, Sisera lay dead, and the tent-pin was in his temples.

וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין
מֶלֶךְ-כְּנָעַן לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

23 So God subdued on that day Jabin the king of Canaan before the children of Israel.

וַתִּלְוֶה יַד בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הַלְלוֹד וּקְשָׁה עַל
יָבִין מֶלֶךְ-כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת
יָבִין מֶלֶךְ-כְּנָעַן: (פ)

24 And the hand of the children of Israel prevailed more and more against Jabin the king of Canaan, until they had destroyed Jabin king of Canaan.

וַתִּשָּׂא דְבוֹרָה וּבָרַק בֶּן-אֲבִינָעַם (ס)
בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: (ס)

V:1 Then sang Deborah and Barak the son of Abinoam on that day, saying:

בְּפָרַע פָּרַעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל (ס)
בְּהִתְנַדֵּב עִם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

2 When men let grow their hair in Israel, When the people offer themselves willingly, Bless ye the LORD.

שָׁמְעוּ מְלָכִים תִּאֲזִינוּ רְזִינִים (ס) אֲנֹכִי
לִיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה (ס) אֲזַמֵּר
לִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

3 Hear, O ye kings; give ear, O ye princes; I, unto the LORD will I sing; I will sing praise to the LORD, the God of Israel.

יְהוָה בְּצֵאתְךָ מִשְׁעִיר (ס) בְּצַעֲדְךָ
מִשְׁבַּת אֲדֹם (ס) אֶרֶץ רָעָשָׁה
גַּם-שָׁמַיִם נָטְפוּ (ס) גַּם-עָבִים נָטְפוּ
מֵיָם: (ס)

4 LORD, when Thou didst go forth out of Seir, When Thou didst march out of the field of Edom, The earth trembled, the heavens also dropped, Yea, the clouds dropped water.

הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה (ס) זֶה סִינִי
מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

5 The mountains quaked at the presence of the LORD, Even yon Sinai at the presence of the LORD, the God of Israel.

בִּימֵי שָׁמְגָר בֶּן-עֲנַת (ס) בִּימֵי יַעֲלֹ
חֲדָלוּ אֶרְחֹת (ס) וְהִלְכִי נְתִיבוֹת
יִלְכּוּ אֶרְחֹת עַקְלָמָלוֹת: (ס)

6 In the days of Shamgar the son of Anath, In the days of Jael, the highways ceased, And the travellers walked through byways.

חֲדָלוּ פְּרִזּוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חֲדָלוּ (ס)
עַד שִׁקְמָתִי דְּבוֹרָה שִׁקְמָתִי אִם
בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)

7 The rulers ceased in Israel, they ceased, Until that thou didst arise, Deborah, That thou didst arise a mother in Israel. .

יִבְחָר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אִזְ לָחֶם
שְׁעָרִים (ס) מִגֵּן אִם-יִרְאָה
וְרִמָּח (ס) בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף
בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)

8 They chose new gods; Then was war in the gates; Was there a shield or spear seen Among forty thousand in Israel?

לְבִי לְחֹזְקֵי יִשְׂרָאֵל (ס) הִמְתַּנְּדָּבִים
בָּעַם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

9 My heart is toward the governors of Israel, That offered themselves willingly among the people. Bless ye the LORD.

רֹכְבֵי אֲתָנוֹת צִחֳלוֹת (ס) יֹשְׁבֵי
עַל-מִדְיָן וְהִלְכִי עַל-דֶּרֶךְ שִׁיחוֹ: (ס)

10 Ye that ride on white asses, Ye that sit on rich cloths, And ye that walk by the way, tell of it;

מִקּוֹל מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאֲבִים (ס) שֵׁם
יְתִנּוּ צִדְקוֹת יְהוָה (ס) צִדְקַת פְּרִזּוֹנִי
בְּיִשְׂרָאֵל (ס) אִזְ יִרְדּוּ לְשְׁעָרִים
עִם-יְהוָה: (ס)

11 Louder than the voice of archers, by the watering-troughs! There shall they rehearse the righteous acts of the LORD, Even the righteous acts of His rulers in Israel. Then the people of the LORD went down to the gates.

עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבוֹרָה (ס) עוֹרֵי עוֹרֵי
דְּבַר-שִׁיר (ס) קוֹם בָּרַק וְשִׁבְחָה
שְׁבִיחָה בֶן-אֲבִינוֹם: (ס)

12 Awake, awake, Deborah; Awake, awake, utter a song; Arise, Barak, and lead thy captivity captive, thou son of Abinoam.

אִזְ יַכַּד שְׁלִיד לְאֲדִירִים עִם (ס)
יְהוָה יַרְדֵּ-לִי בַּגְּבוּרִים: (ס)

13 Then made He a remnant to have dominion over the nobles and the people; The LORD made me have dominion over the mighty.

מִנֵּי אֶפְרַיִם שָׁרֶשׁם בְּעַמְלֶק (ס)
אֶחָרֶיךָ בְּנִימִין בְּעַמְמִידָה (ס) מִנֵּי
מְכִיר יֵרְדּוּ מִתְּקַלִּים (ס) וּמִזְבוּלָן
מִשְׁכֵּם בְּשֹׁבֵט סֵפֶר: (ס)

14 Out of Ephraim came they whose root is in
Amalek; After thee, Benjamin, among thy
peoples; Out of Machir came down governors,
And out of Zebulun they that handle the
marshal's staff.

וְשָׂרֵי בִישָׁשְׁכָר עִם־דְּבוֹרָה (ס)
וַיִּשָּׁשְׁכָר כֵּן בָּרַק בְּעַמֶּק שֶׁלַח
בְּרַגְלָיו (ס) בְּפִלְגֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים
חֲקִי־לֵב: (ס)

15 And the princes of Issachar were with Deborah;
As was Issachar, so was Barak; Into the valley they
rushed forth at his feet. Among the divisions of
Reuben There were great resolves of heart.

לָמָּה יִשְׁבֹּתָ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים (ס)
לִשְׁמֹעַ שִׁרְקוֹת עֲדָרִים (ס) לְפִלְגֹת
רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֲקִי־לֵב: (ס)

16 Why satest thou among the sheep-folds, To hear
the pipings for the flocks? At the divisions of
Reuben There were great searchings of heart.

גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן (ס) וְדָן
לָמָּה יָגוּר אֲנִיּוֹת (ס) אֲשֶׁר יֹשֵׁב לְחוּף
יָמִים (ס) וְעַל מִפְרָצָיו יִשְׁכֹּן: (ס)

17 Gilead abode beyond the Jordan; And Dan, why
doth he sojourn by the ships? Asher dwelt at the
shore of the sea, And abideth by its bays.

זְבֻלוֹן עִם חֲרָף נַפְשׁוֹ (ס) לָמוֹת
וְנַפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: (ס)

18 Zebulun is a people that jeopardized their lives unto
the death, And Naphtali, upon the high places of
the field.

בָּאוּ מְלָכִים גִּלְחָמוֹ (ס) אִזְ גִּלְחָמוֹ
מִלְכֵי כְנָעַן (ס) בְּתַעֲנָךְ עַל־מִי
מִגִּדּוֹ (ס) בָּצַע כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ: (ס)

19 The kings came, they fought; Then fought the
kings of Canaan, In Taanach by the waters of
Megiddo; They took no gain of money.

מִן־שָׁמַיִם גִּלְחָמוֹ (ס) הַכּוֹכָבִים
מִמְּסֻלוֹתָם גִּלְחָמוֹ עִם־סִיסְרָא: (ס)

20 They fought from heaven, The stars in their
courses fought against Sisera.

נָחַל קִישׁוֹן גָּרַפָם (ס) נָחַל קְדוּמַיִם
נָחַל קִישׁוֹן (ס) תִּדְרֹכֵי נַפְשִׁי
עַז: (ס)

21 The brook Kishon swept them away, That ancient
brook, the brook Kishon. O my soul, tread them
down with strength.

אִז הִלְמוּ עֲקֵב־סוּס (ס) מִדְּהָרוֹת
דְּהָרוֹת אֲבִירָיו: (ס)

22 Then did the horsehoofs stamp By reason of the
prancings, the prancings of their mighty ones.

אֹרֻר מְרוֹז אָמַר מַלְאָךְ יְהוָה אֹרֻ
אֹרֻר יִשְׁבִּיָהּ (ס) כִּי לֹא־בָאוּ
לְעֹזְרַת יְהוָה (ס) לְעֹזֶרֶת יְהוָה
בְּגִבּוֹרִים: (ס)

23 'Curse ye Meroz', said the angel of the LORD,
'Curse ye bitterly the inhabitants thereof, Because
they came not to the help of the LORD, To the
help of the LORD against the mighty.'

תְּבַרְךָ מְנָשִׁים יְעֹל אִשֶּׁת חֶבֶר
הַקִּינִי (ס) מְנָשִׁים בָּאֵהָל
תְּבַרְךָ: (ס)

24 Blessed above women shall Jael be, The wife of
Heber the Kenite, Above women in the tent shall
she be blessed.

מִים שָׁאַל חֶלֶב נָתַנָּה (ס) בְּסִפֶּל
אֲדִירִים הִקְרִיבָה חֲמָאָה: (ס)

25 Water he asked, milk she gave him; In a lordly
bowl she brought him curd.

יָדָהּ לִיָּתֵד תְּשַׁלְּחָנָה (ס) וַיְמִינָהּ
לְהַלְמוֹת עַמְלִים (ס) וְהִלְמָה סִיסְרָא
מִחֶקֶה רֹאשׁוֹ (ס) וּמִחַצֵּה וּחִלְפָה
רַקְתּוֹ: (ס)

26 Her hand she put to the tent-pin, And her right
hand to the workmen's hammer; And with the
hammer she smote Sisera, she smote through his
head, Yea, she pierced and struck through his
temples.

בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכַב (ס) בֵּין
רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל (ס) בְּאֶשֶׁר כָּרַע שָׁם
נָפַל שָׁדוּד: (ס)

27 At her feet he sunk, he fell, he lay; At her feet he
sunk, he fell; Where he sunk, there he fell down
dead.

בְּעֵד הַחֲלוּן נִשְׁקָפָה וַתִּיבֹב אִם
סִיסְרָא בְּעֵד הָאֲשָׁנָב (ס) מִדּוּעַ בָּשָׁשׁ
רָכְבוֹ לָבוֹא (ס) מִדּוּעַ אֲחֲרוֹ פָּעַמִּי
מִרְכָּבוֹתָיו: (ס)

28 Through the window she looked forth, and
peered, The mother of Sisera, through the lattice:
'Why is his chariot so long in coming? Why tarry
the wheels of his chariots?

חַכְמוֹת שְׂרוּתֶיהָ תַעֲנִינָה (ס) אַף־הִיא
תָּשִׁיב אֲמָרֶיהָ לָהּ: (ס)

29 The wisest of her princesses answer her, Yea, she
returneth answer to herself:

הֲלֹא יִמְצְאוּ וַיַּחֲלְקוּ שָׁלָל (ס) רַחֵם
רַחֲמַתִּים לְרֹאשׁ גִּבּוֹר (ס) שָׁלָל
צָבָעִים לְסִיסְרָא (ס) שָׁלָל צָבָעִים
רַקְמָה (ס) צָבַע רַקְמָתִים לְצוּאֵרִי
שָׁלָל: (ס)

30 'Are they not finding, are they not dividing the
spoil? A damsel, two damsels to every man; To
Sisera a spoil of dyed garments, A spoil of dyed
garments of embroidery, Two dyed garments of
broidery for the neck of every spoiler?'

כֵּן יֵאבְדוּ כָּל־אֹיְבָיָהּ יְהוָה וְאֲהָבָיו
כַּצֵּאת הַשֶּׁשֶׁשׁ בְּגִבְרָתוֹ (ס) וַתִּשְׁקֹט
הָאֶרֶץ אַרְבַּעִים שָׁנָה: (פ)

31 So perish all Thine enemies, O LORD; But they
that love Him be as the sun when he goeth forth
in his might. And the land had rest forty years.

הפטרת יתרו

ישעיהו א'ז-ז'

Isaiah 7:6-6:1

בְּשָׁנַת־מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וַאֲרָאָה
אֶת־אֲדֹנִי יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא
וְשׁוּלְיוֹ מִלְּאִים אֶת־הַהֵיכָל:

VI:1

In the year that king Uzziah died I saw the Lord
sitting upon a throne high and lifted up, and His
train filled the temple.

שֶׁרָפִים עֹמְדִים | מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים
שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאַחַד בְּשֵׁתִים | יְכַסֶּה פָּנָיו
וּבְשֵׁתִים יְכַסֶּה רַגְלָיו וּבְשֵׁתִים יַעֲוֹפֶה:

2

Above Him stood the seraphim; each one had six
wings: with twain he covered his face and with
twain he covered his feet, and with twain he did
fly.

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וַאֲמַר קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ
קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָּל־הָאֶרֶץ
כְּבוֹדוֹ:

3

And one called unto another, and said: Holy,
holy, holy, is the LORD of hosts; The whole earth
is full of His glory.

וַיָּנֻעוּ אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא
וַתִּמָּלֵא הַבַּיִת יַמְלֵא עָשָׁן:

4

And the posts of the door were moved at the voice
of them that called, and the house was filled with
smoke.

וַאֲמַר אוֹיֵלִי כִי־נִדְמִיתִי כִּי אִישׁ
טָמֵא־שִׁפְתַּיִם אֲנִכִּי וּבִתְוֹךְ עַם־טָמֵא
שִׁפְתַּיִם אֲנִכִּי יוֹשֵׁב כִּי אֶת־הַמֶּלֶךְ יִהְיֶה
צָבָאוֹת רָאוּ עֵינָי:

5 Then said I: Woe is me! for I am undone; Because I am a man of unclean lips, And I dwell in the midst of a people of unclean lips; For mine eyes have seen the King, The LORD of hosts.

וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן־הַשֶּׁרָפִים וּבְיָדוֹ
רִצְפָה בְּמִלְקָחִים לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ:

6 Then flew unto me one of the seraphim, with a glowing stone in his hand, which he had taken with the tongs from off the altar;

וַיַּגַּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָגַע זֶה
עַל־שִׁפְתֶיךָ וְסֵר עֲוֹנֶךָ וְחַטֹּאתֶיךָ
תִּכָּפֵּר:

7 and he touched my mouth with it, and said: Lo, this hath touched thy lips; And thine iniquity is taken away, And thy sin expiated.

וַאֲשַׁמְעֵ אֶת־קוֹל אֲדֹנָי אֲמַר אֶת־מִי
אֶשְׁלַח וּמִי יֵלֶךְ־לִנְוִי וַאֲמַר הֲנִנִּי
שְׁלַח־נִי:

8 And I heard the voice of the Lord, saying: Whom shall I send, And who will go for us? Then I said: 'Here am I; send me.'

וַיֹּאמֶר לְךָ וַאֲמַרְתָּ לָעָם הַזֶּה
שְׁמָעוּ שְׁמָעוּ וְאַל־תִּבְנִי וּרְאוּ רְאוּ
וְאַל־תִּדְרְעוּ:

9 And He said: 'Go, and tell this people: Hear ye indeed, but understand not; and see ye indeed, but perceive not.

הַשְׁמִן לִב־הָעָם הַזֶּה וְאָזְנוֹי הַכִּבֵּד
וְעֵינָיו הַשְׁעֵ פֶן־יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ
יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וְשֹׁב וּרְפָא לוֹ:

10 Make the heart of this people fat, and make their ears heavy, and shut their eyes; lest they, seeing with their eyes, and hearing with their ears, and understanding with their heart, return, and be healed.'

וַאֲמַר עַד־מָתִי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר
אִם־שָׂאוּ עָרִים מֵאִין יוֹשֵׁב וּבֵתִים מֵאִין
אָדָם וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאָה שְׁמָמָה:

11 Then said I: 'Lord, how long?' And He answered: 'Until cities be waste without inhabitant, and houses without man, And the land become utterly waste,

וּרְחַק יִהְיֶה אֶת־הָאָדָם וּרְבֵּה הָעֲזוּבָה
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

12 And the LORD have removed men far away, and the forsaken places be many in the midst of the land.

וְעוֹד בָּהֶ עֲשָׂרִיָּה וְשִׁבְעָה וְהִיתָה לְבָעֵר
כָּאֵלֶּה וּכְאֵלוֹן אֲשֶׁר בִּשְׁלֹכְתָּ מִצִּבְתָּ
בָּם זֶרַע קֹדֶשׁ מִצִּבְתָּהּ: (פ)

13 And if there be yet a tenth in it, it shall again be eaten up; as a terebinth, and as an oak, whose stock remaineth, when they cast their leaves, so the holy seed shall be the stock thereof.'

וַיְהִי בִימֵי אָחָז בֶּן־יוֹתָם בֶּן־עֲזַיָּהוּ
מֶלֶךְ יְהוּדָה עָלָה רִצְיִן מֶלֶךְ־אַרָם
וּפְקַח בֶּן־רִמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה עָלֶיהָ וְלֹא יָכַל
לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ:

VII:1 And it came to pass in the days of Ahaz the son of Jotham, the son of Uzziah, king of Judah, that Rezin the king of Aram, and Pekah the son of Remaliah, king of Israel, went up to Jerusalem to war against it; but could not prevail against it.

וַיִּגְדַּל לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אָרָם
עַל־אֶפְרַיִם וַיָּנֻעַ לְבָבוֹ וּלְבַב עַמּוֹ
כְּנוּעַ עֲצֵי־יַעַר מִפְּנֵי־רוּחַ: (ס)

2 And it was told the house of David, saying: 'Aram is confederate with Ephraim.' And his heart was moved, and the heart of his people, as the trees of the forest are moved with the wind.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יִשְׁעִיָּהוּ צֵא־נָא
לִקְרֹאת אֶחָז וְשָׁאֵר יָשׁוּב בְּנֶךְ
אֶל־קִצָּה תַעֲלֶה הַבֶּרֶכָה הָעֲלִיזָה
אֶל־מִסְלַת שָׂדֵה כֹּבֵס:

3

Then said the LORD unto Isaiah: 'Go forth now to meet Ahaz, thou, and Shear-jashub thy son, at the end of the conduit of the upper pool, in the highway of the fullers' field;

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִשְׁמֵר וְהִשְׁקֵט אֶל־תִּירָא
וְלִבְבְּךָ אֶל־יֶרֶךְ מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוֹדִים
הָעֲשָׂנִים הָאֵלֶּה בְּחֶרֶי־אָרָם וְרִצְיִן וְאַרְם
וּבֶן־רִמְלִיָּהוּ:

4

and say unto him: Keep calm, and be quiet; fear not, neither let thy heart be faint, because of these two tails of smoking firebrands, for the fierce anger of Rezin and Aram, and of the son of Remaliah.

יַעַן כִּי־יַעַן עָלֶיךָ אָרָם רָעָה אֶפְרַיִם
וּבֶן־רִמְלִיָּהוּ לֹאמֹר:

5

Because Aram hath counselled evil against thee, Ephraim also, and the son of Remaliah, saying:

נֵעַלָה בִּיהוּדָה וְנִקְיָצָה וְנִבְקַעְנָה
אֵלֵינוּ וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת
בֶּן־טַבְאֵל: (פ)

6

Let us go up against Judah, and vex it, and let us make a breach therein for us, and set up a king in the midst of it, even the son of Tabeel;

יִשְׁעִיָּהוּ ט'ה'-ו'

Isaiah 6-9:5

כִּי־יֵלֵד יֶלֶד־לָנוּ בֶן נִתֵּן־לָנוּ וְנִתְּחִי
הַמְּשָׁרָה עַל־שִׁכְמוֹ וְיִקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא
יֹועֵץ אֶל גִּבּוֹר אַבִּי־עַד שַׁר־שָׁלוֹם:

IX:5

For a child is born unto us, a son is given unto us; and the government is upon his shoulder; and his name is called Pele-joez-el-gibbor Abi-ad-sar-shalom;

(כ' לֹם רִבְה) [ק' לְמִרְבָּה] הַמְּשָׁרָה
וְלִשְׁלוֹם אֵין־קֵץ עַל־כִּסֵּא דָוִד
וְעַל־מַמְלַכְתּוֹ לְהַכִּין אֹתָהּ וְלִסְעָדָהּ
בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם
קִנְיַת יְהוָה צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה־זֹאת: (פ)

6

That the government may be increased, and of peace there be no end, upon the throne of David, and upon his kingdom, to establish it, and to uphold it through justice and through righteousness From henceforth even for ever. The zeal of the LORD of hosts doth perform this.

הפטרת משפטים

ירמיהו ל"ד:ח'-כ"ז

Jeremiah 22-34:8

הַדָּבָר אֲשֶׁר־הִנִּיחָה אֶל־יְרֵמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה אַחֲרַי כִּרְתֵּה הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ
בְּרִית אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם
לִקְרֹא לָהֶם דְּרוֹר:

XXXIV:8

The word that came unto Jeremiah from the LORD, after that the king Zedekiah had made a covenant with all the people that were at Jerusalem, to proclaim liberty unto them;

לְשָׁלַח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ
אֶת־שִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חֲפְשִׁים
לְבָלְתִי עֲבָד־בָּם בִּיהוּדָה אֲחִיהוּ אִישׁ:

9

that every man should let his manservant, and every man his maidservant, being a Hebrew man or a Hebrew woman, go free; that none should make bondmen of them, even of a Jew his brother;

- וַיִּשְׁמְעוּ כָּל־הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם
אֲשֶׁר־בָּאוּ בְּבְרִית לְשָׁלַח אִישׁ
אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ חֲפָשִׁים
לְבַלְתִּי עַבְד־בָּם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ
וַיִּשְׁלְחוּ: 10
- וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי־כֵן וַיָּשׁוּבוּ אֶת־הָעַבְדִּים
וְאֶת־הַשִּׁפְחֹת אֲשֶׁר שְׁלָחוּ חֲפָשִׁים
(כ' ויכבישום) [ק' ויכבשום] לַעֲבָדִים
וּלְשִׁפְחֹת: (פ) 11
- וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה לֵאמֹר: 12
- כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי
כָּרַתִּי בְרִית אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם
הוֹצֵאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית
עַבְדִּים לֵאמֹר: 13
- מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים תִּשְׁלַח אִישׁ אֶת־אָחִיו
הָעֶבְרִי אֲשֶׁר־יִמְכַר לָךְ וְעַבְדְּךָ שָׁשׁ
שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוֹ חֲפָשִׁי מֵעִמָּךְ וְלֹא־שָׁמְעוּ
אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנָם: 14
- וַתָּשׁוּבוּ אַתֶּם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת־הַיָּשָׁר
בְּעֵינֵי לִקְרֹא דָרוֹר אִישׁ לְרֵעֵהוּ
וַתַּכְרִתוּ בְרִית לִפְנֵי בֵּיתִי אֲשֶׁר־נִקְרָא
שְׁמִי עָלָיו: 15
- וַתָּשׁוּבוּ וַתַּחֲלִלּוּ אֶת־שְׁמִי וַתָּשׁוּבוּ
אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ
אֲשֶׁר־שְׁלַחְתֶּם חֲפָשִׁים לְנַפְשָׁם
וַתַּכְבִּשׁוּ אֹתָם לְהִיּוֹת לָכֶם לַעֲבָדִים
וּלְשִׁפְחֹת: (ס) 16
- לְכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אַתֶּם לֹא־שָׁמַעְתֶּם
אֵלַי לִקְרֹא דָרוֹר אִישׁ לְאָחִיו וְאִישׁ
לְרֵעֵהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דָּרוֹר
נָא־יְהוָה אֶל־הַחֶרֶב אֶל־הַדָּבָר
וְאֶל־הָרָעָב וְנָתַתִּי אֶתְכֶם (כ'
לזועה) [ק' לזועה] לְכָל מַמְלָכוֹת
הָאָרֶץ: 17
- and all the princes and all the people hearkened,
that had entered into the covenant to let every one
his man-servant, and every one his maid-servant,
go free, and not to make bondmen of them any
more; they hearkened, and let them go;
- but afterwards they turned, and caused the
servants and the handmaids, whom they had let
go free, to return, and brought them into
subjection for servants and for handmaids;
- therefore the word of the LORD came to Jeremiah
from the LORD, saying:
- Thus saith the LORD, the God of Israel: I made a
covenant with your fathers in the day that I
brought them forth out of the land of Egypt, out
of the house of bondage, saying:
- 'At the end of seven years ye shall let go every man
his brother that is a Hebrew, that hath been sold
unto thee, and hath served thee six years, thou
shalt let him go free from thee'; but your fathers
hearkened not unto Me, neither inclined their ear.
- And ye were now turned, and had done that
which is right in Mine eyes, in proclaiming liberty
every man to his neighbour; and ye had made a
covenant before Me in the house whereon My
name is called;
- but ye turned and profaned My name, and caused
every man his servant, and every man his
handmaid, whom ye had let go free at their
pleasure, to return; and ye brought them into
subjection, to be unto you for servants and for
handmaids.
- Therefore thus saith the LORD: Ye have not
hearkened unto Me, to proclaim liberty, every
man to his brother, and every man to his
neighbour; behold, I proclaim for you a liberty,
saith the LORD, unto the sword, unto the
pestilence, and unto the famine; and I will make
you a horror unto all the kingdoms of the earth.

וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲתֶּם־הַעֲבָרִים
אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר לֹא־הָקִימוּ אֶת־דְּבָרֵי
הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרְתוּ לִפְנֵי הָעֵגֹל אֲשֶׁר
כָּרְתוּ לְשָׁנִים וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרָיו:

18 And I will give the men that have transgressed My covenant, that have not performed the words of the covenant which they made before Me, when they cut the calf in twain and passed between the parts thereof;

שְׂרֵי יְהוּדָה וְשְׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַסֹּרְסִים
וְהַכֹּהֲנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הַעֲבָרִים בֵּין
בְּתָרֵי הָעֵגֹל:

19 the princes of Judah, and the princes of Jerusalem, the officers, and the priests, and all the people of the land, that passed between the parts of the calf;

וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד
מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וְהָיְתָה נַבְלָתָם לְמֶאֱכָל
לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ:

20 I will even give them into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life; and their dead bodies shall be for food unto the fowls of the heaven, and to the beasts of the earth.

וְאֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שָׂרָיו
אֶתֵּן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם
וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל הַעֲלִים מֵעֲלֵיכֶם:

21 And Zedekiah king of Judah and his princes will I give into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life, and into the hand of the king of Babylon's army, that are gone up from you.

הִנְנִי מְצַוָּה נְאֻם־יְהוָה וְהִשְׁבַּחְתִּים
אֶל־הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחֲמוּ עָלֶיהָ
וְלָכְדוּהָ וְשָׂרְפָהּ בָּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי
יְהוּדָה אֶתֵּן שְׁמָמָה מֵאִין יָשָׁב: (פ)

22 Behold, I will command, saith the LORD, and cause them to return to this city; and they shall fight against it, and take it, and burn it with fire; and I will make the cities of Judah a desolation, without inhabitant.

ירמיהו ל"ג:כ"ה-כ"ו

Jeremiah 26-33:25

כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי בְרִיתִי יוֹמָם
וּלְיָלַיִל חֻקֹּת שְׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שָׁמַתִּי:

XXXIII:25 Thus saith the LORD: If My covenant be not with day and night, if I have not appointed the ordinances of heaven and earth;

גַּם־זָרַע יַעֲקֹב וְדָוִד עַבְדִּי אֲמַאֵס
מִקְחַת מִזְרְעוֹ מִשְׁלֵי אֶל־זָרַע
אֲבָרָהָם יִשְׁחַק וַיַּעֲקֹב כִּי־
אֲשׁוּב) (ק' אֲשִׁיב] אֶת־שְׁבוּתָם
וְרַחֲמַתִּים: (פ)

26 then will I also cast away the seed of Jacob, and of David My servant, so that I will not take of his seed to be rulers over the seed of Abraham, Isaac, and Jacob; for I will cause their captivity to return, and will have compassion on them.'

הפסטר תרומה

מלכים א' ה':כ"ו-כ"ז

I Kings 6:13-5:26

וַיְהִי וַיִּתֵּן חֶכְמָה לְשִׁלֹמֹה בְּאֶשֶׁר
דָּבָר־לוֹ וַיְהִי שָׁלֵם בֵּין חִירָם וּבֵין
שִׁלֹמֹה וַיַּכְרִתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם:

V:26 And the LORD gave Solomon wisdom, as He promised him; and there was peace between Hiram and Solomon; and they two made a league together.

וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שִׁלֹמֹה מִסּ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי הַמָּס שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ:

27 And king Solomon raised a levy out of all Israel; and the levy was thirty thousand men.

וַיִּשְׁלְחֵם לְבָנוֹנָה עֶשְׂרֵת אֲלָפִים
בְּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בְּלִבְנוֹן
שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וְאַדְנִירָם
עַל־הֶמָּס: (ס)

28 And he sent them to Lebanon, ten thousand a month by courses: a month they were in Lebanon, and two months at home; and Adoniram was over the levy.

וַיְהִי לְשִׁלְמָה שְׁבַעִים אֲלָף נֹשֵׂא סִבָּל
וּשְׁמָנִים אֲלָף חֹצֵב בְּהָר: (ס)

29 And Solomon had threescore and ten thousand that bore burdens, and fourscore thousand that were hewers in the mountains;

לְבַד מִשְׁלֵי הַנֹּצָצִים לְשִׁלְמָה
אֲשֶׁר עַל־הַמְּלָאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרָדִים בָּעָם הָעֹשִׂים
בַּמְּלָאכָה: (ס)

30 besides Solomon's chief officers that were over the work, three thousand and three hundred, who bore rule over the people that wrought in the work.

וַיִּצְוֵה הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעֻ אַבְנִים גְּדֹלוֹת
אַבְנִים יְקָרוֹת לִיסֹד הַבַּיִת אַבְנֵי גִזִּית:

31 And the king commanded, and they quarried great stones, costly stones, to lay the foundation of the house with hewn stone.

וַיִּפְסְלוּ בְנֵי שִׁלְמָה וּבְנֵי חִירָם
וְהַגְּבָלִים וַיַּכְיֵנוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים
לְבִנוֹת הַבַּיִת: (פ)

32 And Solomon's builders and Hiram's builders and the Gebalites did fashion them, and prepared the timber and the stones to build the house.

וַיְהִי בְשָׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם
בְּשָׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ ז' הוּא הַחֹדֶשׁ
הַשֵּׁנִי לַמֶּלֶךְ שִׁלְמָה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן
הַבַּיִת לַיהוָה:

VI:1 And it came to pass in the four hundred and eightieth year after the children of Israel were come out of the land of Egypt, in the fourth year of Solomon's reign over Israel, in the month Ziv, which is the second month, that he began to build the house of the LORD.

וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שִׁלְמָה לַיהוָה
שְׁשִׁים־אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ
וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ:

2 And the house which king Solomon built for the LORD, the length thereof was threescore cubits, and the breadth thereof twenty cubits, and the height thereof thirty cubits.

וְהָאוֹלָם עַל־פְּנֵי הַיִּכָּל הַבַּיִת עֶשְׂרִים
אַמָּה אָרְכוֹ עַל־פְּנֵי רָחֵב הַבַּיִת עֶשֶׂר
בָּאֲמָה רָחְבוֹ עַל־פְּנֵי הַבַּיִת:

3 And the porch before the atemple of the house, twenty cubits was the length thereof, according to the breadth of the house; and ten cubits was the breadth thereof before the house.

וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חֲלוֹנֵי שְׁקָפִים אֲטוּמִים:

4 And for the house he made windows broad within, and narrow without.

וַיִּבֶן עַל־קִיר הַבַּיִת (כ' יצוע) ק'
יָצִיעַ סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב
לְהִיכָּל וְלִדְבִיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב:

5 And against the wall of the house he built a side-structure round about, against the walls of the house round about, both of the temple and of the sanctuary; and he made side-chambers round about;

(כ' היצוע) ק' הַיָּצִיעַ הַתַּחְתָּנָה חֲמִשָּׁה
בָּאֲמָה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכְנָה שֵׁשׁ בָּאֲמָה
רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאֲמָה רָחְבָּהּ
כִּי מִגְרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה
לְבִלְתִּי אֲחֹז בְּקִירוֹת־הַבַּיִת:

6 the nethermost story of the side-structure was five cubits broad, and the middle was six cubits broad, and the third was seven cubits broad; for on the outside he made rebatements in the wall of the house round about, that the beams should not have hold in the walls of the house.—

והבית בהבנתו אבן-שלמה מסע
בבנה ומקבות והגרין כל-כלי ברזל
לא-נשמע בבית בהבנתו:

7

For the house, when it was in building, was built of stone made ready at the quarry; and there was neither hammer nor axe nor any tool of iron heard in the house, while it was in building.—

פתח הצלע התיכנה אל-כתף הבית
הימנית ובלולים יעלו על-התיכנה
וימן-התיכנה אל-השלים:

8

The door for the clowest row of chambers was in the right side of the house and they went up by winding stairs into the middle row, and out of the middle into the third.

ויבן את-הבית ויכלהו ויספן
את-הבית גבים ושדרת בארזים:

9

So he built the house, and finished it; and he covered in the house with planks of cedar over beams.

ויבן את-(כ' היצוע) [ק' היציע]
על-כל-הבית חמש אמות קומתו
ויאחז את-הבית בעצי ארזים: (פ)

10

And he built the stories of the side-structure against all the house, each five cubits high; and they rested on the house with timber of cedar.

ויהי דבר-יהוה אל-שלמה לאמר:

11

And the word of the LORD came to Solomon, saying:

הבית הזה אשר-אתה בנה אם-תלך
בחקתי ואת-משפטי תעשה ושמרת
את-כל-מצותי ללכת בהם והקמתי
את-דברי אתך אשר דברתי אל-דוד
אביך:

12

'As for this house which thou art building, if thou wilt walk in My statutes, and execute Mine ordinances, and keep all My commandments to walk in them; then will I establish My word with thee, which I spoke unto David thy father;

ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזב
את-עמי ישראל: (פ)

13

in that I will dwell therein among the children of Israel, and will not forsake My people Israel.'

הפטר תצוה

יחזקאל מ"ג:י'-כ"ז

Ezekiel 27-43:10

אתה בן-אדם הגד את-בית-ישראל
את-הבית ויכלמו מעונותיהם ומדדו
את-תכנית:

XLIII:10

Thou, son of man, show the house to the house of Israel, that they may be ashamed of their iniquities; and let them measure accurately.

ואם-נכלמו מכל אשר-עשו צורת
הבית ותכונתו ומוצאיו ומובאיו
וכל-צורתו ואת כל-חקתיו
וכל-צורתו וכל-תורתו הודיע
אותם וכתב לעיניהם וישמרו
את-כל-צורתו ואת-כל-חקתיו ועשו
אותם:

11

And if they be ashamed of all that they have done, make known unto them the form of the house, and the fashion thereof, and the goings out thereof, and the comings in thereof, and all the forms thereof, and all the ordinances thereof, and all the forms thereof, and all the laws thereof, and write it in their sight; that they may keep the whole form thereof, and all the ordinances thereof, and do them.

זאת תורת הבית על-ראש ההר
כל-גבולו סביב | סביב קדש קדשים
הנה-זאת תורת הבית:

12

This is the law of the house: upon the top of the mountain the whole limit thereof round about shall be most holy. Behold, this is the law of the house.

וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אַמָּה וְטַפַּח וְחִיק הָאֵמָה וְאַמָּה-רֹחַב וְגִבּוֹלָה אֶל-שַׁפְתָּהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גֹב הַמִּזְבֵּחַ:

13

And these are the measures of the altar by cubits—the cubit is a cubit and a handbreadth: the bottom shall be a cubit, and the breadth a cubit, and the border thereof by the edge thereof round about a span; and this shall be the base of the altar.

וּמִחִיק הָאָרֶץ עַד-הָעֹזֶרֶת הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתֵּים אַמּוֹת וְרֹחַב אַמָּה אֶחָת וּמִהָעֹזֶרֶת הַקְּטָנָה עַד-הָעֹזֶרֶת הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחַב הָאֵמָה:

14

And from the bottom upon the ground to the lower settle shall be two cubits, and the breadth one cubit; and from the lesser settle to the greater settle shall be four cubits, and the breadth a cubit.

וְהַהֲרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (כ') וּמִהָאֲרָאֵל] ק' וּמִהָאֲרִיאֵל] וְלִמְעָלָה הַקֶּרְנוֹת אַרְבַּע:

15

And the hearth shall be four cubits; and from the hearth and upward there shall be four horns.

(כ') וְהָאֲרָאֵל] ק' וְהָאֲרִיאֵל] שְׁתֵּים עָשָׂרָה אָרְךָ בְּשְׁתֵּים עָשָׂרָה רֹחַב רְבֹועַ אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִיו:

16

And the hearth shall be twelve cubits long by twelve broad, square in the four sides thereof.

וְהָעֹזֶרֶת אַרְבַּע עָשָׂרָה אָרְךָ בְּאַרְבַּע עָשָׂרָה רֹחַב אֵל אַרְבַּעַת רְבָעֶיהָ וְהַגִּבּוֹל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאֵמָה וְהַחִיק-לָהּ אֵמָה סָבִיב וּמַעַלְתָּהּ פָּנֹת קָדִים:

17

And the settle shall be fourteen cubits long by fourteen broad in the four sides thereof; and the border about it shall be half a cubit; and the bottom thereof shall be a cubit about; and the steps thereof shall look toward the east.

וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן-אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱלֹהֵי חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ לְהַעֲלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם:

18

And He said unto me: 'Son of man, thus saith the Lord GOD: These are the ordinances of the altar in the day when they shall make it, to offer burnt-offerings thereon, and to dash blood against it.

וְנָתַתָּה אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צָדוֹק הַקֶּרֶבִּים אֵלַי נָאֻם אֲדֹנָי יְהוִה לְשִׁרְתָּנִי פֶר בֶּן-בָּקָר לְחַטָּאת:

19

Thou shalt give to the priests the Levites that are of the seed of Zadok, who are near unto Me, to minister unto Me, saith the Lord GOD, a young bullock for a sin-offering.

וְלָקַחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל-אַרְבַּע קֶרְנָתָיו וְאֶל-אַרְבַּע פָּנֹת הָעֹזֶרֶת וְאֶל-הַגִּבּוֹל סָבִיב וְחִטָּאת אוֹתוֹ וְכִפַּרְתָּהוּ:

20

And thou shalt take of the blood thereof, and put it on the four horns of it, and on the four corners of the settle, and upon the border round about; thus shalt thou purify it and make atonement for it.

וְלָקַחְתָּ אֶת הַפֶּר הַחַטָּאת וּשְׂרָפוֹ בַּמִּבְטָח הַכֹּהֲנִים מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ:

21

Thou shalt also take the bullock of the sin-offering, and it shall be burnt in the appointed place of the house, without the sanctuary.

וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר-עִזִּים תָּמִים לְחַטָּאת וְחִטָּאוּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חִטָּאוּ בַּפֶּר:

22

And on the second day thou shalt offer a he-goat without blemish for a sin-offering; and they shall purify the altar, as they did purify it with the bullock.

בְּכֻלּוֹתָהּ מִחַטָּא תִקְרִיב פֶּר בֶּן-בָּקָר תָּמִים וְאֵיל מִן-הַצֹּאן תָּמִים:

23

When thou hast made an end of purifying it, thou shalt offer a young bullock without blemish, and a ram out of the flock without blemish.

והקרבנתם לפני יהוה והשליכו
הכהנים עליהם מלח והעלו אותם
עלה ליהוה:

24 And thou shalt present them before the LORD,
and the priests shall cast salt upon them, and they
shall offer them up for a burnt-offering unto the
LORD.

שבעת ימים תעשה שעיר־חטאת ליום
ופר בן־בקר ואיל מן־הצאן תמימים
יעשו:

25 Seven days shalt thou prepare every day a goat for
a sin-offering; they shall also prepare a young
bullock, and a ram out of the flock, without
blemish.

שבעת ימים יכפרו את־המזבח וטהרו
אתו ומלאו ידו:

26 Seven days shall they make atonement for the altar
and cleanse it; so shall they consecrate it.

ויכלו את־הימים (ס) והיה
ביום השמיני והלאה יעשו
הכהנים על־המזבח את־עולותיכם
ואת־שלמיכם ורצאתי אתכם נאם
אדני יהוה: (ס)

27 And when they have accomplished the days, it
shall be that upon the eighth day, and forward,
the priests shall make your burnt-offerings upon
the altar, and your peace-offerings; and I will
accept you, saith the Lord God.

הפטרת כי תשא

מלכים א י"ח:א'–ל"ט

I Kings 39-18:1

ויהי ימים רבים ודבר־יהוה היה
אל־אליהו בשנה השלישית לאמר לך
הראה אל־אחאב ואתנה מטר על־פני
הארמה:

XVIII:1

And it came to pass after many days, that the
word of the LORD came to Elijah, in the third
year, saying: 'Go, show thyself unto Ahab, and I
will send rain upon the land.'

וילך אליהו להראות אל־אחאב
והרעב חזק בשמרון:

2

And Elijah went to show himself unto Ahab. And
the famine was sore in Samaria.

ויקרא אחאב אל־עבדיהו אשר
על־הבית ועבדיהו היה ירא את־יהוה
מאד:

3

And Ahab called Obadiah, who was over the
household.—Now Obadiah feared the LORD
greatly;

ויהי בהכרית איובל את נביאי יהוה
ויקח עבדיהו מאה נביאים ויחביאם
חמשים איש במערה וכלכלם לחם
ומים:

4

for it was so, when Jezebel cut off the prophets of
the LORD, that Obadiah took a hundred
prophets, and hid them fifty in a cave, and fed
them with bread and water.—

ויאמר אחאב אל־עבדיהו לך בארץ
אל־כל־מעייני המים ואל כל־הנחלים
אוליו נמצא חציר ונחיה סוס ופרד
ולוא נכרית מהבהמה:

5

And Ahab said unto Obadiah: 'Go through the
land, unto all the springs of water, and unto all
the brooks; peradventure we may find grass and
save the horses and mules alive, that we lose not all
the beasts.'

ויחלקו להם את־הארץ לעבר־בה
אחאב הלך בדרך אחד לבדו
ועבדיהו הלך בדרך־אחר לבדו:

6

So they divided the land between them to pass
throughout it: Ahab went one way by himself,
and Obadiah went another way by himself.

וַיְהִי עַבְדֵּיָהוּ בְדֶרֶךְ וַהֲנֵה אֵלֵיהֶוּ לִקְרָאתוֹ וַיַּכְרֵהוּ וַיַּפֹּל עַל-פָּנָיו וַיֹּאמֶר הַאֲתָה זֶה אֲדֹנִי אֵלֵיהֶוּ:	7	And as Obadiah was in the way, behold, Elijah met him; and he knew him, and fell on his face, and said: 'Is it thou, my lord Elijah?'
וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי לֹךְ אֲמַר לַאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה אֵלֵיהֶוּ:	8	And he answered him: 'It is I; go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.'
וַיֹּאמֶר מַה חָטָאתִי כִּי-אַתָּה נָתַן אֶת-עַבְדְּךָ בְּיַד-אַחָאָב לְהַמִּיתָנִי:	9	And he said: 'Wherein have I sinned, that thou wouldest deliver thy servant into the hand of Ahab, to slay me?'
חַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם-יֵשׁ-גּוֹי וּמִמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא-שָׁלַח אֲדֹנִי שָׁם לְבַקֵּשׁךָ וַאֲמָרוּ אֵין וַהֲשָׁבִיעַ אֶת-הַמִּמְלָכָה וְאֶת-הַגּוֹי כִּי לֹא יִמָּצְאָה:	10	As the LORD thy God liveth, there is no nation or kingdom, whither my lord hath not sent to seek thee; and when they said: He is not here, he took an oath of the kingdom and nation, that they found thee not.
וְעַתָּה אַתָּה אֲמַר לֹךְ אֲמַר לַאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה אֵלֵיהֶוּ:	11	And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.
וְהָיָה אֲנִי אֵלֶיךָ מֵאֲתָךְ וְרוּחַ יְהוָה יִשְׁאָף עָלַי אֲשֶׁר לֹא-אֲדָע וּבָאתִי לְהִגִּיד לְאַחָאָב וְלֹא יִמָּצְאָךְ וַהֲרַגְנִי וְעַבְדְּךָ יֵרָא אֶת-יְהוָה מִנְעָרִי:	12	And it will come to pass, as soon as I am gone from thee, that the spirit of the LORD will carry thee whither I know not; and so when I come and tell Ahab, and he cannot find thee, he will slay me; but I thy servant fear the LORD from my youth.
הֲלֹא-הִגַּד לַאֲדֹנִי אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּהָרֵג אֶיִזְבָּב אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וְאַחָאָב מִנְּבִיאֵי יְהוָה מֵאָה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמַּעֲרָה וְאָכְלִים לֶחֶם וְמַיִם:	13	Was it not told my lord what I did when Jezebel slew the prophets of the LORD, how I hid a hundred men of the LORD'S prophets by fifty in a cave, and fed them with bread and water?
וְעַתָּה אַתָּה אֲמַר לֹךְ אֲמַר לַאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה אֵלֵיהֶוּ וַהֲרַגְנִי: (ס)	14	And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here; and he will slay me.'
וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶוּ חַי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עֹמְדִתִּי לְפָנָיו כִּי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֵלָיו:	15	And Elijah said: 'As the LORD of hosts liveth, before whom I stand, I will surely show myself unto him to-day.'
וַיֵּלֶךְ עַבְדֵּיָהוּ לִקְרַאת אַחָאָב וַיִּגַּד-לוֹ וַיֵּלֶךְ אַחָאָב לִקְרַאת אֵלֵיהֶוּ:	16	So Obadiah went to meet Ahab, and told him; and Ahab went to meet Elijah.
וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחָאָב אֶת-אֵלֵיהֶוּ וַיֹּאמֶר אַחָאָב אֵלָיו הַאֲתָה זֶה עֹכֵר יִשְׂרָאֵל:	17	And it came to pass, when Ahab saw Elijah, that Ahab said unto him: 'Is it thou, thou troubler of Israel?'
וַיֹּאמֶר לֹא עָכַרְתִּי אֶת-יִשְׂרָאֵל כִּי אִם-אַתָּה וּבֵית אָבִיךָ בַּעֲזֹבְכֶם אֶת-מִצְוֹת יְהוָה וּתְלֹךְ אַחֲרֵי הַבָּעֲלִים:	18	And he answered: 'I have not troubled Israel; but thou, and thy father's house, in that ye have forsaken the commandments of the LORD, and thou hast followed the Baalim.

וַעֲתָה שְׁלַח קִבְץ אֵלַי אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל
אֶל-הָר הַכַּרְמֶל וְאֶת-נְבִיאֵי הַבַּעַל
אַרְבַּע מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וּנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה
אַרְבַּע מֵאוֹת אֲכָלִי שֶׁלֶחַן אִיזָבֵל:

19 Now therefore send, and gather to me all Israel unto mount Carmel, and the prophets of Baal four hundred and fifty, and the prophets of the Asherah four hundred, that eat at Jezebel's table.'

וַיִּשְׁלַח אַחָאב בְּכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ
אֶת-הַנְּבִיאִים אֶל-הָר הַכַּרְמֶל:

20 And Ahab sent unto all the children of Israel, and gathered the prophets together unto mount Carmel.

וַיֵּגֶשׁ אֵלָיו אֶל-כָּל-הָעָם וַיֹּאמֶר
עַד-מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל-שְׁתֵּי
הַסַּעֲפִים אִם-יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכֵן
אֲחֲרָיו וְאִם-הַבַּעַל לָכֵן אֲחֲרָיו
וְלֹא-עָנִו הָעָם אֹתוֹ דְּבָר:

21 And Elijah came near unto all the people, and said: 'How long halt ye between two opinions? if the LORD be God, follow Him; but if Baal, follow him.' And the people answered him not a word.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶל-הָעָם אֲנִי נֹתַרְתִּי
נְבִיא לַיהוָה לְבַדִּי וּנְבִיאֵי הַבַּעַל
אַרְבַּע-מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים אִישׁ:

22 Then said Elijah unto the people: 'I, even I only, am left a prophet of the LORD; but Baal's prophets are four hundred and fifty men.

וַיִּתְּנוּ-לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחָרוּ
לָהֶם הַפָּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיִּשְׂמוּ
עַל-הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יִשְׂמוּ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂהוּ
אֶת-הַפָּר הָאֶחָד וְנִתַּתִּי עַל-הָעֵצִים
וְאֵשׁ לֹא אֶשִׂים:

23 Let them therefore give us two bullocks; and let them choose one bullock for themselves, and cut it in pieces, and lay it on the wood, and put no fire under; and I will dress the other bullock, and lay it on the wood, and put no fire under.

וּקְרֹאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא
בְּשֵׁם-יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר-יַעֲנֶה
בְּאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל-הָעָם
וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדְּבָר:

24 And call ye on the name of your god, and I will call on the name of the LORD; and the God that answereth by fire, let him be God.' And all the people answered and said: 'It is well spoken.'

וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְנְבִיאֵי הַבַּעַל בַּחֲרוּ
לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֹאשֹׁנָה כִּי
אַתֶּם הַרְבֵּים וּקְרֹאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם
וְאֵשׁ לֹא תִשְׂמוּ:

25 And Elijah said unto the prophets of Baal: 'Choose you one bullock for yourselves, and dress it first; for ye are many; and call on the name of your god, but put no fire under.'

וַיִּקְחוּ אֶת-הַפָּר אֲשֶׁר-נָתַן לָהֶם
וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם-הַבַּעַל מִבֹּקֶר
וְעַד-הַצֹּהָרִים לֵאמֹר הַבַּעַל עֲנֵנוּ וְאִין
קוֹל וְאִין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ
אֲשֶׁר עָשָׂה:

26 And they took the bullock which was given them, and they dressed it, and called on the name of Baal from morning even until noon, saying: 'O Baal, answer us.' But there was no voice, nor any that answered. And they danced in halting wise about the altar which was made.

וַיְהִי בַצֹּהָרִים וַיַּחֲתֵל בָּתָּם אֵלָיו
וַיֹּאמֶר קְרָאוּ בְּקוֹל-גָּדוֹל כִּי-אֱלֹהִים
הוּא כִּי שִׁיחַ וְכִי-שִׁיג לוֹ וְכִי-יִדְרֹךְ לוֹ
אוֹלֵי יָשָׁן הוּא וַיִּקְצֹץ:

27 And it came to pass at noon, that Elijah mocked them, and said: 'Cry aloud; for he is a god; either he is musing, or he is gone aside, or he is in a journey, or peradventure he sleepeth, and must be awaked.'

- וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְּגְדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּטִים
בַּחֲבֻת וּבְרִמְחִים עַד-שִׁפְךָ דָּם
עֲלֵיהֶם:
- וַיְהִי כַּעֲבֹר הַצֹּהָרִים וַיִּתְּנִבְּאוּ עַד
לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַאֲיֵן-קוֹל וַאֲיֵן-עֲנָה
וַאֲיֵן קֹשֶׁב:
- וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְכָל-הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי
וַיִּגְשׁוּ כָל-הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת-מִזְבֵּחַ
יְהוָה הַהוּא:
- וַיִּקַּח אֵלָיו שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים
כְּמִסְפַּר שְׁבָטֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה
דְּבַר-יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהוָה
שְׁמֹךְ:
- וַיִּבְנֶה אֶת-הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בִּשְׁם יְהוָה
וַיַּעַשׂ תַּעֲלָה כְּבִית סְאִתִּים זָרַע סָבִיב
לְמִזְבֵּחַ:
- וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת-הַפָּר
וַיִּשֶׂם עַל-הָעֵצִים:
- וַיֹּאמֶר מָלֵאוּ אַרְבָּעָה כַּדִּים מַיִם וַיִּצְקוּ
עַל-הָעֲלָה וְעַל-הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנֹו
וַיִּשְׁנֹו וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ וַיִּשְׁלֹשׁוּ:
- וַיִּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לְמִזְבֵּחַ וְגַם
אֶת-הַתַּעֲלָה מִלֵּא-מַיִם:
- וַיְהִי בְּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגָּשׁ אֵלָיו
הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם
יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִדָּע כִּי-אַתָּה
אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וַאֲנִי עַבְדְּךָ (כ')
(וּבְדַבְרֶיךָ) [ק' וּבְדַבְרֶיךָ] עָשִׂיתִי אֵת
כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
- עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וַיִּדְּעוּ הָעָם הַזֶּה
כִּי-אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסֹּבֵת
אֶת-לִבָּם אַחֲרָנִית:
- וַתִּפֹּל אֵשׁ-יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת-הָעֲלָה
וְאֶת-הָעֵצִים וְאֶת-הָאֲבָנִים וְאֶת-הָעֶפֶר
וְאֶת-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בַּתַּעֲלָה לַחֲכָה:
- 28 And they cried aloud, and cut themselves after
their manner with swords and lances, till the
blood gushed out upon them.
- 29 And it was so, when midday was past, that they
prophesied until the time of the offering of the
evening offering; but their was neither voice, nor
any to answer, nor any that regarded.
- 30 And Elijah said unto all the people: 'Come near
unto me'; and all the people came near unto him.
And he repaired the altar of the LORD that was
thrown down.
- 31 And Elijah took twelve stones, according to the
number of the tribes of the sons of Jacob, unto
whom the word of the LORD came, saying: 'Israel
shall be thy name.'
- 32 And with the stones he built an altar in the name
of the LORD; and he made a trench about the
altar, as great as would contain two measures of
seed.
- 33 And he put the wood in order, and cut the
bullock in pieces, and laid it on the wood.
- 34 And he said: 'Fill four jars with water, and pour it
on the burnt-offering, and on the wood.' And he
said: 'Do it the second time'; and they did it the
second time. And he said: 'Do it the third time';
and they did it the third time.
- 35 And the water ran round about the altar; and he
filled the trench also with water.
- 36 And it came to pass at the time of the offering of
the evening offering, that Elijah the prophet came
near, and said: 'O LORD, the God of Abraham, of
Isaac, and of Israel, let it be known this day that
Thou art God in Israel, and that I am Thy servant,
and that I have done all these things at Thy word.
- 37 Hear me, O LORD, hear me, that this people may
know that Thou, LORD, art God, for Thou didst
turn their heart backward.'
- 38 Then the fire of the LORD fell, and consumed the
burnt-offering, and the wood, and the stones, and
the dust, and licked up the water that was in the
trench.

וַיִּרְאוּ כָּל-הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם
וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא
הָאֱלֹהִים:

39

And when all the people saw it, they fell on their faces; and they said: 'The LORD, He is God; the LORD, He is God.'

הפטרת ויקהל

מלכים א' ז':מ"ג

I Kings 50-7:40

וַיַּעַשׂ חִירֹם אֶת-הַכִּיֹּרוֹת וְאֶת-הַיָּעִים
וְאֶת-הַמְּזֻרְקוֹת וַיְכַל חִירֹם לַעֲשׂוֹת
אֶת-כָּל-הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה:

VII:40

And Hiram made the pots, and the shovels, and the basins. So Hiram made an end of doing all the work that he wrought for king Solomon in the house of the LORD:

עַמֻּדִים שְׁנַיִם וְגִלְתֵּי הַכִּתְרֹת
אֲשֶׁר-עַל-רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתֵּים
וְהַשְּׂבָכּוֹת שְׁתֵּים לְכַסּוֹת אֶת-שְׁתֵּי
גִלְתֵּי הַכִּתְרֹת אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ
הָעַמֻּדִים:

41

the two pillars, and the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars; and the two networks to cover the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars;

וְאֶת-הָרְמָנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי
הַשְּׂבָכּוֹת שְׁנֵי-טוּרִים רְמָנִים לְשִׁבְכָה
הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת-שְׁתֵּי גִלְתֵּי הַכִּתְרֹת
אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָעַמֻּדִים:

42

and the four hundred pomegranates for the two networks, two rows of pomegranates for each network, to cover the two bowls of the capitals that were upon the top of the pillars;

וְאֶת-הַמְּכֻנוֹת עָשָׂר וְאֶת-הַכִּיֹּרוֹת
עָשָׂרָה עַל-תְּמֻכְנוֹת:

43

and the ten bases, and the ten lavers on the bases;

וְאֶת-הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת-הַבָּקָר
שְׁנַיִם-עָשָׂר תַּחַת הַיָּם:

44

and the one sea, and the twelve oxen under the sea;

וְאֶת-הַסִּירֹת וְאֶת-הַיָּעִים
וְאֶת-הַמְּזֻרְקוֹת וְאֶת כָּל-הַכֵּלִים
(כ' הַאֶחָד) [ק' הָאֶחָד] אֲשֶׁר עָשָׂה
חִירֹם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נְחֹשֶׁת
מְרֻט:

45

and the pots, and the shovels, and the basins; even all these vessels, which Hiram made for king Solomon, in the house of the LORD, were of burnished brass.

בְּכִפְר הַיַּרְדֵּן יָצָאם הַמֶּלֶךְ בְּמַעְבָּה
הָאֲדָמָה בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין צָרְתָן:

46

In the plain of the Jordan did the king cast them, in the clay ground between Succoth and Zarethan.

וַיֵּנַח שְׁלֹמֹה אֶת-כָּל-הַכֵּלִים מְרַב
מְאֹד מְאֹד לֹא נִתְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:

47

And Solomon left all the vessels unweighed, because they were exceeding many; the weight of the brass could not be found out.

וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל-הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית
יְהוָה אֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת-הַשֻּׁלְחָן
אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב:

48

And Solomon made all the vessels that were in the house of the LORD: the golden altar, and the table whereupon the showbread was, of gold;

וְאֶת־הַמְנֹרֹת חֲמֵשׁ מִיְמִין וְחֲמֵשׁ
מִשְּׂמָאוֹל לִפְנֵי הַדָּבִיר וְזָהָב סָגוֹר
וְהַפָּרָח וְהַנֶּגֶר וְהַמְּלָקָחִים זָהָב:

49

and the candlesticks, five on the right side, and five on the left, before the Sanctuary, of pure gold; and the flowers, and the lamps, and the tongs, of gold;

וְהַסְּפוֹת וְהַמְּזֻמָּרוֹת וְהַמְּזֻרְקוֹת
וְהַכַּפּוֹת וְהַמַּחֲתוֹת זָהָב סָגוֹר וְהַפִּתּוֹת
לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים לְדִלְתֵי הַבַּיִת לְהִיכָל
זָהָב: (פ)

50

and the cups, and the snuffers, and the basins, and the pans, and the fire-pans, of pure gold; and the hinges, both for the doors of the inner house, the most holy place, and for the doors of the house, that is, of the temple, of gold.

הפטרות פקודי

מלכים א' ז': כ"א-כ"ח

I Kings 8:21-7:51

וְהַשְׁלֵם שְׁלֹמֹה כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה
הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה
אֶת־קֹדְשֵׁי דָוִד אָבִיו אֶת־הַכֶּסֶף
וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכֵּלִים נָתַן בְּאֲצִרוֹת
בֵּית יְהוָה: (פ)

VII:51

Thus all the work that king Solomon wrought in the house of the LORD was finished. And Solomon brought in the things which David his father had dedicated, the silver, and the gold, and the vessels, and put them in the treasuries of the house of the LORD.

אֲזַי קָהַל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־כָּל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת וְנָשִׂאִי
הָאָבוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלַם לְהַעֲלוֹת אֶת־אֲרוֹן
בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן:

VIII:1

Then Solomon assembled the elders of Israel, and all the heads of the tribes, the princes of the fathers' houses of the children of Israel, unto king Solomon in Jerusalem, to bring up the ark of the covenant of the LORD out of the city of David, which is Zion.

וַיִּקְהָלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ
יִשְׂרָאֵל בַּיָּרֵחַ הָאֵתָנִים בְּחָג הוּא
הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:

2

And all the men of Israel assembled themselves unto king Solomon at the feast, in the month Ethanim, which is the seventh month.

וַיָּבֹאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׂאוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת־הָאֲרוֹן:

3

And all the elders of Israel came, and the priests took up the ark.

וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל
וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם:

4

And they brought up the ark of the LORD, and the tent of meeting, and all the holy vessels that were in the Tent; even these did the priests and the Levites bring up.

וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עֵדֶת יִשְׂרָאֵל
הַנוֹעֲדִים עָלָיו אֹתוֹ לִפְנֵי הָאֲרוֹן
מִזִּבְחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ
וְלֹא יִמְנוּ מִרְבּ:

5

And king Solomon and all the congregation of Israel, that were assembled unto him, were with him before the ark, sacrificing sheep and oxen, that could not be told nor numbered for multitude.

וַיָּבֹאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה
אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דָּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים אֶל־תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים:

6

And the priests brought in the ark of the covenant of the LORD unto its place, into the Sanctuary of the house, to the most holy place, even under the wings of the cherubim.

כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפִים אֶל-מָקוֹם
הָאָרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרֻבִים עַל-הָאָרוֹן
וְעַל-בְּדֵי מִלְמַעְלָה:

7

For the cherubim spread forth their wings over the place of the ark, and the cherubim covered the ark and the staves thereof above.

וַיֵּאָרְכוּ הַבָּדִים וַיֵּרָאוּ רֵאשֵׁי הַבָּדִים
מִן-הַקֹּדֶשׁ עַל-פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יָרְאוּ
הַחוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

8

And the staves were so long that the ends of the staves were seen from the holy place, even before the Sanctuary; but they could not be seen without; and there they are unto this day.

אֵין בָּאָרוֹן דָּבָר שֶׁנִּי לַחֲוֹת הָאֲבָנִים
אֲשֶׁר הֵנִיחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֹרֵב אֲשֶׁר כָּרַת
יְהוָה עִם-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם:

9

There was nothing in the ark save the two tables of stone which Moses put there at Horeb, when the LORD made a covenant with the children of Israel when they came out of the land of Egypt.

וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן-הַקֹּדֶשׁ וַהֲעִנּוּ
מָלֵא אֶת-בֵּית יְהוָה:

10

And it came to pass, when the priests were come out of the holy place, that the cloud filled the house of the LORD,

וְלֹא-יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי
הָעֲנָן כִּי-מָלֵא כְבוֹד-יְהוָה אֶת-בֵּית
יְהוָה: (פ)

11

so that the priests could not stand to minister by reason of the cloud; for the glory of the LORD filled the house of the LORD.

אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֵן
בְּעֶרְפֹּל:

12

Then spoke Solomon: The LORD hath said that He would dwell in the thick darkness.

בָּנֵה בְּנִיתִי בֵּית זָבֹל לְךָ מְכוֹן לְשִׁבְתֶּךָ
עוֹלָמִים:

13

I have surely built Thee a house of habitation, A place for Thee to dwell in for ever.

וַיִּסָּב הַמֶּלֶךְ אֶת-פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת
כָּל-קְהַל יִשְׂרָאֵל וְכָל-קְהַל יִשְׂרָאֵל
עָמַד:

14

And the king turned his face about, and blessed all the congregation of Israel; and all the congregation of Israel stood.

וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוֹד אָבִי וַיַּכְדּוּ מַלְאָכָיו
לְאָמֹר:

15

And he said: 'Blessed be the LORD, the God of Israel, who spoke with His mouth unto David my father, and hath with His hand fulfilled it, saying:

מִן-הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת-עַמִּי
אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם לֹא-בָחַרְתִּי
בְּעִיר מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בַּיִת
לְהִיטֹת שְׁמִי שָׁם וְאָבַחְתָּ בְּדוֹד לְהִיטֹת
עַל-עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

16

Since the day that I brought forth My people Israel out of Egypt, I chose no city out of all the tribes of Israel to build a house, that My name might be there; but I chose David to be over My people Israel.

וַיְהִי עַם-לִבְבִּי דָוִד אָבִי לְבָנוֹת בַּיִת
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

17

Now it was in the heart of David my father to build a house for the name of the LORD, the God of Israel.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-דָּוִד אָבִי יָעַן אֲשֶׁר
הָיָה עִם-לִבְבְּךָ לְבָנוֹת בַּיִת לְשְׁמִי
הִשְׁיִבְתָּ כִּי הָיָה עִם-לִבְבְּךָ:

18

But the LORD said unto David my father: Whereas it was in thy heart to build a house for My name, thou didst well that it was in thy heart;

רַק אֵתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֹדִי
הַיָּצֵא מִחֲלָצִיךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת
לְשִׁמִּי:

19

nevertheless thou shalt not build the house; but
thy son that shall come forth out of thy loins, he
shall build the house for My name.

וַיָּקֶם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וַאֲקָם
תַּחַת דָּוִד אָבִי וְאָשָׁב עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וַאֲבָנָה הַבַּיִת לְשֵׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

20

And the LORD hath established His word that He
spoke; for I am risen up in the room of David my
father, and sit on the throne of Israel, as the LORD
promised, and have built the house for the name
of the LORD, the God of Israel.

וְאֵשֶׁם שָׁם מְקוֹם לְאֹזֶן אֲשֶׁר־שָׁם
בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ
בְּהוֹצִיאָם אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)

21

And there have I set a place for the ark, wherein is
the covenant of the LORD, which He made with
our fathers, when He brought them out of the
land of Egypt.'

מפטיר לשבת ראש חודש

צמדצ"ח ט"ט-ט"ו

Numbers 15-28:9

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי-כִבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה
תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עֹלֶת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל-עֹלֶת הַתָּמִיד
וְנִסְכָּה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

וּבִרְאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֲלֶיהָ
לִיהוָה פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנִיִּם וְאַיִל
אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שֶׁבַע הַתְּמִימִם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֲלֶיהָ רֵיחַ נִיחֹחַ
אֲשֶׁה לִיהוָה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַתֵּיִן יִהְיֶה לַפָּר
וּשְׁלִישִׁת הַתֵּיִן לְאֵיל וּרְבִיעֵת הַתֵּיִן
לַכֶּבֶשׂ יֵינן זֹאת עֹלֶת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ
לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

וּשְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לַחֲטָאת לִיהוָה
עַל-עֹלֶת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

ישעיהו ס"ו א'-כ"ד

Isaiah 24-66:1

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ
תַּחֲמֹל רִגְלִי אֵי-זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ-לִי
וְאֵי-זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

וְאֵת-כָּל-אֱלֹהִי יָדִי עָשָׂתָה וַיְהִיו
כָּל-אֱלֹהִי נֶאֱמַר-יְהוָה וְאֵל-זֶה אֲפִישׁ
אֶל-עֵנִי וְנִכְחַל-וּת וְיִתְרַד עַל-דְּבָרִי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכַּחֲאִישׁ זֹבַח הַשֶּׁה
עֹרָף כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחָה דֶם־חֲזִיר
מִזְבִּיר לִבְנֵה מִבְרָךְ אֲנִי גַם־הֵמָּה
בָּחָרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׁקֻצֵיהֶם נַפְשָׁם
חִפְצָה:

גַּם־אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם
אָבִיא לָהֶם יַעַן קִרְאתִי וְאִין עֲוֹנָה
דְּבַרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי
וּבְאַשֶׁר לֹא־חִפְצָתִי בָּחָרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל־דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנֵאִיכֶם מִנְדִּיכֶם לְמַעַן
שָׁמִי וְכַבֵּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם
וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שָׂאוֹן מֵעִיר קוֹל מִהִיכָל קוֹל יְהוָה
מִשָּׁלֹם גְּמוּל לְאֹיְבָיו:

בְּטָרִם תַּחֲוִיל יִלְדָה בְּטָרִם יָבֹוא תִּבֵּל
לָהּ וְהִמְלִיטָה זָכָר:

מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה
הַיִּיחַל אֶרֶץ בְּנוֹם אֶחָד אִם־יִנְלֵד גּוֹי
כַּעַם אַחַת כִּי־תִלֵּד גַּם־יִלְדָה צִיּוֹן
אֶת־בְּנֵיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר
יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרָתִי אָמַר
אֶל־הָיִד: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ
כָּל־אֲהַבֶיהָ שִׂישׁוּ אִתָּהּ מְשׁוֹשׁ
כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׂד תִּנְחַמֶיהָ
לְמַעַן תִּמְצְאוּ וְהִתְעַנְגַתֶם מִזֵּי כְבוֹדָהּ:
(ס)

כִּי־כֵהָ אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֵלֶיהָ
כְּנָהָר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם
וְיִנְקָתָם עַל־צֶדֶת תִּשָּׂאוּ וְעַל־כַּרְפִּים
תִּשְׁעָשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ כֵּן אֲנִכִּי
אֲנַחֲמָכֶם וּבִירֹשָׁלַם תִּנְחַמְנוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will bring their fears upon them; Because when I called, none did answer; When I spoke, they did not hear, But they did that which was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word: Your brethren that hate you, that cast you out for My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וּרְאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם
כִּדְשָׁא תִפְרָחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה
אֶת־עַבְדֵּי וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכָּבָתוֹ לְהָשִׁיב בַּחֲמָה אָפּוֹ וְגַעְרָתוֹ
בְּלִהְבֵי־אֵשׁ:

כִּי בָאֵשׁ יִהְיֶה נִשְׁפָּט וּבְחֶרֶב
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חֲלָלִי יִהְיֶה:

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגִּזְזוֹת
אֶחָד (כ' אֶחָד) וְק' אֶחָד בְּתוֹךְ אֲכָלִי
בָּשָׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבָר יִחָדּוּ
יִסָּפוּ נַאֲם־יְהוָה:

וְאֲנִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה
לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וַיָּבֹאוּ
וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי:

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם
פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד
מִזְכֵּי קָשֶׁת תִּבְל וַיִּנּוּן הָאֲרָצִים הַרְחָקִים
אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמִי וְלֹא־רָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבַרְכָב
וּבַצִּבִּיּוֹת וּבַפָּרָדִים וּבַכֶּרְפוֹת עַל
הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר
יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָלִי
טָהוֹר בֵּית יְהוָה:

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר
יְהוָה:

כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֲמָדִים לִפְנֵי
נַאֲם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זַרְעְכֶם וְשִׁמְכֶם:

וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת
בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת
לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and
your bones shall flourish like young grass; and the
hand of the LORD shall be known toward His
servants, and He will have indignation against His
enemies.

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His
chariots shall be like the whirlwind; to render His
anger with fury, And His rebuke with flames of
fire.

16 For by fire will the LORD contend, And by His
sword with all flesh; And the slain of the LORD
shall be many.

17 They that sanctify themselves and purify
themselves to go unto the gardens, behind one in
the midst, Eating swine's flesh, and the detestable
thing, and the mouse, Shall be consumed
together, saith the LORD.

18 For I [know] their works and their thoughts; [the
time] cometh, that I will gather all nations and
tongues; and they shall come, and shall see My
glory.

19 And I will work a sign among them, and I will
send such as escape of them unto the nations, to
Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to
Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not
heard My fame, neither have seen My glory; and
they shall declare My glory among the nations.

20 And they shall bring all your brethren out of all
the nations for an offering unto the LORD, upon
horses, and in chariots, and in fitters, and upon
mules, and upon swift beasts, to My holy
mountain Jerusalem, saith the LORD, as the
children of Israel bring their offering in a clean
vessel into the house of the LORD.

21 And of them also will I take for the priests and for
the Levites, saith the LORD.

22 For as the new heavens and the new earth, which I
will make, shall remain before Me, saith the
LORD, so shall your seed and your name remain.

23 And it shall come to pass, that from one new
moon to another, and from one sabbath to
another, shall all flesh come to worship before Me,
Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בַּפְּגָרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים
 בִּי כִי תוֹלְעֵתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא
 תִכָּבֵּה וְהָיוּ דִרְאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וְהָיָה
 מִדִּי חֹדֶשׁ בַּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת
 יָבוֹא כָל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אִמֹר יְהוָה

24 And they shall go forth, and look Upon the
 carcasses of the men that have rebelled against Me;
 For their worm shall not die, Neither shall their
 fire be quenched; And they shall be an abhorring
 unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

שמואל א כ: י"ח-מ"ז

I Samuel 42:20:18

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וּנְכַלְדָּת
 כִּי יִפְקֹד מוֹשְׁבֶךָ:

XX:18

And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the
 new moon; and thou wilt be missed, thy seat will
 be empty.

וְשִׁלַּשְׁתָּ תִּרְדּ מָאֹד וּבֹאֲתָ אֶל-הַמָּקוֹם
 אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה
 וַיֵּשְׁבֶתָ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאֵזֶל:

19 And in the third day thou shalt hide thyself well,
 and come to the place where thou didst hide
 thyself in the day of work, and shalt remain by the
 stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשֶּׁת חֲצִיצִים צִדָּה אוֹרֶה
 לְשַׁלַּח-לִי לְמִטְרָה:

20 And I will shoot three arrows to the side-ward, as
 though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנָּעַר לְךָ מֵצֵא
 אֶת-הַחֲצִיצִים אִם-אָמַרְ אֲמַר לְנָעַר
 הִנֵּה הַחֲצִיצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחְנוּ וּנְכַלָּה
 בִּי-שָׁלוֹם לְךָ וְאִין דְּבָר תִּירֶה:

21 And, behold, I will send the lad: Go, find the
 arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows
 are on this side of thee; take them, and come; for
 there is peace to thee and no hurt, as the LORD
 liveth.

וְאִם-כֹּה אָמַר לְעֹלָם הִנֵּה הַחֲצִיצִים
 מִמֶּנִּי וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שְׁלַחְךָ יִהְיֶה:

22 But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows
 are beyond thee; go thy way; for the LORD hath
 sent thee away.

וְהִדְבָּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה
 יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23 And as touching the matter which I and thou
 have spoken of, behold, the LORD is between me
 and thee for ever.'

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיָּשֶׁב
 הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) [ק' אֶל-] לֶאֱכֹל:

24 So David hid himself in the field; and when the
 new moon was come, the king sat him down to
 the meal to eat.

וַיָּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעַם בְּפַעַם
 אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיּוֹר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיָּשֶׁב
 אַבְנֵר מֵצֵד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

25 And the king sat upon his seat, as at other times,
 even upon the seat by the wall; and Jonathan
 stood up, and Abner sat by Saul's side; but
 David's place was empty.

וְלֹא-דִבֶּר שְׂאוּל מֵאוּמָה בְּיוֹם הַהוּא
 כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא בִלְתִּי טָהוֹר הוּא
 כִּי-לֹא טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day;
 for he thought: 'Something hath befallen him, he
 is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֵת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד
 מְקוֹם דָּוִד (פ') וַיֹּאמֶר שְׂאוּל
 אֶל-יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מַדּוּעַ לֹא-בָא בֶן-יִשִּׁי
 גַם-תָּמוּל גַּם-הַיּוֹם אֶל-הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new
 moon, which was the second day, that David's
 place was empty; and Saul said unto Jonathan his
 son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to
 the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-שְׂאוּל נִשְׂאָל נִשְׂאָל
 דָּוִד מֵעַמּוּדֵי עַד-בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly
 asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי זָבַחַ מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צְוָה-לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם-מִצָּאֵתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא
וְאֶרְאֶה אֶת-אָחִי עַל-כֵּן לֹא-בָא
אֶל-שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ: (ס)

29

and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיִּחַר-אַף וַיִּשְׁאֹל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר
לוֹ בֶן-נָעוּת הַמִּרְדּוּת הֲלוֹא יָדַעְתִּי
כִּי-בָחַר אֶתְּךָ לְבֶן-יִשְׁשִׁי לְבִשְׁתְּךָ
וּלְבִשְׁת עֲרוֹת אִמֶּךָ:

30

Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל-הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן-יִשְׁשִׁי חַי
עַל-הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתְּךָ וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן-מוֹת
הוּא: (ס)

31

For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-שְׁאֹל אָבִיו וַיֹּאמֶר
אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת מָה עָשָׂה:

32

And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּשְׁלַח שְׁאֹל אֶת-הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ
וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי-כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו
לְהָמִית אֶת-דָּוִד: (ס)

33

And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשֻּׁלְחָן בְּחַר־יָאָר
וְלֹא-אָכַל בַּיּוֹם-הַהוּא הַשְּׁנִי לֶחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל-דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו: (ס)

34

So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשֶּׁדָּה
לְמוֹעֵד דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35

And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנָעָרוֹ רֵץ מִצָּא נָא אֶת-הַחֲצִצִּים
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא-יִרְהַ
הַחֲצִי לְהַעֲבֵרוֹ:

36

And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד-מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר
וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֲצִי מִמָּוֶה וְהִלָּאָה:

37

And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרָיו הַנָּעַר מִהֲרָה
חֲוָשָׁה אֶל-תַּעֲמִיד וַיִּלָּקֵט נָעַר יְהוֹנָתָן
אֶת- (כ' הַחֲצִי) [ק' תַּחֲצִימִים] וַיָּבֹא
אֶל-אֲדֹנָיו:

38

And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנָּעַר לֹא-יָדָע מֵאוֹמָה אֵד יְהוֹנָתָן
וְדָוִד יָדָעוּ אֶת-הַדָּבָר: (ס)

39

But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת-כְּלָיו אֶל-הַנֶּעֱר
אֲשֶׁר-לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הַבֵּיָא הָעִיר:

40

And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנֶּעֱר בָּא וַדּוֹר קָם מֵאַצֵּל הַגִּבּוֹ וַיִּפֹּל
לְאַפּוֹ אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים
וַיִּשָּׁקוּ אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת-רֵעֵהוּ עַד-דֹּד הַגָּדִיל:

41

And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין
זֶרְעֶךָ עַד-עוֹלָם: (פ)

42

And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

הפטרת פרשת שקלים

The Maftir for Parashat Shekalim is Exodus 16-30:11

מלכים ז"צ:א'-י"ז

II Kings 17-12:1

בֶּן-שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ: (פ)

XII:1

Jehoash was seven years old when he began to reign.

בִּשְׁנַת-שֶׁבַע לַיהוָה מָלָךְ יְהוֹאָשׁ
וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מָלָךְ בִּירוּשָׁלַם וּשְׁם
אִמּוֹ צִבְיָה מִבְּעֵר שֶׁבַע:

2

In the seventh year of Jehu began Jehoash to reign; and he reigned forty years in Jerusalem; and his mother's name was Zibiah of Beer-sheba.

וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה
כָּל-יָמָיו אֲשֶׁר הוֹדָהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן:

3

And Jehoash did that which was right in the eyes of the LORD all his days wherein Jehoiada the priest instructed him.

רַק הַבָּמֹת לֹא-סָרוּ עוֹד הָעָם מִזִּבְחִים
וּמִקְטָרִים בַּבָּמֹת:

4

Howbeit the high places were not taken away; the people still sacrificed and offered in the high places.

וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ אֶל-הַכֹּהֲנִים כָּל-כֶּסֶף
הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר-יוֹבֵא בֵּית-יְהוָה כֶּסֶף
עוֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עָרְכוּ כָּל-כֶּסֶף
אֲשֶׁר יֵעָלֶה עַל לֵב-אִישׁ לְהָבִיא בֵּית
יְהוָה:

5

And Jehoash said to the priests: 'All the money of the hallowed things that is brought into the house of the LORD, in current money, the money of the persons for whom each man is rated, all the money that cometh into any man's heart to bring into the house of the LORD,

יִקְחוּ לָהֶם הַכֹּהֲנִים אִישׁ מֵאֵת מִכְרוֹ
וְהֵם יִחְזְקוּ אֶת-בְּדֵק הַבַּיִת לְכָל
אֲשֶׁר-יִמָּצֵא שָׁם בְּדֵק: (פ)

6

let the priests take it to them, every man from him that bestoweth it upon him; and they shall repair the breaches of the house, wheresoever any breach shall be found.'

וַיְהִי בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשׁ שָׁנָה לַמֶּלֶךְ
יְהוֹאָשׁ לֹא-חִזְקוּ הַכֹּהֲנִים אֶת-בְּדֵק
הַבַּיִת:

7

But it was so, that in the three and twentieth year of king Jehoash the priests had not repaired the breaches of the house.

וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לַיהוֹיָדָע
הַכֹּהֵן וְלַכֹּהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִדּוֹעַ
אֵינְכֶם מְחַזְּקִים אֶת-בֵּדֶק הַבַּיִת
וְעַתָּה אֶל-תִּקְחוּ-כֶסֶף מֵאֵת מִכְרֵיכֶם
כִּי-לִבְדֶּק הַבַּיִת תִּתְּנֶהוּ:

8 Then king Jehosh called for Jehoiada the priest,
and for the other priests, and said unto them:
'Why repair ye not the breaches of the house?
now therefore take no longer money from them
that bestow it upon you, but deliver it for the
breaches of the house.'

וַיֵּאָתּוּ הַכֹּהֲנִים לְבִלְתִּי קַחַת-כֶּסֶף
מֵאֵת הָעָם וּלְבִלְתִּי חַזֵּק אֶת-בֵּדֶק
הַבַּיִת:

9 And the priests consented that they should take
no longer money from the people, neither repair
the breaches of the house.

וַיִּקָּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֲרוֹן אֶחָד וַיִּקַּב
חֹר בְּדִלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֶצְל הַמִּזְבֵּחַ
(כ' בַּיָּמִין) [ק' מִיָּמִין] בְּבוֹא-אִישׁ בֵּית
יְהוָה וַיִּנְתְּנוּ-שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים שְׁמֹרֵי הַסֶּף
אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא בֵּית-יְהוָה:

10 And Jehoiada the priest took a chest, and bored a
hole in the lid of it, and set it beside the altar, on
the right side as one cometh into the house of the
LORD; and the priests that kept the threshold put
therein all the money that was brought into the
house of the LORD.

וַיְהִי כִּרְאוֹתָם כִּי-רַב הַכֶּסֶף בְּאֲרוֹן
וַיַּעַל סֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיִּצְרוּ
וַיִּמְנוּ אֶת-הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית-יְהוָה:

11 And it was so, when they saw that there was much
money in the chest, that the king's scribe and the
high priest came up, and they put up in bags and
counted the money that was found in the house
of the LORD.

וַיִּנְתְּנוּ אֶת-הַכֶּסֶף הַמִּתְכַּן עַל-(כ'
יד)[ק' יָדִין] עֲשֵׂי הַמְּלָאכָה (כ'
הַפְּקָדִים)[ק' הַמְּפָקָדִים] בֵּית יְהוָה
וַיּוֹצִיָאֻהוּ לְחַרְשֵׁי הָעֵץ וְלַבְנִים הָעֹשִׂים
בֵּית יְהוָה:

12 And they gave the money that was weighed out
into the hands of them that did the work, that had
the oversight of the house of the LORD; and they
paid it out to the carpenters and the builders, that
wrought upon the house of the LORD,

וְלַגִּדְרִים וְלַחֲצָבֵי הָאֶבֶן וְלַקְנוֹת
עֲצִים וְאֶבֶן מַחֲצָב לְחַזֵּק אֶת-בֵּדֶק
בֵּית-יְהוָה וְלִכְלֹל אֲשֶׁר-יֵצֵא עַל-הַבַּיִת
לְחֻזְקָה:

13 and to the masons and the hewers of stone, and
for buying timber and hewn stone to repair the
breaches of the house of the LORD, and for all
that was laid out for the house to repair it.

אֲךָ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סְפוֹת כֶּסֶף
מוֹזְמָרוֹת מְזֻרְקוֹת חֲצִצְרוֹת כָּל-כְּלֵי
זָהָב וְכָלִי-כֶסֶף מִן-הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא
בֵּית-יְהוָה:

14 But there were not made for the house of the
LORD cups of silver, snuffers, basins, trumpets,
any vessels of gold, or vessels of silver, of the
money that was brought into the house of the
LORD;

כִּי-לְעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֶהוּ וַחֲזָקוּ-בוֹ
אֶת-בֵּית יְהוָה:

15 for they gave that to them that did the work, and
repaired therewith the house of the LORD.

וְלֹא יַחֲשִׁבוּ אֶת-הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ
אֶת-הַכֶּסֶף עַל-יָדָם לָתֵת לְעֲשֵׂי
הַמְּלָאכָה כִּי בְּאִמָּנָה הֵם עֹשִׂים:

16 Moreover they reckoned not with the men, into
whose hand they delivered the money to give to
them that did the work; for they dealt faithfully.

כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוֹבָא בֵּית
יְהוָה לַכֹּהֲנִים יְהוֹי: (פ)

17 The forfeit money, and the sin money, was not
brought into the house of the LORD; it was the
priests.

מפטיר לפרשת זכור

דברים כ"ה:י"ז-י"ט

Deuteronomy 19-25:17

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עַמְלֶק בְּדַרְךָ
בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

XXV:17

Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;

אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדַרְךָ וַיִּזְנֹב בְּךָ
כָּל-הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵינֶךָ
וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:

18

how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.

וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלָךְ
מִכָּל-אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר
יְהוָה-אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ
תִּמְחָה אֶת-זֵכֶר עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא
תִשְׁכַּח: (פ)

19

Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.

הפטרת פרשת זכור

שמואל א ט"ו:ז'-ל"ד

I Samuel 34-15:2

כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פִּקְדָתִי אֶת
אֲשֶׁר-עָשָׂה עַמְלֶק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׁם
לוֹ בְּדַרְךָ בְּעֹלְתוֹ מִמִּצְרָיִם:

XV:2

Thus saith the LORD of hosts: I remember that which Amalek did to Israel, how he set himself against him in the way, when he came up out of Egypt.

עַתָּה לֵךְ וְהַכִּיתָה אֶת-עַמְלֶק
וְהַחֲרַמְתָּם אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלֹא
תַחֲמַל עָלָיו וְהַמֹּתָה מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה
מֵעִיל וְעַד-יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד-שֶׁה מִגִּמְלָה
וְעַד-חֲמֹר: (ס)

3

Now go and smite Amalek, and utterly destroy all that they have, and spare them not; but slay both man and woman, infant and suckling, ox and sheep, camel and ass.' .

וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת-הָעָם וַיִּפְקְדֵם
בְּטֵלַיִם מֵאַתְנַיִם אֶלֶף רַגְלֵי וְעֶשְׂרֵת
אֲלָפִים אֶת-אִישׁ יְהוּדָה:

4

And Saul summoned the people, and numbered them in Telaim, two hundred thousand footmen, and ten thousand men of Judah.

וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד-עִיר עַמְלֶק וַיַּרְב
בַּנָּחַל:

5

And Saul came to the city of Amalek, and lay in wait in the valley.

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-הַקִּינִי לְכוּ סְרוּ רְדוּ
מִתּוֹךְ עַמְלָקִי פֶן-אֶסְפְּדָם עִמּוֹ וְאַתָּה
עֲשִׂיתָה חֶסֶד עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעֹלֹתָם מִמִּצְרָיִם וַיִּסַּר קִינֵי מִתּוֹךְ
עַמְלָק:

6

And Saul said unto the Kenites: 'Go, depart, get you down from among the Amalekites, lest I destroy you with them; for ye showed kindness to all the children of Israel, when they came up out of Egypt.' So the Kenites departed from among the Amalekites.

וַיִּךְ שָׁאוּל אֶת-עַמְלָק מִחַוִּילָה בּוֹאֶנָּה
שׁוֹר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרָיִם:

7

And Saul smote the Amalekites, from Havilah as thou goest to Shur, that is in front of Egypt.

וַיִּתְּפֹשׂ אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ־עַמְלֵק חַי
וְאֶת־כָּל־הָעָם הַחֲרִים לְפִי־חֶרֶב:

8 And he took Agag the king of the Amalekites alive, and utterly destroyed all the people with the edge of the sword.

וַיַּחְמַל שְׂאוּל וְהָעָם עַל־אַגַּג וְעַל־מִיטְבַּ
הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל־הַכְּרִים
וְעַל־כָּל־הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם
וְכָל־הַמְּלָאכָה נִמְכְּזָה וְנִמָּס אֹתָהּ
הַחֲרִימוּ: (פ)

9 But Saul and the people spared Agag, and the best of the sheep, and of the oxen, even the young of the second birth, and the lambs, and all that was good, and would not utterly destroy them; but every thing that was of no account and feeble, that they destroyed utterly.

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל לֵאמֹר:

10 Then came the word of the LORD unto Samuel, saying:

נַחֲמָתִי כִי־הִמְלַכְתִּי אֶת־שְׂאוּל לְמַלְךְ
כִּי־שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת־דְּבָרִי לֹא הָקִים
וַיִּחַר לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל־יְהוָה
כָּל־הַלַּיְלָה:

11 'It repenteth Me that I have set up Saul to be king; for he is turned back from following Me, and hath not performed My commandments.' And it grieved Samuel; and he cried unto the LORD all night.

וַיִּשְׁכֶּם שְׁמוּאֵל לִקְרֹאת שְׂאוּל בַּבֹּקֶר
וַיִּגֹּד לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שְׂאוּל
הַכְּרַמְלָה וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד וַיִּסָּב
וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל:

12 And Samuel rose early to meet Saul in the morning; and it was told Samuel, saying: 'Saul came to Carmel, and, behold, he is setting him up a monument, and is gone about, and passed on, and gone down to Gilgal.'

וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ
שְׂאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה חֲקִימָתִי
אֶת־דְּבַר יְהוָה:

13 And Samuel came to Saul; and Saul said unto him: 'Blessed be thou of the LORD; I have performed the commandment of the LORD.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל־הַצֹּאן הַזֶּה
בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אֲנֹכִי שֹׁמֵעַ:

14 And Samuel said: 'What meaneth then this bleating of the sheep in mine ears, and the lowing of the oxen which I hear?'

וַיֹּאמֶר שְׂאוּל מֵעַמְלֵקִי הֵבִיאוּם אֲשֶׁר
חָמַל הָעָם עַל־מִיטְבַּ הַצֹּאן וְהַבָּקָר
לְמַעַן זָבַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶת־הַיּוֹתֵר
הַחֲרַמְנוּ: (פ)

15 And Saul said: 'They have brought them from the Amalekites; for the people spared the best of the sheep and of the oxen, to sacrifice unto the LORD thy God; and the rest we have utterly destroyed.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל הֲרַף וְאֶנִּידָה
לָךְ אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה
(כ' וַיֹּאמְרוּ) [ק' וַיֹּאמֶר] לוֹ דְּבַר: (ס)

16 Then Samuel said unto Saul: 'Stay, and I will tell thee what the LORD hath said to me this night.' And he said unto him: 'Say on.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אַם־קָטָן אַתָּה
בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה
וַיִּמְשַׁח יְהוָה לְמַלְךְ עַל־יִשְׂרָאֵל:

17 And Samuel said: 'Though thou be little in thine own sight, art thou not head of the tribes of Israel? And the LORD anointed thee king over Israel;

וַיִּשְׁלַחְךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לָךְ
וְהַחֲרַמְתָּה אֶת־הַחַטָּאִים אֶת־עַמְלֵק
וַנִּלְחַמְתָּ בָּו עַד כְּלוֹתָם אֹתָם:

18 and the LORD sent thee on a journey, and said: Go and utterly destroy the sinners the Amalekites, and fight against them until they be consumed.

וּלְמַדָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעֲטֵ
אֶל-הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה:
(ס)

19 Wherefore then didst thou not hearken to the voice of the LORD, but didst fly upon the spoil, and didst that which was evil in the sight of the LORD?’

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
בְּקוֹל יְהוָה וְאֵלֶיךָ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר-שָׁלַחְנִי
יְהוָה וָאָבִיא אֶת-אַגַּל מֶלֶךְ עַמְלֵק
וְאֶת-עַמְלֵק הִחָרַמְתִּי:

20 And Saul said unto Samuel: ‘Yea, I have hearkened to the voice of the LORD, and have gone the way which the LORD sent me, and have brought Agag the king of Amalek, and have utterly destroyed the Amalekites.

וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֵאשִׁית
הַחֶרֶם לְזִבְחַת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּגִלְגָּל:
(ס)

21 But the people took of the spoil, sheep and oxen, the chief of the devoted things, to sacrifice unto the LORD thy God in Gilgal.’

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲחִפֵּץ לַיהוָה בַּעֲלֹת
וּזְבָחִים כְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְהוָה הֲנֵה שֹׁמֵעַ
מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:

22 And Samuel said: ‘Hath the LORD as great delight in burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to the voice of the LORD? Behold, to obey is better than sacrifice, And to hearken than the fat of rams.

כִּי חַטָּאת-קִסְם מְרִי וְאָוֶן וּתְרָפִים
הַפָּצֵר יַעַן מֵאֲסַתְּ אֶת-דְּבַר יְהוָה
וַיִּמְאַסְךָ מִמֶּלֶךְ: (ס)

23 For rebellion is as the sin of witchcraft, And stubbornness is as idolatry and teraphim. Because thou hast rejected the word of the LORD, He hath also rejected thee from being king.’

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל חֲטָאתִי
כִּי-עָבַרְתִּי אֶת-פִּי יְהוָה וְאֶת-דְּבַרְיָךְ
כִּי יֵרְאֵתִי אֶת-הָעָם וְאֲשָׁמַע בְּקוֹלָם:

24 And Saul said unto Samuel: ‘I have sinned; for I have transgressed the commandment of the LORD, and thy words; because I feared the people, and hearkened to their voice.

וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת-חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי
וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:

25 Now therefore, I pray thee, pardon my sin, and return with me, that I may worship the LORD.’

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל לֹא
אֲשׁוּב עִמָּךְ כִּי מֵאֲסַתְּ אֶת-דְּבַר
יְהוָה וַיִּמְאַסְךָ יְהוָה מִהָיוֹת מֶלֶךְ
עַל-יִשְׂרָאֵל: (ס)

26 And Samuel said unto Saul: ‘I will not return with thee; for thou hast rejected the word of the LORD, and the LORD hath rejected thee from being king over Israel.’

וַיִּסָּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיִּחַזַק
בְּכַנְף-מְעִילוֹ וַיִּקְרַע: (ס)

27 And as Samuel turned about to go away, he laid hold upon the skirt of his robe, and it rent.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קִרְעַת יְהוָה
אֶת-מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיָךְ הַיּוֹם
וַיִּתְּנָהּ לְרֵעֶךָ הַטּוֹב מִמָּךְ: (ס)

28 And Samuel said unto him: ‘The LORD hath rent the kingdom of Israel from thee this day, and hath given it to a neighbour of thine, that is better than thou.

וְגַם נֶצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנְחַם
כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחַם:

29 And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is not a man, that He should repent.’

וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי עָתָה כִּפַּרְנִי נָא נִגְדָה
זִמְנִי-עִמִּי וְנִגְדָה יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי
וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

30 Then he said: ‘I have sinned; yet honour me now, I pray thee, before the elders of my people, and before Israel, and return with me, that I may worship the LORD thy God.’

וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שָׁאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שָׁאוּל לַיהוָה: (ס)

31 So Samuel returned after Saul; and Saul worshipped the LORD.

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֵק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אַגַּג מֵעֵדְנָת וַיֹּאמֶר אַגַּג אֲכַן סֹר מִרְהֻמּוֹת: (ס)

32 Then said Samuel: 'Bring ye hither to me Agag the king of the Amalekites.' And Agag came unto him in chains. And Agag said: 'Surely the bitterness of death is at hand.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שָׂכְלָה נָשִׁים חֶרֶבְךָ בֶּן־תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמְךָ וַיִּשְׁפֹּךְ שְׁמוּאֵל אֶת־אַגַּג לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל: (ס)

33 And Samuel said: As thy sword hath made women childless, So shall thy mother be childless among women. And Samuel hewed Agag in pieces before the LORD in Gilgal.

וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל רָמָה וּשָׁאוּל עָלָה אֶל־בֵּיתוֹ גִּבְעַת שָׁאוּל:

34 Then Samuel went to Ramah; and Saul went up to his house to Gibeath-shaul.

מפטיר לפרשת פרה

צמדנר י"ט:א'—כ"ג

Numbers 22-19:1

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

XIX:1 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אִלֵּיהֶם פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל:

2 This is the statute of the law which the LORD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke.

וַנִּתְּנָהּ אֵתָהּ אֶל־אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל־מַחֲוֵץ לְמַחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ לִפְנָיו:

3 And ye shall give her unto Eleazar the priest, and she shall be brought forth without the camp, and she shall be slain before his face.

וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל־נֹכַח פָּנָיו אֶת־לִמּוּעַד מִדָּמָה שֶׁבַע פְּעָמִים:

4 And Eleazar the priest shall take of her blood with his finger, and sprinkle of her blood toward the front of the tent of meeting seven times.

וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עוֹרָהּ וְאֶת־בָּשָׂרָהּ וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פְּרִשָּׁה יִשְׂרָף:

5 And the heifer shall be burnt in his sight; her skin, and her flesh, and her blood, with her dung, shall be burnt.

וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרְזוֹ וְאֶזְנוֹב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ שִׂרְפַּת הַפָּרָה:

6 And the priest shall take cedar-wood, and hyssop, and scarlet, and cast it into the midst of the burning of the heifer.

וְכַבֵּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֵר יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעָרֶב:

7 Then the priest shall wash his clothes, and he shall bathe his flesh in water, and afterward he may come into the camp, and the priest shall be unclean until the even.

וְהִשְׁרַף אֹתָהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב:

8

And he that burneth her shall wash his clothes in water, and bathe his flesh in water, and shall be unclean until the even.

וְאִם אִישׁ טָהוֹר אֶת אֲפֶר הַפָּרָה
וְהֵנִיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר
וְהִיתָה לְעֹדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמַרְתָּ
לְמִי נְדָה חֲטָאת הוּא:

9

And a man that is clean shall gather up the ashes of the heifer, and lay them up without the camp in a clean place, and it shall be kept for the congregation of the children of Israel for a water of sprinkling; it is a purification from sin.

וְכִבֵּס הָאִסָּף אֶת-אֲפֶר הַפָּרָה
אֶת-בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב וְהִיתָה
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת
עוֹלָם:

10

And he that gathereth the ashes of the heifer shall wash his clothes, and be unclean until the even; and it shall be unto the children of Israel, and unto the stranger that sojourneth among them, for a statute for ever.

הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל-נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא
שִׁבְעַת יָמִים:

11

He that toucheth the dead, even any man's dead body, shall be unclean seven days;

הוּא יְתַחַטֵּא-בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יִטָּהֵר וְאִם-לֹא יְתַחַטֵּא בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטָּהֵר:

12

the same shall purify himself therewith on the third day and on the seventh day, and he shall be clean; but if he purify not himself the third day and the seventh day, he shall not be clean.

כָּל-הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם
אֲשֶׁר-יָמוּת וְלֹא יְתַחַטֵּא אֶת-מִשְׁכַּן
יְהוָה טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נְדָה לֹא-זָרַק עָלָיו
טָמֵא יְהִי עוֹד טָמְאָתוֹ בּוֹ:

13

Whosoever toucheth the dead, even the body of any man that is dead, and purifieth not himself—he hath defiled the tabernacle of the LORD—that soul shall be cut off from Israel; because the water of sprinkling was not dashed against him, he shall be unclean; his uncleanness is yet upon him.

זֹאת חֻקֵּי הַתּוֹרָה אָדָם כִּי-יָמוּת בְּאֶהֱלָ
כָל-הַנֶּפֶשׁ אֶל-הָאֶהֱלָ וְכָל-אֲשֶׁר בְּאֶהֱלָ
יְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

14

This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days.

וְכָל כֵּלִי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין-צִמּוּד פְּתִיל
עָלָיו טָמֵא הוּא:

15

And every open vessel, which hath no covering close-bound upon it, is unclean.

וְכָל אֲשֶׁר-יִגַּע עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה
בְּחֵלֶל-חֶרֶב אוֹ בְּמֵת אוֹ-בְעֶצֶם אָדָם
אוֹ בְּקֶבֶר יְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

16

And whosoever in the open field toucheth one that is slain with a sword, or one that dieth of himself, or a bone of a man, or a grave, shall be unclean seven days.

וְלִקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֶפֶר שְׂרָפַת הַחֲטָאת
וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל-כָּלִי:

17

And for the unclean they shall take of the ashes of the burning of the purification from sin, and running water shall be put thereto in a vessel.

וְלָקַח אֶזְוִב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר
וְהִזָּה עַל-הָאֶהֱלָ וְעַל-כָּל-הַכֵּלִים
וְעַל-הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ-שָׁם וְעַל-הַנֹּגֵעַ
בְּעֶצֶם אוֹ בְּחֵלֶל אוֹ בְּמֵת אוֹ בְּקֶבֶר:

18

And a clean person shall take hyssop, and dip it in the water, and sprinkle it upon the tent, and upon all the vessels, and upon the persons that were there, and upon him that touched the bone, or the slain, or the dead, or the grave.

והזהר תטהר על-הטמא ביום השלישי
וביום השביעי וחתאו ביום השביעי
וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב:

19 And the clean person shall sprinkle upon the
unclean on the third day, and on the seventh day;
and on the seventh day he shall purify him; and he
shall wash his clothes, and bathe himself in water,
and shall be clean at even.

ואיש אשר-יטמא ולא יתחטא
ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל
כי את-מקדש יהוה טמא מי נדה
לא-זרק עליו טמא הוא:

20 But the man that shall be unclean, and shall not
purify himself, that soul shall be cut off from the
midst of the assembly, because he hath defiled the
sanctuary of the LORD; the water of sprinkling
hath not been dashed against him: he is unclean.

והיתה להם לחקת עולם ומה
מי-הנדה יכבס בגדיו והנגעל במי
הנדה יטמא עד-הערב:

21 And it shall be a perpetual statute unto them; and
he that sprinkleth the water of sprinkling shall
wash his clothes; and he that toucheth the water
of sprinkling shall be unclean until even.

וכל אשר-יגע-בו הטמא יטמא והנפש
הנגעת תטמא עד-הערב: (פ)

22 And whatsoever the unclean person toucheth
shall be unclean; and the soul that toucheth him
shall be unclean until even.

הפטרת פרשת פרה

יחזקאל ל"ו:ט"ז-ל"ח

Ezekiel 38-36:16

ויהי דבר-יהוה אלי לאמר:

XXXVI:16 Moreover the word of the LORD came unto me,
saying:

בן-אדם בית ישראל ישבים
על-אדמתם ויטמאו אותה בדרךם
ובעלילותם כטמאת הנדה היתה
דרךם לפני:

17 'Son of man, when the house of Israel dwelt in
their own land, they defiled it by their way and by
their doings; their way before Me was as the
uncleanness of a woman in her impurity.

ואשפך חמתי עליהם על-הדם
אשר-שפכו על-הארץ ובגדיליהם
טמאוה:

18 Wherefore I poured out My fury upon them for
the blood which they had shed upon the land, and
because they had defiled it with their idols;

ואפיץ אתם בגוים ויזרו בארצות
בדרךם וכעלילותם שפוטתים:

19 and I scattered them among the nations, and they
were dispersed through the countries; according
to their way and according to their doings I
judged them.

ויבוא אל-הגוים אשר-באו שם
ויחללו את-שם קדשי באמר להם
עם-יהוה אלה ומארצו יצאו:

20 And when they came unto the nations, whither
they came, they profaned My holy name; in that
men said of them: These are the people of the
LORD, and are gone forth out of His land.

ואחמל על-שם קדשי אשר חללחו
בית ישראל בגוים אשר-באו שמה:
(פ)

21 But I had pity for My holy name, which the house
of Israel had profaned among the nations, whither
they came.

לכן אמר לבית-ישראל כה אמר
אדני יהוה לא למענכם אני עשה
בית ישראל כי אם-לשם-קדשי אשר
חללתם בגוים אשר-באתם שם:

22 Therefore say unto the house of Israel: Thus saith
the Lord GOD: I do not this for your sake, O
house of Israel, but for My holy name, which ye
have profaned among the nations, whither ye
came.

וְקִדְשָׁתִי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחֻלָּל
בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלְלָתֶם בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ
הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה נֶאֱמָר אֲדֹנָי יְהוָה
בְּהַקְדִּישִׁי בְּכֶם לְעֵינֵיהֶם:

23 And I will sanctify My great name, which hath been profaned among the nations, which ye have profaned in the midst of them; and the nations shall know that I am the LORD, saith the Lord GOD, when I shall be sanctified in you before their eyes.

וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי
אֶתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם
אֶל־אֲדַמְתְּכֶם:

24 For I will take you from among the nations, and gather you out of all the countries, and will bring you into your own land.

וַיִּזְרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְשִׁתְּרָתֶם
מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם
אֲטַהֵר אֶתְכֶם:

25 And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you.

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חָדָשׁ
אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרָתִי אֶת־לֵב הָאֶבֶן
מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

26 A new heart also will I give you, and a new spirit will I put within you; and I will take away the stony heart out of your flesh, and I will give you a heart of flesh.

וְאֶת־רוּחִי אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר־בְּחֻקִּי תֵּלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ
וְעָשִׂיתֶם:

27 And I will put My spirit within you, and cause you to walk in My statutes, and ye shall keep Mine ordinances, and do them.

וַיֵּשְׁבֶתֶם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבוֹתֵיכֶם
וְהִייתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם
לֵאלֹהִים:

28 And ye shall dwell in the land that I gave to your fathers; and ye shall be My people, and I will be your God.

וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם
וְקִרְאתִי אֶל־הַדָּגָן וְהִרְבֵּיתִי אֹתוֹ
וְלֹא־אֶתֶּן עֲלֵיכֶם רָעָב:

29 And I will save you from all your uncleannesses; and I will call for the corn, and will increase it, and lay no famine upon you.

וְהִרְבֵּיתִי אֶת־פְּרֵי הָעֵץ וְתִנְנוּבַת הַשָּׂדֶה
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֲרַפַּת רָעָב
בְּגוֹיִם:

30 And I will multiply the fruit of the tree, and the increase of the field, that ye may receive no more the reproach of famine among the nations.

וַיִּזְכְּרֶתֶם אֶת־דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים
וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים
וַיִּנְקֹטֶתֶם בְּפִנְיֶיכֶם עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם
וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:

31 Then shall ye remember your evil ways, and your doings that were not good; and ye shall loathe yourselves in your own sight for your iniquities and for your abominations.

לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עוֹשֶׂה נֶאֱמָר אֲדֹנָי יְהוָה
וַיִּדַּע לָכֶם בְּשׁוֹי וְהִפְלִמוּ מִדַּרְכֵיכֶם
בֵּית יִשְׂרָאֵל: (ס)

32 Not for your sake do I this, saith the Lord GOD, be it known unto you; be ashamed and confounded for your ways, O house of Israel.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה בְּיוֹם טַהַר אֶתְכֶם
מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת־הָעָרִים
וַיִּבְנוּ הַחֲרָבוֹת:

33 Thus saith the Lord GOD: In the day that I cleanse you from all your iniquities, I will cause the cities to be inhabited, and the waste places shall be builded.

וְהָאָרֶץ הַנִּשְׁמָה תִּעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר
הָיְתָה שְׁמָמָה לְעֵינֵי כָל-עוֹבֵר:

34 And the land that was desolate shall be tilled, whereas it was a desolation in the sight of all that passed by.

וְאָמְרוּ הָאָרֶץ הַלֵּזוֹ הַנִּשְׁמָה הָיְתָה
כְּגֹן-עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרוּבוֹת וְהַנִּשְׁמָוֹת
וְהַנִּהְרָסוֹת בְּצוּרוֹת יֵשְׁבוּ:

35 And they shall say: This land that was desolate is become like the garden of Eden; and the waste and desolate and ruined cities are fortified and inhabited.

וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרֹּם סְבִיבוֹתֶיכֶם
כִּי אֲנִי יְהוָה בְּנִיתִי הַנִּהְרָסוֹת נָטַעְתִּי
הַנִּשְׁמָה אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי:
(ס)

36 Then the nations that are left round about you shall know that I the LORD have builded the ruined places, and planted that which was desolate; I the LORD have spoken it, and I will do it.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עוֹד זֹאת אֲדַרֵּשׁ
לְבֵית-יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרָבָה
אֲתָם כְּצֹאן אָדָם:

37 Thus saith the Lord GOD: I will yet for this be inquired of by the house of Israel, to do it for them; I will increase them with men like a flock.

כְּצֹאן קִדְשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם
בְּמוֹעֲדֶיהָ כֹּן תִּהְיֶינָה הָעָרִים הַחֲרוּבוֹת
מִלְאוֹת צֹאן אָדָם וַיֵּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה:
(פ)

38 As the flock for sacrifice, as the flock of Jerusalem in her appointed seasons, so shall the waste cities be filled with flocks of men; and they shall know that I am the LORD.

הפטרות פרשת החודש

The Maftir for Parashat HaHodesh is Exodus 20-12:1

יחזקאל מ"ה:ט"ז-מ"ו:י"ח

Ezekiel 46:18-45:16

כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל-הַתְּרוּמָה
הַזֹּאת לְנָשִׂיא בִּישְׂרָאֵל:

XLV:16 All the people of the land shall give this offering for the prince in Israel.

וְעַל-הַנִּשְׂאִיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה
וְהַנֶּסֶךְ בַּחֲגִים וּבַחֲדָשִׁים וּבַשַּׁבָּתוֹת
בְּכָל-מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא-יַעֲשֶׂה
אֶת-הַחֲטָאת וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-הָעוֹלָה
וְאֶת-הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בָּעֵד
בֵּית-יִשְׂרָאֵל: (ס)

17 And it shall be the prince's part to give the burnt-offerings, and the meal-offerings, and the drink-offerings, in the feasts, and in the new moons, and in the sabbaths, in all the appointed seasons of the house of Israel; he shall prepare the sin-offering, and the meal-offering, and the burnt-offering, and the peace-offerings, to make atonement for the house of Israel.

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד
לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פָּר-בֶּן-בָּקָר תָּמִים
וְחִטַּאת אֶת-הַמִּקְדָּשׁ:

18 Thus saith the Lord GOD: In the first month, in the first day of the month, thou shalt take a young bullock without blemish; and thou shalt purify the sanctuary.

וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָם תַּחֲטָאת וְנָתַן
אֶל-מְזוֹזֹת הַבַּיִת וְאֶל-אַרְבַּע פְּנוֹת
הָעֲזָרָה לְמִזְבֵּחַ וְעַל-מְזוֹזֹת שַׁעַר
הַחֲצֵר הַפְּנִימִית:

19 And the priest shall take of the blood of the sin-offering, and put it upon the door-posts of the house, and upon the four corners of the settle of the altar, and upon the posts of the gate of the inner court.

וְכֹן תַּעֲשֶׂה בַּשַּׁבָּעָה בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שָׁגָה
וּמִפְתִּי וּכְפַרְתָּם אֶת-הַבַּיִת:

20 And so thou shalt do on the seventh day of the month for every one that erreth, and for him that is simple; so shall ye make atonement for the house.

בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם הַפֶּסַח חֹג שִׁבְעוֹת יָמִים
מִצּוֹת יֵאָכֵל:

21

In the first month, in the fourteenth day of the month, ye shall have the passover; a feast of seven days; unleavened bread shall be eaten.

וַעֲשֵׂה הַנָּשִׂיא בְּיוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבַעֲד
כָּל-עַם הָאָרֶץ פֶּר חַטָּאת:

22

And upon that day shall the prince prepare for himself and for all the people of the land a bullock for a sin-offering.

וּשְׁבַעֲת יָמֵי-הַחֹג יַעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה
שִׁבְעַת פָּרִים וּשְׁבַעֲת אֵילִים תְּמִימִם
לְיוֹם שְׁבַעֲת הַיָּמִים וְחַטָּאת שְׁעִיר
עִזִּים לְיוֹם:

23

And the seven days of the feast he shall prepare a burnt-offering to the LORD, seven bullocks and seven rams without blemish daily the seven days; and a he-goat daily for a sin-offering.

וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפֶר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה
וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה:

24

And he shall prepare a meal-offering, an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and a hin of oil to an ephah.

בַּשְּׁבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּחֹג
יַעֲשֶׂה כְּאֵלֶּה שְׁבַעֲת הַיָּמִים כַּחַטָּאת
כְּעוֹלָה וּכְמִנְחָה וּכְשֶׁמֶן: (ס)

25

In the seventh month, in the fifteenth day of the month, in the feast, shall he do the like the seven days; to the sin-offering as well as the burnt-offering, and the meal-offering as well as the oil.

כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱדַנִּי יְהוָה שַׁעַר הַחֲצָר
הַפְּנִימִית הַפְּנִיָּה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת
יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבְיוֹם הַשְּׁבַת יִפְתָּח וּבְיוֹם
הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח:

XLVI:1

Thus saith the Lord GOD: The gate of the inner court that looketh toward the east shall be shut the six working days; but on the sabbath day it shall be opened, and in the day of the new moon it shall be opened.

וּבָא הַנָּשִׂיא דְרָךְ אוֹלָם הַשַּׁעַר מִחוּץ
וַעֲמַד עַל-מְזוֹזַת הַשַּׁעַר וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת-עוֹלָתוֹ וְאֶת-שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה
עַל-מִפְתָּן הַשַּׁעַר וַיֵּצֵא וְהִשָּׁעַר
לֹא-יִסָּגֵר עַד-הָעֶרֶב:

2

And the prince shall enter by the way of the porch of the gate without, and shall stand by the post of the gate, and the priests shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, and he shall worship at the threshold of the gate; then he shall go forth; but the gate shall not be shut until the evening.

וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עִם-הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר
הַהוּא בַּשְּׁבָתוֹת וּבְחֻדְשֵׁים לִפְנֵי יְהוָה:

3

Likewise the people of the land shall worship at the door of that gate before the LORD in the sabbaths and in the new moons.

וְהַעֲלָה אֲשֶׁר-יִקְרֹב הַנָּשִׂיא לַיהוָה
בְּיוֹם הַשְּׁבַת שֵׁשֶׁה כִּבְשִׂים תְּמִימִם
וְאֵיל תָּמִים:

4

And the burnt-offering that the prince shall offer unto the LORD shall be in the sabbath day six lambs without blemish and a ram without blemish;

וּמִנְחָה אֵיפָה לְאֵיל וְלִכְבָּשִׂים מִנְחָה
מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה: (ס)

5

and the meal-offering shall be an ephah for the ram, and the meal-offering for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ פֶּר בֶּן-בָּקָר תְּמִיֵּם
וְשֵׁשֶׁת כִּבְשִׂים וְאֵיל תְּמִיֵּם יִהְיֶה:

6

And in the day of the new moon it shall be a young bullock without blemish; and six lambs, and a ram; they shall be without blemish;

וְאֵיפָה לֶפֶר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה
וְלִכְבָּשִׂים כְּאֲשֶׁר תִּשְׂגֶּה יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן
לְאֵיפָה:

7

and he shall prepare a meal-offering, an ephah for the bullock, and an ephah for the ram, and for the lambs according as his means suffice, and a hin of oil to an ephah.

וּבָבֹא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוֹלָם הַשַּׁעַר יָבוֹא
וּבִדְרוֹכָו יֵצֵא:

8

And when the prince shall enter, he shall go in by the way of the porch of the gate, and he shall go forth by the way thereof.

וּבְבוֹא עַם-הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה
בְּמוֹעֲדִים הַבָּא דֶּרֶךְ-שַׁעַר צָפוֹן
לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ-שַׁעַר נֹגֵב וְהַבָּא
דֶּרֶךְ-שַׁעַר נֹגֵב יֵצֵא דֶּרֶךְ-שַׁעַר צָפוֹן
לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר-בָּא בּוֹ כִּי
נִכְחוּ (כ' יֵצֵאוּ) [ק' יֵצֵא]:

9

But when the people of the land shall come before the LORD in the appointed seasons, he that entereth by the way of the north gate to worship shall go forth by the way of the south gate; and he that entereth by the way of the south gate shall go forth by the way of the north gate; he shall not return by the way of the gate whereby he came in, but shall go forth straight before him.

וְהַנָּשִׂא בְּתוֹכָם בְּבוֹאָם יָבוֹא וּבִצְאוֹתָם
יֵצֵאוּ:

10

And the prince, when they go in, shall go in in the midst of them; and when they go forth, they shall go forth together.

וּבַחֲגִים וּבְמוֹעֲדִים תְּהִיָּה הַמִּנְחָה
אֵיפָה לֶפָר וְאֵיפָה לְאַיִל וְלִכְבָּשִׁים
מִתֵּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה: (פ')

11

And in the feasts and in the appointed seasons the meal-offering shall be an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

וְכִי-יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂא נִדְבָּה עוֹלָה
אוֹ-שְׁלָמִים נִדְבָּה לַיהוָה וּפָתַח
לֹא אֶת-הַשַּׁעַר הַפָּנִי קָדִים וַעֲשֵׂה
אֶת-עֹלְתוֹ וְאֶת-שְׁלָמָיו כְּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וַיֵּצֵא וְסָגַר אֶת-הַשַּׁעַר
אַחֲרֵי צֵאתוֹ:

12

And when the prince shall prepare a freewill-offering, a burnt-offering or peace-offerings as a freewill-offering unto the LORD, one shall open for him the gate that looketh toward the east, and he shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, as he doth on the sabbath day; then he shall go forth; and after his going forth one shall shut the gate.

וְכִבֹּשׁ בֶּן-שָׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה
לַיּוֹם לַיהוָה בִּבְקָר בִּבְקָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:

13

And thou shalt prepare a lamb of the first year without blemish for a burnt-offering unto the LORD daily; morning by morning shalt thou prepare it.

וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה עָלָיו בִּבְקָר בִּבְקָר
שְׁשִׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הֵהָיוּ
לָרֶס אֶת-הַסֹּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֲקוּת
עוֹלָם תָּמִיד:

14

And thou shalt prepare a meal-offering with it morning by morning, the sixth part of an ephah, and the third part of a hin of oil, to moisten the fine flour: a meal-offering unto the LORD continually by a perpetual ordinance.

(כ' וַעֲשׂוּ) [ק' יַעֲשׂוּ] אֶת-הַכֹּבֶשֶׁת
וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-הַשֶּׁמֶן בִּבְקָר בִּבְקָר
עוֹלָת תָּמִיד: (ס)

15

Thus shall they prepare the lamb, and the meal-offering, and the oil, morning by morning, for a continual burnt-offering.

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כִּי-יָתֵן הַנָּשִׂא
מִתְּנָה לְאִישׁ מִבָּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו
תְּהִיָּה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה: (ס)

16

Thus saith the Lord GOD: If the prince give a gift unto any of his sons, it is his inheritance, it shall belong to his sons; it is their possession by inheritance.

וְכִי-יָתֵן מִתְּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאֶחָד מֵעֲבָדָיו
וְהָיְתָה לוֹ עַד-שְׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת
לְנָשִׂא אֵד נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תְּהִיָּה:

17

But if he give of his inheritance a gift to one of his servants, it shall be his to the year of liberty; then it shall return to the prince; but as for his inheritance, it shall be for his sons.

וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנִתָם
מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנְחַל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא־יִפְצְוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ׃

18

Moreover the prince shall not take of the people's inheritance, to thrust them wrongfully out of their possession; he shall give inheritance to his sons out of his own possession; that My people be not scattered every man from his possession.'